

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 4

БЕОГРАД 1935 ГОДИНЕ

КЊИГА 1

II РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 13 НОВЕМБРА 1935 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЂИРИЋ

СЕКРЕТАР

АНТЕ КОВАЧ

Присутни г. г. Министри: Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан М. Стојадиновић; Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец; Министар саобраћаја др. Мехмед Спахо; Министар без портфеља др. Шефкија Бехмен; Министар пољопривреде Светозар Станковић; Министар трговине и индустрије др. Милан Врбанић; Министар физичког васпитања народа и заступник Министра социјалне политике и народног здравља Мирко Комненовић; Министар шума и рудника Ђура Јанковић; Министар просвете Добривоје Стошовић; Министар финансија Душан Летица; Министар грађевина Милош Бобић; Министар правде др. Миле Мишкулин; Министар пошта, телеграфа и телефона др. Бранко Калуђерчић.

ПОЧЕТАК У 9.30 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника редовног састанка;

2 — Саопштење телеграма саучешћа Претседника Народне скупштине, поводом смрти Бохумира Брадача, Претседника Чехословачке Народне скупштине и одговора Чехословачке Народне скупштине;

3 — Саопштење извештаја Главне контроле о стављању визе са резервом на решење Министарског савета Пов. Бр. 225/VII;

4 — Саопштење о подношењу Народној скупштини на решење законских предлога и то: Министра правде, о предлогу закона о иступима, о предлогу закона о привредним задругама и о предлогу трговачког законика; Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова и Министра правде о предлогу закона о конвенцији о узајамним односима по предметима судским, грађанским и трговачким, закљученој и потписаној у Анкари 3 јуна 1934 године, између Краљевине Југославије и Републике Турске; Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова и Министра трговине и индустрије, о предлогу закона о конвенцији о размени нота између Краљевине Југославије и Републике Чехословачке; Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова, Министра унутрашњих послова и Министра правде, о предлогу закона о допунском споразуму уз конвенцију од 30 јануара 1933 године, између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, којом се регулише питање држављанства и завичајности лица, која су

услед разграничења изгубила своје првобитно држављанство, закљученој и потписаној у Букурешту 13 марта 1935 године; Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова и Министра трговине и индустрије, о предлогу закона о конвенцији о Југословенско-Турском споразуму о извозу опијума, закљученој између Краљевине Југославије и Републике Турске; Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова, Министра унутрашњих послова и Министра саобраћаја предлога закона о конвенцији о примени међународног правилника за пловидбу и обављање полицијске службе на делу Дунава који образује границу између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, закљученој и потписаној у Београду 10 фебруара 1933 године; Претседника Министарског савета, Министра трговине и индустрије, Министра финансија и Министра правде, о предлогу закона о конвенцији о настањивању, закљученој и потписаној у Анкари 6 септембра 1934 године, између Краљевине Југославије и Републике Турске;

5 — Саопштење предлога резолуције, Претседника посланичких клубова о измени алинеје II § 19 Закона о пословном реду у Народној скупштини;

6 — Саопштење о подношењу на сагласност уредаба Министарског савета: о давању олакшица домаћој шумској индустрији; о клириншким путницама, које је прописао Министарски савет од 6 октобра о. г.; о враћању из пензије у активну службу опуномоћених министара и изванредних посланика Краљевине Југославије на страни, и о заштити новчаних завода и њихових веровника;

7 — Саопштење о подношењу интерпелација народних посланика: др. Уроша Стајића на Министра финансија о угрожавању интереса државног ерара, услед неправилних поступака при решавању о таксеним кривицама учесника тако зване Нашичке афере и усвајање првенства; Милана А. Божића и другова на Претседника Министарског савета о општој политичкој ситуацији у земљи и усвајање првенства; Николе Соколовића и другова на Претседника Министарског савета о Уредби о заштити земљорадника; др. Рика Фукса и другова на Министра финансија о смањењу пореза на новоградњу; о потреби изједначења свих пензионера; питању школарине; о исплати преостале активе бивше Аустро-Угарске поштанске штедионице у Бечу; о снижењу припадљности државним и самоуправним службеницима; на Министра саобраћаја о издавању сталних повластица у војњи државним пензионерима; Стјепана Новаковића на Министра саобраћаја о утврђивању доњег строја загорске пруге Чаковец—Вараждин—Загреб и осигурању минималних надница радницима на градњи пруге Копривница—Вараждин; Василија Трбића на Министра правде о обустави кривичног поступка против Владимира Стокића, шефа персоналног отсека у Министарству правде; др. Ђорђа Марковића на Министра унутрашњих послова о поновном именовању старе општинске управе у Хр. Дубици и незаконитом раду Претседника општине г. Мартиновића; на Министра грађевина о подизању бунара за пијаћу воду у Срезу костајничком; Стјепана Новаковића на Министра грађевина о поправци државне цесте Чаковец—Вараждин—Сесвете; Ђорђа Јевтића на Министра саобраћаја о бесплатном и повлашћеном превозу људске и сточне хране за пасивне крајеве и усвајање првенства; на Министра социјалне политике и народног здравља о исхрани становништва Среза качерског и усвајање првенства; на Министра пољопривреде о набавци потребних количина семена за јесењу сетву за земљораднике настрадале од суше у Срезovima качерском и таковском и усвајање првенства; на Министра унутрашњих послова о незаконитом и изазивачком раду командира жандармеријске станице у Белановици; др. Ђорђа Марковића на Министра грађевина о одвоју Типан канала и подизању Санско-Савског насипа села Стрмана и Црквени Бок; Драгомира М. Стојадиновића на Министра финансија о забрани печења ракије изнад 20 гради новом Уредбом и необустављања увоза сувог грожђа из Грчке, и усвајање првенства; Милана А. Божића и другова на Претседника Министарског савета о неправедном прогањању националног чиновништва; на Министра пољопривреде о дефинитивном решењу добровољачког питања; на Претседника Министарског савета о општој политичкој ситуацији у земљи; Душана Иванчевића и другова на Претседника Министарског савета о недоношењу новог закона о штампи, удружењима, зборовима и договорима и о избору народних посланика; Манфреда Паштровића и другова на Министра трговине и индустрије и Министра саобраћаја о увозу грчких сувица-коринта; на Министра финансија, о трошарини на вински дестилат и усвајање првенства; Драгише М. Стојадиновића и другова на Претседника Министарског савета о задржавању положаја директора Аграрне банке г. Добривоја Стошовића, Министра просвете и народног посланика; о постављању банкарског чиновника др. Јована Гашића за државног чиновника IV групе II степена и усвајање првенства; на Министра правде о раду државног тужиоца Чедо Радосављевића у Неготину — Крајина и усвајање првенства; др. Ђорђа Марковића на Министра пошта, телеграфа и телефона о признању права на пензију и права на положајни додатак бив. контрактуралним поштарима; др. Уроша Стајића на Министра финансија, о смањењу цена монополским артиклима, који се троше на селу и усвајање првенства; др. Јанка Баричевића и другова на Министра унутрашњих послова о поступку полицијских власти против Добросав Јевђевића; Ивана Прекоршека и другова на Претседника Министарског савета о смањењу припадљности државним и самоуправним службеницима; др. Рика Фукса и другова на Министра просвете о монополу школских бележница; на Министра социјалне политике и народног здравља, о станбеним киријама; на Министра финансија о исплати бановинских и општинских приреза као и приреза среских одбора за путеве; Војислава Лазића на Претседника Министарског савета о исхрани и запослењу народа у селу и граду и усвајање првенства; Драгише М. Стојадиновића и другова на Претседника Министарског савета о додатку Министрима за бензин и издржавање

аутомобила и усвајање првенства; на Претседника Министарског савета о великом размештају учитеља и професора и усвајање првенства; Василија Трбића и другова на Министра просвете о отварању потпуне гимназије у Прилепу и усвајању првенства.

8 — Саопштење извештаја Министара, да ће одговорити на посланичке интерпелације, када прикупе потребне податке и то: Министра унутрашњих послова на интерпелације др. Ђорђа Марковића о поновном именовању старе општинске управе у Хрв. Дубици и незаконитом раду Претседника општине Мартиновића; Ђорђа Јевтића о раду командира жандармеријске станице у Белановици; Министра грађевина на интерпелацију Стјепана Новаковића, о оправци државне цесте Чаковец—Вараждин—Сесвете; др. Ђорђа Марковића, о подизању бунара за пијаћу воду у Срезу костајничком;

9 — Саопштење захтева Министра правде о продужењу кривичног поступка противу народних посланика;

10 — Саопштење оставки народних посланика на положаје претседника општина;

11 — Отсуства народних посланика;

12 — Саопштење молби и жалби;

13 — Саопштење разних аката;

14 — Одговор Претседника Народне скупштине на питања народних посланика: Василија Трбића, о Драгиши Цветковићу народном посланику који је истовремено и Претседник општине града Ниша; Драгише Стојадиновића, о Добривоју Стошовићу, Министру просвете и народном посланику који је у исто време Директор Привилеговане аграрне банке и о повреди § 12 Закона о пословном реду у Народној скупштини; Војислава Лазића о нераду Народне скупштине; др. Уроша Стајића о цензурисању говора народних посланика, и о забрани прештампавања тих говора из стенографских бележака у посебне књижице.

Говорници: Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (осам пута), Министар финансија Душан Летица (четири пута), Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан Стојадиновић (шест пута), Министар без портфеља и заступник Министра саобраћаја др. Шефкија Бехмен, Министар физичког васпитања народа и заступник Министра социјалне политике и народног здравља Мирко Комненовић, Министар пољопривреде Светозар Станковић, Министар правде др. Миле Мишкулцић, Министар просвете Добривоје Стошовић, Драгиша Стојадиновић, Милинко Милутиновић (три пута).

Дневни ред: 1 — Избор Верификационог одбора (21 члан); 2 — Избор Административног одбора (21 члан); 3 — Избор Имунитетног одбора (21 члан); 4 — Избор Одбора за молбе и жалбе (21 члан); 5 — Избор Финансијског одбора (31 члан).

Говорници: Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (три пута).

Претседник Стеван Ђирић: Отварам II редовни састанак Народне скупштине. Молим г. секретара да изволи прочитати записник прошле седнице.

Секретар Анте Ковач прочита записник I редовног састанка.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од госпoде народних посланика какву примедбу на записник? (Нема) Примедаба нема, записник је примљен.

Допустите, госпoдо народни посланици, да вам саопштим телеграм којим сам у име ваше кондолирао поводом смрти Претседника Чехословачке Народне скупштине. Тај телеграм гласи:

„Поводом смрти Бохумира Брадача, Претседника Чехословачке Народне скупштине, молим претседништво да у име Народне скупштине Краљевине Југославије изволи примити искрено и топло саучешће.

Стеван Ђирић, с. р.
Претседник Народне скупштине

Одговор који сам на тај телеграм добио гласи овако:

„ПРЕТСЕДНИШТВУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
БЕОГРАД

Дирнути смо Вашим топлим саучешћем поводом смрти нашег Претседника Бохумира Брадача и захваљујемо на симпатијама које је Ваша Скупштина поново изразила нашој Скупштини.

Потпретседник Скупштине,
Др. Марковић, с. р.”

Народну скупштину на погребу умрлог Претседника Чехословачке Народне скупштине заступао је народни посланик г. др. Ђорђе Јовановић. Нека је слава умрлом Претседнику Чехословачке Народне скупштине! (Сви народни посланици устају и одазивају се повицима: Слава му!)

Изволите чути један извештај Главне контроле.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Главна контрола извештава Народну скупштину да је ставила визу са резервом на решење Министарског савета Пов. Бр. 225/VII којим је одобрено вршење издака до суме од динара 5,307.000.— Министарству иностраних послова, а за исплату прве рате за купљену кућу за наше посланство у Паризу.

Претседник Стеван Ђирић: Овај извештај Главне контроле упутиће се Финансијском одбору. Изволите чути законске предлоге.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Министар правде подноси Народној скупштини на решење предлог закона о иступима. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: За проучавање овога законског предлога изабраће се нарочити одбор.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Министар правде подноси Народној скупштини на решење предлог закона о привредним задругама. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: За проучавање овога законског предлога изабраће се нарочити одбор.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Министар правде подноси Народној скупштини на решење предлог трговачког законика. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: За проучавање овога законског предлога изабраће се нарочити одбор.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): г. Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и г. Министар правде подносе Народној скупштини на решење предлог Закона о конвенцији о узајамним односима по предметима судским, грађанским и трговачким, закљученој и потписаној у Анкари 3 јуна 1934 год. између Краљевине Југославије и Републике Турске. (Види прилог).

Г. Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и г. Министар трговине и индустрије подносе Народној скупштини на решење предлог закона о конвенцији о размени нота

између Краљевине Југославије и Републике Чехословачке. (Види прилог);

Г. Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, г. Министар унутрашњих послова и г. Министар правде подносе Народној скупштини на решење предлог закона о допунском споразуму уз конвенцију од 30 јануара 1933 године између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, којом се регулише питање држављанства и завичајности лица која су услед разграничења изгубила своје првобитно држављанство, закљученој и потписаној у Букурешту 13 марта 1935 год. (Види прилог);

Г. Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и г. Министар трговине и индустрије подносе Народној скупштини на решење предлог закона о конвенцији о југословенско-турском споразуму о извозу опијума, између Краљевине Југославије и Републике Турске. (Види прилог);

Г. Претседник Министарског савета, г. Министар унутрашњих послова и г. Министар саобраћаја подносе Народној скупштини на решење предлог закона о конвенцији о примени међународног правилника за пловидбу и обављање полицијске службе на делу Дунава који образује границу између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, закљученој и потписаној у Београду 10 фебруара 1933 год. (Види прилог);

Г. Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и г.г. Министри унутрашњих послова, трговине и индустрије, финансија и правде подносе Народној скупштини на решење предлог закона о конвенцији о настањивању закљученој и потписаној у Анкари 6 септембра 1934 год. између Краљевине Југославије и Републике Турске. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: За проучавање ових законских предлога који имају сличну материју биће изабран један нарочити одбор, који ће стално радити.

Изволите чути један предлог резолуције.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г.г. Драгиша Цветковић, Стеван А. Јанковић, Милан Божић, Богољуб Јевтић и Иван Ловренчић, претседници посланичких клубова, подносе Скупштини на решење предлог резолуције о измени алинеје II § 19 Закона о пословном реду у Народној скупштини. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: За проучавање ове резолуције биће изабран нарочити одбор.

Изволите чути уредбе Министарског савета.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова доставља Народној скупштини на сагласност: Уредбу о давању олакшица домаћој шумској индустрији; Уредбу о клириншким путницама које је прописао Министарски савет од 5 октобра текуће године; Уредбу о враћању из пензије у активну државну службу опуномоћених Министара и изванредних посланика Краљевине Југославије на страни, и Уредбу о заштити новчаних завода и њихових веровника.

Претседник Стеван Ђирић: За проучавање ових Уредаба биће изабрани нарочити одбори.

Изволите чути интерпелације.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. др. Урош Стајић, народни посланик, упућује интерпелацију

на г. Министра финансија о угрожавању интереса државног ерара услед неправилних поступака при решавању о таксеним кривицама учесника такозване Нашичке афере и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Г. Министар финансија има реч да изјави да ли прима првенство.

Министар финансија Душан Летица: Част ми је изјавити да примам првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Скупштина првенство? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено. Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Милан А. Божић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на Претседника Министарског савета о општој политичкој ситуацији у земљи и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Г. Претседник Министарског савета има реч да изјави, да ли прима првенство.

Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић: Част ми је изјавити да примам првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Да ли Скупштина прима првенство? (Прима.) Првенство је примљено. Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Никола Соколовић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на Претседника Министарског савета о Уредби о заштити земљорадника. (Види прилог).

Г. др. Рико Фукс и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра финансија о смањењу пореза на новоградњу (Види прилог); на г. Министра финансија о потреби изједначења свих пензионера (Види прилог); на г. Министра финансија о питању школарине (Види прилог); на г. Министра финансија о исплати преостале активе бивше аустро-угарске поштанске штедионице у Бечу (Види прилог); на г. Министра финансија о снижењу принадлежности државним и самоуправним службеницима (Види прилог); и на г. Министра саобраћаја о издавању сталних повластица у возњи државним пензионерима. (Види прилог).

Г. Стјепан Новаковић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра саобраћаја о утврђивању доњег строја загорске пруге Чаковец—Вараждин—Загреб и осигурању минималних надница радницима на градњи пруге Копривница—Вараждин. (Види прилог).

Г. Василије Трбић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра правде о обустави кривичног поступка противу Владимира Стокића, шефа Персоналног отсека у Министарству правде. (Види прилог).

Г. др. Ђорђе Марковић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра унутрашњих послова о поновном именовању старе општинске управе у Хрватској Дубици и незаконитом раду претседника општине г. Мартиновића. (Види прилог).

Г. др. Ђорђе Марковић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра грађевина

о подизању бунара за пијаћу воду у Срезу коштајничком. (Види прилог).

Г. Стјепан Новаковић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра грађевина о оправци државне цесте Чаковец—Вараждин—Свете. (Види прилог).

Г. Ђорђе Јевтић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра саобраћаја о бесплатном и повлашћеном превозу људске и сточне хране за пасивне крајеве и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. заступник Министра саобраћаја да изјави да ли прима првенство.

Министар без портфеља и заступник Министра саобраћаја др. Шефкија Бехмен: Као заступнику Министра саобраћаја част ми је изјавити да примам првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина тражено првенство? (Прима.) Првенство је примљено. Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Ђорђе Јевтић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра социјалне политике и народног здравља о исхрани становништва Среза качерског, који је настрадао од суше и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Г. заступник Министра социјалне политике и народног здравља има реч да изјави да ли прима првенство.

Министар физичког васпитања народа и заступник Министра социјалне политике и народног здравља Мирко Комненовић: Част ми је као заступнику Министра социјалне политике и народног здравља изјавити да примам првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина тражено првенство? (Прима.) Првенство је примљено. Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Ђорђе Јевтић, народни посланик, упућује интерпелацију на Министра пољопривреде о набавци потребних количина семена за јесењу сетву, за земљораднике настрадале од суше у Срезовима качерском и таковском и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Министар пољопривреде да изјави да ли прима првенство.

Министар пољопривреде Светозар Станковић: Част ми је изјавити да примам првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство? (Прима.) Првенство је примљено. Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Ђорђе Јевтић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра унутрашњих послова о незаконитом и изазивачком раду командира жандармеријске станице у Белановици. (Види прилог).

Г. др. Ђорђе Марковић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра грађевина о одводу Бипан канала и подизању Санско-Савског насипа села Стрмана и Црквени Бок. (Види прилог).

Г. Драгиша М. Стојадиновић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г.

Министра финансија о забрани печења ракије изнад 20 гради новом Уредбом и необустављању увоза сувога грожда из Грчке, и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Министар финансија да се изјасни да ли прима првенство.

Министар финансија Душан Летица: Изјављујем да прима првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Милан Божић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на Претседника Министарског савета о неправедном прогањању националног чиновништва. (Види прилог).

Г. Милан Божић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра пољопривреде о дефинитивном решењу добровољачког питања. (Види прилог).

Г. Душан Иванчевић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о неподношењу новог закона о штампи, удружењима, зборовима и договорима и о избору народних посланика. (Види прилог).

Г. Милан Божић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о општој политичкој ситуацији у земљи (Види прилог).

Г. Инж. Манфред Паштровић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра трговине и индустрије и Министра саобраћаја о увозу грчких сувица — коринта. (Види прилог).

Г. Инж. Манфред Паштровић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра финансија о трошарини на вински дестилатор и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Министар финансија да се изјасни да ли прима првенство.

Министар финансија Душан Летица: Изјављујем да прима првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство ове интерпелације? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Драгиша Стојадиновић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о задржавању положаја Директора Аграрне банке г. Добривоја Стошовића, Министра просвете и народног посланика. (Види прилог).

Г. Драгиша Стојадиновић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о постављењу банкарског чиновника др. Јована Гашића за државног чиновника IV групе 2 степена и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Претседник Министарског савета да изјави да ли прима првенство.

Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић: Изјављујем да прима првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство ове интерпелације? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Драгиша Стојадиновић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра правде о раду државног тужиоца г. Чеде Радосављевића у Неготину — Крајина и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Министар правде да се изјасни да ли прима првенство.

Министар правде др. Миле Мишкулин: Изјављујем да прима првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство ове интерпелације? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. др. Ђорђе Марковић, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра пошта, телеграфа и телефона о признању права на пензију и права на положајни додатак бившим контрактуралним поштарима. (Види прилог).

Г. др. Урош Стајић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра финансија о смањењу цена монополским артиклима који се троше на селу и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Министар финансија да изјави да ли прима тражено првенство.

Министар финансија Душан Летица: Изјављујем да прима тражено првенство и ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство ове интерпелације? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. др. Јанко Баричевић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра унутрашњих послова о поступку полицијских власти противу г. Добросаву Јевђевића. (Види прилог).

Г. Иван Прекоршек и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о смањењу припадности државним и самоуправним службеницима. (Види прилог).

Г. др. Рико Фукс и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра просвете о монополу школских бележница. (Види прилог).

Г. др. Рико Фукс и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра социјалне политике и народног здравља о станбеним киријама. (Види прилог).

Г. др. Рико Фукс и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра финансија о исплати бановинских и општинских приреза као и приреза среских одбора за путеве. (Види прилог).

Г. Војислав Лазич, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о исхрани и запослењу народа у селу и граду и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Претседник Министарског савета да изјави да ли прима првенство за ову интерпелацију.

Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић: Изјављујем да прима првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство за ову интерпелацију? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Драгиша Стојадиновић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о додатку Министрима за бензин и издржавање аутомобила и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Претседник Министарског савета да изјави да ли прима првенство за ову интерпелацију.

Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић: Изјављујем да прима првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство ове интерпелације? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Драгиша Стојадиновић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Претседника Министарског савета о великом размештају учитеља и професора и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Претседник Министарског савета да изјави да ли прима првенство за ову интерпелацију.

Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић: Изјављујем да прима првенство и ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство ове интерпелације? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Изволите чути даље.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Василије Трбић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра просвете о отварању потпуне гимназије у Прилепу и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Министар просвете да изјави да ли прима првенство ове интерпелације.

Министар просвете Добривоје Стошовић: Изјављујем да прима првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина првенство за ову интерпелацију? (Прима.) Објављујем да је првенство примљено.

Све прочитане интерпелације доставиће се надлежним г. г. Министрима.

Изволите чути извештаје г. г. Министара.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Министар унутрашњих послова извештава, да ће на интерпелацију г. др. Ђорђа Марковића, народног посланика, о поновном именовању старе општинске управе у Хрв. Дубици и незаконитом раду претседника општине Мартиновића одговорити кад прикупи потребне податке;

Г. Министар унутрашњих послова извештава да ће на интерпелацију народног посланика г. Ђорђа Јевтића о раду командира жанд. станице у Белановици одговорити кад прикупи потребне податке;

Г. Министар грађевина извештава да ће на интерпелацију народног посланика г. Стјепана Новаковића о оправци државне цесте Чаковец—Вараждин—Сесвете одговорити кад прикупи потребне податке, и

Г. Министар грађевина извештава, да ће на интерпелацију народног посланика г. др. Ђорђа Марковића о подизању бунара за пијаћу воду у Срезу костајничком одговорити кад прикупи потребне податке.

Претседник Стеван Ђирић: Извештаји г. г. Министара примају се на знање.

Изволите чути захтеве за издавање суду г. г. народних посланика.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. Министар правде тражи одобрење за продужење кривичног поступка противу народних посланика:

Г. Стевана Симића због дела из § 301 К. з. по тужби Димитрија Димитриковића а по тражењу Среског суда у Кратову;

Г. др. Живојина Поповића због дела из §§ 154, 164, 242 и § 154 у вези § 34 од. II К. з. по тужби Ђоке Петковића, адвоката и народног посланика, а по тражењу Округног суда у Јагодини;

Г. Саве Микића због дела из чл. 3 Закона о заштити јавне безбедности и поретка у држави по пријави жанд. станице Оцак, а по тражењу Округног суда у Тузли;

Г. Ристе Стевовића због дела из § 169 К. з. по пријави жандармеријске станице Прибој а по тражењу Среског суда у Прибоју;

Г. Милоја Сокића због дела из § 301 К. з. по тужби Светозара Гргина, а по тражењу Среског суда у Осијеку, и

Г. Рока Мишетића због преступа из § 130 став II К. з. по пријави жандармеријске станице Мрцине, а по тражењу Среског суда у Цавтату.

Претседник Стеван Ђирић: Овај захтев г. Министра правде доставиће се Имуниетном одбору. Изволите чути оставке г. г. народних посланика на положаје претседника општина.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. г. Угрин Јоксимовић, Никола Зубер и Драгиша Цветковић, народни посланици, извештавају Народну скупштину да подносе оставке на положаје претседника општина гостиварске, цетињске и нишке и задржавају своје посланичке мандате.

Претседник Стеван Ђирић: Ове оставке примају се на знање.

Изволите чути отсуства г. г. народних посланика.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Г. др. Јосип Режек, народни посланик и потпретседник Народне скупштине, моли 6 недеља боловања.

Претседник Стеван Ђирић: Одобрава ли Народна скупштина тражено боловање? (Одобрава!) Објављујем да је Народна скупштина одобрила тражено боловање.

Изволите чути молбе и жалбе.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Народној скупштини упутила су молбе и жалбе следећа лица: Богдан Брајовић, Клелија Нонвајлер, Милоје Симић, Дамјан Илић, Младен Матулин, Ђурђија Радуловић, Славко Накић, Спасенија Богдановић, Ана Христифорова, Илија Расић, Никола Јелачић, Драгица Пинтер, Ђорђија Димић, Милан Муждало, Каја Вукотић, Драгомир Братулић, Милица Нинић, Симо Димитријевић, Јелена Булић-Адамовић, Ката Врдољак, Општина Вољујска, Анте Милошевић, Владимир Пустоварор, Тимотије Игњатовић, Алојз Зидарић, Драгутин Митраковић, Никола Толић, Миле Љуботин, Изидор Гудац, др. Петар Ж. Драговић, Александар Онопријенко, Љубица Шолајић, Јелка Божовић, Всеволод Синицин, Војислав Трифуновић, Драгутин Николић, Душан Атанацковић, Сара Стемпелберг, Алојз Струна, Новак Шарановић, Антоније Никшић, Велим Ивљанин, Борисав Петковић-Топал, Маринко Радовић, Мирослав Бајер, Милутин Бошковић, Михајло Петровић, Анка Авировић, Никола Јевтић, Јелица Мијушковић, Мирко Мирчић, Андреј Фабијанчић, Винко Шкрабут, Игњаз Крајнц, Леополд Смиљанец, Спира Тодоровић, Марко Андрић, Марија Куличић, Анка Бастијанчић, Миленко Милинковић, Милица Петровић, Антун Црнадаке, Јосиф Безлај, Ђуро Омчикус, Јеремија Јеремић, Будислав Цвијановић, Перса Бугарски, Каролина Кузмановић, др. **Стеван** Суботин, Илинка Павковић, Јаника Ђурић, Радосав Иванишевић, Никола Плешко, Душан Андрић, Грозда Ненадић, Драгиња Миленковић, Арвин Римај, Јосип Осмец, др. Александар Рафајловић, Радојка Боришић, Марија Маркеша, Марија Спицијарић, Гергије Блејевић, Радослав Марковић, Комнен Живановић, Жива Поштин, Петар Гавриловић, Флоријан Бибиран, Илија Бркљач, Цвијета Бош, Никола Лапковић, Клеорија Нонвајер, Амет Садик, Алберт Фласиг, Ђока Бакић, Радован Лаушевић, Фаника Милковић, Милица Машиковић, др. Александар Јановски, Игнац Карлин, Милосав Бојовић, Франц Бупан, Ђоко Бакић, др. Јосип Михаљев, Владимир Петровић, Бешевић Грујица, Јевта Томић, Милица Вукотић, Ајзер Рамовић, Бенета Мршић, Омер Салић Беговић, Сима Мартиновић, Ђорђе Лешевић, Мица Влајковић, Кемал Дестан, Браћа Курић, Ксенија Банковић, Петар Комадина, Сузана Јакшић, Сава Стојић, Радомир Тодоровић, Петар Крстановић, Милица Ивановић, Марин Вицулин, Максимилијан Цуроцев, Петар Тепавчевић, Милош Станишћевић, Антонија Перош, Мирко Маврић, Т. А. Сирмај, Стана Бајић, Јован Андрејевић, Перо Перић, Милица Петровић, Ђуро Новакровић, Милутин Урошевић, Душан Николић, Милан Кojiћ, Драгутин Ивановић, Арсо Крстић, Славољуб Крстић, Мехмед Хацић, Илија Тошић, Емилија Вукелић, Јанко Матијевић, Павле Вељков, Милица Филиповић, Франо Марушић, Виталин Граборов, Гина Витас, др. Светислав Петровић, Загорка Котлајић, Милан Н. Плавишић, Мато Аркар, Даринка Радуловић и Јово Давидовић.

Претседник Стеван Ђирић: Прочитане молбе и жалбе упућују се Одбору за молбе и жалбе.

Изволите чути разна акта.

Секретар Анте Ковач (саопштава): Народној скупштини упутили су разна акта: Друштво пензионера Врбаске бановине, Жупа Премуда; Збор жена у Београду подноси резолуцију о женском праву гласа; Жупа Ткон, Жупа Кистање, Миних Маријан, Жупа Сали, Жупа Динарац, Жупа Силба, Вјерници Великога Иза, Општина Силба, Жупа Турањска, Жупа Мирковић-Бозава, Жупа Село, Жупа Јасеница, Грађанство Кулице, Жупа Село Ликоран, Жупа Зрелац, Жупа Разанац, Капетанија Крнеза, Жупа Бањ, Жупа Нин, Жупа Петрцане, Жупа Дикло, Жупник Сегарић-Привлака, Жупник Матачић-Бозава, Жупа Олиб, Старешина села Грбић-Привлака, Крижари-Олиб, подносе претставку о обнови задарске бискупије под нинским именом; Женски покрет Јасеновац и Куцишће, Цеље, Свети Јурај, Ново Место, Јелса, Загреб, Бањалука, Љубљана, Шибеник, Скопље, подносе резолуцију са збора о женском праву гласа; Земљорадници из Врховине подносе претставку о заштити земљорадника; Дравска секција Удружења званичника финансијске контроле подноси претставку о смањивању додатка на скупштини; и Жупа Надин, подноси претставку о обнови задарске бискупије под нинским именом.

Претседник Стеван Ђирић: сва прочитана разна акта примају се на знање.

Господа народни посланици, пре преласка на дневни ред дужност ми је и имам част да одговорим на извесна кратка питања, која су ми нека господа народни посланици поставили.

Народни посланик г. Василије Трбић поставио ми је питање о претседништву г. Драгише Цветковића, који је претседник Општине града Ниша. На ово питање које је г. Трбић сврстао у две тачке, а које гласе:

1) Је ли Вам познат овај случај?

2) Ако Вам је познат шта сте предузели да се г. Цветковић примора на поштовање закона? — могу одговорити, да је у овом тренутку ово питање већ беспредметно, пошто сте могли опазити да је г. Цветковић дао оставку на претседништво града Ниша. Ту је Пословнику удовољено и према томе у овом тренутку то питање отпада.

Друго питање је поставио народни посланик г. Драгиша Стојадиновић које гласи овако:

„У смислу одредбе § 12 Закона о пословном реду у Народној скупштини част ми је упутити Вам следеће питање:

1) Да ли Вам је познато да је г. Добривоје Стошовић, посланик и садањи Министар просвете, у исто време директор Привилеговане аграрне банке, која је цитирана у § 12 Закона о пословном реду у Народној скупштини и који је положај инкомпатибилан са положајем народног посланика?

2) Јесте ли вољни да овај случај одмах доставите Верификационом одбору да овај у смислу закона донесе потребно решење?

Молимо, да нам на ово питање одговорите усмено на првој наредној седници Народне скупштине.”

На ово питање имам част одговорити, да су у § 12 Закона о пословном реду у Народној скупштини заиста побројане извесне установе, у којима се не може бити чланом управног или надзорног одбора. (Гласови: Тако је!) Пошто г. До-

бривоје Стошовић, као народни посланик, није нити је икада био чланом управног и надзорног одбора, него је само био високи чиновник једне од установа, које су у том параграфу побројане, ја сматрам да ово питање потиче од нетачног интерпретирања § 12 Закона о пословном реду у Народној скупштини. Према томе ту инкомпатибилност не постоји. (Гласови: Тако је!).

Народни посланик г. Војислав Лазић поставио ми је ово кратко питање које је сврстао у пет тачака:

1) Зашто Народна скупштина није радила од 22 јула до 19 октобра о. г.

2) Зашто се скупштинске седнице не сазивају од 20 октобра па све до данас.

3) Зар је потребно Претседнику Министарског савета више од 18 дана да одговори кога ће се дана скупштинске седнице отворити читањем Краљевског Указа, када је Претседник Министарског савета у истом месту где и Народна скупштина за 2—3 стотине метара растојања.

4) Ко је крив за нерад Скупштине уопште.

5) Шта ће Претседник предузети да Скупштина уредно ради и да на тај начин поврати њен углед као установе?

На ово питање имам част одговорити, да по § 31 Закона о пословном реду у Народној скупштини дневни ред утврђује сама Народна скупштина на предлог претседника, а по саслушању Краљевске владе. Пошто никаква материјала за претрес није било, природна је ствар да нисам могао да сазовем седницу. Ја сматрам, господо, да је ово питање закаснило пошто сте из данашњих саопштења видели, да пред Народном скупштином леже важни законски пројекти за проучавање, за које ћемо већ сутра, то наглашавам, избрати нарочите одборе и према томе ја сматрам да је рад Народне скупштине за у будуће осигуран онако како се жели.

Господо народни посланици, на још једно питање имам част да одговорим, на питање које ми је упутио народни посланик г. др. Урош Стајић, а које је сврстао у шест тачака.

Господин народни посланик др. Стајић упућена питања на Претседника Народне скупштине стилизовао је у трећем лицу, па ми допустите, да их ја прочитам у првом лицу.

Та питања гласе:

„Да ли ми је позната ова најновија пракса цензуре Краљевске владе са забраном прештампавања и публицитета говора народних посланика?

Сматрам ли, да је тиме повређено основно право Народне скупштине да њен рад треба да буде јаван и познат целом народу?

Сматрам ли да је тиме ускраћено право народних посланика о полагању рачуна о своме раду народу и својим бирачима?

Сматрам ли да је и народу и бирачима тиме ускраћено право да рад својих заступника могу пратити и тражити од њих да полажу рачуна о своме раду?

Сматрам ли да ли је овакав акт цензуре Краљевске владе у интенцијама декларације Краљевске владе и изјава Претседника Краљевске владе, у којима се говори о нормализовању политичког живота у земљи и „о стварању услова за политичке слободе које ће постепено упутити Југославију ка нормама демократије“?

Шта мислим предузети да се овим шиканама цензуре стане на пут и да се раду Народне скупштине и народних посланика пружи пун публицитет“.

На ово питање народног посланика г. др. Уроша Стајића част ми је одговорити следеће:

Поводом овога питања ја сам 9 новембра тек. год., под бр. 5639, упутио г. Претседнику Министарског савета и Министру иностраних послова писмо следеће садржине:

„Част ми је доставити Вам један примерак питања народног посланика г. др. Уроша Стајића о цензурисању говора народних посланика и забрани прештампавања тих говора из стенографских бележака у посебне књижице намењене својим бирачима — које је именовани г. посланик упутио на Претседника Народне скупштине — с молбом на знање.

Достављајући предње, ја Вас, Господине Претседниче, молим да изволите, сходним наређењима подручним органима, омогућити потпуну слободу публицитета говора и рада народних посланика (Бурно плескање), јер сам мишљења да само пуна јавност делатности народних претставника може допринети правилном вршењу државних и народних послова“.

Ја верујем, господо, да ће ова моја интервенција наићи на пуно разумевање код Господина Претседника Министарског савета.

Господо народни посланици, прелазимо сад на дневни ред. На дневном реду је избор сталних скупштинских одбора. (Милинко Милутиновић: Молим за реч.)

О чему желите говорити? (Милинко Милутиновић: Желим дати једну кратку изјаву. — Драгиша Стојадиновић: Молим за реч, јер имам право да говорим поводом Вашиг одговора.)

Има реч народни посланик г. Драгиша Стојадиновић, иако је мало закаснио са својом молбом. Он има да да реч о томе, да ли је задовољан са мојим одговором или није.

Драгиша Стојадиновић: Господо народни посланици, ја сам потписник на два питања која смо упутили Господину Претседнику Народне скупштине. На једном питању, на првом питању, је потписник и г. Василије Трбић, али је он одустао да ставља примедбе, те ја као други потписник хоћу да вам скренем пажњу на грубо гажење Пословника по предмету верификације и оснажења мандата г. Драгише Цветковића и г. Николе Зубера. Закон о изборима народних посланика у § 12 овако каже: „Претседници општина могу се кандидовати; ако буду изабрати за народне посланике имају се одмах после верификације мандата у Народној скупштини изјаснити задржавају ли мандат или остају и даље претседници општина“.

Верификација мандата извршена је 14 јуна, а данас се тек саопштава да они дају оставке на мандате претседника општина.

У § 14 Закона о изборима народних посланика каже се овако: „Кад се појави случај губитка мандата, Верификациони одбор мора најдаље за месец дана од појављеног случаја поднети о томе извештај Скупштини. Ако у томе року Одбор не поднесе извештај, Претседник Скупштине саопштава у првој наредној седници да је посланичко место упражњено, о чему Скупштина исте седнице доноси решење.“ (Тако је!)

Господо, коментар овога параграфа гласи овако: „Скупштина не доноси решење да је извесно место упражњено, него да се по закону упражњено место попуни.” И ми смо господо, нас 15 или 20 посланика, благовремено, 30 октобра, поднели Претседнику Народне скупштине захтев и позвали господина Претседника да поштује Пословник, и да огласи да мандат ове двојице посланика не важи. Господо, овде постоји и један акт поднет г. Претседнику, где смо констатовали да ова два господина посланика немају право да седе више у Народној скупштини. Ако, господо, хоћете да поштујете закон, да се држите правде, ви морате тако поступити. Ја, господо, нисам задовољан одговором г. Претседника Народне скупштине. (Велика граја).

Претседник Стеван Ђирић: Молим Вас, господо, да се умирите.

Драгиша Стојадиновић (наставља): Ја нисам задовољан одговором г. Претседника и молим Вас да поштујемо закон, јер Претседник Владе може да гази закон, њега се не тиче Народна скупштина, али Претседник Народне скупштине претставља народ и не сме да гази закон. Господо, водите рачуна да се не огрешите о своју савест, јер имате за собом народ и он ће да вам суди, ако не поштујете закон.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, на ову изјаву г. народног посланика Драгише Стојадиновића могу одговорити само ово: Колико је мени као Претседнику било познато случајева, од како сам 19 јуна изабран вашим поверењем на ово место, да има међу народним посланицима и претседника општина, ја сам их упозорио на то и они су се одмах одазвали моме позиву и дали оставку. У колико ми то није било познато, ја нисам могао у том погледу обраћати никоме пажњу и могу поступати тек од оног дана, кад се то пред мене званично изнесе. Оставка је ту и ја сматрам да је ова ствар сада безпредметна, и констатујем да у погледу гажења Пословника не може бити ни говора. (**Милинко Милутиновић:** Молим за реч. — Граја и повици на десници: Немате права на реч. Повици на левици: Има права!) О чему, господине посланиче, желите да говорите? (**Милинко Милутиновић:** Ја хоћу да дам кратку изјаву о гласању које ће данас да буде.) Господо, прелазимо на дневни ред.

(Народни посланик **Милинко Милутиновић** излази на говорницу, вади из џепа новац у банкнотама од неколико хиљада динара, држи га високо у руци и довикује: Ево новац који сам добио за гласање! — Велика ларма и граја, у којој се говорник даље не чује. — Народни посланик **Милинко Милутиновић** прилази столу г. Претседника Народне скупштине и новац који је дотле држао у руци оставља на претседнички сто.)

Претседник Стеван Ђирић: Господо, молим вас умирите се да чујемо шта је било. (Велика ларма и граја непрекидно траје.)

Господо, ја у овој галами нисам чуо ни једну реч народног посланика г. Милинка Милутиновића, али у тренутку, кад је он дигао руку и показао неки новац, ја сам видео да мора нешто бити важно и ја му дајем реч. Молим вас, стога, господо народни посланици, да га у миру саслушате. Молим исто тако господу народне посланике, да на миру саслушају и одговор. Морамо ствар рас-

чистити. (Бурно одобравање на левици. — Граја и протести на десници).

Милинко Милутиновић: Господо народни посланици, ја сам тражио реч да изађем и дадем јавности ово што ћу рећи. (Жагор и узвици: Само је ли то истина?)

Молим господо, ја сам Милинко Милутиновић, народни посланик, који имам два сина, ћерку и петоро шесторо унучади.

Господо народни посланици, хтео сам да питам господина Претседника Народне скупштине, да ли ће да заштити ауторитет народних посланика пред гласање које данас има да буде. Јер, прво, мене је позвао г. Претседник Владе и дао ми ових 15.000 динара..... (Велика граја и живо објашњавање између народних посланика са левице и деснице. Бурни протести на десници.)

Мене чуди, да ли је вас народ послао да браните његове интересе или да нападате једну овакву ствар. (Граја.)

Ових 15.000 динара, да би се одужио мојој савести и ономе зашто ме је народ послао овде, — нека се да у Инвалидски дом за нашу браћу инвалиде. (Велика граја и међусобна објашњавања.)

Господо, не може да се донесе закон о селачким дуговима, а могу да се смање плате чиновницима и бедницима! (Одобравање на левици).

Ето, ви видите, шта се ради! (Протести и граја трају и даље).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, углед ове Куће захтева да у миру све саслушамо, када се тако тешке оптужбе дижу.

Ја као Претседник не могу допустити, да се овако тешке оптужбе губе у галами. Морају се рашчистити! Као један отрован чир, морамо га расечи, да видимо шта је истина.

Господо народни посланици, у нашем парламентарном животу било је тешких дана, било је и крвавих нападаја, било је и физичких уништења. Господо, да је народни посланик г. Милинко Милутиновић потегао револвер да физички уништи некога за кога мисли да је крив не би се мање огрешо о углед ове Скупштине него овако. (Велика граја).

Ја, господо, као Претседник Народне скупштине не верујем да има у овоме Дому и једнога који би оно народно поверење које је добио продавао за новац. (Бурно плескање). Не могу то да верујем и, због тога, господо, још мање могу да верујем да би се ико нашао који би покушао да купује народне посланике за новац.

Господо народни посланици, ви знате да од вас самих зависи углед овог Дома, и у тренутку, кад треба да идемо ка здравом парламентаризму, ове су појаве толико нездраве (Гласови: Потплаћују се посланици!), да сте ви највећи непријатељи, који толико рушите углед овога Дома, (Гласови: Влада руши!) кад се оно што се по ходницима и закућима говорило, доноси овамо, да ону борбу, која претстоји, толико заоштримо, да дође до подивљалости страсти, кад цела Народна скупштина може постати илузорна.

Позивам вас, господо народни посланици, да ако се иде у борбу, нека се иде часно. (Бурно плескање.) А у име свих вас најенергичније одбијам, да може у Народној скупштини бити оваквих ствари. (**Милинко Милутиновић:** Молим за реч! — Граја.)

Г. Претседник Министарског савета тражио је реч да да једну изјаву. (Живо плескање. — Гласови на левици: Доле корупција! — Гласови на десници према левици: Је ли то начин борбе?! — Граја).

Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан Стојадиновић: (Бурно плескање код народних посланика Југословенске радикалне заједнице и Клуба скупштинске већине) Господо народни посланици, пред данашње гласање за скупштинске одборе поведена је против скупштинске већине... (Гласови на левици: Каква већина?! — Др. Јанко Баричевић: Исправите се па реците против владине групе, а не против већине. — Протести посланика са деснице према онима на левици.)... поведена је против скупштинске већине једна таква агитација до сада невиђеним и нечувеним сретствима. Једно, господо, од тих до сада невиђених и незапамћених сретстава противу скупштинске већине јесте и оно, што је г. Милинко Милутиновић овде употребио.

Ја вам, господо, свечано изјављујем, да оно што је г. Милинко Милутиновић овде рекао да

то од почетка до краја није истина! (Живо и дуготрајно одобравање на десници. — Протести на левици. — Милинко Милутиновић: Молим за реч, г. Претседниче. — Граја.)

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, немате реч! (Милинко Милутиновић: Нека нам се овде каже зашто су маркирани листићи? Граја...) Господо народни посланици, прелазимо на дневни ред. На дневном је реду:

- 1) Избор Верификационог одбора (21 члан);
- 2) Избор Административног одбора (21 члан);
- 3) Избор Имунитетног одбора (21 члан);
- 4) Избор Одбора за молбе и жалбе (21 члан); и
- 5) Избор Финансијског одбора (31 члан).

Подношене су по две кандидатске листе за сваки одбор и то: по једна заједничка листа Југословенске радикалне заједнице и Клуба скупштинске већине, а по једна заједничка кандидатска листа народних посланика Југословенског, Независног и Радног клуба. Према томе, господо народни посланици, изволите чути кандидатске листе за свих пет одбора:

ВЕРИФИКАЦИОНИ ОДБОР

КАНДИДАТСКА ЛИСТА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РАДИКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И КЛУБА СКУПШТИНСКЕ ВЕЋИНЕ

Чланови:

1 Др. Тодор Лазаревић,	12 Милан Лазаревић,
2 Др. Бранко Николић,	13 Тихомир Васић,
3 Угрин Јоксимовић,	14 Бранко Добросављевић,
4 Богољуб Кнежевић,	15 Лазар Црљић,
5 Чедомир Захарић,	16 Крста Чолаковић,
6 Др. Јосип Рогић,	17 Рудолф Певец,
7 Чедомир Сладојевић,	18 Радослав Динић,
8 Др. Бранко Миљуш,	19 Десимир Јанковић,
9 Карло Гајшек,	20 Марко Ружићић,
10 Петар Стојисављевић,	21 Винко Белинић.
11 Михаило Каламатијевић,	

Заменици:

1 Душан Перовић,	12 Хусејин Ђумавић,
2 Михаило Љешевић,	13 Јакша Божић,
3 Исмет Бег Гавран Капетановић,	14 Ђорђе Марковић,
4 Бранко Томић,	15 Велимир Курсулић,
5 Стјепан Милетић,	16 Антун Керсник,
6 Абдулах Ибрахимпашић,	17 Милан Блажић,
7 Данило Радојичић,	18 Симо Марјанац,
8 Др. Јуре Коце,	19 Вукашин Спасовић,
9 Др. Вук Вујасиновић,	20 Сретен Кузељевић,
10 Милан Перовић,	21 Мустафа Дургутовић.
11 Димитрије Мирковић,	

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ЗАЈЕДНИЧКА КАНДИДАТСКА ЛИСТА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ, НЕЗАВИСНОГ И РАДНОГ КЛУБА

Чланови:

1 Др. Миленко Марковић,	4 Војислав Лазић,
2 Драгиша Стојадиновић,	5 Михаило Лукаревић,
3 Др. Лука Шошки,	6 Миливоје Исаковић,

- 7 Шукрија Куртовић,
- 8 Обрен Савић,
- 9 Др. Иван Јанчић,
- 10 Мухамед Прељубовић,
- 11 Јосип Цветић,
- 12 Владимир Тишма,
- 13 Велимир Јојић,
- 14 Јован Кашанин,

- 15 Рајко Турк,
- 16 Др. Живојин Поповић,
- 17 Секула Зечевић,
- 18 Драгиша Миловановић
- 19 Бранко Ратковић,
- 20 Др. Никола Шијак,
- 21 Животије Јевтић.

Заменици:

- 1 Др. Мирко Дошен,
- 2 Др. Јанко Баричевић,
- 3 Др. Шиме Кулишић,
- 4 Ибрахим Сарић,
- 5 Војко Куртовић,
- 6 Тодор Тодоровић,
- 7 Војислав Гаџиновић,
- 8 Антон Широла Брнас,
- 9 Милан Мравље,
- 10 Драгољуб Ивановић,
- 11 Ристо Грђић,

- 12 Коста Димитријевић,
- 13 Виктор Физир,
- 14 Др. Александар Буторка,
- 15 Александар Станковић,
- 16 Милан Вукићевић,
- 17 Страхиња Борисављевић,
- 18 Чедомир Пејкић,
- 19 Миленко Глишић,
- 20 Др. Војислав Дошен,
- 21 Мухамед Прељубовић.

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР

КАНДИДАТСКА ЛИСТА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РАДИКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И КЛУБА СКУПШТИНСКЕ ВЕЋИНЕ

Чланови:

- 1 Војко Чвркић,
- 2 Тодор Живковић,
- 3 Др. Љутица Димитријевић,
- 4 Живојин Димитријевић,
- 5 Др. Милован Грба,
- 6 Ђуро Чејовић,
- 7 Нурија Поздерац,
- 8 Др. Франц Клар,
- 9 Др. Вук Вујасиновић,
- 10 Бранко Тодоровић,
- 11 Михаило Крстић,

- 12 Бранко Томић,
- 13 Павао Матица,
- 14 Веља Милијановић,
- 15 Максим Тешић,
- 16 Сава Микић,
- 17 Жирко Топаловић,
- 18 Воца-Шериф Бећировић,
- 19 Хусејин Ћумаџић,
- 20 Др. Ђорђе Јовановић,
- 21 Мустафа Дургутовић.

Заменици:

- 1 Стојадин Димитријевић,
- 2 Јован Аранђеловић,
- 3 Драгомир Стојадиновић,
- 4 Данило Радојичић,
- 5 Богдан Ерцеговац,
- 6 Миљкан Арежина,
- 7 Момчило Сокић,
- 8 Др. Фран Шемров,
- 9 Душан Антонијевић,
- 10 Радивоје Милошевић,
- 11 Марко Ружичић,

- 12 Славко Николић,
- 13 Винко Белинић,
- 14 Осман Муратбашић,
- 15 Зарије Јоксимовић,
- 16 Тодор Тонић,
- 17 Светолик Станковић,
- 18 Крста Предован,
- 19 Данило Ђуровић,
- 20 Михаило Каламатијевић,
- 21 Максим Тешић.

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ЗАЈЕДНИЧКА КАНДИДАТСКА ЛИСТА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ, НЕЗАВИСНОГ И РАДНОГ КЛУБА

Чланови:

- 1 Ставра Трпковић,
- 2 Др. Драгутин Јанковић,
- 3 Албин Коман,
- 4 Василије Трбић,
- 5 Душан Иванчевић,
- 6 Живко Даниловић,
- 7 Никола Прека,
- 8 Милан Банић,
- 9 Анте Мastroвић,
- 10 Коста Алексић,
- 11 Страхиња Борисављевић,

- 12 Дамјан Арнаутовић,
- 13 Војко Куртовић,
- 14 Др. Мирко Дошен,
- 15 Др. Војислав Дошен,
- 16 Антон Широла Брнас,
- 17 Манфред Паштровић,
- 18 Драгољуб Ивановић,
- 19 Ристо Грђић,
- 20 Др. Александар Буторка,
- 21 Др. Српко Вукановић.

Заменици:

- 1 Миладин Величковић,
- 2 Др. Антон Новачан,
- 3 Карел Добершек,
- 4 Др. Драгољуб Јевремовић,
- 5 Велимир Јојић,
- 6 Ђорђе Јевтић,
- 7 Др. Лука Шошки,
- 8 Милан Курилић,
- 9 Августин Лукачич,
- 10 Јован Ненадовић,
- 11 Војислав Гаџиновић,

- 12 Радивоје Нановић,
- 13 Бранко Пауновић,
- 14 Др. Иван Јуриша,
- 15 Др. Никола Шијак,
- 16 Животије Јевтић,
- 17 Фрањо Хорват,
- 18 Лука Костренчић,
- 19 Стјепан Новаковић,
- 20 Јован Кашанин,
- 21 Живота Милановић.

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ИМУНИТЕТНИ ОДБОР

КАНДИДАТСКА ЛИСТА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РАДИКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И КЛУБА СКУПШТИНСКЕ ВЕЋИНЕ

Чланови:

- 1 Др. Милан Секулић,
- 2 Живко Шушић,
- 3 Др. Џафер Куленовић,
- 4 Тодор Тонић,
- 5 Михаило Љешевић,
- 6 Др. Стеван Бубић,
- 7 Милан Мијић,
- 8 Др. Андреј Вебле,
- 9 Иван Шакић,
- 10 Зејнел-бег-Ибрахим Страцимир,
- 11 Радомир Гајић,

- 12 Мита Димитријевић,
- 13 Матија Повреновић,
- 14 Душан Р. Милошевић,
- 15 Ђорђе Марковић,
- 16 Велимир Курсулић,
- 17 Димитрије Бешировић,
- 18 Цветко Јеличић,
- 19 Вукашин Спасовић,
- 20 Др. Гавро Санто,
- 21 Др. Вук Вујасиновић.

Заменици:

- 1 Др. Јосип Рогоић,
- 2 Милан Бацак,
- 3 Михаило Каламатијевић,
- 4 Сретен Кузељевић,
- 5 Марко Ружичић,
- 6 Ђуро Микашиновић,
- 7 Осман Муратбашић,
- 8 Крста Чолаковић,
- 9 Карло Гајшек,
- 10 Малић Пеливановић,
- 11 Богољуб Кнежевић,

- 12 Вукашин Спасовић,
- 13 Славко Николић,
- 14 Нурија Поздерац,
- 15 Зарија Јоксимовић,
- 16 Др. Фрањо Шемров,
- 17 Радисав Живковић,
- 18 Стаменко Стошић,
- 19 Јован Брујић,
- 20 Рамадан Рамадановић,
- 21 Милан Голубовић.

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ЗАЈЕДНИЧКА КАНДИДАТСКА ЛИСТА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ, НЕЗАВИСНОГ
И РАДНОГ КЛУБА

Чланови:

1 Др. Милован Пинтеровић,	12 Симо Будимир,
2 Милован Лазаревић,	13 Страхиња Борисављевић,
3 Боривоје Ђурић,	14 Јово Загорац,
4 Др. Иван Јуриша,	15 Манфред Паштровић,
5 Др. Јордан Аћимовић,	16 Станко Ленарчић,
6 Милан Курилић,	17 Јован Ненадовић,
7 Рајко Турк,	18 Душан С. Милошевић,
8 Александар Дачић,	19 Дако Макар,
9 Др. Бранко Калембер,	20 Секула Зечевић,
10 Др. Војислав Дошен,	21 Мијо Кајић.
11 Танасије Динић,	

Заменици:

1 Станко Хочевар,	12 Владимир Тишма,
2 Стјепан Новаковић,	13 Бранко Ратковић,
3 Др. Драгутин Јанковић,	14 Лука Аврамовић,
4 Александар Станковић,	15 Миленко Глишић,
5 Душан Милошевић,	16 Винко Горњак,
6 Милован Николић,	17 Коста Алексић,
7 Виктор Физир,	18 Иван Прекоршек,
8 Чедомир Пејкић,	19 Др. Милан Главинић,
9 Радоје Јовичић,	20 Фрањо Хорват,
10 Јован Кашанин,	21 Др. Лука Шошки.
11 Др. Српко Вукановић,	

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

КАНДИДАТСКА ЛИСТА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РАДИКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И КЛУБА СКУПШТИНСКЕ ВЕЋИНЕ

Чланови:

1 Јеврем Томић,	12 Хаци-Љуба Патрногић,
2 Љубомир Панџић,	13 Милан Голубовић,
3 Петар Косовић,	14 Светолик Станковић,
4 Борисав Живадиновић,	15 Милорад Веселиновић,
5 Урош Недељковић,	16 Никола Гавриловић,
6 Брана Давинић,	17 Зарија Јоксимовић,
7 Антон Видец,	18 Јован Грујић,
8 Милан Лазаревић,	19 Аћим Поповић,
9 Максим Тешић,	20 Никон Лазаревић,
10 Др. Фран Шемров,	21 Алојзије Ђикић.
11 Крста Предован,	

Заменици:

1 Димитрије Бешировић,	12 Гојко Ж. Пејин,
2 Спаса Нићифоровић,	13 Др. Михаил Кашпер,
3 Радосав Живковић,	14 Миливоје Степановић,
4 Велимир Милијановић,	15 Лазар Црљић,
5 Бранко Добросављевић,	16 Мустафа Дургутовић,
6 Сретен Кузељевић,	17 Антон Керсник,
7 Душан Р. Милошевић,	18 Рамадан Рамадановић,
8 Петар Стојисављевић,	19 Велимир Врбић,
9 Михаило Бренчић,	20 Абдула Ибрахимпашић,
10 Данило Ђуровић,	21 Тихомир Васић.
11 Др. Милош Рашковић,	

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ЗАЈЕДНИЧКА КАНДИДАТСКА ЛИСТА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ, НЕЗАВИСНОГ
И РАДНОГ КЛУБА

Чланови:

- 1 Лука Костренчић,
- 2 Милан Божић,
- 3 Др. Рико Фукс,
- 4 Милан Петковић,
- 5 Бранко Пауновић,
- 6 Ђорђе Јевтић,
- 7 Милоје Марцикић,
- 8 Миленко Глишић,
- 9 Радивој Нановић,
- 10 Августин Лукачич,
- 11 Милинко Милутиновић,

- 12 Др. Иван Јуриша,
- 13 Владимир Тишма,
- 14 Миладин Величковић,
- 15 Др. Шиме Кулишић,
- 16 Чедомир Пејкић,
- 17 Анте Маistroвић,
- 18 Коста Димитријевић,
- 19 Манфред Паштровић,
- 20 Станко Ленарчич,
- 21 Обрен Савић.

Заменици:

- 1 Милован Николић,
- 2 Секула Зечевић,
- 3 Рудолф Плескович,
- 4 Др. Милан Главинић,
- 5 Петар Галогажа,
- 6 Симо Ђ. Будимир,
- 7 Др. Никола Шијак,
- 8 Душан С. Милошевић,
- 9 Растко Петковић,
- 10 Војислав Гађиновић,
- 11 Тодор Тодоровић,

- 12 Јосип Цветић,
- 13 Танасије Динић,
- 14 Радоје Јовичић,
- 15 Мијо Кајић,
- 16 Живота Милановић,
- 17 Др. Бранко Калембер,
- 18 Драгиша Миловановић,
- 19 Виктор Физир,
- 20 Станко Хочевар,
- 21 Јово Загорац.

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ФИНАНСИЈСКИ ОДБОР

КАНДИДАТСКА ЛИСТА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РАДИКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И КЛУБА СКУПШТИНСКЕ ВЕЋИНЕ

Чланови:

- 1 Др. Марко Кожул,
- 2 Мита Димитријевић,
- 3 Спира Хаџи-Ристић,
- 4 Др. Стеван Крафт,
- 5 Исмет-бег Гавран Капетановић,
- 6 Никола Зубер,
- 7 Др. Јуре Коце,
- 8 Љубомир Т. Божиновић,
- 9 Др. Вјекослав Милетић,
- 10 Др. Нико Новаковић,
- 11 Миљкан Арежина,
- 12 Петар Богавац,
- 13 Душан Поповић,
- 14 Милоје Рајаковић,
- 15 Артур Махник,
- 16 Новица Поповић,

- 17 Др. Часлав Никитовић,
- 18 Милан Ђ. Мијић,
- 19 Љубомир Пантић,
- 20 Др. Бранко Николић,
- 21 Светолик Станковић,
- 22 Милан Добровић,
- 23 Велимир Курсулић,
- 24 Др. Бранко Миљуш,
- 25 Др. Фран Шемров,
- 26 Тихомир Васић,
- 27 Душан Перовић,
- 28 Ђура Микашиновић,
- 29 Матија Повреновић,
- 30 Јакша Божић,
- 31 Богдан Миличић.

Заменици:

- 1 Михаило Стојадиновић,
- 2 Радосав Димић,
- 3 Владимир Н. Казимировић,
- 4 Хусејин Ђумаџић,
- 5 Јеврем Томић,
- 6 Петар Влатковић,
- 7 Лука Мијушковић,

- 8 Др. Јосип Рогоић,
- 9 Др. Андреј Вебле,
- 10 Др. Михаило Поповић,
- 11 Боривоје Антић,
- 12 Симо Крстић,
- 13 Богдан Ерцеговац,
- 14 Цветко Јеличић,

- 15 Стеван Каћански,
- 16 Сава Микић,
- 17 Милан Баџак,
- 18 Јован Јовановић,
- 19 Живојин Димитријевић,
- 20 Јосип Бенко,
- 21 Душан Антонијевић,
- 22 Стаменко Стошић,
- 23 Др. Милан Стијић,

- 24 Симо Марјанац,
- 25 Сретен Кузељевић,
- 26 Крста Предован,
- 27 Тодор Живковић,
- 28 Вукашин Спасовић,
- 29 Осман Муратбашић,
- 30 Милан Голубовић,
- 31 Живко Николић.

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

ЗАЈЕДНИЧКА КАНДИДАТСКА ЛИСТА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ, НЕЗАВИСНОГ И РАДНОГ КЛУБА

Чланови:

- 1 Јеремија Протић,
- 2 Иван Мохорич,
- 3 Др. Иван Ловренчић,
- 4 Ото Гавриловић,
- 5 Илија Михаиловић,
- 6 Фрањо Хорват,
- 7 Др. Мирко Косић,
- 8 Никола Кабалин,
- 9 Никола Соколовић,
- 10 Војислав Ђорђевић,
- 11 Миливоје Перић,
- 12 Живота Милановић,
- 13 Др. Милован Пинтеровић,
- 14 Шукрија Куртовић,
- 15 Милан Вукићевић,
- 16 Александар Станковић,

- 17 Милош Рашовић,
- 18 Др. Драгољуб Јевремовић,
- 19 Рајко Турк,
- 20 Др. Рико Фукс,
- 21 Др. Антон Новачан,
- 22 Радоје Јовичић,
- 23 Др. Лука Шошки,
- 24 Владимир Тишма,
- 25 Секула Зечевић,
- 26 Растко Петковић,
- 27 Лука Аврамовић,
- 28 Велимир Јојић,
- 29 Др. Војислав Дошен,
- 30 Ибрахим Сарић,
- 31 Др. Мухамед Риђановић.

Заменици:

- 1 Димитрије Вујић,
- 2 Јосип Цветић,
- 3 Иван Јанжековић,
- 4 Михаило Лукаревић,
- 5 Боривоје Ђурић,
- 6 Иван Прекоршек,
- 7 Јоца Георгијевић,
- 8 Драгиша Стојадиновић,
- 9 Др. Богдан Ивековић,
- 10 Др. Јанко Баричевић,
- 11 Ристо Грђић,
- 12 Војислав Лазић,
- 13 Др. Шиме Кулишић,
- 14 Душан Иванчевић,
- 15 Ђорђе Јевтић,
- 16 Војислав Гаџиновић,

- 17 Миливоје Исаковић,
- 18 Александар Дачић,
- 19 Августин Лукачић,
- 20 Станко Ленарчић,
- 21 Дамјан Арнаутовић,
- 22 Бранко Ратковић,
- 23 Мијо Кајић,
- 24 Симо Будимир,
- 25 Др. Мирко Дошен,
- 26 Милан Петковић,
- 27 Коста Алексић,
- 28 Др. Бранко Калембер,
- 29 Др. Никола Шијак,
- 30 Живко Даниловић,
- 31 Др. Иван Јанчић.

Предлагачи:

(Следују потписи 10 предлагача.)

Господо народни посланици, чули сте листе. Кутије су пред Вама и то по реду: Верификациони одбор, Административни одбор, Имунитетни од-

бор, Одбор за молбе и жалбе и Финансијски одбор. Имамо прво да извучемо контролоре, па да почнемо гласање.

Да би се ове техничке формалности могле обавити, дајем пет минута одмора.

(После одмора.)

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, настављамо седницу.

Имамо да изаберемо контролоре. Молим г. секретара да, према Пословнику, извучи листиће.

Секретар Анте Ковач (саопштава): За Верификациони одбор: Милош Рашовић, Цветко Јеличић и Бранко Томић.

За Административни одбор: Живојин Даниловић, др. Јуре Коце, Милан Мравље.

За Имунитетни одбор: Димитрије Мирковић, Аћим Поповић и Карел Добершек.

За Одбор за молбе и жалбе: Никола Кабалин, Бранко Тодоровић и Јован Кашанин.

За Финансијски одбор: Боривоје Ђурић, Владимир Казимировић и др. Шиме Кулишић.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народне посланике, чија су имена извучена за контролоре, молим да заузму своја места.

Другу господо народне посланике молим да остану сваки на свом месту и да дођу са свога места кад им име буде прозвано, да гласање прође достојанствено и да буде аутентично.

У ту сврху наређујем, господо, да, уз присуство контролора и једне и друге стране, све дате гласовнице у моме кабинету одмах буду спаљене, да би се апсолутна тајност гласања потпуно осигурала.

Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар Анте Ковач: (прозива народне посланике да гласају. Настаје тајно гласање листићима).

(После гласања)

Претседник Стеван Ђирић: Изволите, господо, чути резултат гласања.

Пре него што објавим резултат гласања, сметрам за дужност саопштити Народној скупштини да је било погрешно бачених листића, и да смо то по узусу измењали. Али да не би више било око тога питања, ја молим Међуклупски одбор, који ће се и онако сутра састати, да једанпут за увек растумачи Пословник: Да ли се ти погрешно бачени листићи имају сматрати невредећим или се могу измењати! У овом срећном случају је последица једна и иста, или их рачунали као невредеће или ако би смо их измењали, јер увек резултат у одборима остаје исти. Због тога данашњи резултат није тиме никако тангиран, али ради тачне интерпретације Пословника, молим господо, која се буду у Међуклупском одбору састала, да то питање дефинитивно реше.

За листу Верификационог одбора гласало је свега 309 народних посланика и то:

За листу др. Тодора Лазаревића 164;

За листу др. Миленка Марковића 154.

Према томе са листе г. др. Тодора Лазаревића изабрана су за чланове одбора ова 11-рица господо народних посланика: др. Тодор Лазаревић, др. Бранко Николић, Угрин Јоксимовић, Богољуб Кнежевић, Чедомир Захарић, др. Јосип Рогић, Чедомир Сладојевић, др. Бранко Миљуш, Карло Гајшек, Петар Стојисављевић и Михаило Каламатијевић.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господо народни посланици: Душан Перовић, Михаило Љешевић, Исмет-бег Гавран Капетановић, Бранко Томић, Стјепан Милетић, Абдула Ибрахимпашић, Данило Радојичић, др. Јуре Коце, др. Вук Вујасиновић, Милан Перовић и Димитрије Мирковић.

Са листе г. др. Миленка Марковића изабрана су за чланове одбора ова 10-рица господо народних посланика: др. Миленко Марковић, Драгиша Стојадиновић, др. Лука Шошки, Војислав Лазић, Михаило Лукарчевић, Миливоје Исаковић, Шукрија Куртовић, Обрен Савић, др. Иван Јанчић и Мухамед Прељубовић.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господо народни посланици: др. Мирко Дошен, др. Јанко Баричевић, др. Шиме Кулишић, Ибрахим Шарић, Војко Куртовић, Тодор Тодоровић, Војислав Гађиновић, Антон Широла Брнас, Милан Мравље и Драгољуб Ивановић.

За листу Административног одбора гласало је укупно 309 народних посланика и то:

За листу Војка Чвркића гласало је 164.

За листу Ставре Трпковића гласало је 144.

Према томе са листе г. Војка Чвркића изабрана су за чланове одбора ова 11-рица господо народних посланика: Војко Чвркић, Тодор Живковић, др. Љутица Димитријевић, Живојин Димитријевић, др. Милован Грба, Ђура Чејовић, Нурија Поздерац, др. Франц Клар, др. Вук Вујасиновић, Бранко Тодоровић и Михаило Крстић.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господо народни посланици: Стојадин Димитријевић, Јован Аранђеловић, Драгомир Стојадиновић, Данило Радојичић, Богдан Ерцеговац, Арешина Миљкан, Момчило Сокић, д-р Франьо Шемров, Душан Антонијевић, Радивоје Милошевић и Марко Ружичић.

Са листе г. Ставре Трпковића изабрана су за чланове одбора ова 10-рица господо народних посланика: Ставра Трпковић, д-р Драгутин Јанковић, Албин Комац, Василије Трбић, Душан Иванчевић, Живко Даниловић, Никола Прека, Милан Банић, Анте Мastroвић и Коста Алексић.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господо народни посланици: Миладин Величковић, д-р Антон Новачан, Карел Добершек, д-р Драгољуб Јевремовић, Велимир Јојић, Ђорђе Јевтић, д-р

Лука Шошки, Милан Курилић, Августин Лукачич и Јован Ненадовић.

За листу Имуниетног одбора гласало је свега 307 народних посланика и то:

За листу др. Милана Секулића 161.

За листу др. Милована Пинтеровића 146.

Према томе са листе г. др. Милана Секулића изабрана су за чланове одбора ова 11-рица господи народних посланика: др. Милан Секулић, Живко Шушић, др. Џафер-бег Куленовић, Тодор Тонић, Михаило Љешевић, др. Стеван Бубић, др. Милан Мијић, др. Андреј Вебле, Иван Шакић, Зејнел-бег Ибрахим Страцимир и Радомир Гајић.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господи народни посланици: др. Јосип Рогић, Милан Баџак, Михаило Каламатијевић, Сретен Кузељевић, Марко Ружичић, Ђуро Микашиновић, Осман Муратбашић, Крста Чолаковић, Карло Гајшек, Малић Пеливановић и Богољуб Кнежевић.

Са листе г. др. Милована Пинтеровића изабрана су за чланове одбора ова 10-рица господи народних посланика: др. Милован Пинтеровић, Милован Лазаревић, Боривоје Ђурић, др. Иван Јуриша, др. Јордан Аћимовић, Милан Курилић, Рајко Турк, Александар Дачић, др. Бранко Калембер и др. Војислав Дошен.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господи народни посланици: Станко Хочевар, Стјепан Новаковић, др. Драгутин Јанковић, Александар Станковић, Душан Милошевић, Милован Николић, Виктор Физир, Чедомир Пејкић, Радоје Јовичић и Јован Кашанин.

За листу Одбора за молбе и жалбе гласало је свега 310 народних посланика и то:

За листу Јеврема Томића 158.

За листу Луке Костренчића 145.

Према томе са листе г. Јеврема Томића изабрана су за чланове одбора ова 11-рица господи народних посланика: Јеврем Томић, Љубомир Пантић, Петар Косовић, Борисав Живадиновић, Урош Недељковић, Брана Давинић, Антон Видец, Милан Лазаревић, Максим Тешић, др. Франьо Шемров и Крста Предован.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господи народни посланици: Димитрије Бешировић, Спаса Нићифоровић, Радосав Живковић, Велимир Милијановић, Бранко Добросављевић, Сретен Кузељевић, Душан Милошевић, Петар Стојисављевић, Михаел Бренчич, Данило Ђуровић, др. Милош Рашковић.

Са листе г. Луке Костренчића изабрана су за чланове одбора ова 10-рица господи народних посланика: Лука Костренчић, Милан Божић, др. Рико Фукс, Милан Петковић, Бранко Пауновић, Ђорђе Јевтић, Милоје Марцикић, Миленко Глишић, Радивоје Нановић, Августин Лукачич.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господи народни посланици: Милован Николић, Секула Зечевић, Рудолф Плескович, др. Милан Главинић, Петар Галогача, Симо Будимир, др. Никола Шијак, Душан С. Милошевић, Растко Петковић, Војислав Гађиновић.

За листу Финансијског одбора гласало је свега 310 народних посланика и то:

За листу др. Марка Кожула 158;

За листу Јеремије Протића 147, а 5 је погрешно убачених листића.

Према томе са листе г. др. Марка Кожула изабрана су за чланове одбора ове 16-рица господи народних посланика: др. Марко Кожул, Мита Димитријевић, Спира Хаџи Ристић, др. Стеван Крафт, Исмет-бег Гавран Капетановић, Никола Зубер, др. Јуре Коце, Љубомир Т. Божиновић, др. Вјекослав Милетић, др. Нико Новаковић, Арешина Миљкан, Петар Богавац, Душан Поповић, Милоје Рајаковић, Артур Махник и Новица Поповић.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господи народни посланици: Михаило Стојадиновић, Радосав Динић, Владимир Н. Казимировић, Хусејин Ђумавић, Јеврем Томић, Петар Влатковић, Лука Мијушковић, др. Јосип Рогић, др. Андреј Вебле, др. Михаило Поповић, Боривоје Антић, Симо Крстић, Богдан Ерцеговац, Цветко Јеличић, Стеван Каћански и Сава Микић.

Са листе г. Јеремије Протића изабрана су за чланове одбора ова 15-рица господи народних посланика: Јеремија Протић, Иван Мохорич, др. Иван Ловренчић, Ото Гавриловић, Илија Михаиловић, Франьо Хорват, др. Мирко Косић, Никола Кабалин, Никола Соколовић, Војислав Ђорђевић, Миливоје Перић, Живота Милановић, др. Милован Пинтеровић, Шукрија Куртовић и Милан Вукићевић.

Као њихови заменици улазе у одбор ова господи народни посланици: Димитрије Вујић, Јосип Цветић, Иван Јанжековић, Михаило Лукаревић, Боривоје Ђурић, Иван Прекоршек, Јоца Георгијевић, Драгиша Стојадиновић, др. Богдан Ивековић, др. Јанко Баричевић, Ристо Грђић, Војислав Лазић, др. Шиме Кулишић, Душан Иванчевић и Ђорђе Јевтић.

Позивам изабране одборе, да се данас после подне у 5 сати конституишу, и то: Верификациони одбор на десној страни ове дворане, Имуниетни одбор на левој страни ове дворане а остали одбори у својим просторијама, и молим, да ме по извршеном конституисању изволе известити. (Бурно плескање и повици: Живео Претседник!)

За наредну седницу предлагем овај дневни ред:

1) Избор одбора за проучавање законског предлога о привредним задругама.

2) Избор одбора за проучавање предлога трговачког закона.

3) Избор одбора за проучавање предлога закона о иступима.

4) Избор одбора за проучавање законског предлога о међународним уговорима и споразумима; и

5) Избор одбора за проучавање предлога резолуције о измени алинеје II § 19 Закона о пословном реду у Народној скупштини.

Прима ли Народна скупштина овај дневни ред? (Прима): Објављујем да је Народна скупштина примила овај дневни ред.

Са вашим пристанком закључујем ову седницу а идућу, са малочас примљеним дневним редом, заказујем за сутра, у четвртак, 14 новембра у 10 часова пре подне. (Бурно плескање и повици: Живео Претседник!)

Седница је закључена у 14 часова.

ПРИЛОЗИ

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Управно одељење III

III Бр. 41.453

22 октобра 1935 године
Београд.

ПРЕДМЕТ: Предлог закона о иступима.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Част ми је доставити Вам :/. Предлог закона о иступима са образложењем, као и :/. Указ којим сам на основу члана 63 Устава овлашћен да овај законски предлог поднесем Народном претставништву на решење.

Министар унутрашњих послова
Д-р Корошец с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
Краљевине Југославије

БЕОГРАД

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Министра унутрашњих послова и по саслушању Министарског савета, а на основу чл. 63 Устава,

РЕШАВАЈУ:

Овлашћује се Министар унутрашњих послова, да може поднети Народном претставништву на решење Предлог закона о иступима.

Министар унутрашњих послова нека изврши овај Указ.

19 октобра 1935 године
у Београду

Др. Р. СТАНКОВИЋ с. р.
Др. И. ПЕРОВИЋ с. р.

Министар унутрашњих послова,
Др. Корошец с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ИСТУПИМА

Д Е О I

КРИВИЦЕ, КРИВЦИ И КАЗНЕ

ОТСЕК I

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА I

Уводне одредбе

§ 1

Иступи су кривична дела, за која закон прописује затвор до тридесет дана или новчану казну до хиљаду пет стотина динара.

§ 2

Одредбе отсека I овога закона важе и за иступе из других закона, уколико у овима није друкчије прописано.

Где је у тим законима поред затвора до тридесет дана или мање прописана, уједно или по избору, новчана казна већа од хиљаду пет стотина динара, сматраће се, да су та дела иступи.

Одредбе отсека I овога закона важе и за преступе из других закона, уколико у овима није друкчије прописано и уколико су за изрицање казне надлежне управне власти.

§ 3

Ако је по учињеном делу измењен закон, примениће се блажи закон.

Мере безбедности се примењују по новом закону иако се учинилац не би по њему осудио на казну.

§ 4

За иступе извршене ван Краљевине неће се прогонити, уколико у закону није друкчије прописано.

§ 5

Ни странци се не могу за иступе издавати страном држави, уколико међународним уговорима није друкчије прописано.

§ 6

За дело за које се кажњава по кривичним законима, не може се казнити као за иступно дело.

§ 7

Иступно дело је учињено како у месту где га је учинилац било цело било делимиче извршио, тако и у месту где је последица наступила. Покушај иступног дела учињен је како у месту где га је учинилац извршио, тако и у месту где би по његовом умишљају последица требала да наступи.

Кривично дело је учињено онда, када је кривац радио или је морао радити, без обзира на наступање последица дела.

§ 8

Прописи овога закона неће се примењивати према оним лицима, која се за учињено кривично

дело имају казнити по нарочитим (специјалним) законима.

§ 9

По овом закону:

1) деца су лица која нису навршила четрнаест година; млађи малолетници су лица која имају четрнаест година, али нису навршила седамнаест година; старији малолетници су лица која имају седамнаест година, а нису навршила двадесет и једну годину;

2) крчма значи сваку просторију где се точи алкохолно пиће;

3) као државни службеник сматра се поред лица које је у државној служби по закону о чиновницима и лице које је у служби код државне или самоуправне власти или врши по законском овлашћењу какву трајну или привремену јавну службу а не долази под закон о чиновницима;

4) исправа је сваки предмет који је подобан или одређен да служи за доказ какве чињенице, која има вредност за правне односе;

ГЛАВА II

Кривице и кривац

§ 10

За кажњивост је довољан нехат, уколико у закону није друкчије прописано.

Иступ је учињен с умишљајем, кад је извршилац био свестан свога дела; а нехатно, кад код њега те свести није било, а могло је да је буде.

Код оних иступа, где се у закону противправност дела нарочито наглашава, за умишљај и нехат је потребна и свест односно могућност свести о противправности дела.

§ 11

Неће бити одговоран за учињени иступ, ко у времену учињена дела није знао ма за које од битних обележја бића кривичног дела била ова стварне или правне природе.

§ 12

Неће бити одговоран, ко при учињењу иступа погрешно узме да постоје околности, према којима би то дело било допуштено, ако би оне доиста постојале.

§ 13

Незнање или неправилно схватање одредаба законских никога не извињава, али с обзиром на прилике, под којима је кривично дело учињено, може власт изрећи блажу казну, а у особито лаким случајевима може ослободити и од сваке казне.

§ 14

Неће бити одговоран, ко у време учињења дела није могао схватити природу и значај дела или према правилном схватању радити услед душевног растројства или помућења свести или умне неразвијености или слабоумности.

Ако су поменути стања само до извесне границе изражена, власт може ублажити казну по слободној оцени.

§ 15

Нема иступа ако прописи јавног или приватног права искључују противправност делања.

§ 16

Оно дело, које неко учини у нужној одбрани, није противправно.

Ако учинилац прекорачи границе одбране, власт му може ублажити казну по слободној оцени, а неће га казнити, ако је он ово прекорачење учинио услед јаке раздражености, препаста или страха.

§ 17

Неће се казнити ко учини, какво дело да од себе или кога другога отклони истовремену, на други начин неотклоњиву нескривљену опасност за живот, тело, слободу, част, имовину или које друго добро, ако повреда коју је он тим делом учинио, није већа од опасности; у противном случају власт може ублажити казну по слободној оцени.

§ 18

Ко је извршење каквог умишљеног иступа започео али га није довршио, казниће се за покушај само ако је то изрично у закону прописано.

За покушај, кривац ће се у поменутим случајевима казнити највише са две трећине казне, коју би заслужио, да је иступ довршио.

§ 19

Ако је средство којим је неко покушао извршење иступног дела или предмет према којем је покушао извршење такав, да се иступно дело ни таквим средством ни према таквом предмету ни под којим условима не би могло извршити, власт ће учиниоцу ублажити казну по слободној оцени, а у особито лаким случајевима, може га и ослободити од сваке казне.

§ 20

За покушај се учинилац неће казнити, ако је драговољно одустао од извршења или ако је драговољно отклонио последицу која би наступила са извршеним иступним делом, пре него што је сазнао да је његово дело откривено.

§ 21

Ко другог подстрекне или му помогне да учини иступ, казниће се за саучешће само ако је то изрично у закону прописано.

Одредбе §§ 10 и 11 важе и за кажњивост саучесника у поменутим случајевима.

Казна за саучешће у поменутим случајевима може се ублажити по одредби § 44.

§ 22

За иступ који учини лице које стоји у подређеном односу према лицу, које је издало налог за чињење дела, одговара само лице које је налог издало, ако власт нађе, да се извршилац према природи односа није могао противставити налогу, осим ако је иступ учињен насупрот опомену издај тој од стране власти подређеном лицу.

§ 23

Дете, које учини иступ, и млађи малолетник, који учини иступ, а није могао да схвати природу и значај свога дела или да према правилном схватању ради, оставиће се родитељском, старатељском или школском кажњавању, старању и надзору, а у особито лаким случајевима може изостати и ова мера.

Но ако је, поменути млађи малолетник због злочинства, престапа или иступа два пута остављен родитељском, старатељском или школском кажњавању, старању или надзору, он може у поновљеном случају због крађе и преваре из § 148 или због иступа из §§ 96 или 135 бити предан старатељском судији код среског суда ради упућивања на васпитање у који државни или приватни завод за васпитање, или у коју подесну породицу, ако је тај иступ учињен због напуштености или моралне покварености. На принудном васпитању млађи малолетник може остати најдуже две године, уколико у закону није друкчије прописано.

§ 24

Против млађег малолетника, који учини иступ а могао је да схвати природу и значај свога дела или да према правилном схватању ради, изречиће се укор или отпуштање на прокушавање за 6 месеца, по потреби уз заштитни надзор до једне године. У особито лаким случајевима може му се и опростити за иступ, по потреби уз заштитни надзор од једне године.

Но ако је такав млађи малолетник учинио који иступ из §§ 96 или 135, или крађу односно превару из § 148 због напуштености или моралне покварености, он ће се предати старатељском судији код среског суда ради упућивања на васпитање у који државни или приватни завод за васпитање или у коју подесну породицу. На принудном васпитању може остати најдуже три године, уколико у закону није друкчије прописано.

§ 25

Отпуст из завода за васпитање или из породице, којима је млађи малолетник предат, наређује старатељски судија по предлогу старешине завода односно старешине породице.

Отпуст се даје условно, по потреби уз заштитни надзор, а може се дати после три месеца по предаји и опозвати за шест месеци.

§ 26

Старијим малолетницима малолетство ће служити као олакшавајућа околност, а може им се казна и ублажити по слободној оцени.

§ 27

Ученици основних, средњих и сродних школа ће се за иступе предавати школским властима да их ове по дисциплинским прописима казне.

§ 28

Друштво (удружење) може се осудити само на новчану казну, забрану држања радње и одузимање ствари. Где је за иступ прописан само затвор, друштво ће се казнити место затвором новчаном казном у сразмери одређеној у ставу 2 § 32.

Но, казниће се поред друштва и орган, који је иступ извршио као друштвени претставник и у име друштва, ако је за тај иступ прописан само затвор или ако је поменути орган тај иступ извршио из личног користољубља.

ГЛАВА III

Казне и мере безбедности

1 Раздео

Казне

§ 29

Казне су за иступе: затвор, новчана казна и укор.

§ 30

Затвор не може бити краћи од једног дана ни дужи од тридесет дана.

Једна трећина досуђеног затвора у тежим случајевима по правилу издржава се у ћелији.

Ближе прописе о извршењу ове казне, о дисциплинском реду и о раду осуђеника издаће Министар унутрашњих послова нарочитом уредбом.

§ 31

Затвор се може заменити новчаном казном, ако извршилац то по личним својствима и другим околностима заслужује.

§ 32

Новчана казна не може бити мања од 10 динара, ни већа од 1.500 динара.

У случају замене новчане казне затвором и обратно, 50 динара новчане казне рачунају се у један дан затвора. Но затвор, којим је замењена новчана казна, не може бити дужи од 20 дана, а код новчаних казни изречених по Делу II овога закона не може бити дужи од 10 дана.

Где закон допушта избор између затвора и новчане казне, затвор ће се изрицати само у тежим случајевима.

Новчане казне наплаћују се у корист државне односно општинске касе, према томе која власт их изриче.

§ 33

У пресуди ће се одредити рок за плаћање новчане казне, који не може бити краћи од четрнаест дана ни дужи од три месеца, рачунајући од дана кад је пресуда стала на снагу.

Ако кривац нема у Краљевини стално место пребивања, може му власт и не дати рок по предњем ставу.

Власт може кажњеноме допустити исплату новчане казне у делимичним отплатама. У том случају има се одредити величина отплата и време. Време за исплату казне путем отплата не може бити дуже од шест месеци, рачунајући га по истеку рока из првог става.

§ 34

Ако кажњени у остављеном року не исплати новчану казну, примениће се казна затвора на случај да он дотле не плати новчану казну.

Власт је дужна у пресуди поред новчане казне да изрекe и затвор који ће наступити у случају ако се новчана казна не плати. Ово важи и за случајеве из § 31.

Ако је кажњени платио само један део новчане казне, остатак ће се заменити затвором по утврђеној сразмери. Исто тако може кажњени у свако доба прекинути издржавање затвора ако исплати новчану казну по одбитку оног дела који одговара издржаном затвору.

По смрти кажњенога, новчана казна се не извршује.

§ 35

Укор се место казне затвора или новчане може изрећи осим лицима именованим у § 24 и осим случајева предвиђених у §§ 44 и 45 свима лицима непорочног живота.

2 Раздео

Мере безбедности

§ 36

Мере безбедности су: протеривање, забрана вршења позива или радње, заштитни надзор, одузимање ствари, забрана посеђивања крчми.

§ 37

Протеривање из извесног места општине у којој извршилац није члан, или протеривање у извесно место може се изрећи само код иступа где је то у закону нарочито прописано и то поред казне и на одређено време, које не може бити дуже од две године. Но странци се могу протерати и на свагда.

Протеривање се изриче ако се с обзиром на начин извршења или побуде учињеног кривичног дела има узети, да је учинилац дела у неком месту опасан за правни поредак.

Нико се не може протерати из општине чији је члан.

§ 38

Забрана вршења позива или радње може се изрећи само код иступа где је то у закону нарочито прописано и то поред казне и на одређено време, које не може бити дуже од године дана, уколико у закону није друкчије одређено.

Забрана вршења позива и радње изриче се само онда, кад је кривац намерно или грубом непажњом злоупотреби свој позив или занат или кад је на исти начин повредио дужности које му налаже његов позив или занат, па постоји опасност од поновних злоупотреба или повреда.

Ако је забрана изречена уз казну затвора, време за које је изречена рачуна се од дана отпуштања из затвора; иначе од дана када је пресуда стала на снагу.

§ 39

Заштитни надзор се састоји у томе: да се учинилац склања од вршења нових кривичних дела; да се привикне на уредан живот и да му се олакша привредни опстанак.

Заштитни надзор може се изрећи само код иступа где је то у закону нарочито прописано. Изриче се на одређено време, које не може бити дуже од године дана. Ако је извршилац урачунљив изриче се само поред казне.

Ако је у поменутим случајевима изречена против кривца казна затвора без заштитног надзора, власт га може ставити под заштитни надзор по отпуштању из затвора својим решењем, које има донети у року од три дана.

Ако је заштитни надзор изречен уз казну затвора, време за које је изречен рачуна се од дана отпуштања из затвора; иначе од дана када је пресуда о заштитном надзору стала на снагу.

Заштитни надзор вршиће власт уз суделовање поузданика које ће за то изабрати међу честитим и поузданим мушким и женским лицима.

§ 40

Забрана посеђивања крчме може бити изречена само код иступа где је то у закону нарочито прописано. Изриче се на одређено време, које не може бити краће од једног месеца ни дуже од једне године. Ако је извршилац урачуњлив изриче се само поред казне.

За изрицање забране посеђивања крчме потребно је, да је иступ учињен у пијанству и да је извршилац склон изгредима кад је при пићу.

Ако је забрана посеђивања крчме изречена уз казну затвора, време за које је изречена рачуна се од дана отпуштања из затвора; иначе од дана када је пресуда о забрани стала на снагу.

Власт може, ако за потребно нађе, објавити, службеном објавом и преко листова, изрицање ове мере против кажњенога.

§ 41

Одузимање ствари може бити изречено само у случајевима где је то у закону нарочито прописано.

Одузимање врши се у корист државне односно општинске касе према томе, која власт изриче одузимање.

§ 42

Ближе одредбе о извршењу мера безбедности прописаће по потреби Министар унутрашњих послова.

3 Раздео

Одмеравање казне

§ 43

Казна се учиниоцу одмерава према степену његове кривичне одговорности.

У обзир се узимају све околности од утицаја на величину казне, нарочито опасност за друштвени поредак, непосредни потстрек, побуда и циљ у коме је дело учињено, ранији живот учиниоца и његове личне имовне и привредне прилике, мера увиђавности, последице дела, да ли се за ово каје и да ли се трудио да поправи последице дела.

§ 44

Кад се нађе да има једна или више околности, због којих казна треба да се ублажи, ублажавање ће се вршити на овај начин:

1) ако је за иступно дело прописан затвор и назначена његова најмања мера за то дело, ова ће се казна спустити испод те мере до своје најмање законске мере а може се место ње досудити новчана казна (став 1 § 32);

2) ако је за иступно дело прописан затвор, али без назначења најмање мере његове за то дело, на место ове казне долази новчана казна (став 2 § 32); ово важи и за случај кад је за дело назначена као најмања мера затвора најмања законска мера те казне;

3) ако је за иступно дело прописана новчана казна и назначена њена најмања мера за то дело, ова ће се казна спустити испод те мере до своје најмање законске мере, а може се место ње изрећи укор;

4) ако је за иступно дело прописана новчана казна, али без назначења најмање мере за то дело, изричеће се место ове казне укор; ово важи и за случај, кад је за дело назначена као најмања мера новчане казне најмања законска мера те казне.

§ 45

У особито лаким случајевима кривац се може код свих иступа казнити укором или и ослободити од сваке казне.

§ 46

Ко пре истека једне године дана кад је сасвим или делимично издржао казну или од када је помилован изврши други иступ који је потекао из побуде исте врсте као и ранији, тај се налази у поврату и казна за то дело прописана може се повећати још једном њеном половином, али ова увећана казна не може прећи највећу меру затвора и новчане казне за иступе одређену.

При оцени питања о поврату осуда стране власти не важи.

§ 47

Притвор, који је кажњен издржао пре него што је пресуда изречена, урачунаће се у казну.

4 Раздео

Стицај иступа

§ 48

Ако се једним делом повреди више законских прописа или више пута један исти законски пропис, казна се одређује по оном пропису који предвиђа најстрожију казну, а при неједнаким врстама казне најтежу врсту. Мере безбедности могу се изрећи према томе, да ли их макоји од повређених прописа предвиђа или допушта.

§ 49

Ко због више иступа заслужи више казни затвора или више новчаних казни или и једно и друго, осудиће се на пун износ заслужених казна. Пун износ не може прећи највећу меру затвора односно новчане казне за иступе одређену. Ако су за стицај иступа изречене и казна затвора и казна новчана, обрачунаски ће се одредити с погледом на § 32 да не буде прекорачен максимум казне затвора од 30 дана односно, новчане казне од 1500 динара.

Ова одредба важи и у случају кад лице пре него што је изречена казна издржана, застарела или опроштена буде суђено због иступа који је учињен пре саопштења раније пресуде; казна уколико ју је кажњени издржао урачунава се при одмеравању нове казне.

5 Раздео

Условна казна

§ 50

Власт може, ако нађе да се с основом може очекивати да ће се кривац у будућности и без извршења казне уздржати од вршења кривичних

дела, наредити пресудом, да се извршење изречене казне одложи на извесно време које не сме бити краће од шест месеци ни дуже од годину дана. Одлагање неће се допустити ономе ко је пре био правноснажно кажњен за последњих десет година казном лишења слободе преко месец дана.

При овом решавању власт ће нарочито да узме у обзир: доба, ранији живот и владање кажњенога, незнатност дела, олакшавне околности, признање, обештећење или готовост за обештећење.

У случају примене условне казне власт може поставити услов, да кажњени накнади пресудом утврђену штету у року који ће се утврдити пресудом и који мора бити краћи од времена кушње.

§ 51

Сматраће се, да је одлагање извршења казне прекинуто, ако осуђеник умишљено учини за време кушње које дело и за то буде кажњен лишењем слободе.

Ако се по условној казни кривац осуди на казну лишења слободе за које дело по кривичном закону учињено умишљено пре условне осуде, одлагање ће се опозвати и условно досуђена казна ће се извршити. Но, ако је раније кривично дело иступ, изрећиће се за оба иступа казна према § 49.

Ако кажњени не испуни обавезу накнаде штете, може се одредити у границама још непротеклог времена кушње нов рок. Но ако је власт стекла уверење, да кажњени није кадар да штету накнади, допустиће одлагање и без те накнаде.

§ 52

Време кушње почиње с даном кад пресуда постане правноснажна.

За време кушње може власт наредити заштитни надзор.

Кад протече време кушње за које је извршење казне одгођено, а власт не одреди њено извршење сматраће се да кривац није ни био осуђен на казну.

6 Раздео

Поништај пресуде

§ 53

Ако кривац у току од три године после издржане, опроштене или застареле казне није кажњен за које дело, уписаће се у казнени регистар; да је осуда поништена за будућност.

§ 54

У случају примене § 53 никоме се не може дати обавештење о поништеној осуди.

Поништењем осуде за будућност ослобођава се кажњено лице од дужности да пред судом или другим властима на питање о ранијим казнама призна дотичну казну. Но поништајем осуде не дира се у права трећих лица што их ова оснивају на пресуди.

Лицу, коме је осуда поништена, издаће се на његов захтев уверење о поништају осуде.

7 Раздео

Иступи осуђеника

§ 55

Кривац, који за време извршења казне лишења слободе или за време лишења слободе због извршења мере безбедности учини иступно дело, биће због тога кажњен само дисциплински. Гоњењу има места у овом случају само онда ако не буде времена за примену дисциплинске казне.

8 Раздео

Застарелост

§ 56

Право на гоњење за иступе застарева за шест месеци.

Право на извршење казне и мере безбедности застарева за годину дана.

§ 57

Застаревање права на гоњење почиње онога дана кад је дело учињено.

Застаревање се прекида сваком радњом власти, која је због учињеног кривичног дела управљена против учиниоца у циљу гоњења.

Са сваким прекидањем почиње понова застаревање. Ипак ће право на гоњење дела застарети ако прође једна година од дана кад је дело учињено.

Застаревање не тече за време за које се по закону гоњење не може почети или продужити.

§ 58

Застаревање права на извршење казне почиње онога дана када је пресуда стала на снагу.

Застаревање се прекида хватањем кривца ради извршења казне.

Застаревање новчане казне прекида се сваком радњом власти која је управљена на извршење новчане казне.

Са сваким прекидањем почиње понова застаревање. Ипак ће право на извршење казне застарети ако прођу две године од дана кад је пресуда стала на снагу.

9 Раздео

Приватна тужба

§ 59

Закон прописује због којих се иступа учинилац може гонити само по приватној тужби.

Код иступа због којих се гони само по приватној тужби поступак ће се започети само кад је приватни тужилац поднео тужбу у року од месец дана од дана кад је сазнао за учињено дело и за учиниоца.

За лица неспособна за правне послове приватну тужбу може поднети законски заступник; лице, које је навршило шеснаесту годину, може и само то урадити.

Ако лице овлашћено на приватну тужбу умре у току поменутог рока или у току поступка, ово његово право прелази на брачног друга, његову децу или родитеље, за које почиње тећи нов рок од месец дана од смрти поменутог лица.

Поступак се отпочиње против свих учесника (суделовача) и онда, кад је тужба поднета против једног од њих.

Од приватне тужбе се може одустати до доношења пресуде у првом степену.

Одустанком од приватне тужбе према једном од учесника обуставља се поступак и према осталима.

ОТСЕК II

ПОСЕБНЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА IV

Иступи против државне безбедности и државног јединства

§ 60

Ко умишљено без овлашћења даје странцима ма какве податке од значаја за војну одбрану Краљевине, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

И за покушај ће се казнити.

Против извршиоца се може изрећи заштитни надзор и протеривање.

Ко из нехата даје поменуте податке, казниће се новчано до 1500 динара.

§ 61

Ко умишљено без овлашћења даје поузданицима стране државе податке од значаја за сигурност Краљевине, о раду или члановима националних организација, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 62

Ко умишљено неовлашћено уђе у какво место, где је од војне власти приступ забрањен, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара, уколико за поједине случајеве није прописана тежа казна.

§ 63

Ко неовлашћено прикупља оружје, муницију или распрсквајуће смесе, или неовлашћено прикупљене овакве предмете држи, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Против извршиоца се може изрећи заштитни надзор и протеривање.

Прикупљено оружје, муниција и распрсквајуће смесе одузеће се у корист државе.

Исто тако казниће се и онај, који зна да се ово прикупљање врши, па о томе одмах не извести општу управну, месну полицијску или општинску власт.

§ 64

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се, уколико се за дело не казни по Закону о исељавању:

1) ко преко државне границе пређе кришом или на местима која за прелаз нису одређена;

2) ко границу пређе или кроз земљу путује са туђом путном исправом или под туђим именом;

3) ко своју путну исправу другом на послу да.

И за покушај ће се казнити.

Против извршиоца се може изрећи протеривање.

§ 65

Страни држављанин, који пређе или покуша прећи границу са пасошем, који није визиран од посланства или конзулата Краљевине, казниће се новчано до 1000 динара, уколико међународним споразумима не би било друкчије одређено.

Страни држављанин, који је добио визу за прелаз кроз Краљевину, кад се задржи у њој без одобрења опште управне или полицијске власти, казниће се новчано до 200 динара.

§ 66

Ко измишља и распростире лажне гласове, којима се подрива државно или народно јединство или слога међу племенима и народностима у Краљевини, или ко изазива верску нетрпељивост, или ко испољава непријатељско расположење према Држави, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Исто тако казниће се и онај који исмева или омаловажава Државу; државно или народно јединство или поједино племе или народност или члана појединог племена називајући га неким страним народносним именом.

§ 67

Страни држављанин, који се својим непријатељским држањем огреши о гостопримство Краљевине, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара, а ако је дело учињено умишљено може се и протерати.

§ 68

Ко без одобрења опште управне власти прикупља добровољне прилоге у новцу или стварима ради помоћи лицима или друштвима у иностранству, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара, у колико за поједине случајеве није прописана тежа казна.

Против извршиоца може се изрећи заштитни надзор.

ГЛАВА V

Иступи против власти и њеног рада

§ 69

Затвором до 5 дана или новчано до 250 динара казниће се лице:

1) које државна или самоуправна власт писмено позове, да јој предстане, а оно се овоме позиву не одазове без оправданих узрока, уколико се не примењују прописи Закона о општем управном поступку;

2) које државна или општинска власт по закону одреди у потеру или стражу, у патролу или хајку, а оно по овом наређењу не иступи без оправданих разлога;

3) које је одређено на какав државни или самоуправним законом прописани посао, па без оправданог узрока не дође или замену не пошље, или дошавши не ради, или у раду оклева, или не плати у одређеном року замену у новцу.

§ 70

Ко у несрећним случајевима или за време опасности или нужда, као што су пожар, поплава, експлозија и томе подобно, на позив полицијске, општинске или друге власти и органа у помоћ не

дође, а то би могао учинити без опасности по свој живот, имаће или друге важне интересе, или ко другог одвраћа или спречава да ту помоћ укаже или га при том узнемирује, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

§ 71

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се, уколико за поједине случајеве није прописана тежа казна:

1) ко власт државну или самоуправну обмане у погледу њеног службеног рада, а истиниту изјаву, потребну власти, је био дужан дати;

2) ко законите наредбе или поступке власти државне или самоуправне и њених органа усмено или писмено или на који други начин јавно исмева или омаловажава;

3) ко из пакости или пркоса ствара код других нерасположење према државним или самоуправним властима или њиховим органима или њиховим јавним установама или према постојећем друштвеном поретку у држави. И за покушај дела из ове тачке ће се казнити.

Објективно критиковање не сматра се као исмејавање или омаловажавање, кад је учињено на начин, на месту или у времену прикладном.

§ 72

Ко ода оно што је као тајну сазнао на усменој расправи вођеној по неком иступном делу, кад је јавност била искључена, казниће се затвором од 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 73

Ко преступи наредбу, којом власт забрањује долазак на какво место, или бављење на њему, или којом одређује време бављења на њему, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

§ 74

Ко из користољубља или пакости наводи странке на неосноване и обесне тужбе и представке, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

§ 75

Ко без одобрења власти у личном интересу или ради материјалне користи употребљава грб сам за себе или уплетен са другим изрезима или украсима а који је блиско сличан државном, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 76

Ко израђује службене печате или жигове ма које државне или самоуправне власти без њене наруџбине или израђене предаје неовлашћеним лицима, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Израђени печати или жигови одузеће се и уништити.

§ 77

Ко службене обзване државних или самоуправних власти јавно истакнуте умишљено умрља, нечитким учини или иначе повреди, или уклони, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 78

Ко је протеран у земљи, па се пре времена врати у место из кога је протеран, или из места у које је протеран оде у друго место без одобрења власти, казниће се затвором до 30 дана и протераће се.

Казниће се затвором до 30 дана и протераће се из земље за свагда странац, који се из прогонства врати пре времена, или без одобрења Министра унутрашњих послова.

Страни држављанин, који повреди наредбе власти о месту или области борављења, казниће се затвором до 30 дана и може се протерати.

§ 79

Ко повреди забрану посеђивања крчми изречену пресудом по овом Закону, као и онај, који, знајући за такву забрану служи пиће и друго лицу, коме је забрањено посеђивање крчми, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

§ 80

Ко и поред забране власти носи униформу, или домаће или стране ордене или друге знаке почаста, или ко присваја титуле и достојанства, на које нема права, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

§ 81

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1) ко носи значке или друштвене униформе без одобрења власти или кад власт ношење заборави и мимо ранијег издатог одобрења;

2) ко истакне или носи државну заставу Краљевине у дане који за то нису одређени;

3) ко истакне или носи без одобрења власти заставе које нису државне заставе Краљевине, или их не уклони по наредби власти и мимо раније издатог одобрења.

§ 82

Ко на захтев власти или њених органа одбије да каже своје име, занимање и друге опште податке о својој личности или место становања, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

Истом казном казниће се и ко другог умишљено наведе да учини ово кривично дело.

§ 83

Ко не поднесе власти пријаву или извешће прописано каквом општом наредбом, иако би то могао учинити без опасности по свој живот, имање или важне интересе, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

§ 84

Представници каквог допуштеног друштва који затаје имена чланова, кад надзорна власт по праву надзора тражи да сазна њихова имена, казниће се новчано до 1500 динара.

§ 85

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1) лице, које се за награду бави купањем, бријањем или одевањем мртваца, ако не јави

власти сумњиве трагове које је при томе раду приметило а по којима с основном може држати, да је смрт од некога проузрокована;

2) ко при отварању леша открије трагове кривичног дела на покојнику извршеног, па па-рање не прекине и не учини пријаву власти.

§ 86

Ко умишљено преступи прописе о пријави ро-ђења и смртних случајева и о сахрани, казниће се новчано до 500 динара.

§ 87

Ко без одлагања не извести месну полициј-ску или општинску власт, да је нашао одбачено, изгубљено или залутало дете или уопште немоћно лице, казниће се затвором до 20 дана или нов-чано до 1000 динара.

Ако је без одлагања известио родитеље, хра-нитеље или стараоце изгубљеног или залуталог детета или уопште немоћног лица, неће се казнити.

Истом казном казниће се и ко другога уми-шљено наведе да учини ово кривично дело.

§ 88

Ко без одобрења надлежне власти промени своје, своје деце, свог стараника, или храњеника име, породично или рођено, казниће се новчано до 1000 динара.

Ко у намери да од власти прикрије своју истовестност употребљава друго породично или рођено име, казниће се новчано до 1500 динара.

§ 89

Ко умишљено онемогућава или чини безус-пешним службени надзор над децом, болесницима и другим немоћним лицима, који се на основу за-кона врши, казниће се новчано до 1500 динара.

ГЛАВА VI

Иступи против јавног мира, поретка и саобраћаја

§ 90

Ко свађом, виком или другим каквим непри-личним понашањем поремети јавни мир и поре-дак, или ко за време вероисповедних обреда код цркве или друге које богомоље прави вику, свира, игра или другу какву неуредност или непристој-ност чини, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

Ко свађом, виком или другим каквим непри-личним понашањем поремети јавни мир и поре-дак, ноћу казниће се затвором до 20 дана или нов-чано до 1000 динара.

§ 91

Ко виком, лармом или на који други начин досађује својим суседима, па на опомену опште управне, полицијске или општинске власти од тога не одустане, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

§ 92

Ко проноси лажне обеспокојавајуће гласове, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Истом казном казниће се ко умишљено учини злоупотребу позива или знакова за помоћ а при

томе није проузрокован страх код већег броја лица или навала света или излазак полиције, ва-трогасаца или војске.

Ко умишљено учини злоупотребу постројења или знакова за обавештавање или споразумевање, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

§ 93

Имаоци радња који се договоре и скупа пре-стану радити свој занат или обуставе свој трго-вински или индустријски посао, па било то и за краће време, како би, на овај начин приморали власт да им призна или уступи нека права, која им не припадају, или да повиси цену њихових про-изводима или накнаду за њихове послове, казниће се затвором до 25 дана или новчано до 1250 ди-нара.

§ 94

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 ди-нара казниће се:

1 ко без потребног одобрења надлежне власти приређује јавне игранке, забаве, концерте, ватро-мете или позоришне, музикалне, циркусне, био-скопске, орфеумске, акробатске и овима подобне приредбе или повреди услове у одобрењу постав-љене;

2 ко допусти да се у његовим просторијама дају приредбе из прве тачке без одобрења поме-нуте власти.

У случају поврата може се изрећи забрана држања радње од једног до шест месеци.

§ 95

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1 ко држи на продају кључеве без брава, а није бравар или ковач или на то овлашћени трговац;

2 ко без брава кључеве продаје или по на-руџбини прави или наручене кључеве израђује по сумњивим формама и отисцима у воску и томе подобно;

3 ко без оправдане потребе има калауз (отпи-рач) изузев бравара и ковача;

4 ко калауз другоме на послугу даје без одо-брења опште управне, месне полицијске или оп-штинске власти;

5 ко без одобрења овлашћеног лица направи или прода кључ за браву онеме, који није овла-шћен на наруџбину односно куповину кључа за ту браву.

Кључеви и калаузи одузеће се.

§ 96

Ко нема никаквог занимања нити средстава за живот па се ода неуредном животу, скитњи, блудничењу, просјачењу, коцкању или пијанчењу, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

Ко у беспослици скита а нема средстава за живот, па не ступи на рад који му власт према његовој способности нађе, казниће се затвором до пет дана или новчано до 250 динара.

Против извршиоца се могу изрећи и заштитни надзор, забрана посеђивања крчми и протери-вање.

§ 97

Ко се купа на месту од надлежне власти забрањеном за купање или иначе противно наредби коју је власт о томе издала и јавно објавила, као и ко се клиза по леду на месту такође забрањеном за клизање, казниће се новчано до 500 динара.

§ 98

Ко умишљено од јавног пута што захвати или јавни пут ма којим начином сузи, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 99

Уколико за поједине случајеве није посебним законима или општим наредбама (одредбама) власти одређена казна, казниће се новчано до 500 динара, ко повреди прописе о јавним путевима, сувоземним, воденим и ваздушним, о трговима и пристаништима, издате ради сигурности саобраћаја на њима, ради њиховог одржања или ради чистоће, реда и мира на њима.

ГЛАВА VII

Иступи против опште безбедности људи и имовине

§ 100

Казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара:

1 ко умишљено угаси или уклони светиљку, постављену ради јавног осветљења, или поремети њено дејство;

2 ко умишљено уклони или поремети ма какву саобраћајну назнаку или знак опомене, ограду, заклон или друго неко заштитно средство које је постављено да се спречи каква несрећа или олакша саобраћај.

§ 101

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1 ко на местима где људи пролазе оставља без оградe или заклона бунаре, улазе у подруме, јаме и друга удубљења или степенице тако да људи могу бити изложени опасности;

2 ко не постави светиљку или какав други знак законом или од власти одређен, да би се на јавним местима спречила опасност за људе.

§ 102

Руковођач или извођач каквог грађевинског посла, као прављења, оправљања и рушења какве зграде, канала, бунара, путева и томе подобно који при томе повреди законске прописе или опште призната правила грађевинарства установљена ради заштите живота, здравља и имовине грађана, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 103

Ко своју кућу или другу какву зграду, која не потпада под прописе Грађевинског закона а која је склона паду, не утврди или не сруши по правноснажном решењу опште управне, полицијске или општинске власти донетом на предлог тројице стручњака а на основу усмене расправе на коју се позивају сва позната лица чија права могу рушењем да буду доведена у питање, казниће се новчано до 1500 динара.

§ 104

Ко распрскавајуће материје (динамит, барут и др.) у мањим количинама а за незабрањене сврхе, или материје лако запаљиве (ватрометна тела, бензин, спиритус, етер, петролеум и томе подобно), или отровне материје држи, производи или у саобраћај пушта без одобрења власти или, власан за њихово држање, с њима рукује противно прописима или без довољно опрезности, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара, уколико дело није кажњиво по другом закону.

Поменуте материје одузеће се у случају држања, производње или пуштања у саобраћај без одобрења власти.

§ 105

Ко без одобрења власти на месту или према месту, где има људи или где људи пролазе, пуца из ватреног оружја или пали ракете или подобне предмете, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

§ 106

Ко ради с ватром или њој подобним, ако не обезбеди од пожара своје просторије и околину, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара, уколико дело није кажњиво по другом закону.

Поред казне забраниће му се тај рад, док не изврши оно што му је наређено.

§ 107

Ко повреди прописе о чишћењу димњака и других предмета и остале прописе или наредбе власти издате ради спречавања и угушивања пожара, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара, уколико дело није кажњиво по другом закону.

§ 108

Затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара казниће се:

1 ко одмах не извести полицијску или општинску власт о душевном оболењу лица, о коме је он по закону дужан старати се, а од којег прети опасност за људе или имовину;

2 представник општинске власти који, сазнавши да је неко лице душевно болесно тако да од њега прети опасност за људе или имовину, о томе одмах не извести своју претпостављену власт и не предузме потребне мере заштите од опасности од таквог лица, као и лекар, који у вршењу свога позива дође до убеђења да такво оболење постоји а о томе не извести полицијску или општинску власт;

3 ко душевно болесно или слабоумно лице не чува са потребном опрезношћу, а од њега прети опасност за људе или имовину, или одмах не извести полицијску или општинску власт о његовом бегству.

§ 109

Затвором до 10 дана или новчано до 500 динара казниће се:

1 ко без одобрења полицијске или општинске власти држи какву опасну дивљу животињу, или је, по добивеном одобрењу, не чува са потребном

опрезношћу, или одмах не извести полицијску или општинску власт о њеном бегству;

2 ко злу домаћу животињу са потребном опрезношћу не чува или неопрезно води.

§ 110

Ко умишљено животиње плаши или дражи, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

Ко то чини на местима где има људи или где људи пролазе, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара; а ако је услед тога наступила опасност за другога или за туђу имовину, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 111

Ко пса упућује на напад, или пса који је под његовим надзором умишљено не задржи од напада на људе или животиње, а то учини без оправданог разлога, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

§ 112

Ко другом да коња или какву другу животињу с маном, која је за људе или имовину опасна и позната му је, а о томе га не обавести, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 113

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1 ко по местима, где има људи или где људи пролазе, нагло на коњу или колима јури;

2 тераоци аутомобила, трактора, мотоцикла, велосипеда и осталих подобних превозних средстава који терају непрописаном брзином;

3 тераоци кола, аутомобила, моторних чамаца, трамваја и других превозних средстава, који небрижљиво возе тако да може наступити опасност за људе или туђу имовину.

§ 114

Ко се баца камењем или другим опасним или прљавим предметима тако да људи или туђа имовина могу бити повређени или упрљани, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

Ако је то учинио на месту, где има људи или где људи пролазе, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 115

Затвором до 5 дана или новчано до 250 динара казниће се:

1 ко тако што испред куће прислони или обеси или на прозор, врата, балкон или на кућу остави, што би лако могло пасти, или на други начин пролазнике повредити или попрљати, одело им оштетити или их у пролазу узнемирити;

2 ко из дворишта или из куће што на улицу истресе, проспе или избаци, што би пролазнике могло повредити или попрљати, одело им оштетити, шкодити њиховом здрављу или у пролазу их узнемирити.

§ 116

Ко друго што учини, или пропусти учинити, а из тога би могла произаћи опасност за живот,

здравље или тело лица, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара, уколико дело није строжије кажњиво по другом закону.

§ 117

Продавац и мерач уопште који лажне мере или тегове држи, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

ГЛАВА VIII

Иступи против општег здравља

§ 118

Казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара:

1 ко своју кућу или двориште или радионицу нечисто држи тако да то другима смета, или нечистоћу из куће и дворишта баца на улицу или пред туђу кућу или туђе двориште;

2 ко испред своје куће, радње или имања ђубре не почисти у одређено време;

3 ко пред својом кућом, радњом или имањем не испуни баре или локве на опомену полицијске или општинске власти.

Уколико општина није примила на себе одржавање чистоће, за нечистоћу кућа, дворишта, имања и простора испред ових до средине улице одговорни су њихови сопственици, ако није друкчије уговорено са закупцима; ако имање држи под закуп један купац одговоран је он.

§ 119

Ко на месту, које није за то одређено, држи ствари или обавља какве послове, који распрострају јак задах или загађују речну, изворску, језерску или морску воду, па на опомену полицијске или општинске власти ствари не склони или обустави рад, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

§ 120

Држаоци угоститељских радњи и продавци животних намирница, који своје локале нечисто држе, или се у раду не придржавају прописа изданих ради заштите народног здравља, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

§ 121

Уколико посебним законом није друкчије наређено, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара:

1 ко без одобрења власти сахрани мртваца ван места за то одређеног; представник општинске власти, који је за ово знао, па није сахрану спречио, као и онај, који је леш укопао;

2 гробар, који се не придржава прописа о укопавању лешева на гробљима, с тим да му се у случају поврата може забранити рад за време од два месеца до једне године;

3 ко без одобрења надлежне власти ископа леш ради преноса на друго место; као и претставник општинске власти, који је за ово знао, па није ископавање спречио;

4 ко без одобрења власти са стране пренесе мртваца ради сахране.

§ 122

Ко не поступи по прописима, којима власт наређује какве прегледе или одвајања или забра-

њује извесна уношења или саобраћај ради заштите од преноса или ширења какве заразне болести код људи, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара, уколико за поједине случајеве није тежа казна прописана.

§ 123

Ко не поступи по прописима, којима надлежна власт наређује какве прегледе или одвајања или забрањује извесна уношења или саобраћај ради заштите од преноса или ширења какве заразне болести код стоке, живине, пчела, дивљачи и рибе, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара, уколико за поједине случајеве није тежа казна прописана.

ГЛАВА IX

Иступи против јавног морала и породице

§ 124

Ко псује што је по закону вере свето, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

§ 125

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1 ко на јавном месту изговара непристојно речи или пева непристојне песме или иначе својим непристојним понашањем изазива стид или вређа пристојност;

2 ко производе, продаје, растура или уопште у јавни саобраћај пушта списе, новине, слике и друге цртеже, који садрже лажицу повреду јавног морала, или јавно показује срамне и уопште непристојне слике, цртеже и кипове;

3 ко излаже своје голо тело на такав начин, да то изазива код других стид, гнушање или негововање.

Предмети кривичног дела одузеће се.

§ 126

Ко умишљено животиње мучи, или преоптерећава, или употребљава на радове за које су због болести, слабе издржљивости или доба старости неупотребљиве, или свирепо туче, или иначе злоставља, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара; а ако то нехатно чини, казниће се новчано до 100 динара.

Ко на јавном месту умишљено то чини, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара; а ако то чини нехатно, казниће се новчано до 250 динара.

§ 127

Ко своје дете или млађег малолетника или дете или млађег малолетника који стоје под његовим надзором, не одвраћа од изгледа и других противправних радњи или од прошње, пошто је опоменут од надлежне власти да о њима води бољи надзор, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

§ 128

Ко умишљено дете или млађег малолетника наводи на распуштеност или их од школе одвраћа или против наставника подстрекава, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 129

Ко наводи дете на употребу дувана или алкохола, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

§ 130

Ко другог наводи, да без дозволе лекара употребљава опијум, морфијум, кокаин или друга опојна средства која штетно дејствују на здравље, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 131

Затвором до 10 дана или новчано до 500 динара казниће се:

1 ко у крчми или на неком јавном месту за забаву остане ноћу преко одређеног времена и поред опомене органа власти, држаоца локала или његовог заступника;

2 држаоци крчми, који гостима у напиту стању дају алкохолна пића.

Ако држаоци крчми и по трећи пут у току године дана учине ово кривично дело, може им се забранити држање радње од једног до три месеца.

§ 132

Ко се на јавном месту нађе пијан и у том стању чини неуредности, казниће се затвором до 3 дана или новчано до 150 динара, а у случају поврата може се изрећи и забрана посеђивања крчми или заштитни надзор.

§ 133

Затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара казниће се:

1 ко из сујеверја, пакости, освете или мржње мртваца из гроба ископа, или му поједине делове одсече;

2 ко гроб или споменик умрлог квари или унакази или прави нечистоћу на гробу;

3 ко ради чије добити а не у виду заната распростире сујеверје предсказивањем, тумачењем снова, гледањем у карте или на који други начин, уколико за поједини случај није прописана тежа казна.

§ 134

Ко јавно на насртљив начин салеће кога ради љубавних или полних прохтева, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 135

Ко умишљено а без навике и без користољубља иде на руку извршавању ванбрачне обљубе или блудних радња, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

Против извршиоца може се изрећи заштитни надзор.

§ 136

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1 ко издаје собе за преноћиште, ако умишљено допусти да се у његовим просторијама блуд проводи;

2 ко умишљено свој стан или зграду уступи стално или привремено на провођење блуда.

Противу њих се може изрећи протеривање.

§ 137

Лица која на јавну саблазан живе невенчано, па се на опомену полицијске или општинске власти не раздвоје, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

У случају поврата могу се и протерати.

§ 138

Држаоци угоститељских радњи, који и после сазнања, да њихова женска послуга и друго женско особље у њиховим локалима проводи блуд, не прекину најамни однос таквог особља, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

§ 139

Ко у насељеном месту пред светом или на месту јаче пролазном стоку припушта на оплођавање, казниће се новчано до 500 динара.

§ 140

Ко напусти своју породицу и умишљено се не стара о свом брачном другу, деци или храњенику, тако да они услед тога остану без средстава за живот, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Против учиниоца се може изрећи и забрана посећивања крчми, ако је одан пићу.

Гоњење се предузима по приватној тужби, ако је дело учињено према брачном другу.

§ 141

Казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара:

1 ко умишљено не даје издржавање својим родитељима који нису у стању сами прибавити средства за живот, иако он то издржавање може давати;

2 ко умишљено не испуњава своју уговорну или судском одлуком стављену му дужност да у одређено време плаћа некоме издржавање у маком облику, иако то може чинити.

Гоњење се предузима по приватној тужби.

ГЛАВА X

Иступи против лица и имовине

1 Раздео

Иступи против лица

§ 142

Ко на другога насрне или га ћуши, али без намере да га увреди или повреди, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

Гоњење се предузима по приватној тужби.

§ 143

Ко при каквој тучи или свађи држи у руци нож или друго опасно оруђе, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Учесник туче, ако у ову није својом кривцом ступио, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

И за саучешће ће се казнити.

§ 144

Ко нехатно другога полно зарази или га нехатно на који други начин изложи опасности те заразе, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара. Неће се казнити ако је учинилац муж према својој жени или жена према мужу.

§ 145

Ко остави без помоћи другога, кога је повредио или кога је повредио аутомобил или нека друго превозно средство, које он тера, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

И за саучешће ће се казнити.

§ 146

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1 ко сахрани мртваца пре времена законом одређеног или без исправе о смрти;

2 ко приступи парању леша, пре но што је смрт по закону утврђена.

§ 147

Ко другоме прави незаслужено неспокојство клетвом или ствара неспокојство врадбинама, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

Гоњење се предузима по приватној тужби.

2 Раздео

Иступи против имовине

§ 148

За крађу у случајевима из §§ 314 и 320 став 1 и 2 Кривичног законика, за противправно присвајање (§ 322 став 1 Кривичног законика), за одузимање (§ 323 став 1 и 320 став 1 и 2 Кривичног законика, за прикривање (§ 333 став 1 Кривичног законика), за повреду (§ 365 став 1 Кривичног законика), ако вредност ствари односно штета не прелази 100 динара, кривац ће се казнити затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Истом казном казниће се за превару у случајевима из §§ 334, 335, 338 став 1, 332 став 1 и 343 став 1 Кривичног законика, ако учињена штета не износи више од 100 динара.

Бића ових дела ограничавају се и према другим прописима из Главе 27 Кривичног законика, који говоре о крађи, противправном присвајању, одузимању, утаји, прикривању и повреди туђих ствари као и о превари.

Казниће се само кад је дело извршено умишљено односно намерно.

И за саучешће у крађи, утаји и превари ће се казнити.

Поред казне може се изрећи заштитни надзор и протеривање.

Извршилац ових дела може се ослободити казне ако драговољно поврати оштећенику пре осуде ствар или накнади њену вредност.

Ако су ова дела учинили брачни другови један према другоме или претци према потомцима или потомци према претцима у правој линији, неће се казнити ако између ових лица постоји заједница живота.

За покушај крађе из § 314, присвајања из § 322 и преваре из § 334 ће се казнити. За покушај ових дела који изврше претци према потомцима или потомци према претцима у правој линији ако не постоји заједница живота, или у споредној линији ако постоји заједница живота, или који је извршен према задругару, хранитељу, тудору или васпитачу, неће се казнити.

Гоњење се предузима по приватној тужби.

Ако је учинилац у другом поврату, или ако су три од ових дела у стицају, судски ће се казнити по наведеним прописима Кривичног законика.

За ова дела ће се казнити по Кривичном законнику, ако је предмет дела електрична, парна или друга слична сила.

§ 149

Ко по јавним парковима, шетницама и путевима ломи дрвеће или шибље или кида цвеће, или квари и прља алеје, клупе, столице, поједине украсе, зидове или ограде, или на њих што баца или веша, или прави ђубре, или на седишта меће предмете, који другог могу упрљати, или их ма којим начином замрља, или ко тако што уради на телеграфским или телефонским стубовима или водовима, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

§ 150

Ко у штети затечену туђу стоку или домаћу или крилату животињу умишљено повреди или убије, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара.

Ако овакву стоку или животињу истог лица по трећи пут у штети затече, може је убити, ако је за то пре тога добио од полицијске или општинске власти одобрење, које је и сопственику саопштено.

Гоњење се предузима по приватној тужби.

§ 151

Казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара:

1) ко драгоцености или друге ствари прими на оставу или залогу или купи од лица, за које је могао по оцени или другим околностима држати да их прима од неовлашћеног лица;

2) ко не пријави властима, да му је од тако подозривог лица понуђена каква ствар на оставу, залогу или продају;

3) онај, код кога се налазе ствари за које није могао држати, да су кривичним делом прибављене, ако не пријави власти кад сазна или по околностима закључи да су кривичним делом прибављене.

§ 152

Ко приликом службеног пописа ствари што прикрије, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Истом казном казниће се и онај, који ове ствари умишљено прими.

§ 153

Ко се у виду заната коцка (игра на срећу) на мањи улог или другу мању добит, али у вредности највише до 100 динара, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара. Ако је учи-

нилац у другом поврату, судски ће се казнити за коцкање по Кривичном законнику.

Исто тако ће се казнити, ко мами свет на коцку на мањи улог или другу мању добит у поменутој вредности.

Ко се иначе на јавном месту коцка на мањи улог или другу мању добит у поменутој вредности, казниће се новчано до 1500 динара.

Предмети коцке, као и код коцке уапшени новац одузеће се и употребити по ставу 4 § 32.

Против извршиоца могу се изрећи заштитни надзор и забрана посеђивања крчми.

§ 154

Ко у случајевима где је цена ствари или накнада за посао од власти утврђена, умишљено наплати или тражи више но што је одређено, а вишак (недопуштена добит) не прелази 50 динара, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара, уколико за такво дело не постоји нарочити пропис.

§ 155

Ко не истакне цену на видном месту за себе у угоститељским радњама, или ко не истакне цену на видном месту за ствари за које у недостатку законског прописа управна власт нареди да морају имати истакнуту цену, казниће се новчано до 1000 динара.

§ 156

Продавац који одбије да потрошачу за готов новац прода робу, коју је изложио продаји, казниће се новчано до 500 динара.

§ 157

Ко неовлашћено уђе у просторије, за које се тражи улазница уз наплату, казниће се затвором до 2 дана или новчано до 100 динара.

§ 158

Ко безправно захвати какву државну, бановинску или општинску земљу, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Ко безправно захвати приватну земљу, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара.

У случају спора о безправности захватања земљишта одлучује редовни суд.

У случају предвиђеном у ставу 2 овог параграфа гоњење се предузима по приватној тужби.

§ 159

Ко умишљено на туђем земљишту нешто без овлашћења гради или уопште нешто неовлашћено учини, казниће се новчано до 1000 динара.

Ако се на том земљишту станује, кривац ће се казнити затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара.

Гоњење се предузима по приватној тужби.

§ 160

Ко на сајму, тргу и томе подобно удара на туђу погодбу и квари је давањем веће цене, казниће се, новчано до 150 динара.

Гоњење се предузима по приватној тужби.

§ 161

Ко ван круга својих сродника и познаника без одобрења полицијске или општинске власти скупља прилоге у новцу или другим стварима или потписе за то или јавно позива на то, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500 динара.

§ 162

Ко стоку или другу домаћу животињу, која скита, за три дана од кад је код њега, не пријави општинској власти, казниће се затвором до 5 дана или новчано до 250 динара.

§ 163

Казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара:

1 ко неовлашћено или противно забрани полицијске или општинске власти на туђој својини истиче објаве;

2 ко неслужбене туђе објаве, истакнуте уз потребно одобрење, за време њиховог важења умишљено умрља, нечитким учини или иначе повреди или уклони.

Гоњење се предузима по приватној тужби, сем ако је у случају прве тачке објава истакнута на јавном добру.

§ 164

Затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казниће се:

1 ко противправно и на штету другог одвраћа воду с туђег имања, овој спречава ток или је уставља;

2 ко своју воденицу или јаругу, запустити, а воду у њено корито не одврати, него ова друга штету причињава;

3 ко противправно, на штету јавног или приватног интереса, одводи воду из водовода, река, потока, канала, резервоара и других направа за прикупљање воде, или воду од кише која би се у већим количинама прикупила, или воду из потока речених вода.

Казниће се само кад је дело извршено умишљено.

Гоњење за дела из тачке 1 и 2, предузима се по приватној тужби.

ДЕО II

ПОСТУПАК

ГЛАВА XI

Уводне одредбе

§ 165

Одредбе овога закона о поступку власти надлежних по овом закону важе за поступак по иступима из овога закона као и по свима иступима и преступима из других закона и уредаба, уколико у овима није друкчије прописано и уколико су за изрицање казне надлежне управне власти.

Државне власти, надлежне по другим законима, поступаће по иступима и преступима сходно начелима о поступку из овога закона, уколико за њих или за поједине иступе или преступе није прописан нарочити поступак.

Општинске власти уколико су надлежне за иступна дела поступаће сходно начелима о поступку из овога закона уколико за поједине иступе није прописан нарочити поступак.

§ 166

Власти су дужне да узимају у обзир како околности које окривљеника терете, тако и околности које му служе за одбрану, и да га у току извиђаја и суђења поучавају о његовим правима.

§ 167

Приватно-правна потраживања, која проистичу из кривичног дела, узимаће се у претрес и пресуђивање у иступном поступку, ако оштећеник као приватни учесник то захтева, уколико се тиме не би одвише одуговлачило довршење поступка.

§ 168

Под влашћу се разумевају оне власти које су за извиђај и суђење по иступима надлежне.

ГЛАВА XII

Надлежност власти

§ 169

За поступак по иступима надлежне су опште управне власти првога степена, а у местима где постоје државне месне полицијске власти надлежне су ове власти.

Надлежна власт може поступак да обавља на целом свом подручју, обухватајући сва лица која се у њему налазе, уколико законом нису нарочито изузета.

За иступе, које учине војна лица, војне власти изричу казне предвиђене за иступе, и то уколико су према члану 4 Уредбе о војној дисциплини сада надлежне за расправу општих — невојних иступа; при томе спроводиће поступак сходно начелима Закона о иступима. Војна власт неће за иступна дела изрицати за официре и војне чиновнике казну затвора већ само казну новчану (§ 31). Све новчане казне које изричу за иступна дела војне власти наплаћују се у корист ремонтско-коморског фонда. Војне власти не изричу условне казне (§ 50), а од мера безбедности могу изрицати само одузимање ствари и забрану поседовања крчми (§ 36). Окривљена војна лица немају браниоце (§ 184), и за њих не могу друга лица изјављивати жалбе (§ 257 став 2). Пресуде првостепене војне власти шаљу се на разматрање непосредно вишој војној власти и по службеној дужности, иако жалбе нема, и ова виша власт може по службеној дужности пресуде одобрити, поништити, или преиначити.

§ 170

За поступак је по правилу надлежна власт, где је дело односно покушај учињен. Код продуженог или трајног дела, које је извршено на подручју разних власти, надлежна је власт где је последње продужење или трајање утврђено.

Власт надлежна по предњем ставу упутиће предмет у надлежност власти где учинилац стално живи или где је ухваћен, ако би се тиме поступак могао обавити лакше и са мањим тешкоћама за странке а без штете по сам поступак.

Ако није утврђено где је дело односно покушај учињен, надлежна је власт где окривљени стално живи или где се привремено бави.

§ 171

У случају кад је исто лице извршило више иступа у подручјима разних власти надлежна је она власт, која је прва започела поступак, ако она налази да је због везе између тих иступа или због другог разлога потребно, да му суди иста власт за све иступе уједно. Но она може и после спајања одвојити иступе који су извршени у подручју других власти и овима их предати. Против њеног решења о спајању није допуштена жалба.

Власт која је надлежно покренула поступак против учиниоца надлежна је и за поступак против свих лица која одговарају по истом делу.

§ 172

Власт је дужна да по службеној дужности пази на своју стварну и месну надлежност.

Поједине процесне радње ненадлежне власти, које се односе на извиђај, нису без вредности само због тога што их је предузела ненадлежна власт.

Кад прети опасност због одлагања ненадлежна власт је дужна да предузме оне радње извиђаја, које у њеном подручју треба предузети.

§ 173

Власт, која води поступак по иступним делима, је овлашћена да позива лица, која пребивају или бораве на њеном подручју или ту стално врше неку привредну делатност. На усмену расправу пак могу се изнимно, ако то нарочита потреба захтева, позвати и лица, која станују на другом управном подручју, ако се тиме може, без веће штете по позвано лице, поступак убрзати и упростити.

Власт, која води поступак може од сваке друге државне и самоуправне власти тражити, да она на свом подручју изврши поједини рад њене надлежности ван места у коме је седиште власти, која правну помоћ тражи.

Власт, која води поступак, уместо личних изјава лица, чије су јој изјаве потребне, може се задовољити писменим изјавама тих лица кад њихове потписе овери власт. Власт може тражити писмену изјаву и преко друге државне или самоуправне власти с тим да ова овери истинитост потписа.

§ 174

Кад власт пађе да је за суђење надлежна која друга власт, упутиће овој предмет ради одлуке.

§ 175

О сукобима више власти надлежних за поступак по иступима решава њихова непосредно виша власт. Ако ова није истовремено и заједничка, решава њихова виша заједничка власт.

ГЛАВА XIII

Искључење

§ 176

Не може извиђати и судити лице:

1) које је кривичним делом оштећено;

2) које је с окривљеником, или тужиоцем у брачној свези иако је брак разведен или растављен, или је род по крви у правој линији, или у побочној линији до четвртог или по браку до другог степена иако брак више не постоји, или је с окривљеником или оштећеником у кућној задрузи;

3) које је окривљенику или оштећенику или њиховој деци крштени кум или обратно;

4) које с окривљеником, оштећеником или тужиоцем стоји у односу стараоца (штитника или скрбника), стараника, поочима, помајке, усвојеника, храниоца или храњеника;

5) које је било сведок истог дела ван службеног посла или је по истом иступном делу сведочило о ствари или вештачило;

6) које је у истом предмету радило као бранилац или заступник окривљеника или као заступник оштећеника или тужиоца, или које је у истом предмету код ниже власти донело пресуду.

И странке могу тражити искључење у тим случајевима као и онда, кад су у стању показати такве чињенице које доводе у сумњу непристрасност.

§ 177

Чим надлежни орган или власт сазнају за који од узрока за искључење, дужни су прекинути сваки даљи рад, а власт је дужна одмах одредити чиновника свога надлештва за замену. Ако таквих чиновника нема или су и они искључени, онда ће се предмет послати непосредно вишој власти да одреди ко ће ствар извидети и пресудити.

§ 178

Захтев странке за искључење подноси се власти која извиђа и суди. Овај се захтев може поднети за све време док се пресуда не изрекне.

Решење власти је извршно ако се њима одобрава искључење. Против решења којим се не одобрава искључење жалба се може поднети тек у правном леку против завршног решења (§§ 250 и 251) или пресуде по окривљењу за иступ.

§ 179

Чим власт сазна за захтев странке за искључење, може до одлуке о томе предузимати само оне радње које не трпе одлагања.

§ 180

И за искључење записничара важе одредбе § 176.

О његовом искључењу решава власт код које он као записничар ради. Ово је решење правноснажно.

ГЛАВА XIV

Странке

§ 181

Под странком се разуме тужилац и окривљеник.

Окривљеник је онај противу кога се води иступни поступак.

Тужилац је сваки онај оштећеник, који се као тужилац пријавио власти.

§ 182

Тужилац и приватни учесник (§ 260) имају и ова права:

1) да власти пружи сва средства да се пронађе кривац или поткрепи тражење накнаде штете;

2) да разгледају списе извиђаја, прилоге и доказне предмете;

3) да преко надлежног органа стављају питања окривљенику, сведоцима и вештацима, или да узму реч за време усмене расправе ради других својих опажања или предлога.

§ 183

Малолетници који су навршили 16 годину овлашћени су да и сами буду приватни тужиоци и да буду приватни учесници; остале малолетнике и лица која нису способна за правне послове, као и корпорације и друштва заступају њихови законски заступници односно лица која их заступају у грађанским парницама.

Приватни тужилац и приватни учесник, као и њихови законски заступници, могу своју ствар водити преко пуномоћника, уколико нису дужни по оцени власти да претстану лично. Пуномоћник може бити свако својевласно лице. Не може се примити као пуномоћник лице које је власти познато као пискарач. Пуномоћије се може издати писмено или усмено на записник код саме власти.

§ 184

Окривљеник може узети браниоца у свако доба.

За окривљеника могу браниоца узети његови законски заступници, брачни друг или ма ко од крвних сродника у правој линији.

Бранилац може бити свако својевласно лице. Не може се примити као бранилац лице које је власти познато као пискарач. Одређење браниоца се може учинити писмено или усмено на записник код саме власти.

§ 185

При почетку првог испита окривљеника власт је дужна обавестити га, да има право узети себи браниоца.

Један окривљеник може имати само једног браниоца.

Бранилац има право да разматра списе извиђаја, прилоге и доказне предмете.

Браниоца не позива власт, већ га доводи окривљеник. Бранилац може увек бити присутан кад власт води поступак са окривљеником, и може говорити после њега.

ГЛАВА XV

Записник, одлуке власти, достављања, разматрање списа и рокови

§ 186

О радњама, које се предузимају у току иступног поступка, води се записник и то одмах, а ако то није могуће непосредно после тога.

Записник ће садржавати:

1) место, време и предмет рада и по потреби кратак приказ стања ствари;

2) означавање власти, имена службеника који руководи радом и суделујућих службених органа, присутних странака и осталих лица, која учествују у раду;

3) својеручни потпис органа, који руководи радом, као и потпис записничара, ако је записничар употребљен;

4) потпис у раду суделујућих лица; ако су ова неписмена, потписаће их једно писмено лице (не руковалац рада) а она ће ставити обојени лични отисак десног палца поред потписа.

У записник о усменом изјашњењу улази битна садржина истог. У записник о службеном раду улази тачан и кратак ток и садржај рада. У записник се увршћују све одлуке издате за време рада. Важна изјашњења странака, сведока или вештака увршћују се што тачније, а ако буде било потребно њиховим властитим речима.

Ако се саслушање врши преко тумача, означаће се на ком је језику дано изјашњење и ко је био тумач.

§ 187

Записник односно његов део прочитаће се саслушаним, и лицима, која иначе у радњи суделују; то ће се у записнику означити, па ће се исти потписати. Ако желе могу и сами прочитати. Ако записник садржи више оделитих листова назначиће се редним бројевима и парафираће их руковалац рада а испитано лице ставиће на сваком оделитом листу свој потпис.

Ако неко неће да потпише или се удаљи пре закључења записника односно оног дела записника који садржи његово изјашњење, руковалац ће ово нарочито у записнику утврдити и навести разлог зашто је потпис ускраћен. Ово се засведочава на начин предвиђен у тачки 4 § 186, но без отиска.

Ако се рад не може истог дана свршити, унеће се свакога дана засебно у исти записник оно, што је тога дана урађено и ово прописно потписати.

§ 188

У већ потписаном записнику не сме се ништа брисати, додавати или мењати. Места која су прецртана још за време састава записника морају остати читљива. Исправке и прецртана места морају се у записнику назначити или од стране руковаоца рада парафирати. Битна допуњења стављају се у истом записнику уз потпис односних лица.

§ 189

Ако неко приговори, да је извесно изјашњење у записник унесено непотпуно или нетачно, или да уопште приказ садржине рада не одговара његовом правном току, забележиће се такав приговор у записник заједно са наведеним разлозима.

§ 190

Ако је при предузимању које радње по нахођењу власти потребно присуство сведока позваће се само пунолетна и непорочна лица, која у самом делу нису заинтересована. Она су дужна, тачно пазити на све што се пред њима буде радило или говорило као и да се то верно унесе у записник, и до пресуђења о свем ућутати. На ове дужности претходно ће их власт упозорити.

За ове сведоке не треба без преке потребе узети лица која врше јавну службу као ни лица која живе од наднице.

§ 191

Одлуке су: пресуде, решења и наређења.

Одлуке против којих се може употребити који правни лек или којима се какав предлог или захтев одбија, морају се писмено образложити.

§ 192

Власт саопштава своје одлуке заинтересованим лицима која су присутна усмено, а отсутнима достављањем одлуке у овереном препису. На захтев учињен приликом усменог саопштења издаће се заинтересованом препис саопштене одлуке, и тада се рок за правни лек рачуна од наредног дана доставе.

Усмено саопштавање врши се записнички.

§ 193

Достављање бива по правилу поштом, а, ако власт сматра за подесније, врши се преко властитих органа, преко општине, преко општих управних власти првог степена или државних месних полицијских власти.

Начин достављања одређује власт, чија се одлука има доставити.

§ 194

У месту где се достављање има извршити, достављање се редовно у стану или пословној просторији адресата; но достава је правноваљана ма где и ма кад да је адресату учињена, осим ако ју је он одбио по праву које му даје следећи став. Ако неки адресат нема наведених просторија, може му се извршити достављање где год се он затече.

Достављање ван просторија наведених у ставу 1, а тако исто достављање у недељне и празничне дане или по ноћи, сме се вршити само по нарочитом допуштењу власти, која је одредила доставу, или која је за достављање умољена. Допуштење мора бити забележено на самом писмену, које се има доставити, као и на омоту, ако се писмено доставља у омоту. Кад нема таквог допуштења, адресат није дужан тада примити писмено. Ограничење достављања у недељне и празничне дане не важи за достављање поштом.

§ 195

Ако је адресат овластио неко лице, да прима код поште његове пошиљке, достављање извршено поштом томе лицу важи као да је извршено самом адресату.

§ 196

Кад се онај, коме се има нешто доставити, не затече у стану, може се правноваљано доставити сваком одраслом укућанину који се тамо нађе, а достављач зна да припада породици, кућанству или да тамо служи.

Ако се ни таква лица не затекну, може се доставити закуподавцу (порабодавцу) или чувару куће који ту станује, ако ови на то пристану.

Ако се достављање има да изврши у пословној просторији, а адресат се ту не затече, може се доставити коме од присутних одраслих лица, за које достављач зна да припада породици или да је ту намештено.

§ 197

Кад се не може доставити ни непосредно, у руке, лицу коме треба да се достави, ни по § 196, достављач ће положити писмено, ако се достава

имала извршити преко поште, код поште места достављања (став 1 § 194), а у осталим случајевима код општине места достављања. Писмену обзнану о томе прибиће достављач на врата стана или пословне просторије у присуству два пунолетна лица која ће се на обзаник и на доставници потписати.

Достављач ће на обзани словима означити дан када је обзнану прибио.

Достава се сматра извршеном, кад је обзнана прописно прибијена и писмено положена.

О томе да је достава на тај начин извршена, биће извештена власт, која је доставу одредила.

§ 198

Достава окривљенику мора се вршити у руке адресата-окривљеника.

Овакав начин достављања означује власт на самом писмену, а кад се ово доставља у омоту, и на самом омоту.

Ако се не може тако доставити, поступиће се по § 197.

Власт може одредити да се достава изврши у руке адресату и у другим случајевима кад то захтевају нарочити разлози.

§ 199

Достављање јавним органима, који заступају државу, или другим властима, општинама, корпорацијама, удружењима, заводима и другим правним лицима, чиниће се, уколико није за поједине случајеве друго прописано, службенику који је одређен за примање писама управљених на којег од поменутих адресата.

Ако достављач таквог службеника не нађе, може извршити доставу сваком намештенику адресата, кога затече у дотичном уреду или пословној просторији.

§ 200

Кад лице, коме се има предати писмено, одбије пријем, поступиће се сходно § 197.

Кад лице, коме се има предати писмено, за време поступка промени своје пребивалиште или стан, дужно је о томе известити власт. Ако оно то не учини и ако се оно због промене стана не може пронаћи, писмено ће се прилепити на огласној табли општинског дома и зграде дотичне власти, а ако је потребно обзнаниће се и преко новина. Достава се сматра извршеном, кад је на овај начин обзнана прилепљена или преко новина објављена, или по истеку рока, ако власт такав рок одреди.

§ 201

Ако се писмено, које се има доставити, још налази код власти, може га адресат непосредно тамо примити.

§ 202

Лицу, које је у активној служби војске, и морнарице, финансијске контроле и страже за одржавање јавне безбедности, доставиће се преко непосредно претпостављеног старешине. Самосталним заповедницима (командантима) доставиће се непосредно.

Ако се иначе има доставити у војничким или од војске запоседнутим објектима, вршиће се достављање непосредно, по претходном обавештењу војног заповедника те зграде.

§ 203

Ако код достављања дође до грешака, па се те грешке не могу лако исправити, сматраће се, да је писмено достављено онога дана, за који је утврђено, да га је адресат имао стварно у рукама.

§ 204

Онај, коме је што год предано, дужан је потписати доставницу. На доставници мора бити написан словима датум и место достављања. Ако адресат не може потписати ставиће свој знак а потписаће га достављач, све у присутности једног пунолетног лица, које ће се такође на доставници потписати. Исто тако се поступа и кад адресат неће да потпише доставницу. Сваку доставницу потписаће и достављач. Доставница се враћа одмах власти, која је одредила доставу. Кад је доставнице нестало, може се достава доказивати на други начин.

§ 205

Ако од наредног дана доставе тече рок за правни лек, окривљенику, тужиоцу и приватном учеснику писмено се доставља лично или преко одређеног заступника или пуномоћника.

§ 206

Власт ће странкама и браниоцима допустити разгледање и преписивање списка о њиховом трошку. Од тога се могу искључити они списи чијим би се разгледањем или преписивањем могло осујетити сврха поступка.

Исто ће се уз предње услове допустити и лицу, које није у дотичној ствари странка, ако учини вероватним свој оправдани интерес за то.

§ 207

Код прорачунавања рока одређеног по данима не урачунава се у рок онај дан, у који пада тренутак или догађај по којем се има рачунати почетак рока.

Рокови одређени по седмицама, месецима или годинама свршавају се протеком онога дана последње седмице или месеца који по свом имену или броју одговора дану којег је рок отпочео. Ако нема тога датума у последњем месецу, рок се свршава протеком последњег дана тога месеца.

Свршетак рока може се назначити и извесним календарским даном.

§ 208

Почетак и ток рокова не спречавају недељни и празнични дани. Ако свршетак рока пада у недељу или празник, за последњи дан рока узео се први наредни радни дан. Као празници по овом закону имају се сматрати они дани, који важе као празници по општем управном поступку.

§ 209

Законом и уредбом утврђене рокове власт не може мењати. Власт може мењати рокове које сама одређује.

§ 210

Онај дан, у који је поднесак за власт предат пошти препоручено, узима се као дан предаје самој власти. Од тога се изузима случај, кад власт изрично одреди да је за рок одлучан дан,

кад поднесак стигне на место одређења. Ово може власт одредити само у случајевима, кад она утврђује рокове.

ГЛАВА XVI

Добављање лица, претресање стана и лица, и узапћење

§ 211

Добављање лица врши се позивом. У позиву се осим тачне адресе позваног лица и власти која позива назначује место, време и предмет рада, у коме се својству позива (као странка, сведок, вештак итд.); даље се назначује, да ли је позвано лице дужно лично предстати и да ће га постићи законске последице, ако се не одазове позиву. Позив носи службени печат и потпис службеника.

Ако је лице, које се позива, у таквој јавној служби, да му се због јавне безбедности или других јавних интереса мора поставити заменик за време док је спречено, обавестиће се једновременно о том његов претпостављени старешина. Ово важи и за намештенике у приватним предузећима јавног интереса (као превозним, водоводним, расветним, рудничким или сличним предузећима).

§ 212

Наредба да се неко доведе издаће се у току поступка само онда, ако је дотични скитница или уопште непознат па се сумња да ће се склонити, или ако уредно позван није пошао и свој изостанак довољним разлозима није оправдао.

Наредба за довођење издаје се писмено и у њу се уноси име лица које се има довести, предмет и узрок са кога се наређује довођење као и печат и потпис службеника који је надлежан да наређује довођење. Довођење се по потреби извршује и силом.

За довођење лица у активној служби војске и морнарице надлежна је њихова власт.

§ 213

Претресање стана и других просторија као и лица или покретних ствари може се предузети само онда, кад има довољно основа, да ће се окривљених претресањем ухватити или да ће се у просторијама, стварима или код лица наћи предмети или трагови који би могли бити од важности за поступак.

§ 214

Пре претресања редовно ће се саслушати лице, код кога се или на коме се има извршити претресање, односно лице које рукује покретним стварима, и позваће се да драговољно изда лица или предмете који се траже. Тек кад се саслушањем не добије оно што се тражи, нити се отклоне основи, који су дали повода за претресање извршиће се претресање. И без претходног саслушања може се извршити претресање лица, њихових стана и ствари, кад су рђавог гласа, као и онда, кад је с одлагањем скопчана опасност или кад се има извршити претресање у јавним просторијама.

§ 215

Претресање наређује и врши само старешина власти или орган, кога он одреди.

Извршилац претресања мора имати писмени налог, који ће се показати ономе код кога се претресање врши.

О исходу извршеног претресања предаће се заинтересованом лицу одмах по извршењу уверење.

Против наредбе за извршење претресања има места жалби вишој власти. Жалба не задржава извршење претресања.

Ако је потребно извршити претресање у војној згради, обратиће се за то молбом надлежној војној власти, која ће одредити једно војно лице да присуствује претресању.

Ако је потребно извршити претресање на страним пловним објектима у луци, известиће се претходно о томе, по потреби и могућности, претставник државе, под чијом заставом објект плови, ако таквог претставника у томе месту има, и лучка власт.

§ 216

Претресање стана врши се дању. Ако се претресање започело дању неће се прекидати само зато што је ноћ наступила.

Претресању стана ће присуствовати два призовата пуноправна грађанина.

§ 217

Власник стана позива се да присуствује претресању. Ако је овај отсутан, позваће се његов пуномоћник, а ако овога нема, онда један од одраслих укућана или сусед.

Лични претрес женског лица обавиће се на само преко два женска лица као сведока

Врата на стану, орману или другим затвореним просторијама само ће се онда силом отворити, ако власник или његов пуномоћник не допусти отварање или ако је отсутан.

О сваком претресању начиниће се записник, који ће потписати сва присутна лица. Ако при претресању буду одузети извесни предмети, предаће се одмах дотичном лицу списак одузетих предмета.

§ 218

Кад су приликом претресања стана, лица или ствари нађени какви предмети, који немају везе с иступом, због кога је претрес наређен, али који указују на које друго дело, за које се гони по службеној дужности, узаптиће се и ти други предмети. Ако је ово друго кривично дело злочинство или преступ, известиће се одмах о томе државни тужилац код окружног суда, па ће се према његовом захтеву узапћени предмети њему послати. Ако је то дело иступ, па се не предузме извиђај, узапћени предмети ће се одмах вратити.

§ 219

Ако неко неће да преда предмет, који се по закону има одузети или који може у истрази послужити као доказ, а за који је сам признао да га има или за који је на други начин доказано да је код њега, може се на то принудити новчаном казном до 500 динара, ако није могуће до тога предмета доћи претресањем. На случај неисплате новчане казне у остављеном року новчана казна се претвара у казну затвора до 10 дана. У случају да ни после тога не би хтео предати предмет, може се казнити затвором до 15 дана.

Ове принудне мере не могу се применити према окривљенику ни према лицима, која су ослобођена дужности сведочења.

Против одлуке о казни има места жалби вишој власти. Жалба не задржава извршење казне.

§ 220

Није допуштено претресати или узапћивати списе или друге исправе трећих лица, као ни узапћивати и отварати ма чија писма.

§ 221

Списи или друге исправе, које се налазе на чувању код државних надлештава, не могу се показивати или издавати ако њихова највиша надзорна власт изјави, да би се тиме шкодило државним интересима, или ако припадају трећим лицима.

§ 222

При узапћењу списка треба настојати, да њихов садржај не сазнају трећа неовлашћена лица.

Ако власник списка или његов заступник не допусти њихово разгледање или прочитавање, списи ће се запечатити и предати власти на чување, па ће се од више разматрајуће власти тражити одлука о томе, да ли ће се ти списи узаптити, отворити и прочитати, или ће се повратити.

За присуствовање при отварању омота са списка позваће се лице, од кога су одузети. Ако се оно не одазове позиву или ако му се позив не може доставити, омот ће се ипак отворити и списи прегледати.

ГЛАВА XVII

Испит окривљеника и притвор

§ 223

Окривљеник се испитује усмено

Испиту окривљеника присуствоваће два сведока само онда, када власт то сматра потребним. Окривљенику се не може ускратити, да испиту присуствује једно лице његовог поверења, које он доведе.

У почетку првог испита окривљеник ће се питати за своје име и занимање, за име родитеља, место рођења, становања, године старости, држављанство, писменост, имовно стање, да ли је, кад и зашто кажњаван, да ли се налази под истрагом, и, ако је малолетан, ко му је законски заступник.

За овим ће се окривљенику назначити дело за које се окривљује и питаће се, хоће ли што у своју одбрану да наведе и шта у одбрану наводи. Саслушањем треба окривљенику дати прилику за изјашњење о свима основима сумње као и за изношење свих чињеница које служе одбрани.

Питање ће се окривљенику стављати тако, да он тачно сазна све оно што против њега постоји те да се може о свему томе изјаснити и бранити.

Ако окривљеник наведе какве околности и доказе у своју одбрану, треба их испитати и прикупити, осим ако су очигледно наведени само за то да се поступак одуговлачи.

Питања морају бити јасна и одређена. Питања се не смеју постављати тако, као да је окривљеник признао неке чињенице ма да он то није признао. Исто тако не смеју се постављати ни питања у којима је већ изражен правац, како би се имало одговарати.

Није допуштено окривљеника на признање наводити обећањем, обманом, претњом или силом, нити га намерно замарати ноћним испитима или којим другим начином.

§ 224

Предмети, који се односе на кривична дела или који служе за доказ, показаше се окривљенику да их позна, пошто их претходно опише ако томе има места.

§ 225

Окривљеник ће се суочити са сведоком или саучесником, ако се њихови искази не слажу у важним тачкама и ако се та противуречност не може на други начин отклонити.

Признање окривљениково ослобођава власт од дужности прибирања даљих доказа, ако одговара ислеђеним околностима те убеђује у истинитост признатих чињеница.

§ 226

Ако окривљеник не зна службени језик саслушаваће се помоћу заклетог тумача, осим ако његов језик разуме орган који води поступак и још једно присутно лице.

Ако је окривљеник глув, поставиће му се питање писмено, а ако је нем позваће се да писмено одговори. Ако се овако не може извршити саслушање, позваће се ради тумачења такво лице, које се с окривљеником може споразумевати. То лице као тумача ваља најпре заклети.

§ 227

Притвор се може наредити само против оних окривљеника, који немају сталног места пребивања или који не могу да покажу свој идентитет.

Притвореника ће власт саслушати при самом притварању, а најкасније за 24 сата. Одмах по саслушању донеће се наредба о притвору и саопштити притворенику. Притвореник ће се пустити у слободу, ако нема потребе, да се и даље задржи у притвору. Наредба о притвору је правоснажна.

Притвор не може да траје дуже него што је казна затвора за односно дело, или новчана казна преобращена у затвор, предвиђена законом.

Одлежани притвор урачунаће се у казну затвора односно у новчану казну ако је ова законом предвиђена.

ГЛАВА XVIII

Сведоци, увиђај и вештаци

§ 228

Уколико закон друкчије не наређује, свако лице, које се као сведок позове, дужно је на позив, доћи и сведочити.

Трошкове проузроковане неоправданим изостанком сведока или његовим довођењем, платиће сведок.

§ 229

Кад сведок буде добављен и упозорен на последице, па без законског узрока неће да сведочи или да се закуне, власт ће наредити да остане у затвору док се његово саслушање покаже непотребним, а најдуже 10 дана. Затвор престаје чим се сведок саслуша или чим се закуне. Пре примене мере затвора над сведоком се може изрећи новчана казна до 500 динара, која се на случај не-

исплате у остављеном року замењује казном затвора до 10 дана; ако извршење ове казне остане без успеха, примениће се мера затвора.

Меру затвора и ове казне над сведоком који је у активној војсци или морнарици извршује надлежна војна власт.

Против одлуке о казни има места жалби вишој власти. Жалба не задржава извршење казне.

§ 230

Они, који због старости, болести или других телесних мана не могу доћи власти, испитаће се као сведоци у своме стану.

Чланови Краљевског дома даваће писмене изјаве уместо сведочења пред влашћу.

§ 231

Сведоке испитује надлежна власт. Ако сведок живи ван подручја те власти, саслушање ће извршити власт у чијем се подручју сведок налази, осим ако надлежна власт нађе за потребно да она сама и тога сведока испита.

Власти, која сведока испитује по тражењу, изложиће се предмет и питања о којима сведока има да испита. С обзиром на садржај исказа та власт је дужна да постави при саслушању и друга питања, која произлазе из исказа.

§ 322

Као сведоци не могу се испитивати, а ако су испитани, сведоцба неће вредити:

1) верски представници о ономе, што им је исповедено, или иначе под условом званичног духовног ћутања поверено;

2) државни службеници, ма и иступили из државне службе, о ономе чиме би повредили дужност чувања службене тајне, док их не би од тога ослободила надлежна власт;

3) бранилац о ономе, што му је окривљеник као своме браниоцу поверио, осим ако окривљеник то сам тражи и;

4) лица, која нису способна саопштити оно што су опазила или која у време на које би се имао односити њихов исказ нису била способна опазити чињеницу, коју треба доказати.

§ 233

Од дужности сведочења се ослобођавају:

1) лице које је с окривљеником род по крви у правој линији, или у побочној линији до четвртог степена закључно, или по браку до другог степена закључно;

2) брачни друг окривљеника, и ако је брак разведен или растављен;

3) лице, које је с окривљеником верило;

4) лице, које је с окривљеником у кућној заједници;

5) лице, које је окривљенику или његовој деци крштени кум, или обратно, као и лице које с окривљеником стоји у односу стараоца (штитника или скрбника), или стараника, поочима, по-мајке, усвојеника, хранитеља или храненика;

6) лице, чији би исказ био на његову срамоту или велику имовинску штету, или дао повода за кривично гоњење самог тог лица или једног другог сведока, који са тим лицем стоји у једном од односа из предњих тачака;

7) лице, чији би исказ, повредио законом признату дужност ћутања уколико није разрешено од те дужности;

8) лице, чији би исказ открио какву уметничку или пословну тајну.

Власт је дужна ова лица пре њиховог испита или чим сазна за њихов односи поучити, да не морају сведочити. Њихов одговор на ово ставља се у записник. Иначе сведочења је без вредности.

Ако има више лица, па се сведок само према једном од њих налази у коме од поменутих односа, он се ослобођава од сведочења и према осталим само онда, када његове изјаве није могуће раставити а да не би дирао и оно лице против кога не мора сведочити.

§ 234

Сведоци се испитују појединце и у отсуству других сведока, а на усменој расправи у отсуству сведока, који на расправи нису још испитани.

Сведок ће се пре испита опоменути, да на сва питања по савести каже праву истину, да ништа не прећути, и да ће се на исказ по потреби заклетети, као и да ће учинити кривично дело ако не истину говори.

§ 235

Саслушавање сведока почиње тиме, да сведок буде упитан за име, године живота, вероисповест, занимање и пребивалиште, односно боравиште. Ако је потребно, биће упитан и о таквим околностима које се тичу његове веродостојности у дотичном предмету, а нарочито о његовим одношајима према окривљенику и сведоцима. Сведок ће се упутити о којим је питањима ослобођен од сведочења.

После тих питања сведока треба пустити, да најпре сам исприча све што му је по предмету познато, па тек онда поставиће му се особена питања ради допуњења или разјашњења онога што је исказано. Не смеју се постављати питања, у којима је већ изражен правац, како би се имало одговорити.

Сведок ће се увек питати одкуда му је познато оно што сведочи.

§ 236

Ако је потребно, да сведок позна лица или предмете, тражиће се од њега најпре да их опише, и да наведе знакове разликовања, па ће му се тек после показати лице или предмет ради познавања. Ако се предмет не може донети, сведок се може одвести на место где је он, да га позна.

§ 237

Сведоци се могу суочити, ако се њихови искази не слажу у важним тачкама па се та противречност не може оклонити на други начин.

Истовремено се могу суочити само два сведока.

§ 238

Ако сведок не зна службени језик или је глув или нем, поступиће се по § 226.

§ 239

Сведоци се могу по саслушању а по потреби заклетети. Уместо заклетве може се власт задово-

љити, да од сведока тражи свечано обећање, да ће говорити истину.

Пре заклињања сведок ће се запитати, има ли још шта да дода своме исказу или да га измени; затим ће се опоменути на светињу заклетве и на законске последице кривоклетства.

Заклетва се полаже усмено изговарањем ових речи: „Заклињем се јединим Богом и свим што ми је најсветије и на овом свету најмилије, да сам у свему што ме је власт питала, истину казао, и да ништа, што сам у овој ствари знао, нисам прећутао. Како ја овде истину говорио, тако мени Бог помогао”.

Ако сведок не припада никаквој вероисповести, даће уместо заклетве свећано обећање, да ће по својој савести истину казати.

Неми сведоци, који знају читати и писати, заклињу се на тај начин, што ће потписати текст заклетве, а глуви сведоци ће прочитати текст заклетве. Ако глуви или неми сведоци не знају ни читати ни писати, заклеће се преко заклетог тумача.

§ 240

Не могу се заклињати лица:

1) за која је доказано или сумњиво, да су извршила или учествовала у иступном делу због кога се испитују;

2) која су лишена часних права;

3) која у времену испита нису навршила 21 годину;

4) код којих је душевна снага опажања или памћења знатно ослабљена;

5) чија је веродостојност исказа доведена у сумњу.

§ 241

Када се оштећеник било да је он тужилац или не, испитује као сведок, питаће се и о томе, да ли се придружује поступку са својим приватно-правним потраживањима.

§ 242

Увиђај власти се предузима кад је за утврђивање или разјашњење какве важне чињенице потребно лично сазнање.

Власт ће странке или њихове заступнике по могућности и потреби извести да ће се увиђај вршити, а ови могу истом присуствовати.

§ 243

Када је за проналазак или оцену чињеница потребна нарочита спрема, власт ће позвати једног вештака, а изузетно по потреби и двојицу.

Вештаке бира власт.

За вештаке неће моћи бити узета лица, која не могу бити испитана или заклета као сведоци, и лица која према окривљенику или оштећенику стоје у ком односу из § 233 или према којима је кривично дело учињено.

О избору вештака известиће се странке или њихови заступници. Странке могу тражити искључење вештака са истих основа са којих могу тражити искључења лица која извиђају и суде. Због тога што је вештак био саслушан као сведок, не може се он ипак искључити.

Против решења, којим се одбије захтев за искључење, странка има право жалбе по § 178.

Државним службеницима и војним лицима може старија власт забранити вештачење, ако нађе да је то штетно по државне интересе.

§ 244

Кад вештак не дође на позив а изостанак не оправда, или кад неће да вештачи, може га власт казнити новчано до 500 динара, која се казна на случај неисплате у остављеном року замењује казном затвора до 10 дана. Ову казну над вештаком, који је у активној војсци или морнарици, изриче и извршује надлежна војна власт.

Против одлуке о казни има места жалби вишој власти. Жалба не задржава извршење казне.

§ 245

Вештаци се могу, пре вештачења, заклети, да ће предмет вештачења брижљиво размотрити и да ће своје мишљење дати савесно и према своме најбољем знању.

Стално одређени вештак, који је као такав заклет, опоменуће се само на светињу положене заклетве.

§ 246

Радам вештака руководи орган власти. Вештаци разматрају предмете вештачења у присуству тога органа, осим ако би обзири морала или стидљивости захтевали његово удаљење, или ако вештачење мора да траје дуже време.

Ако предмет вештачења подлежи промени, узеће се по могућности један део, пре вештачења, у похрану власти.

§ 247

Находи вештака одмах се записују у записник, а разлоге и закључак могу они одмах дати у записник или, изузетно, касније написмено поднети власти у року који им она одреди.

Ако се находи или закључци вештака битно не слажу или су нејасни, то ће се отклонити њиховим саслушањем, или обновљеним вештачењем истим или другим вештацима.

ГЛАВА XIX

Покретање поступка и његов ток, пресуда и жалба, приватноправна потраживања и сумњиве ствари

§ 248

За иступе за које се гони по службеној дужности власт покреће поступак по сопственој побуди или на захтев или пријаву друге јавне власти или јавног органа, или на тужбу оштећеника, или на пријаву ма ког лица.

За иступе који се гоне само по приватној тужби власт покреће поступак по тужби приватног тужиоца.

Тужба и пријава се може учинити писмено или усмено на записнику код власти.

§ 249

Ако власт, испитујући пријаву или приватну тужбу, нађе да претстављено дело има обележје дела за које се судски гони по службеној дужности, отклониће своју надлежност и предмет усту-

пити државном тужиоцу односно среском суду. Ако државни тужилац или срески суд врати предмет са изјавом да не сматра себе надлежним, власт може се обратити окружном суду да он утврди надлежност. Ако од окружног суда или којег вишег суда тај предмет буде понова упућен истој власти или другој управној власти, неће се више моћи одбити надлежност.

Ако власт, испитујући пријаву или приватну тужбу, нађе да претстављено дело има обележје дела за које се судски гони само по приватној тужби, донеће решење о својој ненадлежности. Против овога решења приватни тужилац има право жалбе вишој власти. У случају да и суд одбије од себе надлежност, поступиће се по прописима о сукобу између управне и судске власти.

§ 250

Ако власт нађе да дело због кога се тужи не постоји, или да има околности које искључују кривицу или кажњивост или гоњење, или да је тужбу поднело неовлашћено лице или да је овлашћено лице одустало од тужбе кад се дело гони само по приватној тужби, одустаће од извиђаја односно одбацити тужбу назначивши разлоге за то, па о томе обавестити приватног тужиоца, оштећеника и ону јавну власт која је захтев за гоњење упутила.

Против оваквог решења тужилац има право жалбе вишој власти.

§ 251

Ако због неурачунљивости има да се одбаца тужба или захтев друге власти или оштећеника или да се одустане од извиђаја због иступа, а прописана је која мера безбедности примењива и против неурачунљивих, одредиће власт усмену расправу ради извиђаја о томе има ли места примени мера безбедности.

На усмену расправу ће власт позвати окривљеника и законског заступника, а ако овог нема, његовог брачног друга и родитеља, па ће по саслушању ових донети решење о примени мера безбедности.

Против решења, којим се изриче мера безбедности, имају окривљеник и његов законски заступник односно брачни друг и родитељ право жалбе вишој власти.

§ 252

Поступак по иступима се врши брзо и кратко.

Доказивање ће се проширити на све чињенице које су важне за утврђење саме ствари, а вршиће се редом, који власт утврди, с тим да се по правилу најпре приберу докази предложени против учиниоца, а потом докази одбране.

Ако странке пре доношења одлуке захтевају да се извиде нове чињенице или добаве нови докази, власт не може одбацити те захтеве само због тога што су касније учинени.

Одлуке се доносе без усмене расправе и одмах по свршеном извиђању. Изузетно може бити и усмена расправа.

Кад се одлука доноси без усмене расправе, треба дати прилику приватном тужиоцу да може после извиђаја ставити стоје примедбе или предлоге.

Усмена расправа обавезна је у поступку за дела из §§ 60, 61, 62 и 148.

§ 253

Ако није потребан лични претстанак окривљеника може га заступати пуномоћник, који за то мора имати нарочито пуномоћје. Без пуномоћја могу заступати малолетног окривљеника као и лица под старатељством родитељи и други законски заступници, а брачни друг свога друга.

§ 254

На усмену расправу ће се позвати окривљеник, оштећеник, тужилац, сведоци и вештаци.

Уједно ће се на расправу добавити и сви предмети и докази, који су потребни за проналажење истине.

Ако тужилац, оштећеник или њихови законски заступници или пуномоћници не дођу на расправу, ова ће се обавити и без њих.

Усмена расправа је јавна. Јавност се искључује ако је окривљеник малолетан, или ако то захтевају обзири државне безбедности, јавног морала или вере. Оштећеник, тужилац, родитељ, законски заступник, бранилац, и брачни друг не могу се искључити од усмене расправе.

Они који присуствују расправи, дужни су, чувати као тајну оно што су сазнали на расправи кад је јавност била искључена, а то ће се на расправи објавити и у записник унети.

§ 255

Пресуде се односе по слободном убеђењу, стеченом на основу доказног материјала у току поступка. У недостатку овог материјала сматраће се да је дело доказано и самом сведоцбom заклетог државног полицијског органа, који сведочи да је, вршећи своју службену дужност, окривљеника на делу затекао или видео, или сведоцбom заклетог општинског органа, које сведочи да је, вршећи своју службену дужност на своме подручју, окривљеника на делу затекао или видео, и то под условом да ове сведоцбе нису обеснажене или у сумњу доведене противним доказним чињеницама.

§ 256

У пресуди којом се против окривљеника изриче казна или казна и мера безбедности или којом се он ослобођава биће јасно и прегледно изложено:

- 1) ко се за које дело и по ком законском пропису кажњава или ослобођава;
- 2) казна и мере безбедности;
- 3) предмет и доказне чињенице;
- 4) разлози због којих се осуђује или ослобођава;
- 5) ко ће платити трошкове и накнаду штете проузроковане кривичним делом;
- 6) упут о правном леку;
- 7) место, време и број донете пресуде и потпис органа надлежног за пресуђење.

Пресуде потписује старешина надлештва, уколико другим законима није друкчије наређено.

Приликом саопштења пресуде окривљенику односно приликом достављања пресуде у верном препису ако он то затражи, окривљеник ће се поучити о условима, којих се мора држати, ако је условно кажњен.

§ 257

Лице против кога је поступак вођен може изјавити жалбу противу пресуде вишој власти.

Жалбу могу поднети и брачни друг и законски заступник лица против кога је поступак вођен.

Жалба се изјављује писмено или усмено на записник код власти, чија се пресуда побија.

Ако власт, која је донела ожалбену пресуду нађе, да је жалба умесна може она сама пресуду изменити.

Ако је власт издала одлуку без довољног извиђања па лице против кога је поступак вођен наведе у жалби такве чињенице и доказе који могу дати повода другојачијој пресуди, власт ће ово испитати, па према успеху или остати при својој ранијој пресуди, или је заменити новом. У првом случају неће издати пресуду већ цео спис по том предмету заједно са жалбом упутити вишој власти у року од 3 дана, а у другом ће се случају као и у случају предњег става сматрати, као да је донета нова пресуда.

§ 258

Противу пресуде жалбу може изјавити, осим лица из § 257, и тужилац.

Приватни учесник може се жалити само на онај део пресуде, који се односи на његово приватноправно потраживање.

Од поднете жалбе тужилац може одустати с тим да одустанак дође вишој власти пре њене одлуке.

§ 259

Жалбе, уколико се могу изјавити по овом Закону против одлука донетих по иступним делима и поступку по тим делима, предају се привременој власти која је одлуку донела, и то у року од осам дана по саопштењу односно по достави одлуке према § 192 уколико Законом није предвиђен други рок.

Жалбе се могу изјавити само непосредној вишој власти.

§ 260

Одлуке донете по иступним делима и поступку по тим делима не могу бити предмет тужбе управним судовима и Државном савету.

§ 261

Ко је кривичним делом оштећен па своја потраживања остварује, у иступном поступку, ако се овом придружи као приватни учесник до доношења пресуде, о пријављеном потраживању поднеће доказе.

Ако би било сумње, да ли оштећеник зна за покретање иступног поступка, власт ће га у случајевима где се гони по службеној дужности, о томе обавестити.

Оштећеник може и одустати од свога потраживања до доношења пресуде и остваривати га у грађанској парници.

Расправљањем о потраживању не сме се ометати брзи ток самог иступног поступка нарочито онда ако је потраживање сложеније, осим ако је утврђење штете потребно за правилну примену прописа о иступима.

О потраживању расправиће се у пресуди или ће се истом оштећеник упутити на грађанску парницу.

О приватноправним потраживањима због иступних дела из §§ 98, 99, 100, 154 и 164 расправиће се истим пресудама.

Ако је јасно да је нека ствар коју потражује оштећеник заиста оштећеникова, и ако окривљеник то призна, власт може ту ствар и пре доношења пресуде вратити оштећенику.

Ако оштећеник тражи већу накнаду него што му власт може признати према ислеђеним околностима, власт ће му досудити ову накнаду а за вишак упутиће га на грађанску парницу.

Кажњено лице и његови наследници могу редовном грађанском парницом тражити да суд пресуди управне власти, ако се пронађу нови докази или чињенице на основу којих може бити обнове грађанског спора.

§ 262

Ако се нађе код окривљеника ствар за коју се држи да је туђа, а не зна се, чија је власт ће је описати тако, да је власник може познати, али да се ипак неки битни знаци пређуте, како би се доцније означањем ових могла утврдити истинитост својине.

Опис ће се јавно обзнанити у месту, где је окривљеник живео и где је кривично дело учињено, и власник позвати да се јави за годину дана од огласа и докаже право својине.

Ствари подложне квару или чије је чување скопчано са несразмерним трошковима, власт може одмах продати путем јавне продаје.

Кад истече рок од године дана а нико се не јави и не докаже своје право на ствари, власт ће по решењу предати ствари или новац окривљенику, иначе ће се слабија страна упутити на грађанску парницу, ако би својина била спорна; ако је својина неспорна предаће се ствар или новац власнику.

На одлуке о овоме нема правног лека.

ГЛАВА XX

Трошкови поступка

§ 263

У свакој одлуци, којом се окончава поступак, власт ће изрећи, ко сноси трошкове поступка и колике трошкове. Ако за утврђење количине трошкова нема довољно података, власт их може одредити и накнадном одлуком.

Кажњени се осуђује на накнаду трошкова поступка уколико су проузроковани делом за које је осуђен и трошкова извршења казне. Трошкове поступка за дела за која се окривљеник ослобађава или поступак прекида услед смрти сноси држава, а окривљеник ако је она каквим пропуштањем дужности проузроковао те трошкове. Ако власт не може да пронађе или добади учиниоца иступног дела до рока застарелости, трошкове поступка за дела за која се гони по службеној дужности сносиће држава.

Лица кажњена за исто иступно дело осуђују се на сношење трошкова поступка с тим да се трошкови распоређују подједнако, изузимајући уколико власт нађе да појединога од њих према степеноу кривице или из разлога правичности треба осудити на већи или мањи део трошкова. Кажњена лица се осуђују на солидарно сношење свих тро-

шкова. Трошкове притвора, извршења казна и друге трошкове учињене нарочито за појединог од њих сноси сваки за себе.

Наплата ових трошкова врши се и после смрти из заоставштине кажњенога.

Ако се за дело кажњава по пропису бановине или општинске власти, трошкове, уместо државе, сноси бановина односно општина.

§ 264

Ако окривљени не буде оглашен кривим или ако поступак не буде окончан пресудом или ако власт не може да пронађе или добади учиниоца кривичног дела до рока застарелости, за дело се гони само по приватној тужби, приватни тужилац сносиће трошкове поступка. Ако је више тужилаца сносиће трошкове у сразмери коју одреди власт према околностима.

Против одлуке о овоме приватни тужилац може изјавити жалбу вишој власти.

§ 265

Трошак проузрокован захтевом за поновљење поступка, ако захтев буде одбијен, сносиће лице које је поновљење тражило, а ако захтев буде усвојен, сносиће онај који буде сносио трошкове обновљеног поступка.

§ 266

Под трошковима поступка разумеју се трошкови:

- 1) за сведоке, вештаке и тумаче, за извршење увиђаја, као и награда вештацима и тумачима, уколико сведоци, вештаци и тумачи накнаду трошкова потражују;
- 2) приватног тужиоца и заступника у случајевима где се заступници морају употребити;
- 3) за подвоз и путовање службених лица;
- 4) за довођење окривљениково и за његово издржавање за време притвора.

У трошкове улазе и таксе.

Држава исплаћује, на захтев, унапред трошкове из тач. 1, 3 и 4, и доцније их наплаћује од лица, која су осуђена на плаћање трошкова.

Попис трошкова, које држава учини у току поступка и при извршењу казна, прилаже се списима.

§ 267

Издатке за браниоце и пуномоћника сноси увек онај који је браниоца или пуномоћника узео.

§ 268

Државним службеницима и војним лицима као сведоцима, вештацима и тумачима плаћа се дневница и подвоз у висини као за службена путовања о трошку странке, а кад су вештаци или тумачи припада им награда за тај посао без обзира да ли га врше у истом месту.

§ 269

Трошкови за издржавање окривљеног лица у притвору обухватају трошкове за храну, постељу, чистоту, огрев и осветлење.

§ 270

Лице, које је тражило накнаду трошкова поступка или награду, може у року од осам дана изјавити жалбу вишој власти на одлуку уколико се односи на трошкове. Рок од 8 дана рачуна се од дана када се то лице пријавило власти, која је

одлуку донела, ради обавештења на потпис колико му је досуђено. Право на ову жалбу гаси се по истеку 3 месеца од дана донете одлуке.

Ово право жалбе не утиче на извршење наплате трошкова како одлука гласи. По евентуалној измени одлуке о трошковима вишак ће се накнадно наплатити.

ГЛАВА XXI

Поновљење поступка, извршење пресуда и накнада штете неоправдано кажњенима

§ 271

Иступни поступак окончан правоснажном одлуком може се поновити на захтев овлашћеног лица, изјављен код власти, писмено или усмено на записник, у року од године дана по правоснажности одлуке.

Власт може покренути поступак или прекинут поступак продужити ако престану околности, које су биле сметња покретању или продужењу поступка, уколико није наступила застарелост.

§ 272

На захтев правоснажно кажњеног лица може се и по издржању казне допустити поновљење поступка у његову корист:

1) ако је исправа на којој се пресуда оснива лажна; или ако је сведок или вештак или тумач дао лажни исказ, а пресуда се оснива на томе исказу, или ако је пресуда издејствована неким делом за које се казни по кривичном закону;

2) ако окривљеник сазна за какве нове чињенице или стекне могућност да употреби каква доказна средства, па би то вероватно могло проузроковати његово ослобођење или примену казне за блажије дело;

3) ако су због истог дела противу истог лица изречене две или више пресуда.

Поновљење поступка могу захтевати или продужити, и по смрти кажњенога лица, лица из § 157.

§ 273

По службеној дужности, или по захтеву приватног тужиоца ако се за дело гони само по приватној тужби, може се допустити поновљење поступка због дела, за које је окривљеник правоснажном пресудом ослобођен. Овоме има места само ако је окривљеник још жив, ако право на гоњење није застарело, и ако су испуњени услови из тачке 1 § 272, или: ако окривљеник доцније пред влашћу или ван ње веродостојно призна дело за које се терети или ако се појаве нове чињенице или докази који су подобни да утврде кривицу окривљеника.

§ 274

О поновљењу одлучује власт, која је у првом степену донела одлуку.

На одлуку о захтеву за поновљење поступка има места жалби вишој власти. Власт је дужна да жалбу пошаље вишој власти у року од три дана по пријему жалбе.

Допуштање поновљења поступка задржава и прекида извршење пресуде.

При одмеравању нове казне у случају поновљења поступка урачунаће се већ издржана казна.

Новом пресудом не може се изрећи тежа казна или мера, ако је поновљење поступка тражено у корист кажњеног лица.

§ 275

Одлуке власти извршују се кад су стале на правну снагу. Извршују их првостепене власти, када се на њима назначи да су извршне. Према лицима у активној служби војске и морнарице казна се извршује преко војних власти.

Правноснажне одлуке се извршују одмах, а извршење се може са важних разлога одгодити на краће време.

Извршење казне затвора обуставља душевна или јака телесна болест и код женских време од два месеца пре и два месеца после порођаја.

Изузетно, ако власт нађе, да кажњени може осујетити извршење пресуде кад она постане правоснажна, може у пресуди одлучити, да ће извршењу пресуде приступити без обзира на жалбу и пре њене правоснажности. Тада се пресуда може одмах извршити.

Одлуку о томе, да ли је време кушње условно кажњеног лица протекло без прекора, и да ли се има да нареди извршење, доноси власт, која је изрекла условну казну. Против овога решења нема жалбе.

Ако је пресудом изречено протеривање из целе државе, власт, која је пресуду изрекла, известиће о томе ради даљег наређења Министарство унутрашњих послова. Ако се кажњеник има протерати у друго место исте бановине или из једног места Управе града Београда у друго место исте Управе, извештај се подноси државној власти тог места; а ако се има протерати у место друге бановине, или у подручје Управе града Београда или из подручја Управе града Београда у место једне бановине, извештај се подноси државној власти тога места и свом претпостављеном бану односно управнику града Београда;

Одлуке уколико се односе на приватноправна потраживања и трошкове поступка извршују се по прописима о општем управном поступку.

§ 276

Поступак за помиловање и амнестију, пошто је пресуда стала на снагу или је већ и извршена, може се покренути по службеној дужности или по ма чијој молби. Молба не задржава пресуду од извршења. Власт која извршује пресуду може одгодити извршење до одлуке о милости; ако је дала повољно мишљење за милост, но не сме допустити да извршење казне застари.

§ 277

Кажњени има право да захтева од државе накнаду имовинске штете, коју је претрпео по неоправданој осуди у случају: ако је по поновљењу поступка ослобођен одговорности изузимајући ако је ослобођен због непостојања приватне тужбе или због одустајка од приватне тужбе.

Накнади нема места, ако је кажњени својим лажним признањем или иначе својим држањем проузроковао ранију осуду, као ни онда ако противу ње није употребљен правни лек.

Право на тражење накнаде штете престаје у року од 30 дана од правноснажности одлуке, којом се ослобођава.

На случај смрти ослобођеног лица ово право прелази на његове наследнике.

Захтев за накнаду предаје се првостепеној власти, која је пресуду изрекла. Ова власт по завршеном извиђају послаће списе вишој власти која без усмене расправе одлучује о накнади. Против ове одлуке нема правног лека.

Нема места мерама обезбеђења ни мерама извршења у корист трећих лица на потраживање за накнаду оног дела штете, који се односи на неоправдано лишење слободе осим у корист потраживања трећих лица за законом издржавања.

ГЛАВА XXII

Кажњавање сместа

§ 278

Власт може овластити органе јавног надзора, да због иступа свих или појединих, за које је предвиђена само новчана казна кажњавају сместа оне иступнике, које органи у вршењу своје редовне службе затеку на делу, или који пред тим органима признају дело, које је непосредно пре тога утврђено. Висина ових казна одмерава се према тежини иступа и може износити највише половину највеће мере предвиђене за дело но не више од 200 динара, а према тарифи коју у пропису или у овлашћењу одреди власт. Ако орган не примени кажњавање сместа, учиниће пријаву.

Кажњавање се врши наплатом новчане казне одмах на признаницу, коју издаје исти орган.

Ако иступник не буде хтео одмах казну положити, кажњавање сместа се не извршује, а орган ће власти поднети пријаву ради редовног поступка.

Противу кажњавања сместа нема правног лека.

Признаница садржи име кажњеника, износ наплаћене казне, назнаку дела, назив власти у чије име се кажњава, датум и потпис органа.

Бланкети признанички повезани су у свеске тако да сваки други лист носи нов редни број, а сваки први је перфориран и он се издаје каже-номе, док сваки други остаје у свесци као копија, путем индиго-папира, издате признанице.

Орган који врши кажњавање повремено предаје новац каси власти по списку, који са свеском проверава власт. Кад сви листови буду употребљени свеска се предаје власти као докуменат.

ГЛАВА XXIII

Допунске и посебне одредбе о поступку против деце и млађих малолетника

§ 279

Право жалбе у кривичном поступку против деце и млађих малолетника припада овима као и њиховим законским заступницима, којима се такође саопштавају одлуке.

§ 280

Кад власт нађе да се млађи малолетник има да преда старатељском судији ради упућивања на принудно васпитање, или ради предаје подесној

породици по §§ 23 и 24, донеће о томе одлуку сходно § 256.

§ 281

Ако млађи малолетник, који је предат старатељском судији у смислу § 280, има саучесника (суделовача) који је навршио 17 година, одвојиће се поступак.

§ 282

Старатељски судија вршиће извиђај сам лично или помоћу јавних органа или помоћу поузданика, које он одреди.

За поузданика важе одредбе става 2 § 439 и § 440 Закона о судском кривичном поступку.

§ 283

Одредбе § 441 Закона о судском кривичном поступку важе и овде.

§ 284

На усмени претрес ради упућивања у завод за васпитање или поправљање старатељски судија ће позвати, поред млађег малолетника, његовог браниоца, а ако треба и његовог законског заступника, као и поузданика, и саслушаће их о мерама, које би се имале применити, или о тужби приватног тужиоца.

Не дође ли позвани млађи малолетник на претрес нити оправда изостанак, учиниће судија што треба ради његовог доласка, а може га довести и помоћу поузданика или на други начин.

И овде важе одредбе § 445 Законика о судском кривичном поступку.

§ 285

Против решења старатељског судије о упућивању млађег малолетника у завод за васпитање или о његовој предаји подесној породици могу ови и њихови законски заступници изјавити призив. За поступак по призиву важе §§ 447 и 448 Законика о судском кривичном поступку.

Решење старатељског судије, да се млађи малолетник не упути у завод за васпитање односно не преда подесној породици, правноснажно је.

И за решење старатељског судије важе одредбе § 256.

§ 286

Старатељски судија код среског суда, коме је малолетник упућени од власти, кад ова налази да је потребно упућивање у завод за васпитање односно предаја подесној породици, решиће ствар и онда, кад нађе да нема места упућивању у завод, за васпитање односно предаји подесној породици.

§ 287

Извршење отпуштања на прокушавање и старање око надзора млађег малолетника за време прокушавања кад ово одреди првостепена власт, припада тој власти. Она ће упутити лице, коме је поверила надзор и бригу малолетника, како ће је извештавати о владању и животу малолетника.

Ако млађи малолетник за време прокушавања учини које теже иступно дело, или се ода пићу, неморалном или скитничком животу, или ако иначе покаже знаке неваљалства, власт може пошто извиди околности, донети наредбу: да се продужи време прокушавања за 6 месеци; или да се про-

мени старалац и поопштре надзорне мере; или да његово кажњавање оставља кући или школи; или да млађег малолетника упуту на занат или у коју школу. Власт може две или више од ових мера и упоредо наредити. О свим наредбама извештаваће се само малолетник и његов старатељ.

За извршење прокушавања или заштитног надзора од старатељског судије, кад он ове мере одреди, важе сходне одредбе § 449 и става 1 § 450 Законика о судском кривичном поступку. Но време прокушавања може се продужити само за 6 месеци. О наредбама донетим сходно § 449 поменутог законика извештаваће се само малолетник и његов старатељ.

Ако млађи малолетник, отпуштен на прокушавање, учини дело које је преступ, старатељски судија поступаће сходно ставу 3 § 449 Законика о судском кривичном поступку.

§ 288

За извршење принудног васпитања млађег малолетника важе одредбе § 451 Законика о судском кривичном поступку, но у вези с одредбом става 2 § 25 односно времена, после којег се може дати условни отпуст, и времена, за које се условни отпуст може опозвати.

§ 289

Кажњавање сместа не примењује се на децу и млађе малолетнике.

Д Е О III

Прелазна наређења

§ 290

Ради примене прописа из дела II овог закона о поступку о иступима Претседник Министарског савета у року од 5 година по ступању на снагу овог закона а по предлогу ресорног министра може путем уредбе укидати поједине одредбе поступка за иступна дела из појединих специјалних закона и уредаба.

§ 291

Начелна објашњења одредаба овога закона, обавезна за све власти, и даваће Министар унутрашњих послова у споразуму са Министром правде.

§ 292

Кад овај закон добије обавезну снагу, престају важити прописи закона о привременом прокушавању важности законских прописа о кажњавању иступа од 31 децембра 1929 године, као и закона на који се он односи. Прописи из Кривичног законика мењају се једино прописима из §§ 148, 153 и 154.

§ 293

Рокови који су у току кад овај Закон добија обавезну снагу тећи ће и даље по досадашњим прописима ако су они за странку повољнији.

Противу одлука издатих пре времена кад овај закон добије обавезну снагу, уважаваће се правни лекови према досадашњим прописима уколико овим законом нису предвиђени.

Поступак уколико је обављен по досадашњим прописима сматраће се као да је извршен по овом закону.

§ 294

Овај закон ступа у живот кад се обнародује у Службеним новинама а 6 месеци иза тога добија обавезну снагу.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРОЈЕКТА ЗАКОНА О ИСТУПИМА

Д Е О I

1 — Пошто су такође и иступи кривична дела, и то најлакша група кривичних дела поред злочинства и преступа, то за њих не могу важити друге опште одредбе но оне из Кривичног законика, наравно са отступањима која изискује незнатна тежина тих дела и потреба њихове брзе репресије.

Постављеном задатку могло се приступити на два начина: да се у ослонцу на Општи део Кривичног законика, као основни закон, за иступе донесе само потребна отступања (допунски закон), или да се за њих изради самосталан потпун општи део без упућивања на Општи део Кривичног законика (упоредни закон). У другом случају морали би се неки прописи из Кривичног законика просто поновити, што није у складу са правилима добре законодавне технике и економије. Но, ипак је решено, да се пође овим другим путем, и то са чисто практичних разлога. Онима који ће закон о иступима непосредно примењивати, т.ј. управним и полицијским властима, државним и самоуправним, боље ће послужити пропис који не упућује на друге прописе, који власти не излаже труду састављања текста и не доводи их у тешкоће и опасности аналогног примењивања тамо, где се цитиране одредбе не могу применити од речи до речи. Свђење код управних власти треба да је кратко и брзо, а један од услова експедитивног рада је и постојање независних заокружених прописа. Било би противречно, кад би се прописи за поступак са тенденцијом непоколебивости и сумарности замислили у једној форми, која не доприноси лакоћи њихове примене, већ ту примену отежава и успорава. Нарочито од општина не може се тражити, да сходно примењују норме, које треба тек саставити, и то по каткад са пуно вештине и знања.

Па и кад би се пошло овим првим путем, т.ј. кад би се донео допунски закон, један пун текст са уметнутим текстовима цитираних параграфа и са упутствима о аналогом примењивању морао би се изградити, јер пракса не би могла да остане без таквог помоћног средства. Дошло пречишћавање од приватне руке, или званично, оно не би имало ауторитет закона, и, пошто је аналогича код овако широке примене увек нешто неодређено, пракса би била неједнака, несигурна и нестална.

2 — По пројекту иступи се разликују од осталих кривичних дела по врсти и величини казне која је за њих у закону прописана. Посебна врста казне за иступе је укор, а уколико се на њих примењују новчана казна и затвор, као и на остале деликте, оне могу бити до 1.500 динара односно до 30 дана. Новчана казна се никад не јавља као упоредна казна поред казне затвора (кумуляција), већ као самостална казна, било да је као једина

врста казне одређена законом, било да је остављено власти да је алтернативно примени по начелу индивидуализације према стварним и личним околностима дела.

Опште одредбе пројекта важе и за иступе и преступе који се налазе у управним законима ван закона о иступима, уколико тамо није друкчије прописано и уколико су за изрицање казна надлежне управне власти. Суплаторна важност општих одредаба пројекта за те деликте установљена је са разлога, што је за успешно суђење управних власти уопште потребан један јединствен упрошћен поступак, а и разлика у тежини између тих преступа и иступа није велика.

Овакво уређење има за последицу, да се у затеченом специјалном законодавству мора завести ред у разликовању иступа од преступа с обзиром на установљене границе између тих врста кривичних дела. Услед неизједначености специјалног законодавства, при одмеравању казна за дела у њима инкриминисаним није вођено рачуна о потреби одржавања односа лаких деликата према преступима, а и лаких и тежих иступа међусобно, те су припрећене казне често несразмерне. Не смета, што је н.пр. ставом 3 § 399 Закона о радњама за тамо предвиђене иступе установљена казна затвора до три месеца, или што је ставом 1 поменутога параграфа за тамо предвиђене иступе установљена новчана казна до 10.000 динара; ово су у смислу §§ 1 и 2 пројекта преступи, по којима надлежно суде опште управне власти, па били они и у § 395 Закона о радњама изрично назначени као иступи. Смета; међутим, што је у специјалним законима као што су Закон о шумама, Закон о држању и ношењу оружја, Закон о надзору над намирницама за живот, Закон о ваздушној пловидби, Закон о радњама и др., за поједина дела поред затвора до 30 дана упоредо прописана новчана казна до 1500 динара, или упоредо или по избору казна виша од 1500 динара, тако да је сумњиво, у коју ће се групу кривичних дела уврстати таква дела, да ли у иступе или у преступе. Да би се сачувала складност кривичних законодавстава, створена јединственим границама између иступа и преступа, а не дирајући у постојеће специјалне казнене санкције које у своје несразмери могу бити и оправдане, §-ом 2 пројекта та се дела оглашују иступима, што има за последицу, да у недостатку друкчијих прописа за њих важе опште одредбе пројекта.

3 — С обзиром на ситну природу иступних дела, а у погледу просторног важења иступног закона, усвојен је територијални принцип (§ 7); за иступе учињене ван Краљевине неће се гонити, уколико у законима није друкчије прописано (§ 4). За разлику од Кривичног законика, према чијем §-у 18 је за кажњивост потребан умишљај ако закон друкчије не прописује, према § 10 пројекта за кажњивост иступа довољан је нехат уколико у закону није друкчије прописано. Док је према §§ 31 и 32 Кривичног законика покушај код злочинства кажњив увек, а код преступа само кад то Закон изрично прописује, с тим да се за покушај може казнити блаже, покушај код иступа кажњив је само ако је то у закону изрично прописано, и то највише са две трећине казне коју би извршилац заслужио да је иступ довршио (§ 18). Док се потстрекавање и помагање по § 34 Кривичног законика кажњава увек, оно се по пројекту

кажњава само ако је то изрично у закону прописано (§ 21). У §§ 23 до 26 пројекта усвојено је разликовање малолетника, како је оно учињено у §§ 26 до 30 Кривичног законика, на децу, млађе и старије малолетнике, с тим, да дете и млађи малолетник који није могао да схвати природу и значај свога дела и према томе схватању да ради, за иступе не одговарају кривично; поменути млађи малолетник може под одређеним условима а за одређене иступе бити предан старатељском судији код Среског суда ради упућивања у завод за васпитање или у коју подесну породицу; млађи малолетник који је могао да схвати природу и значај свога дела и према томе схватању да ради одговара кривично, с тим, да ће се изрећи укор или отпуштање на прокушавање, а под одређеним условима може бити и предан старатељском судији ради упућивања у завод за васпитање или у коју подесну породицу; старијем малолетнику малолетство служи као олакшавајућа околност. Да би се избегле незгоде са васпитног гледишта које би могле проистећи ако би иступе кажњавале надлежне редовне власти, а пошто су школске дисциплинске казне довољне, ђаци се за иступе предају школским властима да их ове по дисциплинским прописима казне (§ 27).

У погледу врста казна (§ 29) усвојено је начело индивидуализације, уколико је то код иступа могуће; тако ће се затвор где закон допушта избор између њега и новчане казне изрицати само у тежим случајевима (§ 32), а може се заменити и новчаном казном ако то извршилац по чему заслужује (§ 31); у особито тешким случајевима једна трећина досуђеног затвора по правилу се издржава у ћелији (§ 30); издржавање целог досуђеног затвора у ћелији била би мера сувише оштра за иступна дела. Мере безбедности (§§ 36 до 42), осим оних против деце и млађих малолетника (§§ 23 до 25), такве су, да извршиоца дела не лишавају слободе, већ га у њој само ограничавају. Као и према § 71 Кривичног законика, за ублажавање казне довољно је да постоји једна једина околност због које казна треба да се ублажи (§ 44). За разлику од § 76 Кривичног законика, извршилац је у поврату само тада ако је други иступ потекао из исте побуде као и први; поврат је факултативна отежавајућа околност (§ 46). С обзиром на незнатност казна које су за иступе прописане, код реалног стицаја усвојен је систем кумулације казна, с тим, да пуни износ казна не може прећи највећу меру затвора односно новчане казне за иступе одређену (§ 49). Институција условне казне, у § 65 Кривичног законика предвиђена само за кратковремене казне строгог затвора и за новчане казне, у пројекту је, следствено, проширена на све врсте и мере казна (§ 50). Поништај казне наступа по сили закона (§ 53), а не по одлуци власти, као што је то предвиђено у § 90 Кривичног законика.

4 — Подела иступа у групе према њиховој сродности и распоред тих група извршени су саобразно подели у групе злочинства и преступа и њиховом распореду у Кривичном законик, са отступањима која диктује потреба упрошћавања а допушта их незнатна природа иступних дела и већа међусобна сродност неких од тих дела. Главе Кривичног законика: XIV Кривична дела против правосуђа, XIX Прављење лажних исправа и мера,

XX Прављење лажних новаца, XXII Повреда туђих тајни, и XXVIII Кривична дела против службене дужности, у пројекту уопште немају одговарајућих глава или одредаба, док Главама Кривичног законика: XVI Кривична дела против живота и тела, XXI Кривична дела против личне слободе и сигурности, XXVI Кривична дела против части, и XXVII Кривична дела против имовине, у пројекту одговара једна сама глава о иступима против лица и имовине. Осталих шест глава иступа и њихов распоред одговарају Главама XII, XIII, XV, XVII, XVIII, XXIII и XXIV Кривичног законика и њиховом распореду.

5 — Казано је само код неких иступа, нпр. у § 62, да се одредбе имају применити уколико не постоји теже кривично дело. Па и ту ограничење има само значај упутства како би се скренула пажња, да постоје сродна дела инкримисана као преступи или злочинства у законима у које се пројектом не дира. Сви ти иступи, и без поменутог ограничења, стоје као самостална, од одговарајућих преступа и злочинаста одвојена дела, јер се код сваког појединог дела од њих траже стварне и личне околности које искључују примену кривичних закона. Предвиђени су, међу осталим као иступи:

држање, производња или пуштање у јавни саобраћај распрскавајућих материја без одобрења власит (§ 104); разлике према деликтима из чл. 13 и 14 Закона о заштити јавне безбедности: док се за ове деликте тражи, да извршилац зна или мора држати да су распрскавајуће материје одређене да се употребе за извршење злочинаста, критериј за иступно дело налази се у „мањим количинама” и у дозвољеним сврхама;

подвођење (§ 135); разлика према деликту из § 280 Кривичног законика: док се овај деликт врши „из навике или користољубља”, за иступно дело је битно, да му тај момент недостаје.

Што се тиче иступа из §§ 148, 153 и 154 пројекта треба објаснити. Има у Кривичном законнику дела, код којих најситније случајеве треба инкримисати као иступе, не само због њихове ситне тежине, већ и због тога, што је ради њиховог сузбијања потребна брза репресија која је у судском кривичном поступку немогућна. Управо због велике процедуре а и због високих казна које стоје на таква дела, она се у данашњој пракси по најчешће и не гоне. Ради се о најлакшим случајевима крађе, одузимања ствари, утаје, повреде ствари, прикривања ствари, преваре, коцке и прекорачења службено одређених цена. Поменути иступи разликују се од одговарајућих тежих дела из Кривичног законика једино по вредности предмета. Ту се најситнији случајеви кривичних дела изузимајући испод важности Кривичног законика и подводе под закон о иступима.

6 — Уколико су иступна дела тесно везана за управну а нарочито полицијску делатност и њихове установе, то им је место у управним и полицијским прописима којима се те делатности и установе уређују. Пошто је велики део тих прописа изједначен, а предвиђене у њима казнене санкције крећу се, по већини, у сразмери са тежином дела, то није имало потребе, да се ти иступи уносе у општи иступни закон. Тако су у целисти остављени за дотичне специјалне прописе иступи против пољске, шумске, ловске и школске полиције, а са незнатним бројем изузетака иступи против полиције над удружењима и зборовима (§ 84),

позоришне, биоскопске полиције и полиције над осталим јавним приредбама (§ 94), и пожарне полиције (§§ 106 и 107). Са нешто већим бројем иступа, а ради заштите делатности, ушле су у пројекат: обртна полиција (§§ 93, 120, 138, 154 до 156 и др.), грађевинска полиција (§§ 101, 102, 103 и др.), и саобраћајна полиција (§§ 98 и 99). Обртним, грађевинским и саобраћајним прописима недостају неке опште, довољно широке санкције, као и инкриминације неких специјалних неправда, због чега су оне морале бити унете у пројекат. Према свему овоме, највише места у пројекту заузимају иступи против државне и јавне безбедности, власти, реда и мира, иступи против полиције над странцима и сумњивим лицима и над путним исправама, иступи против општег здравља, јавног морала и личне и имовне безбедности. Да су нарочито у области опште полиције потребне и инкриминације са чисто превентивно-полицијском тенденцијом, показује нпр. § 95 и др. пројекта.

7 — Не може бити начелног приговора, ако се казнено-правно заштите и добра о чијој заштити, према природи тих добара, првенствено води рачуна грађанско право. Кривично дело и грађанско неправдо не искључује се; разлика је само квалитативна. Држава употребљава превентивну функцију казне свуда тамо, где сматра да релативна функција грађанског права није довољна да се неправдо сузбије или ограничи. Овим се мотивишу инкриминације у §§ 158 и 159 пројекта.

Д Е О II

8 — Како се у делу I пројекта говори о кривцама, кривцима и казнама па су у отсеку I изложене опште одредбе а у отсеку II посебне одредбе и како се одсек I углавном не односи на поступак о иступима јер поменуте опште одредбе нису о поступку, то су одредбе о поступку изложене у делу II, који нема потребу за раздеобу у отсеке већ непосредно на главе.

9 — Поступак по иступним делима до сада представља потпуну разноврсност. Одредбе уколико их има налазе се у толиким партикуларним и специјалним законима и уредбама. Много пута је тешко наћи разлога за постојећу разноликост поступка у једној истој територијалној области. При доношењу специјалних закона по управним струкама а у партијама о казним санкцијама, немајући пак један смишљен и нормалан општи поступак о иступима, смишљао се увек и специјалан поступак по најразличнијим принципима, што је и посве разумљиво кад се нема један једноставан основни тип поступка, од кога би се отступило само кад то налаже специјални разлози управне делатности и само уколико уколико се циљеви целесходнијим путем могу постићи.

У делу II изложене су све одредбе о поступку по иступима. Те одредбе према пројекту важе у првом плану као поступак власти опште управне односно полицијске, које су надлежне по овом пројекту и то како по иступима предвиђеним овим пројектом тако и по свима иступима и преступима из других закона о уредбама уколико у овима није друкчије прописано. Преступе је било потребно овде поменути, јер под управно кажњавање долазе и неке кривице које се не могу, с погледом на казне, окарактерисати као иступна дела. — Друге

управне власти поступаће по иступним (и преступним) делима, по њиховој надлежности, сходно начелима о поступку из овог пројекта уколико за њих (нпр. за финансијске) или за неке иступе или преступе није прописан нарочити поступак; речено је сходно начелима, јер се текст пројекта такав какав до слова не да применити. — Општинске власти пројектом нису означене као надлежне за поступак по иступним делима; али уколико су надлежне нпр. по специјалним законима или по овлашћењу за примену казних санкција по наредбама или уредбама поступаће сходно поступку из овог пројекта уколико за поједине иступе нема нарочито прописаног поступка; став о овоме не садржи изузетак и за случај кад за поступак општинске власти постоји специјалан пропис, јер кад би се и то додало као у ставу о поступању код других државних власти, не би се дошло до унификације поступка (нпр. у Војводини).

Добит је и у томе што после овога закона о иступима прописи о поступку у специјалним законима биће непотребни а уколико изнимно буду потребни биће посве кратки.

10 — Кривични законик и Законик о кривичном судском поступку већ су одредили злочинства и преступе и надлежност судских власти за извиђање и суђење по њима. Тиме је прејудиицирано да ће иступи као најлакша кривична дела која се казне благим казнама остати за извиђање и суђење у рукама управне власти. — Пројекат предвиђа надлежност, по иступним делима, општих управних власти, првостепених, другим речима среских начелника, а у местима где постоје државне местне полицијске власти надлежност ових. Иступи су по природи свих момената за управно кажњавање — полицијски кажњива дела.

Да се не би сматрало, да срески начелник може поступак обавити само у седишту среског начелства, предвиђено је да надлежна власт може поступак обавити на целом свом подручју; то значи да може пресуде доносити и ван свога седишта, а то је корисно како за државну администрацију тако и за појединце.

Због брзине у поступку и да се не би губило време у понављању као и да се не би губили докази, поједине процесне радње ненадлежне власти у извиђају нису без вредности само због тога што их је предузела ненадлежна власт. Реч је само о извиђају а не и о пресуђењу, јер за то је неминовно потребна оцена о апсолутној и релативној надлежности. Осим тога кад прети опасност од одлагања и ненадлежна власт има у дужности да предузме оне радње извиђаја, које у њеном територијалном подручју треба предузети.

Код иступа је нарочито потребна правна помоћ од других власти ма које врсте, и за то је предвиђено специјално упрошћење као и давање писмених изјава. Тиме се циљ постиже без већих и непотребних узнемиравања појединаца.

О сукобима више власти надлежних за поступак о иступима речено је да решава не бан него њихова непосредна виша власт, а то с тога да би се пропис лакше примењивао и ван оквира закона о иступима, — па је додано да, ако ова непосредна виша власт није заједничка о сукобу решава њихова виша заједничка власт.

11 — Приватни тужилац или приватни учесник могу своју ствар водити преко пуномоћника уколико нису дужни по оцени власти да престану

лично, а пуномоћник може бити свако својевласно лице (но не и пискарач). Свако својевласно лице, јер то интереси заинтересованих налажу, јер то није на штету рада власти по овим ситним предметима, јер адвоката није могуће наћи код свих управних власти, и јер није претежно узети у обзир само интересе сталежа.

Бранилац окривљеноме није облигатан али може бити користан. С тога окривљеник може узети браниоца у свако доба; и бранилац, са истих разлога као и пуномоћник оштећеника, може бити свако својевласно лице. Функција браниоца морала је бити прецизирана у овоме: има право да разматра и копира списе извиђаја, прилоге и доказне предмете, искључујући природно списе поверљиве природе и оне чији би увиђај могао осујетити сврху поступка.

Како имање браниоца није облигатно то, да би поступак текао без застоја, браниоца не позива власт, већ га доводи окривљеник. Бранилац може бити увек присутан кад власт води поступак са окривљеником, и може говорити после њега.

Иследни сведоци — присутни — нису установљени иако је то у неким деловима до сада било установљено, јер се то показало као бесциљна форма. Гаранције појединаца су установљене другим начелима. Но власт ако нађе за потребно може при предузимању које радње употребити присуство сведока у лицу кога пунолетног незаинтересованог и непорочног грађанина.

12 — Довођење неког лица може се наредити у извиђају само онда ако је дотични скитница или уопште непознат, па се сумња да ће се склонити, или ако уредно позван није дошао и свој изостанак довољно није оправдао; иначе увек претходи позив; то налаже заштита грађана.

Претресање стана и лица и код иступних дела мора се установити. Предложени прописи дају гаранције грађанима и циљевима службе.

13 — Притвор по иступним делима потребно је установити као посве изузетну меру. Он се може наредити само против оних окривљеника који немају сталног места пребивања или који не могу да покажу свој идентитет. Потребно је ту меру свести тако, да она не буде тежа него и сама казна; с тога је предвиђено, да притвор не може да траје дуже него што је казна закона за односно дело, или новчана казна, преобразена у затвор, предвиђена законом. Одлежани притвор урачунава се у казну затвора односно у новчану казну ако је ова законом предвиђена.

14 — Дужност сведочења повлачи и код иступа евентуални притвор најдуже десет дана; тој мери претходи кажњавање. Ово се оправдава и код иступа, јер је и ту потребно сазнање истине, којој служе и сведоци.

15 — За иступе за које се гони по службеној дужности поступак се може покренути по службеној дужности или на захтев или пријаву које јавне власти или јавног органа, или на тужбу оштећеника, или на пријаву ма ког лица, док се за иступе који се гоне само по приватној тужби поступак може покренути само по тужби приватног тужноца. — Покретање поступка на тужбу, оштећеника и за дела која се гоне по службеној дужности установљено је не само ради упрошћења односа у поступку већ и зато што пројекат не предвиђа код иступних дела установу државног

тужиоштва. Ова установа за иступе где сада постоји своди се на формалност са промашеним циљем.

16 — Пошто поступак по иступима мора да се врши брзо и кратко, пројекат предвиђа да се одлуке доносе без усмене расправе и одмах по свршеном извиђању, а да изузетно може бити и усмена расправа, која по правилу бива јавна. Разуме се да о потреби усмене расправе одлучује сама власт првостепена или разматрајућа, осим у поступку за дела из §§ 60, 61, 62 и 148, где је усмена расправа обавезна.

Како државна надлештва која поступају по иступима могу у неком времену да имају само једно службено лице и како власт може да ради по иступним делима и ван седишта надлештва, предвиђа се да пресуде потписује старешина надлештва (без записничара) уколико другим законима није друкчије наређено.

Власт пресуде доноси по слободном убеђењу стеченом на основу доказног материјала у току извиђања, — јер је тај принцип сада усвојен у кривичном праву.

У недостатку другог доказног материјала сматра се да је дело доказано и самом сведоцбom заклетог полицијског или општинског органа. То је потребно код иступних дела. Државна администрација одређује органе за таква констатовања. Али овакво доказивање је ограничено: потребно је, да орган сведочи да је окривљеника на делу затекао или видео, и то у своме подручју а при вршењу своје одређене му службене дужности. Без овакве институције не би се поредак могао лако одржати. Оваква сведоцба јесте доказ под условом да није обеснажена или у сумњу доведена противним доказним чињеницама.

17 — Жалбе на пресуду изјављују се непосредно вишој власти, а то је по правилу бан, јер управно кажњавање треба да остане до краја код управне власти. Да би се упростио поступак и смањили предмети код разматрајуће власти предвиђено је, да првостепена власт може поводом жалбе заменити своју пресуду новом ако дослеђењем траженим у жалби утврди релевантне чињенице. — Приватни учесник, који није тужилац, може се жалити само на онај део пресуде, који се односи на његово приватно-правно потраживање, јер се он само утолико показао заинтересованим. — Власт може оштећенику пресудом, неометајући ток поступка, досудити по његовом приватноправном потраживању накнаду колику је тражио, или га упутити на грађанску парницу, или му накнаду умерити и признати онолико колико се може признати према ислеђеним околностима а за вишак га упутити на грађанску парницу; овим начином се многи спорови одстрањују, управна власт у свима сложенијим случајевима не узима на себе без нужде и расправу приватно правних питања, а спорови грађански се воде само у оном делу уколико је потраживање заиста спорно. — Ствари које се нађу код окривљеника и за које се држи да су туђе а не зна се чије су нити се ко јави као сопственик по истеку одређеног рока враћају се окривљенику, јер није право у случају сумње лишавати га ствари за које није утврђено да другоме припадају.

18 — Трошкове поступка има да сноси кажњени; трошкове поступка кад се окривљеник

ослобођава или не може да пронађе сноси држава а окривљеник ако је он каквим пропуштањем дужности проузроковао те трошкове. Што се тиче случаја кад се дело гони само по приватној тужби па окривљени не буде оглашен кривим, или поступак не буде окончан пресудом, или власт не буде могла пронаћи или додати учиниоца кривичног дела до рока застарелости, приватни тужилац ће сносити трошкове поступка. Тако захтева донекле и природа саме ствари, јер приватни тужиоци треба да покрећу ствар са довољно доказа и опрезности, и да сарађују за успешно гоњење. Шта се подразумева под трошковима поступка, морало се прецизно изложити. Како имати браниоца није обавезно, то издатке за браниоца као и за пуномоћника сноси увек онај који је браниоца или пуномоћника узео.

19 — Одлуке власти извршују се кад стану на правну снагу а извршују их првостепене власти, кад се на њима назначи да су извршне. То је у начелу. Али код управног кажњавања мора се овде правити и изнимност, иначе у много случајева, нарочито тамо где не треба, илузорно може постати и само кажњавање: изузетно, ако власт нађе, да кажњени може осујетити извршење пресуде кад она постане правноснажна, може у пресуди одлучити, да ће се извршењу пресуде приступити без обзира на жалбу и пре њене правноснажности; тада се пресуда може одмах извршити.

20 — Догађаће се, нема сумње, да и невин буде кажњен. Тада кажњеноме треба признати право да захтева од државе накнаду штете претрпљене по неоправданој осуди. Али ту треба умерења у овоме: неоправдана осуда мора да буде утврђена ослобођењем од кривичне одговорности при поновљењу поступка; нема накнаде ако је ослобођење следовало због непостојања приватне тужбе или због одустања приватне тужбе или због ненадлежности власти, као ни онда када је кажњењем својим лажним признањем или иначе својим држањем проузроковао ранију осуду или кад противу ње није употребио правни лек. Ову репарацију треба да одређује бан по тражењу поднетом у року од 30 дана по правомоћности одлуке којом се кажњени ослобођава. Накнада се своди само на претрпљену имовинску штету.

21 — Код лакших иступа неоспорно је користан мандатни поступак, који има неколико својих типова. Тада се поступак окончава брзо и лако за окривљенике и за власти. Како је поступак код иступа по правилу инквизиторни (а изузетно са јавном расправом), то је мандатни поступак по пројекту ограничен на „кажњавање места”. Власт може овластити органе јавног надзора, да због иступа свих или појединих, за које је предвиђена само новчана казна, кажњавају места оне иступнике, које органи у вршењу своје редовне службе затеку на делу или који пред тим органима признају дело, које је непосредно пре тога утврђено. Казна може бити највиша до половине највеће казне предвиђене за дело; висина се одмерава према чињеницама из тарифе коју одређује власт било у односном пропису било у овлашћењу. Целесходно је да овлашћени орган не примени увек кажњавање места, већ да може учинити редовну пријаву н.пр. кад види да би кажњавање места било благо према околностима које су пратиле дело. Кажњавање се врши наплатом новчане казне.

Ако кажњени не буде хтео одмах казну по призна-
ници положити, орган подноси пријаву ради ре-
довног поступка. Глава о мандатном поступку
биће мање применљива за иступе из овога про-
јекта али ће њена примена да нађе шире поље при
кажњавању по полицијским уредбама и наредбама.

22 — Поступак противу деце и млађих мало-
летника се води по општим прописима, а уколико
треба посебних прописа о томе, унето је у за-
себну главу и ту је установљена и надлежност
старатељског судије доводећи његово делање у
везу са прописима из кривичног судског поступка,
јер то налажу обзири према деци и млађим мало-
летницима, које треба на добар пут изводити.

Д Е О III

23 — У делу III изложена су прелазна наре-
ђења. У њима је дата могућност да Претседник
Министарског савета у року од пет година по-
ступању на снагу овог закона а по предлогу ре-
сорног Министра може путем уредбе укидати по-
једине одредбе поступка за иступна дела из поје-
диних специјалних закона и уредаба. Ово је учи-
њено за то, да би се извела стварна унификација
поступка и да би у специјалним законима и уред-
бама остало од поступка само оно што мора да
је различно од поступка изложеног у пројекту
закона о иступима.

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 105975

22 октобра 1935 године

Београд

ПРЕДМЕТ: Предлог Закона о привредним задругама.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Част ми је доставити под ./. Народном претставништву на решавање Предлог Закона о привредним задругама.

У исто време част ми је доставити под ./.2 препис Указа од 21 октобра Бр. 105975 којим сам овлашћен да могу Предлог овога Закона поднети Народном претставништву на решавање.

Изволите, Господине Претседниче, и овом приликом примити уверење о мом одличном поштовању.

Министар правде,
Др. Мишкулин с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Краљевине Југославије

БЕОГРАД

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II

по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Министра правде, и по саслушању Министарског савета, а на основу чл. 63 Устава Краљевине Југославије овлашћују Министра правде да може поднети Народном претставништву Краљевине Југославије на решавање предлог Закона о привредним задругама.

Министар правде нека изврши овај Указ.

21 октобра 1935 год.

у Београду

Др. ПЕРОВИЋ с. р.
Р. СТАНКОВИЋ с. р.

Министар правде,
М. Мишкулин с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ПРИВРЕДНИМ ЗАДРУГАМА

I ГЛАВА

Опште одредбе

§ 1

(¹) Привредна задруга у смислу овога Закона је друштво неодређеног броја чланова (задругара) и са променљивим бројем пословних удела, коме је сврха да унапређује њихову привреду.

(²) Задруга може да се бави сваким незабрањеним радом, који може да увећа приходе или да смањи расходе њезиних задругара.

(³) Задруга или у опште не дели задругарима пословни вишак или га дели сразмерно послу појединог задругара са задругом.

(⁴) На пословне уделе може задруга, ако има пословног вишка, да плаћа камату највише до висине есконтне стопе Народне банке; ако задруга прима улоге на штедњу, камата на уделе не може бити већа од камате на улоге; ниуком случају камата на уделе не може бити већа од 6%.

(⁵) Задруга не даје тантијеме члановима управног и надзорног одбора, а свој резервни фонд не може ниуком случају делити међу своје задругаре.

(⁶) Задруга послује само са својим задругарима и са својим пословним савезом; но задруга може:

1) у пословима кредитним узимати кредите, а задруга из става 9 примати и улоге на штедњу од незадругара;

2) производе своје и својих задругара у прерађеном и непрерађеном стању продавати незадругарима;

3) у пословима задружне набавке артикала намењених потрошњи својих задругара, набавку вршити од незадругара, али набављене предмете не може продавати незадругарима ни у непрерађеном ни у прерађеном стању;

4) у пословима задружне израде и прераде:
а) од незадругара набављати постројења и друге предмете потребне за израду и прераду (машине, справе, погонски материјал и слично);

б) од незадругара набављати сировине ради израде предмета за потрошњу својих задругара;
в) занатлијске задруге од незадругара набављати материјал и сировине за прераду и израђивине продавати незадругарима;

5) у пословима осигурања вршити реосигурања и код незадружних установа за осигурање, и од њих примати реосигурања до износа својих реосигураних главница;

6) у пословима заједничке набавке и потрошње продавати завоје (амбалажу) и укварену или оштећену робу, као и отпатке или узгредне производе добивене при задружној производњи или преради, а који не служе потрошњи њених задругара; такве продаје задруга може вршити само по писменом одобрењу ревизијског савеза;

7) од незадругара извесно време набављати производе у случајевима елементарних или периодичних сметњи због којих задруга не би могла производима својих задругара задовољити потре-

бе својих сталних потрошача; одобрење за ово давање надлежни бан;

8) у својим продавницама поред главног производа свог или својих задругара продавати узгредне потрошне артикле, набављене од незадругара, без којих се главни производ не може успешно продавати; одобрења за ово давање Министар пољопривреде по саслушању Главног задружног савеза.

(⁷) Задруге за заједничку прераду и продају производа својих задругара не могу те производе примати на чврст рачун.

(⁸) Кредитне задруге и њихови савези могу се бавити само примањем улога на штедњу, узимањем кредита и давањем позајмица; друге врсте задруга и њихови савези не могу се бавити ни примањем улога на штедњу ни давањем позајмица.

(⁹) Улоге на штедњу од незадругара могу примати:

1) кредитне задруге с неограниченим јемством, које имају бар две трећине, но најмање десет, задругара који поседују непокретности;

2) кредитне задруге с ограниченим јемством, чији задругари за задругине обавезе јемче најмање десетоструким износом уписаних пословних удела, ако имају најмање педесет задругара, али ове задруге не могу од незадругара примати укупно већу своту улога него што износе укупно: уплаћени удели, резервни фонд и петоструки износ уписаних пословних удела;

3) пословни савези кредитних задруга но само до укупног износа уписаних удела, резервног фонда и јемства задруга.

(¹⁰) Своје новчане вишкове (улоге на штедњу) могу задруге да поверавају само пословним кредитним савезима или пак државним или повлашћеним или самоуправним новчаним установама, а савези само поменути новчаним установама или онима, у којима они и њихове задруге имају већину деоница.

§ 2

(¹) Јемство задругара за обавезе задруге може бити ограничено или неограничено.

(²) Код ограниченог јемства јемчи сваки задругар најмање још једноструким износом својих уписаних удела, а код неограниченог јемства целом својом имовином.

(³) Чланом задруге са неограниченим јемством не може постати лице, које је већ члан једне такве задруге.

(⁴) Задругари солидарно јемче за обавезе задруге у границама свога јемства, а јемство може се остварити само у ликвидацији и у стечају задруге.

(⁵) За личне обавезе задругара према задрузи могу јемчити и незадругари.

II ГЛАВА

Оснивање задруге

§ 3

(¹) Задругу може основати најмање седам лица, која неограничено располажу својом имовином и која писмено изјаве да желе основати задругу (оснивачи); у овој изјави мора се навести

породично и рођено име, или назив ако је правно лице, занимање и пребивалиште оснивача, као и број пословних удела које уписују, и она важи место приступне изјаве из § 39.

(²) За оснивање задруге није потребно никакво претходно одобрење.

§ 4

(¹) Задруга правно не постоји док није уписана у задружни регистар трговачког, а где овог нема, окружног суда, на чијем се подручју налази седиште задруге (регистарски суд).

(²) И друге пријаве ради уписа у задружни регистар, прописане овим законом, подносе се суду означеном у предњем ставу, у колико уредбом предвиђеном у § 116 став 2 не би било друкчије наређено.

(³) Лица, која би пре уписа задруге у регистар предузела за задругу ма какав посао, одговарају трећим лицима лично и солидарно, у колико не докажу, да је трећем лицу било познато, да се посао тиче задруге, која још правно није постојала.

§ 5

(¹) Правила задруге морају бити састављена писмено и морају садржавати:

1) фирму задруге; из фирме задруге мора се видети предмет рада задруге и у њој мора бити реч „задруга“ и према врсти јемства додатак „са неограниченим јемством“ (скраћено: с. н. ј.) или „са ограниченим јемством“ (скраћено: с. о. ј.); у фирми задруге не сме бити име физичког или назив правног лица или друга фирма, а симболична ознака може бити; свака нова фирма задруге мора се разликовати од фирме свих других задруга са истим седиштем;

2) седиште задруге, које мора бити на територији Краљевине Југославије;

3) предмет рада;

4) одредбе за стицање и престанак чланства у задрузи;

5) висину појединог удела, који има члан да уплати (пословни удео), основицу за одређивање броја удела, ако број удела не би био једнак за све чланове или ако се предвиђа обавезан упис већег броја удела по одређеном кључу, и затим када и како ће се удели уплаћивати и услове исплате удела у случају престанка чланства;

6) одредбу о врсти јемства, а код задруге са ограниченим јемством и висину јемства;

7) време трајања задруге;

8) начин како ће се објављивати закључци скупштине и саопштења задруге;

9) одредбе о употреби пословног вишка и одредбе о попуни пословног губитка, у колико задруга за то нема довољно сретстава;

10) одредбе о стварању и употреби резервног и других фондова (§ 60 став 2);

11) одредбе о заступању задруге и о потписивању задругине фирме;

12) одредбе о саставу, бирању и пословању управног и надзорног одбора, о броју њихових чланова, трајању њихове дужности и о давању разрешнице;

13) случајеве и време, кад се мора, и место где се мора сазвати скупштина, начин сазивања, председавања, круг рада, број чланова који мора да је присутан за стварање закључака и колика је већина потребна за стварање закључака.

(²) У правилима се може предвидети да спорове, који настају у задружним односима између самих задругара, затим између задругара и чланова управног и надзорног одбора, као и између задругара и управног или надзорног одбора, може решавати изабрани суд. Овај суд решава спор само по писменом пристанку обеју страна.

(³) Ако је предвиђена обавеза споредних по-времених неновчаних чинидаба, правилима морају бити тачно одређени услови, садржина, обим и време давања, а ако су чинитбе платне, када плаћање доспева и основи за његово израчунавање, али плаћање не сме премашити прометну вредност чинитбе. За задоцњење чинитбе правила могу прописати нарочиту уговорну казну. Наплата ових чинидаба се може захтевати без обзира да ли се пословна година завршава пословним вишком или не. Обавеза поједине чинитбе и плаћања за њу застарева за три године.

(⁴) Отступања од одредаба овога Закона важе само у колико сам Закон допушта и у колико се то истакне у правилима.

(⁵) У правила није потребно уносити одредбе, које се сасвим подударају са наређењима Закона.

§ 6

(¹) Оснивачку скупштину сазивају оснивачи (§ 3), а претседа јој најстарији по годинама живота оснивач, док скупштина не изабере другог председника. За вођење записника сходно важе прописи § 36.

(²) Пошто је примила правила, оснивачка скупштина бира први управни и надзорни одбор по одредбама примљених правила и одредбама овога Закона о скупштини.

(³) Ако се задруга не пријави за упис у задружни регистар у року од шест недеља од дана оснивачке скупштине, сматра се да није основана.

§ 7

(¹) Пријави за упис у задружни регистар, коју морају потписати сви чланови управног одбора, приложиће се:

1) три примерка правила задруге;

2) три примерка скупштинског записника, из кога се мора видети да су примљена правила задруге и која су лица изабрана у управни и надзорни одбор;

3) три примерка списка оснивача и накнадно уписаних задругара;

4) један примерак потписа чланова управног одбора оверен од јавног бележника или од оне власти, која може да оверава потписе. Њихове потписе може оверити и регистарски суд на записник.

(²) Правила морају потписати оснивачи, а записнике и спискове оснивача претседник оснивачке скупштине, записничар и два овераца.

§ 8

(¹) Суд ће пре доношења закључка о упису испитати пријаву, правила и остале прилоге. Нађе ли грешке, које би се дале исправити, позваће управни одбор да их исправи у датом року. Ако се грешке у датом року не исправе, сматраће се да је пријава повучена.

(²) Закључак о упису суд ће доставити задрузи уз повраћај по два примерка правила, за-

писника и списка оснивача и задругара, а на правилима ће потврдити да је упис у задружни регистар извршен.

§ 9

(¹) У задружни регистар мора се уписати:

1) дан оснивачке скупштине, на којој су правила примљена;

2) фирма и седиште задруге;

3) предмет рада;

4) трајање задруге;

5) висина пословних удела и како се уплаћују;

6) врста јемства и обим ограниченог јемства;

7) одредбе о заступању задруге и потписивању њене фирме;

8) породично и рођено име, презиме, занимање и пребивалиште сваког члана управног одбора;

9) начин објављивања закључака скупштине и саопштења задруге.

(²) После извршеног уписа суд ће по службеној дужности о трошку задруге објавити садржај уписа у званичним новинама, у којима се објављују и уписи у трговачки регистар.

(³) Пријава и по један примерак прилога из § 7 став 1 чуваће се у списима регистарског суда.

(⁴) Задруга не може према трећим лицима истицати чињенице које се морају уписати у задружни регистар и објавити, а нису уписане и објављене, осим ако докаже, да су оне биле познате трећем лицу. Чим је упис у задружни регистар извршен и објављен, нико не може истицати незнање уписаних и објављених чињеница, осим ако докаже, да их није знао ни морао знати.

(⁵) Прописи става 2, 3 и 4 сходно важе и за друге уписе у задружни регистар.

(⁶) За вођење као и у погледу разгледања задружног регистра, списка и прилога, на чијем се основу врше уписи у регистар, сходно ће се примењивати законски прописи, који важе за трговачки регистар.

(⁷) У рокове прописане овим Законом не убраја се онај дан од кога почињу тећи.

III ГЛАВА

Органи задруге

1 ОТСЕК

Управни одбор

§ 10

(¹) Управни одбор састоји се од најмање три задругара, који морају бити писмени и неограничено располагати својом имовином. Ако задругар није физичко лице, онда може у управни одбор бити бирано оно физичко лице, по ма којим прописима пуноважно овлашћено за заступање тога задругара, а код савеза физичко лице, које је члан било које задруге чланице савезове.

(²) Чланови управног одбора морају своју дужност вршити лично.

(³) Правилима се може прописати, да се у управни одбор бира и извршан број заменика. У том случају правила ће прописати којим редом заменици долазе на упражњена места чланова управног одбора.

(⁴) Чланови управног одбора не могу бити међу собом ни са члановима надзорног одбора

брачни другови ни у сродству или тазбини до укључиво другог степена.

(⁵) Члан управног одбора не може ни постати ни бити службеник задруге ни лице, које се налази под стечајем, или које се налази под правноснажним оптужбом за дело, за које суд може изрећи губитак часних права или је осуђено на губитак часних права (§ 46 к. з.), докле губитак траје.

(⁶) Не могу бити бирани односно постављени нити остати чланови управног одбора ни они, којима је по § 58 к. з. правомоћном пресудом забрањено вршење извесног рада, позива или заната, који је исти или сродан предмету рада задруге, докле та забрана траје.

(⁷) Исто тако, и то за време од три године од правомоћности пресуде, не може бити бирано односно постављено нити може остати члан управног одбора оно лице, које је било осуђено по §§ 110, 111 и 112-I, као ни лице које је по § 112-II било осуђено три пута за исто дело у току последњих пет година.

(⁸) Ако члан управног одбора буде правноснажно оптужен, за дела из става 5, 6 или 7, изузев она из § 112, не може вршити дужност члана управног одбора од дана кад оптужба стане на снагу до правомоћног свршетка кривичног поступка. Ово не важи ако државни тужилац одбије да заступа оптужбу, па приватни учесник продужи кривично гоњење.

§ 11

(¹) Чланове управног одбора и њихове заменике бира скупштина. Сваке године иступа правилима одређени број чланова.

(²) Дужност чланова управног одбора почиње њиховим избором односно постављењем (§ 12). Она може да траје највише три године. Дужност истиче даном оне скупштине, која је решила годишње закључне рачуне за последњу пословну годину, за коју је дужност важила.

(³) Дотадашњи чланови управног одбора могу бити поново бирани, у ком случају не морају поново поднети своје потписе (§ 7 став 1 тач. 4).

(⁴) Поједине чланове управног одбора као и цео управни одбор може скупштина у свако доба сменити, ако за то гласа преко половине свих задругара или ако на двема узастопним скупштинама за то гласа већина присутних задругара, но време између ових скупштине не сме бити краће од седам дана.

§ 12

Ако се број чланова управног одбора после ступања заменика на упражњена места толико смањи, да остали не би могли водити послове задруге и заступати је, надзорни ће одбор одмах сазвати и за десет дана одржати скупштину, која ће поунити упражњена места, а дотле ће надзорни одбор привремено поставити потребан број заменика из реда задругара да врше дужност чланова управног одбора. Ако надзорни одбор из ма каква разлога не би ово учинио, а ни задругари се не би послужили својим правом сазива скупштине по § 30 став 4, сазваће скупштину ревизијски савез.

§ 13

(¹) Избор и сваку измену чланова управног одбора мора управни, а у случају § 12 надзорни

одбор у року од 30 дана пријавити регистарском суду ради уписа. Ово важи и за случај кад заменик ступа у дужност на место члана управног одбора.

(²) Пријави се мора приложити уредно потписан записник скупштине о избору односно записник седнице надзорног одбора о постављању и оверен потпис фирме новог члана управног одбора.

(³) Кад заменик ступа у дужност члана управног одбора, у пријави ће управни одбор означити записник оне скупштине, на којој је тај заменик био изабран.

§ 14

(¹) Управни одбор заступа задругу према судовима, осталим властима и трећим лицима. Но не може је заступати онај члан управног одбора, који је у своје име или у име ближњег сродника (§ 10 став 4) или као заступник трећег лица интересован у послу. У том случају, ако не остаје довољно чланова управног одбора, задругу заступа надзорни одбор, ако правила не одређују да скупштина изабере посебног заступника.

(²) Ако правила не одређују већи број, потребни су за потписивање фирме и за изјаву воље задругине најмање два члана управног одбора, од којих једнога може заменити и службеник задруге, кога по претходном начелном решењу скупштине на то овласти и регистарском суду ради уписа и објаве пријави управни одбор; пријави се мора приложити оверен потпис службеника (§ 7 став 1 тач. 4).

(³) Фирма се потписује на тај начин, да испод написане или штампане или штампилем отиснуте фирме ставе свој потпис лица из става 2.

(⁴) Изјава воље, позиви, саопштења и слично, који се имају учинити задрузи, важе, ако се предаду у пословници задруге ма коме лицу, које је овлаштено да потписује фирму задруге.

§ 15

(¹) Чланови управног одбора су дужни управљати пословима задруге брижљивошћу и опрезношћу уредног пословног човека. Нарочито су они дужни, да поред задатака, који проистичу из одредаба овога Закона и правила, извршују закључке скупштине у колико се ови не косе са Законом или правилима, и да се придржавају ограничења, која у погледу управљања пословима и заступања задруге наређују правила и скупштински закључци.

(²) Према трећим лицима таква ограничења немају правног учинка.

§ 16

(¹) О предметима, који спадају у надлежност управног одбора, овај решава на седницама. На седницама мора бити присутна бар половина његових чланова. Седнице сазива и председава им претседник или његов заменик. Закључци стварају се већином гласова присутних чланова, а у случају једнаке поделе гласова одлучује глас председавајућег. Заступања чланова на седницама нема.

(²) Правилима се може предвидети да извршан број чланова управног одбора може захтевати сазив седнице управног одбора.

(³) О раду седница управног одбора воде се записници у посебној књизи. Сваки записник морају потписати сви присутни чланови; ако ко ускрати свој потпис, то ће се забележити у записник, као и разлог, ако је разлог навео.

(⁴) Чланови, који су гласали против закључка, могу захтевати да се то упише у записник заједно са разлозима, које они наведу.

§ 17

(¹) Члан управног одбора који делом или пропуштањем повреди дужности, које му налажу овај Закон, правила или закључци скупштине, и тиме задрузи скриви штету, одговара за њу. Више њих одговарају солидарно. Они се не могу бранити закључком скупштине, који би био противан овом Закону или правилима.

(²) Нарочито одговарају чланови управног одбора за штету, која би задрузи настала од тога: што се је делила имовина задруге или су се вршиле исплате против наређења овога Закона или правила;

што су се вршиле ма какве исплате после тренутка, када се је морао пријавити стечај;

што су се склапали послови против наређења § 14 став 1;

што се нису уредно водиле потребне рачунске и друге књиге и списак задругара, или што се нису правилно и потпуно састављали годишњи закључни рачуни.

(³) У колико је накнада штете потребна за подмирење веровника задруге, поравнања између задруге и члана, као и одрека задруге немају правног учинка према веровнику.

(⁴) Одговоран није онај члан, који је гласао против закључка, ако је поступио по § 16 став 4, као ни онај, који није био присутан код доношења закључка, ако је надзорном одбору писмено изјавио своје противљење, чим је за њега сазнао.

§ 18

(¹) Захтеви из § 17 морају се остварити, ако то закључи скупштина. Скупштина може уједно изабрати једног или више заступника за парницу. Ако то не учини, задругу заступа управни одбор, а ако нема довољно чланова управног одбора који нису одговорни, онда надзорни одбор.

(²) Ако је штета проузрокована кршењем овога Закона или правила, па је скупштина, било посебним закључком било тиме што је одговорним члановима управног одбора дала разрешницу, ма да је знала за штету, одбила предлог, да се захтев задруге оствари или ако о таквом предлогу, ма да је био правилно стављен на дневни ред, није ни донела закључак, онда може бар једна десетина задругара, у року од три месеца од дана скупштине, у име задруге подићи тужбу против одговорних чланова управног одбора. Правилима може се признати то право и мањем броју задругара.

(³) Ако у току парнице отступе поједини задругари, тако да број мањине спадне испод овим Законом или правилима одређенога мањег броја, сматраће се да је тужба повучена, осим ако се потребан број задругара не попуни за петнаест дана приступом других задругара к мањини.

(4) Сваки тужени члан управног одбора може за штету, која њему прети од тужбе задругара, захтевати од тужитеља обезбеђење. За ово обезбеђење вреди прописи § 38 став 4.

(5) Ако се тужбени захтев одбије или тужба повуче, они задругари, који су тужбу подигли злонамерно или великом немарношћу, одговарају туженима и задрузи за штету лично и солидарно.

(6) Сваки задругар има право, да се у парницу умеша о свом трошку.

§ 19

(1) Управни одбор може, ако то правила друкчије не прописују, појединим својим члановима или службеницима или нарочитим пуномоћницима поверити вођење одређених послова или врста послова или појединих грана предузећа и заступање у њима.

(2) Обим рада равна се по датом налогу и пуномоћју, а у сумњивим случајевима узме се да обухвата сва правна делања, која су редовно у вези са вршењем таквих послова.

§ 20

Чланови управног одбора легитимишу се овереним изводом из задружног регистра, а други заступници пуномоћјем, које издаје управни одбор.

2 ОТСЕК

Надзорни одбор

§ 21

(1) За надзорни одбор сходно важе наређења §§ 10 и 11.

(2) Чланови управног одбора и службеници задруге не могу бити истовремено чланови надзорног одбора.

(3) Члан управног одбора не може постати члан надзорног одбора пре истека једне године, пошто му је дата разрешница као члану управног одбора.

(4) Управни одбор не може искључити из задруге члана надзорног одбора.

§ 22

(1) Ако број чланова надзорног одбора и после ступања заменика на упражњена места спадне испод три, управни ће одбор одмах сазвати и за десет дана одржати скупштину, која ће попунити упражњена места. Ако управни одбор не поступи тако, сазваће скупштину остали чланови надзорног одбора.

(2) Ако у току од два месеца не би био изабран надзорни одбор или не би био попуњен, привремено поставиће га или попунити ревизијски савез из реда задругара, а једновременно ће сазвати скупштину ради попуње или избора надзорног одбора.

§ 23

(1) Надзорни одбор је дужан, поред других овим Законом прописаних му дужности, да брижљивошћу и опрезношћу уредног пословног човека надзире целокупно пословање управног

одбора, службеника и пуномоћника задруге, и да се стара о благовременом испитивању годишњих закључних рачуна као и о благовременом подношењу истих скупштини, ако то на време не учини управни одбор. Ради тога је властан да се у свако доба, било као целина било преко појединих својих чланова, обавести о стању и току задружних послова, да прегледа књиге, списе, исправе, папире од вредности, благајну, постројења, робу и осталу имовину задруге, и да од чланова управног одбора и службеника и пуномоћника тражи објашњења.

(2) Ревизијски савез може за све или за извесне врсте учлањених задруга прописати, да скупштина или надзорни одбор саставе пословник за вршење надзора. Савез може себи придржати одобрење тога пословника.

(3) Ако је правилима предвиђено могу се одређени надзорни послови поверити појединим члановима надзорног одбора на самостално вршење уз дужност, да о своме раду повремено подносе извештаје надзорном одбору. Тиме се не мења одговорност свих чланова према задрузи (§ 27), али посебно одређени члан одговара осталим члановима надзорног одбора за штету, која би овима настала од неуредног вршења њему напосе поверених дужности.

(4) За пословање надзорног одбора примењиваће се сходно одредбе § 16. Правила или пословник могу дати потање прописе у оквиру § 16.

§ 24

(1) Надзорни одбор је дужан испитати годишње закључне рачуне, предлоге о употреби пословног вишка или о попуни пословног губитка, и о томе предложити скупштини писмени извештај најдуже у року од месец дана, рачунајући од дана када их је примио од управног одбора. Без тога извештаја скупштина не може одобрити поменуте рачуне нити дати управном одбору разрешницу.

(2) На скупштини надзорни одбор иступа као целина. Ипак сваки његов члан може у извештају скупштини изнети своје одвојено мишљење, ако би од предлога надзорног одбора за њега могла настати одговорност за штету или кривична одговорност.

§ 25

(1) Надзорни одбор је дужан, да без одлагања сазове скупштину, ако то захтева интерес задруге, а нарочито ако примети знатније грешке у вођењу послова или у заступању задруге или знатније повреде Закона, правила или закључака скупштине.

(2) Надзорни одбор може због повреде Закона или правила или због других крупних повреда дужности, од којих прети опасност за имовину или права задруге, поједине чланове управног одбора или читави управни одбор удаљити од дужности.

(3) У случају удаљавања чланова управног одбора, надзорни одбор мора одмах известити ревизијски савез и сазвати скупштину најдаље у року од 15 дана и изнети јој све запажене неправилности почињене од лица удаљених од дужности, а ако у управном одбору није остало довољно чланова поступиће се по § 12.

§ 26

(¹) Члан управног одбора не може ни као дужник ни као јемац доћи у обавезу спрам задруге без писменог одобрења надзорног одбора, издатог на основу закључка седнице надзорног одбора.

(²) Правилима или закључком скупштине може се сасвим забранити, ограничити или нарочито условити давање кредита члановима управног и надзорног одбора и службеницима задруге.

(³) Члан надзорног одбора не сме вршити своје дужности у пословима задруге, у којима је интересован сам или који његов ближи сродник (§ 10 став 4), него мора такав случај одмах јавити осталим члановима надзорног одбора.

§ 27

(¹) У погледу одговорности за повреду дужности, а нарочито с обзиром на § 23, сходно ће се примењивати наређења §§ 17 и 18 с тим, да задругу заступа управни одбор, ако скупштина не изабере једног или више заступника.

(²) Ако су повредили дужност чланови управног и надзорног одбора, они одговарају лично и солидарно, а ако су у овом случају чланови управног одбора још на своме положају, онда ће, у поступку за накнаду штете задрузи, заступати задругу један или више заступника, које изабере скупштина.

3 ОТСЕК

Скупштина

§ 28

(¹) Своје право одлучивања о пословима задруге задругари врше на скупштини било лично било по заступнику.

(²) Законским заступницима задругара, који нису физичка лица, као и задругара под старатељством, није потребно посебно пуномоћје, али морају доказати своје право заступања.

(³) Један пуномоћник може заступати само једног задругара. Пуномоћник може бити само задругар исте задруге изузев случај кад задругар није физичко лице. Пуномоћје мора бити писмено, а правилима могу се прописати и строжији услови у погледу његовог облика.

(⁴) У правилима задруге, која има више од 500 задругара, може се одредити да скупштину сачињавају делегати изабрани претходно од задругара на начин, који ће правила прописати. Један делегат не може заступати више од 50 задругара, ако задруга нема више од 5000 задругара, а ако има више од 5000 задругара, онда један делегат може да заступа највише 100 задругара. Ако се делегати бирају по скупинама, онда остаци броја задругара сваке скупине имају право на једног делегата.

(⁵) За држање скупштине није потребна ничија дозвола. Сазив скупштине и дневни ред морају се благовремено саопштити ревизијском савезу, а овај има право да на скупштину пошаље свога претставника, који има право говора на скупштини.

§ 29

(¹) Предмети, о којима мора решавати скупштина, јесу ови:

1) избор и смењивање чланова управног и надзорног одбора и ликвидатора;

2) доношење закључака о годишњим закључним рачунима, о употреби пословног вишка као и о попуни пословног губитка, и давање разрешнице члановима управног и надзорног одбора;

3) доношење закључака по ревизијским извештајима;

4) утврђивање укупне своте, до које се задруга сме задужити, укупне своте улога на штедњу које кредитна задруга сме примити, као и утврђивање највећег износа позајмице или кредита, који кредитна задруга може дати поједином задругару;

5) измена или допуна правила;

6) доношење начелних закључака о оснивању задружних предузећа, радионица, продавница, сместишта, подружница и заступништава;

7) доношење закључака о престанку задруге или спајању са другом задругом;

8) доношење одлука о предлозима и жалбама задругара против пословања чланова управног и надзорног одбора и ликвидатора.

(²) Правила могу предвидети и друге предмете о којима скупштина мора доносити закључке.

(³) За сваку измену или допуну правила задруга или савеза потребна је претходна сагласност ревизијског савеза, а за измене и допуне правила ревизијског савеза сагласност Главног задружног савеза.

§ 30

(¹) У року од шест месеци после свршетка пословне године, ако правила не прописују краћи рок, мора се одржати редовна годишња скупштина, која решава о годишњим закључним рачунима, употреби пословног вишка, попуни пословног губитка, разрешници члановима управног и надзорног одбора и о избору чланова ових одбора, а може решавати и друге предмете.

(²) Ако управни одбор не сазове редовну годишњу скупштину на време, дужан ју је сазвати и одржати надзорни одбор најдаље у року од даљних месец дана. Ако ни надзорни одбор не сазове ову скупштину на време, дужан ју је сазвати и одржати ревизијски савез у даљем року од месец дана.

(³) Ванредне скупштине сазива се кад настане случај предвиђен овим Законом или правилима задруге или кад то изискује важан интерес задруге. И ове скупштине може сазивати управни одбор, надзорни одбор и ревизијски савез.

(⁴) Сазив ванредне скупштине може у свако доба тражити најмање једна десетина задругара. Захтев за овакав сазив скупштине упутити задругари написмено са назначењем разлога и дневног реда управном одбору и овај је дужан да сазове скупштину у року од 15 дана. Ако управни одбор не сазове скупштину, задругари могу тражити од надзорног одбора, да је он сазове. Ако ни надзорни одбор не би сазвао скупштину у року од 15 дана од дана примљеног захтева, задругари могу тражити од регистарског суда одобрење да је они сами могу сазвати. У овом случају сазивачи ће у позиву на скупштину назначити одобрење суда. Трошкови оваквог сазива скупштине, као и у случају кад сазив врши ревизијски савез, сносиће задруга, а скупштина може решити да се тражи накнада ових трошкова од оних чланова управног

и надзорног одбора, који су пропустили да сазову скупштину.

(³) На дневном реду сваке скупштине мора бити тачка о предлозима и жалбама задругара. О тим предлозима и жалбама скупштина ће доносити закључке, ако су предати сазивачу скупштине најмање четири дана пре састанка скупштине, а сазивач је дужан, да их исти дан објави излагањем на видном месту у пословници задруге.

§ 31

(¹) Скупштина ће се држати у седишту задруге, но правила могу предвидети држање скупштине и у ком другом месту.

(²) Позив на скупштину мора се објавити на начин, који је правилима прописан за објављивање закључака скупштине и саопштења задругиних, а мора садржавати место, просторију, дан и час скупштине, као и дневни ред. Ако је на дневном реду измена правила, означиће се одредбе, које се намеравају изменити или допунити. Али ако се измена тиче права гласа, јемства или пословног удела, назначиће се и намеравана измена или допуна. Осим тога мора потпуни текст свих предложених измена или допуна бар три дана пре скупштине задругара бити изложен на увиђај задругарима у пословници задруге или на коме другом подесном месту, које мора бити означено у позиву.

(³) Позив на скупштину мора се одмах изложити у пословници задруге.

(⁴) Ако скупштину сазива ревизијски савез, на његов захтев општина ће изложити позив у седишту задруге на видном месту и објавити га још и на начин у месту уобичајен.

(⁵) Између дана објаве сазива и дана скупштине мора протећи најмање седам дана.

(⁶) Позив на скупштину потписује онај који је сазива.

§ 32

(¹) Скупштина може доносити пуноважне закључке само о предметима, који су стављени на дневни ред.

(²) Без стављања на дневни ред могу се доносити само закључци о руковању скупштином, о сазиву нове скупштине, као и у случају § 79 став 1.

§ 33

(¹) Скупштина може пуноважно решавати, ако је на њој присутна бар половина задругара, у колико овај Закон или правила задруге не предвиђају присутност већег броја задругара.

(²) Сваки задругар има право само на један глас.

(³) За доношење закључака потребно је, да за предлог гласа више од половине присутних задругара.

(⁴) За доношење закључака, којима се мењају правила задруге, смењују чланови управног и надзорног одбора (§ 11 став 4 и § 21 став 1), као и за закључке о престанку или спајању задруге, морају за предлог гласати више од половине свих задругара.

(⁵) Не дође ли на скупштину довољан број задругара, може се у року предвиђеном правилима одржати нова скупштина са истим дневним

редом, која доноси закључке натполовичном већином гласова без обзира на број присутних задругара, ако се то истакне у позиву на прву скупштину са назначењем часа, дана и места одржања скупштине. У случајевима из 4 става, рок за одржање нове скупштине са истим дневним редом не може бити краћи од 15 дана; ова ће се скупштина одржати без обзира на број присутних задругара, а закључке доноси натполовичном већином гласова.

§ 34

(¹) За доношење закључака, којима би се задругар ослобађао неких обавеза према задрузи, или би добивао какву погодност од задруге, или који се тичу склапања правног посла или покретања или окончања спора између задруге и задругара, тај задругар не може гласати ни у своје име ни као заступник.

(²) Чланови управног и надзорног одбора и ликвидатори не могу гласати о својој разрешници.

§ 35

(¹) Ако правилима није друкчије прописано, скупштини председава и њеним радом руководи председник управног одбора, а ако ју је сазвао надзорни одбор, онда његов председник. Ако је скупштину сазвао ревизијски савез, он ће одредити и председавајућег из реда задругара, а ако су је сазвали задругари (§ 30 став 4) тада скупштина бира председавајућег, а до његовог избора скупштини председава по годинама живота најстарији сазивач.

(²) Ако начин гласања није одређен правилима и не одреди га сама скупштина, одређује га председавајући скупштине.

§ 36

(¹) О раду сваке скупштине води записник, ако правила друкчије не наређују, онај задругар (записничар), кога одреди председавајући скупштине. У записнику ће се назначити дан и место скупштине, имена присутних задругара као и број гласова који припадају свакоме од њих лично или као заступнику, надаље сви донесени закључци уз назнаку броја гласова, који су дати за и против, као и евентуални приговори задругара у погледу правилности сазива и рада скупштине или садржине закључака. Ако се скупштина не може одржати због недовољног броја присутних задругара, и ту околност треба у записнику утврдити.

(²) Записнику ће се приложити по један примерак позива на скупштину, пуномоћја заступника, а ако су имена присутних задругара и број гласова, који им припадају, унесена место у записник у нарочити списак, онда и тај списак.

(³) Записник и поменути списак потписаће председавајући, записничар и два оверача, које изабере скупштина између присутних задругара.

(⁴) Записник и прилоге управни одбор мора чувати и ставити их задругарима на увиђај најкасније од петог па до петнаестог дана после свршетка скупштине, у пословници задруге и у редовно пословно време. Дан стављања на увиђај значиће се на записнику.

(⁵) У року од 30 дана иза скупштине управни одбор је дужан послати регистарском суду и ре-

визијском савезу преписе записника и прилога, оверене потписима према § 14 став 3.

§ 37

(¹) Закључке скупштине, којима се мењају или допуњају правила или се решава о престанку или спајању задруге или се мењају чланови управног одбора или се бирају или мењају ликвидатори, мора управни одбор у року од 30 дана пријавити регистарском суду ради уписа у задружни регистар. Пријави приложиће се препис записника. Пријаву ће потписати, а препис записника и прилога као исправне потврдити сви чланови управног одбора.

(²) Измена правила постаје пуноважна тек уписом у задружни регистар. Упис ће суд објавити само у толико, у колико су измењене одредбе, које се уписују у задружни регистар (§ 9).

§ 38

(¹) Сваки задругар и ревизијски савез може тужбом суду, у чији је задружни регистар задруга уписана, тражити поништење скупштинског закључка, ако не одговара прописима овога Закона или правила у погледу сазива и рада скупштине или ако својом садржином крши принудне одредбе овога Закона или ако мења правила, а није донесен на начин Законом и правилима за то прописан.

(²) Тужба се има поднети у року од месец дана, рачунајући од истека рока предвиђеног у § 36 став 4 односно став 5. Ако се тужбом тражи поништење закључка, који се уписује у задружни регистар, суд ће тужбу забележити у регистру.

(³) Тужба ће се подићи против задруге. Задругу заступа управни одбор, а ако тужи он или његов члан, онда надзорни одбор. Ако тужи и управни и надзорни одбор или чланови и једног и другог, одредиће задрузи заступника регистарски суд.

(⁴) Тужитељу може суд по предлогу тужене задруге наложити да задрузи да обезбеђење за штету, која би могла произаћи из тужбе. Висину и начин обезбеђења одређује суд по слободној оцени, а у погледу рока за давање обезбеђења и последица изосталог обезбеђења важе прописи грађанског парничног поступка о давању обезбеђења парничних трошкова.

(⁵) Суд може по предлогу тужитеља одредити, да се закључак скупштине, против кога је поднесена тужба, привремено не изврши, ако тужитељи вероватним учине, да би задруга извршењем претрпела ненадокнадиву штету.

(⁶) Сваки задругар се може о свом трошку умешати у парницу.

(⁷) Ако је поднесено више тужби за поништај истог закључка, о њима ће се расправљати и пресуда изрећи заједно.

(⁸) Пресуда, којом се закључак ништи, важи за све задругаре и против свих. Ако је поништени закључак уписан у задружни регистар, суд ће га брисати по службеној дужности и то брисање објавити ако је био објављен упис, а ако се понијани закључак не поништи, брисаће по службеној дужности забелешку из 2 става.

(⁹) За штету, која би задрузи настала од тужбе против закључака скупштинских, одговарају задрузи лично и солидарно они тужитељи, који су радили злонамерно или великом немарношћу.

(¹⁰) Ако се закључак скупштине има уписати у задружни регистар или је већ уписан, може и сам регистарски суд по службеној дужности покренути поступак ради његовог поништења и то, кад је закључак већ уписан, најдаље у року од три месеца од дана уписа; но ако се закључак односи на који од предмета из § 9 став 1 тач. 2, 3, 4, 5, 6, 7 или на престанак или спајање, суд може покренути поступак без временског ограничења односно док ликвидација није извршена или се имовином спојених задруга управља одвојено. Суд ће позвати задругу, да се у остављеном јој року изјасни о ништавости, а покретање поступка забележиће у регистру ако је закључак већ уписан, али није већ забележена тужба за поништење из истог разлога. Рок се може једанпут продужити. Кад задруга о року не отклони повреде овог Закона суд ће, ако задруга у истом року не истакне приговоре или ако они нису основани, закључком поништити скупштински закључак. Свој закључак суд ће доставити задрузи. И против потврдног закључка апелационог суда допуштен је рекурс на касациони суд; тај рекурс одгађа извршење судског закључка.

(¹¹) Ако су поднесене тужбе ради поништења скупштинског закључка, а основане су на истим разлозима, из којих је суд по службеној дужности покренуо поступак, парнични суд прекинуће парнични поступак, а наставиће га само ако скупштински закључак не буде поништен у ванпарничном поступку. Ако скупштински закључак буде поништен, одбаћиће тужбу и решиће само о трошковима дотадашњег парничног поступка.

(¹²) Ако скупштински закључак не буде поништен, регистарски суд ће по службеној дужности брисати забелешку поступка у задружном регистру, а ако већ уписани скупштински закључак буде поништен, брисаће упис.

IV ГЛАВА

Правни односи између задругара и задруге и између задруге и трећих лица

1 ОТСЕК

Стицање чланства у задрузи

§ 39

(¹) Ко жели постати задругар, мора датирати и потписати приступну изјаву, а ако је неписмен или не може писати, даће свој ручни знак, а уз њега ће се потписати два сведока, од којих ће један потписати његово име; потписе ових сведока овериће својим потписима два лица овлашћена на потписивање задругине фирме према § 14 став 3. Задругар може постати и лице, које не располаже неограничено својом имовином, а по пристанку законског заступника и старатељске власти.

(²) Приступна изјава мора бити безусловна. У њој ће се навести поред породичног и рођеног имена, занимање и пребивалиште, као и број по-

словних удела. Поред тога мора подносилац изјаве потврдити, да су му позната правила, а нарочито одредбе о врсти и обиму јемства.

(³) Приступне изјаве, дате пре уписа задруге у задружни регистар, нису више обавезне, ако се оснивачка скупштина не одржи у року од три месеца после дана изјаве.

(⁴) О приступним изјавама решава управни одбор; он може примати нове задругаре иза оснивачке скупштине. Као дан ступања у задругу сматра се дан када је задругар потврдио обавештење да је примљен у задругу.

(⁵) Приступне изјаве, о којима управни одбор не донесе решење за месец дана, губе важност.

§ 40

Ко ступи у задругу, која је уписана у задружни регистар, јемчи и за оне обавезе задруге, које су настале пре његовог ступања у задругу. Противни уговор не важи.

§ 41

(¹) Износ појединог пословног удела одредиће се правилима. У једној задрузи не могу бити удели разних износа.

(²) Правилима се може одредити да поједини задругар може уписати и више удела него што је обавезан. При упису даљних пословних удела мора дати нову писмену изјаву са назнаком датума и броја удела.

(³) Док је задругар члан задруге не може захтевати да му се врати пословни удео. Он има право, према Закону, правилима и скупштинском закључку, само на део пословног вишка.

(⁴) Задруга може од пословног вишка, који припада једном задругару, наплатити доспеле уплате његових удела, а задругар не може уплате извршити пребијањем са својим потраживањем од задруге.

(⁵) Задруга не може стицати ни у залог узимати пословне уделе својих задругара у њој, осим у извршењу и у стечају, ако остала имовина задругара није довољна да се задруга из ње намири. По овако стеченим уделима не може се вршити право гласа на скупштини, а не убрајају се ни у број задругара који морају бити присутни на скупштини, ни при израчунавању већине.

(⁶) Пословни удели морају се уплатити у најдужем року од једне године од дана њиховог уписа.

§ 42

(¹) Ако скупштина реши, да се пословни губитак у целини или делом подмири на терет пословних удела, обрачун ће се вршити сразмерно броју уписаних удела.

(²) Ако целокупни износ уписаних пословних удела због пословног губитка спадне испод половине, скупштина, која је решавала о закључном рачуну за дотичну годину, мора донети и закључак о поновној уплати удела, ако је то правилима предвиђено, у колико не реши да задруга престане или да се поднесе предлог за принудно поравнање ван стечаја или за отварање стечаја (§ 75).

§ 43

(¹) Задругар, који је уписао и уплатио више пословних удела него је правилима био дужан упи-

сати (§ 41 став 2), може такве уделе отказати у року предвиђеном правилима, или пренети на другог задругара или на лице, које испуни услове за стицање чланства у задрузи.

(²) Правним послом међу живима један пословни удео може се пренети само на једно лице.

§ 44

(¹) Приватни веровник задругара не може за своје потраживање захтевати извршење или обезбеђење на стварима, потраживањима или другим правима, која спадају у имовину задруге или на деловима ствари, потраживања или других права. Предмет извршења или обезбеђења може бити само оно, што задругар по правилима може тражити као део пословног вишка или што му у име његовог пословног удела припада ако задруга престане или ако задругару престане чланство и јемство, као и оно што задругар може од задруге тражити не на основу свог пословног удела него из којег другог правног односа, нарочито за рад у задрузи или за повремене чинитбе (§ 5 став 3), у колико се рад или чинитбе по правилима посебно награђују.

(²) Приватни веровник, који се извршењем није могао потпуно наплатити из остале имовине задругара, може захтевати извршење на све задругарове уплаћене пословне уделе осим на оне, које задругар по правилима мора уписати. Ако му суд ово извршење одобри, веровник може у име задругара најкасније месец дана пре истека пословне године отказати уделе, за које му је извршење одобрено.

2 ОТСЕК

Престанак чланства у задрузи

§ 45

(¹) Задругар може иступити из задруге на тај начин, да најмање месец дана пре свршетка пословне године написмено пријави управном одбору свој иступ из чланства задруге, у коме случају чланство престаје крајем те пословне године. Правила могу предвидети и дужи отказни рок, но не преко једне године, а могу и потпуно забранити отказ чланства но не за више од три године од дана уписа задруге у задружни регистар. Исто важи и за отказ прекобројно уписаних удела (§ 43 став 1).

(²) Ако задругар има обавеза према задрузи, он је дужан измирити те обавезе у отказном року, иначе чланство не престаје до дана измирења обавеза.

(³) Управни одбор ће у року од месец дана по примитку отказа известити задругара писмено да ли прима отказ или не. Ако га не прима, навешће разлоге из Закона или правила, а ако га прима известиће задругара којим даном његово чланство и са колико удела престаје, докле му још траје јемство (§ 49) и да је његов иступ односно отказ прекобројно уписаних удела (§ 43 став 1) забележен у списку задругара. Ако управни одбор не одговори у року, задругар може отказати чланство или прекобројно уписане уделе и преко регистарског суда.

(⁴) Ако задруга престане у току године, у којој је задругар пријавио свој иступ из задруге односно отказ прекобројно уписаних удела, онда овакав отказ чланства односно удела не важи.

§ 46

Ако задругар умре, чланство престаје крајем пословне године, у којој је умро, и дотле чланство припада наследнику или наследницима, а за обавезе из чланства одговарају по прописима наследног права. Ако је више наследника, вршиће своја чланска права преко једног свога заступника. Наследници могу постати задругари, ако их управни одбор прими у задругу.

§ 47

(¹) Задругар се може искључити из задруге решењем управног одбора према одредбама правила. Чланска права изузев имовинска престају оним даном, кад је задругар написмено, на потврду, обавештен о искључењу. Ово саопштење мора садржати дан, којим престаје чланство, дан којим престаје јемство, одредбу правила на основу које је изречено искључење и потврду, да је искључење уведено у списак задругара. Искључени задругар може се жалити у року од 15 дана од дана пријема саопштења надзорном одбору, који је дужан донети одлуку у року од 15 дана. Против одлуке надзорног одбора могу управни одбор и искључени задругар поднети жалбу скупштини. Ова жалба предаје се надзорном одбору у року од 15 дана од дана саопштења, но најмање 4 дана пре скупштине. Надзорни одбор дужан је овакве жалбе изнети скупштини на решавање.

(²) Ако задругар не буде на време обавештен о искључењу, може се против искључења написмено жалити непосредно самој скупштини; ову жалбу може на скупштини изнети сваки задругар.

(³) Жалбе задругара на искључење из задруге имају се изнети и расправити на скупштини пре претреса осталих предмета дневног реда.

(⁴) У времену од месец дана пре скупштине не може управни одбор искључити задругара из задруге.

(⁵) Ако престану услови, које Закон и правила прописују за чланство у задрузи или ако настану услови, због којих неко не може бити члан задруге, чланство престаје крајем пословне године, у којој је та околност настала. Управни одбор дужан је о таквом случају донети одлуку и саопштити је написмено дотичном задругару. У овом случају важе прописи става 1 од треће до седме реченице и става 2 и 3.

§ 48

Бивши задругари, наследници умрлог задругара и веровник бившег задругара имају права само на онолику новчану вредност пословног удела, колика излази из одобрених годишњих закључних рачуна за ону пословну годину, на крају које или у којој је чланство престало, но највише до уплаћеног износа. Исплата удела може се захтевати тек када престане јемство за обавезе задруге. То вреди и онда, кад задругар откаже један или више својих пословних удела уплаћених преко дужности. Захтев на исплату пословних удела застарева за три године после доспелости.

§ 49

(¹) Бивши задругари и наследници умрлог задругара јемче за обавезе задруге, које су настале до престанка њиховог чланства, још две године, по свршетку пословне године, у току или крајем које су престали бити задругари. Овај рок могу правила продужити до десет година.

(²) Кад задруга престане, не могу се више вршити истућања и откази чланства, откази, преноси ни исплате пословних удела ни искључивање задругара.

§ 50

Закључци скупштине, којима се мењају правила задруге у погледу трајања задруге, повишења пословних удела, увођења или повећања споредних повремених неновчаних чинидаба или повишења јемства, немају правне вредности за оне задругаре, који на скупштини изјаве у записник, или, ако нису били на скупштини, у року од 15 дана написмено саопште задрузи, да се не слажу са закључком скупштине. Оваква изјава или саопштење важи као изјава за иступ из задруге.

3 ОТСЕК

Списак задругара

§ 51

Управни одбор је дужан:

1) да брижљиво чува све приступне изјаве задругара и да на свакој означи, са колико је пословних удела задругар примљен у задругу и који дан се сматра као дан почетка чланства;

2) да брижљиво чува све изјаве и друге исправе, на основу којих престаје чланство и у које ће се уписивати са колико удела и којим даном је престало чланство, као и када престаје јемство.

§ 52

(¹) На основу исправа поменутих у предњем §-у, управни одбор водиће у повезаној књизи списак задругара, у који ће уписивати сваког задругара назначујући породично и рођено име, занимање, пребивалиште, број уписаних пословних удела и дан приступа.

(²) У списак управни ће одбор даље уписивати:

1) број даљних пословних удела, које је задругар уписао и дан када их је уписао;

2) при преносу пословних удела број пренесених удела, дан преноса и породично и рођено име, занимање и пребивалиште онога, на кога су пренесени;

3) отказ и број отказаних прекобројних пословних удела; ако је отказ удела дао веровник (§ 44), његово име као и дан и број судског решења;

4) иступ из задруге и којим даном и са колико удела престаје чланство;

5) у случају искључења задругара или престанка чланства по § 47, дан искључења, дотично престанка чланства и када је задругару то саопштено;

6) смрт задругара уз назнаку дана смрти и наследника.

(²) У случајевима тач. 2—6 предњег става назначиће се и дан са којим престаје јемство.

(³) Списак задругара може у пословно време разгледати сваки задругар као и свако друго лице, које вероватним учини да има за то интереса.

(⁴) Ревизијски савез може задрузи са преко 500 чланова дозволити, да списак задругара може водити у виду картотеке, а за обезбеђење тачности и контроле таквог вођења списка може прописати и нарочите услове.

(⁶) Управни одбор је дужан, да крајем сваког тромесечја, а најкасније до 15 наредног месеца, пошаље своје ревизијском савезу извод из списка задругара потписан према § 14 став 3, у коме ће назначити:

1) породично и рођено име и пребивалиште нових задругара и број њихових уписаних удела;

2) породично и рођено име и пребивалиште иступивших, умрлих и искључених задругара и број њихових удела;

3) број даљних уписаних удела (§ 41 став 2);

4) број отказаних или пренесених прекобројних удела (§ 43);

5) укупно бројно стање крајем тромесечја преосталих задругара и њихових уписаних удела;

(⁷) Предњем изводу управни одбор ће приложити:

1) дупликате приступних изјава нових задругара испуњене према одредби § 51 тач. 1;

2) дупликате изјава задругара о упису даљних удела (§ 41 став 2);

3) дупликате изјава задругара о отказу или преносу чланства, испуњене према одредби § 51 тач. 2.

(⁸) Све изјаве, поменуте у предњем ставу, даће задругар у два примерка, од којих један остаје код задруге.

(⁹) Одредба става 4 важи и за списак задругара код ревизијског савеза.

4 ОТСЕК

Правни односи задруге

§ 53

(¹) Уписом у задружни регистар задруга постаје правно лице и трговац у смислу трговачког законика, но не мора бити учлањена у принудним удружењима по закону о радњама као ни у трговинским, индустријским, занатским и апотекарским коморама.

(²) Задруга одговара за штету, коју лица, која за њу раде, недопуштеним или противуговорним делом или пропуштањем, причине у вршењу задругиних послова. За такво дело и пропуштање одговара и кривично, у колико је угрожено новчаном казном. Тиме се не искључује лична одговорност причиниоца и право задруге, да од њега тражи накнаду.

(³) У погледу одговорности задруга је зломислена, ако је које од лица, која су као чланови њених органа или заступници радили за задругу, поступало злонамерно, или ако је које од лица, која су позвана да заступају задругу, зломислено пропустило, да упозори на ману онога, ко ради за задругу. То сходно вреди и у просуђивању питања знања, кривње и добре вере задруге.

§ 54

(¹) Задруге основане по прописима овога Закона не потпадају под одредбе Закона о радњама осим под одредбе §§ 9, 33, 60 и 433 тога закона; изузетно од прописа § 61 став 5 истог закона није по § 60 тога закона потребна дозвола кредитним задругама и њиховим савезима, као ни задругама и њиховим савезима који држе задружне трпезе или задружна преноћишта или се баве пољопривредним осигурањима, то јест осигурањима усева и плодова од града и штеточина, пољопривредних справа и плодова од пожара, као и осигурањима стоке против штета од болести и не-

срећних случајева, ако у правилима предвиде, да ће вршити разрез оштете после настале штете, или пак ако поред редовне премије предвиде и накнадни разрез оштете, у колико се штете не би могле покрити премијама, а да ће чисте вишкове признавати задругарима на рачун идућих премија.

(²) У колико овим Законом није друкчије одређено, и за привредне задруге важе прописи, које за вршење извесних послова постављају други закони и уредбе.

(³) Министар трговине и индустрије у споразуму са Министром пољопривреде прописује правилником услове под којима се могу вршити задружна пољопривредна осигурања.

(⁴) Задругама или савезима, којима је предмет рада осигурање, на основу уредбе, коју ће донети Министар пољопривреде у споразуму са Министрима финансија, правде, трговине и индустрије, социјалне политике и народног здравља, даће се посебне олакшице:

1) ако се баве којом од ових грана осигурања: осигурањем помоћи у случају болести и за трошкове погреб, штете од пожара станбених и господарских зграда, стоке и живине, пензија за инвалидност и старост и рента за удовице и сирочад, а план осигурања има хумани карактер;

2) ако је у нацрту осигурања означена највиша свота појединог осигурања за сваку од поменутих грана;

3) ако правила искључују употребу плаћених посредника;

4) ако правила одређују круг лица, која могу бити задругари.

(⁵) Свота осигурања на случај болести не сме прећи таксу, која се плаћа у јавним болницама у седишту задруге или у месном подручју, а свота осигураних трошкова погреб не сме прећи просечне трошкове обичног погреб по обичају места погреб.

(⁶) Осигурање пензија и рента допуштено је само ако је ограничено на одређени круг лица, а може се спојити само са осигурањем за случај болести и за трошкове погреб. Остале поменуте гране осигурања могу се спајати, али свакако мора се за сваку грану осигурања предвидети посебна управа имовине и посебно рачуноводство и правила морају одредити, како ће се међу гране осигурања делити заједнички приходи.

§ 55

(¹) Ако скупштина закључи измену правила, којом би се смањило јемство задругара за обавезе задруге, то јест, ако реши да се неограничено јемство промени у ограничено јемство, или пак, да се у задругама са ограниченим јемством смањи обим јемства или број удела, које задругар мора уписати или износ удела, дужан је управни одбор ово пријавити суду ради забележбе у задружни регистар и три пута објавити у новинама, у којима се објављују уписи у задружни регистар, као и на начин, који правила прописују за објављивање скупштинских закључака и задругиних саопштења. У објави напоменуће, да ће задруга својим веровницима, који не би пристали на ову измену правила, по њиховом захтеву исплатити или обезбедити сва њихова потраживања, која постоје на дан треће објаве закључка о смањењу јемства, ако захтев пријаве у року од три месеца после овог дана, и да ће се у погледу веровника, који то не

би учинили, сматрати да пристају на измену правила. Познате веровнице мора задруга обавестити непосредно.

(²) По истеку тромесечног рока управни одбор може поднети пријаву за упис измене правила у задружни регистар. Пријаву ће потписати сви чланови управног одбора и приложити јој доказ, да је извршена објава по ставу 1; затим доказ, да су веровници, који су то захтевали, подмирени или обезбеђени, као и изјаву потписану од свих чланова управног одбора, да су познати веровници били непосредно обавештени и да се други него већ подмирени или обезбеђени веровници у тромесечном року нису јавили.

(³) Ако су докази или изјаве неистинити или непотпуни, сви чланови управног одбора лично и солидарно одговарају оним веровницима, у погледу којих докази или изјаве нису истините или потпуне, за штету која би им од тога настала, а до износа, за који се не би могли намирити из имовине задруге. Ове одговорности је ослобођен онај члан управног одбора, који докаже, да за неистинитост није знао, ма да је поступао брижљивошћу и опрезношћу уредног пословног човека.

(⁴) Кад упис измене правила у задружни регистар постане правноснажан, може се извршити закључак скупштине у погледу смањења броја пословних удела, које задругар мора уписати, као и у погледу смањења износа удела.

5 ОТСЕК

Рачуноводство и фондови

§ 56

(¹) Управни одбор је дужан, да уредно води рачунске књиге, које су задрузи потребне према предмету рада и његовом обиму, и то тако, да се из њих у свако доба могу видети њени послови, њихово кретање као и стање имовине и обавеза задругиних.

(²) Књиге могу, на одговорност управног одбора, водити и службеници задруге.

(³) Књиге морају бити пре почетка књижења тврдо повезане, странице или листови редним бројевима означени и на последњој страници од ревизијског савеза оверене са назначењем броја страница или листа и јемствеником прошивене и запечаћене. Помоћне књиге може задруга, по одобрењу ревизијског савеза, водити и у облику картотеке.

(⁴) Књиге се морају водити на државном језику, а рачуни у домаћој валути.

(⁵) Књижење се мора вршити по правилима уредног књиговодства. У току књижења не смеју се остављати празнине на местима књиге, која се по правилу морају исписивати. Из књиге се не смеју vadити листови ни додавати нови. Уписано се не сме исправљати ни брисати тако да се не би могло прочитати. Забрањена је уопште свака измена, услед које би било неизвесно, да ли је учињена при првом књижењу или накнадно. Ово, изузев треће реченице, важи и за картотеку.

(⁶) Преписку, рачунске и друге књиге, листове картотеке, као и годишње закључне рачуне са рачунским документима дужна је задруга да чува

најмање десет година, и то књиге и листове картотеке од дана последњег уписа у њима.

§ 57

(¹) Управни одбор је дужан да у почетку рада задруге сачини попис (инвентар), у коме ће тачно пописати сву активу и пасиву. На основу тога пописа направиће биланс.

(²) Пословна година, ако правила друкчије не одређују, једнака је календарској години. Ако задруга отпочне рад у другој половини пословне године, онда се рад из тог дела прве може спојити са радом идуће пословне године.

(³) Годишњи закључни рачуни морају се састављати по признатим начелима уредног књиговодства, исцрпно и прегледно, да се из њих може утврдити стање задруге.

(⁴) У погледу књиговодства, процењивања имовинских предмета за попис, сачињавања годишњих закључних рачуна и распореда њихове садржине као и за састављање годишњих извештаја управног и надзорног одбора, прописане ближа упутства Главни задружни савез.

§ 58

(¹) Управни је одбор дужан, да у року од три месеца после свршетка пословне године сачини и потпише закључне рачуне за прошлу годину и да их у том року поднесе надзорном одбору.

(²) Годишњи закључни рачуни морају да садрже биланс, то јест списак активе и пасиве, затим рачун прихода и расхода, као и бројно стање задругара са стањем уписаних и уплаћених удела.

(³) Надзорни одбор је дужан, да у року од даљних месец дана испита тачност и правилност закључних рачуна и да их, ако су исправни, потпише и врати управном одбору.

(⁴) Ако надзорни одбор нађе неправилности, тражиће од управног одбора да их исправи, а ако овај то не учини, надзорни ће одбор о томе извести скупштину.

(⁵) Годишњи закључни рачуни, пошто их је испитао надзорни одбор, морају се објавити по прописима правила, а осим тога изложити на увиђај задругарима и бившим задругарима, чије јемство још није престало, у пословници задруге најмање на 7 дана пре скупштине.

(⁶) Управни и надзорни одбор дужни су са закључним рачунима поднети скупштини и своје писмене извештаје о раду и рачунима за прошлу годину с предлогом о подели пословног вишка или попуни евентуалног губитка, а надзорни одбор још и са предлогом о давању разрешнице.

(⁷) Један примерак закључних рачуна са извештајима управног и надзорног одбора, управни одбор је дужан, заједно са позивом на скупштину, послати ревизијском савезу најмање седам дана пре дана скупштине.

(⁸) Сваки задругар и бивши задругар, чије јемство још није престало, може захтевати, да му на његов трошак управни одбор изда препис годишњих закључних рачуна и извештаја управног и надзорног одбора.

§ 59

(¹) Годишњи закључни рачуни и извештаји управног и надзорног одбора морају се прочи-

тати на скупштини, осим ако скупштина једногласно реши да се не читају.

(²) Скупштина ће донети посебне закључке о одобрењу закључних рачуна, о подели пословног вишка или попуни евентуалног пословног губитка и о разрешници члановима управног и надзорног одбора.

(³) Ако управни или надзорни одбор установе да се имовинско стање задруге, од краја прошле пословне године до дана скупштине, знатно погоршало, дужни су о томе да поднесу скупштини засебан извештај с предлогом да се пословни вишак, у колико је потребно за покриће смањења имовине, не дели задругарима.

§ 60

(¹) Свака задруга мора стварати резервни фонд, који се сме употребити само за покривање годишњих пословних губитака и то на основу решења скупштине. У овај фонд мора се уносити бар пети део свакогодишњег пословног вишка, ако правила не одређују већи део.

(²) Осим овога фонда могу се правилима или закључком скупштине стварати нарочити фондови у одређене сврхе (§ 5 став 1 тач. 10). Ове сврхе могу бити само заједничко унапређивање привреде задругара и њихово привредно и здравствено просвећивање, као и стварање добротворних установа за чланове и службенике задруге. Правила или закључак скупштине даће и потање прописе о начину образовања таквих фондова, о њиховом управљању и о њиховој употреби за трајања задруге и после њеног престанка. Фондови за стварање добротворних установа за службенике задруге не могу се укидати нити им се може мењати сврха.

(³) Пословни вишак може се делити (§ 1 став 3) задругарима тек пошто су из њега издвојени доприноси фондовима из 1 и 2 става овога §-а.

V ГЛАВА

Престанак задруге

1 ОТСЕК

Разлози престанка

§ 61

Задруга престаје:

1) кад истекне време, на које је задруга по правилима основана, ако скупштина пре тога рока не закључи, да задруга продужи рад;

2) кад скупштина закључи да задруга престаје;

3) кад се споји са другом задругом;

4) кад број задругара више од године дана остане испод седам;

5) кад се над задругом отвори стечај;

6) кад регистарски суд то правноснажно одлучи.

§ 62

Ако на скупштини, која решава о престанку задруге, пре доношења закључка, најмање седам задругара изјави жељу, да задруга и даље постоји, скупштина не може донети закључак да задруга

престане. Ипак ће се о предлогу за престанак гласати поименично, па ће се за оне задругаре, који би гласали за престанак, сматрати да су тиме дали изјаву за иступ из задруге.

§ 63

(¹) Регистарски суд може закључком изрећи да задруга престаје:

1) ако се повреде овога Закона или правила или немар у раду задруге и поред поновљеног изрицања казни настављају, а угрожени су интереси веровника или задругара;

2) ако скупштина поново бира за чланове управног или надзорног одбора лица, која не могу бити чланови тих одбора, ма да је регистарски суд већ једном одбио упис члана управног одбора или је већ регистарски суд или ревизијски савез задругу упозорио, да извесно лице не може бити члан надзорног одбора;

3) ако задруга свој рад обустави сасвим а не само привремено, или, ако задруга не ради и њена скупштина за две узастопне године не донесе закључак о годишњим закључним рачунима;

4) у случају § 99 став 4 и § 114 став 4 и § 117 став 2.

(²) Кад задруга остане ван савеза дуже од шест месеци или не буде примљена у савез (§ 89), суд ће изрећи да задруга престаје.

(³) Случај из става 1 тач. 3 и из става 2 дужан је ревизијски савез пријавити регистарском суду.

(⁴) Суд ће пре изрицања престанка саслушати управни и надзорни одбор а и ревизијски савез, ако није он пријавио суду разлог због кога је поведен поступак за изрицање престанка. Доношење закључка о престанку не може бити спречено тиме што се преслушање није могло извршити, пошто се лице није јавило суду или није у датом року поднело писмену изјаву.

§ 64

(¹) Кад задруга престаје по § 61 тач. 1, 2 и 4, последњи управни одбор дужан је у року од 15 дана престанак пријавити регистарском суду ради уписа у задружни регистар и то у случају из § 61 тач. 2 на основу скупштинског записника. Ако управни одбор то не учини, учиниће ревизијски савез, а ако ни овај то не би урадио, може сам суд пошто утврди разлог престанка, по службеној дужности одредити упис у регистар и о томе извести ревизијски савез.

(²) Престанак због отварања стечаја или по закључку регистарског суда уписује суд по службеној дужности у задружни регистар.

2 ОТСЕК

Ликвидација

§ 65

(¹) Ако задруга престаје из разлога наведених у § 61 тач. 1, 2, 4 и 6 извршиће се ликвидација.

(²) У случајевима из § 61 тач. 1, 2 и 4 ликвидацију врше чланови управног одбора као ликвидатори, ако скупштина не изабере најмање три друга лица, задругаре или незадругаре, за ликвидаторе.

(3) По предлогу ревизијског савеза или надзорног одбора или бар једне десетине задругара или веровника, чије тражбине износе бар једну четвртину свих дуговања задруге, може регистарски суд из важних разлога поред ових ликвидатора или на место њих поставити друга лица за ликвидаторе.

(4) У случајевима из § 61 тач. 6 ликвидаторе ће поставити регистарски суд.

(5) Ликвидаторе из 2 става мора управни одбор у року од 15 дана пријавити регистарском суду ради уписа у задружни регистар и ради објаве, а ликвидаторе које је поставио суд, он ће по службеној дужности уписати у задружни регистар и упис објавити.

(6) Скупштина може у свако доба натполовичном већином гласова изменити ликвидаторе из 2 става, а остале може изменити само суд по предлогу скупштине, ревизијског савеза, надзорног одбора или бар једне десетине задругара или по предлогу веровника.

§ 66

(1) Пријавом првих ликвидатора за упис у задружни регистар односно уписом ликвидатора, које је суд поставио, престаје дужност управног одбора.

(2) У колико одредбе предњих глава нису измењене посебним одредбама овог отсека или самом сврхом ликвидације, сходно ће се примењивати:

1) у погледу правних односа међу задругарима, међу њима и задругом, међу задругом и трећим лицима, даље, у погледу скупштине, надзорног одбора и ревизије, исте одредбе овог закона, које за њих важе и пре престанка задруге.

2) за ликвидаторе, па били они и од суда постављени, у погледу права, дужности и одговорности, одредбе о управном одбору, с тим да ће фирму задруге потписивати са додатком „у ликвидацији”.

(3) Прописи о деоби пословног вишка и о приносима за резервни и друге фондове не важе у ликвидацији.

§ 67

(1) Ликвидатори ће у року од 15 дана после уписа у задружни регистар, на начин прописан правилима за објављивање скупштинских закључака и задругиних саопштења, објавити престанак задруге и позвати веровнике задругине, да за шест месеци пријаве своја потраживања од задруге. Овај позив мора се поред тога три пута објавити у званичном листу бановине, у којој задруга има седиште, а ако таквог листа нема, онда у новинама у којима се објављују уписи у задружни регистар. Шестомесечни рок се рачуна од дана треће објаве. Поред ове објаве ликвидатори ће познате веровнике позвати и непосредно да се пријаве.

(2) Ликвидатори су дужни, да без одлагања сачине попис задругине имовине и обавеза. На основу пописа они ће саставити биланс, при чему ће делове имовине унети по вероватној вредности уновчења, а износ вредности пословних удела, резервног фонда и других фондова неће уврстити у пасиву, изузев фондова, који су створени у добро-

творне сврхе за службенике задруге и према одредбама правила или скупштинског закључка не престају са престанком задруге.

(3) Биланс ће поднети скупштини на одобрење, а скупштина ће истовремено решити и о решеници управног и надзорног одбора.

(4) Одобрен биланс ликвидатори ће заједно са записником скупштине послати суду и ревизијском савезу и објавити на начин поменут у ст. 1.

§ 68

(1) Ликвидатори су дужни, да сврше текуће послове, да наплате потраживања, да у готов новац претворе осталу имовину, и да испуне задругине обавезе. Они могу у име задруге склапати поравнања и, у колико је потребно ради свршавања нерешених послова, предузимати и нове послове.

(2) Непокретна добра могу продати само на јавној дражби, ако их скупштина не овласти за други који начин уновчења, а читаву имовину задруге као целину могу уновчити само на основу закључка скупштине.

(3) У колико је потребно ради намирења веровника и излучених задругара, којима је јемство престало, ликвидатори могу од задругара наплатити и још неуплаћене делове њихових пословних удела у износу, који је потребан за подмирење губитка у часу престанка задруге; неуплаћени делови пословних удела сматрају се за доспеле и ако им није доспео рок плаћања. Кад задруга престане не могу се наплаћивати поновне уплате удела (§ 42 став 2).

§ 69

(1) Из имовине престале задруге најпре ће се намирити пријављена потраживања веровника. Износи, који су потребни за намирење познатих а непријављених потраживања, као и за намирење још недоспелих или спорних или условних потраживања, издвојиће се и положити регистарском суду.

(2) Од преостале имовине подмириће се потраживања излучених задругара на основу њихових пословних удела према обрачуну са задругом.

(3) Из остатка исплатиће се вредност пословних удела задругара на основу првог биланса у ликвидацији. Ако се не може исплатити цел. њредност, исплата ће се вршити сразмерно, у колико правила не прописују друкчију поделу.

(4) У колико износи наплаћени по § 68 став 3 не би морали бити употребљени у поменути сврху, вратиће се сразмерно задругарима, који су их уплатили.

(5) Износи, који се не би подигли до свршетка ликвидације, положиће се регистарском суду, који ће их, ако се не подигну у року од две године од дана предаје суду, предати ревизијском савезу, а ако је задруга ликвидирала из разлога у § 89 став 8, Главном задружном савезу, да их чувају и употребе према одредби § 70.

(6) Резервни фонд може се употребити само за намирење потраживања из става 1, а евентуални његов вишак предаће се ревизијском савезу, у коме је задруга била учлањена или Главном

задружном савезу према ставу 5, да га чувају и употребе према одредби § 70.

(⁷) Други фондови из § 60 став 2, изузев оне, који су намењени добротворним сврхама за службенике задруге и не престају престанком саме задруге (§ 67 став 2), морају се, ако остала имовина не достаје за подмирење обавеза из 1, 2 и 3 става, употребити у ту сврху. Са њиховим вишком поступиће се по одредби става 6.

(⁸) Ликвидатори су дужни, да крајем сваког тромесечја подносе ревизијском савезу извештај о своме раду.

§ 70

(¹) По свршетку ликвидације ликвидатори ће преосталу имовину предати ревизијском савезу, у коме је задруга била учлањена у часу престанка или Главном задружном савезу у случају § 89 став 8. Савез је мора чувати пет година после брисања задругине фирме из задружног регистра. Ако се у то време у седишту бивше задруге или у судском срезу, у коме је седиште бивше задруге, по овом Закону оснује друга задруга са истим предметом рада, преостала имовина предаће се њој, а ако се не оснује, имовину ће савез употребити за покриће трошкова ревизије.

(²) Одредбе предњег става важе и за имовину положену суду, ако се пре застарелости потраживања не подигне.

§ 71

(¹) По свршеној ликвидацији морају ликвидатори, прилажући оверен препис записника последње скупштине, из којег се види, да су завршни рачуни одобрени и да је њима и надзорном одбору дата разрешница, регистарском суду поднети предлог за брисање задруге из задружног регистра и о томе извести ревизијски савез. Ако ни на другој главној скупштини није присутно довољно задругара да би се могао донети закључак, сматраће се, да су завршни рачуни одобрени и дата разрешница.

(²) Кад ликвидатори не поднесу пријаву ради брисања задруге ни на позив регистарског суда, овај ће брисати задругу по службеној дужности, ако надзорни одбор или ревизијски савез у датом им року не докажу да ликвидација није свршена.

(³) Књиге, рачуне, рачунска документа, преписку и акта ликвидатори ће предати ревизијском савезу, а у случају § 89 став 8 Главном задружном савезу. Рачунске и друге књиге, преписка и акта морају се чувати 10 година, а бивши задругари, веровници бивше задруге и правни последници и једних и других, могу их разгледати у свако доба.

(⁴) Ако се накнадно појави каква имовина задруге, регистарски ће суд по предлогу интересованог лица опет позвати ликвидаторе или поставити нове, да поступе по одредбама овога Закона.

(⁶) Фондови намењени добротворним сврхама за службенике задруге, после брисања задруге у задружном регистру, претварају се у задужбину са истом сврхом. Ако већ није предвиђен статут те задужбине, важиће статут који пропише ревизијски савез за овакве случајеве.

3 ОТСЕК

Спајање (фузија)

§ 72

(¹) Задруге могу се спојити преносом имовине задруге као целине (примљена задруга) другој задрузи (примајућа задруга) за пословне уделе у примајућој задрузи, које ова даје задругарима примљене задруге. Спојити се могу само задруге са истом врстом јемства.

(²) У ту сврху скупштине задруга, које се спајају, донеће закључке, који тачно одређују услове спајања. Нарочито ће закључцима одредити:

1) која ће задруга спајањем примити остале задруге, а која ће задруга спајањем престати;

2) колики ће бити обим јемства;

3) колики ће бити пословни удели и како ће се обрачунати односно доплатити;

4) ако има у којој задрузи обавеза из § 5 став 3, како ће ове обавезе бити уређене после спајања;

5) до кога ће се рока морати спајање да проведе у задружном регистру;

(³) Обим јемства, висина пословних удела и начин њихове уплате морају у примајућој задрузи бити једнаки за све задругаре.

(⁴) Одредба § 50 у погледу закључака скупштине важи и код спајања.

§ 73

(¹) Управни одбори задруга, које се спајају, поднеће заједничку, од свих чланова свих управних одбора потписану пријаву скупштинских закључака ради уписа у задружни регистар оном регистарском суду, у чијем подручју има седиште она задруга, која прима остале. Овај ће суд извести остале регистарске судове, који су надлежни за задруге, које би имале да престају спајањем, па ће, ако му остали судови изјаве да нема препреке према њиховом регистарском стању, извршити упис и о томе извести остале судове, који ће онда у својим регистрима избрисати оне задруге, које престају.

(²) Уписом закључака о спајању у задружном регистру оног суда, у чијем је подручју седиште примајуће задруге, извршено је спајање, те имовина и обавезе примљених задруга у целости прелазе на примајућу задругу, а њихови задругари постају задругари примајуће задруге, са свима правима и обавезама по правилима ове задруге.

(³) Пренос стварних и других права уписаних у земљишним и другим књигама и регистрима извршиће се по тражењу примајуће задруге, а на основу правноснажног закључка суда о упису спајања у задружни регистар.

§ 74

(¹) У случају спајања неће се вршити ликвидација примљених задруга.

(²) Управни одбор примајуће задруге позваће веровнике свију спојених задруга, да у року од три месеца пријаве своја потраживања, која постоје у тренутку објаве уписа о спајању у задружни регистар. У погледу објаве сходно важе наређења § 67 став 1 реченица друга, трећа и четврта. У погледу учинка позива и пријаве важе прописи § 55 став 1.

(³) До истека поменутог рока и измирења или обезбеђења пријављених потраживања, имовином сваке од спојених задруга управљаће се одвојено. Чланови управног и надзорног одбора примајуће задруге одговарају веровницима спојених задруга лично и солидарно за штету, која би им настала од прераног спајања управе имовином.

4 ОТСЕК

Стечај

§ 75

(¹) Наређења Стечајног закона и Закона о принудном поравнању ван стечаја важе и за задруге у колико овај Закон друкчије не наређује.

(²) Управни одбор, а ако се стечај отвори у току ликвидације, и ликвидатори врше права и дужности, које по Законима о стечају и о принудном поравнању ван стечаја припадају дужнику.

(³) У стечају задруге нема принудног поравнања. За стечај задруге не важе прописи о скраћеном стечајном поступку.

(⁴) Принудног поравнања ван стечаја нема код задруге у ликвидацији.

(⁵) Потраживања излучених задругара из њихових пословних удела не могу се у стечају задруге остваривати као стечајне тражбине.

(⁶) Стечајни веровници не могу непосредно од задругара тражити приносе, које ови на основу чланства у задрузи дугују стечајној маси.

(⁷) Предлог за отварање стечаја може се због недовољности имовине за покриће трошкова стечајног поступка одбити само онда, ако се ни обзиром на обавезе задругара из јемства не може очекивати покриће тих трошкова. То вреди и за предлог, да се стечај скине из поменутог разлога.

§ 76

(¹) Ако се покаже, да задругине обавезе премашују њену имовину, али се може са довољним разлозима очекивати, да се презадуженост даде укинути мерама, које скупштина може закључити, управни одбор ће одмах сазвати и за 10 дана одржати скупштину, а ако ова не би била довољно посећена и другу. Скупштини ће управни одбор објаснити стање задруге и ставити предлоге, како би се уклонила презадуженост. О закључцима скупштине известиће управни одбор регистарски суд и ревизијски савез.

(²) Код израчунавања презадужености задруге неће се као дугови сматрати износ пословних удела задругара, резервни фонд и други фондови, изузев оне, који су створени у добротворне сврхе за задругине службенике и не престају са престанком задруге. Као имовина ће се сматрати и тражбине задруге од задругара због непотпуне уплате њихових пословних удела и већ закључених поновних уплата (§ 42 став 2), у колико постоји вероватност, да ће се наплатити, а неће се као имовина сматрати обавезе задругара из јемства.

(³) Неће се сазвати скупштина, ако износ презадужености прелази четврти део вероватне вредности обавезе из јемства свих задругара.

§ 77

(¹) Ако скупштина не одлучи о мерама, којима би се могла уклонити презадуженост, даље, у случају из § 76 став 3, као и онда кад постоји неспособност задруге за плаћање, а нарочито кад је задруга обуставила плаћања, управни ће одбор одмах суду предложити, да отвори поступак за принудно поравнање ван стечаја или стечај.

(²) Ако предлог не ставе сви чланови управног одбора, суд ће о предлогу преслушати остале, па ће, ако се ови не сагласе или ако без одуговлачења не би било могућно, да се сви преслушају, стечај отворити само ако се разлози за предлог учине вероватним.

§ 78

(¹) Ако се у току ликвидације покаже, да је задруга презадужена, ликвидатори ће одмах известити регистарски суд и ревизијски савез.

(²) За израчунавање презадужености задруге важи наређење § 76 став 2, али се не могу сматрати као имовина тражбине задруге од задругара из већ закључених поновних уплата (§ 42 став 2).

(³) Ако износ презадужености премашује половину вероватне вредности обавезе из јемства свих садашњих и оних бивших задругара, којима јемство још није престало, или ако иначе треба сматрати, да имовина задруге укупно са износом, који ће се вероватно моћи наплатити из наслова јемства, неће бити довољна за покриће задругиних обавеза и трошкова ликвидације, ликвидатори ће одмах регистарском суду поднети предлог за отварање стечаја. Одредбе § 76 ст. 2 важе и овде.

§ 79

(¹) Управни одбор или ликвидатори дужни су, да отварање стечаја одмах јаве ревизијском савезу и да одмах сазову и за 10 дана одрже скупштину, која ће одлучити, да ли ће остати даље на дужности дотадашњи чланови управног одбора (ликвидатори) и надзорног одбора. У колико не би остали, она ће одмах, и ако избор није на дневном реду, бирати друге.

(²) У току стечаја може скупштину сазивати и управитељ стечајне масе уз пристанак стечајног судије. Управитељ има право да на скупштини ставља предлоге и даје објашњења, а право гласања има само ако је задругар.

§ 80

После рочишта за испитивање тражбина пријављених у стечају, управитељ стечајне масе израчунаће, који би износ задругари и бивши задругари, чије јемство у тренутку отварања стечаја још постоји, на основу уписаних а неуплаћених пословних удела и на основу свога јемства имали да плате за покриће задругиних дугова и вероватних трошкова стечајног поступка.

§ 81

(¹) Мањак ће се покрити у првом реду наплатом неуплаћених удела.

(²) Ако ти износи нису довољни покриће се мањак приносима из јемства и то, ако правилима није друкчије одређено, код задруга са неограниченим јемством према броју задругара, а код за-

друга са ограниченим јемством према броју уписаних пословних удела. По пословним уделима, које је задругар пренео, дужан је платити принос само у толико, у колико се принос не би могао наплатити од задругара, на кога је удео пренесен.

(3) Пре израчунавања приноса управитељ стечајне масе, по саслушању веровничког одбора, решиће о томе, да ли и у колико ће се узети у обзир задругари, који очигледно нису кадри да плате цео принос или део приноса. У колико се изоставе од наплате, у толико ће се повећати приноси осталих задругара.

(4) У рачуну приноса поједини задругари ће се навести породичним и рођеним именом и пребивалиштем, и са приносом, који дугују. Поред тога навешће се и имена оних задругара који су сасвим или делимиче ослобођени од плаћања уз кратко образложење зашто су ослобођени.

§ 82

(1) Рачун приноса управитељ стечајне масе поднеће стечајном суду који ће га, ако треба, рачунски исправити и објавом упозорити задругаре и стечајне веровнике, да га могу у року од 15 дана разгледати код стечајног суда и код управитеља стечајне масе и у том року стечајном суду поднети своје примедбе. У објави ће се одредити и рочиште за расправљање примедба.

(2) Искључене су примедбе, којима би задругари тражили, да се сасвим излуче из рачуна приноса, или да се у њега ставе са мањим приносима, због немогућности плаћања целог или дела приноса.

(3) Објава ће се огласити, осим на начин који правила прописују за објављивање закључака скупштине и саопштења задруге, и на судској табли; по нахођењу стечајног судије објава се може огласити још и на други који начин. Управном и надзорном одбору (ликвидаторима), управитељу стечајне масе, члановима веровничког одбора и оним задругарима, који имају да плате приносе, објава ће се доставити и непосредно.

(4) Правни учинак оглас добија када се објава на судској табли.

§ 83

(1) Рачун приноса одобриће стечајни суд, ако не сумња да је правилан и ако против њега нема примедба или су оне повучене на рочишту. У осталим случајевима одлучује стечајни суд, пошто је обавио потребне извиђаје и рачун приноса исправио или управитељу стечајне масе наредио да га исправи.

(2) Суд ће по један примерак одобреног рачуна приноса доставити управитељу стечајне масе и управном одбору (ликвидаторима), а један ће остати суду.

(3) Судско одобрење објавиће се по наређењима § 82 став 3. У објави упозориће се задругари и стечајни веровници, да могу одобрени рачун приноса разгледати код суда, код управитеља стечајне масе и код управног одбора (ликвидатора).

(4) Одобрени рачун приноса је правноснажан после 15 дана од дана објаве на судској табли.

§ 84

Задругари могу рачун приноса побијати рекурсом, ако су разлоге побијања изјавили најкасније на рочишту или их без своје кривице нису могли благовремено изјавити. Рекурс се мора стечајном суду поднети у року од 15 дана. Стечајни суд може на основу поднесеног рекурса по предлогу одгодити извршење.

§ 85

На основу извршног рачуна приноса управитељ стечајне масе ће наплатити приносе, но задржаће износе, у погледу којих је поднесен рекурс, докле о њему није правноснажно одлучено.

§ 86

(1) Ако се покаже, да мањак на основу рачуна о приносима није покривен, управитељ стечајне масе израдиће додатни рачун приноса, за који важе прописи §§ 80—85, а ако буде потребно сачиниће се и други додатни рачун приноса.

(2) Ако наплаћени приноси премашују мањак, вишком ће се најпре у целости или сразмерно измирити они задругари, који су допринели сразмерно више од осталих, за тај вишак, а остатак ће се сразмерно поделити међу све задругаре, који су приносе дали.

§ 87

(1) Принос, на основу рачуна приноса, задругар може пребијати својим потраживањима од задруге, али само до износа, који је за његово потраживање признат правноснажно одобреним нацртом за деобу стечајне масе.

(2) За принос, који је платио на основу рачуна приноса, задругар нема права регреса против других задругара.

§ 88

Наређења §§ 79 до 87 сходно ће се примењивати и онда, када се стечај не отвори или већ отворени скине, пошто постоји само један веровник или пошто стечајна маса није довољна за покриће трошкова стечајног поступка. У тим случајевима управни одбор или ликвидатори врше дужности, које су наложене управитељу стечајне масе, а регистарски суд може на њихово место по предлогу којег интересованог лица или по службеној дужности за вршење ових дужности поставити и друга лица.

VI ГЛАВА

Задружни савези

§ 89

(1) Свака задруга мора бити чланица једног ревизијског савеза, а може бити и чланица једног пословног савеза и то онога, који је члан истог ревизијског савеза.

(2) И пословни савези морају бити чланови неког ревизијског савеза и за њих сходно важи одредба става 5, 6 и 7.

(3) Више пословних савеза могу образовати један средишњи или главни или земаљски пословни савез. Овакви савези, у случају ако су обра-

зовани од пословних савеза, који су чланови разних ревизијских савеза, имају да се учлане у Главни задружни савез као ревизијски савез.

(⁴) У пословним савезима кредитних задруга могу бити чланице само кредитне задруге, а пословни кредитни савези само у средишњем, главном или земаљском кредитном савезу.

(⁵) Ревизијски савез не може уједно бити пословни као ни обрнуто.

(⁶) Ревизијски савез мора у чланство примити задругу која му се јави, а већ је уписана у задружни регистар.

(⁷) Савез, који не би примио задругу, дужан је да јој наведе разлоге за то. Управни одбор задруге може се против одбијања жалити Главном задружном савезу и то у року од месец дана пошто је примио одговор од савеза. Ако Главни задружни савез уважи жалбу обавезан је савез да задругу прими, а ако уважи разлоге савеза, може упутити задругу да се јави коме другом савезу; ако нађе да задруга нема услова за пријем ни у један савез, одбиће жалбу задруге и о томе извести обе странке, а ако задруга нема услова за пријем ни у који ревизијски савез известиће и надлежни регистарски суд.

(⁸) Управни одбор задруге дужан је да за шест месеци од дана уписа задруге у задружни регистар пријави задругу у ревизијски савез, а за даљих шест месеци да пријави суду у којем је ревизијском савезу учлањена. Ако управни одбор пропусти да благовремено пријави задругу у ревизијски савез или ако задруга не буде примљена у чланство ниједног ревизијског савеза, суд ће изрећи њен престанак.

(⁹) Сваки ревизијски савез је дужан да регистарском суду, надлежном за учлањену задругу, пријави ради забележбе у задружни регистар, да је задруга примљена у чланство, а тако исто и кад задруга престане бити његов члан.

§ 90

(¹) Задатак је ревизијских савеза:

1) да врше ревизије рада и стања својих чланова и то да бар сваке друге године прегледају рад и стање сваке своје задруге, а сваке године рад и стање пословних савеза;

2) да помажу оснивање нових задруга;

3) да се брину о правилном раду и напредовању својих чланова;

4) да се брину о задружној настави и задружној пропаганди;

5) да врше и друге дужности прописане им овим Законом;

6) да према државним и самоуправним властима, јавним установама и корпорацијама претстављају и бране опште интересе својих чланова;

7) да издају за своје задруге и пословне савезе једнообразна правила, пословне књиге и разне обрасце, и да издају књиге, часописе и сл., што је потребно за правилан рад задруга, за задружну наставу и пропаганду.

(²) Задатак пословних савеза је, да у пословној сарадњи са својим чланицама-задругама помажу ове у остваривању њихових задатака.

§ 91

(¹) За оснивање пословног савеза потребно је најмање двадесетпет задруга, а за оснивање реви-

зијског савеза потребно је најмање двестотине задруга.

(²) Чланови савеза могу поред задруга бити и поједина физичка лица но само у колико је потребно за састав управног и надзорног одбора.

(³) Правила савеза морају садржавати и ближе прописе о томе, како и под којим условима се добија и губи чланство, као и о разлозима за искључење, а код ревизијских и прописе о намештању и о отпуштању ревизора.

§ 92

За савезе важе сходно одредбе о задругама, у колико овим Законом није друкчије одређено.

§ 93

(¹) Чланове управног и надзорног одбора савеза бира скупштина савеза из реда задругара њихових задруга-чланица и из реда физичких лица према § 91 став 2, но тако да број чланова задруга у тим одборима мора бити већи од половине.

(²) Чланови управног и надзорног одбора као и службеници савеза не могу доћи у обавезу спрам савеза ни као дужници ни као јемци, а службеници савеза осим тога не могу бити чланови управног и надзорног одбора.

(³) Скупштину савеза сачињавају претставници (делегати) задруга, које бирају скупштине задруга и који могу скупштини савеза присуствовати само са писменим пуномоћијем задруга, које заступају. Претседник управног одбора задруге може бити делегат без избора, ако то предвиде правила задруге.

(⁴) Правила савеза одредиће колико ће њихови чланови уписивати удела и како ће их плаћати, а на скупштинама савеза имају њихови претставници по један глас, но правила пословних савеза могу одредити да задруге имају гласова сразмерно броју уплаћених удела.

(⁵) Савези су дужни, да на основу списка чланова крајем сваког тромесечја пријаве за њих надлежном регистарском суду нове чланове и број њихових уписаних удела као и чланове, чије је чланство престало и број њихових уписаних удела.

(⁶) Рок из § 31 став 5 за скупштине савеза продужује се на 15 дана.

(⁷) Одредба § 33 став 5 важи с тим, да се рок сазива и одржавања нове скупштине одређује правилима савеза; одредба § 36 став 4 важи с тим да су савези дужни скупштински записник у року од два месеца од дана скупштине објавити у своме листу или у препису доставити сваком свом члану.

(⁸) Рачунске књиге ревизијских савеза овераваће пре почетка књижења регистарски суд сходно § 56 став 3.

(⁹) Одредбе § 61 тач. 4 важе за савезе с тим, да ревизијски савез престаје кад број његових чланова за дуже од две године спадне испод двестотине, а пословни савез, ако број његових чланова за дуже од две године спадне испод двадесетпет.

§ 94

Сваки ревизијски савез мора бити члан Главног задружног савеза, који је један за целу др-

жаву. Главни задружни савез мора га примити у чланство, пошто буде уписан у задружни регистар, у колико одговара условима правила Главног задружног савеза. Ако Главни задружни савез одбије пријем неког ревизијског савеза, мора навести разлоге за то, а савез има право жалбе Министру пољопривреде у року од месец дана. Против решења Министра пољопривреде свака страна има право тужбе Државном савету.

§ 95

Задатак је Главног задружног савеза:

1) да врши преглед рада и стања свију ревизијских савеза као и ревизије савеза из § 89 става 3 и савеза и задруга из § 97 става 3, да бар сваке друге године прегледа њихов рад и стање, и да његов изасланик извештаје о извршеним прегледима (ревизијама) износи на скупштинама дотичних савеза;

2) да по потреби и поред ревизијских савеза врши ревизију пословних савеза и задруга и да извештаје о томе подноси преко свога изасланика скупштинама пословних савеза односно задруга;

3) да претставља, штити и унапређује интересе целокупног задругарства;

4) да се брине о ширењу задружне мисли и о усавршавању задружне технике, као и да негује и помаже задружну наставу;

5) да државним и самоуправним властима даје мишљења и предлоге о свима питањима, која интересују задругарство и о предметима који га могу унапредити;

6) да прибира и објављује статистику целокупног задругарства;

7) да претставља целокупно задругарство у Краљевини према иностранству и да одржава везу са међународним задругарством.

§ 96

(1) За Главни задружни савез важе сходно одредбе овога Закона о задругама и савезима осим одредбе о најмањем броју чланова.

(2) Чланови управног и надзорног одбора задруге и пословног савеза не могу бити чланови управног и надзорног одбора ревизијског савеза у коме су учлањени, а чланови управног и надзорног одбора савеза из § 89 став 3 прва реченица не могу бити чланови управног и надзорног одбора Главног задружног савеза; тако исто чланови управног и надзорног одбора пословних савеза не могу бити чланови управног и надзорног одбора савеза из § 89 став 3 прва реченица, у коме су учлањени.

(3) Пре уписа Главног задружног савеза у задружни регистар његова правила мора одобрити Министар пољопривреде у споразуму са Министром трговине и индустрије, са Министром финансија и са Министром социјалне политике и народног здравља. Ово важи и за измене или допуне тих правила.

VII ГЛАВА

Ревизија

§ 97

(1) Свака задруга и сваки задружни савез мора у свако доба примити ревизију читавог свог

рада и читаве своје имовине, а нарочито благајне, рачунских и осталих књига, рачуна и рачунских докумената, преписке, робе и постројења.

(2) Ревизију обављају стручни ревизори надлежног ревизијског савеза. Квалификацију, права и дужности ревизора у погледу вршења ревизија прописује Главни задружни савез правилником предвиђеним у § 103, а ревизијски савез ће сваког свог ревизора пријавити регистарском суду.

(3) Главни задружни савез може основати засебно ревизијско одељење за вршење ревизије задруга-чланица оних пословних савеза, чије скупштине реше, да се они и њихове задруге подвргавају ревизији поменутог одељења. Ови пословни савези и њихове задруге не морају бити чланице ревизијског савеза, али пословни савези, у овом случају, морају бити чланови Главног задружног савеза. У погледу права и дужности овог ревизијског одељења Главног задружног савеза важе сходно сви прописи који се односе на ревизијске савезе, а у погледу трошкова ревизије важе сходно прописи § 101. Задруге, које нису чланице једног ревизијског савеза, морају бити чланице савеза сходно прописи става 8 § 89. Главни задружни савез дужан је сходно § 89 став 9 сваки пословни савез и његове задруге, који се подвргну ревизији његовог ревизијског одељења, пријавити надлежном регистарском суду, ради забележбе у задружном регистру да потпадају под његову ревизију.

(4) Ревизор мора вршити своју дужност брижљивошћу и опрезношћу уредног пословног човека, по прописима овог Закона и правилника издатог од Главног задружног савеза за вршење ревизије.

(5) Чланови управног и надзорног одбора као и службеници задруге и савеза дужни су да ревизору дају истинита, тачна и потпуна објашњења о свему што је потребно да се ревизија правилно и што брже изврши. Ревизор може за време ревизије сазивати седнице управног и надзорног одбора ради расправљања предмета у вези са ревизијом.

§ 98

(1) О свакој извршеној ревизији ревизор је дужан саставити писмен извештај, у којем ће нарочито истаћи, да ли је нашао кршења Закона или правила и која, да ли су у реду списак задругара и исправе на којима се он оснива и да ли су извршена упутства и наредбе дате од ревизијског савеза приликом раније ревизије.

(2) Ревизор ће извештај предати управном одбору ревизијског савеза, који ће га са својим примедбама, упутствима и наредбама доставити управном одбору задруге, а овај ће ревизоров извештај и решење ревизијског савеза без одлагања саопштити надзорном одбору.

(3) Управни одбор задруге ће у року, одређеном му решењем ревизијског савеза, у границама своје надлежности извршити наредбе ревизијског савеза. Осим тога ће управни одбор на дневни ред прве наредне скупштине ставити читање ревизоровог извештаја и решења ревизијског савеза као и све предлоге, како ће се удовољити оним наредбама, чије извршење спада у делокруг скуп-

штине. Према приликама управни или надзорни одбор сазваће без одлагања ванредну скупштину.

(⁴) Извештај ревизоров и решења ревизијског савеза морају се у целости прочитати на скупштини, а прочитаће их један од оверача записника. Читање ревизијског извештаја и решења ревизијског савеза мора се обавити пре гласања о одобрењу годишњих закључних рачуна, пре давања разрешнице као и пре избора чланова управног одбора, ако су ови предмети на дневном реду.

§ 99

(¹) Ако управни одбор, по саслушању надзорног одбора, нађе да би извршење неке наредбе ревизијског савеза било штетно за задругу, он је дужан ствар изнети на скупштину, на којој ће се изнети извештај ревизора и решења ревизијског савеза.

(²) Ако скупштина гледиште управног одбора не одобри, управни одбор је дужан да изврши наредбе ревизијског савеза, осим ако би се тиме кршио Закон или правила.

(³) У предњем случају као и онда, кад скупштина одобри гледиште управног одбора, овај ће решење скупштине са својим приметбама саопштити ревизијском савезу.

(⁴) Ревизијски савез може у предњим случајевима (став 2 и 3) ствар изнети регистарском суду, надлежном за учлањену задругу. Суд ће извршити потребан извиђај, па ће, ако нађе, да је ревизијски савез у праву, разрешити од дужности оне чланове управног и надзорног одбора, који се противе извршењу наредба ревизијског савеза и наредити избор нових, а ако се скупштина или нови чланови управног одбора противе извршењу истих наредба ревизијског савеза, суд може изрећи престанак задруге.

(⁵) Задруга не може иступити из ревизијског савеза, док његове наредбе не изврши или док суд не изрекне, да ове наредбе не мора извршити.

§ 100

Ако би ревизијски савез задругу, због њеног отпора да изврши његове наредбе, искључио из свога чланства, задруга може да се жали Главном задружном савезу, чија је одлука коначна.

§ 101

(¹) Трошкове редовне ревизије (§ 90) сnose задруге, у колико их не подмирује ревизијски савез у коме су учлањене, а трошкове ванредне ревизије само онда, ако ова утврди чињенице, које је оправдавају.

(²) Ако се задруга и ревизијски савез не могу сложити о висини трошкова, или у питању, ко има да сноси трошкове ванредне ревизије, о томе ће решити коначно Главни задружни савез.

(³) Ако Главни задружни савез оснује заједничку ревизијску установу у смислу § 97 став 3, Министар пољопривреде ће тој установи путем Главног задружног савеза из фонда за помагање задругарства одобравати годишњу дотацију за покриће трошкова ревизије.

§ 102

(¹) Ревизијски савез известиће, у року од месеца дана, о свакој ревизији онај регистарски суд,

у чијем је задружном регистру уписана прегледана задруга.

(²) Ревизијски савези такође су дужни да крајем сваког месеца известе Главни задружни савез, које су задруге у томе месецу прегледане.

§ 103

За вршење ревизије задруга и задружних савеза као и за састављање извештаја о ревизији прописаће Главни задружни савез правилник, који одобрава Министар пољопривреде.

§ 104

Ревизори и чланови управног и надзорног одбора ревизијских савеза и њихово особље дужни су да чувају тајну о пословним приликама и појединим пословима прегледаних задруга и савеза, у колико за њих сазнају приликом ревизије или на други начин у вршењу својих дужности. Ова дужност не постоји спрам Главног задружног савеза, ни спрам судова у грађанским и кривичним стварима, које се тичу прегледане задруге или савеза, или чланова њиховог управног и надзорног одбора, као ни спрам надлежних власти у случајевима § 54.

VIII ГЛАВА

Надзор

§ 105

(¹) Министар пољопривреде има право надзора над радом Главног задружног савеза и право врховног надзора над радом земљорадничких задруга и њихових савеза. Над радом занатлијских задруга и задруга за осигурање као и њихових савеза, изузев оне које се баве пољопривредним осигурањима (§ 54 став 1) и њихове савезе, као и над радом задруга и савеза приватних намештеника и грађана врховни надзор врши Министар трговине и индустрије, над радом здравствених и радничких задруга и њихових савеза Министар социјалне политике и народног здравља, а над радом савеза и задруга државних службеника Министар финансија.

(²) У вршењу надзора у смислу става 1 надзорна власт може наредити Главном задружном савезу да изврши било општу било делимичну ванредну ревизију поједине задруге или савеза и да један примерак ревизијског извештаја поднесе истој власти. Ако се утврде повреде овога Закона или правила, надзорна власт ће то пријавити надлежном суду. У сваком случају дужан је Главни задружни савез да поднесе извештај надзорној власти да ли су и како уклоњене нађене повреде овога Закона или правила као и други недостатци у раду; односно шта је урађено да се уклоне; посебно пак дужан је да извести какве је закључке донела скупштина на којој је прочитан поменути ревизијски извештај.

(³) Ревизијски савез је дужан на захтев надлежне надзорне власти дати јој препис ревизијског извештаја о сваком извршеном прегледу задруге или савеза, као и друге податке о пословању задруге или савеза.

(⁴) Министар пољопривреде може поставити своје сталне изасланике код Главног задружног

савеза и код Задружне банке (§ 108), а Министар финансија код савеза задруга државних службеника. Поред тога они могу одредити преглед рада и стања ових установа по стручним лицима.

IX ГЛАВА

Повластице

§ 106

Ревизори ревизијских савеза, који су пријављени надлежним регистарским судовима, имају право на бесплатну возњу на државним железницама и бродовима као и на железницама и бродовима у државној експлоатацији. Правилник о томе прописује Министар саобраћаја у споразуму са Министром пољопривреде.

§ 107

(¹) Државна хипотекарна банка и Поштанска штедионица предаваће сваке године 2% а Државна класна лутрија 10% од свога годишњег чистог вишка Фонду за помагање задругарства, који ће бити на улогу код Привилеговане аграрне банке и из кога ће банка вршити исплате по налозима Министра пољопривреде.

(²) Привилегована аграрна банка исплаћиваће сваке године по одржаном збору акционара у корист фонда за помагање задругарства дивиденду на своје акције, које се налазе у рукама државе или Класне лутрије, почев са дивидендом за 1936 годину.

(³) Министар пољопривреде по предлогу Главног задружног савеза одобраваће из тога фонда задружним савезима помоћ за трошкове ревизије, за задружну наставу и статистику, за унапређивање произвођачких задруга као и за јачање резервног фонда задружне банке (§ 108). О употреби сретстава овога фонда Министар пољопривреде прописује правилник по саслушању Главног задружног савеза.

§ 108

(¹) Савези и задруге могу на уделе или на деонице основати Задружну банку за целу Краљевину, која ће кредитирати задруге и пословне савезе.

(²) Правила ове банке пре уписа код суда одобриће Министар трговине и индустрије у споразуму са Министром пољопривреде и Министром финансија на предлог Главног задружног савеза.

§ 109

Задружне установе моћиће своје новчане вишкове поверавати и Задружној банци сходно § 1 став 10 и за њу ће важити повластице, које уживају задруге, ако у својим правилима предвиди, да на уделе или деонице неће плаћати већу дивиденду од највише есконтне стопе Народне банке у дотичној години и да ће остатак годишњег пословног вишка, после дотације резервног и других фондова, уносити у фонд за помагање задругарства (§ 107).

X ГЛАВА

Казне

§ 110

У колико дело није строжије кажњиво по прописима кривичног законика, казниће се затвором до 2 месеца или новчано до 6.000 динара:

1) ко као члан управног или надзорног одбора или ликвидатор с умишљајем скриви, да се повредом Закона или правила на време не изврши сазив редовне годишње скупштине и не поднесу јој се закључни рачуни или би јој се поднели неверни закључни рачуни и стање чланова и удела;

2) ко као члан управног или надзорног одбора или као ликвидатор неиспуњавањем својих Законом или правилима прописаних дужности с умишљајем задрузи причини штету или њену имовину стави у опасност;

3) ко као члан управног или надзорног одбора или ликвидатор с умишљајем спречи или онемогући извршење ревизије (§ 97 став 1 и § 105);

4) ко као члан управног одбора или ликвидатор или председавајући скупштине повредом Закона или правила са умишљајем допусти, да на скупштини врше чланска права таква лица, која на то нису овлашћена или спречи задругара, да врши своја чланска права на скупштини, или ма на који начин кривотвори резултате гласања или учини да се у записник скупштине или у списак присутних или заступљених задругара унесу неистинити податци и чињенице;

5) ко као председавајући управног или надзорног одбора или ликвидатор са умишљајем исто (тач. 4) учини у погледу седница ових органа и записника о тим седницама;

6) ко повреди прописе § 118 став 6 и 7.

§ 111

(¹) У колико дело није строжије кажњиво по прописима кривичног законика, казниће се затвором до месец дана или новчано до 3.000 динара:

I Ко као члан управног или надзорног одбора или ликвидатор са умишљајем:

1) скриви, да се повредом Закона, правила или скупштинског закључка изврши ма какво плаћање задругарима, или не изврши наплата дуговања од задругара која проистичу из њиховог чланства, или на други који начин повреди прописе Закона чиме би могли бити оштећени веровници задруге;

2) приликом ревизије ревизору да, или скриви да му се да криво обавештење о таквим стварима, о којима ревизор има право да тражи обавештење.

II Ко у поднесцима регистарском суду или ревизијском савезу или у извештајима скупштини или у прилозима поднесака или извештаја са умишљајем изнесе неистините чињенице.

III Ко с умишљајем повреди одредбе § 1 став 6 до 10.

IV Ко као службеник или пуномоћник задруге с умишљајем учини дело из тац. I.

(²) Кажњив је и онај члан управног или надзорног одбора, ликвидатор, службеник или пуномоћник, који с умишљајем не спречи које од дела из става 1, у колико би био кажњен, кад би га сам учинио.

§ 112

(¹) У колико дело није строжије кажњиво по прописима кривичног законика или по §§ 110 или 111 казниће се због нереда новчано:

1. До 1.000 динара:

1) ко као члан управног или надзорног одбора или ликвидатор с умишљајем прекорачи круг рада одређен задрузи Законом или правилима;

2) ко као члан управног или надзорног одбора или ликвидатор с умишљајем повреди прописе овога Закона и правила о ограничењима §§ 10, 21, 26 став 3 и § 66 став 2 тач. 2 и о начину склапања правних послова са задругом (§ 14 став 1 и § 26);

3) ко скриви да се у погледу извештаја ревизора и решења ревизијског савеза не поступи по § 98, или да се не изврше одредбе ревизијског савеза, а да није добивено одобрење по § 99;

4) ко скриви, да се противно одредби § 74 имовином спојених задруга не управља одвојено;

5) ко као члан надзорног одбора скриви да се на време не прегледају годишњи закључни рачуни, предлози и извештаји управног одбора или ликвидатора;

6) ко прекрши прописе овога Закона и правила о исплати удела у случају престанка чланства у задрузи;

7) ко задругину фирму злоупотређува.

II До 500 динара:

1) ко из нехата учини дело из § 110 став 1 тач. 1, 3, 4 и 5 и § 111 став 1, I тач. 2, II и IV, у колико се ово односи на I тач. 2;

2) ко скриви, да се ко у задругу прими противно Закону или правилима, или да се не излучи задругар, чији би се отказ по Закону или правилима морао примити, или да се излучи задругар без разлога предвиђених Законом или правилима;

3) ко скриви, да се не воде и чувају по Закону и правилима задружне књиге, преписка, пописи, закључни рачуни, списак задругара и исправе, на којима се оснивају уписи у овај списак, записници скупштине и записници седница управног и надзорног одбора или ликвидатора;

4) ко изврши који посао, који по Закону или правилима спада у надлежност скупштине, или врши неке послове задруге, које он не би смео;

5) ко скриви, да се правила задруге или годишњи закључни рачуни или извештаји управног или надзорног одбора или ликвидатора или дневни ред скупштине не даду прописно задругарима на увиђај и преписивање, као и да им се не даду преписи закључних рачуна или извештаја;

6) ко задругину фирму не потписује онако како прописује овај Закон и правила задруге;

7) ко пропусти старати се о томе или омета, да се благовремено попуне упражњена места чланова управног или надзорног одбора или ликвидатора.

III Ко се с умишљајем огреши о ма који пропис овога Закона или правила а дело није предвиђено у овом и предњим параграфима, казниће се новчано до 1.000 динара, а ако се дело почиње из нехата, до 500 динара.

(²) У поврату дела под тач. I, II и III казне могу бити до двоструког износа.

(³) Кажњивост дела из овог §-а под I тач. 3, 4 и 5 и под II тач. 1, у колико се тач. 1 односи на дела из § 110 став 1 тач. 1 и 3 и на дела из § 111 став 1, I, тач. 2, а та се дела састоје у неизвршењу наплате дуговања од задругара, која проистичу из њиховог чланства, као и на дела из § 111, II и IV, у колико се тач. IV односи на поменута дела из § 111, став 1, I тач. 2 и II, затим под II тач. 2, 3 и 7 овог §-а, застарева за месец дана, пошто је исправљено незаконито стање њиме проузроковано, а најдаље за три месеца, откад је дело учињено. Кажњивост осталих дела из овог §-а застарева за три месеца откад је дело учињено.

§ 113

(¹) Ревизори и чланови управног или надзорног одбора ревизијског савеза као и њихови службеници, који с умишљајем повреде наређења § 104, казниће се, у колико дело не би било строжије кажњиво по другим законима, новчано до 2.000 динара, а у поврату још и затвором до месец дана. Поред предње казне суд може осудом изрећи, да ревизор не сме ревизије вршити у року од две године, а у поврату суд може поред казне изрећи, да ревизор не сме више никад вршити ревизије.

(²) Ако је дело почињено из нехата, казниће се због нереда новчано до 1.000 динара, а у поврату до 2.000 динара. У поврату суд може изрећи, да ревизор не сме вршити ревизије за време до годину дана. Кажњивост застарева за 3 месеца откад је дело учињено.

§ 114

(¹) Казне за дела из § 112 и из § 113 став 2 изриче регистарски суд у ванпарничном поступку, но не може их изрећи докле окривљенику није била дата прилика да се брани.

(²) Наплаћене казне суд ће без одлагања слати фонду за помагање задругарства при Привилегованој аграрној банци.

(³) Ако се новчане казне не могу наплатити, замениће се затвором и то по један дан за сваких 100 динара, а казне испод 100 динара замениће се једним даном затвора.

(⁴) Ако се извештајем о извршеном прегледу рада утврди, да је рад занатлијске или осигуравајуће задруге и пословних савеза поменутих задруга, изузев оне задруге које се баве пољопривредним осигурањима и њихове савезе (§ 54 став 1), противан одредбама овога Закона, других уредаба, правилника или уступава, које ће прописати Министар трговине и индустрије, и ако је управни и надзорни одбор које од предњих установа у току последњих пет година два или више пута кажњаван, Министар трговине и индустрије предложиће надлежном суду брисање дотичне установе из задружног регистра.

§ 115

Казне за дела из §§ 110 и 111 и из § 113 став 1 изриче по прописима закона о судском кривичном поступку надлежни кривични суд, и за та дела важи општи део кривичног законика.

XI ГЛАВА

Прелазна наређења

§ 116

(¹) За вођење, као и у погледу права разгледања задружног регистра, списка и прилога примењиваће се прописи, који сада важе у појединим правним подручјима. У оним правним подручјима Краљевине, где нема трговачког регистра, објаве уписа у задружни регистар вршиће се по прописима, који на дан ступања на снагу овога Закона важе за објаве уписа задруга.

(²) Овлашћује се Министар правде, да постојеће разне прописе о вођењу и разгледању задружног регистра, списка и прилога замени уредбом, која ће важити за читаву Краљевину, као и да том уредбом пропише поступак у погледу преноса уписа из постојећих регистара у нове регистре.

§ 117

(¹) Од дана обнародовања овога Закона нове привредне задруге могу се оснивати само по прописима овога Закона.

(²) Задруге и савези који су основани по досадашњим законима, а постоје на дан ступања на снагу овога Закона или су по облику и садржини уредно суду пријављени ради уписа, дужни су, у колико § 118 став 1 нису допуштени изузетци, своја правила и свој рад саобразити овом Закону у року од две године, а у погледу саображења одредби § 1 став 9 у року од десет година, иначе ће надлежни регистарски суд изрећи њихов престанак. Ово саображење правила и рада не подлежи никаквим таксама.

(³) За измену правила у предњим случајевима довољна је натполовична већина гласова без обзира на прописе правила о броју задругара, који мора бити присутан или заступљен на скупштини, и о потребној већини гласова. На исти начин могу задруге закључити измену правила о претварању ограниченог у неограничено јемство.

(⁴) До саображења правила овом Закону у предњем року важиће прописи ранијих закона. Измена досадашњих правила могућна је и у оним тачкама, за које измена није потребна по ставу 2, само уједно са том изменом. Нова правила важиће од дана уписа у задружни регистар.

§ 118

(¹) Задруге, које су основане по досадашњим законима, а постоје на дан ступања на снагу овога Закона или су по облику и садржини уредно суду пријављене ради уписа, могу најдуже десет година од дана обнародовања овога Закона задржати прописе својих правила, по којима је висина пословних удела различна, затим прописе о примању улога на штедњу, као и оне прописе својих правила, по којима поједином задругару на скупштини припада више гласова, али не могу тај број гласова повисити.

(²) Задруге, које с обзиром на њихово досадашње пословање не би могле саобразити своја правила прописима овога Закона, могу провести ликвидацију у року од три године од дана ступања на снагу овога Закона односно у истом року претворити се у друштва другог облика, обоје без наплате икаквих такса.

(³) Задружни савези, који на дан ступања на снагу овога Закона постоје као ревизијски савези, могу то остати и по овом Закону док имају најмање 50 учлањених задруга, али не могу вршити послове пословних савеза. Савез набављачких задруга државних службеника може и даље остати ревизијски и пословни за све врсте својих задруга док тај савез и његове кредитне задруге не буду примали улоге на штедњу и од незадругара.

(⁴) Кредитне задруге, које су до дана ступања на снагу овога Закона вршиле и животну осигурање својих задругара, могу изузетно од прописа § 1 став 8 и даље вршити то осигурање, но најдуже још десет година.

(⁵) На отказе и искључења, који су били уредно извршени пре уписа измене правила по овом Закону у задружни регистар, примењиваће се наређења ранијих закона према правном подручју, у којем задруга има седишта. Тако ће се и права и обавезе задругара, који су били излучени или за које је узрок излучења наступио пре уписа измене правила, просуђивати по ранијим законима.

(⁶) За кажњива дела, која су почињена пре уписа измене правила у задружни регистар, важе прописи ранијих закона, а у колико су за иста дела овим Законом одређене блаже казне, прописи овога Закона.

(⁷) Удружења и друштва која у својој фирми или називу имају реч „задруга” или други израз који потиче из ове речи, а не потпадају под овај Закон, не могу по истеку једне године од дана ступања на снагу овога Закона у фирми или називу имати додатак „са неограниченим јемством” односно „са ограниченим јемством” нити скраћенице ових додатака.

(⁸) После дана ступања на снагу овога Закона, не могу удружења и друштва, изузев водних задруга и Официрске задруге у Београду у своју фирму или назив унети реч „задруга” ни други израз који потиче из ове речи, ако се не оснују по овом Закону.

§ 119

(¹) Задруге, које постоје по трговачким законима, а не саобразе се овом Закону, имају у року од две године осим речи „задруга” у фирму уписати још додатак „по трговачком закону” или скраћено „по трг. зак.”.

(²) Помоћне благајне основане по Закону о регистрованим помоћним благајнама од 16 јула 1892 год. број 202 листа државних закона бивше Аустрије претвориће се у року од 4 године без ликвидације у друштва којег другог облика, а ако се претворе у задруге по овом Закону не плаћају никакве таксе за то претварање.

XII ГЛАВА

Закључне одредбе

§ 120

(¹) Ступањем на снагу овога Закона престају, у колико овим Законом није друкчије наређено, важити:

1) Закон о земљорадничким и занатским задругама од 3 децембра 1898 г. бивше Краљевине Србије;

2) Закон о ослобођењу земљорадничких задруга од плаћања поштанских такса од 4 октобра 1899 г. бивше Краљевине Србије;

3) Закон о потпомагању земљорадничких задруга од 26 јануара 1900 г., бивше Краљевине Србије;

4) Закон од 9 априла 1873 год. Бр. 70 листа државних закона о привредним и господарским задругама бивше Аустрије;

5) Закон од 21 маја 1873 год. Бр. 87 листа државних закона о полакшицама за задруге и Закон од 27 децембра 1880 год. Бр. 1 листа државних закона године 1881, којим се проширују олакшице из закона од 21 маја 1873 год. и на друге задруге бивше Аустрије;

6) Закон од 1 јуна 1889 год. Бр. 91 листа државних закона о полакшицама на пристојбине за вересијска и предујмовна друштва бивше Аустрије;

7) Закон од 10 јуна 1903 год. Бр. 133 листа државних закона о ревизији привредних и господарских задруга и других друштава бивше Аустрије;

8) Закон о изменама и допунама у задружним законима од 4 јуна 1931 (Службене новине бр. 151 од 17 јула 1931 год.);

9) Закон о оснивању акционарских друштава на територији Хрватске, Словеније, Баната и Бачке и Барање од 30 марта 1922 са изменама, које су унесене члановима 141 и 142 Финансијског закона за 1924/25 год., у колико се односи на задруге по овом Закону;

10) Закон о пољопривредном кредиту од 12 јуна 1925 год. саображен Уредбом Бр. 77.762/V, од 21 децембра 1932 године, у колико се његове одредбе које са одредбама овога Закона;

11) Правилници за извршење закона о пољопривредном кредиту од 12 јуна 1925 год. саображеног Уредбом од 21 децембра 1932 год. Бр. 17.610/V од 21 марта 1933 год. и Бр. 33.691/V од 29 маја 1933 год., у колико се њихове одредбе које са одредбама овога Закона, као и Правилник о употреби фонда за помагање задругарства и снижавање каматне стопе, који се налази код Привилеговане аграрне банке, од 21 децембра 1932 г. Бр. 77.762/V с тим, да ће се дивиденда за 1935 годину исплатити Земаљском савезу задруга за пољопривредни кредит према одредбама тога Правилника;

12) Закон од 20 маја 1922 год. о оснивању аграрних заједница односно измене и допуне тога

закона од 30 марта 1928 год. Бр. 11.600 донесене на основу овлашћења датог Министру за аграрну реформу у ставу 3 чл. 289 Финансиског закона за буџетску годину 1927/28;

13) Закон о задругама државних службеника од 3 новембра 1931 године („Службене новине” од 10 новембра 1931 год.) — заједно са уредбама од 5 децембра 1920 и од 12 маја 1928 године („Службене новине” од 30 децембра 1920 године и од 12 маја 1928 год.) — но с тим, да његове одредбе у чл. 14 (последњи став) 56, 57, 70, 73, 82 и 83 остају на снази још пет година од дана ступања на снагу овога Закона с тим, да у погледу исплаћивања капитала наплаћеног по чл. 70 став 1 тач. 4 остаје на снази став 2 чл. 70;

14) Закон о здравственим задругама од 30 децембра 1930 год. („Службене новине” Бр. 305 од 30 децембра 1930 год.), но с тим, да његове одредбе у §§ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 и 12 остају на снази још пет година од дана ступања на снагу овога Закона;

15) Закон о регистрованим помоћним благајнама од 16 јула 1892 год. Бр. 202 листа државних закона бивше Аустрије, узорни правилници, одредбе и наредбе донесене на основу тога закона.

16) Законски чланак XXXIII од год. 1898 бившег угарско-хрватског заједничког сабора о вересијским и обртним удругама.

(*) У ставу 1 § 37 Закона о насељавању јужних крајева од 11 јуна 1931 год. са изменама и допунама од 5 децембра 1931 год. и 23 јуна 1933 год. место Закона о земљорадничким и занатским задругама од 3 децембра 1898 год., разумева се овај Закон од оног дана кад ступи на снагу, а укидају се ставови 5 и 6 истог §-а.

(*) Прописи других закона, уредаба, наредаба и правилника, који већ по ставу 1 не престају, али се односе на задруге, престају важити, у колико су у противности са наређењима овога Закона, а где се други који закон, уредба или наредба или правилник позива на наређења, која престају важити по ставу 1, подразумеваће се наређења овога Закона.

§ 121

Овај Закон ступа у живот и добија обавезну снагу од дана обнародовања у „Службеним новинама”.

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 106597

24 октобра 1935 године
Београд.

ПРЕДМЕТИ: Предлог Трговачког закона.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Част ми је доставити под .1. Народном претставништву на решавање Предлог Трговачког законика заједно са образложењем.

У исто време част ми је доставити под .2 препис Указа од 19-X-1935 године бр. 106597 којим сам овлашћен, да могу Предлог овога Законика поднети Народном претставништву на решавање, а под .3 препис Указа од 19-X-1935 године бр. 106598 којим је Др. Милан Шкерљ, професор Универзитета у Љубљани, у смислу чл. 70 Устава Краљевине Југославије одређен за владиног повереника при претресу поменутог законског предлога у Народном претставништву.

Изволите, Господине Претседниче, и овом приликом примити уверење о мом одличном поштовању.

Министар правде,
Др. М. Мишулин с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

БЕОГРАД

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Министра правде, а на основу чл. 70 Устава Краљевине Југославије одређују Др. Милана Шкерља, професора Универзитета у Љубљани за владиног повереника при претресу Предлога Трговачког законика у Народном претставништву.

Министар правде нека изврши овај Указ.

19 октобра 1935 године

Београд

РАДЕНКО СТАНКОВИЋ с. р.
Др. И. ПЕРОВИЋ с. р.

Министар правде,
Др. М. Мишкулин с. р.

ПРЕДЛОГ ТРГОВАЧКОГ ЗАКОНИКА ЗА КРАЉЕВИНУ ЈУГОСЛАВИЈУ

ПРВИ ДЕО ТРГОВЦИ И ТРГОВАЧКО ОСОБЉЕ

ПРВИ ОТСЕК

ТРГОВЦИ

Трговац према пословима

§ 1

У смислу овога законика трговац је ко се у циљу привређивања у своје име бави неким од ових послова:

1) прибављањем и отуђивањем покретних ствари, било да се отуђују непромењене, било обрађене или прерађене, као и прибављањем и отуђивањем вредносних папира;

2) примањем обрађивања или прерађивања покретних ствари за друге, у колико то пословање премаша обим омањег заната;

3) примањем осигурања;

4) банкарским, мењачким или берзанским пословима;

5) примањем превоза ствари и лица по мору и по ваздуху, а по копну или унутрашњим водама само ако се превоз врши у већем обиму; пословима вуче пловних направа;

6) пословима комисионара, отпремника и складиштинских пословима;

7) пословима трговачких заступника и трговачких посредника;

8) издавачким (накладним, залојничким) и другим пословима трговине књигама и уметницама;

9) пословима штампара, у колико то пословање премаша обим омањег заната.

Трговац по начину и обиму пословања

§ 2

1) У смислу овога законика важи као трговац, од дана кога је фирма уписана у трговачки регистар, и онај ко у циљу привређивања има предузеће, које по начину, на који се, и по обиму, у коме се води, изискује да је уређено као трговачко предузеће, ма да му предмет није ниједна од врста послова побројаних у §-у 1.

2) За пољопривреду и шумарство наређења првог става вреде само у погледу предузећа за обрађивање или прерађивање сопствених пољопривредних или шумских производа.

3) Наређења првог става не односе се на слободна занимања.

Омањи трговац

§ 3

1) Наређења о трговачком регистру, фирми, трговачким књигама и прокури не односе се на лица која се баве омањом трговином.

2) Која се трговина сматра као омања, одређиће се уредбом, коју ће Министар правде у споразуму са Министром трговине и индустрије прописати, и то према висини разрезаног пореза од предузећа, без приреза; али због накнадних измена у погледу висине пореза не морају се брисати већ извршени уписи у трговачком регистру. За лица ослобођена од тог пореза одлучан је износ пореза, који би био разрезан, да лице није ослобођено пореза.

3) Наређења другог става вреде и за појмове „омањег заната” и „већег обима”.

4) За вођење омање трговине не може се образовати јавно трговачко ни командитно друштво.

Трговац по самом упису

§ 4

Ако је фирма уписана у трговачки регистар, не може се против онога, који се позива на упис, истичати да предузеће, које се води под том фирмом, није трговачко или да је омања трговина.

Трговачка друштва

§ 5

1) Наређења о трговцима примењују се и на трговачка друштва.

2) Наређење §-а 3 став 1 не односи се на деоничка друштва и на друштва са ограниченом одговорношћу.

Трговац и против забране

§ 6

На лица, која обављају неку трговину, наређења овог Законика о трговцима примењују се, ма да им је по прописима јавног права обављање такве трговине забрањено или учињено зависним од испуњења одређених услова.

ДРУГИ ОТСЕК

ТРГОВАЧКИ РЕГИСТАР

Регистарски суд

§ 7

1) Трговачки регистар воде трговачки односно окружни судови, а за деоничка друштва трговачки односно окружни судови у седиштима апелационих судова.

2) У трговачки регистар уписује се само оно што је законски наређено или допуштено, и само на основу закључка регистарског суда.

3) Уписи се врше по пријави странке, а по службеној дужности само када закон то наређује.

Објава уписа

§ 8

1) Суд ће упис у трговачки регистар одмах објавити једанпут у службеним новинама бановине, у којој регистарски суд има седиште, а ако таквих новина нема, у „Службеним новинама”, и једанпут у „Средишњем веснику”. На захтев странке објавиће се упис и у другим новинама.

2) Упис важи да је објављен истеком дана, када је објава изашла у службеним новинама бановине, односно у „Службеним новинама”.

3) Објављивање уписа врши се на трошак странке.

4) Уписи се објављују у целој садржини; ако закон друкчије не наређује.

5) Средишни весник издаваће Министарство правде, а устројство његово уредбом ће прописати Министар правде у споразуму са Министром трговине и индустрије.

Јавност трговачког регистра

§ 9

1) Свакоме је допуштено, у присутности којега регистарског чиновника, бесплатно разгледање трговачког регистра као и оних списа, на којима су основани уписи у регистар.

2) Препис свих или појединих уписа као и списка, поменутих у ставу 1, може сваки захтевати. Преписе издаје, а по захтеву и оверава водилац регистра под својом одговорношћу.

3) Суд ће, кад се затражи, издати уверење, да извесан упис постоји, да по предмету каквог уписа није било накнадних уписа, да је упис избрисан или да га није ни било.

Дејство уписа и објаве

§ 10

1) Ко је имао дужност да тражи упис у трговачки регистар, не може истицати према трећем лицу неуписане или уписане, а необјављене, чињенице, сем ако докаже, да су оне трећем лицу биле познате.

2) Чим је упис у трговачки регистар извршен и објављен, нико не може истицати незнање уписаних и објављених чињеница, сем ако докаже, да их није знао нити знати морао.

Пријава за упис

§ 11

1) Пријаве за упис у трговачки регистар и потписи, који се имају у суду чувати, морају се лично извршити у суду или поднети оверени.

2) Пријава се може, у колико из закона противно не произлази, извршити и преко пуномоћника, који је овереним пуномоћијем овлашћен за пријаве у трговачки регистар.

3) Ако се пријавилац за чињеницу, која се има уписати, позива на исправу, ова ће се пријави приложити у изворнику или овереном препису.

4) Ако је по Закону о радњама или по другом ком закону за обављање извесне радње потребно овлашћење или дозвола, пријави приложиће се и исправа о томе у изворнику или овереном препису. То не вреди, ако је упис у трговачки регистар услов. за сам правни останаk трговачког друштва.

Подружнице

§ 12

Упис

1) Оснивање подружнице пријавиће се регистарском суду главног настана. Ако се упис има

извршити и у трговачком регистру другог регистарског суда, пријава, прописани прилози и потписи поднеће се у два зворна или оверена примерка.

2) Регистарски суд главног настана забележиће у свом регистру дан оснивања подружнице и њену фирму, ако се разликује од фирме главног настана (§ 3з став 4), и послаће, ако је за подружницу надлежан који други регистарски суд, овоме суду пријаву са прилозима и потписима и једним службено овереним изводом из свога регистра.

3) Суд, који је надлежан за подружницу, извршиће упис подружнице, у колико према стању његова регистра нема препреке, а извод из регистра главног настана уписаће у свој регистар без измене.

§ 13

Даљи уписи

1) У колико овим закоником није што друго наређено, даље пријаве, које се тичу само подружнице, подносиће се код њеног регистарског суда, који ће о извршеном упису и објави известити регистарски суд главног настана ради забележбе; та забелешка се не објављује.

2) Све остале пријаве поднеће се регистарском суду главног настана (§ 12 став 1 друга реченица). Суд главног настана извршиће упис у својем регистру, па ће овај упис у службено овереном изводу са по једним примерком пријаве, прилога и потписа уз назнаку броја новина, у којима је објавио свој упис, послати регистарском суду подружнице. Овај ће извршити упис према послатом му изводу.

§ 14

Објава уписа

1) Забележба оснивања подружнице у регистру суда, надлежног за главни настан, објавиће се само онда кад за упис подружнице није надлежан који други суд. Упис оснивања подружнице као и остале уписе, који се не тичу, суд, надлежан за упис подружнице, објавиће само у толико у колико их није већ објавио суд главног настана у истим новинама.

2) Суд надлежан за подружницу известиће о упису суд главног настана, означајући овоме и бројеве новина, у којима је објавио упис.

§ 15

Стране подружнице

1) Наређења §§ 12, 13 и 14 вреде и за подружнице, чији се главни настан налази ван Краљевине, уколико наређењима VI главе другог дела или међународним уговорима није друкчије прописано или уколико отступање није потребно због закона државе, у којој се налази главни настан. Но подружница не може се уписати у трговачки регистар докле није доказано, да постоји главни настан ван Краљевине.

2) Од више подружница прва вреди као главни настан у погледу осталих, ако ималац за главну не одреди коју другу.

Упис промене настана

§ 16

1) Ако се промени настан тако, да би за упис фирме био надлежан други регистарски суд, пријавиће се промена суду, у чијем је трговачком регистру фирма до тада била уписана.

2) Овај ће суд у регистру забележити брисање фирме. Закључак о томе послаће са пријавом и службено овереним изводом свих уписа, који у регистру постоје, регистарском суду, у чијем ће подручју бити нови настан.

3) Тај ће суд донети закључак о упису фирме у свој регистар. Уједно са уписом фирме унеће у свој регистар и све још постојеће уписе, па ће о упису и објави уписа обавестити дотадашњи регистарски суд, који ће у свом регистру фирму брисати и брисање објавити.

4) Ако суд одбије упис фирме у свој регистар обавестиће о томе суд, у чијем је регистру фирма до тада уписана.

Казне

§ 17

Изрицање казне

1) Онога ко је дужан да учини пријаву или да поднесе потпис или какав други поднесак за трговачки регистар, а не удовољи тој дужности, регистарски ће суд под претњом казне позвати, да је испуни, и за то испуњење оставити му примеран рок. Ако странка не удовољи позиву или пропуст не оправда у року, суд ће изрећи казну, која не може бити већа од три хиљаде динара, уколико овим законом није друкчије наређено.

2) Ако странка пре или после изрицања, али пре извршења казне докаже, да је, уколико је то према природи и сврси повређеног наређења закона могуће, без одлагања удовољила повређеном наређењу закона, суд је може казне сасвим ослободити или јој изречену казну сасвим или делимично опростити. Ако извршење казне нема успеха, а странка би повређеном наређењу закона према његовој сврси или природи могла удовољити, суд ће поново изрећи казну. Ова казна не може бити већа од шест хиљада динара, а може се изрицати докле странка не удовољи позиву.

3) Ко поднесе неистиниту пријаву, потпис или који други поднесак, казниће се новчаном казном од три стотине до шест хиљада динара. Ако је дело учињено с умишљајем, казниће се поред новчане казне још и затвором до шест месеци.

4) Казна не искључује одговорност за накнаду штете.

§ 18

Извршење казне

1) Уколико су ненаплативе, новчане казне замењују се по једним даном затвора за сваких пуних две стотине динара, тако и за износ који не достиже две стотине динара.

2) Наплаћене новчане казне предаће суд општини, у чијем је подручју осуђеников главни настан односно настан, у погледу кога је казна изречена (§ 13 став 1), а за потпомагање сиротиње.

3) У колико би дело или пропуст, кажњиво по §-у 17, потпадало и под наређења кривичног законика, поред казне, изречене по кривичном закону, не може се изрећи још и казна по § 17.

4) Кад се из имовине осуђеника не може наплатити и већ досуђена накнада штете и новчана казна, првенство припада накнади штете, ако новчана казна још није предата.

§ 19

Кажњавање више лица

Ако је дужност више лица да учине пријаву или даду потписе или друге поднеске, наређења §§-а 17 и 18 вреде за свако од њих.

§ 20

Утицај одлуке парничног суда

1) Ако је против једнога од више учесника, обавезаних на извршење пријаве, одлуком парничног суда утврђена дужност на учешће у пријављивању за трговачки регистар, или ако је против једнога од таквих учесника утврђен неки правни однос, који треба уписати у трговачки регистар, за упис је довољна пријава осталих учесника. За ово је потребно, да је одлука правоснажна или да постоје услови из § 323 став 1 број 3 и 4 Закона о извршењу и обезбеђењу, или да учесници вероватним учине, да би због одуговлачења захтеваног уписа наступила опасност непоправљиве штете. Ако се промени одлука, на основу које је упис учињен, то се мора на предлог кога од учесника уписати у трговачки регистар.

2) Упис, који је правоснажном одлуком парничног суда проглашен за недопуштен, не сме се извршити, ако се томе противи онај који је издејствовао одлуку. Исто вреди, ако одлука још није постала правоснажна, али постоје услови § 323 став 1 број 3 и 4 Закона о извршењу и обезбеђењу, или ако се вероватним учини, да би због извршења уписа наступила опасност непоправљиве штете за онога кога се упис тиче или за онога ко је издејствовао одлуку.

3) Ови прописи примењују се сходно и на поравнање пред судом.

§ 21

Упис брачних уговора

1) Ако је фирма једног брачног друга уписана у трговачки регистар, по пријави једног или другог брачног друга могу се уписати у трговачки регистар брачни уговори; уз пријаву поднеће се брачни уговори у овереном препису.

2) У регистар се уписује само датум брачног уговора и датум његових измена, као и породично и рођено име, занимање и пребивалиште брачних другова.

3) Права из брачних уговора према трговцу чија је фирма уписана у трговачки регистар, дејствују у односу према његовим веровницима, чије су тражбине из трговачког пословања постале пре дана поменутога уписа, само ако су уписана у којој јавној књизи још пре постанка поменутих тражбина.

4) Предња наређења важе и за јавне другаре трговачких друштава.

Измена уписа. Спор о упису**§ 22**

1) Ко држи, да је повређен уписом или тиме што је упис одбијен, може тражити измену судског закључка у ванпарничном поступку. Ако би се имао изменити упис, предлог ће се по захтеву предлагача забележити у трговачком регистру.

2) Ако упис зависи од пресуде по ком ће поведеном спору, регистарски суд може упис одгодити до окончања спора. У колико би се новим уписом имао изменити који већ постојећи упис, спор ће се по захтеву које од странака забележити у трговачком регистру.

3) Забелешке из става 1 и 2 не објављују се.

Недопустиви уписи**§ 23**

1) Упис у трговачки регистар, који је већ у време кад је учињен био недопустив, може регистарски суд брисати по службеној дужности, уколико закон друкчије не наређује.

2) Интересована лица позваће се пре тога, да се у одређеном року изјасне о намеравању брисању. Ако њихово боравиште није познато, позваће се огласом који ће се објавити (§ 8).

3) Брисање ће се извршити на основу правоснажног закључка, уз напомену да је извршено по службеној дужности.

Упис по службеној дужности**§ 24**

1) Ако се стечајни поступак сврши деобом стечајне имовине, фирма ће се избрисати по службеној дужности.

2) Ако предузеће, које се води под уписаном фирмом, више не постоји, а пријава за брисање не може се постићи кажњавањем, суд ће по службеној дужности донети закључак о брисању фирме.

3) Пре брисања суд ће, изузев у случају става 1, уписаног имаоца фирме или његове правне последнике обавестити, да ће фирму брисати, ако у одређеном року, који не сме бити краћи од једног месеца, било писмено било код суда на записник не изјаве противљење.

4) Ако лица, поменута у претходном ставу, нису позната, или није познато њихово боравиште, суд ће их обавестити огласом који ће се објавити (§ 8); у огласу назначиће се последњи календарски дан рока.

5) О противљењу суд ће одлучити закључком.

6) Брисање извршиће се по правоснажности закључка о одбијању противљења, са напоменом да је извршено по службеној дужности.

7) На исти начин може суд извршити упис измене или допуне код већ уписане фирме, ако се пријава за то не поднесе после извршења двеју казни по §-у 17 став 1 и 2.

Сарадња других власти**§ 25**

1) Власти и трговачке, индустријске и занатске коморе, кад у вршењу своје дужности сазнају, да нека чињеница, која треба да се упише у трговачки регистар, није уписана или да уписана чи-

њеница не одговара истини или да ко безправно употребљава фирму, дужне су о томе без одлагања известити регистарски суд.

2) Трговачке, индустријске и занатске коморе могу стављати предлоге у сврху попуњавања или исправљања уписа у трговачки регистар.

Поступак у стварима трговачког регистра**§ 26**

1) За поступак у стварима трговачког регистра, у колико није уређен овим законом, вреде наређења Закона о судском ванпарничном поступку.

2) Подробније прописе о уређењу и вођењу трговачког регистра, о начину објављивања уписа, о сарађивању других власти и комора и о поступку при изрицању казне издаваће уредбом Министар правде.

ТРЕЋИ ОТСЕК**ТРГОВАЧКЕ ФИРМЕ****Појам****§ 27**

1) Фирма је име, под којим трговац у трговању врши своје послове и потписује се.

2) Трговац може под фирмом тужити и бити тужен из правних односа, који су у вези са његовим трговачким предузећем.

Састав фирме трговца појединца**§ 28**

Фирма трговца, који тргује без другара или само са тајним другаром, мора садржати његово породично име и бар једно потпуно рођено име.

Фирма трговачког друштва**§ 29**

1) Фирма јавног трговачког друштва, која не садржи породично име свих другара, мора садржати бар породично име једног другара, са додатком, из којег се види да постоји друштво.

2) Фирма командитног друштва мора садржати породично име бар једнога лично одговорног другара, са додатком, из којег се види да постоји командитно друштво.

3) Ако је другар јавног трговачког или командитног друштва које трговачко друштво, његова фирма може ући у састав фирме јавног трговачког или командитног друштва само кад је већ уписана у трговачки регистар и само са додатком, из ког се види, да је тај другар трговачко друштво извесног облика. У том случају у фирми не мора бити и породично име кога другара.

4) Деоничко друштво узима своју фирму према предмету предузећа; у фирми се мора назначити, да је деоничко друштво.

5) Друштво са ограниченом одговорношћу узима своју фирму по предмету предузећа или састављену из породичног имена свих другара или бар једног од њих; у фирми се мора назначити да је друштво са ограниченом одговорношћу. Наређење става 3 сходно вреди и овде.

Додаци у фирми**§ 30****Допуштени додаци**

1) Допуштени су додаци, који служе одређењем обележавању предузећа или његовог имаоца, но у фирму се не смеју уносити додаци, који би могли стварати обману у погледу врсте или обима предузећа или прилика његовог имаоца, а у фирму трговца, који тргује без другара или само са тајним другаром, нарочито се не смеју уносити додаци, који би наговештавали друштвени однос.

2) Фирма подружнице мора садржати додатак, који означава њену везу са главним настаном.

§ 31**Додаци по одобрењу**

Изрази, који означавају народност, државу, бановину, покрајину, област или крај у нашој држави, могу се као додаци у фирму ставити само с одобрењем бана, а по саслушању надлежне трговачке, индустријске или занатске коморе.

Језик. Потписивање**§ 32**

1) Фирма мора гласити на службеном језику, а може поред тога да гласи и на којем другом живом језику, али садржина мора бити иста.

2) Ако се фирма упише у трговачки регистар на више језика, потпис фирме даће се суду на свима тим језицима.

3) Ако се фирма састоји из породичног и рођеног имена само једног лица, потписиваће се својеручно; у другим случајевима састав фирме може бити од другог написан или механички отиснут, а испод тога се мора ставити својеручни потпис лица, власног за потписивање фирме.

Заштитно подручје фирме**§ 33**

1) Свака нова фирма мора се јасно разликовати од свих фирми, које постоје у истој општини, а већ су уписане или уредно пријављене за упис у трговачки регистар.

2) Нове фирме деоничких друштава и друштава са ограниченом одговорношћу морају се јасно разликовати од свих фирми истог облика друштава у подручју, за које суд, у чијем је регистру уписан главни настан, води трговачки регистар.

3) Ако трговац има исто породично и рођено име под којим је већ други уписан у трговачки регистар, мора ставити уз своје име додатак, по којем се његова фирма јасно разликује од већ уписаних или пријављених фирми. Јасна је разлика, ако се може приметити пажњом, која је обична у пословном промету.

4) Ако у општини, где се оснива подружница, постоји једнака уписана фирма, фирми подружнице ставиће се додатак, који одговара наређењу претходног става.

5) Министар правде може у споразуму с Министром трговине и индустрије уредбом одредити, да се суседна места или општине у погледу фирме сматрају као једно подручје у смислу овога параграфа. Исто тако може уредбом проширити за-

штитно подручје за фирме трговачких друштава, ако би се за то показала потреба. Због тих проширења не морају се мењати већ уписане фирме.

Промена имена**§ 34**

Ако се промени породично или рођено име имаоца предузећа или у фирми садржано породично или рођено име другара, може остати дотадања фирма.

Прелаз фирме**§ 35****Везаност фирме за предузеће**

Фирма може прећи на другог само заједно са предузећем, које се под том фирмом води.

§ 36**Употреба старе фирме**

1) Ко прибави или наследи трговачко предузеће, може га водити под дотадашњом фирмом, са означањем или без означања да је предузеће на њега прешло, ако су пређашњи ималац предузећа односно његови наследници на то изреком пристали.

2) Ако предузеће пређе од друштва, у чијој се фирми налази обавезни додатак из § 29 став 2, 4 и 5, на трговца појединца или на јавно трговачко друштво, мора се прелаз означити у фирми или брисати обавезни додатак; у обратном случају мора се у фирму унети додатак из § 29 став 2, 4 или 5.

3) Ако се предузеће отуђи у стечају или путем извршења, мора се за даљу употребу фирме прибавити одобрење дужника, чије је породично и рођено име садржано у фирми, или његових наследника.

4) Ова наређења сходно вреде и онда кад ко какво трговачко предузеће закупи, добије на плодоживање или продужи по каквом сличном правном односу.

§ 37**Утицај промене другара на фирму**

1) Ако у постојеће трговачко предузеће ступи другар, или у трговачко друштво уђе нов другар, или из трговачког друштва испадне који другар, може се стара фирма даље употребљавати; али ако је име испалог другара било у фирми, стара се фирма може даље употребљавати само са изреченим пристанком тога другара или његових наследника.

2) Ако се уласком или испаданем другара мења сам облик друштва, мора се унети односно брисати обавезни додатак.

§ 38**Прелаз предузећа**

1) Кад преузималац неког трговачког предузећа са пристанком имаоца или његових наслед-

ника продужи рад под старом фирмом, било да се прелаз фирме додатком у њој назначи или не, дужник може дуговање, које је постало у ранијем пословању предузећа, измирити и преузимаоцу, ако га преузималац или пређашњи ималац предузећа није обавестио, да потраживање није уступљено.

2) У погледу одговорности преузимаоца за обавезе постале у ранијем пословању предузећа, вреде прописи Грађанског законика.

Ступање другара у предузеће

§ 39

1) Кад ко ступи као јавни другар или ко-мандитор у предузеће трговца појединца, друштво одговара за све обавезе, које су постале у ранијем пословању предузећа, иако се предузеће даље не води под старом фирмом. Друкчији споразум вредеће према трећима само ако је уписан у трговачки регистар и објављен, или ако га је један од другара трећем лицу саопштио.

2) Потраживање постало у ранијем пословању дужник може измирити друштву, ако га није друштво или ранији ималац предузећа обавестио, да потраживање није прешло на друштво.

3) Ово вреди и за случај, да је предузеће раније било омања трговина.

Упис фирме. Пријавилац. Садржина пријаве

§ 40

Пријава за први упис

Трговац (§§ 1, 2) дужан је, да ради уписа у трговачки регистар, своју фирму, место свога трговачког настана и предмет предузећа пријави суду, у чијем је подручју настан, као и да потпис своје фирме поднесе суду ради чувања. Он може за упис пријавити и назив своје радње.

§ 41

Пријава промене

Промена фирме или њеног имаоца, предмета предузећа, премештај настана у друго место, као и промена назива радње, ако је овај уписан, има се према § 40 пријавити ради уписа у трговачки регистар. Тако се мора поступити и онда кад престане предузеће, које се водило под уписаном фирмом.

§ 42

Пријава фирме правног лица за први упис

1) Пријаву ради уписа фирме правног лица у трговачки регистар, у колико у овом закону није друкчије наређено, морају учинити његови законски заступници.

2) Уз пријаву морају се у изворнику или овеном препису поднети правила правног лица и исправе о постављењу управе предузећа.

3) У трговачки регистар имају се уписати фирма и седиште правног лица, предмет и настан предузећа и име, занимање и пребивалиште чланова управе, а тако исто и одредбе, које се одnose на трајање предузећа и на овлашћење управе да заступа правно лице.

§ 43

Пријава промене код правног лица

1) Ради уписа има се пријавити и свака промена правила или чињенице, које се морају у трговачки регистар уписати по наређењима §§ 41 и 42, престанак правног лица односно његовог предузећа и, ако има да се изврши ликвидација, име, занимање и пребивалиште ликвидатора, као и нарочите одредбе, које се односе на њихово овлашћење за заступање.

2) Ако се промена не односи на чињенице, које су наведене у §§ 41 и 42 став 3, упис промене правила врши се самим позивањем на исправе, које су суду поднесене у погледу те промене.

3) Пријаву врши управа, а чим су уписани ликвидатори, они врше даље пријаве за упис.

§ 44

Подношење потписа код правног лица

Чланови управе и ликвидатори правног лица морају своје потписе поднети суду ради чувања.

§ 45

Предузећа државе и бановине

Не мора се у трговачки регистар уписати трговачко предузеће (§§ 1 и 2) државе, бановине или које њихове установе. Ако се не упише, за њега не вреде наређења о фирми, трговачким књигама и прокури.

§ 46

Заштита фирме

1) Онога, који употреби фирму, на коју по наређењима овога законика нема права, регистарски суд ће казнама принудити да је више не употребљава (§§ 17 до 19).

2) Ко у своме праву буде повређен тиме што други неку фирму безправно употреби, може тужбом тражити, да овај напусти употребу те фирме, и, у случају кривње, да му накнади штету.

3) Ако ко у пословном промету употреби неку фирму тако подешену да би могло изазвати пометњу, да је то фирма коју други с правом употребљава, тај други има право на тужбу по ставу 2.

4) Пресуду, донесену по ставу 2 или 3, суд ће по предлогу објавити о трошку онога, који је парницу изгубио, и то у једним ловинама, које означити предлагач.

5) Наређењима предњих ставова не мењају се прописи о заштити, коју фирма на основу других закона ужива против бесправне употребе.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

ТРГОВАЧКЕ КЊИГЕ. РАЧУНОВОДСТВО

Дужност вођења књига

§ 47

1) Трговац мора, према природи и обиму предузећа, своје књиговодство удесити тако да се из њега јасно и потпуно види његово имовно стање, послови, који су у вези са његовим трговачким радом и њихово кретање.

2) Књижења морају се вршити по правилима уредног књиговодства и морају се позивати на списе који књижење правдају а на крају пословне године морају се закључити у сагласности са инвентаром и билансом.

Попис

§ 48

1) Трговац је дужан, у почетку свога рада, саставити попис (инвентар), у који ће тачно уписати све своје непокретнине, сва своја потраживања и дуговања, готов новац, све вредносне папире и све остале своје имовинске предмете, при томе означити вредност свих појединих састојака имовине и направити закључак, који ће представљати однос (биланс) имовине (активе) према дугovima (пасиви).

2) Он је дужан и по свршетку сваке своје пословне године саставити такав попис и биланс у року, који одговара уредном извршењу ове дужности. Пословна година не сме прећи дванаест месеци.

3) Ако трговац има такво стовариште робе, да се по природи његовог трговања том робом не може сваке године састављати попис, може га саставити сваке друге године; али о свој осталој имовини попис мора саставити сваке године. Дужност, да се биланс састави годишње, тиме се не мења.

Биланс

§ 49

Биланс се мора саставити према опште признатим трговачким начелима тако исцрпно, јасно и прегледно, да заинтересована лица могу потпуно сазнати имовно и привредно стање трговца.

Процењивање

§ 50

1) При састављању пописа и биланса сви поједини састојци имовине и дуговања морају се означити по вредности, коју треба да им прида уредан трговац у времену за које се попис и биланс праве.

2) Вредност се мора означити у динарима.

3) Несигурна потраживања уписаће се по вероватној вредности, а отписати она која се не могу наплатити.

Начин уписивања пописа и биланса

§ 51

1) Попис и биланс треба уписати у посебну књигу (пописник) или сваки пут засебно саставити;

у овом случају пописи и биланси имају се здружити и по реду чувати.

2) Попис и биланс трговац треба сам да потпише. Ако има више другара, који лично одговарају, дужни су сви да их потпишу.

Преписка

§ 52

Трговац је дужан да задржи препис или отисак од сваког писма или телеграма, које у своме трговачком пословању шаље, и да те преписе као и сва примљена писма и телеграме брижљиво и у реду чува. То вреди и за забелешке, које ће трговац правити о пословним телефонским разговорима.

Устројство књига

§ 53

1) У колико се књиговодство врши у књигама, оне морају бити пре почетка књижења повезане и у свакој морају све стране или листови бити означени редним бројевима.

2) За књиговодство, које се не врши у књигама, Министар правде може, по споразуму са Министром трговине и индустрије и Министром финансија, било уопште, било за поједине врсте трговачких предузећа, уредбом давати посебне прописе, који ће се односити на правилност, потпуност и прегледност тога начина књиговодства.

3) Прописи о трговачким књигама сходно вреде и за књиговодство по ставу 2, у колико није друкчије наређено.

Вођење књига

§ 54

1) Трговачке књиге морају се, уколико другим законима или међународним уговорима није допуштено што друго, водити на службеном језику, а преписка мора се водити на којем од живих језика и словима таквог језика.

2) У току књижења не смеју се на местима, која се по правилу имају да испишу, остављати празнине. Што је једном већ уписано, не сме се преправљати ни брисати тако, да се више не може прочитати. Уопште, забрањује се свака измена, због које би било неизвесно, да ли је она учињена при првобитном књижењу или касније.

3) Из књига (§ 53 став 1) не смеју се листови vaditi нити нови додавати, а у књиговодству по § 53 став 2 имају се предузети потребне мере да се отклоне недостаци, које тај начин књиговодства има према књиговодству по повезаним књигама.

Чување књига и осталих списа

§ 55

1) Трговац је дужан чувати своје књиге десет година, рачунајући од дана последњег уписа.

2) Десет година дужан је чувати и преписку, списе, који правдају увођење у књигама, и друге пословне забелешке.

Подношење књига суду

§ 56

1) У току судског поступка суд може, на предлог или по службеној дужности, наредити, да

му једна или друга или обе странке поднесу трговачке књиге.

2) Овим се не мењају прописи грађанског парничног поступка, према којима је противна парнична странка обавезна да поднесе исправе.

Предавање књига суду

§ 57

У стечају и у поступку о принудном поравнању ван стечаја, као и кад се ради о деоби имовине, нарочито заоставштине, заједничке или друштвене имовине суд може наредити, да му се предаду књиге ради сазнања целе њихове садржине.

Рачуноводство трговачких друштава

§ 58

Наређењем овога отсека не мењају се нарочита наређења за рачуноводство трговачких друштава.

Казне

§ 59

1) Ко повреди дужности, које трговцу налажу наређења §§ 48 до 55 или уредбе издате на основу §§ 53 став 2 и 60, казниће се по службеној дужности или на предлог трговчевог веровника по §-у 17 став 3. Наређења §-а 17 став 4, §§ 18 и 19 вреде и овде.

2) Казну изриче у ванпарничном поступку суд, који у вршењу своје дужности примети повреду, а кад је поступак покренут по пријави или по предлогу веровника, онда регистарски суд.

Уредбе

§ 60

Поред уредаба поменутих у § 53 став 2 Министар правде може у споразуму са Министром трговине и индустрије и са Министром финансија издавати и друге уредбе, којима се дају подробнији прописи о устројству и вођењу трговачких књига.

ПЕТИ ОТСЕК

ПРОКУРА И ТРГОВАЧКО ПУНОМОЋСТВО

Давање прокуре. Скупна прокура

§ 61

1) Прокуру може дати само ималац трговачког предузећа или његов законски заступник и то само изречно.

2) Она се може дати и двома или већем броју лица скупно (скупна прокура), али и у том случају изјаве воље, позиви, саопштења и слично могу се са правним дејством према властодавцу учинити и поједином од скупних прокуриста. Кад се ради о питању знања чињеница или о питању кривње, довољно је да знање чињенице или кривња постоји на страни једнога од скупних прокуриста.

Обим прокуре

§ 62

1) Прокура овлашћује на све врсте судских и вансудских послова и правних делања, које собом

доноси пословање трговачког предузећа ма које врсте.

2) Прокуриста не може отуђивати и оптерећивати непокретну имовину, ако и за то није овлашћен.

Ограничење прокуре

§ 63

1) Прокура не може се ограничити према трећим лицима, без обзира, да ли она за ограничење знају или не.

2) Ограничење прокуре на пословање једнога од више настана вреди према трећим лицима само ако ти настани послују под разним фирмама. Фирма подружнице важи у смислу овог наређења за различну и онда кад се у њој налази додатак, који је обележава као фирму подружнице.

Уговор са самим собом

§ 64

Уговор, којим прокуриста у име властодавца склопи са самим собом као другом страном, било да то учини у своје, било у туђе име, не важи, у колико прокуриста на то није нарочито овлашћен.

Потпис прокуристе

§ 65

1) Прокуриста дужан је потписивати фирму тако да испод ње потпише своје име са додатком, који показује прокуру.

2) Код скупне прокуре сваки прокуриста дужан је испод фирме потписати своје име са поменутим додатком.

Опозивање прокуре

§ 66

1) Прокура се може у свако доба опозвати без обзира на правни однос на основу ког је дата, но прокуристи остају потраживања по уговору.

2) Прокуриста не може прокуру пренети на другога.

3) Прокура не престаје смрћу властодавца ни тиме што се властодавцу одузме својевласност.

Упис прокуре

§ 67

1) Давање и престанак прокуре трговац дужан је пријавити ради уписа у трговачки регистар. Исто тако за упис у трговачки регистар мора се пријавити скупност прокуре као и свака измена у погледу прокуре.

2) Прокуриста свој потпис фирме поднети суду ради чувања.

Трговачки пуномоћник

§ 68

1) Трговачки је пуномоћник онај, кога трговац, не дајући му прокуру, изречно или прећутно овласти да води цело његово трговачко предузеће или извесну грану предузећа или да врши само извесну врсту послова његовог предузећа.

2) Ово овлашћење (трговачко пуномоћство) обухвата све послове и правна делања, које по-

словање таквог трговачког предузећа или вршење таквих послова обично собом доноси.

3) Трговачки пуномоћник не може оптеретити или отуђити непокретну имовину свога властодавца, менично или чековно га задужити, за њега зајам узети, или спорове његове водити, ако и за то није овлашћен.

4) И за трговачко пуномоћство вреде наређења §§ 64 и 66.

Дејство ограничења према трећима

§ 69

Властодавац не може истицати према трећем лицу ограничења, која прелазе законска, осим ако докаже да је треће лице то знало или морало знати у време склапања правног посла.

Трговачки путници

§ 70

1) Наређења §§ 68 и 69 вреде и за трговачке пуномоћнике, који имаоцу трговачког предузећа раде као путници ради предузимања послова у местима, у којима трговац нема настана. Ти пуномоћници су овлашћени нарочито на то, да наплаћују робу, коју су они продали, и да дају убицајене рокове за њено плаћање.

2) Изјаве, да роба има недостатака или мана, да се роба ставља на расположење као и друге изјаве, којима муштерија хоће да очува своја права, могу се учинити присутном путнику.

3) Путник може вршити право властодавца, да се утврди стање робе, но робом може без овлашћења располагати само ако је то нужно због њеног својства.

Потпис пуномоћника

§ 71

Трговачки пуномоћник дужан је уз свој потпис назначити да је пуномоћник, али при томе не сме ништа додати, што би га означавало као прокуристу.

Пуномоћство по запослењу

§ 72

Ко је запослен у каквом дућану или отвореном стоваришту робе, самим тим је овлашћен за обављање послова, који се обично врше у таквом дућану или стоваришту, ако у дућану или стоваришту није јасно означено што друго.

Овлашћење за пријем

§ 73

Ко поднесе признаницу издату од трговца овлашћен је на пријем чинице, ако не постоје околности, из којих се мора противно претпоставити.

Склапање послова без пуномоћства

§ 74

1) Ко склопи трговачки посао као прокуриста или трговачки пуномоћник, ма да нема прокуру

или трговачко пуномоћство, као и трговачки пуномоћник, који при склапању послова прекорачи своје пуномоћство, трећем лицу је лично обавезан по трговачком праву. Треће лице може по свом избору захтевати испуњење или накнаду штете.

2) Та обавеза не наступа, ако је треће лице знало, да прокура или пуномоћство не постоји или да је пуномоћство прекорачено.

ШЕСТИ ОТСЕК

ТРГОВАЧКО ПОМОЋНО ОСОБЉЕ

§ 75

За службене односе помоћног особља код трговца у смислу овог законика вреде прописи Закона о радњама, уколико посебним прописима, овим законом или Уводним законом није другачије наређено.

СЕДМИ ОТСЕК

ТРГОВАЧКИ ЗАСТУПНИЦИ (АГЕНТИ)

Појам

§ 76

Трговачки заступник је онај коме је од другог (господар посла) трајно поверено, да у његово име и за његов рачун посредује или и склапа трговачке послове, ако ову делатност врши у циљу привређивања а није у службеном односу са господарем посла.

Дужности трговачког заступника

§ 77

1) Трговачки заступник је дужан, да се о интересу господара посла стара брижљивошћу уредног трговца. Нарочито је дужан, да му даје потребна обавештења и да га без одлагања извештава о сваком послу, који је за њега склопио.

2) Без пристанка господара посла трговачки заступник не сме радити за другога, који је у утакмици са господарем посла.

3) Трговачки заступник одговара за кривњу својих људи и других лица, којима се служи у својој пословној делатности.

Ограничење овлашћења

§ 78

1) Ако није овлашћен и за склапање послова, трговачки заступник може за господара посла само посредовати.

2) Плаћања за господара посла може трговачки заступник примати само ако је зато овлашћен, и само под условима, уговореним за та плаћања. Но то га не овлашћује за мењање услова плаћања, уговорених приликом склапања посла, ни за склапање поравнања ни давање попушта.

3) Наређења § 70 став 2 и 3 вреде и за трговачке заступнике, а наређења § 70 став 1 реченица 2 вреде за њих само, ако раде као трговачки путници.

4) У погледу пословања са трговачким заступницима сходно се примењује наређење § 69.

Провизија**§ 79**

1) Трговачком заступнику припада провизија за сваки посао склопљен његовом делатношћу.

2) Висина провизије одређује се, ако нема друкчије погодбе, према ставовима, који су уобичајени за ту пословну грану у месту настана односно у пребивалишту трговачког заступника.

Накнада трошкова**§ 80**

Трговачки заступник не може тражити накнаду општих трошкова свога предузећа; али му господар посла мора, уколико није друкчије уговорено или не постоји друкчији обичај у месту настана или у пребивалишту трговачког заступника, накнадити издатке за пошту, телеграме, телефонске разговоре и куфере за узорке, као и друге посебне издатке у готову, који су му настали услед налога господара посла.

Предујам**§ 81**

Трговачки заступник може захтевати предујам који одговара износу безусловном стечене провизије и његових издатака у готову.

Извод из трговачких књига**§ 82**

1) Трговачки заступник може од господара посла захтевати да му да извод из књига о пословима, за које му припада провизија.

2) Ако трговачки заступник вероватним учини, да је извод нетачан или непотпун или да му није дат, може и пре парнице тражити да господар посла своје трговачке књиге поднесе среском суду у чијем подручју се налазе.

3) За прегледање сходно вреде прописи грађанског парничног поступка. Ако се господар посла противи томе, да трговачки заступник лично прегледа књиге, и ако се обе стране не сложе у избору лица, које би извршило преглед, суд ће за прегледање поставити заклетог стручњака за књиговодство.

4) У осталом и овде сходно се примењују наређења грађанског парничног поступка о обезбеђењу доказа, а у погледу трошкова и § 461 став 2 тог поступка.

Право задржања**§ 83**

Трговачки заступник има трговачко право задржања и на узорцима (мустрама), које му је господар посла предао, но тек о престанку њиховог уговорног односа. Али трговачки заступник мора узорке без одлагања вратити, ако господар посла да обезбеђење, које одговара вредности узорака или износу тражбине.

Престанак уговорног односа. Отказ**§ 84**

1) Уговорни однос престаје кад истече време, за које је уговор био закључен.

2) Ако време трајања уговорног односа није одређено, а није уговорен ни отказни рок, свака страна може отказати на шест недеља пре истека календарскога тромесечја.

Превремени раскид уговорног односа**§ 85**

1) Уговорни однос може свака страна са важних разлога раскинути и то, ако је склопљен за одређено време, пре протекта тога времена, а иначе без обзира на отказни рок.

2) Као важан разлог сматраће се нарочито:

за обе стране:

1) ако трговачки заступник постане неспособан да испуњава своје уговорне обавезе;

2) ако једна страна другој нанесе знатну повреду части;

за господара посла:

3) ако трговачки заступник нешто учини, чиме постаје недостојан поверења господара посла, а нарочито ако противно наређењима § 90 т. 5 прими провизију или другу награду од трећег лица, ако господару посла шаље налоге који нису дати или ако га иначе у битним пословним стварима заведе у заблуду;

4) ако трговачки заступник неће да ради за господара посла или је за време, које је према приликама знатно, пропустио радити за њега, или ако повреди друге битне одредбе уговора;

5) ако се над имовином трговачког заступника отвори стечај или се против њега поведе поступак ради принудног поравнања ван стечаја;

за трговачког заступника:

6) ако господар посла провизију, која припада трговачком заступнику, умањује или задржава, како не приличи, или повреди друге битне одредбе уговора а нарочито дужности, које му налажу наређења §-а 90 т. 4;

7) ако господар посла напусти пословну грану, у којој је трговачки заступник поглавито радио;

3) Ако је разлог, наведен у ставу 2 т. 2, противној страни био познат већ две недеље, због њега не може више превремено раскинути уговорни однос.

Последице превременог раскида**§ 86**

Ако је једна страна крива за превремени раскид уговорног односа, или ако је једна страна без важног разлога превремено раскинула уговорни однос, друга страна може тражити накнаду штете али не испуњење уговора.

2) Ако су обе стране криве за превремени раскид уговорног односа, суд ће по слободној оцени одлучити, да ли, коме и у ком износу припада накнада штете.

Раскид пре истека три године**§ 87**

1) Кад је господар посла пре истека три године раскинуо уговорни однос са трговачким заступ-

ником, који је био искључиво или претежно за-
послен довођењем муштерија, а овај није својом
кривњом дао основаног повода за превремени
раскид или за отказ, заступнику припада накнада
штете, ако су господару посла или његовом прав-
ном последнику од пословних веза са доведеним
муштеријама настале користи, које трају још по-
сле раскида уговорног односа. За користи које би
настале по истеку три године од заснивања уго-
ворног односа, трговачком заступнику не припа-
да накнада штете.

2) Право на накнаду штете по ставу 1 као и по
§ 86 застарева за три године од раскида уговор-
ног односа.

Последице стечаја

§ 88

1) Услед отварања стечаја над имовином го-
сподара посла престаје уговорни однос. Али је тр-
говачки заступник дужан, у случају опасности од
одлагања, продужити рад докле се не буде могло
на други начин одредити што је потребно.

2) Ако уговорни однос услед отварања стечаја
престане пре времена одређеног уговором или је
уговором био предвиђен отказни рок, трговачки
заступник може тражити накнаду проузроковане
му штете.

Погодба о такмичењу

§ 89

Привредна делатност трговачког заступника
уговором се може ограничити најдуже за једну го-
дину дана после престанка уговорног односа, па
и то само уколико се ограничењем, с обзиром на
предмет, време, место и у сразмери с пословним
интересом који господар посла има да се ограни-
чење одржи, неправично не отежава заступников
привредни положај.

Примена наређења закона о радњама

§ 90

За трговачке заступнике сходно вреде наре-
ђења закона о радњама:

1) § 222 став 1 реченица 2, с тим да је одлучно
место настана односно пребивалиште трговачког
заступника;

2) § 222 став 2 и 3;

3) § 233 но став 4 с тим да је одлучно место
настана односно пребивалиште трговачког заступ-
ника;

4) § 224 с тим да се израз „у облику” замењу-
је изразом „у обиму”, и с тим да то наређење
вреди и тада када је запрека настала услед тога
што је господар посла за време уговорног односа
отуђио своје предузеће или растурање робе пре-
дао картелу или сличној организацији;

5) § 225, с тим да се у ставу 1 речи: „обећану
провизију” замењују речима „обећање провизи-
је”, а у ставу 2 израз „примио или отуђио” за-
мењује изразом „примио и отуђио” и с тим, да
трговачки заступник може од треће особе прими-
ти провизију или награду, ако то допушта трго-
вачк и обичај у тој грани пословања у месту за-
ступниковог настана односно пребивалишта;

6) §§ 226 и 227;

7) §§ 328 и 330.

Принудна наређења

§ 91

Наређења §§ 81, 82 став 1 до 3, 83, 85 став 1,
86, 87, 88 став 2, и 89 не могу се на штету тргова-
чког заступника уговором изменити. У погледу про-
писа закона о радњама, који се примењују и на тр-
говачке заступнике, вреде прописи §§ 251 и 338
закона о радњама.

ОСМИ ОТСЕК

ТРГОВАЧКИ ПОСРЕДНИЦИ

Појам

§ 92

1) Трговачки посредник је онај ко, у циљу при-
вређивања, за друга лица преузима посредовање
за склапање уговора о прибављању или отуђењу
робе или вредносних папира, о осигурању, о пре-
возу ствари, о најму брода или о другим предме-
тима трговачког промета, а није му то од њих на
основу уговорног односа трајно поверено.

2) Наређења овога отсека не односе се на по-
средовање за друге сем за поменуте послове, на-
рочито не за послове о непокретним стварима, па
ни онда када посредовање врши трговачки по-
средник.

Закључница

§ 93

1) Пошто је посао склопљен, трговачки по-
средник дужан је, ако га од тога не ослобађају
странке или, с обзиром на врсту робе, обичај ме-
ста, где се посредовање вршило, да без одлагања
свакој странци достави закључницу, коју је он
потписао. Закључница мора садржати означање
странака, предмета и услова посла, а нарочито код
продаје робе или вредносних папира означа-
ње врсте, количине, цене и времена испоруке, код
вредносних папира означаће се и серије и бројеви.

2) Код послова, који се одмах не извршују,
посредник ће закључнице прво поднети на потпис
уговорачима, па онда свакоме предати ону, коју је
други потписао.

3) Ако која странка одбије, да закључницу
прими или потпише, трговачки посредник ће о
томе без одлагања известити другу странку.

Закључница без означања странке

§ 94

1) Ако која странка прими закључницу, у
којој је трговачки посредник себи задржао, да
другу странку доцније означити, везана је за посао
са странком, која ће јој се доцније означити, осим
ако би против ње могла истаћи основане при-
говоре.

2) Трговачки посредник је дужан, да другу
странку означити у року који је уобичајен у месту,
где се посредовање вршило, а ако таквог рока
нема, у року примереном према приликама.

3) Ако трговачки посредник другу странку не
означи на време или ако против ње постоје осно-

вани приговори, странка, која је примила закључницу без означаења друге, може од трговачког посредника захтевати испуњење посла. Овај захтев престаје, ако трговачки посредник ту странку позове да се изјасни, да ли захтева испуњење, а она то не учини без одлагања.

4) Ако посредник није тако поступио, а друга се странка јави сама или је означи посредник, странка, која је примила закључницу без означаења друге странке може се држати ње као уговорача; у овом случају посредник одговара само за штету због неиспуњења.

Продаја по узорку

§ 95

1) Кад је посредовањем трговачког посредника роба продата по узорку, посредник је дужан да узорак, ако му је предат, означи и чува све докле роба не буде примљена без приговора против њене каквоће или докле посао не буде на други који начин окончан.

2) Трговачки посредник нема те дужности, ако су га странке од ње ослободиле или ако она, према врсти робе, не постоји по местном обичају.

Примање плаћања

§ 96

Трговачки посредник не сматра се овлашћеним примити плаћање или коју другу уговорену чинидбу.

Одговорност посредника

§ 97

Трговачки је посредник свакој уговорној странци одговоран за штету, која би јој настала његовом кривњом.

Посреднина. Издаци

§ 98

1) Трговачки посредник стиче право на посреднину, ако је посао склопљен услед његова посредовања. Ако се посао склопи са одложним уветом, може посреднину захтевати тек пошто је увет наступио.

2) Ако друкчије није одређена уговором или местним обичајем, посреднина износи пола по сто од вредности посла, која не премаша 100.000 динара, а уколико вредност посла премаша 100.000 динара, на ту већу вредност једна четвртина по сто.

3) Странка, која није трговац, може код суда захтевати, да се примерено снизи уговорена, али још неплаћена прекомерна посреднина.

4) Накнаду издатака трговачки посредник може захтевати само ако је то уговорено. То вреди и онда када се посредовани посао није склопио.

5) Кад странке нису уговориле, која треба да плати посреднину, свака ће странка платити по пола, ако не постоји друкчији местни обичај.

6) Права на посреднину и накнаду издатака застаревају за три године.

Дневник

§ 99

1) Трговачки посредник је дужан имати дневник, у који ће дан по дан, редом како су закључ-

чени, уписивати сваки посао, који се његовим посредовањем закључи; упис мора садржати оно што је прописано за закључницу. Дневник мора потписати сваки дан, кога је било уписа.

2) Наређења §§ 53 став 1, 54, 55 и 59 важе и за дневник трговачког посредника.

Извод из дневника

§ 100

Трговачки је посредник дужан да уговорачима на њихов захтев издаје изводе из свога дневника, које ће потписати и у којима ће назначити све што је у дневнику уписао о посредованом послу.

Подношење дневника

§ 101

У спору може суд и без предлога странака наредити, да му трговачки посредник поднесе дневник ради упоређења са закључницама, изводима и другим доказним средствима.

Омањи посредници

§ 102

За лица, која посредују само у незнатним куповинама и продајама робе, не важе прописи о дневнику и закључницама.

Јавно постављени посредници

§ 103

За јавно постављене трговачке посреднике, нарочито на берзи, наређења овога отсека вреде само уколико нису противна посебним законским прописима.

ДРУГИ ДЕО

ТРГОВАЧКА ДРУШТВА И ТАЈНО ДРУШТВО

ПРВА ГЛАВА

ЈАВНО ТРГОВАЧКО ДРУШТВО

ПРВИ ОТСЕК

ОСНИВАЊЕ

Појам

§ 104

1) Јавно трговачко друштво постоји, кад два или више лица воде трговачко предузеће под заједничком фирмом, а сваки другар веровницима друштва одговара целом својом имовином.

2) Другар може бити и трговачко друштво, ако му је фирма уписана у трговачки регистар.

Упис

§ 105

1) Друштво се мора за упис пријавити регистарском суду, у чијем се подручју налази његово седиште.

2) Пријава мора садржати:

1) Породично и рођено име, занимање и пребивалиште сваког другара, а ако другар није

физичко лице, његову фирму односно назив и његово седиште;

- 2) фирму и седиште друштва;
- 3) предмет друштвеног предузећа;
- 4) дан, кога је друштво постало (§ 126).

Упис промене

§ 106

Свака промена у чињеницама из §-а 105 тач. 1, 2 и 3 као и ступање новог другара у друштво морају се пријавити ради уписа у трговачки регистар.

Пријаве

§ 107

1) Пријаве чине сви другари. За другара, који није својевласно физичко лице, чини пријаву онај кога по закону, правилима или уговору заступа.

2) Другари, који ће друштво заступати, даће ради чувања код суда потпис фирме друштва уз потпис свог имена (фирме, назива).

ДРУГИ ОТСЕК

ПРАВНИ ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ДРУГАРА

Опште наређење

§ 108

Уколико уговором другара није одређено што друго, за правне односе међу њима вреде наређења §§ 109 до 125 с тим да се право на обавештавање (§ 121) уговором не може ограничити, и да се наређење § 123 став 3 уговором не може мењати.

Улози

§ 109

Предмет улога

- 1) Другари ће дати једнаке улоге.
- 2) Улог, ако се састоји из заменивих или из потрошних ствари, прелази у власништво друштва. То вреди и за незамењиве ствари, ако се унесу по процени која нема да служи само за деобу добитка.
- 3) Улог се може састојати из рада или других услуга.

§ 110

Повишење улога

Другар није дужан ни да повиси свој улог ни да га допуни, ако је смањен без његове кривње.

§ 111

Последица задоцњења

1) Другар, који свој новчани улог не уплати на време или новац, примљен за друштво, на време не преда друштвеној благајни или за себе неоправдано узме друштвени новац, дужан је друштву плаћати камате од дана, кога је имао уплатити улог или предати новац или кога је новац узео; тражење накнаде веће штете није искључено.

2) Ако се у случајевима става 1 не ради о новцу него о другим стварима, о раду или о другим услугама, друштво може тражити накнаду штете.

Накнада издатака и штете

§ 112

Ако другар за друштво учини трошак, за који према околностима може држати да је потребан, или ако непосредно од свога вршења друштвених послова или услед опасности, која је с тим вршењем нераздвојно скопчана, претрпи штету, друштво је дужно дати му накнаду. На утрошени новац друштво ће му плаћати камате од дана утрошка.

Брижљивост другара

§ 113

У вршењу своје дужности другар је дужан да поступа с оном брижљивошћу коју обраћа својим стварима. Тиме није ослобођен одговорности за велику немарност.

Забрана такмичења

§ 114

Другар не сме без изреченог пристанка осталих другара предузимати послове у пословној грани друштва нити бити лично одговорни другар, орган или намештеник у којем предузећу, које друштву прави утакмицу или би је могло правити. Но такво пословање важи да је одобрено, ако је осталим другарима при ступању тога другара у друштво било познато, па није изречно уговорено, да другар то напусти.

Последице недопуштеног такмичења

§ 115

1) Ако другар повреди дужност из §-а 114, друштво може тражити накнаду штете. У случајевима, кад је та дужност повређена предузимањем послова у пословној грани друштва, оно може место накнаде штете захтевати да другар послове, учињене за свој рачун, призна као склопљене за рачун друштва односно да друштву преда што је примио од послова склопљених за туђи рачун, или да му уступи своје право на оно што би имао да прими.

2) О остваривању тих права одлучују остали другари.

3) Ова права престају за три месеца рачунајући од дана када су сви остали другари сазнали за повреду дужности, а без обзира на то сазнање за пет година пошто су постала.

4) Овим наређењима не дира се у право осталих другара да захтевају престанак друштва (§ 138).

Пренесивост. Располагање

§ 116

1) Права другара на учешће у управљању друштва непреносива су.

2) Другар не може располагати својим уделом у друштвеној имовини и у појединим њеним предметима и није властан тражити деобу.

3) Од имовинских права, која другару припадају на основу друштвеног односа, преносива су само право на удео у добитку и на оно што другару припада о престанку друштва или његовог чланства, као и потраживања из његовог пословодства, у колико се намирање ових може тражити пре престанка друштва или његовог чланства.

Право на пословодство

§ 117

1) Сваки другар има право и дужност да води друштвене послове, али ако је уговорено да послове води један или више другара, остали су искључени од тога.

2) Ако другар није физичко лице, пословодство за њега врше оно или она лица, која, са престанком осталих другара, одреди.

Начин вршења пословодства

§ 118

1) Ако пословодство имају сви другари или више њих, сваки од њих је властан да ради сам; али ако се који од другара власних за пословодство успротиви предузимању посла, од њега се мора одустати.

2) Кад је уговорено, да другари, којима припада пословодство, могу радити само скупно, за сваки посао потребан је сагласност свих, осим ако би било опасности од одлагања.

Обим пословодства. Прокура

§ 119

1) Пословодство обухвата сва делања која се редовно врше у пословању друштвеног предузећа, а за друга делања потребна је одлука свих другара.

2) За давање прокуре потребна је сагласност свих другара власних за пословодство, осим ако би било опасности од одлагања. Опозвати прокуру може сваки другар властан да је да или да у њеном давању суделује.

Одузимање и отказивање пословодства

§ 120

1) По тужби свих осталих другара може регистарски суд другару из важних разлога одузети право на пословодство. Нарочито је такав разлог тешка повреда дужности или неспособност за уредно вођење послова.

2) Регистарски суд може по предлогу и једног другара другима из важних разлога привременом наредбом одузети власт за пословодство, ако постоји опасност од одлагања. Ако би услед те наредбе престала могућност вођења послова, суд ће уједно поставити скрбника, докле се пословодство друкчије не уреди. За такву наредбу вреде прописи другог дела другог отсека закона о извршењу и обезбеђењу.

3) Другар може из важног разлога отказати пословодство са роком, који према приликама омогућава да друштво одреди што је ради вођења послова потребно, осим ако је разлог тако важан, да оправдава напуштање пословодства пре истека таквог рока.

Право на обавештавање

§ 121

1) Другар може, па и кад је искључен од пословодства, лично обавештавати се о друштвеним стварима, прегледати књиге, списе, залихе робе и благајну друштва и себи саставити биланс. За прегледање књига може се послужити заклетим стручњаком.

2) Спорове у погледу вршења тог права решава у ванпарничном поступку по саслушању друге стране срески суд, у чијем подручју друштво има седиште.

Доношење одлука

§ 122

1) За доношење одлука другара потребна је сагласност свих другара власних да учествују у одлучивању.

2) Ако је уговорено, да се одлуке доносе већином гласова, у сумњи већина се рачуна по главама.

Удео у добитку и губитку

§ 123

1) Крајем сваке пословне године утврдиће се на основу биланса добитак или губитак за ту годину и свакоме другару израчунати његов удео, у добитку или губитку.

2) Сваком другару ће се у његовом рачуну главнице додати његов удео у добитку односно отписати његов удео у губитку и свога новца, коју је на терет свога рачуна главнице изузео током године.

3) Погодба да ће другар учествовати у добитку, а не и у губитку допуштена је, ако се његов улог састоји само из рада или других услуга за друштво.

4) Уговорно одређена награда за другаров рад чини, за израчунавање добитка или губитка, дуг друштва.

Израчунавање удела у добитку и губитку

§ 124

1) Од годишњег добитка сваком другару припада, пре свега 4% од износа његовог рачуна главнице. Но ако годишњи добитак није довољан за то, удели у добитку израчунаће се по одговарајућој нижој стопи.

2) При израчунавању удела у добитку, који другару припада по ставу 1, улози које је другар током пословне године допринео, као и новац, који је другар током пословне године изузео на терет свога рачуна главнице, рачунаће се сразмерно времену које је протекло од доприношења или изузимања.

3) Део годишњег добитка, који прелази уделе у добитку, израчунате по ставу 1 и 2, као и губитак пословне године поделиће се међу другаре по главама. Друкчија погодба само о уделу у добитку или само о уделу у губитку, у сумњи вреди и за добитак и за губитак.

Изузимање новца

§ 125

Сваки другар може из друштвене благајне на свој терет изузимати новац до 4% од износа свог

рачуна главнице, како је утврђен за последњу пословну годину, а може, у колико то не би било очевидно штетно по друштво, тражити и исплату свог удела у добитку последње пословне године, који прелази поменути износ. Иначе другар без пристанка осталих другара не сме смањити свој рачун главнице.

ТРЕЋИ ОТСЕК

ПРАВНИ ОДНОС ДРУШТВА И ДРУГАРА ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА

Постанак друштва

§ 126

1) Дејство јавног трговачког друштва у односу према трећим лицима наступа тренутком уписа друштва у трговачки регистар, но ако је друштво већ пре уписа почело пословати, дејство наступа са почетком пословања, у колико што друго не произилази из наређења § 2.

2) Погодба, да ће друштво постојати тек од неког доцнијег тренутка, не вреди према трећим лицима.

Правна и делатна способност

§ 127

1) Јавно трговачко друштво може под својом фирмом стицати права и обавезивати се и пред свима судским и другим властима иступати као странка.

2) У споровима друштва сваки другар може о свом трошку друштву приступити као споредни умешач.

Право на заступање

§ 128

1) Сваки другар је властан заступати друштво, ако није уговором другара искључен од заступања, но сви другари не могу бити искључени од заступања.

2) Уговором може се одредити, да сви другари или више њих само скупно заступају друштво (скупно заступство). Другари са скупним заступством могу поједине између себе овластити за предузимање одређених послова или одређених врста послова или за вођење подружница.

3) Уговором може се одредити, да код скупног заступства једног од другара може замењивати прокуриста. Власт заступања прокуристе у том случају једнака је другаревој власти заступања. Наређење другог става, друга реченица, сходно вреди у том случају.

4) Искључење другара од заступања, одређивање скупног заступства (став 2 и 3), као и сваку измену у погледу власти којег другара за заступање сви ће другари пријавити за упис у трговачки регистар.

5) Ако друштво има заступати другар, који није физичко лице, заступство врше оно или она лица, која, уз престанак осталих другара, он одреди. Наређење става 4 вреди и за измену тих лица.

Обим власти заступања. Прокура.

§ 129

1) Власт другара за заступање обухвата све судске и вансудске послове и правна делања, подразумевајући ту и давање прокуре. Прокуру опозвати може сваки другар, који има власт заступања или скупног заступања.

2) Ако се изјава воље, позив, саопштење или слично има учинити друштву, довољно је да се учини и једном од другара, који имају власт скупног заступања.

3) Другарева власт заступања не може се ограничити према трећим лицима, без обзира да ли она за ограничење знају или не.

4) У погледу ограничења на пословање једног од више настана друштва сходно вреди наређења § 63 став 2.

Одузимање права на заступање

§ 130

1) Суд може другару, по тужби свих осталих другара, из важних разлога одузети власт заступања; нарочито је такав разлог тешка повреда дужности или неспособност за уредно заступање.

2) Наређења § 120 став 2 и 3 сходно ће се примењивати и у погледу заступања.

Одговорност другара

§ 131

За друштвене обавезе сваки другар одговара веровницима непосредно целом својом имовином (лично) и солидарно како са осталим другарима тако и са друштвом; противна погодба је према трећима без дејства.

Приговори

§ 132

1) Другар, од кога би се тражило да испуни обавезу друштва, може приговоре, који не би били његови лични, употребити само у толико у колико их може истаћи друштво.

2) Приговоре, које би друштво против ваљаности уговора могло истаћи због заблуде, лукавства или принуде или којима би могло остваривати захтев, који му припада због недостатка или мане ствари или дела, другар може употребити само са престанком друштва.

Пребијање

§ 133

1) Без престанка друштва дужник не може свој дуг према друштву пребијати за своју тражбину према другару.

2) Без престанка другара друштво не може свој дуг пребијати за тражбину, коју другар има према веровнику друштва.

3) Без престанка друштва другар не може пребијати друштвену тражбину за свој дуг, који не потиче из друштвеног односа.

Одговорност новог другара

§ 134

Ко као другар ступи у већ постојеће друштво, одговара, као и остали другари, по §§ 131 и 132 и

за обавезе друштва, које су постале пре његова ступања у друштво, без обзира да ли је фирма измењена. Противна погодба не вреди према трећима.

Одговорност друштва

§ 135

1) Друштво солидарно са причиниоцем одговара за штету коју другар или намештеник друштва, недопуштеним или противуговорним делом или пропустом учини у вршењу друштвених послова. Ако се за такво дело или пропуст кажњава новчано, друштво одговара и кривично. Тиме се не искључује право друштва да од причиниоца тражи накнаду.

2) У погледу одговорности друштво је зломислено, ако је које од лица, која су као заступници радила за друштво, зломислено поступило, или ако је које од лица, која су позвана да друштво заступају, зломислено пропустило да на ману упозори онога ко ради за друштво. То сходно вреди и у просуђивању питања знања, кривње и добре вере друштва.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

ПРЕСТАНАК ДРУШТВА И ЧЛАНСТВА У ДРУШТВУ

Узроци престанка

§ 136

Јавно трговачко друштво престаје:

- 1) истеком времена за које је склопљено;
- 2) одлуком другара;
- 3) отварањем стечаја над имовином друштва;
- 4) смрћу кога другара односно престанком другара који није физичко лице, ако што друго не произилази из друштвеног уговора;
- 5) отварањем стечаја над имовином кога другара;
- 6) отказом кога другара;
- 7) судском одлуком.

Отказ другара

§ 137

1) Ако је друштво склопљено на неодређено време, другар га може отказати са отказним роком од шест месеци за крај пословне године. Отказ мора бити изјављен сваком другару. Отказни рок може се уговором продужити. Друкчије ограничење или искључење отказа не вреди.

2) Наређења става 1 вреде и за друштво, које према уговору има да траје за живота кога од другара или које је прећутно продужено по истеку времена одређеног за његово трајање.

Судска одлука

§ 138

1) Из важног разлога суд може по тужби кога другара изрећи да друштво престане пре истека времена за које је склопљено, односно да престане и без отказа, ако време његовог трајања није одређено.

2) Важан је разлог нарочито, ако који другар битну неку дужност намерно или из велике немарности повреди, ако испуњење такве дужности

или постигнуће друштвене сврхе постане немогуће, или ако је сврха постигнута.

3) Не вреди погодба, којом би се искључило или против ових наређења ограничило право другара, да захтева престанак друштва.

4) Тужба ће се поднети против осталих другара.

5) Наређење §-а 137 став 2 вреди и овде.

Отказ веровника

§ 139

1) Ако веровник појединог другара, на чију је покретну имовину, ради наплате новчане тражбине, у току последњих шест месеци безуспешно покушано извршење, издејствује, ради намирења, извршење пленидбом и преносом захтева онога што би другару припало о престанку друштва, он може отказати на шест месеци пред крај пословне године, без обзира на то да ли је друштво основано на одређено или на неодређено време.

2) На удео у стварима и правима, која спадају у друштвену имовину, веровници појединих другара не могу водити извршење.

Продужење пословодства

§ 140

Ако друштво није престало отказом, већ на други који начин, у корист другара важи, да његова власт за пословодство постоји даље, докле не би сазнао или морао сазнати за престанак.

Пословодство правног последника

§ 141

1) Кад друштво престане смрћу другара, наследник, пошто је прихватио наследство, дужан је, ако постоји опасност од одлагања и уколико му то према приликама није немогуће, да врши послове за које се имао старати умрли другар, докле остали другари не би заједно с њим одредили нешто друго. Остали другари су исто тако дужни да привремено даље врше послове, који су поверени њиховом старању.

2) Наређења става 1 сходно се примењују и онда када престане другар који није физичко лице, ако његова имовина као целина припадне другоме, а наређења реченице 3 сходно се примењује и онда, када друштво престане услед отварања стечаја над имовином кога другара.

Настављање друштва кад другар испадне

§ 142

1) Ако је уговорено да ће друштво, кад другар или његов веровник откаже, кад другар умре односно престане или кад се над његовом имовином отвори стечај, између осталих другара остати даље, другар, код кога то наступи, испада из друштва оног тренутка када би, без таквог уговора, друштво престало.

2) Уговор, да ће друштво остати, остали другари могу склопити и пошто је наступио узрок престанка, али у случају смрти или стечаја другара морају га склопити без одлагања, а у случају отказа пре истека отказном рока, иначе наследници, управитељ стечајне масе односно онај, који је

отказао, могу захтевати да се ликвидација спроведе.

Обрачун са испалим другаром

§ 143

(¹) Ако другар испадне из друштва, саставиће се биланс, у који ће се сви састојци друштвене имовине унети по својој стварној вредности. Рачун главнице, који на основу овог биланса произилази за испалог другара, исплатиће му се новцем. Ако рачуни главнице другара, који остају у друштву, прелазе износ вредности друштвене имовине, испали другар платиће друштву мањак који пада на њега.

(²) Удео испалог другара у друштвеној имовини прирашћује осталим другарима.

(³) Предмети, које је испали другар друштву дао само на употребу, вратиће му се. За губитак или оштећење тих предмета припада му накнада у случају кривње.

(⁴) Остали другари обавезни су да испалог другара ослободе од друштвених дугова, за које одговара друштвеним веровницима. За дугове, који још нису доспели, другар не може од друштва захтевати ослобођење него само обезбеђење.

(⁵) За износ, који испалом другару припада по ставу 1 реченица 2, он у друштвеном стечају учествује као веровник, али само са веровницима, чије су тражбине постале, пошто је престало његово чланство.

Учешће у неокончаним пословима

§ 144

(¹) Испали другар учествује у губитку и добитку од послова, који у тренутку, када је престало његово чланство, још нису окончани. Друштво има право да те послове оконча онако како се њему чини најподесније, но не пропуштајући брижљивост уредног трговца.

(²) На крају сваке пословне године испали другар може захтевати рачун о пословима окончаним током године, исплату износа који му припада и обавештење о стању још неокончаних послова.

Настављање друштва са наследником

§ 145

(¹) Ако је уговорено, да ће се друштво после смрти другара наставити са његовим наследницима, оно се иза смрти тога другара прво продужује са заоставштином.

(²) Наследник може тражити, да му се призна положај командитора са уделом у добитку, који је припадао умрлом другару, а улог умрлог другара као његов командитни улог; од више наследника сваки за себе може тражити, да му се призна положај командитора у сразмери његовог учешћа у наследству. Ако остали другари на то не би пристали, наследник може, не држећи се отказног рока, изјавити, да не учествује у друштву. Обрачун и деоба између њега и друштва извршиће се у том случају на основу друштвеног имовног стања, како је постојало у тренутку када је ту изјаву дао.

(³) Наследник, који права из другог става не изврши за месец дана од уручења наследства,

уручењем постаје лично одговорни другар. Ако наследник није својевластан, а нема ни законског заступника, овај рок рачуна се од дана, када му је постављен законски заступник или када је постао својевластан.

(⁴) Наследник, коме је признат положај командитора, командитор је од тренутка уручења наследства.

(⁵) Примена ставова 2 до 4 не може се искључити уговором другара, али за случај да наследник свој останак у друштву услови признањем положаја командитора, удео у добитку може се друкчије уговорити но што је био удео умрлог другара.

(⁶) Наређења претходних ставова сходно вреде и у случају престанка другара, који није физичко лице.

Искључење другара

§ 146

(¹) Ако код другара наступи околност, услед које би остали другари по §-у 138 имали право да захтевају престанак друштва, суд може по тужби свих осталих другара изрећи искључење тог другара из друштва. Наређење §-а 138 став 3 вреди и овде.

(²) Обрачун и деоба између друштва и искљученог другара извршиће се на основу друштвеног имовинског стања, како је постојало у тренутку кад је тужба ради искључења подигнута.

Преузимање предузећа без ликвидације

§ 147

(¹) Ако се друштво састоји само из два другара, па у личности једнога од њих наступи узрок за искључење, суд може другог другара по његовој тужби овластити, да без ликвидације преузме предузеће са активом и пасивом.

(²) Кад веровник једнога од два другара откаже друштво или кад се над имовином једнога од два другара отвори стечај, други другар има право, да без ликвидације преузме предузеће са активом и пасивом.

(³) За обрачун и деобу сходно ће се примењивати наређења, која вреде за случај испадања другара из друштва.

Упис престанка

§ 148

(¹) Престанак друштва сви ће другари пријавити ради уписа у трговачки регистар, осим ако друштво престане због отварања стечаја над његовом имовином. Исто тако сви ће другари ради уписа у трговачки регистар пријавити, да је другар испео из друштва, но ако испали другар не учествује у пријави, његову пријаву остали другари могу заменити јавном исправом, којом је посведочено, да је другар испео.

(²) Престанак друштва услед смрти другара као и настављање друштва без његовог наследника може се уписати и без учешћа наследника у пријави, кад учешће спречавају посебне препреке. Ово сходно вреди и за престанак другара, који није физичко лице.

Настављање престалог друштва сагласношћу свих другара

§ 149

Кад је друштво престало отварањем стечаја над његовом имовином, а стечај је скинут било поравнањем, по предлогу стечајног дужника или по престанку свих веровника, било по службеној дужности са разлога, што у стечају учествује само један стечајни веровник, друштво се може једногласном одлуком другара продужити. То вреди и у случају, кад је друштво престало другим којим начином, а његова имовина још није сасвим подељена. Настављање сви ће другари пријавити ради уписа у трговачки регистар.

ПЕТИ ОТСЕК

ЛИКВИДАЦИЈА ДРУШТВА

Кад се врши ликвидација

§ 150

(¹) По престанку друштва извршиће се ликвидација, ако другари не уговоре који други начин обрачуна и деобе, или ако се не отвори стечај над имовином друштва.

(²) Ако друштво не остаје по §-у 142 или другар не преузме предузеће по §-у 147, а друштво је престало услед отказа веровника кога другара или услед отварања стечаја над имовином кога другара, ликвидација може изостати само по престанку веровника односно управитеља стечајне масе, уколико који други начин обрачуна и деобе није био уговорен већ пре престанка друштва.

(³) Ако другари место ликвидације уговоре други који начин обрачуна и деобе, у односу према трећима сходно ће се примењивати, докле има неподељене друштвене имовине, наређења о ликвидацији.

Ликвидатори

§ 151

(¹) Ликвидацију врше сви другари као ликвидатори, ако споразумом другара није поверена појединим другарима или другим лицима. Више наследника једног другара дужни су поставити заједничког заступника; ово сходно вреди и у случају престанка другара који није физичко лице.

(²) По предлогу кога другара, његових наследника или кога друштвеног веровника регистарски суд може, у ванпарничном поступку, из важних разлога на место појединих или свих ликвидатора из става 1 или и поред њих поставити друге ликвидаторе, који могу бити и не-другари.

(³) Ако је другар, над чијом је имовином отворен стечај, ликвидатор, на његово место ступа управитељ стечајне масе.

Уклањање ликвидатора

§ 152

Уклањање ликвидатора, па и судом постављених, бива једногласном одлуком другара, веровника који је дао отказ и управитеља стечајне

масе кога другара; из важних разлога може ликвидаторе уклонити и регистарски суд по предлогу којега учесника (§ 151 став 2 и 3).

Упис ликвидатора. Фирма

§ 153

(¹) Ликвидаторе сви ће другари пријавити ради уписа у трговачки регистар. То вреди и за сваку промену у особама ликвидатора или у њиховој власти заступања. На случај смрти кога другара упис може се извршити и без учешћа наследника у пријави, ако је његово учешће спречено посебним препрекама.

(²) Ако суд постави или уклони ликвидаторе, извршиће упис по службеној дужности.

(³) Ликвидатори даће потпис фирме уз потпис свога имена ради чувања код суда. Фирму ће потписивати тако да дотадашњој фирми, уз додатак да је ликвидацијска, додаду потпис свога имена.

Пословодство

§ 154

(¹) Више ликвидатора могу само скупно вршити послове ликвидације, уколико није другачије одређено; таква одредба мора се уписати у трговачки регистар.

(²) Ликвидатори, па и судом постављени дужни су да поступе по одлукама, које би другари, веровник који је дао отказ и управитељ другаре стечајне масе једногласно донели у погледу вођења послова.

Заступање

§ 155

(¹) У границама свога пословног делокруга ликвидатори скупно заступају друштво код суда и ван суда, уколико није другачије одређено.

(²) Наређења §-а 128 став 2 реченица 2 и §-а 129 став 2 и 3 сходно вреди и овде.

Спровођење ликвидације

§ 156

(¹) Ликвидатори ће свршити текуће послове, наплатити потраживања, уновчити осталу имовину и измирити веровнике; ради окончања несвршених послова могу склапати и нове.

(²) У ликвидацији обим прокуре ограничен је у смислу става 1.

Биланс

§ 157

Ликвидатори су дужни да у сврху ликвидације саставе биланс у почетку и на свршетку ликвидације, а ако ликвидација траје дуже, и на крају сваке године.

Подела имовине

§ 158

(¹) Имовину друштва, која преостане по измирењу дугова, ликвидатори ће поделити међу другаре сразмерно рачунима главице, који се по завршном билансу покажу у њихову корист; ако је другар друштву дао предмете само на употребу, сходно ће се примењивати наређења § 143 став 3.

(²) У колико није потребан за измирење веровника, новац може се привремено делити и у току ликвидације, али се мора задржати колико је потребно за покриће недоспелих и спорних обавеза.

(³) У колико се између другара појави спор око деобе друштвене имовине, ликвидатори ће одгодити деобу до свршетка спора.

Сношење губитка

§ 159

(¹) Ако се другари, за које су се на основу завршног биланса показали активни рачуни главнице, не могу потпуно намирити из друштвене имовине, коју ликвидатори имају да поделе, могу од осталих другара захтевати, да им плате мањке који падају на те другаре.

(²) Ове захтеве поједини другари могу остваривати сразмерно својим рачунима главнице. Ако се од кога другара не може наплатити износ, који би он морао платити, остали ће другари сносити мањак у сразмери, у којој учествују у губитку друштва.

Примена наређења другог и трећег отсека

§ 160

На правне односе између другара и на правне односе друштва и другара према трећима примењиваће се до окончања ликвидације наређења другог и трећег отсека, уколико што друго не произлази из наређења овог отсека или из сврхе ликвидације.

Брисање фирме. Чување књига

§ 161

(¹) Свршетак ликвидације ликвидатори ће пријавити суду ради брисања фирме у трговачком регистру.

(²) Књиге и списе престалог друштва предаће ликвидатори коме од другара или коме другоме на чување. Ако се другари не би споразумели, чувара одредиће у ванпарничном поступку срески суд, у чијем се подручју налази седиште друштва. Другари односно срески суд саопштиће име и пребивалиште чувара регистарском суду.

(³) За чување књига и списа вреди наређења § 55. И чувара књига, који би та наређења повредио, казниће се по § 59.

(⁴) Другарима и њиховим наследницима задржава се право да разгледају књиге и списе. То сходно вреди и за онога, коме је имовина другара, који није физичко лице, припала као целина.

Стечај у ликвидацији

§ 162

Над неподељеном имовином друштва у ликвидацији може се отворити стечај.

ШЕСТИ ОТСЕК

ЗАСТАРА

Трајање. Почетак

§ 163

(¹) Тражбине против другара из обавеза друштва застаревају за пет година по престанку друштва односно по испадању другара, осим ако тра-

жбина против друштва не застарева у краћем року.

(²) Застаревање почиње истеком дана, кога се престанак друштва или испадање другара упише у трговачки регистар, но ако друштво престане отварањем стечаја над његовом имовином, застаревање почиње истеком дана, кога је отварање стечаја забележено у трговачком регистру.

(³) Ако веровникова тражбина доспе тек после уписа из другог става, застаревање почиње доспелошћу.

(⁴) Наређења става 1 и 2 не вреде за застару тражбина из друштвеног односа између другара и између другара и друштва.

Прекид

§ 164

(¹) Прекид застаре према престалом друштву дејствује против другара, који су друштву припали у време престанка.

(²) Прекид застаре према друштву, које још није престало, не дејствује против испалог другара, а прекид застаре, који је наступио само према одређеном другару не дејствује против осталих другара.

ДРУГА ГЛАВА

КОМАНДИТНО ДРУШТВО

ПРВИ ОТСЕК

Појам

§ 165

Командитно друштво постоји кад два или више лица воде трговачко предузеће под заједничком фирмом, а одговорност према друштвеним веровницима код једног или више другара ограничена је новчаним износом одређеним за сваког од њих (командитори), док је одговорност једног или више другара неограничена (лично одговорни другари).

Опште наређење

§ 166

У колико у овој глави није друкчије наређено, и за командитно друштво важе наређења о јавном трговачком друштву.

Упис

§ 167

(¹) Пријава друштва ради уписа у трговачки регистар има да садржи, поред навода из §-а 105, породично и рођено име, занимање и пребивалиште сваког командитора, а ако није физичко лице, његову фирму или назив и седиште, новчани износ до кога поједини командитор одговара као и предмет улога и његову вредност, ако се не састоји у новцу. У објави уписа у погледу командитора унеће се само њихов број, а име, занимање и пребивалиште односно фирма или назив и седиште, износ, до којег командитор одговара, као и предмет и вредност улога, у колико се то предложи у пријави.

(²) Наређења става 1 вреди и онда: када командитор ступи у већ постојеће трговачко друштво; у случају § 145; у случају када командитор испадне из командитног друштва, као и онда када се мења предмет улога или износ, до кога командитор одговара.

ДРУГИ ОТСЕК

ПРАВНИ ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ДРУГАРА

Предмет улога

§ 168

Ако није друкчије уговорено, командитор ће унети новчани улог у висини износа до кога одговара за друштвене обавезе.

Пословодство

§ 169

(¹) Командитори су искључени од вођења друштвених послова; они се не могу противити делању лично одговорних другара, осим ако ово прелази редовно пословање у друштвеном предузећу.

(²) За командиторе не вреде наређења §§ 114 и 115.

Део у добитку и губитку

§ 170

(¹) Наређења §-а 123 о израчунавању добитка и губитка вреде и за командитора, али његов удео у добитку додаје се његовом рачуну главнице само докле овај не достигне износ уговореног улога.

(²) У губитку командитор учествује само до износа свог рачуна главнице и још недопринесеног улога.

Израчунавање удела у добитку и губитку

§ 171

(¹) Удели другара у добитку одређују се, у колико добитак не прелази износ 4% од износа рачуна главнице, по наређењима § 124 став 1 и 2.

(²) Ако није друкчије уговорено, удео у добитку, који прелази тај износ, као и удео у губитку одређује се по сразмери која одговара приликама.

Исплата добитка

§ 172

(¹) Командитор може захтевати да му се у новцу исплати припадајући му добитак, али ни исплату добитка (§ 171) не може захтевати, докле је његов рачун главнице губитком смањен.

(²) Командитор није дужан да примљени добитак врати због доцнијих губитака.

ТРЕЋИ ОТСЕК

ПРАВНИ ОДНОСИ ДРУШТВА И ДРУГАРА
ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА

Заступање

§ 173

Командитор није властан да заступа друштво.

Одговорност командитора

§ 174

(¹) Командитор непосредно и солидарно са осталим другарима и са друштвом одговара ве-

ровницима друштва до висине износа, којим према уговору другара има да одговара, и који је уписан у трговачки регистар. У колико је у име тога износа учинио допринос, престаје његова одговорност. Ако улог није учињен у новцу, командитор има да докаже правилност његове процене.

(²) Ако је износ до кога би командитор према уговору другара имао да одговара, већи но што је уписано у трговачки регистар, друштвени веровници могу се тиме користити само у колико их је о томе обавестио командитор или, са његовим знањем, друштво.

(³) У колико се улог командитору врати, у односу према веровницима важи да није ни учињен. Исто вреди, у колико командитор удео у добитку изузме докле је његов рачун главнице губитком смањен испод износа учињеног улога или у колико се рачун главнице изузимањем смањи испод тога износа.

(⁴) Ни у ком случају командитор није дужан вратити што је на основу поштено састављеног биланса поштено примио као добитак.

Посебни случајеви одговорности

§ 175

Командитор веровницима друштва одговара неограничено:

- 1) ако је његово име у фирми друштва;
- 2) из послова у којима је заступао друштво, а није изречно изјавио, да ради као прокуриста или пуномоћник, у колико не докаже, да је друга страна знала за то;
- 3) за обавезе, које су за друштво постале пре но што је било уписано у трговачки регистар, ако је пристао, да друштво почне пословање пре уписа, у колико не докаже, да је друга страна знала, да учествује као командитор; то наређење не вреди у случају § 2.

Одговорност командитора за раније обавезе

§ 176

(¹) Ко у постојеће трговачко друштво ступи као командитор, одговара сходно § 174 став 1 и § 175 т. 3, и за обавезе друштва, постале пре његовог ступања у друштво, без обзира да ли је фирма измењена; али наређење § 175 т. 3 вреди за командитора само у погледу обавеза друштва, које су постале у времену од његовог ступања у друштво па докле он није уписан у трговачки регистар.

(²) Противна погодба не вреди према трећима.

Смањење одговорности

§ 177

Смањење износа, до кога командитор одговара, докле није уписано у трговачки регистар, нема дејства према веровницима; али и кад је уписано, без дејства је према веровницима, чије су тражбине већ постојале пре уписа.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

ПРЕСТАНАК ДРУШТВА

Смрт командитора

§ 178

Друштво не престаје смрћу командитора односно престанком командитора који није физичко лице.

ТРЕЋА ГЛАВА

ДЕОНИЧКА ДРУШТВА

ПРВИ ОТСЕК

ОПШТА НАРЕЂЕЊА И ОСНИВАЊЕ

Појам

§ 179

(¹) Деоничко друштво има правилима одређену и на једнаке делове (деонице) подељену главницу (основна главница), у којој сваки другар (деоничар) учествује са по једном или више деоница.

(²) Деоничари су друштву обавезни на давања одређена правилима, а не одговарају за обавезе друштва.

(³) Деоничко друштво је трговачко друштво без обзира на предмет предузећа.

Принудност законских наређења

§ 180

Од наређења овога законика у погледу деоничких друштава може бити отступања само где и у колико то закон изречно допушта.

Облик правила. Оснивачи

§ 181

(¹) Правила деоничког друштва морају бити састављена у облику јавнобележничког акта (§ 52 односно § 58 Закона о јавним бележницима).

(²) Оснивача мора бити најмање пет. Оснивач је ко потпише правила.

Број деоничара

§ 182

(¹) У време свог оснивања деоничко друштво мора имати најмање пет деоничара, а кад правила наређују, да у друштвеним органима буде више од пет деоничара, онда толико, колико их је потребно, да се поставе органи, како је правилима одређено.

(²) Кад број деоничара није довољан, да се поставе органи како је правилима одређено, онда сваки деоничар и сваки веровник друштва може захтевати, да регистарски суд изрекне престанак друштва, ако ово у примереном року, који му суд одреди, не постави органе како је правилима одређено.

Законска садржина правила

§ 183

Друштвена правила морају садржати:

- 1) фирму и седиште друштва;
- 2) предмет предузећа;
- 3) висину основне главнице, имениту вредност деоница и њихов број;
- 4) број чланова управе и надзорну установу;
- 5) породично и рођено име (фирму или назив) и пребивалиште (седиште) сваког оснивача.

Друге одредбе правила

§ 184

(¹) Важиће само ако су унесене у правила нарочито ове одредбе:

1) о улошцима у стварима и о набавкама при оснивању, у оба случаја уз тачну ознаку предмета и броја, врсте и рода деоница, које се дају за улошке у стварима, односно цене за набавке при оснивању, као и лица која дају такве улошке или од којих се преузимају такве набавке;

2) о особеним користима, као и о накнадама и наградама, које се дају за потребно суделовање или услуге при оснивању друштва, за које суделовање или услугу и коме; но овамо не спадају зараде кредитних установа и правних и других стручних саветодаваца, у колико оне не премашају уобичајену провизију односно примерену награду тим саветодавцима;

3) о ограничењу трајања друштва;

4) о ограничењу преноса деоница на име;

5) о споредним повременим неновчаним давањима деоничара;

6) о издавању разних родова деоница и о издавању ужитничких деоница и ужитница, уз тачно одређење у чему се састоје те разлике односно право уживања и да ли и како се деонице једног рода могу претворити у деонице другог рода;

7) о томе, да ли и како друштвени органи могу своја права и дужности преносити на поједине чланове органа или на друга лица;

8) о повлачењу деоница.

(²) Важиће само ако су унесена у правила нарочито ова отступања од законских наређења:

1) отступања у погледу измене правила;

2) отступања у погледу уплаћивања деоница и у погледу неиспуњења услова плаћања;

3) отступања у погледу издавања деоница као и у погледу замене деоница на доносиоца за деонице на име и обрнуто;

4) отступања у погледу права гласа и заступања деоничара;

5) отступања у погледу сазивања, места одржавања, надлежности скупштине, најмањег дела основне главнице, који мора бити претстављен, или броја деоничара, који морају бити на скупштини присутни или заступљени, као и у погледу предмета код којих је за доношење закључака потребан већи број гласова, но што закон захтева;

6) отступања у погледу састава друштвених органа, њиховог бирања односно постављања, делокруга, дужности, права и начина рада;

7) отступања у погледу деобе добитка и друштвене имовине;

- 8) отступања у погледу заштите мањина;
 9) отступања у погледу објављивања закључака скупштине и других друштвених органа.
 (°) Отступања по ставу 2 могу бити само у границама наређења § 180.

Дозвола за оснивање

§ 185

(¹) Дозвола је потребна за оснивање оних деоничких друштава, чији су предмети предузећа: 1) банкарски, други кредитни или послови осигурања, као и примање улога на штедњу; 2) градња или експлоатација јавних железница ма које врсте, пловних канала и аеродрома; 3) ваздухопловство или пловидба са којом моторном снагом; 4) градња или експлоатација телеграфа, телефона или правних радио-станица; 5) исељенички послови.

(²) Осим побројаних грана предузећа Министар трговине и индустрије може по споразуму са надлежним ресорним министрима и по пристанку Министарског савета уредбом прописати, да се без дозволе не могу оснивати индустријска деоничка друштва, чији је предмет предузећа од особите важности за заштиту и одбрану земље.

Поступак за давање дозволе

§ 186

(¹) Молби за дозволу оснивања потписаној од оснивача приложиће се нацрт правила, но нацрт не мора бити већ састављен у облику јавнобележничког акта.

(²) При решавању молбе за дозволу оснивања водиће се рачуна само о јавним интересима, не улазећи ни у питање, да ли ће деоничари од предузећа имати користи, ни у друга приватноправна питања, која се не тичу јавних интереса.

(³) Решење по молби за дозволу има се донети за шест месеци од пријема, а ако је власт тражила допуне или објашњења, за три месеца од пријема ових. Ако се у тим роковима оснивачима не достави решење, важи да је дозвола дата.

(⁴) Наређења става 2 и 3 вреде и онда када је по наређењима III, IV или VI Главе Другог дела потребна дозвола у другим случајевима. Ако је у таквим случајевима за подношење пријаве ради уписа у трговачки регистар прописан рок, а дозвола оног дана од кога тече рок, још није дата, у тај рок не рачуна се време које протеже од дана кога је молба за дозволу стигла надлежној власти па до дана, кога је друштво обавештено да је дозвола дата, односно кога дозвола важи да је дата.

(⁵) Дозволом за оснивање одобрен је и нацрт правила и то под условом, да се у правила унесу измене и допуне према дозволи; исто тако дозволом за оснивање дата је и дозвола у смислу § 3, став 1 т. 2 и § 60 Закона о радњама, уколико је према предмету предузећа потребна.

(⁶) Дозвола престаје, ако се за годину дана откад је молиоцу решење достављено не поднесе молба суду за упис деоничког друштва у трговачки регистар. Овај рок може продужити власт, која је дала дозволу.

(⁷) Дозвола се не може пренети нити може наступити промена у оснивачима без пристанка власти која дозволу даје.

(⁸) Поступак за давање дозвола предвиђених у III, IV и VI Глави Другог дела, као и за друге

акте управне власти, који су овим законом предвиђени у погледу деоничких друштава, за чије је оснивање потребна дозвола, прописане уредбом Министар трговине и индустрије са Министром правде.

Седиште

§ 187

Седиште друштва мора бити у Краљевини и мора се налазити у месту, из кога се стварно управља друштвеним предузећем.

Новчани износ основне главнице и деонице

§ 188

(¹) Основна главница не може бити мања од 1.000.000 дин.

(²) Деоница мора гласити на одређен новчани износ, који не може бити мањи од 1.000 динара, а мора бити дељив са сто.

(³) Код деоничких друштава, којима је предмет предузећа која општекорисна направа месног значаја (електрана, плинара, водовод и сл.), основна главница не сме бити мања од 500.000 динара, износ деонице не мањи од 200 динара а деоница мора гласити на име и не може се правним послом међу живима преносити без пристанка друштва.

Уплата деоница

§ 189

(¹) Деонице се не могу издавати испод своје имените вредности.

(²) Поједине деонице могу се уплатити било новцем било улошцима, који се не састоје из готовог новца, као што су телесне ствари, вредносни папири, уопште имовинска права (улошци у стварима). Не могу бити улошци у стварима лични рад или услуге. Особене користи, награде или накнаде не могу се ни у ком виду рачунати као уплате на деонице.

(³) Најмање десети део основне главнице морају чинити деонице, које ће се уплатити готовим новцем.

(⁴) Као уплата готовим новцем вреди само уплата законским платежним сретствима и књижење у корист рачуна друштва, које се оснива, код кога новчаног завода из § 196.

(⁵) У погледу уложака у стварима и уплата у готовом новцу друштву мора бити омогућено трајно слободно располагање од тренутка његовог уписа у трговачки регистар, а на сваку деоницу, коју треба уплатити готовим новцем, мора бити пре уписа деоничког друштва у трговачки регистар уплаћен бар четврти део њене имените вредности. За деонице, које би биле делимично покривене улошком у стварима, мора пре уписа деоничког друштва у трговачки регистар бити готовим новцем уплаћен део који није покривен улошком у стварима.

(⁶) У погледу уплата готовим новцем новчани завод мора дати потврду, да је уплата извршена, да друштвена управа може слободно располагати уплаћеном свотом (§ 201) и да заводу нису позната противпотраживања, којима би се уплаћена свота могла смањити. Новчани завод одговара друштву за исправност потврде.

(⁷) Ако се деонице, на основу правила, издају преко имените вредности, цео вишак мора бити уплаћен пре уписа деоничког друштва у трговачки регистар.

Извештај оснивача

§ 190

(¹) Ако су правилима предвиђени улошци у стварима или би деоничко друштво имало да преузме већ постојеће или такве направе које би се тек имале да створе, или друге имовинске предмете (набавке при оснивању), или ако су за поједине деоничаре или друга лица предвиђене особене користи, накнаде или награде, оснивачи морају саставити нарочити писмени извештај, који ће садржати:

1) предмет сваког улошка у стварима и сваке набавке при оснивању, породично и рођено име (фирму, назив), занимање и пребивалиште (седиште) онога који има да деоничарском друштву пренесе предмет, уз исправно, тачно и потпуно означавање правних односа и услова под којима предмет има да пређе на деоничко друштво, као и терета, које би деоничко друштво имало да преузме са тим предметима; ако је предмет уписан у коју јавну књигу или у који јавни регистар, извештају приложиће се и оверен извод из те књиге или регистра, а ако је у погледу набавки при оснивању већ склопљен који уговор, и изворник или оверен препис тог уговора.

2) број, врсту и род деоница, а код набавки при оснивању висину противвредности, уз тачне наводе о вредности улошка у стварима или набавке при оснивању; ови наводи осниваће се на тачно означеним чињеницама, по могућству на ранијим проценама предмета (оставински, стецајни, извршни списи, ранији уговори о предмету и сл.) на подацима о опорезивању и осигурању и о успесима рада предузећа за последње три године, код предмета са берзанском или тржишном ценом на службене берзанске течајнице или тржишне листе; ако се имају да преузму покретне телесне ствари, чија би се количина од тренутка, у којем се саставља извештај, па до уписа деоничког друштва у трговачки регистар могла изменити, треба приказати бар основе, по којима ће им се одредити цена;

3) породично и рођено име (фирму, назив), занимање и пребивалиште (седиште) свакога који би имао да прими коју особену корист, накнаду или награду, као и врсту и висину користи, накнаде или награде и разлог зашто се корист, накнада или награда даје.

(²) Оснивачи морају извештај датирати и потписати, назначујући своје занимање и пребивалиште (седиште).

Испитивање извештаја оснивача. Ревизори

§ 191

(¹) Оснивачи су дужни поднети у три примерка извештај са прилозима трговачком односно окружном суду на седишту апелационог суда, у чијем ће се подручју налазити седиште друштва.

(²) Извештај оснивача испитаће (§ 193 став 2) ревизори стручњаци, које ће поставити помеснути ревизори стручњаци, које ће поставити помеснути суд и то, ако основна главница не премаша

10,000.000 динара, три, а код веће основне главнице према потреби и више, али увек непаран број.

(²) Суд ће поставити ревизоре првенствено по списку који ће свака трговачка (индустријска) комора саставити и саопштити трговачком или окружном суду на седишту апелационог суда свога подручја. Промене у списку комора ће суду саопштити у јануару сваке календарске године, а списак ће према указаној потреби или на захтев суда попуњавати.

(³) Министар трговине и индустрије по споразуму са Министром правде и по саслушању комора уредбом даће подробније прописе за састављање списка ревизора и за поделу ревизора на скупинама најважнијих трговачких и индустријских грана.

(⁴) Ако у списку местно надлежне коморе нема довољног броја подесних лица, ревизори се могу поставити и из списка које друге коморе. Ако се ни тако не би могао наћи потребан број ревизора или се ревизори из других важних разлога не могу поставити по списку, суд ће поставити за ревизоре стручна лица ван списка ревизора.

(⁵) За ревизоре не могу се поставити лица, која су постављена за чланове друштвених органа лица, на чије би вршење дужности ревизора оснивачи или лица, која уносе улошке у стварима или уступају набавке при оснивању или би имале примити особене користи, награде или накнаде, могла пресудно утицати, као ни својаци (§ 303) помеснутих лица или лица, која су са тим лицима у таквом односу, да не би могла постати чланови надзорног органа (310 став 2).

(⁶) Оснивачи могу изузети лица, код којих постоји препрека по претходном ставу, као и она која би, сходно прописима грађанског парничног поступка о искључењу и изузећу судија, била искључена или изузета од вршења дужности ревизора.

(⁸) Суд може ревизију поверити и коме удружењу за ревизије. Наређење става 6 и 7 сходно вреде и тада када разлог за искључење односно изузеће постоји било код којег од лица, која управљају удружењем за ревизију, било код лица коме то удружење повери извршење ревизије.

Одбијање вршења ревизије. Заклетва

§ 192

(¹) Нико се без пристанка не може унети у списак ревизора, али, ако је пристао, мора извршити ревизију, поверену му у поједином случају; но у случајевима, у којима би као судија био искључен од пословања у извесној парници, ревизор не сме вршити ревизију.

(²) Ревизори ће у сваком поједином случају пред судом, који их је поставио, а по замолници овог пред најближим среским судом положити заклетву, коју полажу судом постављени вештаци у парницама.

Испитивање. Извештај ревизора

§ 193

(¹) Дужност је ревизора, да наводе и прилоге извештаја оснивача савесно испитају. Ради тога могу писмено захтевати од сваког оснивача писмена објашњења и допуне извештаја и њихових прилога. Несугласице између ревизора и оснивача у

погледу давања објашњења и допуна коначно решава, на предлог било оснивача било ревизора, суд који је поставио ревизоре. Докле оснивачи не поступе по наређењу суда, неће се наставити ревизија.

(²) Ревизори ће суду, који их је поставио, о своме раду поднети извештај у три примерка. У извештају ревизори ће изложити, да ли су наводи извештаја оснивача потпуни и тачни, да ли одговарају друштвеним правилима, да ли су процене уложака, у стварима и набавки при оснивању исправне, да ли су особене користи, накнаде или награде, које су предвиђене за поједине деоничаре или друга лица, примерене према разлозима, које су оснивачи за то навели. Ако су ревизори нашли, да процене уложака у стварима и набавки при оснивању нису исправне изложиће у чему нису, а за своју процену изнеће, на којим се стварним и рачунским чињеницама она оснива. Суд може од ревизора и оснивача захтевати објашњења и допуне.

(³) По један примерак оснивачког извештаја са прилозима као и ревизорског извештаја суд ће доставити трговачкој (индустријској) комори, надлежној према седишту друштва, а један примерак ревизорског извештаја оном оснивачу кога су оснивачи за ту сврху наименовали.

(⁴) Суд може и пре постављења ревизора од оснивача захтевати примерен предујам у име награде ревизорима. Докле се предујам не положи суду, ревизори нису дужни отпочети свој рад. Награду ревизорима за извршену ревизију суд ће одредити истовремено са закључком из става 3; свака друга награда је забрањена. Ако оснивачи ревизорима награду не плате за 15 дана од доставе ревизорског извештаја, суд ће награду наплатити на начин, на који се наплаћују пристојбе у судском ванпарничном поступку. Оснивачи одговарају за награде солидарно.

(⁵) Примерак извештаја и прилога, који су достављени комори, као и онај који остаје код суда, може свако прегледати и узети преписе од њих.

Симултанско оснивање

§ 194

(¹) Деоничко друштво може се основати на тај начин, да оснивачи сами или заједно са другим лицима лично или преко заступника или само друга лица било у једном било у више јавнобележничких аката преузму, без јавног уписивања на основу проспекта, све деонице, и да сви преузимаоци деоница у тим актима изјаве, да су споразумни у погледу оснивања деоничког друштва на основу већ састављених правила. У случају § 190 преузимаоци деоница ће у поменутим јавнобележничким актима изјавити и да примају извештаје оснивача и ревизора. Пуномоћије мора изречно гласити на тај одређени посао а потпис властодавца мора бити оверен. Оно ће се приложити јавнобележничком акту.

(²) У колико према правилима друштва скупштина бира органе друштва први органи могу бити постављени јавнобележничким актима, поменутим у ставу 1, а оснивачи ради њиховог бирања могу сазвати и нарочиту скупштину преузималаца деоница. За ту скупштину сходно вреде наређења о оснивачкој скупштини.

(³) У сваком том јавнобележничком акту навешће се нарочито: лице, које преузима деонице; број, врста и род деоница, које преузима и за коју цену; када и где ће се извршити уплата на деонице и која су лица постављена за органе друштва, ако се постављају јавнобележничким актима.

(⁴) Ако највећи износ трошкова оснивања, уколико би имали пасти на терет друштва, није утврђен правилима, утврдиће се јавнобележничким актима, а ако се први органи друштва бирају на скупштини, утврђивање се може и извршити и на тој скупштини.

(⁵) Преузимање деоница мора бити безусловно и неограничено. Преузималац после уписа друштва у трговачки регистар према друштву и његовим веровницима не може истицати манљивост воље, а нарочито не може истицати да му садржина јавнобележничког акта, правила и извештаја оснивача и ревизора није била позната или да се с њоме није сагласио. То вреди и за онога за чији је рачун потписник јавнобележничког акта преузео деонице.

(⁶) Јавнобележнички акт, чија садржина или облик не одговарају наређењима предходних ставова или закона о јавним бележницима, ништаван је. Али кад је друштво упркос ништавности јавнобележничког акта уписано у трговачки регистар, а из јавнобележничког акта бар се види ко је деонице преузео, колико, које врсте и ког рода и за коју цену, преузималац је друштву обавезан као да је јавнобележнички акт ваљан, ако на основу преузимања врши права или испуњава обавезе.

(⁷) Друштво је основано, када је потписан јавнобележнички акт, а ако их има више, кад је потписан онај акт, којим је довршено преузимање свих деоница. Ако се први органи друштва имају да изаберу на посебној скупштини и ако се целокупна висина трошкова оснивања има да утврди и одобри на тој скупштини, друштво је основано избором органа и утврђењем и одобрењем трошкова.

(⁸) Наређења §§ 199 и 201 сходно вреде и код овога начина оснивања.

Сукцесивно оснивање

§ 195

Проспект

(¹) Деоничко друштво може се основати и на тај начин што се све деонице или одређен број деоница упишу на основу огласа. Ако се све деонице не упишу на основу огласа, у погледу преузимања осталих сходно вреде наређења § 194 став 1, 3, 5 и 6.

(²) Оглас, којим се позива на уписивање деоница (проспект) мора садржати:

1) датум и број јавнобележничког акта, којим су састављена односно утврђена правила, као и име и седиште јавног бележника, који је саставио акт;

2) број, врсту и род деоница, које се нуде на уписивање, њихову имениту вредност и цену, по којој се издају, као и број, врсту и род деоница, које су преузете без уписивања на основу проспекта;

3) места и заводе, код којих се деонице уписују и упозорење, да се тамо могу прегледати правила и извештаји оснивача и ревизора;

4) календарски дан отварања и свршетка уписивања;

5) колико, где и када на уписане деонице треба уплатити пре уписа деоничког друштва у трговачки регистар, као и последице које наступају ако се оброци не плаћају тачно;

6) начин на који ће се деонице поделити у случају преуписа;

7) дан, којег престaje обавеза уписника, ако се деоничко друштво дотле не би пријавило за упис у трговачки регистар;

8) тачне податке о улошцима у стварима, набавкама при оснивању, особеним користима, накнадама и наградама;

9) одредбе о споредним повременим неновачним давањима деоничара;

10) начин сазивања оснивачке скупштине;

11) највећи износ трошкова оснивања, у колико би имали пасти на терет друштва;

12) породична и рођена имена (фирму, назив), занимање и пребивалиште (седиште) оснивача.

(³) За објављивање проспекта вреди § 220 став 1 и 2.

(⁴) Став 1 и 2 вреде и онда када на уписивање не позивају сами оснивачи него, по споразуму са њима, ко други. Овај мора проспект потписати поред оснивача.

§ 196

Уписивање деоница. Место уписивања

(¹) Уписивање деоница и новчане уплате на њих, ове и у случају § 194, могу се вршити само код Народне банке, Поштанске штедионице, Државне хипотекарне банке, Привилеговане аграрне банке и њихових подружница, а и код банака са више од 10.000.000 динара главнице и код штедионица, ако је банку или штедионицу Министар трговине и индустрије уредбом на то овластио.

(²) Код завода, код којих има да се врши уписивање деоница, ставиће се на прегледање потпуна правила, извештаји оснивача и ревизора и проспект.

§ 197

Уписница

(¹) Сваки уписник потписује три примерка изјаве о упису (уписница), један за себе, а друга два за деоничко друштво. Ако се уписивање врши преко пуномоћника, уписницима, које остају друштву, приложиће се пуномоћје.

(²) Уписница мора садржати:

1) број, врсту и род уписаних деоница, њихову имениту вредност и цену по којој се уписују;

2) обавезу уписника, да ће деоница према постојећим условима уплатити;

3) новчани износ, који уписник уплаћује при упису;

4) изјаву уписника, да су му позната правила, проспект и извештаји оснивача и ревизора, као и да пристаје на правила и на оснивање друштва;

5) потпис уписника уз назначење занимања и пребивалишта (фирме или назива и седишта), и потпис завода код кога су упис и уплате извршени, као и изречну потврду завода о примљеној уплати.

(³) Уписница, чија садржина не одговара наређењима 2 става, као и уписница, која садржи

поред придржаја из § 195 став 1, т. 7, друга ограничења уписникове обавезе, ништавна је. У осталом сходно вреде наређења § 194 став 5 и 6.

§ 198

Неуспело уписивање

(¹) Рок за уписивање не може бити дужи од три месеца, рачунајући од дана отварања уписа.

(²) Ако у року, одређеном за упис, нису уписане и уредно уплаћене све деонице, које су понуђене за упис, оснивачи могу, за 15 дана по истеку рока за уписивање, неуписане и неуплаћене деонице преузети или уписати сами. Ако се деонице, понуђене на упис, ни на тај начин не преузму или упишу и уредно уплате, оснивање није успело, а оснивачи су дужни, да за даљих 15 дана огласом позову уписнике да подигну уплаћене износе. Оглас ће се објавити на исти начин, на који је био објављен проспект. Лица, која су дала које улошке у стварима или набавке при оснивању, као и она, која су деонице преузела без уписивања на основу проспекта, упозориће се наполе да могу подићи што су уплатила или унела односно уступила за друштво, чије оснивање није успело.

§ 199

Неблаговремено уплаћивање

Ако се која од даљих уплата, које доспевају пре уписа деоничког друштва у трговачки регистар, не изврши благовремено, оснивачи могу преузимање односно упис тих деоница огласити неваљаним, а деонице могу превзети односно уписати они сами или ко други. Уплате, које су извршили раније превзимаоци односно уписници, пропадају у корист друштва.

§ 200

Подела уписаних деоница

(¹) Ако је уписивање успело, оснивачи ће, за 15 дана после истека рока одређеног огласом за уписивање, деонице поделити међу уписнике, но не смеју се делити деонице уписницима чија је неспособност плаћања позната којем од оснивача. У случају из § 198 став 2 реченица 1 рок за поделу деоница је месец дана од истека рока који је огласом одређен за уписивање.

(²) Код сваког места, где се вршило уписивање, ставиће се уписницима на прегледање потпуни спискови, из којих ће се видети колико је укупно било уписаних деоница сваке врсте и рода и колико и које врсте и рода је додељено сваком уписнику. Овај списак садржаће уједно позив, да уписници, којима није додељена ни једна или не све уписане деонице, подигну више уплаћене износе.

§ 201

Располагање уплатама

Уплатама, ма које врсте, на деонице оснивачи не могу никако располагати, а управа може располагати тек после извршеног уписа деоничког друштва у трговачки регистар. Особене користи, накнаде и награде не могу се исплаћивати на терет основне главнице.

§ 202

Сазив оснивачке скупштине

(¹) Оснивачка скупштина одржаће се за два месеца после истека рока одређеног огласом за уписивање деоница. Њу ће оснивачи сазвати огласом, који ће објавити на исти начин на који је био објављен проспекти, и то тако да између дана последње објаве у новинама и дана скупштине протекне пуних 15 дана.

(²) За тих 15 дана мора бити уписницима, којима су додељене деонице, на местима, где се вршило уписивање, а, према нахођењу оснивача и на другим местима, дата могућност, да прегледају правила, извештаје оснивача и ревизора, спискове о подели деоница као и списак лица, која су деонице преузела без уписивања на основу проспекта и колико је свако од њих преузело, које врсте и којег рода.

(³) Регистарски суд, у чијем ће се подручју налазити седиште деоничког друштва, може по образложеној молби оснивача, рок за одржање оснивачке скупштине продужити за месец дана; против његовог закључка о томе нема правног лека.

(⁴) У колико за оснивачку скупштину нема посебних наређења, за њу вреде наређења о скупштини.

§ 203

Последице неодржања оснивачке скупштине

(¹) Ако се оснивачка скупштина не одржи благовремено, оснивање није успело, а оснивачи су дужни да за 15 дана после истека рока за одржање ове скупштине позову уписнике да подигну своје уплате. За то позивање сходно вреде наређења § 198 став 2.

(²) Ако оснивачи овај оглас не објаве на време, регистарски суд ће на предлог кога од уписника оглас објавити о трошку оснивача.

§ 204

Место. Кворум. Поновна оснивачка скупштина

(¹) Оснивачка скупштина мора се одржати у предвиђеном седишту деоничког друштва, ако у проспекту није било означено друго место.

(²) На оснивачкој скупштини мора бити представљена апсолутна већина свих деоница, а кад је предвиђено издавање деоница разног рода, онда и апсолутна већина деонице сваког рода.

(³) Оснивачку скупштину отвара јавни бележник; њега ће позвати оснивачи. Он мора саставити списак присутних уписника и преузималаца деоница односно њихових заступника и утврдити, да ли је претстављен прописни део основне главнице и родова деонице. Ако тај део није претстављен, а није већ било дозвољено продужење по § 202, оснивачи могу за даљних 15 дана поново сазвати оснивачку скупштину са роком од најмање 8 а највише 15 дана. За поновну скупштину довољно је да је на њој претстављена једна четвртина свих деоница и једна четвртина деоница сваког рода.

(⁴) Ако оснивачи поновно не сазову скупштину или ако ни на њој није претстављено довољно

деоница, оснивање друштва није успело. Наређења § 203 вреде и овде.

§ 205

Избор претседника. Записник оснивачке скупштине

(¹) После отварања скупштина ће изабрати претседника и два бројача гласова; затим ће се прочитати извештаји оснивача и ревизора, а прилози тих извештаја само по захтеву.

(²) Скупштински записник водиће јавни бележник. Он има да посведочи правилност сазива, довољно учешће, цео ток скупштине, све њене закључке, број гласова датих за и против њих и изнесене приговоре. Записник о оснивачкој скупштини потписује поред јавног бележника претседник скупштине, бројачи гласова и оснивачи.

§ 206

Надлежност оснивачке скупштине

(¹) Оснивачка скупштина:

1) утврђује, да ли су уписане односно преузете све деонице, да ли је прописно извршена подела деоница и да ли су уредно извршене уплате које по правилима морају бити извршене до оснивачке скупштине;

2) утврђује, да ли су у погледу уложака у стварима и набавки при оснивању испуњени сви услови тако, да ће тим предметима моћи деоничко друштво трајно слободно располагати чим буде уписано у трговачки регистар;

3) утврђује највећи износ трошкова оснивања, уколико би имали пасти на терет друштва;

4) бира прве органе деоничког друштва, уколико би према правилима њихово постављање спадало у надлежност скупштине.

(²) Друштво је основано, кад је скупштина утврдила, да су испуњени услови из т. 1 и 2, одобрила висину трошкова оснивања и изабрала органе.

§ 207

Гласање на оснивачкој скупштини

(¹) На оснивачкој скупштини даје свака деоница по један глас.

(²) У погледу утврђивања по § 206 став 1 т. 2 гласање ће се посебно вршити за сваки уложак у стварима и за сваку набавку при оснивању, при чему немају права гласа оснивачи и онај уписник односно преузималац, од кога друштво прима уложак или набавку. У погледу § 206 став 1 т. 3 немају права гласа оснивачи.

(³) Закључци се доносе већином на скупштини представљених деоница, које у поједином случају нису искључене.

(⁴) Измена правила могућа је само ако су на скупштини претстављене две трећине основне главнице и само једногласним закључком; но измена правила у погледу наређења § 183 и предмета § 184 став 1 т. 3, 4, 5, 6 и став 2, т. 3, 4 и 7 може се донети само једногласним закључком свих уписника и преузималаца. Одредбе правила о улошцима у стварима, о набавкама при оснивању, као и о особеним користима, накнадама и наградама не могу се мењати на терет друштва.

(³) Код друштва из § 185 и за измену правила потребно је одобрење власти, која је дозволила оснивање друштва.

(⁴) Кад се измена правила тиче појединих родова деоница, онда посебно гласају само уписници и преузимаоци тог рода деоница, а њихов закључак ваљано је донесен тек кад га одобри цела скупштина.

§ 208

Поновно испитивање извештаја оснивача

(¹) Кад скупштина одбије предлог, да се поново испита извештај оснивача, испитивање се ипак мора извршити, ако то, пре него што су изабрани органи друштва, захтевају уписници и преузимаоци, којима по правилима не припадају особене користи, накнаде или награде, а који претстављају бар једну десетину свих деоница, које се уплаћују само готовим новцем.

(²) У ту сврху уписници и преузимаоци, који деонице уплаћују само готовим новцем, бирају три или пет повереника. Једнога од њих могу засебним гласањем изабрати уписници и преузимаоци, који су захтевали поновно испитивање извештаја оснивача; они учествују и у избору осталих повереника.

(³) Оснивачка скупштина ће после избора повереника одгодити свој рад најмање за 10 дана, одређујући без нарочитог новог позивања дан и час поновног састанка.

(⁴) Повереници подносе свој извештај писмено. Кад већина повереника вредност уложака у стварима или набавки при оснивању процени испод четири петине износа од процене оснивача и ревизора, или кад вредност накнада или награда процени испод две трећине или кад нађе, да су особене користи у очитој несразмери са сарадњом или услугама при оснивању друштва, онда ће оснивачка скупштина закључити, да ли ће се друштво основати. Кад се процене оснивача и ревизора не слажу, онда ће се четири петине односно две трећине рачунати од ниже процене.

(⁵) У гласању по ставу 4 не могу ни у своје име ни као заступници гласати ни оснивачи ни уписници и преузимаоци, од којих би друштво имало да прими уложке у стварима или набавке при оснивању, као ни они којима би имале да припадну особене користи, накнаде или награде. Ово искључење од гласања односи се само на она од поменутих лица, којих се тиче поновно испитивање.

(⁶) Ако се не постигне већина, оснивање није успело, осим ако на самој скупштини оснивачи или друга лица не преузму све деонице оних који су гласали против оснивања и изјавили, да неће да учествују у друштву као деоничари. Истовремено преузимаоци морају да у руке присутног јавног бележника изврше све доспеле уплате и да потпишу односно допуне уписнице.

(⁷) У погледу враћања новчаних уплата на деонице, уложака у стварима и набавки при оснивању за случај неуспелог оснивања примењиваће се наређења § 203, а у случају претходног става јавни бележник ће онима, који су повукли своје уписне изјаве, вратити уплате и примерке уписница.

(⁸) Трошкове поновног испитивања солидарно ће се сносити, ако гласање о оснивању друштва

према извештају поверенства није потребно, они који су захтевали поновно испитивање, у сваком другом случају оснивачи.

Пријава за упис у трговачки регистар

§ 209

(¹) Постављена управа и надзорни одбор ће основано деоничко друштво ради уписа у трговачки регистар без одлагања пријавити суду, који је местно надлежан према седишту друштва.

(²) Пријави ће се приложити у изворнику или овереном препису:

1) правила у три примерка, а код друштва из § 185 у четири примерка;

2) јавнобележнички акти из §§ 194 и 195, а ако је цела основна главница или њен део уписата на основу проспекта, по један примерак проспекта, записник о оснивачкој скупштини са позивима на њу, списак уписника са по једним примерком уписница и са назнаком, колико и које врсте и рода деоница је сваки од њих уписао; колико му их је додељено и колико је сваки на своје деонице уплатио готовим новцем; у случају § 194 став 2 и 4 и записник скупштине.

3) изјава постављене управе, да су законом или правилима прописане уплате на деонице извршене и да је са тренутком уписа деоничког друштва у трговачки регистар обезбеђено трајно слободно располагање друштва платама као и уложцима у стварима и набавкама при оснивању; у погледу уплата готовим новцем приложиће се и потврде новчаних завода о уплатама;

4) списак чланова друштвених органа са назначењем њиховог породичног и рођеног имена, занимања и пребивалишта као и држављанства, ако су странци; списку ће се приложити изјаве чланова, да се примају чланства;

5) дозвола, ако је по § 185 потребна;

6) у случају § 190 став 1 извештаји оснивача и ревизора са свима прилозима, а у случају § 208 и извештај повереника;

7) у случају § 225 став 4 изјава постављене управе, да је обезбеђено задржање деоница у износу процене набавки при оснивању.

(⁸) Пријаву и прилоге из става 2 т. 3, 4 и 7 потписаће сви чланови постављене управе и надзорног одбора пред судом, ако њихови потписи нису већ оверени. Чланови постављене управе потписаће фирму пред судом или поднети оверен потпис фирме.

Испитивање пријаве

§ 210

(¹) Регистарски суд ће испитати, да ли су пријаве и прилози, изузев прилог из § 209 став 2 т. 5, потпуни и саобразни закону и да ли су испуњени услови за упис друштва у трговачки регистар. У погледу правила суд ће нарочито испитати, да нису повређена наређења, од којих овај закон не допушта одступање.

(²) Ако суд нађе на извештај оснивача или извештај ревизора не одговара наређењима закона, а ти недостатци нису доцније отклоњени, ако између извештаја оснивача и ревизора у погледу процене постоје разлике (§ 208 став 4), као и у свим другим случајевима, у којима би се објашњењима, допунама или исправкама могле откложити.

нити препреке уписа, суд ће постављеној управи дати за то примерен рок. Овај рок не може бити дужи од три месеца, и може се наједанпут продужити највише за месец дана; он се рачуна од дана, када је судски закључак достављен постављеној управи. Ако је потребна измена правила, постављена управа ће ради измене правила поново сазвати оснивачку скупштину, а код оснивања по § 194 све предузимаоце деоница, осим ако постављена управа није већ раније овлашћена на те измене.

(³) Ако захтеване исправке, допуне или објашњења нису довољна или суду не стигну благовремено, он ће пријаву одбити.

Упис у трговачки регистар

§ 211

(¹) Упис деоничког друштва бива уписом друштвених правила у трговачки регистар.

(²) У регистар се уписује:

1) Дан оснивања друштва, а ако је потребна дозвола оснивања и власт, која је дала дозволу, као и дан и број, под којим је издата дозвола;

2) фирма и седиште друштва;

3) предмет предузећа;

4) трајање друштва, ако је правилима ограничено;

5) висина основне главнице и колико је од ње уплаћено;

6) да ли деонице гласе на име или на доносиоца, именита вредност деоница, укупан износ појединих родова деоница, као и првенствена права везана за поједине родове деоница;

7) кратко означавање уложака у стварима и набавки при оснивању, новчана вредност за коју су преузети, као и особене користи, накнаде и награде;

8) начин заступања друштва и потписивања његове фирме, ако је отступљено од законских наређења;

9) врста надзорне установе;

10) начин објављивања закључака скупштине и других органа друштва, ако је отступљено од законских наређења.

(³) У трговачки регистар уписује се и породично и рођено име, занимање и пребивалиште чланова управе, као и њихово држављанство, ако су странци.

Дејство уписа. Одговорност за пословање пре уписа

§ 212

(¹) Уписом у трговачки регистар деоничко друштво постаје правно лице.

(²) Из правних послова, који су склопљени за друштво, које се оснива, ово је уписом у трговачки регистар непосредно овлашћено и обавезно, у колико се ти послови тичу уложака у стварима, набавки при оснивању или су иначе изречно поменути у правилима. Исто тако друштво је обавезано за стварно учињене трошкове оснивања, уколико они не премашују највећи износ утврђен по §§ 194 или 206.

(³) Из других правних послова, који су склопљени за друштво пре уписа, друштво је непосредно овлашћено и обавезно, ако их одобри прва скупштина, која има да решава о годишњим закључцима

рачуница, или која ранија скупштина, али по истеку три месеца после уписа и противуговорач, који није уговорио краћи рок за одустанак, може од посла одустати, ако га скупштина још није одобрила.

(⁴) У колико друштво према претходним ставовима не ступи у правни посао, склопљен за њега пре уписа у трговачки регистар, лично одговара онај ко је за друштво радио. Ако их је радило у истом послу више, они одговарају солидарно. Одговорност оних, који су за друштво радили пре уписа у трговачки регистар, тиме није искључена ни тада када је друштво ступило у правни посао, у колико се та одговорност оснива на другим наређењима овога или других закона.

Објава уписа

§ 213

(¹) Закључак о упису односно о одбијању уписа са по једним примерком правила регистарски суд доставиће друшву и, ако је за оснивање потребна дозвола, власти која ју је дала; вишем државном тужиоштву, надлежном према седишту друштва, доставиће закључак о упису са једним примерком правила, а на захтев тужиоштва послаће му на прегледање и пријаву за упис са осталим њеним прилозима. Ако је упис извршен, суд ће то потврдити на примерцима правила.

(²) Објава мора садржати све што се уписало у регистар и поред тога породично и рођено име, занимање и пребивалиште оснивача, а ако су оснивачи преузели све деонице, и ту чињеницу.

Задоцнела и одбијена пријава

§ 214

Ако се деоничко друштво не пријави ради уписа у трговачки регистар за два месеца од дана оснивања или ако је пријава ради уписа правоснажно одбијена, сходно ће се примењивати наређења § 203 с тим да и на лица, која су се примила избора или постављења за чланове управног или надзорног одбора, пада дужност наложена оснивачима.

ПРЕСТАНАК ДРУШТВА ЗБОГ ПОВРЕДЕ НАРЕЂЕЊА О ОСНИВАЊУ

§ 215

Ко и које повреде може иницирати

(¹) Ако се после уписа друштва у трговачки регистар сазна да је у року оснивања повређено које наређење овог законика, а та повреда би могла имати штетних последица по друштво, деоничаре или друга лица, више државно тужиоштво као и свако друго лице, које има правног интереса, а у случају § 185 и власт, која је дала дозволу, могу за месец дана од сазнања повреде, а најдаље за годину дана од уписа друштва, предложити да регистарски суд изрекне престанак друштва.

(²) Лица и власти, побројане у првом ставу могу у истим роковима поднети такав предлог, ако правила не садрже или вређају које принудно наређење закона. Ако правила не садрже или ако вређају наређења из § 183 т. 1 до 4, стављање предлога није везано за поменуте рокове, ни за могућност штетних последица.

(³) И сам регистарски суд може из разлога става 1 и 2 по службеној дужности повести поступак ради изрицања престанка друштва, а и за њега важе поменути услови.

(⁴) За поступак вреде прописи закона о судском ванпарничном поступку, уколико овај законик не наређује друкчије.

(⁵) Власт, која је дала дозволу, може у роковима из става 1 изрећи престанак друштва, које је у трговачки регистар уписано ма да нису испуњени услови, који би према дозволи морали бити испуњени пре уписа (§ 365 став 4).

§ 216

Поступак

(¹) Суд ће, било да поступа по службеној дужности или по предлогу, ако овај није очигледно неоснован, друштво позвати да се у примереном року изјасни о изнесеним повредама закона и да их отклони. Уједно ће суд по службеној дужности у трговачком регистру забележити да је поведен поступак ради изрицања престанка друштва. Рок се може једанпут и продужити. И одбијање предлога суд ће забележити у трговачком регистру. Ове забелешке не објављују се.

(²) Ако је предлог поднело толико чланова управе да остали друштво не могу заступати, у овом поступку ће га заступати надзорни одбор, а ако су предлог поднели толико чланова управе и надзорног одбора, да друштво не би имао ко да заступа, суд ће му поставити скрбника (старатеља).

§ 217

Закључак суда

(¹) Ако друштво на време не отклони повреду закона суд ће:

1) Кад је поступак ради изрицања престанка повео по службеној дужности, па друштво у остављеном му року није истакло приговоре, или они нису основани, закључком изрећи престанак друштва;

2) кад је поступак покренут по предлогу, одредити роциште, на који ће позвати друштво и предлагача, и после усмене расправе донети закључак о престанку друштва или одбијању предлога.

(²) Суд неће изрећи престанак друштва, него само измену или допуну правила, ако овај законик садржи наређење о ствари због које је покренут поступак.

(³) Закључак ће се странкама доставити у руке. Ако је изречен престанак, и против потврдног закључка апелационог суда допуштен је рекурс на Касациони суд. Тај рекурс одгађа извршење закључка.

(⁴) После правоснажности суд ће закључак по службеној дужности уписати у трговачки регистар и објавити престанак друштва или брисати забелешку по § 216, а у случају става 2 суд ће закључак уписати у трговачки регистар и објавити измену или допуну, уколико је за њих прописано објављивање.

(⁵) Забелешку одбијања предлога суд ће по службеној дужности избрисати по правоснажности закључка.

(⁶) Предлагачи, чији је предлог одбијен, одговарају друштву солидарно за штету, која му је

настала услед покренутог поступка, ако је код њих било зле намере или велике немарности. За јавне власти остају на снази прописи, који за њих вреде.

§ 218

Последице престанка

(¹) Друштво и после уписа престанка у трговачки регистар задржава правну личност до свршетка ликвидације.

(²) Самим престанком друштва и свршетком ликвидације не престаје одговорност по наређењима VII отсека.

Упис подружнице у трговачки регистар

§ 219

За упис подружнице у трговачки регистар и за објаву уписа вреде наређења §§ 12 и 13 с тим:

1) да се пријави, ако се подружница има уписати у трговачки регистар код суда; у коме друштво још није уписано, приложи по један примерак прилога поменутих у § 209 став 2 т. 1, 4 и 5, но није потребно приложити ни изјаве, да се члан органа прима дужности, ни посведочење постављења; наређења § 209 став 3 сходно вреде и овде;

2) да суд, у чијем се трговачком регистру подружница упише, објави податке из § 211 став 2 т. 1, 2, 3, 8, 9 и 10 и став 3, седиште и дан оснивања подружнице, као и додатак у фирми ако га има фирма подружнице; а ако је тај суд већ раније објавио податке из § 211 став 2 т. 1, 2, 3, 8, 9 и 10 и став 3, само ће у објави подружнице упозорити да су они већ објављени, где и кад.

Начин објављивања

§ 220

(¹) Све објаве, које по наређењима ове главе имају да врше оснивачи или друштва, вршиће се, у колико закон друкчије не наређује, на начин прописан у § 8 став 1, а поред тога и на начин предвиђен правилима.

(²) За друштва, чија основна главница премаша 10.000.000 динара или за чије је оснивање потребна дозвола Министра трговине и индустрије, овај може, било уредбом било у дозволи, прописати и објављивање у „Службеним новинама”. Друштвима, чија основна главница не премаша 2.000.000 динара, може Министар трговине и индустрије уредбом допустити, да своје објаве не врше у новинама, поменутих у првом ставу, ако правила наређују други који погодан начин објављивања.

(³) У погледу објава, које врши регистарски суд, вреде наређења § 8.

ДРУГИ ОТСЕК

ДЕОНИЦЕ. ПРАВА И ДУЖНОСТИ ДЕОНИЧАРА

Врсте деоница. Недељивост

§ 221

(¹) Ако правила не допуштају да деонице гласе на доносиоца, оне морају гласити на име. Деонице, за које је везана дужност споредних по-

времених неновчаних давања, могу гласити само на име.

(²) Деонице су недељиве.

Исправе о деоницама

§ 222

(¹) О деоницама на доносиоца друштво мора издати исправе. О деоницама на име издају се исправе само ако то затражи деоничар или ако је предвиђено правилима.

(²) Ако правила допуштају и деонице на доносиоца и деонице на име, сваки деоничар може захтевати, да му се о његовом трошку изда у место деонице на име деоница на доносиоца и обратно, уколико замена правилима не би била забрањена или везана за нарочите услове.

(³) Деоничар може, ако правила друкчије не одређују, тражити да му се исправа изда на једну или више деоница, као и да му се исправе издате на више деоница замене о његовом трошку исправама на мање деоница, и обратно.

(⁴) Замењене деонице друштво мора одмах поништити и њихове бројеве о трошку деоничара објавити. Управа мора скупштини својим годишњим извештајем саопштити, које су деонице замењене и поништене.

Садржина исправе о деоницама

§ 223

Исправа о деоници мора садржати:

- 1) фирму и седиште друштва;
- 2) суд, у чији трговачки регистар је друштво било уписано у време издања деонице, као и датум и пословни број уписа;
- 3) означавање, којој врсти и којем роду деоница припада, а ако се доцније изда нова врста или род деоница, то ће се означити само на исправама о њима.
- 4) број, серију и имениту вредност деонице, а ако исправа гласи на више деоница, на колико, као и бројеве и серију ових деоница и њихову укупну имениту вредност.
- 5) посебна права, ако су везана за деоницу;
- 6) код деоница на име износ већ извршених уплата;
- 7) ако је деоница издата на улошке у стварима, означавање тога;
- 8) ако је за деоницу везана дужност споредних повремених неновчаних давања, одредбе правила о тим давањима;
- 9) означавање повлачења, ако је предвиђено правилима;
- 10) ако је пренашање деонице или право гласа по њој ограничено, односне одредбе правила;
- 11) потпис фирме друштва и друштвени печат. Потписи лица која заступају друштво могу бити факсимилирани уколико правила у погледу потписивања прописују што друго, у исправи на то ће се упозорити.

Привременица. Ништавост

§ 224

(¹) Докле деонице на доносиоца нису потпуно уплаћене, могу се о њима издати само привременице (привремене деонице), које су изречно

означене као такве, гласе на име и садрже тачке 1—6 и 8—11 из § 223.

(²) Даље уплате на привременице као и на деонице на име друштво је дужно да на исправама потврди.

(³) Ништаве су деонице и привременице које би се издале пре уписа друштва у трговачки регистар, али остаје обавеза из преузимања или уписивања деоница.

Везане деонице

§ 225

(¹) Деонице уплаћене улошцима у стварима не смеју се предати деоничарима, него морају остати код друштва, докле скупштина не одобри годишњи извештај и годишње закључне рачуне и за другу пословну годину после уписа у трговачки регистар. За ово време друштво има првенствено право, да се из тих деоница наплати за штету, која би му настала због уложака у стварима.

(²) На деоницама ће се забележити, да су везане у смислу првог става.

(³) Сваки деоничар може захтевати, да се његове тако везане деонице оставе код којег завода из § 196, али их не може подићи пре истека рока, поменутог у ставу 1.

(⁴) Претходни ставови вреде, кад је друштво основано са набавкама при оснивању, за износ, који одговара процени набавки при оснивању. Ако су оснивачи уједно и деоничари, њихове ће се деонице у износу који одговара процени набавки при оснивању задржати код друштва. У колико деонице или привременице оснивача нису довољне, износ се мора допунити деоницама других деоничара, који на то пристану.

ПРЕНОС ДЕОНИЦА

§ 226

Ограничење преноса

(¹) Пре уписа друштва у трговачки регистар права из преузимања или уписивања деоница не могу се преносити правним послом међу живима с правним дејством према друштву.

(²) Пренос деоница на име и привременица правним послом међу живима може се правилима ограничити. Ако је за пренос потребан пристанак друштва, правила морају одредити рок, у којем ће друштво именовати прибавиоца, и начин како ће се утврдити цена, иначе ограничења не важе. За пренос деоница са обавезом споредних повремених неновчаних давања потребан је пристанак друштва.

(³) Ко деоницу на име или привременицу, чији је пренос законом или правилима ограничен, прибави наслеђем, стицањем које имовине као целине, у извршењу или из стечајне масе, дужан је то пријавити друштву. Ово му може за три месеца од пријаве именовати лице, коме ће он уступити деоницу или привременицу по цени утврђеној на начин предвиђен правилима.

(⁴) Ако друштво именује прибавиоца несигурног за плаћање, регистарски суд може по пред-

логу деоничара у ванпарничном поступку допустити слободно отуђење.

(⁵) Наређења став 3 и 4 сходно ће се примењивати, ако права из преузимања или уписивања деоница пре уписа друштва у трговачки регистар, на начин, поменут у ставу 3, пређу на друго лице. На место друштва у том случају ступају оснивачи.

§ 227

Начин преноса

(¹) Деонице на доносиоца преносе се предајом.

(²) Деонице на име и привременице преносе се писменом изјавом на самој исправи или на њеном продужку и предајом исправе. Ова изјава може се дати у облику индосамента. За облик индосамента, легитимацију имаоца и дужност предаје исправе вреде прописи §§ 12, 13 став 2, 15 и 39 став 3 реченица 2. меничног закона.

(³) Писмену изјаву на деоници или привременици замењује изјава дата у јавној или овереној приватној исправи о преносу деонице или привременице.

Деоничка књига

§ 228

(¹) О деоницама на име и привременицама друштво води посебну књигу (деоничка књига).

(²) У књигу се уписују породично и рођено име (фирма, назив) и пребивалиште (седиште) имаоца деонице на име или привременице, износи уплата и преноси, као и дан уписа.

(³) Преноси се уносе по пријави преносиоца или прибавиоца, који мора друштву поднети и саму исправу са изјавом о преносу, а друштво ће на деоници потврдити дан уписа у деоничку књигу.

(⁴) Ако нису издате исправе, преноси ће се уписати било по захтеву обеју страна, било на основу јавне или оверене приватне исправе о преносу, коју поднесе једна страна.

(⁵) Из разлога, одређених правилима, друштво може одбити упис преноса.

(⁶) Пре но што се упише пренос привременице или деонице, која није потпуно уплаћена, управа има да се увери, да ли је прибавилац способан, да плати још неизвршене уплате и да, према стању ствари, захтева примерено обезбеђење од прибавиоца; ако се ово не да, управа ће одбити упис. Ако управа за месец дана, откад јој је стигла пријава за упис, није захтевала обезбеђење, мора извршити упис. § 226 став 4 сходно вреди и овде.

(⁷) Ако се о деоницама на име исправа издаје само по захтеву деоничара, у књизи ће се забележити да је исправа издата.

(⁸) Деоничари могу прегледати деоничку књигу, а друга лица само ако вероватним учине правни интерес у погледу одређених уписа. Регистарски суд ће у ванпарничном поступку одлучити о постојању правног интереса, ако га друштво пориче.

Ко је деоничар према друштву

§ 229

У односу према друштву у погледу деоница на име и привременица, као и кад се деоничари-

ма не издају исправе, деоничар је, ко је уписан у деоничку књигу; у погледу деоница на доносиоца деоничар у односу према друштву је, ко деоницу има, докле се противно не докаже.

Родови деоница. Првенствене деонице

§ 230.

(¹) Деоничко друштво може имати деонице са различним правима (родови деоница).

(²) За деонице, за које су везана посебна права (првенствене деонице), друштво може захтевати и посебне новчане доплате, али само једанпут и то приликом њиховог издавања.

(³) Првенствена права могу се састојати у томе, да имаоци првенствених деоница могу постављати или предлагати одређен број чланова друштвених органа, но мање од половине, или могу бити имовинске природе, тако да дају посебне користи у погледу деобе чистог добитка или друштвене имовине. Сва ова права могу бити спојена.

(⁴) У погледу деобе чистог добитка укупни износ првенствених деоница не може бити већи од 5% од имените вредности деонице. Правилима може бити одређено, да се првенствена дивиденда која никако или делимично није исплаћена у ранијим годинама, накнадно има исплатити из чистог добитка доцнијих година, али највише за последњих пет пословних година.

Ограничење права гласа

§ 231

(¹) Правилима се може одредити да извршен број деоница, чија укупна именита вредност не премаша половину основне главнице, даје право гласа само о предлозима, који се тичу: снижења основне главнице; продужења трајања или привременог престанка друштва; продужења престалог друштва; промена главних предмета предузећа; измене правила, којом би се крњила посебна права везана за те деонице; спајања; отуђивања целе имовине друштва; давања целог друштвеног предузећа или главних делова предузећа под закуп или склапања других сличних уговора; претварања друштва у друштво с ограниченом одговорношћу; постављања повереника за испитивање.

(²) Ово ограничење је допуштено само под условима:

1) да остале деонице не дају права на дивиденду, ако деоницама са ограниченим правом гласа није припала бар правилима одређена првенствена дивиденда и то тако, да се она мора допунити и за бар пет ранијих година, у којима тим деоницама није припала у целости;

2) да остале деонице не учествују у подели чисте имовине, докле деонице са ограниченим правом гласа нису измирене у износу имените вредности односно извршених уплата.

(³) Имаоцима тих деоница припадају права мањине у погледу предмета побројаних у ставу 1, као и у погледу испитивања годишњих закључних рачуна, ако на скупштини претстављају бар половину онога дела основне главнице, који овај закон или правила предвиђају за вршење права мањине.

(⁴) Ако се имаоцима деоница са ограниченим правом гласа за две последње године узастопце

није исплатила ни потпуна првенствена дивиденда, они добијају неограничено право гласа за време, докле им се не исплати заостала дивиденда.

(³) Право учествовања на скупштини и тражење обавештења не може се ограничити.

Ужитничке деонице

§ 232

У место деоница повучених жребањем (извлачењем, коцком) могу се извадити ужитничке деонице без имените вредности. За њих могу бити везана сва чланска права као и за друге деонице; али удео у чистом добитку може им припасти само, ако је другим деоницама припала дивиденда најмање 5% њихове имените вредности, а у подели чисте друштвене имовине могу учествовати тек ако су друге деонице измирене у износу имените вредности односно уплата. У осталом за те деонице сходно вреде наређења овог отсека; права за њих везана треба да су видљива из исправе.

Ужитнице

§ 233

(¹) У име особених користи, накнада и награда деоничко друштво може издати ужитнице без имените вредности. Ближе одредбе прописале правила са следећим ограничењима:

1) ове исправе не могу важити дуже од 20 година, рачунајући од дана њиховог издања;

2) у погледу удела у чистом добитку и у деоби чисте имовине вреди § 232;

3) за ужитнице не може бити везано право на више од једне четвртине деоница доцнијих издања.

(²) О ужитницама друштво води посебну књигу. За њено вођење сходно вреде наређења § 228.

(³) Ужитнице морају гласити на име. За њихов пренос сходно вреде наређења §§ 227 став 2 и 3, 228 и 229. Оне не дају право на учествовање у управљању друштвом.

Купони

§ 234

(¹) Уз исправу о деоници, уз привременицу, ужитничку деоницу или ужитницу, као и у случају да се деоничарима не издају никакве исправе, могу се издати купони, којима се врши право на дивиденду како је одређено законом, правилима и скупштинским закључцима.

(²) Ако правилима није друкчије одређено, купони имају гласити на доносиоца.

(³) Одвојени или напосе издати купони су самостални вредносни папири; али престанком права на основу кога су издати купони, престаје важност самих купона, ма да су одвојени, уколико за њих одређена дивиденда није већ прописно утврђена.

Талон

§ 235

Са купонима може се издати исправа за по дизање нових купонских листова (талон), кад је ранији купонски лист исцрпљен или кад је нестао.

Талон се може пренети само уз пренос права на основу кога је издат.

Нестале и оштећене деонице

§ 236

(¹) Ако нестане која од исправа, поменутих у овом отсеку, она се може амортизовати по посебним прописима, који за то постоје, но талон се не може напосе амортизовати ако је нестао, а нов талон издаће се само онеме, коме припада право на основу којег се талон издаје.

(²) Ако је која од исправа, поменутих у овом отсеку, амортизована или толико оштећена да није више подесна за промет, друштво је по захтеву овлашћеника дужно да му је о његовом трошку замени новом. За трошак може друштво тражити предујам, а замењену стару исправу поништиће.

Дужности деоничара. Уплате

§ 237

(¹) Деоничар правилима не може бити обавезан на што друго, но на уплату имените вредности деонице, а ако је издата преко имените вредности или уз доплату по § 230 став 2, на уплату целог износа, за који је издата, као и на споредна повремена новчана давања.

(²) Новчане уплате на имениту вредност могу се захтевати само подједнако за све деонице, које се имају уплатити само новцем.

(³) Деоничар не може своје тражбине према деоничком друштву пребијати за уплате на деонице, нити може на улошцима у стварима вршити право задржања.

(⁴) Друштво не може појединим деоничарима уплату ни одгодити нити их уплате ослободити, оно у име уплате не може примити нешто друго но што је предвиђено правилима. Уложак у стварима, који се састоји из тражбине, уплаћен је тек кад је друштво наплатило тражбину и уколико је наплатило, но друштво одговара деоничару ако се за наплаћивање не стара брижљивошћу уредног пословног човека.

(⁵) Више саималаца деонице одговарају солидарно за обавезе из ње.

Рокови уплате. Позивање на уплату

§ 238

(¹) Уплате, које нису морале бити извршене раније, доспевају без посебног позива истеком једног месеца после уписа друштва у трговачки регистар.

(²) Правилима се могу прописати други рокови као и висина даљих уплата новцем, а одређивање висине и рокова може се оставити и скупштини или управи.

(³) У случајевима става 2 управа је дужна да деоничаре два пута позове на уплату. Први позив мора се објавити на два месеца пре истека рока, други тако, да од објаве до истека рока не протече више од 15, ни мање од 10 дана. Ови позиви могу се заменити једним препорученим писмом послатим бар месец дана пре рока на адресу, која је уписана у деоничкој књизи.

(⁴) У позивима или писмима мора се календарски означити дан доспелости и деоничарима

изречно скренути пажња на законске или правилима одређене последице неблаговремене уплате.

(⁵) Свако позивање за даље уплате пријавиће се, уз навод траженог износа, ради уписа у трговачки регистар; пријаву ће потписати сви чланови управе.

Последице неблаговремене уплате

§ 239

(¹) Деоничар, који не уплати на време, нема права гласа, докле не плати заосталу уплату са каматом због задоцњења. Тражење веће штете није искључено, осим ако је правилима одређена уговорна казна. Камате због задоцњења урачунавају се у уговорну казну, ако правилима није друкчије одређено.

(²) Правилима се може одредити губитак права на даље уплаћивање у оброцима, као и употреба припадајуће дивиденде за измирење заостатака уплате.

Лишење права из деонице

§ 240

(¹) Ако деоничар за више од месец дана није извршио доспелу уплату са каматама због задоцњења и уговорном казном, друштво га може без поновног позива лишићи његових права по деоници или привременици. О лишењу права друштво ће деоничара обавестити препорученим писмом и то забележити у деоничкој књизи.

(²) Ако је деоница или привременица у рукама бившег деоничара, друштво ће објавити, да су права по њој престала.

(³) Деонице или привременице, које се налазе код друштва или код кога завода (§ 225), може друштво за месец дана, откад је послало обавештај по ставу 1, на берзи или на јавној дражби продати на трошак и опасност деоничара.

(⁴) Износ, постигнут на тај начин, употребиће се на измирење заосталих obroка, пошто су покривени трошкови обавештења, објаве и продаје, камате због задоцњења и уговорна казна. Преостатак до износа ранијих уплата предаће се бившем деоничару, осим ако правилима није одређено, да већ раније уплаћени износи пропадају у корист друштва.

(⁵) Уместо деоница или привременица, по којима су права престала у смислу става 2, друштво може издати нове и с њима поступити по ст. 3 и 4.

Одговорност претходника

§ 241

(¹) Ако друштво не проведе продају или се са њом не постигне потребни износ, деоничар и сви његови претходници, који су били уписани у деоничку књигу, и у сваком случају преузималац односно уписник одговарају солидарно за све што друштво може тражити по § 239 односно по § 240 став 4; но обавеза претходника и преузимаоца односно уписника застарева за пет година од његовог уписа у деоничку књигу. Ове одговорности друштво их не може ослободити.

(²) Ако деоница није продата, а претходници не уговоре друкчије, они постају саимаоци деонице или привременице у сразмери својих плаћања на заостатак.

Снижење основне главнице због неуплате

§ 242

(¹) Ако заостала уплата по деоници или привременици није наплаћена за пола године после истека пословне године, у којој је деоничар лишен права по њој, управа ће у споразуму са надзорним одбором основну главницу снизити за именити износ деонице, чиме ова престаје важити. Снижење ће се пријавити за упис у трговачки регистар и упис објавити. Ако би снижење премашило 5% основне главнице, поступиће се сходно наређењима § 357 и сл.

(²) Ако је исправа у рукама друштва или код којег завода (§ 225), друштво ће је уништити, а у годишњем извештају навешће се број уништених деоница, као и оних по којима су права престала, износ који је остао неуплаћен и за колико је снижена основна главница. Износи, који су били уплаћени на деонице а остају друштву, унеће се у општу резерву по одбитку непокривених трошкова поступка по §§ 240 и 241.

Враћање улога

§ 243

Осим у случајевима које овај законик предвиђа, деоничару се ни у ком виду не може вратити оно што је у друштво унео на име деонице.

Споредна неновчана давања

§ 244

(¹) Ако је предвиђена обавеза споредних повремених неновчаних давања, правилима мора да се тачно одређени услови, садржина, обим и време давања, а ако су давања платна, када плаћање доспева и основи за његово израчунавање, али плаћање не сме премашити прометну вредност давања. За задоцњење давања могу правилима прописати нарочиту уговорну казну.

(²) Наплата ових давања се може захтевати без обзира да ли се пословна година завршава чистим добитком или не.

(³) Обавеза појединог давања и плаћања за њега застарева за три године.

Вршење права деоничара

§ 245

(¹) Где закон или правила вршење права чине зависним од тога да је деоничар деоницу имао извесно време, власништву деонице раван је захтев против кредитне установе да деоничару пренесе власништво деонице. Време, за које је претходник био власник, рачуна се деоничару, ако је деонице прибавио наслеђем, стицањем које имовине као целине, у обрачуна и деоби које заједничке имовине или од свог поузданика.

(²) Саимаоци деонице или друге исправе, коју је друштво издало, вршиће своја права преко једног заступника. Правна делања, која друштво има преузети према саимаоцима, вршиће према заступнику, ако је друштву пријављен, иначе према којему од саимаоца, са правним дејством према свима. Регистарски суд може по предлогу друштва саимаоцима поставити скрбника. Заступник ће се уписати у деоничку књигу, ако је исправа у њој уписана.

(⁸) Сваки деоничар може захтевати, да му се о његовом трошку да примерак правила. Друштво не сме наплаћивати више него стварни трошак.

Дивиденда

§ 246

(¹) Деоничар има у границама закона и правила право на удео у чистом годишњем добитку, који скупштина одреди за деобу (дивиденда), и на удео, који се из резерви употреби ради допуне дивиденде (§ 338).

(²) Добитак ће се делити, ако правила друкчије не наређују, у сразмери имените вредности деоница, а ако нису све деонице потпуно уплаћене, у сразмери извршених уплата, и то, у колико су се уплате извршиле у току претходне пословне године, према времену од уплате.

(³) Правила могу одредити да се чисти добитак не дели деоничарима или бар не деоничарима који имају извешан род деоница, него да се употреби на коју другу тачно одређену сврху.

(⁴) Камате на деонице не може друштво плаћати ни у ком случају и ни у ком виду.

Противпрописна примања

§ 247

(¹) Што је деоничар од друштва примио противно наређењима овог Закона или одредбама правила, мора вратити, и поред тога мора друштву накнадити штету, ако је знао да је примање противпрописно. Ових обавеза друштво га не може ослободити. Али деоничар не мора вратити оно што је у доброј вери примио као удео у годишњем добитку на основу уредно састављених и одобрених годишњих закључних рачуна.

(²) Захтеви против деоничара због противпрописних примања застаревају за пет година од дана примања, а за десет година, ако је деоничар знао, да је примање противпрописно.

Удружења деоничара

§ 248

(¹) Деоничари могу међу собом склапати уговоре, којима за одређено време, али не дуже од пет година, вршење свих или извесних права по својим деоницама у одређеном правцу поверавају једном или више поузданика. Уговор мора бити писмен.

(²) Ако је предвиђено продужење уговора, сваки уговорач може своје учествовање отказати на шест месеци пре истека рока. Поједино продужење уговора не може премашити пет година.

(³) Поузданик мора бар сваких шест месеци обавестити уговораче о своме раду; уговором може се предвидети краћи рок.

(⁴) Сваки уговорач може без отказног рока иступити, ако који други уговорач или поузданик повреди коју битну одредбу уговора.

(⁵) Уговори, који не одговарају наређењима претходних ставова, ништавни су.

Прибављање сопствених деоница

§ 249

(¹) Деоничко друштво може сопствене деонице или привременице прибавити, ако је по-

ребно да друштво избегне тешку штету, која би без тога неминовно наступила.

Укупни именити износ деоница, које се тако прибаве, не сме премашити 10% основне главнице или нижи постотак, који уредбом пропише Министар трговине и индустрије у споразуму са Министром правде.

(²) Сем тога друштво може поред случајева из §§ 240, 359, 362 и 384 сопствене деонице, уколико су потпуно уплаћене, прибављати:

1) ако је прибављање скопчано са пословном граном, која по правилима чини предмет друштвеног предузећа, а прибављање се врши за туђи рачун;

2) ако се деонице налазе у имовини или у предузећу, које друштво преузима са активом и пасивом.

(³) Прибављању изједначаје се примање у залогу, као и прибављање преко другог за рачун друштва или уз гаранцију друштва за течај.

(⁴) Ако се које предузеће на основу учествовања или на други начин непосредно или посредно налази под пресудним утицајем деоничког друштва (зависно предузеће), за њега у погледу деоница тог деоничког друштва вреде наређења става 1 до 3.

(⁵) Друштво мора деонице и привременице што пре отуђити, а ако то, изузев случајева става 2 тач. 1 и §§ 359, 362 и 384, не би било извршено за годину дана, мора снизити основну главницу за износ имените вредности прибављених деоница и привременица.

(⁶) У годишњем извештају навешће се сви послови поменути у претходним ставовима, изузев став 2 т. 1, с ознаком броја и износа деоница и привременица, које су прибављене, примљене у залог или отуђене, као и броја и износа који је друштву остао крајем пословне године.

(⁷) Деонице и привременице, које је друштво прибавило, не дају право гласа у скупштини, али броје се при утврђивању да ли је на скупштини претстављен довољан број деоница. Удео у чистом добитку, који припада на деонице и привременице, које је друштво прибавило, уноси се у општу резерву.

Означавање основне главнице

§ 250

Друштво мора у свим јавним изјавама, као извештајима, објавама, циркуларима, у заглављу писама и сл., где помиње основну главницу, јасно изразити, колико је ове главнице заоста уплаћено.

ТРЕЋИ ОТСЕК

ОРГАНИЗАЦИЈА ДЕОНИЧКОГ ДРУШТВА

I СКУПШТИНА

Опште наређење

§ 251

Своја права у стварима друштва, нарочито у погледу вођења послова, испитивања годишњих закључних рачуна и употребе чистог добитка, деоничари врше, уколико закон не предвиђа друкчије, у скупштини деоничара.

Место скупштине**§ 252**

Скупштина се мора одржати у седишту друштва, ако правила не допуштају одржавање и у којем другом одређеном месту.

Сазив скупштине**§ 253**

Уколико закон не наређује друкчије, скупштину сазива управа; правилима може се и другим органима друштва, па и лицима ван друштва или властима, дати право да сазивају скупштину у тачно одређеним случајевима.

Право мањине**§ 254**

(¹) Један или више деоничара, који претстављају десети или правилима одређени мањи део основне главнице, могу писмено захтевати да управа сазове скупштину. У том поднеску мора бити наведен и разлог за сазив и предмет о којем би скупштина имала да решава. Ако су предлагачи имаоци деоница на доносиоца, управа може захтевати, да докажу, полагањем деоница било код управе било на други који начин, поменут у § 361 став 3, да представљају довољан број деоница.

(²) Управа ће скупштину сазвати за 15 дана од пријема поднеска, но тако, да се може одржати пре истека шест недеља од пријема поднеска. Ако управа не сазове скупштину на време, сазваће је по захтеву предлагача надзорни одбор у року од седам дана, тако да се скупштина може одржати за два месеца од пријема захтева. Ако ни надзорни одбор не сазове скупштину, предлагачи могу се обратити регистарском суду, који може, пошто је преслушао управу, надзорни одбор, па и друга лица или власти (§ 253) скупштину сазвати, постављајући јој претседника из реда судија. Трошкове овог сазивања предујмиће предлагачи.

(³) Ако управа или надзорни одбор немају довољан број чланова за решавање, ако надзорног одбора нема, или ако се није благовремено одржала скупштина по § 255 став 2, предлагачи могу се ради сазива обратити непосредно регистарском суду.

(⁴) Скупштина одлучује о томе, да ли ће друштво сносити трошкове сазива и одржања скупштине, али друштво мора сносити трошкове у случајевима претходног става.

Случајеви сазива скупштине**§ 255**

(¹) Скупштина ће се сазвати, поред случајева у којима је закон или правила наређују, кадгод то захтева интерес друштва.

(²) Најдоцније за три месеца по истеку рока за састављање годишњих закључних рачуна (§ 330) мора се одржати скупштина, која има:

1) да испита годишњи извештај и годишње закључне рачуне и донесе закључак о њима;

2) да одлучи о употреби чистог добитка или о покрићу губитка;

3) да одлучи о разрешници члановима управних и надзорних органа.

(³) Правилима се може скратити тромесечни рок. Регистарски суд може законски или правилима одређени рок из важних разлога продужити до краја текуће пословне године.

(⁴) Ако ову скупштину управа не сазове на време, сазваће је надзорни орган.

Надлежност скупштине. Накнадне набавке**§ 256**

(¹) Поред предмета, наведених другим наређењима овог законика, скупштина ће решавати нарочито:

1) о постављању и уклањању чланова друштвених органа, уколико по правилима ово не припада коме другоме;

2) о отуђењу или о давању под закуп целог друштвеног предузећа или главних његових делова, о склапању сличних уговора, о склапању уговора по којем би добитак двају или више уговарача имао бити заједнички, као и о изменама и о раскидању таквих уговора;

3) о отуђењу непокретнина, које према пословној грани непосредно служе обављању друштвеног предузећа, ако њихова стварна вредност у поједином случају премаша једну десетину основне главнице;

4) о издавању обвезница, у колико то не спада у предмет предузећа;

5) о склапању уговора, којима би друштво имало да набави непокретнине или направе, које би трајно служиле друштвеном предузећу, или и друге предмете, ако противвредност за набавку премаша једну десетину уплаћене основне главнице. Не чини разлику, да ли направе већ постоје или се тек имају створити. Исто вреди и тада када се ради о узимању тих ствари на употребу, ако годишња накнада за употребу премаша једну двадесетину од уплаћене основне главнице. То важи и за измене таквих уговора на терет друштва.

(²) О уговорима из тач. 5 управа је дужна да поднесе извештај, који одговара § 190, а он ће се подврћи ревизији сходно §§ 191—193. Извештај ће потписати сви чланови управе и надзорног одбора и саговорач. Један или више деоничара, који претстављају бар једну десетину основне главнице, могу на скупштини захтевати поновно испитивање, на које ће се сходно примењивати наређења § 208 став 2, 3, 4 реченица 1, 5 и 8, с тим да се место оснивача подразумевају чланови друштвених органа, а место уписника деоничари, и да у погледу деоничара не чини разлику, да ли су њихове деонице уплаћене готовим новцем или улошцима у стварима.

(³) Управа ће уговор, свој извештај, извештај ревизора и повереника и прилоге, било у изворнику било у овереном препису, као и оверен извод записника скупштине, на којој је уговор одобрен поднети ради уписа накнадне набавке у трговачки регистар.

(⁴) Наређења става 1, т. 5 и става 2 и 3 примењиваће се у погледу непокретнина и направа за три године, а у погледу других предмета за једну годину од уписа друштва у трговачки регистар.

(⁵) У случајевима из става 1, т. 2 до 5 правни посао без одобрења скупштине, а у случајевима из става 1, т. 5 и без уписа у трговачки регистар према друштву нема дејства.

(⁶) Правилима се може одредити да је и за друге тачно одређене предмете, сем законом одређених, потребан закључак скупштине, но у тим случајевима правни посао вреди и без одобрења скупштине.

Садржина и објава сазива

§ 257

(¹) Сазив мора садржати дан и час, кога ће се, и место и просторију, где ће се скупштина одржати, као и тачан дневни ред и упозорење на право из § 258 став 2. Ако друштво има деоница на доносиоца, у сазиву ће се упозорити и на прописе правила о доказивању права на учествовање и гласање у скупштини, уколико ти прописи отступају од законских наређења, и назначити када, где и на који начин ће се доказати право на учествовање и гласање. Рок за доказивање не може бити краћи од седам дана.

(²) Ако је на дневном реду измена правила, назначиће се, којих се прописа дотадашњих правила измена тиче, и навешће се садржина намеравање измене. У дневном реду изречно морају бити означени предлози који се тичу предмета из § 256, став 1, т. 2—5.

(³) Сазив скупштине објавиће се тако да између дана прве објаве и дана састанка скупштине протекну бар четири, а не више од шест недеља. Правилима може се одредити да се имаоци деоница на име и привременица уместо објавом обавештавају препорученим писмима на адресу која се види из деоничке књиге.

(⁴) Сазив скупштине може се опозвати најдоцније на три дана пре састанка скупштине и на исти начин на који је била сазвана. Скупштина, сазвана по предлогу мањине, може се опозвати само са њеним пристанком.

Попуњавање дневног реда

§ 258

(¹) Надзорни орган може захтевати, да се одређен предмет стави на дневни ред. Ако сазивач скупштине томе захтеву не удовољи, надзорни орган може само допунити дневни ред, но решавати се може о предмету само ако је прописно објављен бар један пут и то тако, да између дана објаве и дана скупштине протече бар десет дана.

(²) Један или више деоничара, који претстављају десети или правилима одређени мањи део основне главнице, могу писмено захтевати, да се тачно одређен предмет стави на дневни ред идуће скупштине. Сазивач скупштине мора захтеву удовољити, ако му стигне бар 15 дана пре дана скупштине, и, ако је скупштина већ сазвана, допуну дневног реда објавити на исти начин, на који је објављен сазив, но тако да између дана ове објаве и дана скупштине протече бар десет дана.

(³) Ако је скупштина већ сазвана, а сазивач скупштине захтеву мањине не удовољи у року од пет дана, може регистарски суд предлагача по њиховом предлогу овластити, да о трошку друштва објаве предмет као предмет дневног реда.

Ограничење решавања скупштине дневним редом

§ 259

(¹) Скупштина може закључке доносити о предметима, који су уредно стављени на дневни ред. Но ако је у време кад није било више могуће попунити дневни ред већ сазване скупштине или на самој скупштини број чланова којег друштвеног органа, из ког другог узрока а не због

истека рока постављења, спао испод броја, по закону или правилима потребног за вршење пословодства, заступства односно надзора, а нема ни заменика, скупштина може без стављања на дневни ред изабрати потребан број чланова, у колико избор припада њој. Поред тога скупштина може без стављања на дневни ред доносити закључке о предлозима, да се сазове друга скупштина, да се испита пословно или имовно стање друштва и да се за то изаберу повереници (§ 325), као и о предлозима за руковођење скупштине и посведочавања њеног тока.

(²) Без пристанка већине управе не може се решавати о предметима, који су по § 258 став 2 стављени на дневни ред, ако је од деоничара, који су захтевали допуну дневног реда, толико избрисано из деоничке књиге или их је толико повукло положене деонице, да више не престављају прописани део основне главнице, осим ако захтев прихвати толико присутних деоничара, да је опет постигнут прописани део основне главнице.

(³) Расправљати може скупштина и о предметима, који нису стављени на дневни ред.

Скупштина без сазива

§ 260

(¹) И без прописаног сазива и стављања на дневни ред може се расправљати и закључивати о свима предметима, који се тичу друштва и о којима има да решава скупштина, на састанку, на којем је претстављена сва основна главница, у колико се нико од присутних не противи одржању такве скупштине или стављању одређеног предмета на дневни ред.

(²) Ако друштво има деоница на доносиоца, скупштина по првом ставу може се одржати само у присутности јавног бележника.

Доказивање права учествовања и гласања

§ 261

(¹) Сваком имаоцу деонице или привременице припада право учествовања на скупштини, а право гласања, уколико закон друкчије не наређује или предвиђа.

(²) На скупштини имају право да учествују имаоци деоница на име и привременица, који су у деоничку књигу уписани већ седам дана пре дана скупштине, а остану уписани до краја скупштине. Правилима може бити одређен и дужи рок, али не преко три месеца пре дана скупштине.

(³) Имаоци деоница на доносиоца могу учествовати на скупштини, ако положи деонице код друштва тако, да између дана полагања и дана скупштине протече седам дана и да деонице остану положене до краја скупштине. Правилима може бити одређен и дужи рок, али не преко месеца пре дана скупштине, и може бити допуштено, да се деонице полажу код којег јавног бележника или код које домаће кредитне установе. Полагање код које стране кредитне установе може Министар трговине и индустрије забранити. Али полагање код јавног бележника или кредитне установе замењује полагање код друштва само ако су наведени бројеви и род деоница и ако се онај код кога су деонице положене, изречно обавезе, да ће јавити промене у погледу полагања и броја положених деоница.

(⁴) Став 2 вреди и за случај §-а 260. Полагање по ставу 3 може се у том случају заменити тиме, да се на самом састанку покажу све деонице или потврде, да су деонице, уколико се не покажу, на име оног лица, у чије се име претстављају, положене на којем од места поменутих у ставу 3.

(⁶) Право учествовања обухвата и право расправљања.

(⁶) Чланови друштвених органа, као и лице или власт, која је сазвала скупштину, могу учествовати на скупштини и расправљати, али немају право гласа ако нису деоничари.

Списак и обавештавање деоничара

§ 262

(¹) Сазивач скупштине, а у случају § 254 став 2 и 3 од суда постављени председник дужан је старати се, да се на основу деоничке књиге односно на основу положених деоница састави списак деоничара, власних да учествују у сазваној скупштини. У списак ће се унети породично и рођено име (фирма, назив) и пребивалиште (седиште) деоничара са укупним бројем њихових деоница по појединим врстама и родовима и бројем гласова, који сваком припадају. Ако друштво има више родова деоница, саставиће се посебни спискови и за деонице појединих родова. Тако састављени спискови оставиће се најмање за последња три радна дана пре скупштине у друштвеној пословници, па и на самој скупштини на прегледање сваком деоничару. Деоничар може захтевати препис спискова о свом трошку.

(²) За последњих 15 дана пре скупштине може сваки деоничар захтевати да му се о његовом трошку да препис свих предлога за предмете, који су стављени на дневни ред. Деоничари, који су право учествовања на скупштини доказали, могу у истом року у друштвеној пословници или на другом правилима одређеном месту прегледати све списе, који су спремљени за скупштину, под разумевајући ту и годишње закључне рачуне и све извештаје о њима, као и извештаје из § 256 став 2. У погледу висине трошкова за преписе вреди § 245 став 3.

Део основне главнице потребан за решавање

§ 263

(¹) Уколико законом или правилима није друкчије наређено, скупштина може правноваљано закључивати само ако је на њој претстављен десети део основне главнице, а ако има деоница различитих родова и ако би се закључак тицао напосе којег од тих родова, мора бити престављен и бар десети део деоница тог рода.

(¹) Само ако су на скупштини претстављене бар три четвртине основне главнице и бар три четвртине деоница оног рода, кога се предлог тиче, могу се доносити закључци: о измени предмета предузећа; о продужењу трајања; о престанку друштва; о спајању друштва; о претварању друштва у друштво са ограниченом одговорношћу; о предметима из § 256 став 1 т. 2; о отуђивању целе имовине друштва; о укидању или о ублажавању одредаба правила које отежавају доношење закључака у скупштини. То вреди и за закључак, којим би се деоничарима налагале веће обавезе

но што су им дотадашњим правилима биле наложене или којима би се појединим деоничарима смањивала права, призната им дотадашњим правилима.

(⁸) Закључци, који нису поменути у претходном ставу, а тичу се измене правила или предмета из § 256 став 1 т. 3—5, могу се доносити само, ако је на скупштини претстављена бар половина основне главнице и бар половина деоница оног рода, кога се предмет тиче.

(⁴) Правилима се може одредити да део претстављене основне главнице или деоница извесног рода буде већи.

Поновна скупштина

§ 264

(¹) Ако на скупштини није претстављен прописани део основне главнице, може се, ако се ради о решавању предмета из § 255 став 2 или о изборима чланова друштвених органа, мора се поново сазвати скупштина. У ова два случаја скупштина се мора сазвати тако, да се може одржати најдаље за два месеца од дана, за који је првобитно била сазвана.

(²) Дан и час поновне скупштине може се означити већ у првобитном сазиву, но у том случају она се не сме одржати раније од десет дана ни доцније од месец дана рачунајући од дана неodrжане скупштине. Седмодневни рок из § 261 став 2 и 3 може се у том случају скратити на четири дана, а рок из § 262 став 2 на седам дана; дневни ред не сме се изменити. На тако сазваној скупштини могу се закључци доносити без обзира на сразмеру претстављене основне главнице, уколико би на првобитно сазваној скупштини био довољан десети или правилима одређени већи део основне главнице. Сразмера претстављених деоница у случајевима § 263 став 2 и 3 може се правилима снизити од три четвртине или више на једну трећину односно од половине или више на једну четвртину основне главнице. На снижење ће се упозорити у првобитном сазиву.

(³) Ако се поновна скупштина не сазове на начин уређен претходним ставом, имају се и за поновну скупштину испунити сви прописи закона и правила о скупштини.

(⁴) Деоничари, који су доказали право учествовања на првој скупштини, задржавају у случају става 2 то право и на поновној скупштини, уколико нису наступиле измене уписа у деоничкој књизи или у положеним деоницама, о чему ће се сазивач уверити при испитивању или састављању списка из § 262.

Ток скупштине

§ 265

(¹) Скупштину отвара, ако закон или правила не наређују друкчије, председник управе или његов заменик односно члан управе најстарији по годинама живота; ако се на скупштини има да решава о предметима из § 255, став 2, председник надзорног одбора или његов заменик односно члан надзорног одбора најстарији по годинама живота; а ако нема управе односно надзорног одбора присутни деоничар најстарији по годинама живота. Иза тога скупштина бира релативном

већином датих гласова председника, изузимајући случај, кад је председника одредио суд; тај претседник отвара и скупштину.

(²) Скупштином руководи претседник; о не-сугласицама у погледу руковођења одлучује скупштина већином гласова.

(³) Претседник ће прво утврдити да ли је претстављен довољан део основне главнице. У ту сврху водиће се на скупштини списак присутних односно заступљених деоничара уз назнаку гласова који им припадају по броју њихових деоница. Ако друштво има више родова деоница, саставиће се посебни спискови и за деонице по јединих родова. Да је претстављен део основне главнице, потребан за решавање о предметима из § 263 став 2 и 3, утврдиће се пре но што почне расправљање о таквом предмету.

(⁴) Спискови се могу саставити у вези са списком из § 262. Претседник ће спискове потписати, а сваки деоничар може их прегледати већ и на скупштини. По захтеву деоничара, који претстављају бар једну десетину на скупштини претстављене основне главнице, списак ће испитати одбор од три присутна деоничара, од којих једног бирају предлагачи. Док скупштина не одобри списак, не може се прећи на дневни ред.

(⁵) Без пристанка већине претседник не може изменити дневни ред или који предмет скинути са дневног реда. Ако се предмет тиче напосе ког посебног рода деоница, потребан је и пристанак већине тог рода деоница.

Заступање деоничара

§ 266

(¹) Деоничар може своја права у стварима друштва како на скупштини тако и ван ње вршити лично или преко једног пуномоћника за све своје деонице. Ако правилима није друкчије одређено, довољно је да је пуномоћије потписао деоничар. Ограничења права, која би садржала такво пуномоћије, вреде само између деоничара и пуномоћника.

(²) Деоничаре, који нису својевласна физичка лица, заступају она лица која их по постојећим прописима заступају у правним пословима; за њихово легитимисање није потребно нарочито пуномоћије. Наређење треће реченице става 1 вреди и за такве заступнике.

(³) Заступник (став 1 и 2) мора своју легитимацију показати приликом сваког заступања. У списковима из §§ 262 и 265 навешће се поред имена деоничара, и породично и рођено име и пребивалиште заступника, као и подаци о легитимацији из става 2; пуномоћије приложиће се списку из § 265.

(⁴) Правила не могу ограничавати право деоничара у погледу лица, које ће их заступати. Чланови друштвених органа и намештеници друштва не могу бити заступници.

Право гласа

§ 267

(¹) Право гласа на скупштини деоничари врше сразмерно броју својих деоница.

(²) Сваки деоничар има најмање један глас; правилима се може број гласова ималаца више деоница ограничити, но само подједнако за подједнаке бројеве деоница.

(³) Ужитничке деонице не могу дати право на већи број гласова, но што би припадао деоницама; у место којих су издате.

(⁴) Право гласа може се уговором ограничити само уколико закон допушта.

Забрана учествовања и гласања

§ 268

На основу позајмљених или на послугу узетих деоница не може се учествовати и гласати на скупштини, ако би се тиме ишло на повреду којег ограничења права на учествовање или гласање.

Право учествовања и гласања плодоуживалаца заложних веровника и чувара деоница

§ 269

(¹) Кад је деоница или привременица оптерећена плодоуживањем, а правним послом није друкчије одређено, право учествовања и гласања по њој врши власник, али он одговара плодоуживаоцу, ако правично не води рачуна о интересима овога. Ако је исправа у рукама плодоуживаоца, сходно ће се примењивати наређења става 2.

(²) По заложеној деоници или привременици право учествовања и гласања врши власник, а заложни веровник дужан је да му омогући вршење права из деонице на скупштини; но та дужност не постоји, ако није довољно обезбеђено, да ће му се исправе непромењене вратити, чим је свршена скупштина. Уговор, којим би се отступало од овог наређења, мора бити писмен, а власник деонице може га отказати са највише тромесечним роком.

(³) Право по деоници или привременици датој на оставу може чувар на скупштини вршити само на основу посебног писменог уговора, а у погледу других предмета сем побројаних у § 255 став 2 само уколико је предмет изречно назначен у уговору, но увек по упутствима датим уговором, и, уколико упутства не би било, у интересу остављача. То вреди и у случају да је ко прибавио деонице у своје име а на рачун другог лица, па власништво још није прешло на онога, за чији су рачун набављене, осим ако је то лице у задоцњењу у погледу обавеза према првом, уколико се обавеза тиче тих деоница.

(⁴) Наређења § 268 сходно вреде и у случајевима става 2 и 3.

Ограничење права гласа због супротности интереса

§ 270

Деоничар, који би било за свој било за туђ рачун у одређеном послу имао интерес противан интересу друштва, а зна да су ти интереси у опреси, не сме гласати у погледу тог посла у своје ни у туђе име, као ни преко заступника. Ако противно уради, одговара за штету, коју би друштво од тога претрпело осим ако докаже, да је већина била постигнута и без његовог гласа.

Ограничење права гласа због сарадње у управљању

§ 271

(¹) Деоничар, који је члан којег друштвеног управног органа или намештеник друштва или који је на ма који други начин сарађивао у којем друштвеном послу, не сме ни сам ни преко за-

ступника гласати о разрешници управе. То вреди и онда, када се ради о остваривању његове одговорности или о одређивању испитивања његовог рада и о постављању лица, која би имала извршити испитивање.

(²) Наређења става 1 сходно вреде и за чланове надзорног органа.

Изузетак од ограничења

§ 272

Лица, чије је право гласање ограничено наређењима §§ 270 и 271, могу гласати ако се ради о избору или уклањању чланова друштвених органа или ако се, обзиром на број деоничара и деоница које та лица претстављају, а према наређењима закона и правила без њихових гласова уопште не би могао донети закључак.

Начин гласања

§ 273

(¹) Ако закон или правила не прописују друкчије, а скупштина сама не одреди посебан начин гласања, одређује га претседник.

(²) О изборима ма које врсте, о предлозима, да се уклоне или од дужности удаље чланови друштвених органа, или да се позову на одговорност, као и уопште о предлозима, који се тичу лично чланова друштвених органа, гласање мора бити тајно. У свим другим случајевима тајно ће се гласати по захтеву једног или више деоничара, који претстављају бар двадесети део на скупштини претстављене основне главнице.

Већина

§ 274

(¹) Уколико закон или правила не наређују друкчије, закључци се доносе апсолутном већином датих гласова деоничара, који нису искључени у доношењу тога закључка. У случају једнаког броја гласова само приликом избора изабрано је лице, за које је гласао претседник.

(²) За закључке побројане у § 263 став 2 и 3 потребна је већина од три четвртине гласова. За измену предмета предузећа већина рачуна се од целокупног броја могућих гласова.

(³) За закључке, којима би се деоничарима налагале веће обавезе но што су им наложене дотадашњим правилима, или којима би се појединим деоничарима смањивала права призната им дотадашњим правилима, потребан је пристанак свих деоничара којих се повећање обавезе односно смањење права тиче, уколико закон не допушта друкчије. То нарочито вреди и у погледу рокова и висине оброка за уплате на деонице, ако су одређени правилима.

(⁴) Правилима се могу прописати строжији услови у погледу већине, нарочито тако да се захтева већи део гласова или једногласност или да се већина рачуна према броју свих на скупштини претстављених или и према целокупном броју свих могућих гласова.

(⁵) За доношење закључка, којим се снижује правилима одређена награда члановима друштвених органа, довољна је апсолутна већина датих гласова. То вреди у случају § 342 и за закључак о престанку друштва.

Гласање и скупови по роду деоница

§ 275

(¹) Ако друштво има деонице са различним правима или ужитничке деонице, а закључак скупштине тиче се посебних права извесног рода деоница или ужитничких деоница, пре гласања целе скупштине посебно ће се гласати по родовима тих деоница. За такво гласање сходно вреде наређења §§ 263, 273 и 274, но с тим да се закључак, којим би се смањивала посебна права, призната том роду деоница дотадашњим правилима, може и без пристанка свих ималаца деоница тог рода донети већином од три четвртине датих гласова и како при посебном гласању тако и при гласању целе скупштине.

(²) Ако би се гласање према родовима деоница и ужитничких деоница имало вршити на посебном скупу, за тај скуп вреде наређења става 1, а сходно вреде наређења о скупштини.

(³) Права ималаца ужитница не могу се смањити без њиховог пристанка. О том престанку решиће имаоци ужитница на скупу, за који сходно вреде наређења о скупштини. На скупу мора бити претстављено више од половине ужитница, а за закључак је потребна већина од три четвртине датих гласова, но није потребан пристанак свих ималаца ужитница.

Право иступања из друштва

§ 276

(¹) О предлогу за продужење трајања друштва, за измену предмета предузећа и за спајање, гласаће се јавно и поименце; имена оних, који су гласали против предлога, унеће се у записник.

(²) Закључак о пријему предлога мора се објавити за осам дана, иначе губи вредност.

(⁴) Деоничар који је гласао против закључка, као и деоничар који јавном или надлежно овереном исправом докаже, да није могао учествовати и гласати у скупштини, може за 15 дана од објаве закључка своје деонице или привременице ставити друштву на располагање у циљу продаје. Ако су издате деонице или привременице, положиће их у исто време код друштва или на месту које је било одређено за полагање деоница (§ 261 став 3).

(⁴) Продаја се врши по просечном течају, који су деонице или привременице у последњој години пре закључка имале на домаћој берзи, најближој седишту друштва или, ако нису имале течаја ни на једној домаћој берзи, по просечном течају на најближој страниј берзи. Ако деонице или привременице у последњој години нису имале течај ни на једној берзи или нису издате, цену ће им одредити управа најближе домаће берзе.

(⁵) Купац ће се јавити друштву и положити целу куповнину на оном месту, где су положене исправе, односно, ако нису издате, код друштва. Кад буду продате све деонице или привременице, друштво ће обавестити купце, да могу подићи исправе, а деоничаре да могу подићи куповнину. Ако исправе нису издате, купац ће се само уписати у деоничку књигу.

(⁶) Ако за три месеца од донесеног закључка није положена куповнина за све деонице и привременице, закључак губи вредност.

Право на обавештавање

§ 277

Предмет

(¹) Сваки деоничар може на скупштини захтевати обавештења о одређеним стварима или односима друштва, који су у вези са предметима дневног реда. Уколико на те ствари или односе пресудно утичу везе са другим преузећем, могу се захтевати обавештења и о том предузећу и о тим већама.

(²) Обавештење мора одговарати начелима савесног полагања рачуна, а може се ускратити само уколико је интерес друштва или јавни интерес важнији од интереса деоничара да добије одговор.

§ 278

Недовољно обавештење

Кад се обавештење не да или кад који од присутних деоничара изјави да дато обавештење не одговара наређењу § 277, закључак по предмету, на који се упит односи, може се ипак донети, али се не може извршити, ако обуставу извршења захтева мањина, која претставља бар једну десетину основне главнице, а учини вероватним, да своје деонице непрекидно има бар за последњих шест месеци пре скупштине. За вероватност довољна је изјава пред јавним бележником, да изјавилац има деонице за поменуто време. Кад се о одређеним замеркама, које су учињене у одређеним ставкама биланса или рачуна добитка и губитка, не да обавештење или дато не одговара наређењу § 277, рок од шест месеци скраћује се на један месец.

§ 279

Изрека већа

(¹) Како друштво тако и мањина могу за седам дана од кад су обавештени да је веће састављено (§ 280) захтевати од већа да изрекне, да ли обавештење дато на скупштини или после ње одговара закону, односно да ли је оправдано ускраћено. Извршење закључка остаје обустављено, докле није правноснажно решено питање, да ли дато обавештење одговара закону односно да ли је ускраћење обавештења оправдано. Ако се захтев не стави у том року, закључак се може извршити.

(²) Ако веће изрекне, да обавештење не одговара закону односно да ускраћење обавештења није оправдано, онај коме је постављен упит мора без одлагања дати тражено обавештење. Докле није дато о предмету, на који се упит односи, не може се донети закључак, а ако је већ донесен, не може се извршити.

(³) Ако веће изрекне, да обавештење одговара закону односно да је оправдано ускраћено, упит се може поновити, осим ако изрека већа није била дата на прегледање и преписивање по § 262 став 2.

(⁴) Ако о предмету, на који се упит односи, закључак услед упита није донесен, а веће је изрекло, да обавештење одговара закону, односно да је оправдано ускраћено, трошкове поновног сазивања и одржања скупштине, сазване ради доношења закључка о том предмету, сносиће солидарно деоничари који су поставили упит, а ако су обавештење захтевали злонамерно или из велике

немарности, одговарају друштву солидарно за сву тиме проузроковану штету.

(⁵) Ако је веће изрекло, да обавештење одговара закону, односно да је оправдано ускраћено, мањина, која је захтевала обуставу извршења закључка, солидарно одговара друштву за сву тиме скривљену штету.

(⁶) Ако се тужба ради поништаја скупштинског закључка оснива на повреди наређења § 277, а поступак пред већем већ је покренут, парнични суд првог степена прекинуће поступак, докле му не стигне изрека већа. Кад поступак пред већем још није покренут, без пристанка противне странке може се покренути само ако још није истекао једномесечни рок из става 1. И у том случају суд ће прекинути парнични поступак.

§ 280

Састав већа. Поступак

(¹) За образовање и сазив већа странка ће се за месец дана после скупштине обратити суду, у чијем је трговачком регистру уписано друштво.

(²) Веће се састоји из једног судије регистарског суда, који је већ био запослен регистарским стварима и кога постави претседник суда, вишег државног тужиоца и три стручњака, које према предмету предузеће друштва постави трговачка (индустријска) комора, надлежна према седишту друштва; код друштава за чије је оснивање потребна дозвола, на место вишег државног тужиоца долази лице које постави власт надлежна за давање дозволе.

(³) Већу претседава судија; оно поступа по начелима ванпарничног судског поступка. Изреку доноси пошто је мањини, управи и надзорном органу друштва, а кад се ради о везама са другим предузећем, и претставницима тога предузећа дало прилику да се изјасне. Оне се изјаве веће саопштити осталим учесницима без пристанка изјавиоца. Изреку саопштиће веће друштву и мањини, а другим учесницима даће је само на захтев. Изрека ће се образложити, али образложење веће се саопштити странкама без пристанка свих учесника.

(⁴) Трошкове поступка наложиће веће по правичном нахођењу учесницима; против те одлуке допуштен је рекурс апелационом суду. Рекурс ће се поднети регистарском суду, у осталом за тај рекурс сходно вреде прописи закона о ванпарничном судском поступку.

(⁵) Изрека може се поништити:

1) Ако је у поступку суделовао члан већа, који је био искључен или изузет; у погледу искључења и изузећа сходно вреде прописи §§ 15 до 24 и 268 г. п. п., с тим да о предлогу изузећа одлучује претседник регистарског суда;

2) ако веће није било прописно састављено;

3) ако коме учеснику незаконитим поступањем, нарочито пропуштањем доставе није дата могућност да се изјасни пред већем;

4) ако који учесник у поступку никако није био заступљен или није био прописно заступљен, уколико поступак није био накнадно прописно одобрен;

5) ако изрека сама себи противречи.

(⁶) Предлог за поништај изреке учесник ће поднети за три дана откад је сазнао за разлог ништавости, но по истеку три месеца од саопштења

изреке предлог за поништај не може се више ставити. О предлогу одлучује регистарски суд по прописима ванпарничног судског поступка. Против његовог закључка није допуштен правни лек.

(⁷) Кад је изрека поништена, веће доноси нову само ако то затражи који од учесника.

(⁸) Изрека веже и судове и управне власти.

(⁹) Министар правде ће у споразуму са Министром трговине и индустрије уредбом прописати пословник већа, којим ће одредити и начин постављања стручњака. Том уредбом се могу и попунити прописи закона о ванпарничном судском поступку, колико би било потребно за поступак пред већем.

Скупштински записник

§ 281

Вођење и садржина

(¹) О скупштини ће се саставити записник, који мора садржати: место, дан и час скупштине; име председника, записничара и бројача гласова; број присутних деоничара; број деоница или привременица, које они претстављају, и број гласова, који свакоме припада, а ако би било гласања по § 275, и бројеве деоничара, деоница (привременица) и гласова дотичне скупштине; означавање, да ли претстављен законом или правилима за поједине тачке дневног реда прописани део основне главнице; закључке по тачкама дневног реда и закључке о предлозима, о којима се може решавати, ма да нису били стављени на дневни ред, уз назнаку начина гласања и сразмере гласова; изјаве и противљења појединих деоничара и чланова друштвених органа, за које би изјавилац захтевао да се унесу у записник. Претседник може наредити, да се записником посведоче и друге чињенице, које су се десиле на скупштини.

(²) Не важе закључци који нису унесени у записник.

(³) Записнику ће се приложити: исправе којима се посведочава правилност сазива скупштине; исправе којима је посведочено право заступања у скупштини; предлози који су били по § 255 став 2 стављени на дневни ред; спискови по §§ 262 и 265; извештаји надзорних установа и повереника; као и изјаве и противљења деоничара, ако их је деоничар поднео писмено.

(⁴) Записник води деоничар или више њих које одреди претседник, а јавни бележник води га уколико би се њим имало да посведочи расправљање и доношење закључака о предметима из § 256 став 1 т. 2—5, и из § 263 став 2 и 3. Јавни бележник ће напосе навести све догађаје и изјаве, који би могли бити пресудни за испитивање правилности поступка при стварању ових закључака.

(⁵) Записник ће потписати претседник и записничар, а и јавни бележник уколико је он сарађивао. У случају § 260 записник ће потписати и сви присутни деоничари.

§ 282

Прегледање записника

(¹) Записник са прилозима ставиће се најкасније трећи радни дан после скупштине у друштвеној пословници на прегледање деоничарима, а сваки деоничар може захтевати да му се у року од

осам дана о његовом трошку препорученим писмом изда потпун или делимичан од надлежне власти или јавног бележника или од друштва оверен препис записника и прилога. О висини овога трошка, ако странке нису споразумне, решиће по предлогу једне или друге странке регистарски суд у ванпарничном поступку; против тога закључка нема правног лека.

(²) Препис записника и прилога, оверен од друштва, поднеће се за 15 дана после скупштине регистарском суду и вишем државном тужиоцу, а у случају § 185 и надлежној управној власти.

Поништавање закључка по тужби

§ 283

Кад има места тужби. Рок

(¹) Тужбом се може тражити поништај закључка скупштине, ако се њиме вређају закон или правила или ако је закључак противан добрим обичајима у пословном животу и иде за оштећење ма и само једног деоничара или може да штети друштвене интересе.

(²) Тужба због повреде закона или правила може се подићи за месец дана. Рок се рачуна, ако је тужилац учествовао на скупштини од дана свршетка скупштине, а ако није, од дана када је записник о скупштини стављен на прегледање. Тужба за поништај закључка, противног добрим обичајима, може се подићи за годину дана од доношења закључка.

§ 284

Тужилац

(¹) Тужбу због повреде закона или правила могу подићи:

1) управа, надзорни орган, од друштва постављено поверенство а и поједини чланови ових органа; ако би извршењем закључка постали кажњиви или одговорни за штету;

2) деоничар, који је учествовао на скупштини, осим ако друштво докаже, да му је разлог побивања закључка био познат или му је морао бити познат већ на скупштини, па он ипак није гласао против закључка нити је на записник изјавио своје образложење нити противљење против донесеног закључка;

3) деоничар, који није учествовао на скупштини због тога што није била прописно сазвана или који неоправдано на њу није био пуштен или је неоправдано био с ње удаљен, као и онај који јавном или овереном исправом докаже, да није могао учествовати на скупштини;

4) деоничар, који није учествовао на скупштини, а скупштина је решила по предметима који нису били прописно стављени на дневни ред;

5) сваки деоничар због повреде §§ 261—271.

(²) Због повреде закона или правила прекомерним отписивањем, или прекомерним стављањем у резерве могу тужбу за поништај поднети само деоничар или деоничари, који претстављају бар двадесети део основне главнице.

(³) Поништају због повреде §§-а 268—271 нема места, ако друштво докаже да противзаконито учествовање или гласање није имало утицаја на стварање закључка.

(⁴) Тужбу за поништај закључка противног добрим обичајима може подићи сваки деоничар, који би њим имао да буде оштећен; а ако би закључак могао да штети друштвене интересе, тужбу може подићи како сваки деоничар тако и они, који су на тужбу власни по ставу 1 т. 1.

§ 285

Туженик

(¹) Тужба ће се подићи против друштва и поднети трговачком односно окружном суду у чији је трговачки регистар друштво уписано.

(²) Друштво заступа управа, а кад је тужилац управа или који њен члан, онда надзорни одбор; ако су тужиоци управа и надзорни одбор или чланови и управе и надзорног одбора, као и тада када надзорног одбора нема, суд ће друштву поставити скрбника за парницу.

(³) Ако је закључак уписан у трговачки регистар, суд ће по службеној дужности наредити за бележбу тужбе у трговачки регистар.

§ 286

Обезбеђења

(¹) Ако друштво вероватним учини, да му против свих или појединих тужилаца припада или би му могао припасти захтев на накнаду штете на основу наређења § 287 став 3 или на основу којег прописа грађанског права, парнични суд може тужиоцима или појединим од њих после преслушања наложити, да даду обезбеђење, чију висину и начин ће суд одредити по слободном уверењу. У погледу рока за давање обезбеђења и у погледу последица, ако се обезбеђење не да, вреде прописи грађанског парничног поступника о обезбеђењу парничних трошкова.

(²) Суд може на предлог тужиоца, па и пре него што је тужба поднесена, закључком обуставити извршење побијаног закључка, ако предлагач вероватним учини, да од извршења друштву прети непоправљива штета. Пре доношења закључка суд ће преслушати друштво, а по његовом предлогу може обуставу условити тиме, да предлагач у остављеном му року да обезбеђење на начин и у висини, које суд одреди по слободном уверењу, пошто о томе преслуша и предлагача.

§ 287

Мешање у парницу. Дејство пресуде

(¹) Сваки деоничар може се о свом трошку мешати у парницу. Пресуда, којом се закључак ништи, дејствује према свима деоничарима у погледу њиховог односа према друштву.

(²) Свршетак и исход парнице суд ће по службеној дужности забележити у трговачки регистар, а ако је изречена ништавост, брисаће се и упис закључка. Препис пресуде или поравнања приложиће се регистарским списима. Ако се ради о друштву, које потпада под § 185, а закључак је садржао измену правила, суд ће препис пресуде или поравнања послати власти надлежној за давање дозволе.

(³) За штету, коју је друштво претрпело од неоснованог побијања закључка, односно од неоснованог тражења обуставе извршења одговарају

солидарно они тужиоци, чијим је тужбама односно тражењем обуставе штета проузрокована, ако су поступали злонамерно или из велике немарности.

Поништај закључка по службеној дужности

§ 288

(¹) Ако закључак вређа принудно наређење закона, може виши државни тужилац, а у случају § 185 и власт која је надлежна за давање дозволе за оснивање, за месец дана, пошто им је стигао препис записника, код регистарског суда ставити предлог, да се закључак поништи. Предлог није везан за рок, ако је закључком повређен закон у погледу предмета из § 183. Ако закључак подлежи упису у трговачки регистар, може и сам регистарски суд по службеној дужности покренути поступак ради његовог поништаја.

(²) Суд ће друштво позвати, да се у применом року изјасни о ништавости. За даљи поступак сходно ће се примењивати наређења § 216 став 1, реченица 3 и § 217 став 1 и 3. Покретање поступка забележиће се у трговачки регистар, ако је закључак уписан у регистар, а није већ забележена тужба за поништај из истог разлога.

(³) Ако је поднесена тужба ради поништаја закључка, а основана је на истим разлозима, из којих је јавна власт покренула поступак за поништај, парнични суд прекинуће парнични поступак, а наставиће га само ако у ванпарничном поступку закључак не буде поништен. Ако је закључак поништен, одбациће тужбу и решиће само о трошковима дотадањег парничног поступка.

(⁴) У погледу брисања забелешке о поведеном поступку односно у погледу самог закључка, као и у погледу обавештавања власти из § 185 сходно вреде наређења § 287 став 2.

Одбацивање тужбе или предлога. Обустава поступка

§ 289

(¹) Ако је молба за упис којег закључка у трговачки регистар већ правноснажно одбијена, одбациће се тужба или предлог за поништај, а у закључку о одбацивању решиће суд о трошковима дотадашњег поступка.

(²) Ако о молби за упис у трговачки регистар није донесен правноснажан закључак, регистарски ће суд до правноснажности одлуке о тужби или предлогу обуставити поступак за упис, па ће га наставити само ако по захтеву за поништај, садржином у тужби или предлогу, није одлучено о ствари.

Примена наређења о скупштини на скупштину без сазива и на скупове

§ 290

§§-и 262 до 289 сходно ће се примењивати и у случају скупштине по § 260 и у погледу закључака, донесених на таквој скупштини, као и на закључке донесене у смислу § 275 став 1 и на скупове по § 275 став 2 и на њима донесене закључке.

II УПРАВА

Чланство у управи

§ 291

(¹) Деоничко друштво мора имати управу. Она се може састојати из једног или више физичких неограничено својевласних лица, која не морају бити деоничари.

(²) Број чланова одређује се правилима, но не може бити већи од 15. Број одређен правилима може се повисити само изменом правила, а скупштина може изабрати мањи број чланова но што је предвиђено правилима, ако тиме не би била повређена наређења о пословодству и заступству, која садрже овај Законик или правила.

(³) Ако управу чини само једно лице, оно мора бити држављанин Краљевине и трајно боравити у Краљевини; ако се састоји из два лица, једно мора бити држављанин Краљевине, а оба трајно боравити у Краљевини; ако се састоји из више лица, више од половине морају бити држављани Краљевине и више од половине морају трајно боравити у Краљевини. За поједине врсте друштава, за чије је оснивање потребна дозвола Министар трговине и индустрије у споразуму са Министром, у чије подручје спада предмет предузећа, може уредбом прописати, да сви или већи део чланова управе морају бити држављани Краљевине и да сви или већи део морају трајно боравити у Краљевини.

(⁴) Правилима могу се прописати посебни услови, нарочито стручна спрема за све или за извесан број чланова управе.

(⁵) Не може бити постављено за члана управе; лице које је већ члан управе или надзорног одбора у више од десет других деоничких друштава или друштава са ограниченом одговорношћу; лице које је под стечајем; лице које је кривичном осудом изгубило часна права, докле тај губитак траје; лице коме је по § 58 крив. законика забрањено вршење извесног позива или заната, ако је позив или занат исти или сродан предмету друштвеног предузећа, докле та забрана траје, и лице коме је по § 411 овога Законика забрањено да буде члан којег друштвеног органа или да врши ревизије и друга испитивања. Тиме се не дира у наређења § 350 крив. законика.

(⁶) Лицу, које не би могло бити постављено по 1 или 5 ставу, престаје чланство, ако разлог наступи после постављења, с тим да се лице, које би постављењем прекорачило број наведен у ставу 5, за 15 дана мора изјаснити, да ли се одриче дужности у којем другом друштву, и о томе известити оба друштва. У случају става 3 престаје чланство лица, које промени држављанство или напусти трајно борављење у Краљевини, ако би тиме било повређено наређење тог става.

(⁷) Исто тако престаје чланство у управи лицу, које више не испуњава правилима прописане посебне услове, као и лицу које је престао бити деоничар.

(⁸) Лица, код којих наступи узрок за престанак чланства у управи, дужна су без одлагања о томе известити управу. Ако управу чини само једно лице, известити надзорни одбор; за случај да надзорног одбора нема, дужно је сазвати скупштину. Ако је члан управе већ уписан у трговачки регистар, регистарски ће га суд по пријави или по службеној дужности избрисати из регистра.

Избор. Постављење

§ 292

(¹) Управу бира скупштина; но правилима може се одредити да мање од половине чланова поставља који од скупштине изабрани орган друштва или ко други, као одређена скупина или мањина деоничара, имаоци обвезница, која опште корисна установа или које јавноправно тело. Уместо права постављења може се правилима дати право, да ко други скупштини предлаже више лица, између којих скупштина врши избор.

(²) Где право постављања припада двама или већем броју лица, оно се врши избором. Изабрано је оно лице, које добије апсолутну већину, ако правилима није друкчије одређено.

(³) Ако онај коме припада право постављења или предлагања, за месец дана, пошто је био обавештен о наступелој потреби постављења или предлагања, друштву не јави, кога поставља или предлаже, скупштина ће слободно извршити избор.

(⁴) Чланови прве управе могу се у случају оснивања по § 194 поставити правилима.

Трајање дужности и попуњавање управе

§ 293

(¹) Чланство у управи траје, ако правилима нису одређени краћи рокови, за чланове управе, која је издејствовала упис друштва у трговачки регистар, две, а за остале пет година. Правилима се може прописати, да се у том времену управа постепено обнавља на тај начин што годишње има да истули извесан број чланова; ближи прописи о начину иступања утврдиће се правилима.

(²) Чланство у управи престаје даном, којег скупштина реши о последњем извештају у годишњим закључним рачунима, у чијем је састављању члан управе имао сарађивати. Кад је чланство у управи престало из ког другог разлога, чланство новог члана истиче, када би истекло бившем члану, ако правилима није прописано да новоме члану чланство траје иначе прописани рок.

(³) Ако је број чланова из ма којег узрока спао испод броја, који је по закону или правилима потребан за пословодство и заступство, или ако је толико чланова спречено да врше своју дужност, а нема заменика, остали ће чланови, изузев случај из § 259 став 1, без одлагања предузети што је потребно за попуњење, а дотле ће вршити само неодложиве послове управе. Правилима се може прописати, да надзорни одбор до идуће скупштине привремено постави потребан број чланова. Надзорни одбор то мора учинити ако су отпали или спречени сви чланови управе. Ако нема ни надзорног одбора или ако он без одлагања не изврши ту законом одређену дужност, регистарски ће суд по предлогу ког интересованог лица или по службеној дужности друштву поставити скрбника, који ће се старати да се постави управа, а дотле ће вршити неодложиве послове управе.

(⁴) Постављење скрбника суд ће по службеној дужности уписати у трговачки регистар. Тај упис суд ће по службеној дужности брисати, чим је нова управа уписана или чим је ствар друкчије решена.

(⁵) Награду скрбнику одређује регистарски суд.

Јамчевина

§ 294

(¹) Правилима се може прописати да сваки члан управе, мора положити јамчевину. Врста и висина јамчевине мора бити одређена; за чланове управе, који су деоничари, може бити одређено да као јамчевину полажу друштвене деонице. Правилима мора бити прописано где се јамчевина полаже. Јамчевину, која се не састоји из друштвених деоница, за члана управе може положити и ко други. За чланове управе, које поставља која опште корисна установа или јавноправно тело, не може се прописати полагање јамчевине.

(²) Код друштава, којима су предмет предузећа банкарски послови ма које врсте или, поред других и банкарски, сваки члан управе, осим ако је постављен од јавноправног тела, или ко други, изузимајући друштво, за њега мора код којег од завода побројаних у § 196 положити јамчевину, која за појединог члана управе износи 1/2% од основне главнице, а не може, за појединог члана, бити мања од 100.000.— динара и не мора бити већа од 500.000.— динара. Ова јамчевина мора се састојати или из готовог новца или из вредносних папира, у које се може улагати имовина штићеника.

(³) На деоницама или на вредносним папирима мора се означити да су положени за одређеног члана управе, а новац ће се уложити на име члана и сходно везати.

(⁴) У случају става 2 вредносни папири, који се положе у име јамчевине, рачунају се по течајној вредности ако је мања од имените. Ако течајна вредност падне за више од три месеца и за више од 10% од вредности, са којом су папири положени, јамчевина ће се допунити.

(⁵) Јамчевина служи друштву, деоничарима и веровницима за обезбеђење њихових потраживања на основу одговорности члана управе; у другу сврху не сме се употребити. Она ће се полагачу вратити по истеку три месеца, пошто је у трговачки регистар уписан престанак дужности члана управе, ако дотле није поднесена тужба због остварења таквог потраживања.

(⁶) Ако је прописано полагање јамчевине, лице, које је изабрано или постављено за члана управе, не сме вршити дужност нити бити уписано у трговачки регистар, докле јамчевина није положена, а ако се не положи за месец дана од избора или постављења, ово престаје. То сходно вреди и за случај да се јамчевина не допуну, ако се смањила услед ма којег узрока.

Уклањање са дужности

§ 295

(¹) Скупштина може у свако време уклонити чланове управе, које је изабрала она или их је поставио који од скупштине изабрани орган. За уклањање без навода разлога довољна је проста већина, ако је предлог стављен од надзорног органа, иначе је потребна већина од две трећине датих гласова.

(²) Чланове управе, који су постављени или предложени од кога другог, може, без навода разлога, уклонити онај који их је поставио или предложио, а и скупштина, ако је то правилима предвиђено. Но из важних разлога, које ће навести, може скупштина такве чланове уклонити, ма да правилима није предвиђено.

(³) У погледу чланова, које је поставило или предложило јавноправно тело, друштво ће, на основу закључка скупштине, јавноправном телу уз навод разлога за уклањање предложити да их уклони, а ако ово за месец дана од пријема предлога не уклони члана, друштво може регистарском суду поднети предлог ради уклањања. Суд ће о томе предлогу решити у ванпарничном поступку, пошто је саслушао јавноправно тело.

(⁴) Уклоњеном члану управе остаје право на накнаду према уговору.

Удаљавање од дужности

§ 296

(¹) Надзорни орган може из важних разлога, а нарочито кад примети тежу повреду закона, правила, правилника или скупштинских закључака, удаљити од дужности све или поједине чланове управе. У таквом случају надзорни орган ће без одлагања сазвати скупштину да питање удаљавања од дужности реши и према потреби изабере друге чланове управе.

(²) Ако управа или поједини члан управе учини коју тежу повреду закона или правила, од које друштву, деоничарима или веровницима прети непоправљива штета, а друштво нема надзорног органа или овај не поступи по претходном ставу, регистарски суд може по предлогу једног или више деоничара, који представљају бар једну десетину основне главнице, а код друштава, за чије је оснивање потребна дозвола, и по предлогу надлежне власти, у ванпарничном поступку од дужности удаљити све или поједине чланове управе и друштву поставити скрбника. Пре доношења одлуке суд ће преслушати управу и надзорни орган.

(³) На скрбника прелазе права и дужности управе, докле се закључком скупштине, коју ће скрбник без одлагања сазвати, питање не реши и према потреби не поставе нови чланови. За скрбника вреде наређења § 293 став 4.

(⁴) Суд може предлагачима по захтеву којег члана управе или надзорног органа, па и без предлога, наложити, да код њега положе обезбеђење за штету која би друштву могла настати од предлога стављеног злонамерно или из велике немарности. Врсту и висину обезбеђења суд одређује по слободном уверењу. Ако предлагачи обезбеђење не положе у остављеном им року, предлог важи за повучен. Пре доношења закључка о обезбеђењу суд ће преслушати предлагаче.

(⁵) Предлагачи одговарају солидарно друштву и члановима управе за штету, која би им настала од злонамерног или из велике немарности стављеног предлога. Обезбеђење ће се предлагачима вратити по истеку три месеца од дана скупштине, ако дотле није поднесена тужба за накнаду штете.

(⁶) Рекурс против судске одлуке о удаљавању од дужности и о постављењу скрбника не одлаже извршење.

(⁷) Претходни ставови вреде и за удаљавање од дужности чланова управе, које је поставио или предложио ко други, а не скупштина или од скупштине изабрани орган друштва, с тим:

1) да ће у случају првога става надзорни орган о удаљавању од дужности обавестити, а суд у случају другога става саслушати и онога ко је члана поставио или предложио;

2) да ће се на скупштини, која има да реши о ствари, и ономе ко је члана поставио или предложио, дати прилика да се изјасни о оправданости удаљења од дужности;

3) да ће се, ако би удаљењу од дужности следовало уклањање поступити по § 292 став 3; то вреди и онда када је уклоњен члан управе кога је поставио од скупштине изабрани орган друштва.

Пословодство и заступство

§ 297

(¹) Управа врши све послове друштва, у колико по закону или правилима не спадају у делокруг других друштвених органа (пословодство). У колико законом није друкчије наређено или допуштено, само она заступа друштво (заступство).

(²) У односу према друштву управа је везана правилима, а правилницима и закључцима скупштине и наређењима надзорног органа само у колико су донесени односно издати у границама закона или правила.

(³) Ограничења, која би у погледу власти заступања садржали правила, правилници, закључци скупштине или наређења надзорних органа, према трећим лицима немају дејства, без обзира да ли она за ограничење знају или не.

Поједине дужности

§ 298

Дужности управе су поред других законом или правилима предвиђеним нарочито ове:

1) да поставља намештенике и заступнике и надзирава њихов рад;

2) да издаје потребне распореде рада и правилнике како за свој рад тако и за рад намештеника, уколико издавање распореда рада и правилника правилима није задржано скупштини или условљено пристанком надзорног одбора;

3) да даје извршном одбору, отсецима, својим члановима, намештеницима и заступницима упутства за њихов рад;

4) да спрема предлоге за скупштину и да извршује њене закључке;

5) да по захтеву надзорног органа присуствује његовим седницама, но без права гласа;

6) да надзорном одбору у размацима, одређеним правилима, али бар свака три месеца, као и увек кад се ради о важним стварима, даје писмени извештај о стању и кретању послова. Ове извештаје сме прегледати и сваки поједини члан надзорног одбора.

Управни одбор

§ 299

(¹) Управа, која се састоји из више од два члана (управни одбор), има, ако правила то не задржавају скупштини, да већином гласова изабере претседника и његова заменика, кад је он предвиђен. Претседнику је дужност да се стара о раду одбора, да сазива према потреби, као и по предлогу бар двојице чланова седнице и да њима руководи. Ако су спречени претседник и заменик, седници претседава члан, најстарији по годинама живота. Ако се седница по предлогу двојице чланова не сазове без одлагања, они је могу сазвати, али

ако то право очигледно злоупотребе, одговарају друштву за трошкове седнице. Тај захтев се може остваривати само ако то предложи две трећине укупног броја чланова управе и скупштина то одобри.

(²) Правилима или од скупштине донесеним правилником може се прописати начин сазивања и одредити место у Краљевини, у коме се и изван седница друштва може одржати седница; на исти начин могу се одредити и размаци времена у којима се има одржати седница. О седницама, на којима се спремају предлози за годишње закључне рачуне и извештаји управе, обавестиће се надзорни орган а о другим седницама и њиховом дневном реду само надзорни одбор. Чланови надзорног одбора могу без права гласа присуствовати седницама. Седница може закључивати, ако правилима није друкчије прописано, само кад је присутна већина чланова и само о предметима о којима су чланови на време обавештени. Закључци се доносе већином датих гласова; правила могу одредити, да у случају једнаке поделе гласова одлучује глас претседника.

(³) Чланови на седници не могу бити заступани, но чланови који трајно борава ван земље, могу гласати писмено.

(⁴) Уколико правила допуштају и ако се не успротиви ни један члан управе, закључци се могу без одређивања седнице доносити и писмено; већина у таквом случају рачуна се од целокупног броја чланова.

(⁵) О раду на седницама мора се водити записник, који има да садржи имена присутних чланова, предмете о којима се расправљало о донесеним закључцима уз означење сразмере гласова. Сваки члан, који је гласао против закључка, може захтевати, да се разложи за његово мишљење кратко унесу у записник. Записник ће потписати сви присутни; ако ко ускрати свој потпис забележиће се то и као разлог, ако је наведен.

(⁶) Записник се уписује у нарочиту повезану и прошивену књигу, чији број страница је регистарски суд потврдио под својим печатом. У књигу ће се уписати и закључци, донесени по ставу 4. Сваки члан управе и надзорног одбора сме прегледати ову књигу и узимати препис.

Брижљивост у раду

§ 300

У пословодству и у заступству сваки члан управе дужан је да у интересу друштва ради брижљивошћу и опрезношћу уредног пословног човека. На исти начин сваки члан управе је дужан и да се у интересу друштва брине и о раду других чланова. Изузев на седницама (§ 302 став 2) ово вреди, уколико су извесне гране пословодства и заступства поверене извршном одбору; одређеним отсецима или појединим члановима, само за претседника управе или његовог заменика и за чланове посебног надзорног отсека, ако је постављен.

Начин вођења послова и заступања

§ 301

(¹) Више чланова управе ће, уколико закон или правила не одређују или не допуштају друкчије, све послове заступања вршити тако, да сара-

ђују по два од њих. Ако је правилима допуштено да у место једног од два или више чланова управе сарађује и један прокуриста, власт заступања прокуристе у том случају равна је власти заступања члана управе.

(²) Потписи за друштво даваће се тако да лице или лица, која су власна за заступање по ставу 1, уз написану, штампану или штампбиљем отиснуту фирму, руком ставе свој потпис.

(³) Ако се изјава воље, позив, саопштење или слично има учинити друштву, довољно је да се учини једном од чланова управе.

(⁴) У пословодству сваки члан може радити појединачно, ако правила не наређују друкчије, али посао мора изостати, ако се успротиви који други члан управе; коначна одлука припада управном одбору, а ако се управа састоји из два члана, скупштини. Пуномоћнике за вођење целог или појединих грана предузећа или подружница као и прокуристе може, ако правила друкчије не наређују, поставити само управа, но пуномоћије и прокуру опозвати може сваки члан управе.

Поверавање друштвених послова

§ 302

(¹) Правилима може бити допуштено: да скупштина или управа вођење како свих тако и појединих друштвених послова или врста послова, као и заступање у њима повери појединим члановима управе или и другим лицима; да скупштина или управа од чланова управе образује засебан одбор за непосредно вођење друштвених послова (извршни одбор); да скупштина или управа од чланова управе и других лица образује отсеке за вођење појединих грана предузећа или подружница друштва.

(²) Скупштина или управа могу у случајевима првога става извршном одбору, отсецима и појединим лицима издавати посебне правилнике и упутства. Извршни одбор, отсеци и поједини чланови управе морају на свакој седници управе дати извештај о току и стању њима поверених послова, као и о несугласицама које би се појавиле у извршном одбору или у отсеку у погледу вођења поверених му послова.

(³) Поверавањем по ставу 1 не може се изменити власт заступања управе по § 297 став 1. У колико су послови поверени члановима управе, вреди § 297 став 3, а у колико су поверени другим лицима, сходно вреди наређења I дела 5 отсека о прокури и пуномоћницима.

(⁴) Наређења §§ 299 и 301 сходно вреди и за извршни одбор и отсеке. Извршни одбор као и сваки отсек мора свакој седници управе поднети своју књигу записника.

(⁵) Извршни одбор и отсеке може скупштина, па и управа, ако их је она поставила, у свако време и без навођења разлога укинути, као и смени њихове чланове и појединим лицима одузети поверене им дужности.

(⁶) За лица, која су чланови отсека или којима је поверено вођење свих друштвених послова или појединих грана предузећа или подружница друштва, сходно вреди наређења § 291 став 1, 3 до 7 и § 298 т. 5.

Супротност интереса у вођењу послова. Давање кредита

§ 303

(¹) Ако су у којем чину пословодства или заступства интереси друштва у противности са интересима члана управе или лица, које је у погледу одговорности равно члановима управе, или са интересима њихових својака (брачни друг, вереник, сродник по крви до закључно четвртог или тазбини до закључно другог степена, посинак или поћерка, поочим или помајка, хранитељ или хранењик, онај ко живи са чланом у ванбрачној заједници, као и онај ко је са чланом у односу кумства), члан односно лице, које је члановима управе равно, мора да се уздржи сваког учествовања у расправљању и одлучивању о тој ствари. То нарочито вреди, ако би се између друштва и поменутих лица имао да склопи правни посао. Спречено лице ће о препреци без одлагања обавестити надзорни одбор и претседника управе, а кад се управа састоји само од два члана онда другог члана. О чину пословодства или заступства решиће надзорни одбор. Кад овај не постоји или не реши о питању пословодства или заступства, сазваће се скупштина, да реши ствар сама, ако се ради о чину пословодства, а иначе да постави, ако чин заступства начелно одобри, једно или више лица које ће друштво заступати у том послу. О таквим чинима пословодства или заступства, о којима је решио, надзорни одбор известиће идућу скупштину.

(²) Члановима управе, лицима, која су у погледу одговорности њима равна, и њиховим својацима може се кредит давати само по изречном пристанку надзорног одбора, а ако га друштво нема, скупштине. То вреди и у погледу зависног друштва, ако би оно имало да да кредит лицу коме би га друштво, од кога је зависно, могло дати само по пристанку надзорног одбора односно скупштине, и обратно. За одређене кредитне послове или врсте кредитних послова пристанак се може дати унапред, али не за дуже од три месеца.

(³) Ако се кредит да у виду зајма, закључком надзорног одбора односно скупштине морају бити одређене камате и начин и рок враћања зајма. Давању зајма једнако је свако друго изузимање, које прелази припадајуће накнаде и награде, нарочито и предујмови на награду.

Забрана такмичења

§ 304

(¹) Без пристанка скупштине чланови управе не смеју ни за свој ни за туђи рачун обављати послове, којима би се друштву правила утакмица, нити смеју бити лично одговорни другари, органи или намештеници у којем предузећу, које прави друштву утакмицу или би је могло правити.

(²) Оне пословне и друге тајне предузећа, које сазнају у вршењу своје дужности, без пристанка скупштине не смеју искоришћавати нити их смеју одати, у колико одавање не захтева интерес друштва.

(³) Члан управе, који повреди наређење става 1 или 2, губи право на награду као члан, као и, у случају да буде уклоњен, право на накнаду према уговору. У погледу накнаде штете, коју би

могло друштво тражити од таквог члана, сходно вреде наређења § 115 став 1 и 3, с тим, да се тромесечни рок рачуна од дана, када су за повреду сазнали сви чланови управе и надзорног одбора, а ако овога нема, скупштина.

Награда

§ 305

(¹) Правилима се може одредити, да чланови управе за свој рад могу добијати награду, било у виду плате, било у виду удела у чистом добитку (тантијема), било у виду награде за учествовање на седницама, дежурну службу и сл., али награда у виду провизије искључена је. Више врста награде може бити спојено. Правила могу одредити и највећи износ награде како за целокупну управу тако и за поједине чланове, при чему могу правити и разлику за поједине чланове. Ако се награда даје у виду удела у чистом добитку, правилима мора бити одређен највиши удео, а може поред тога бити одређен и највећи износ.

(²) Уколико висина није одређена правилима или посебним уговором, висину награде ма ког вида одређује скупштина, пошто је решила о предметима § 255 став 2 т. 1 и 3, али ни посебним уговором не сме се прећи највећи правилима одређени износ награде.

(³) Награда у виду удела у чистом добитку рачунаће се од чистог добитка по одбитку свих отписа и свих дотација свих резерви и других фондова, прописаних законом, правилима или закључцима ранијих скупштина. Правилима се могу прописати и друга ограничења у рачунању удела у чистом добитку, као на пример да се рачуна од чистог добитка, који прелази извесну своту, или од износа који остаје после одређивања извесне дивиденде.

(⁴) Ова наређења, уколико се не тичу тантијеме, не важе за награде, које се закључком скупштине одреде за сасвим ванредне радове, које је поједини члан управе по налогу скупштине или управе извршио у интересу друштва, а који су били скопчани са ванредним трудом или губитком времена или су захтевали ванредну стручну спрему. Ако друштво има надзорни одбор, таква се награда може одредити само по његовом предлогу, а ако надзорног одбора нема, са већином од најмање три четвртине датих гласова.

(⁵) Правилима, правилником одобреним од скупштине или закључком скупштине могу се дати и упутства за одмеравање накнаде за издатке, које чланови управе чине у интересу друштва.

Упис у трговачки регистар

§ 306

(¹) Управа је дужна без одлагања, а најдаље за седам дана регистарском суду ради уписа у трговачки регистар пријавити сваку измену у свом саставу, као и сваку промену у погледу заступства друштва. Пријави за упис приложиће се оверен препис исправе, којом је посведочен избор односно постављење члана, престанак чланства или промена у заступству; но исправа није потребна, ако је чланство престало истеком рока. Пријави за упис приложиће се и изјава изабра-

ног односно постављеног члана, да се прима чланства.

(²) Нови чланови управе потписаће фирму пред судом или поднети оверен потпис фирме. У случају поновног избора односно постављења без прекида то није потребно.

(³) Ова наређења сходно ће се примењивати и у случају §§ 293 и 296, кад надзорни орган привремено постави управу или поједине чланове или кад их надзорни орган удаљи са дужности. Пријаву ће поднети надзорни орган.

Заменици:

§ 307

(¹) Ако правила предвиђају избор односно постављење заменика чланова управе, који би отпали пре истека рока или би били спречени, мораће да пропишу њихов број, ко их позива на рад и којим редом.

(²) Замењивање не може трајати дуже но за време за које је постављен замењени члан.

(³) У осталом и за заменике вреде наређења закона и прописи правила за чланове управе. Но ако је заменик уписан у трговачки регистар, друштво не може приговарати, што га је заступао, ма да није био правилно позван у замењивање.

Легитимација

§ 308

Чланови управе и друга лица, којима је поверено заступање друштва, легитимишу се, ако су уписани у трговачки регистар, изводом из трговачког регистра; ако нису уписани, уверењем управе. Ако су у погледу заступања везани за суделовање другог лица, мора у уверењу бити наведено и то ограничење.

III НАДЗОР

Надзорне установе

§ 309

(¹) Деоничко друштво има надзорни орган. Овај је или надзорни одбор или ревизијско поверенство; друштво може имати и једно и друго. Поред тога друштво може правилима надзор поверити и којем удружењу које се према својим правилима бави испитивањем годишњих закључних рачуна и имовног стања (удружење за ревизије).

(²) Ако деоничко друштво, чије деонице гласе на име и чија основна главница не премаша 5,000.000 динара, а нема више од двадесет деоничара, надзор повери којем удружењу поменуте врсте, не мора имати надзорни орган.

(³) Деоничко друштво са основном главницом преко 5,000.000 динара мора имати надзорни одбор.

(⁴) Ако у друштву, које је већ уписано у трговачки регистар, наступе промене, услед којих би према наређењима претходних ставова имало изменити или допунити надзорну установу, оно ће без одлагања, а најкасније на првој идућој скупштини која има решавати о годишњим закључним рачунима, донети потребну измену пра-

вила и поставити надзорни орган у смислу претходних ставова. Ако друштво то не учини; регистарски ће суд поставити надзорни орган и то, кад главница не премаша 5,000.000 динара, ревизијско поверенство.

(⁵) Ако се више деоничких друштава са истим или сродним предметом предузећа удруже ради вршења надзора у смислу § 323 (ревизијски савез), а оснивање ревизијског савеза и његова правила одобри власт, надлежна за давање дозволе по § 185, надзорни орган може се закључком скупштине заменити ревизијским савезом, но и у том случају вреди наређење става 3.

(⁶) Министар трговине и индустрије ће за годину дана од обнародовања овог Законика у споразуму са Министром правде уредбом прописати услове за оснивање удружења за ревизије и ревизијских савеза, за одобравање њихових правила, као и за начин вршења надзора над њиховим радом.

Број чланова. Способност

§ 310

(¹) Надзорни орган мора имати најмање три члана, а правилима може бити одређен већи број. Чланови морају бити физичка неограничено својевласна лица, а не морају бити деоничари. Правилима могу се прописати и посебни услови, као нарочита стручна спрема, било за све чланове било за извештајни број чланова надзорног органа. Ако у друштву надзор врши ревизијско поверенство, бар један његов члан мора бити стручно способан за испитивање друштвених књига и рачуна.

(²) Не могу ни постати ни остати чланови надзорног органа лица, која су чланови управе, намештеници друштва или ма на који начин непосредно запослена управљањем или заступањем друштва, или која су са овим особама својаци (§ 303) или у односу службеника или лично одговорног другара, као ни лица, којима је по § 411 став 2 забрањено вршење ревизије и других испитивања, докле та забрана траје. Чланови управе и ликвидатори као и њихови заменици могу постати чланови надзорног органа тек пошто су добили разрешницу. § 331 став 3, 5, 6 и 7 сходно ће се примењивати и на чланове надзорног органа.

Избор односно постављење. Право мањине

§ 311

(¹) За избор односно постављење чланова надзорног органа сходно вреди наређења § 292, с тим да их не може постављати који други друштвени орган сем скупштине.

(²) На скупштини, на којој се бирају чланови надзорног органа, деоничар или деоничари, који претстављају бар толики део основне главнице колики се добија кад се целокупна основна главница, претстављена на скупштини, подели бројем чланова надзорног органа, које има по закону или правилима да бира та скупштина, могу захтевати, да се избор чланова надзорног органа изврши гласањем по скупинама предлагача. Свака скупина може изабрати толико чланова надзорног органа колико целих делова основне главнице претставља, али нема права гласа за остали број чланова. Ове бирају они деоничари који нису ставили такве предлоге, а кад таквих нема или кад по поменутом на-

челу не би могли бирати ниједног члана, онда их бира целокупна скупштина.

Трајање дужности. Попуњавање броја

§ 312

(¹) Чланови за први надзорни орган могу се поставити само за годину дана, а доцније највише на три године. § 293 став 2 вреди и овде.

(²) Ако је број чланова надзорног органа спао испод броја одређеног законом или правилима, или ако је који од чланова спречен, а нема заменика (§ 321), управа ће, кад не постоји случај из § 259 став 1, без одлагања сазвати скупштину ради избора нових чланова, односно позвати онога, коме припада постављење или предлагање, да предложи односно постави нове чланове. Ако управа то не учини за месец дана пошто је сазнала, да је наступио разлог за нови избор односно постављење, учиниће за даљих месец дана остали чланови надзорног одбора, а ако и ови пропусте или их нема, регистарски ће суд, по предлогу којег интересованог лица или по службеној дужности, попунити или поставити надзорни орган, докле се не попуни или постави редовним путем. Ако се ради о члану, којег би имала да постави или предложи која опште корисна установа или јавноправно тело, суд ће је упозорити на њено право, а ако се томе не одазове за месец дана, суд ће поступити по наређењу претходне реченице и обавестити о постављењу онога, коме је то право припадало.

(³) Надзорни орган или поједини чланови, постављени од суда, остају на дужности, докле друштво не јави суду, да су постављени други; суд ће им одредити награду на терет друштва.

Јамчевина

§ 313

§ 294 сходно вреди и за чланове надзорног одбора, но с тим да се износи, наведени у ставу 2, своде на половину.

Уклањање чланова са дужности

§ 314

(¹) Скупштина може већином од три четвртине датих гласова чланове надзорног органа, које је она изабрала без предлога кога трећег, у свако време уклонити и без навођења разлога; то вреди и у случају § 311 став 2. И трећи може уклонити члана кога је он поставио или предложио. Уклоњеном члану остаје право на накнаду према уговору.

(²) Ако скупштина одбије поднесени јој предлог за уклањање, а члан је учинио коју тешку повреду закона или правила, од које друштву, деоничарима или веровницима прети непоправљива штета, управа, један или више деоничара који претстављају бар десети део основне главнице, као и надзорна власт кад је за оснивање друштва потребна дозвола, могу предложити регистарском суду да уклони таквог члана. Исто вреди ако трећи, који је поставио односно предложио члана, на образложен захтев друштва, упућен му по закључку скупштине, не уклони члана надзорног органа, односно не да пристаје за његово уклањање.

По том предлогу регистарски суд ће, у ванпарничном поступку, одлучити после преслушања друштвене управе и надзорног органа, као и трећег који је члана поставио односно предложио, а може члана надзорног органа по правноснажности закључка по предлогу за уклањање и удаљити од дужности. Ако предлог потиче од мањине, сходно вреде наређења § 296 став 4 и 5; рок од три месеца рачунаће се од правноснажности судске одлуке о уклањању. Рекурс против судске одлуке о уклањању или удаљивању од дужности не одлаже извршење.

(³) Ако је скупштина већином од три четвртине датих гласова закључила да се уклони члан надзорног органа, постављен или предложен од којег јавноправног тела, управа ће се јавноправном телу обратити образложеним захтевом, да оно уклони или да пристанак за уклањање тога члана. У случају да јавноправно тело за месец дана не удовољи томе захтеву, друштво може регистарском суду поднети предлог ради уклањања. Суд ће о том предлогу решити у ванпарничном поступку, пошто је саслушао јавноправно тело.

Дужности

§ 315

(¹) Надзорни орган је дужан (§ 300) да испита инвентар, годишње закључне рачуне, годишњи извештај и предлоге управе о употреби добитка или покрићу губитка. Све то предаће му управа најкасније на шест недеља пре скупштине, која ће о томе решавати. Надзорни орган ће испитати да ли годишњи закључни рачуни одговарају друштвеним књигама, да ли су ове вођене уредно, да ли процене у инвентару одговарају наређењима закона и правила и да ли извештај, књиге и годишњи закључни рачуни исправно и тачно приказују имовно стање и пословне успехе друштва. Ради испитивања надзорни орган може захтевати, да сам или преко кога од својих отсека или чланова (§ 318) учествује у састављању инвентара, као и да сва лица запослена у управљању друштва даду њему или коме од његових отсека или чланова потребна објашњења о појединим тачкама годишњих закључних рачуна, инвентара и годишњег извештаја, а нарочито да ставе на расположење исправе којима се правдају уписи у књиге. Он може захтевати и да му се саопште и објасне везе са другим предузећима, уколико је то потребно ради испитивања да ли годишњи закључни рачуни и извештај прописно приказују друштвено имовно стање и пословне успехе друштва. Повреде закона, правила, правилника и закључака скупштине или управе, као и друге неправилности, примећене у раду појединих лица, надзорни орган саопштиће непосредно надређеном лицу или управи.

(²) Ако већина чланова надзорног органа нису стручњаци за вршење дужности, поменутих у ставу 1, надзорни орган има се при свом раду послужити стручњацима, способним за испитивање друштвених књига и списа. Награду стручњака сноси друштво.

Извештај

§ 316

(¹) О резултатима испитивања надзорни орган поднеће скупштини исцрпан писмени извештај. У њем ће нарочито навести: да ли и у којим тачкама

управа или друга у управљању запослена лица нису удовољила његовим захтевима; да ли је и које теже повреде закона, правила, правилника или закључака скупштине приметио; да ли се годишњи закључни рачуни подударају са књигама и списима; да ли по његовом мишљењу годишњи закључни рачуни и годишњи извештај управе исправно и тачно приказују право имовно и пословно стање друштва; да ли предлага, да се годишњи закључни рачуни и извештај одобре или одобре са одређеним придржајима или врате управи у сврху исправљања или попуњења; да ли се слаже са предлозима управе о употреби добитка, покрића губитка или шта препоручује у место тих предлога; да ли предлага давање разрешнице члановима управе или не или у којим тачкама не; да ли се и којим стручњацима послужи при свом раду. Чланови надзорног органа дужни су потписати извештај, не могу ставити примедбе о тачкама, у којима се не слажу са извештајем.

(²) Без таквог извештаја скупштина не може решити о годишњим закључним рачунима, употреби добитка или покрићу губитка и о разрешници.

(³) Надзорни орган мора учествовати на скупштини, која има да решава о његовом извештају и предлозима. Његови чланови имају право гласа само уколико им оно припада као деоничарима.

Сарађивање деоничара у надзору

§ 317

Сваки деоничар може надзорном одбору или, ако овај не постоји, ревизијском поверенству у свако време писмено скренути пажњу на одређене предмете његовог делокруга, а ако то учине деоничар или деоничари, који претстављају десети или правилима прописани мањи део основне главнице, надзорни орган мора о томе предмету на идућој скупштини поднети извештај с потребним предлогом. Ако је ствар важна и хитна, а управа не би на предлог надзорног органа без одлагања сазвала скупштину, сазваће је надзорни орган.

Начин вршења дужности

§ 318

(¹) § 299 став 1, 5 и 6 сходно ће се примењивати и на надзорни орган, но седница се мора сазвати, ако то захтева, наводећи разлоге и сврху, и само један члан. Ако претседник без одлагања не сазове седницу, може је, наводећи разлоге и сврху, сазвати члан који је ставио предлог.

(²) Правилима се може допустити, да надзорни орган, ако се не противи који од чланова изабраних по § 311 став 2, својим отсецима или и појединим својим члановима одреди, према гранама друштвених предузећа или устројству друштвеног пословања, посебан делокруг или извршење појединих послова.

(³) Што сазнају у вршењу своје дужности, чланови надзорног органа смеју саопштити скупштини, другим члановима надзорног органа, члановима управе и другим лицима запосленим у управљању, но овима једино у колико се примедба тиче њиховог делокруга. Они пословне и друге тајне предузећа, које сазнају у вршењу своје дужности, без пристанка скупштине не смеју искоришћавати нити их смеју одати уколико одавање не захтева интерес друштва.

(⁴) Чланови надзорног органа не смеју ни на кога пренети вршење својих дужности и права, осим кад друштво заступају пред властима.

Ограничење вршења дужности. Давање кредита § 319

(¹) Члан надзорног одбора, који би, вршећи своју дужност приметио послове у којима су његови или интереси његова својака (§ 303) у противности са интересима друштва, мора то без одлагања јавити претседнику надзорног органа и уздржати се сваког надзора у тој ствари. Надзор у таквим пословима вршиће остали чланови надзорног органа, па и кад их је мање од тројице, и о њима, ако би имали примедба, саставиће посебан извештај. Ако су у којем од тих послова искључени сви чланови надзорног органа, то ће се изнети у извештају по § 316.

(²) Наређење § 303 став 2 и 3 сходно вреде и за чланове надзорног органа. Ако правила не прописују пристанак скупштине, потребан је пристанак свих чланова управе и осталих чланова надзорног органа.

Награде

§ 320

(¹) Наређења § 305 сходно вреде и за награду члановима надзорног органа, с тим да не могу имати награду у виду удела у добитку и да за њих посебну награду може одредити само скупштина са већином од најмање три четвртине датих гласова.

(²) Члановима надзорног органа за прву пословну годину награду и њену висину може одредити само скупштина, која решава о извештају тог органа.

Забрана такмичења. Заменици. Пријава регистарском суду

§ 321

(¹) Правилима се може прописати, да наређења § 304 став 1 и 3 вреде и за све поједине чланове надзорног органа.

(²) У погледу постављања заменика за чланове надзорног органа сходно вреде наређења § 307.

(³) Управа је дужна да без одлагања, а најдаље за седам дана јави регистарском суду сваку промену у саставу надзорног органа, породично и рођено име, занимање и пребивалиште његових чланова и држављанство ако су странци, као и престанак чланства. Пријави ће се приложити изјаве нових чланова да се примају чланства. Суд ће у списима чувати пријаве, које може свако прегледати.

Надзорни одбор

§ 322

(¹) Надзорни одбор је дужан (§ 300) да у току пословне године врши надзор над пословањем у свим гранама сваког друштвеног предузећа. Надзорни одбор може у свако доба прегледати књиге записника из §§ 299 и 302, тражити од управе извештаје и објашњења о стању одређених врста послова и појединих послова, као и о везама са другим предузећима; он може у свако време испитати књиге и списе друштва, вредносне папире, благајне, стоваришта робе и сл. То право припада и појединим члановима одбора, но управа је изве-

штаје и обавештења дужна дати само надзорном одбору као целини. Најмање у сваком тромесечју надзорни одбор мора изненада прегледати стање благајне и вредносних папира.

(²) У циљу тога испитивања надзорни одбор може се, а у колико већина његових чланова нису стручњаци за то, као и онда када то захтевају бар два члана, мора се послужити потребним стручњацима.

(³) У свом извештају скупштини надзорни одбор ће изнети, у којим размацама, на који начин и у којем стварном обиму је у току пословне године испитао вођење друштвених послова и даа ли су испитивањем нађене битније грешке или мане.

(⁴) Надзорни ће одбор сазвати скупштину кад год налази да то захтева интерес друштва.

(⁵) Он заступа друштво у правним пословима и парницама са члановима управе, ако скупштина не постави другог заступника.

(⁶) Чланови надзорног одбора су дужни да присуствују скупштинама, но право гласа имају само ако су деоничари.

(⁷) Правилима, правилницима и скупштинским закључцима могу се надзорном одбору, његовим отсецима и појединим члановима дати подробнија упуства за вршење надзора.

Удружења за ревизије и ревизијски савези

Пријава

§ 323

(¹) Удружењима за ревизије и ревизијским савезима не може се уговором или правилима ограничити вршење надзора у погледу обима и начина, како су прописани у §§ 315 до 317, 318 став 3, 319.

(²) Удружење за ревизије или ревизијски савез мора свој извештај из § 316 и § 317 бар 15 дана пре скупштине саопштити надзорном органу, ако га деоничко друштво има. Надзорни орган ће у своме извештају изнети да ли и у чему се не слаже са извештајем удружења за ревизије односно ревизијског савеза. Ако деоничко друштво нема надзорног органа, скупштину поменути у последњој реченици § 317 може сазвати само удружење за ревизије односно ревизијски савез.

(³) Лице, које врши надзор у име удружења за ревизије или ревизијског савеза, мора овоме јавити случај из § 310 став 2 или § 319, да би му се према потреби поставио заменик.

(⁴) Награда за вршење надзора одређује се уговором.

(⁵) Управа ће регистарском суду без одлагања јавити, које удружење за ревизије или ревизијски савез врши надзор над друштвеним пословањем, као и сваку промену у том погледу. Пријави ће приложити оверен препис уговора или правила ревизијског савеза. Кад уговор или правила не одговарају наређењима претходних ставова, суд ће, по преслушању управе, надзорног органа, ако га деоничко друштво има, као и удружења за ревизије односно ревизијског савеза друштву наложити, да у одређеном року измени уговор или да постави надзорни орган.

Раскид уговора

§ 324

(¹) Уговором или правилима удружења за ревизије или ревизијског савеза предвидеће се како, када и са којим последицама се уговор може ра-

скинути или деоничко друштво може иступити или бити искључено из ревизијског савеза. Али се деоничко друштво не може одрећи права, да без отказа раскине уговор или иступи из ревизијског савеза, ако се надзор не врши по закону или ако се, и поред приговора деоничког друштва, у важним тачкама вређају уговор или правила савеза.

(²) Ако би скупштина одбила предлог, да се раскине уговор или да деоничко друштво из ревизијског савеза иступи из поменутих разлога регистарски ће суд по предлогу једног или више деоничара, који претстављају бар десети део основне главнице, ако друштво, за чије је оснивање потребна дозвола, и по предлогу надлежне власти, у ванпарничном поступку, и то по преслушању управе, надзорног органа удружења за ревизије или ревизијског савеза донети закључак о предлогу. Кад суд предлогу удовољи, оставиће друштву, ако не би имало прописни надзорни орган, примерен рок, но не дужи од два месеца да уреди надзор. Ако друштво овом налогу не удовољи на време, суд ће поставити друштву надзорни орган (§ 312 став 3). Рекурс против те одлуке не обуставља извршење. Спорови у погледу накнаде штете исправљају се редовним судским путем.

(³) § 296 став 4 и 5 сходно вреди и за случајеве из става 2, с тим да ће се рок од три месеца рачунати од правноснажности судске одлуке о раскидању уговора и да захтев за накнаду штете преипада и удружењу за ревизије односно ревизијском савезу.

Повереници за испитивање

§ 325

Постављање

(¹) Поред редовног надзора по овом отсеку скупштина може, дајући уједно потребна упутства у свако доба изабрати поверенике стручњаке да, било у суделовању са органима редовног надзора било и поред и њих, испитају годишње закључне рачуне и извештаје управе и надзорних установа, цело пословање или поједине његове гране или поједине послове. То нарочито вреди за случајеве из § 319.

(²) Кад је скупштина одбила за испитивање по ставу 1, ма да је приликом његовог стављања била изнесена тешка повреда закона или правила или која непоштена радња којег члана управе или које надзор не установе у вршењу дужности у друштву, један или више деоничара, који претстављају бар десети део основне главнице, могу регистарском суду за 15 дана од дана скупштине ставити предлог, да он нареди испитивање. Предлагачи ће у предлогу учинити вероватно непоштену радњу или тешку повреду закона или правила, а код суда или којег од завода из § 196 положиће деоницу у износу бар једне десетине основне главнице.

(³) Ако вероватним учини, да од скупштине изабрани повереници, ма из којих разлога не би вршили испитивање како треба, таква мањина; може суду предложити да поред или уместо повереника, које је изабрала скупштина постави друга лица.

(⁴) Суд може, пошто саслуша управу и надзорну установу, поставити једног или више повереника или које удружење за ревизије или ревизијски савез, у колико се предлог њих не тиче; у исто време одредиће им задатак. Суд може пре постављења тражити од трговачке (индустријске) коморе да му предложи лица способна за испитивање.

(⁵) За поверенике, били они изабрани од скупштине или постављени од суда вреди § 318 став 3.

(⁶) Поверенике, које је поставио, суд може и сменити; он им одређује награду, за коју од предлагача може захтевати и предујам; докле се предујам не положи суду повереници нису дужни отпочети свој рад. Свака друга награда је забрањена.

§ 326

Дужност. Испитивање. Дејства

(¹) Повереници имају према врсти и обиму свог задатка нарочито права и дужности у смислу §§ 315 и 322 став 1 реченица 2 и 3, а објашњења могу тражити и од чланова надзорних установа. Ови као и све особље запослено у друштву морају без одлагања на сва питања одговарати исцрпно, тачно и истинито. О несугласицама у погледу давања објашњења решава регистарски суд у ванпарничном поступку. Против тога закључка нема правног лека.

(²) Кад је суд наредио испитивање, позваће надзорни орган, да присуствује испитивању, а може то допустити и једном или више предлагача.

(³) Повереници ће свој извештај поднети управи и надзорном органу, а у случају става 2 суду и то у 3 примерка; суд ће по један примерак предати управи и надзорном органу. Предлагачи могу извештај прегледати у суду и у друштвеној пословници.

(⁴) Ако је, према извештају, учињена која непоштена радња или тешка повреда закона или правила, управа и надзорни орган дужни су да без одлагања сазову скупштину, у противном случају извештај ће се ставити на дневни ред прве идуже скупштине.

(⁵) На скупштини мора се прочитати цела садржина извештаја, а управа и надзорни орган ће се изјаснити о извештају и о томе шта је учињено да се у извештају поменуте неправилности отклоне.

(⁶) Ако између друштва и предлагача нема споразума о сношењу трошкова испитивања, суд ће у ванпарничном поступку, а према исходу испитивања, решити ко ће сносити те трошкове односно у којој сразмери.

(⁷) § 296 став 5 сходно вреди и овде, с тим да положене деонице важе као обезбеђење.

Уредбе о вршењу надзора

§ 327

(¹) За друштва, за чије је оснивање потребна дозвола или за поједине врсте таквих друштава Министар трговине и индустрије у споразуму са Министром правде може уредбом прописати да морају имати одређену врсту надзора или да се морају удружити у сврху надзора (ревизијски савез); уредбом могу се дати и ближе одредбе за вршење надзора.

(²) За таква друштва може власт, надлежна за давање дозволе, прописати, да се њој поднесе извештај о надзору, а у случајевима преко потребе може одредити стручњаке да испитају целокупно

пословање, поједине његове гране или поједине послове. Трошкови тог испитивања падају на терет друштва само ако се предлогом утврде тешке повреде закона, правила или дозволе.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

РАЧУНОВОДСТВО

Општа наређења

§ 328

(¹) У колико у овој глави није друкчије наређено, за рачуноводство деоничких друштава вреде наређења 1 дела IV отсека о трговачким књигама и рачуноводству.

(²) Чланови управе одговарају (§ 300) за уредно вођење потребних књига и у опште за уредно и исправно рачуноводство, и ако не би лично вршили ове послове.

§ 329

Пословна година

(¹) Пословна година не може бити ни краћа ни дужа од дванаест узастопних календарских месеци.

(²) Пословна година је календарска година, ако правилима није друкчије прописано.

(³) Ако пословна година не почиње уписом у трговачки регистар, у прву пословну годину рачунаће се и време од уписа до календарског дана којим почиње пословна година.

Рок за састављање годишњих закључних рачуна

§ 330

(¹) Управа је дужна да, према стању последњег дана пословне године, у року, који је примењен према обиму, својству и организацији друштвеног предузећа, а који не сме бити дужи од три месеца по истеку пословне године, састави и надзорној установи поднесе биланс, рачун добитка и губитка (годишњи закључни рачуни) и писмен извештај о раду друштва у прошлој пословној години, о његовим приликама и његовом привредном стању. Тромесечни или правилима одређени краћи рок за то подношење може регистарски суд, а код друштава, за чије је оснивање потребна дозвола, надлежна валст на молбу управе и по са слушању надзорног органа из важних разлога продужити до шест месеци.

(²) Правилима може се прописати да се поред годишњих закључних рачуна и за краћа раздобља саставља биланс. За те билансе не вреде наређења §§ 334, 335 и 336; на основу њих не могу се дати ни дивиденде ни награде.

Процене о годишњем билансу

§ 331

За процењивање имовинских предмета и дуговања друштва вреде следећа наређења.

I. 1) Земљишта, зграде, стројне направе, стројеви, превозна средства, алат, друге покретне ствари, повластице, патенти, лиценце, друга права, као и све друге инвестиције, које су намењене трајној употреби у предузећу, не смеју с у билансу изказати вишом ценом од цене по којој су набав-

љене или израђене, али ни нижом но што произлази на основу отписа.

2) У сваком билансу ће се код сваке поједине ставке тих предмета извршити и изречно изказати отписи. Они се могу вршити било на тај начин што се у биланс на страни активе унесе смањена вредност предмета, било на тај начин што се на страни активе унесе цена по којој је предмет набављен или израђен, а на страни пасиве износ рачуна смањења те вредности у тој пословној години. По једном и другом начину морају отписи одговарати стварном смањењу вредности у тој пословној години, а из биланса мора се видети и укупна свота дотадањих отписа. За смањивање вредности могу се правилима за поједине врсте имовинских предмета прописати нарочити постотни отписи. Постотак отписа рачунаће се у постотцима вредности по којој је био предмет првобитно унесен у биланс.

3) При одређивању трошкова израде могу се примерено узимати у обзир отписи и урачунавати примерени део општих трошкова вођења предузећа и управе, који падају на време израде, но не смеју се трошкови распачавања рачунати као трошкови вођења предузећа и управе.

II. 1) Сировине, полуизрађевине, израђевине, роба и други имовински предмети, који нису намењени трајној употреби и друштвеном предузећу, у билансу изказаше се ценом по којој су набављени или израђени, а ако је ова виша од берзанске или тржишне цене последњег дана пословне године, том нижом ценом. Ако се берзанска или тржишна цена не може утврдити, а вредност је поменутог дана нижа од цене по којој је предмет набављен или израђен, узеше се нижа цена.

2) То вреди и за вредносне папире и стране валуте. Као берзанска цена рачуна се просечни берзански течај најближе домаће берзе у току последњег месеца пословне године. Ако се берзански течај не бележи ни на једној домаћој берзи, узеше се берзански течај најближе стране берзе, на којој се течај бележи. Овај начин израчунавања примењиваће се и за процењивање и дуговања у иностраној валути.

III. Зајмови ће се унети у пасиву износом, којим ће друштво морати да их врати. Ако је овај износ већи од износа примљеног у име зајма, разлика се може засебно показати у активи. Од ове активне ставке сваке године отписаше се најмање толики део, колико одговара сразмери између дела зајма, који је враћен у пословној години, и целог износа који се има вратити, и то тако да цела ставка активе буде отписана најкасније кад истиче последњи рок за враћање зајма. Ако је предвиђено плаћање премија преко именитог износа зајма, оне ће се одбити од добитка оне пословне године, у којој се плаћају, или од посебног фонда или рачуна.

IV. Износ трошкова оснивања и уписа у трговачки регистар, као и износ трошкова прве организације, подразумевајући ту и таксе, банчине провизије и слично, може се, уколико је предвиђено правилима а издаци су учињени готовим новцем, унети као засебна ставка активе, с тим да ће се најдаље у року првих пет пословних година откад су учињени, отписати и то сваке године најмање једнак део према броју година. У колико

је предвиђено закључком скупштине то сходно вреди и у погледу трошкова доцнијег проширења или измене предузећа или повишења основне главнице.

Садржина годишњих закључних рачуна

§ 332

Годишњи биланс

(¹) Годишњи закључни рачуни морају бити састављени према опште признатим трговачким начелима тако исцрпно, јасно и прегледно, да заинтересована лица могу потпуно сазнати имовно и привредно стање друштва.

(²) У годишњем билансу ће се, у колико предмет предузећа не би захтевао подробнију поделу, одвојено изказати нарочито следеће ставке.

А. На страни активе.

И. Неизвршене уплате основне главнице.

II. Састојци имовине, који су намењени трајној употреби предузећа:

- 1) земљишта без обзира на зграде;
- 2) зграде;
- а) пословне и станбене;
- б) фабричне и друге;
- 3) стројеви и стројне направе;
- 4) алат и други инвентар предузећа;
- 5) повластице, патенти, лиценце, жигови и слична права.

III. Учествовање у зависним предузећима и вредносни папири као и друга сретства, којима се учествује. У сумњи сматраће се да друштво учествује у другом предузећу, ако има бар 30% његове основне главнице или ако му је дало кредит, који достиже бар 40% сопствених сретстава другог предузећа по стању последњег годишњег биланса. И онда када учествовање у основној главници не достиже 30%, а кредити не достижу 40%, у сумњи сматраће се да постоји учествовање у другом предузећу, ако обоје заједно достижу 50% сопствених сретстава другог предузећа по последњем годишњем билансу. Сопствена сретства у смислу овог наређења су основна главница и праве резерве.

IV. Обртна имовина:

- 1) сировине, помоћни и погонски материјал;
- 2) полуизрађевине;
- 3) израђевине, роба;
- 4) вредносни папири, уколико не спадају под III или под IV тач. 9 и 10, с тим да ће се сопствене деонице навести напосе;
- 5) друштвене хипотеке;
- 6) износи, које је друштво унапред платило на рачун својих обавеза;
- 7) потраживања на основу чинидаба и добављања робе;
- 8) потраживања, по ма коме основу, од чланова управе и надзорног органа, као и од намештеника друштва и зависних предузећа;
- 9) менице;
- 10) чекови;
- 11) благајница и готовина код Народне банке и у поштанском чековном саобраћају;
- 12) готовина код других кредитних установа.

V. Преносне ставке.

В. На страни пасиве.

I. Основна главница; укупни износ првенствених деоница сваког рода и деоница са смањеним правом гласа ће се напосе навести.

II. Резерве.

- 1) општа резерва (рачун);
- 2) друге резерве (рачуни) и фондови.

III. Рачуни обнове и рачуни смањења вредности.

IV. Дуговања.

1) Дуговања по обвезничким зајмовима, с тим да ће се навести напосе они који су обезбедени хипотеком.

2) друге хипотеке на друштвеним непокретностима;

3) износи, које су унапред платиле муштерије;

4) дуговања на основу чинидби и добављања робе;

5) дуговања зависним предузећима;

6) дуговања по акцептираним трасираним меницама и по сопственим меницама;

7) дуговања банкама;

8) остала дуговања.

V. Преносне ставке.

(³) Под А II и III навешће се прираст и смањење код појединих ставки. Пребијање потраживања и дуговања није допуштено. Износи резервних и обновних рачуна и рачуна смањења вредности као и фондови не смеју се навести као дуговања друштва. У колико исто потраживање или дуговање спада у разне ставке, код оне ставке, где је наведено, изказаће се да спада и у одређене друге ставке. Сопствене деонице, које друштво има, не смеју се навести у другим ставкама.

(⁴) Обавезе из поручанстава (јемстава), меничних и чековних поручанстава и уговора о гаранџи изказаће се у билансу целим износом, па и кад су изравната регресним правима једнаке вредности, и то укупним свотама према појединим врстама ових обавеза.

(⁵) Основна главница унеће се, изузев случај из § 362 став 5, целим правилима одређеним именитим износом.

(⁶) У т. 7, 8 и 9 под А IV и у т. 4, 5, 6, 7 и 8 под В IV навешће се напосе краткорочна и дугорочна потраживања и дуговања. Која су потраживања краткорочна односно дугорочна, Министар трговине и индустрије може, у споразуму са Министром правде и финансија по саслушању привредних комора, Народне банке, Поштанске штедионице и Државне хипотекарне банке утврдити уредбом. На исти начин могу се извесне врсте деоничких друштава, изузев банкарска, друга кредитна и осигуравајућа, ослободити од ове дужности.

(⁷) Чисти добитак или губитак пословне године изказаће се на крају биланса неподељен и одвојен од чистог добитка или чистог губитка, пренесеног из раније године.

§ 333

Рачун добитка и губитка

(¹) У рачуну добитка и губитка ће се, у колико предмет предузећа не би захтевао подробнију поделу, одвојено изказати нарочито ове ставке.

I. На страни расхода:

- 1) принадлежности радника и намештеника;
- 2) социјалне дажбине;
- 3) укупне принадлежности чланова управе и лица, која су у погледу одговорности њима равна, као и чланова надзорног органа (плата, тантијема, накнада за утрошке и друга давања ма које врсте);
- 4) отписи по §-у 331 под 1 т. 1 и 2;
- 5) други отписи;
- 6) камате и провизије;
- 7) порези и прирези који се одбијају при изналажењу пореске основице;
- 8) сви други расходи, изузимајући издатке за сировине, помоћни и погонски материјал односно издатке за набављену робу.

II. На страни прихода:

- 1) сви приходи од предузећа, који се не морају наполе изказати по т. 2 до 4, и то по одбитку издатака за сировине, помоћни и погонски материјал, односно по одбитку издатака за набављену робу;
 - 2) приходи из учествовања у другим предузећима;
 - 3) камате, провизије и други приходи од капитала;
 - 4) ванредни приходи сваке врсте.
- (²) § 332 став 7 сходно вреди и овде.
- (³) Ако се добитак по књигама, који се покаже код снижења основне главнице, употреби за отпис или резерве, поједини износи извршених отписа и резерви засебно ће се приказати.

Извештај управе

§ 334

(¹) У извештају управе навешће се и разлика према претходном годишњем закључном рачуну и битне промене у друштвеним приликама, које су се десиле у току пословне године. У колико на прилике друштва пресудно утичу везе са којим другим предузећем, извештај ће обухватити потребне податке и о том предузећу као и о везама с њим; нарочито ће се приказати, на који начин друштво учествује у којем другом предузећу, да ли и у колико још дугује уплата у то име (консорцијални рачун) и да ли и у колико је од тога учествовања имало губитка или добитка.

(²) Сем тога у извештају ће се приказати:

- 1) да ли су издате ужитничке деонице или ужитнице, када и колико;
- 2) када доспевају дугорочне обавезе;
- 3) правни односи, који се не виде из биланса, а на чијем основу за друштво постоје права или обавезе или ће вероватно наступити;
- 4) губитци, који ће из недоспелих обавеза за добављање или набављање или на други начин вероватно наступити;
- 5) да ли друштво припада синдикатима, картелима и сличним удружењима и споразумима, и којим;
- 6) догађаји особитог значаја, који су се десили по свршетку пословне године.

(³) Са извештајем за ону пословну годину, у којој су завршени радови за оснивање и прву организацију или за доцније проширење или измену предузећа или за повишење основне глав-

нице (§ 331 IV), поднеће се скупштини рачун, у којем ће се подробно изнети трошкови тих радова.

(⁴) Извештај мора одговарати начелима савесног полагања рачуна, у колико важан интерес друштва или важан јавни интерес не би захтевао, да се нешто не прикаже.

(⁵) Извештај и годишње закључне рачуне потписаће сви чланови управе; чланови, који се не слажу, навешће своје разлоге.

Саопштавање годишњих закључних рачуна

§ 335

(¹) Одobreне годишње закључне рачуне са извештајима управе, надзорне установе и повереника управа ће за 15 дана од дана скупштине у препису послати регистарском суду и ставити у својој пословној или и у другој, у сазиву скупштине означеној просторији на прегледање. Право прегледања и код друштва и код суда има сваки деоничар.

(²) Трећим лицима може регистарски суд дозволити прегледање, ако вероватним учине свој правни интерес за то.

(³) Друштва, за чије је оснивање потребна дозвола, у препису ће поднети одobreне годишње закључне рачуне са извештајима управе, надзорне установе и повереника надлежној власти за 15 дана од дана скупштине.

(⁴) Регистарски суд не испитује, да ли годишњи закључни рачуни и извештаји одговарају наређењима §§ 331 до 334 и §§ 337 до 340.

Објављивање годишњих закључних рачуна

§ 336

(¹) Друштва, којима су предмет предузећа банкарски, други кредитни или послови осигурања, дужна су за 15 дана од дана скупштине цео свој биланс и цео свој рачун добитка и губитка објавити на начин, правилима прописан за објављивање скупштинских закључака, и поред тога по свом избору или у „Службеним новинама” или у службеним новинама бановине, у којој је седиште друштва или и у једном и у другом листу. То вреди и за друга деоничка друштва које имају деонице на доносиоца и чија основна главница износи најмање 10.000.000 динара.

(²) За друге врсте друштава, за чије је оснивање потребна дозвола, Министар трговине и индустрије може уредбом прописати објављивање биланса и рачуна добитка и губитка у „Службеним новинама” или у службеним новинама бановине.

(³) Друштво, које у новинама објави годишње закључне рачуне, ма да није на то обавезно, мора их објавити како их је одобрила скупштина, потпуно и без измена или допуна.

Општа резерва

§ 337

(¹) Друштво мора имати општу резерву. Она је или општи резервни фонд, ако је њена имовина издвојена из опште имовине друштва, или рачун опште резерве, ако имовина није издвојена. У општу резерву сваке године од чистог добитка уносиће се правилима одређен део нај-

мање 5%, докле не достигне правилима одређену сразмеру према основној главници, а најмање пети део основне главнице. За друштва, чији су предмети предузећа банкарски, други кредитни или послови осигурања, годишњи је постотак најмање 10%, а општа резерва мора достићи најмање трећи део основне главнице. Ако се тако створена општа резерва смањи, мора се допунити на исти начин.

(²) Без обзира на њену висину у општу резерву спадају:

1) износ преко основне главнице, који друштво добија издавањем деонице преко имените вредности, уколико није употребљен за покриће трошкова оснивања, уписа у трговачки регистар и издавања деоница; за покриће отписа; или, било по правилима или по закључку скупштине, за пензије и добротворне сврхе у корист намештеника или радника предузећа;

2) доплате деоничара, које су они без повишења основне главнице извршили за особене користи или за првенствено право својих дотадашњих деоница, уколико се ови износи не употребе за ванредне отписе или за покриће ванредних губитака;

3) вишак уплата на поништене деонице (§§ 199, 240 став 4 и 242 став 2, у колико нису употребљене за покриће разлика између постигнуте цене и имените вредности деоница које се издају у место поништених.

(³) Овим се наређењима не дира у прописе који вреде за стварање резерве друштава за осигурање.

(⁴) Железнице и друга превозна предузећа, за чије је оснивање потребна дозвола, могу се дозволом сасвим или делимично ослободити од дужности образовања опште резерве, ако им се уједно наложи осигурање накнаде штете; за коју би ова предузећа по постојећим прописима имала да одговарају.

Употреба опште резерве

§ 338

(¹) Докле општа резерва не премаша законом или правилима одређени најмањи износ, сме се употребити само за покриће губитка.

(²) Кад општа резерва створена по § 337 став 1, премаша прописани најмањи износ, вишак може се, ако је то правилима допуштено а по покрићу свих билансних губитака, по закључку скупштине употребити за допуњење дивиденде, уколико она за ту пословну годину не би достигла 5% или правилима одређени мањи део уплаћене основе главнице. Што је у општу резерву унесено по § 337 став 2, не сме се ни у ком случају употребити за дивиденду.

Посебне резерве

§ 339

(¹) Друштво које је вредносне папире у билансу изказало већом вредношћу, но што је изказало у претходном билансу, унеће у биланс разлику као посебну резерву за покриће течајних губитака.

(²) Правилима се могу предвидети и друге посебне резерве за покриће одређених губитака и издатака. Сврха, организација и начин употребе

таквих резерви морају бити правилима тачно одређени, а могу се изменити само изменом правила.

(³) Ако су правилима предвиђене резерве за пензије или добротворне сврхе друштвених намештеника и радника, за њих морају бити тачно одређени: сврха, начин стварања и плодносног улагања, организација и начин употребе. Имовина таквих резерви мора бити издвојена из опште имовине друштва; њоме ће се засебно управљати, а рачуни о њима ће се водити одвојено од других друштвених рачуна. У управљању учествоваће и преставници лица којима је резерва намењена, и то на начин, предвиђен правилима или статутом, који би се издао за управљање таквом резервом и за њену употребу. Прописи правила и статута могу се на терет корисника мењати само са њиховим пристанком. Начин, како корисници изјављују своју вољу, предвидеће се правилима или статутом. Докле друштво постоји те резерве не могу се употребити ни за измирење његових дуговања ни за коју другу сврху не за ону која је одређена правилима.

Дивиденда

§ 340

(¹) Висину дивиденде може скупштина одредити тек пошто се од чистог добитка одбију сви приноси за законске или правилима прописане резерве и фондове.

(²) Ако управа или надзорни орган по истеку пословне године, а пре но што је скупштина одобрила годишње закључне рачуне, сазна да се имовно стање друштва услед губитка или смањења вредности знатно и не само пролазно погоршало, мора о томе обавестити скупштину. У том случају не сме се делити одговарајући део добитка који би произлазио из биланса, него ће се пренети на рачун текуће пословне године.

(³) Пре но што је одредила висину дивиденде, скупштина може већином од две трећине датих гласова закључити, да се образује посебна правилима непредвиђена резерва, ако је то потребно за безбедност предузећа или за што једномернију дивиденду, но у последњем случају само ако дивиденда за ту годину премаша 5% или правилима прописани мањи део уплаћене основе главнице.

Уредбе о годишњим закључним рачунима и резервама

§ 341

(¹) За друштва, на које пресудно утичу везе са једним или више других предузећа, Министар трговине и индустрије може у споразуму са Министром правде, а по саслушању трговачких (индустријских) комора уредбом издати прописе о састављању годишњих закључних рачуна, и то засебних за свако поједино предузеће и заједничких.

(²) За друштва, за чије је оснивање потребна дозвола, може Министар трговине и индустрије у споразуму са Министром правде, а по саслушању трговачких (индустријских) комора, било за сва било за поједине врсте уредбом прописати подробнија наређења и обрасце за састављање годишњих закључних рачуна, као и посебна наређења за процењивање имовинских предмета и дуговања. Наређење § 335 став 4 сходно вреди и у том погледу.

(³) За друштва из става 2 може Министар трговине и индустрије на исти начин уредбом прописати подробнија наређења о стварању опште

резерве и посебних резерви. У погледу резерви за пензије и добротворне сврхе у корист друштвених намештеника и радника Министар трговине и индустрије издаће Уредбу у споразуму и са Министром социјалне политике и народног здравља, који ће претходно прибавити мишљење радничких комора.

(⁴) Министар трговине и индустрије може, на начин споменут у ставу 2, за мања деоничка друштва, као и за деоничка друштва одређених врста уредбом допустити олакшице од наређења §§ 332 и 333 о подели биланса и рачуна добитка и губитка. Том уредбом ће се одредити која се друштва сматрају за мања.

Последице пасивног биланса

§ 342

(¹) Ако који биланс покаже губитак, који премаша резерве, не рачунајући у њих и резерве по § 339 став 3, као и једну трећину основне главнице, управа мора, ма да је друштвена имовина већа од друштвених дуговања, у најкраћем року сазвати скупштину, а ова ће решити да ли ће друштво даље радити или престати и прећи у ликвидацију.

(²) Ако се у току пословне године појаве озбиљни разлози за сумњу, да ли друштвена имовина премаша друштвена дуговања, управа ће без одлагања саставити биланс, па ће према томе билансу поступити по наређењу првог става или по стечајном закону или по закону о принудном поравнању ван стечаја.

ПЕТИ ОТСЕК

ИЗМЕНА ПРАВИЛА

I. ОПШТА НАРЕЂЕЊА

§ 343

(¹) Правила могу се изменити само закључком скупштине. Закључак мора посведочити јавни бележник. Измена не вреди пре уписа у трговачки регистар, а закључци донесени у смислу те измене вреде под условом њеног уписа.

(²) Код друштава, за чије је оснивање потребна дозвола, упис у трговачки регистар не сме се извршити пре него што је надлежна власт одобрила закључак. Ако би надлежна власт захтевала коју измену закључка, о измени мора поново решавати скупштина. Поновно решавање није потребно, кад је скупштина већ унапред закључком овластила управу, да може извршити одређене измене, ако би их захтевала надлежна власт.

(³) Наређења става 2 вреде и за случај, кад би друштво, за чије оснивање није била потребна дозвола, изменило правила у погледу предмета предузећа тако, да би за оснивање била потребна дозвола.

(⁴) Одобрење за измену правила у одређеном правцу, нарочито за повишење основне главнице до одређеног износа, може се дати већ дозволом за оснивање деоничког друштва. Но у правила таква се измена не сме унети, докле није одлучена закључком скупштине, нарочито не сме се основна главница приказати вишим износом него што одговара именитој вредности не преузетих односно уписаних деоница.

(⁵) Молбу за упис измене правила у трговачки регистар, као и молбу по ставовима 2 и 3 потписују сви чланови управе, уколико наређењима о повишењу и о снижењу основне главнице није друкчије прописано. Ако је по претходним ставовима

за измене правила потребно одобрење власти, молби ће се приложити одобрење у изворнику или овереном препису. При решавању о молби суд ће сходно примењивати § 210, 211 и 213, но неће се објављивати измене оних одредаба правила, које се нису морале објавити.

II. ПОВИШЕЊЕ ОСНОВНЕ ГЛАВНИЦЕ

Начин повишења. Ограничење

§ 344

(¹) Основна главница може се повисити само издањем нових деоница или повишењем имените вредности дотадашњих. Уколико повишење до одређеног износа није предвиђено правилима, потребна је измена правила. И када је повишење предвиђено правилима, за извршење повишења потребан је закључак скупштине.

(²) Основна главница не може се повисити, докле раније издате деонице нису потпуно уплаћене. Ово не важи за деоничка друштва, којима су предмет предузећа послови осигурања, као ни за случај спајања деоничких друштава.

Повишење имените вредности деоница

§ 345

(¹) Повишењем имените вредности дотадашњих деоница основна главница може се повисити само из друштвених резерви, но општа резерва може се у ту сврху употребити само у толико, уколико је створена по § 337 став 1 и у колико премаша у сразмери са повишењем основном главницом законом одређени најмањи износ. Од деоничара у случају таквог повишења може се захтевати само накнада трошкова око повишења.

(²) Закључком скупштине мора бити тачно одређен износ за који ће се повисити основна главница, начин како ће се повишење провести и како ће се повишена вредност на деоницама означити, али не може бити одређено, да деоничар неподношењем деонице ради тога означања губи право по њој.

(³) Повишена главница не сме премашити стварну вредност друштвене имовине. Повишени именити износ деоница мора бити дељив са сто.

Издавање нових деоница

§ 346

Закључак скупштине

(¹) Закључак, да се основна главница повиси издањем нових деоница, садржаће одредбе:

1) о износу за који ће се повисити основна главница;

2) о томе, да ли ће нове деонице гласити на име или на доносиоца;

3) о цени, по којој ће се нове деонице издати;

4) о учествовању нових деоница у чистом добитку из оне пословне године у којој се издају;

5) о посебним правима која би била везана за нове деонице;

6) о томе, да ли ће и у колико дотадашњи деоничари бити искључени од права да узму нове деонице;

7) о томе, где, откада и докле ће се нове деонице уписивати и колико ће се на њих уплатити пре уписа закључка у трговачки регистар.

(²) Ради правилног одређивања цене, по којој ће се нове деонице издати, управа је дужна да на скупштини изнесе све околности моје могу бити у том погледу пресудне. Ако друштво има резерве, при одређивању цена новим деоницама правилно ће се водити рачуна о интересима дотадашњих деоничара с обзиром на стварно повећање вредности њихових деоница услед резерви.

(³) Одређивање цене може скупштина оставити управи, ако сама одреди њен најмањи износ који не може бити испод имените вредности.

§ 347

Поступак

(¹) У погледу нових деоница поред других наређења овог законика вреде нарочито наређења §§ 184 став 1 т. 1 2, §§ 189, 196—201, 221—250, уколико нису измењена наређењима овог отсека.

(²) Где је у поменутим наређењима употребљена реч оснивачи, подразумева се управа, а где је реч о упису деоничког друштва у трговачки регистар, подразумева се упис закључка о повишењу основне главнице у трговачки регистар.

(³) Особеним користима, накнадама и наградама из § 190 т. 3 не сме се смањити ни основна главница ни износ, за који се она има повисити.

(⁴) Ревизори могу тражити објашњења (§ 193) и од надзорног органа друштва.

(⁵) Проспект, поменут у § 195, замењује се проспектом по § 358.

(⁶) Друга пословна година, поменута у § 225 став 1, јесте друга пословна година после уписа закључка о повишењу основне главнице у трговачки регистар; § 225 став 4 не важи у случају повишења основне главнице, осим ако противвредност за набавку при оснивању премаша једну десетину износа за који се основна главница повишава или, кад се ради о узимању на употребу, ако годишња накнада за употребу премаша једну двадесетину поменутог износа, а те набавке имале би да се плате из повишења основне главнице.

§ 348

Бесплатне деонице

(¹) У место повишења имените вредности дотадашњих деоница могу се под условима § 345 дотадашњим деоничарима издати и нове деонице (бесплатне деонице). Имаоци ових деоница имају, изузев обавезу уплате деоница, исте обавезе и иста права као и остали деоничари, по правилима може им се ограничити право на дивиденду и на удео у деоби друштвене имовине. То ограничење ће се забележити на исправи о деоници.

(²) Са деоницама, са којима деоничар не расположи у року одређеном скупштинским закључком, а који не може бити краћи од месец дана ни дужи од три месеца, управа ће поступити сходно наређењима § 359 став 4.

Право на нове деонице

§ 349

Садржина

Имаоци дотадашњих деоница имају, сразмерно броју и роду својих деоница, право на нове

деонице, уколико ове немају да се уплате улошцима у стварима; имаоцима ужитничких деоница и ужитница то право припада само уколико није признато правилима. Ово право може им се делимице или сасвим одузети само закључком скупштине, на којој су престављене бар три четвртине основне главнице, и само са бар четири петине датих гласова. Ако се ради о деоницама извесног рода, о ужитничким деоницама или о ужитницама, то вреди и за посебно гласање ималаца тих исправа. Пристанак свих ималаца, којима би се право на нове деонице имало одузети, није потребан. Предлог за такав закључак мора бити изречно стављен на дневни ред и подробно образложен. Кома припада право у смислу реченице 1, може захтевати да му се за 15 дана пре скупштине бесплатно да препис предлога са образложењем.

§ 350

Поступак

(¹) Управа је дужна да понуду нових деоница онима који на њих имају права објави три пута у размацима од по једне недеље.

(²) Објава мора садржати:

1) дан, кога је скупштина донела закључак о повишењу основне главнице, и износ, за који се има повисити основна главница;

2) број, врсту, род, имениту вредност и цену нових деоница, које се нуде;

3) начела, по којима ће се нове деонице поделити;

4) где и када ће се уписати нове деонице, где, када и колико ће се по њима уплатити, као и последице неблагоприятног уписа деоница односно неблагоприятне уплате, с тим да рок за уписивање не може бити краћи од три недеље од последње објаве;

5) дан, када престаје обавеза из уписа, ако се извршено повишење основне главнице дотле не би пријавило за упис у трговачки регистар (§ 356).

(³) Неуписане деонице може управа, у колико правилима или закључком скупштине није одређено друкчије, по свом нахођењу а у интересу друштва, доделити другим лицима, али не испод цене по коју су биле понуђене по претходним ставовима.

(⁴) § 269 сходно вреди и у погледу вршења права на узимање нових деоница.

(⁵) Ако друштво има само деонице на име, може деоничарима, уписаним у деоничку књигу, нове деонице на место објавом понудити препорученим писмом са садржином из става 2. Рок за уписивање и у том случају не може бити краћи од три недеље од дана предаје писма пошти.

Улошци у стварима. Набавке при оснивању.

Накнадне набавке

§ 351

(¹) Кад би се нове деонице имале, било и само делимице, уплатити улошцима у стварима, или кад би се износ повишења основне главнице имао, било и само делимице, употребити за набавке при оснивању, а управа извештај по § 190 и извештај ревизора по § 193 није већ поднела скупштини, која има да донесе закључак о повишењу основне главнице, онда, докле те извештаје не поднесе и докле их скупштина не одобри, уплаћивање улошцима у стварима и набавке при оснивању не вреде према друштву.

(²) Скупштина може одобрити улошке у стварима и набавке при оснивању само ако су на њој претстављене бар две трећине дотадашње основне главнице и две трећине дотадашњих деоница, чији имаоци не уносе улошке у стварима нити уступају друштву набавке при оснивању. За те закључке потребна је већина од две трећине гласова оних деоничара, који не уносе улошке у стварима нити уступају друштву набавке при оснивању.

(³) Наређења § 256 став 1 т. 5, став 2 до 5 сходно вреде и код повишења основне главнице, с тим, да се трогодишњи односно једногодишњи рок рачуна од дана уписа извршеног повишења у трговачки регистар и да се десетина односно двадесетина рачуна од износа повишења основне главнице.

Уписивање нових деоница. Проспект

§ 352

(¹) Ако се на уписивање нових деоница јавно позову и недеоничари, проспект има да садржи:

- 1) фирму, седиште, предмет предузећа, трајање и дан уписа друштва у трговачки регистар;
- 2) дотадашњи износ основне главнице, из каквих се врста и родова деонице састоје, и да ли има и каквих посебних права, податке о постојећим ужитничким деоницама и ужитницима;
- 3) врсту надзора;
- 4) последње одобрене годишње закључне рачуне, са извештајима надзорне установе и извештајима о испитивању (§§ 325 и 326);
- 5) дивиденде, које су уплаћене за последњих пет година односно од уписа друштва у трговачки регистар;
- 6) извештај управе о току послова после дана за који су састављени годишњи закључни рачуни из т. 4;
- 7) податке о обвезничким зајмовима друштва;
- 8) закључак скупштине о повишењу основне главнице, нарочито целокупни износ повишења, да ли ће се и у колико уплатити улошцима у стварима односно који ће се део повишења употребити за набавке при оснивању, именити износ и укупни број нових деоница, које се имају издати на основу проспекта, да ли ће и која посебна права ове деонице имати у односу према старим или међу собом;
- 9) од ког па до ког ће се дана уписивање вршити, где и по којој цену; када престаје обавеза из уписа, ако се извршено повишење дотле не би пријавило за упис у трговачки регистар (356);
- 10) потпис свих чланова управе и надзорног органа.

(²) Годишњи закључни рачуни и извештаји из т. 4 и 6 не морају бити у самој садржини огласа, али онда морају бити изложени ради прегледања на сваком месту, где ће се вршити уписивање, а проспект мора на то изречно упозорити. На тим местима морају бити изложена ради прегледања и друштвена правила.

(³) Наређења претходних ставова вреде и онда када на уписивање нових деоница не позива само деоничко друштво, него их по споразуму са друштвом јавним огласом нуди ко други. Но у том случају и овај други мора потписати проспект.

Уписнице

§ 353

(¹) Изузев случајеве из § 348 нове се деонице могу узимати само на основу уписаних изјава.

(²) За уписнице сходно вреде наређења § 197, с тим да у ставу 3 на место уписа друштва у трговачки регистар ступа упис закључка о повишењу основне главнице (§ 354) и да уписник мора изјавити, да познаје и закључак о повишењу, а у случајевима §§ 350 и 352 и односну објаву или проспект, и да пристаје и на њихову садржину.

Упис закључка о повишењу у трговачки регистар

§ 354

(¹) Закључак о повишењу основне главнице уз изјаву, да су дотадашње деонице потпуно уплаћене, морају сви чланови управе и надзорног одбора без одлагања пријавити за упис у трговачки регистар.

(²) Пријави ће се приложити посведочење јавног бележника о закључку, а у случају § 343 став 2 и 3 и одобрење власти.

Упис извршног повишења у трговачки регистар

§ 355

(¹) Извршено повишење основне главнице морају сви чланови управе и надзорног одбора, и то пре истека две године од дана када је закључак о повишењу донесен, пријавити ради уписа у трговачки регистар, иначе закључак о повишењу губи дејство, а регистарски ће суд по службеној дужности избрисати упис из § 354.

(³) Пријави ће се у изворнику или овереном препису приложити:

- 1) у случајевима §§ 350 и 352 по један примерак сваке објаве односно проспекта уз доказ о уредно извршеном објављивању;
- 2) списак лица, којима су додељене нове деонице, са по једним примерком уписнице, уз назнаку, колико и које врсте и рода деоница је свако уписало, колико му је додељено и колико је уплатио готовим новцем;
- 3) у случају § 351 ста 1 и 3 извештаји са прилозима и записник скупштине;
- 4) списак трошкова око повишења основне главнице;
- 5) ако је државна власт приликом давања одобрења по § 343 став 2 до 4 себи задржава одобрење извршеног повишења основне главнице, ово одобрење;

6) изјава управе да су законом или правилима прописане уплате на деонице извршене и да је прелаз уложака у стварима и набавки при оснивању на друштво извршен или бар са тренутком уписа извршеног повишења основне главнице у трговачки регистар обезбеђен; у колико су уплате извршене готовим новцем, приложиће се и потврде завода, код којих је се уплата вршила;

7) слог измене правила, како произлази из закључка о повишењу основне главнице, и то састављен тако, да се из њега виде и ранији прописи о основној главници и све измене тих прописа.

(³) Прилоге из става 2 т. 2 и 6 потписаће сви чланови управе и надзорног одбора.

(⁴) Пријава из § 354 може се са пријавом ради уписа извршеног повишења основне главнице спојити: у случају §§ 345 и 348; у случају, да су све нове деонице уплаћене улошцима у стварима, као и у случају, да су све нове деонице уредно уписане и уплаћене на самој скупштини, која је донела закључак о повишењу основне главнице.

(⁵) Прилоге пријава из § 354 и овог параграфа суд ће задржати у списима.

(⁶) Пре објаве уписа извршеног повишења основне главнице у трговачки регистар друштво у свом пословном саобраћају не сме наводити износ повишене основне главнице.

Неуспело повишење

§ 356

Кад се за две године од дана када је донесен закључак о повишењу основне главнице не пријави извршено повишење ради уписа у трговачки регистар, престаје обавеза из уписа, ако за њу није био дат краћи рок. Управа ће за 15 дана позвати уписнике нових деоница, да подигну уплате (§ 214).

III СНИЖЕЊЕ ОСНОВНЕ ГЛАВНИЦЕ

Начин снижења. Ограничења

§ 357

(¹) Основна главница може се снизити само изменом правила на основу закључка скупштине који одређује износ и сврху као и начин спровођења снижења. Ако снижење има служити делимичној исплати основне главнице деоничарима, ваља то напомена истаћи у закључку.

(²) Испод износа одређених у § 188 основна главница сме се снизити само ако се уједно донесе закључак о њеном повишењу бар до тих износа. Но ако друштво у том случају за две године од доношења закључка о снижењу и повишењу основне главнице не пријави регистарском суду извршено повишење основне главнице суд ће по службеној дужности или по предлогу ког деоничара или веровника изрећи престанак друштва.

УПИС ЗАКЉУЧКА О СНИЖЕЊУ У ТРГОВАЧКИ РЕГИСТАР

Позив веровницима

§ 358

(¹) Закључак о снижењу и, у случају § 357 став 2, о повишењу основне главнице сви ће чланови управе и надзорног одбора без одлагања пријавити за упис у трговачки регистар. Пријави ће се у изворнику или надлежно овереном препису приложити посведочење јавног бележника о закључку, а у случају § 343 став 2 и одобрење надлежне власти.

(²) Управа ће, чим буде обавештена о упису закључка у трговачки регистар, три пута у размацима од по једне недеље објавити намеравањо снижење основне главнице и уједно упозорити веровника, да ће друштво њихова потраживања, која су постојала на дан кога је објављен упис закључка о снижењу основне главнице у трговачки регистар, по њиховом тражењу измирити или обезбедити, ако их пријаве за три месеца од дана последње објаве. Познати веровници ће се и напомена обавестити у том смислу.

Спајање деоница

§ 359

(¹) Ако би снижењем основне главнице имати износ поједине деонице имао пасти испод

износа, прописаних у § 188, деонице се морају спојити тако, да спојене деонице достигну прописани најмањи износ.

(²) У том случају, као и онда када се услед снижења основне главнице покаже потреба, да се досадашње деонице замене или на њима означити мања именита вредност управа ће деоничаре три пута у размацима не краћим од осам ни дужим од 15 дана јавно позвати да у одређеном року, који не сме бити краћи од два месеца од дана последње објаве, на назначеним местима своје деонице положи уз потврду полога. У позиву мора бити напоменуто, да ће се поништити деонице, које се не би положили благовремено. Ако све деонице гласе на име, јавни позив може се изменити препорученим писмом деоничарима; писмо мора садржати напомену о поништају, а рок за полагање не може бити краћи од два месеца од дана предаје писма пошти.

(³) Поништиће се и оне положене деонице појединих деоничара које не достижу број потребан за замену.

(⁴) Нове деонице, које се издају на место поништених, управа ће за рачун ималаца поменутих деоница без одлагања продати по берзанској цени, а ако је нема, на јавној дражби, и то у оном месту где се може очекивати најповољнији успех за деоничаре. Време и место дражбе објавиће се најмање месец дана пре дана дражбе. Добијени износ ће се предати имаоцима поништених деоница у сразмери према броју њихових деоница, а ако постоје услови за судски полог, положиће се код суда надлежног према седишту друштва. На то ће се упозорити деоничари у позиву односно у писму.

(⁵) Бројеви свих поништених деоница објавиће се на исти начин као и позив.

(⁶) Позив из става 2 може се спојити са позивом из § 358. Пре но што је извршено спајање деоница, не смеју се издати нове деонице.

Упис у трговачки регистар

§ 360

(¹) По истеку тромесечног рока за пријаву веровника сви чланови управе и надзорног одбора пријавиће ради уписа у трговачки регистар, измену правила због снижења основне главнице.

(²) Пријави ће се у изворнику или овереном препису приложити:

1) исправе, из којих се види да је правилно објављен позив из § 358;

2) изјава, да су сви познати веровници били напомена упозорени по § 358;

3) исправе, из којих се види да су веровници, који су се јавили, по свом захтеву измирили или обезбеђени;

4) изјава, да осим тих веровника други нису благовремено тражили измирење или обезбеђење;

5) у случају из § 359 исправа, из које се види да су уредно објављени позиви и да су деонице поништене;

6) одобрење спроведеног снижења основне главнице, ако га је власт себи задржала приликом давања одобрења по § 343 став 2 и 4;

7) слог измене правила (§ 355, став 2 т. 7).

(³) Изјаве по ставу 2, т. 2 и 4 потписаће сви чланови управе и надзорног одбора. Прилоге пријаве из § 358 и из овог параграфа суд ће задржати у списима.

Исплата деоничара

§ 361

Исплате деоничарима услед снижења основне главнице могу се вршити тек по правноснажности судског закључка о пријави из § 360 и пошто је упис закључка у трговачки регистар извршен и објављен, а у случају из § 357 став 2 исплате се могу вршити тек по правноснажности закључка о пријави извршеног повишења основне главнице и пошто је упис и тога закључка извршен и објављен. Тада су деоничари ослобођени од даљих уплата на деонице. Но ако је ради поништаја закључка о снижењу основне главнице подигнута тужба или поведен поступак, исплате се не могу вршити односно ослобођење не наступа пре окончања парнице односно поступка.

Повлачење деоница

§ 362

(¹) У колико се имовина друштва састоји из права, која престају самим током времена, или из предмета, који се по својој природи морају савим или већим делом исцрпсти, правилима може се одредити повлачење деоница или привременица. Изменом правила не може се одредити повлачење ранијих деоница без пристанка свих њихових ималаца.

(²) Правила морају тачно одредити, колико ће се деоница или привременица у одређеним размацима времена повући, и да ли ће се повлачење вршити путем слободне куповине или путем жребања или на оба начина. Слободна куповина може се вршити само ако је цена испод имените вредности односно испод износа уплата, учињених по деоницама или привременицама, а повлачење путем жребања правила ће подробно одредити.

(³) Повлачење се може вршити из годишњег чистог добитка или из посебне правилима прописане резерве, која се из њега образује.

(⁴) Повучене деонице друштва ће у одређеним размацима времена поништити, а бројеве поништених деоница објавиће три пута. Повучене деонице на име и привременице избрисаће се из деоничке књиге.

(⁵) У случају повлачења основна главница може се без поступка по претходним параграфима снижавати за износ повучених деоница и испод најмањих износа из § 188, ако се уједно у пасиви биланса стави одговарајући износ као посебна резерва. Ова резерва може се напустити само по поступку предвиђеном претходним параграфима за снижење основне главнице.

(⁶) Ако правила предвиђају повлачење свих деоница, морају, за случај да нису издате ужитничке деонице, одредити и то, да ли ће предузеће даље постојати у којем другом правном облику односно у коју ће се сврху употребити имовина, која би престала после извршеног повлачења и ликвидације.

ШЕСТИ ОТСЕК ПРЕСТАНАК ДРУШТВА

Престанак

§ 363

Узроци престанка

(¹) Деоничко друштво престаје:

- 1) у случајевима одређеним правилима;
- 2) кад скупштина закључи да друштво престане или да се седиште друштва пренесе у иностранство;
- 3) у случају спајања;
- 4) кад регистарски суд закључи да друштво престане;
- 5) кад надлежна власт одлучи да престане друштво, за чије је оснивање потребна дозвола;
- 6) кад се над друштвеном имовином отвори стечај;
- 7) кад су повучене све деонице, а нису издате ужитничке деонице, (§ 362).

(²) За закључак по т. 2 потребно је посведочење јавног бележника, а кад је за оснивање друштва потребна дозвола, и пристанак власти, ако је то у дозволи предвиђено.

§ 364

Престанак по закључку суда

(¹) Регистарски ће суд у ванпарничном поступку, осим у другим случајевима, предвиђеним у овој глави, закључком изрећи да друштво престане, и у овим случајевима:

- 1) у случају § 24;
- 2) у случају § 342 став 1, ако се скупштина не одржи за шест месеци откад је биланс састављен, а у случају § 342 став 2, ако се скупштина не одржи за шест месеци откад су се појавили озбиљни разлози за сумњу, да друштвена имовина не премаша друштвена дуговања, а није већ поведен поступак за принудно поравнање ван стечаја; у оба случаја суд ће поступити по предлогу кога члана друштвених органа, кога деоничара или кога веровника;
- 3) кад се стечај не отвори с тога што друштвена имовина по свој прилици неће бити довољна за покриће трошкова стечајног поступка (§ 77 стечајног закона) или се стечај скине због недовољне стечајне имовине (§ 178 став 2 стечајног закона); у оба случаја по службеној дужности;
- 4) ако се повреде закона или правила или немар у раду друштва упркос поновљеног изрицања казни настављају и ако угрожавају интерес веровника, деоничара или ималаца других исправа, које је друштво издало, као што су ужитничке деонице, ужитнице, обвезнице и слично.

(²) Суд ће, уколико за поједине случајеве није друкчије наређено, пре изрицања престанка преслушати управу и надзорни одбор. Закључак се може изрећи и без преслушања, ако се ово није могло извршити с тога што уредно позвано лице није претстало суду или није у датом року поднело писмену изјаву.

(³) И против потврдног закључка апелационог суда допуштен је рекурс на Касациони суд. Тај рекурс одгађа извршење закључка.

§ 365

Престанак друштва по одлуци власти

(1) Власт, надлежна за давање дозволе за оснивање може одлучити да друштво престане:

1) ако се без дозволе бави пословима из § 185;

2) ако, основано по добијеној дозволи, упркос поновљених опомена власти, надлежних за давање дозволе, поступа противно дозволи или вређа прописе закона или правила, а угрожен је јавни интерес.

(2) Државна власт може одлуку о престанку, и пре но што је постала правноснажна, доставити регистарском суду ради забележбе у трговачки регистар. Ова се забелешка не објављује; против ње нема правног лека.

(3) Против одлуке о престанку друштво може, ако је искористило право на жалбу у управном поступку, Државном савету поднети тужбу и са разлога што спори да се бавило пословима, за које је потребна дозвола, да је поступило противно дозволи или да је вређало прописе закона или правила. Подношење тужбе одгађа извршење одлуке о престанку. Ако по тој тужби одлука буде поништена, регистарски ће суд забелешку из става 2 избрисати по предлогу или по службеној дужности.

(4) Наређења става 2 и 3 вреде и у случају § 215 став 5, с тим да друштво може Државном савету поднети тужбу и са разлога што спори да нису испуњени услови, постављени дозволом.

§ 366

Упис престанка у трговачки регистар

(1) Кад друштво престане из узрока §-а 363 став 1, т. 1, 2 и 7, управа је дужна да престанак без одлагања пријави регистарском суду ради уписа у трговачки регистар. Ако она то пропусти, суд ће је, кад за то сазна, позвати да пријави престанак. У позиву суд ће управи дати примерен рок и упозорити је, да ће по истеку рока престанак уписати по службеној дужности. Пре уписа престанка суд ће преслушати управу и надзорни одбор (§ 364 став 2).

(2) Престанак по § 363 став 1 т. 4 и 6 регистарски ће суд уписати по службеној дужности.

(3) Престанак по § 215 став 5 и § 363 став 1, т. 5 регистарски ће суд уписати на основу правноснажне одлуке, коју ће му доставити управна власт, ако му друштво не докаже, да је благовремено поднело тужбу Државном савету, односно на основу пресуде, коју ће му доставити Државни савет.

Ликвидација

§ 367

Општа наређења

(1) Ако друштво престане из узрока § 363 став 1, т. 1, 2, 4, 5 и 7 извршиће се ликвидација.

(2) У колико нису измењени наређењима овог отсека, а у сагласности су са сврхом ликвидације, и у ликвидацији вреде наређења претходних отсека ове главе, нарочито и у погледу органа друштва и права и дужности деоничара. И прокура и трговачка пуномоћства ограничена су сврхом ликвидације.

(3) У току ликвидације деоничарима и имаоцима привременица, ужитничких деоница и ужит-

ница не може се пре измирења свих обавеза друштва ништа плаћати по основу чланства у друштву односно по основу поменутих исправа, нарочито не дивиденда за време од почетка оне пословне године, у којој друштво престаје.

(4) У ликвидацији фирма друштва употребљава се са додатком „у ликвидацији”.

§ 368

Дужности управе по престанку друштва. Постављење скрбника

(1) Од дана, кога наступи узрок престанка друштва односно кога друштву стигне обавештење о престанку, управа своју дужност врши по прописима о ликвидацији, докле јој не престане дужност. Она је дужна да састави рачуне о свом пословању за време, за које скупштина још није одобрила годишње закључне рачуне.

(2) Из важних разлога регистарски суд може друштву поставити скрбника у случају § 364 по службеној дужности, а у случају § 215 ст. 5 и § 365 по предлогу управне власти; у оба случаја скрбник може бити постављен и пре правноснажности одлуке о престанку. Скрбник ће, докле ликвидатори не ступе на дужност, вршити дужности управе. Остали органи друштва за то време могу вршити своју дужност само по престанку скрбника или регистарског суда. Рекурсом се не одлаже извршење закључка о постављењу скрбника.

(3) Постављење скрбника суд ће по службеној дужности уписати у трговачки регистар.

(4) Ако надлежна власт по правном леку или по тужби (§ 365 став 3 и 4) поништи одлуку о престанку или о постављењу скрбника, престаје скрбништво и суд ће упис избрисати по предлогу или по службеној дужности.

(5) Скрбнику награду одређује регистарски суд.

§ 369

Постављање и уклањање ликвидатора

(1) У случајевима § 363 став 1 т. 1, 2 и 7 ликвидацију извршиће чланови управе као ликвидатори, ако правила не одређују другачије, или ако скупштина за ликвидаторе не изабере једно или више лица, која не морају бити деоничари. Ако ликвидацију нема да врши управа а скупштина још није изабрала ликвидаторе, управа ће без одлагања сазвати скупштину у ту сврху. Уколико коме другом припада право да поставља или предлаже чланове управе, припада му то право и у погледу ликвидатора, ако правила не прописују што друго. У случајевима § 363 став 1 т. 4 и 5, као и онда када управа по позиву суда не пријави престанак (§ 366 став 1), ликвидаторе може постављати и регистарски суд.

(2) Ко је изабрао или поставио ликвидатора, може га и уклонити. Из важних разлога може регистарски суд по предлогу ког заинтересованог лица и ликвидаторе, који су позвани односно изабрани или постављени по наређењу става 1, заменити другим лицима или им додати друга као ликвидаторе. Суд ће претходно преслушати додавање ликвидаторе и надзорни одбор, као и онога, ко је поставио или предложио ликвидаторе, осим ако би од одлагања претила опасност веровницима или деоничарима.

(3) Суд одређује награду ликвидаторима које је он поставио.

(⁴) Ликвидаторе, које није поставио суд, мора управа пријавити ради уписа у трговачки регистар, а доцније измене пријављују сами ликвидатори. Ликвидаторе, које постави суд, по службеној дужности уписаће у трговачки регистар; то вреди и онда кад суд ликвидатора уклони. Ликвидатори ће ликвидациону фирму потписати пред судом или поднети оверен потпис фирме.

(⁵) Наређење § 304 не вреди за ликвидаторе, ако правилима није друкчије одређено.

(⁶) Уписом ликвидатора у трговачки регистар престаје дужност управе.

§ 370

Позив веровника

Први ликвидатори ће, по упису у трговачки регистар, без одлагања три пута у размацама, не краћим од 15 дана ни дужим од једног месеца, објавити, да је друштво прешло у ликвидацију и тим објавама позвати веровнике, да своја потраживања пријаве за шест месеци од дана последње објаве. Познати веровници ће се и напосе обавестити у том смислу.

§ 371

Ликвидацијски биланси. Резерве

(¹) Ликвидатори ће, одмах по ступању на дужност саставити почетни ликвидацијски биланс, у који ће се сви састојци друштвене имовине унети по својој прометној вредности. По захтеву ликвидатора чланови последње управе дужни су сарађивати у састављању биланса.

(²) Ликвидатори ће овај биланс заједно са рачунима из § 368 став 1 поднети на одобрење скупштини, коју ће без одлагања сазвати. Скупштина решава и о разрешници чланова последње управе. Наређења § 336 сходно вреде и у ликвидацији.

(³) Код суда може свако заинтересовано лице прегледати биланс.

(⁴) У току ликвидације ликвидатори ће, ако правила или закључак скупштине не одређују краће рокове, на крају сваке године, рачунајући од престанка друштва, скупштини поднети биланс, друге рачуне и извештај о току ликвидације.

(⁵) У току ликвидације неће се уносити приноси у резерве, али, ако то одређују правила или је скупштина закључила на начин прописан за измену правила, у резерве за пензије и добротворне сврхе у корист друштвених намештеника и радника и даље ће се уносити приноси но без штете за измирење друштвених веровника.

Спровођење ликвидације

§ 372

Уопште

(¹) Ликвидатори ће свршити текуће послове друштва, наплатити потраживања, уновчити осталу имовину и измирити веровнике. Ради окончања несвршених послова могу склапати и нове.

(²) Непокретнине продаће јавном дражбом, ако правила или закључак скупштине не допуштају други начин уновчења. Ако је скупштина одредила цену, не смеју се продати испод те цене.

§ 373

Одбор веровника

По предлогу једног или више веровника регистарски суд може из важних разлога сазвати веровнике, да под претседништвом судије, кога одреди претседник регистарског суда, изаберу одбор веровника. Веровници, који су у овом избору са својим предлогом остали у мањини, могу, ако њихове тражбине износе најмање десети део укупног износа тражбина, које припадају присутним веровницима, изабрати још једно лице као члана тог одбора. Тај одбор има да даје савете ликвидаторима, да надзирава и убрзава њихов рад и да искључиво он у интересу веровника остварује потраживања, која проистичу из одговорности ликвидатора.

§ 374

Измирење веровника. Резерве

(¹) Из имовине друштва прво ће се измирити пријављена потраживања веровника. Износи, потребни за измирење познатих а непријављених потраживања, као и за измирење још недоспелих или спорних потраживања, положиће се регистарском суду.

(²) Ако деонице нису потпуно уплаћене, ликвидатори ће од сваког деоничара, у границама његове правилима и законом одређене а још неиспуњене обавезе, наплатити сразмеран део, у колико је то потребно ради измирења друштвених дуговања. Ако друштво има деонице разних родова, прво ће се наплаћивати по деоницама, којима не припада никакво првенство у погледу поделе друштвене имовине.

(³) Резерве за пензије и добротворне сврхе у корист друштвених намештеника и радника не могу се ни у стечају друштва употребити за измирење веровника и за поделу међу деоничаре (§§ 230 до 233), докле се може испуњавати сврха којој су намењене. Такве ће се резерве свршетком ликвидације или стечаја претворити у задужбине, у смислу одредаба правила бившег друштва. То сходно вреди и тада, када друштво престане услед спајања, уколико примајуће друштво са престанком корисника не би преузело дужности, које је у том погледу имало примљено друштво.

(⁴) У погледу задужбина из става 3 Министру социјалне политике и народног здравља припада власт коју по Закону о задужбинама врши Министар просвете. Министар социјалне политике и народног здравља може у споразуму са Министром трговине и индустрије Уредбом издати подробније прописе о управљању тим задужбинама.

§ 375

Подела имовине деоничарима

(¹) Из преостале имовине деоничарима прво ће се исплатити што су по деоницама уплатили на основну главницу. Вишак ће им се исплатити у сразмери имените вредности деоница. Ако није довољно за исплату онога што су деоничари уплатили на основну главницу, преостала имовина поделиће се у сразмери уплата по деоницама на основу главницу. Са исплаћивањем не сме се почети пре истека једне године дана од дана треће објаве из § 370.

(²) Ако има деоница, којима припада првенство у погледу поделе друштвене имовине (§§ 230 дао 233) оне ће се по реду свог првенства исплатити у смислу става 1.

(³) Правилима могу одредити други начин поделе односно употребе преостале имовине.

(⁴) Износи, које деоничари не би подигли пре брисања друштва у трговачком регистру, положиће се регистарском суду. Суд ће ове износе исплатити лицу, на чије су име положени, а код деоница на доносиоца лицу, које подносе деоницу; суд ће такву деоницу задржати и на њој назначити, да је исплаћена.

§ 376

Непознати веровници. Задоцнеле пријаве

Веровници, чија потраживања нису била позната друштву, а своја потраживања нису благовремено пријавили, могу измирење својих потраживања захтевати само из имовине, која још није подељена деоничарима. Деоничари, који су знали за постојање тих тражбина, не могу подићи односно морају вратити што им припада на основу поделе, у колико је то потребно ради измирења тих потраживања.

§ 377

Свршетак ликвидације. Брисање друштва

(¹) По свршеној ликвидацији ликвидатори ће скупштини поднети завршне рачуне и извештај. Ликвидатори ће уз пријаву ради брисања друштва у трговачком регистру, регистарском суду поднети одобрене рачуне и извештаје као и препис скупштинског записника, из којег има да се види, да је ликвидаторима и члановима надзорног органа дата разрешница. Ако ни на поновној скупштини није претстављено толико деоница, да би се могао донети закључак, рачуни и извештај важи као одобрени и разрешница као дата.

(²) Ако ликвидатори пријаву ради брисања не учине без одлагања, регистарски ће суд поступити сходно наређењу § 366 став 1.

(³) Код друштва, за чије је оснивање потребна дозвола, ликвидатори ће поменуте исправе поднети и управној власти (§ 185).

(⁴) Књиге и списи чуваће се десет година после брисања друштва на месту, које одреди регистарски суд. Деоничари и веровници, па и друга лица која вероватним учине који оправдан интерес, могу по овлашћењу суда књиге и списе прегледати и из њих о свом трошку захтевати преписе и изводе.

Правни односи после брисања

§ 378

(¹) Ако би се после брисања појавила нека имовина друштва, регистарски ће суд по тражењу којег интересованог лица поново позвати ликвидаторе или поставити нове, да поступе по наређењима овог отсека.

(²) Ако се против избрисаног друштва остварује који правни захтев, нарочито на основу које тужбе за обнову или због ништавности, суд ће бившем друштву поставити скрбника. Лица, која

би одговарала за обавезе бившег друштва, могу према својој одговорности бити тужена, ако није наступила застарелост.

Јавноправно тело прибавилац свих деоница

§ 379

(¹) Ако држава, бановина или општина прибави све деонице, дужности друштвених органа може вршити јавноправно тело.

(²) Ако друштво, чије је све деонице прибавила држава, бановина или општина, престане, може се ликвидација извршити на тај начин, да јавноправно тело преузме обавезу да измири све дуговања друштва. Но општина може то учинити само уз гаранцију бановине или државе. Престанак и брисање друштва у том случају не могу се без таквог преузимања и гаранције уписати у трговачки регистар.

Отуђење целе имовине

§ 380

(¹) Уговор, којим деоничко друштво отуђи целу своју имовину, мора бити састављен у облику јавнобележничког акта. Код друштава, за чије је оснивање потребна дозвола, уговор вреди тек кад га одобри надлежна власт.

(²) Кад друштво у вези са уговором о отуђењу целе имовине закључи да престане, извршиће се ликвидација.

(³) Престанак друштва пријавиће ради уписа у трговачки регистар сви чланови управе и надзорног одбора заједно са прибавиоцем. Пријавиће се приложити у изворнику или овереном препису уговор о отуђењу имовине.

(⁴) Тужба ради поништаја скупштинског закључка о отуђењу управиће се против друштва и прибавиоца.

Отуђење целе имовине друштва у ликвидацији

§ 381

Наређења § 379 и § 380 став 1 и 4 сходно вреде и онда када држава, бановина или општина прибави све деонице друштва, које је у ликвидацији, односно кад друштво, које је у ликвидацији, отуђи целу своју имовину.

Продужење друштва

§ 382

(¹) Друштво, над чијом је имовином отворен стечај, може се по закључку скупштине продужити, ако се стечај скине на основу принудног поравнања у стечају или по предлогу веровника или због тога што у стечају учествује само један стечајни веровник. Ако се такав закључак не донесе за три месеца од скинућа стечаја, друштво ће прећи у ликвидацију. Кад се стечај скине због недовољне стечајне имовине (§ 178 став 2 стечајног закона), друштво се не може продужити.

(²) Ако је друштво престало по § 363 став 1 т. 1 до 3, а још се није почела деоничарима делити имовина, односно још није престало одвојено управљање (§§ 387, 388) и још нису замењене деонице, скупштина може закључити да се друштво продужи.

(³) За доношење закључка по ставу 1 или 2 вреде наређења §§ 263 став 2, 264, 274 став 2, 275 и 276. Правилима могу се прописати још посебни услови.

(⁴) Истовремено са доношењем закључка о продужењу друштва поставиће се друштвени органи, ако су били већ замењени ликвидаторима или органима примајућег друштва. Управа ће закључак о продужењу друштва пријавити ради уписа у трговачки регистар; у случају става 3 уједно ће изјавити, да још није започела деоба имовине односно да нису замењене деонице. Пријаву и изјаву потписаће сви чланови управе и надзорног одбора.

(⁵) Код друштва, за чије је оснивање потребна дозвола, пријави за упис приложиће се у изворнику или овереном препису и одобрење надлежне власти.

СПАЈАЊЕ (ФУЗИЈА)

Начин спајања

§ 383

Деоничка друштва могу се спојити:

1) преносом имовине деоничког друштва као целине (примљено друштво) другоме друштву (примајуће друштво), за сопствене деонице примајућег друштва, које ово да деоничарима примљеног друштва.

2) оснивањем новог деоничког друштва (примајуће друштво), на које прелази имовина других деоничких друштава (примљених друштава) као целина, за сопствене деонице, које ново друштво да деоничарима примљених друштава; у овом случају спајање није допуштено, ако свако од дотадашњих друштава није било бар две године уписано у трговачки регистар.

Спајање примањем

§ 384

Закључци о спајању

(¹) Скупштине друштава, која се спајају, доносе (§§ 263, став 2, 164, 274 став 2, 275, 276, 343) закључке, који тачно одређују услове и начин спровођења спајања.

(²) Закључцима ће се нарочито одредити:

1) да ли ће се и којим износом ради спајања повисити основна главница примајућег друштва;

2) број врста и род деоница, који ће се дати деоничарима примљеног друштва за примљену имовину;

3) како и када ће се предати ове деонице;

4) да ли, колико и када ће се деоничари примљеног друштва доплатити готовим новцем на деонице примајућег друштва, које им се даду, или ће, колико и када, деоничари примљеног друштва поред деоница примајућег друштва примити у готовом новцу;

5) за који дан ће се саставити биланси, који ће служити као основ за спровођење спајања?

6) од ког дана ће деонице, које би примајуће друштво издало ради спајања, учествовати у добитку;

7) правни положај ималац ужитничких деоница и ужитница примљених друштава;

8) дан, до којег се спајање мора пријавити ради уписа у трговачки регистар.

(³) Доплате готовим новцем не смеју прећи десети део имените вредности деоница потребних за спровођење спајања. Нове деонице не смеју се предати деоничарима примљеног друштва, докле се закључци о спајању не упишу у трговачки регистар ако дотле нису извршене доплате, које би имали дати деоничари примљеног друштва, могу се издати само привременице.

§ 385

Упис спајања

(¹) Управе примајућег и примљених друштава поднеће ради уписа у трговачки регистар заједничку, од свих чланова свих управа и надзорних одбора потписану, пријаву регистарском суду, у чијем подручју има седиште примајуће друштво. Пријави ће се у изворнику или овереном препису приложити записници скупштине, које су донеле закључке о спајању.

(²) Овај ће суд известити регистарске судове, који су надлежни за примљена друштва, па ће, ако му они јаве, да према стању њихових регистара нема препреке, извршити упис и о томе известити те судове. Регистарски судови примљених друштава забележиће, на основу првог извештаја регистарског суда примајућег друштва, у својим регистрима намеравамо спајање, а на основу другог извештаја уписаће престанак и избрисати фирме примљених друштава; списе, који се тичу примљених друштава, послаће регистарском суду примајућег друштва.

(³) При решавању о пријави суд ће сходно примењивати §§ 210, 211 и 213.

(⁴) Уписом закључка о спајању у трговачки регистар суда, у чијем подручју има седиште примајуће друштво спајање је извршено; имовина примљених друштава прелази као целина на примајуће друштво, примљена друштва престају. Пренос права уписаних у земљишним и другим књигама и регистрима може се, по тражењу примајућег друштва извршити на основу уписа у трговачки регистар. После уписа закључка о спајању у трговачки регистар тужба за поништај скупштинских закључака примљених друштава управе се против примајућег друштва.

§ 386

Повишење основне главнице ради спајања

(¹) Кад се ради спровођења спајања има повисити основна главница примајућег друштва, упис по § 385 не може се извршити ако се бар истовремено не упише и извршено повишење главнице у трговачки регистар.

(²) У погледу овог повишења основне главнице сходно вреде наређења о повишењу основне главнице, изузев наређења §§ 345, 346 став 1, тач. 4, 6 и 7 §§ 348 до 354.

(³) За замену деоница примљених друштава деоницама примајућег друштва сходно вреде наређења § 359, уколико закључцима скупштине не би био одређен другачији поступак.

§ 387

Заштита веровника

(¹) Ликвидација примљених друштава неће се извршити.

(²) Имовина спојених друштава управљаће се сваком напосе и оне важе у односу између спојених друштава и њихових веровника као имовине сваког појединог од пређашњих друштава, из којих веровници тих појединих друштава у стецају и извршењу могу захтевати првенствено измирење.

(³) Кад нађе за погодно, управа примајућег друштва објавиће три пута, у размацима не краћим од 15 дана ни дужим од месец дана, на начин, прописан за објаве сваког од спојених друштава, да ће напустити одвојено управљање имовинама спојених друштава. Тим објавама позваће веровнике, да за шест месеци од дана треће објаве примајућем друштву пријаве своја потраживања, која су настала пре но што је спајање уписано у трговачки регистар и за које траже измирење или обезбеђење. Веровник, који се не би јавио, важи да је пристао на напуштање одвојеног управљања. На то ће се веровници упозорити и објавама. Познати веровници ће се и напосе позвати и упозорити. Докле тај рок не протече и тражбине не буду измирене или обезбеђене, одвојено управљање не сме се напустити.

(⁴) За време посебног управљања остају у погледу остваривања потраживања против примљених друштава надлежни они судови, који су били надлежни пре престанка друштва.

Спајање оснивањем новог деоничког друштва

§ 388

(¹) У случају § 383 т. 2 сходно вреде наређења §§ 384 до 387, уколико нису измењена овим наређењима.

1) друштва која се спајају склопиће уговор о спајању у облику јавнобележничког акта, у које ће изјавити да се спајају у сврху оснивања новог деоничког друштва и да ће престати постанком овог друштва (§ 212, став 1); једновременно ће у истом облику саставити правила новог друштва, у која ће из правила друштава која се спајају нарочито унети одредбе о улошцима у стварима, набавкама при оснивању и особеним користима, накнадама и наградама;

2) према уговору и правилима поставиће се први органи примајућег друштва;

3) уговор о спајању, правила и постављење органа морају бити одобрени закључцима скупштине сваког од друштава која се спајају; за доношење ових закључака вреде наређења §§ 263 став 2, 264, 274 став 2, 275, 276 и 343, с тим да је за постављење органа довољно проста већина, ако уговор или правила примајућег друштва друкчије не прописују;

4) пошто је ново друштво уписано у трговачки регистар, деонице новог друштва издаће се и поделити и то према уговору о спајању; деонице, које би биле издате пре уписа у трговачки регистар, ништаве су (§ 224 став 3).

(²) У објаву уписа у трговачки регистар суд ће унети и одредбе уговора о броју, врсти и роду деоница, које ново друштво даје деоничарима примљених друштава, као и то, када и како ће се те деонице поделити.

СЕДМИ ОТСЕК

ОДГОВОРНОСТ

Одговорност за штету

§ 389

Одговорност при оснивању друштва, повишењу и снижењу основне главнице, спајању, претварању, отуђењу целе друштвене имовине

(¹) Ако су при оснивању деоничког друштва, при повишењу или снижењу основне главнице, при спајању, друштава, или у случајевима §§-а 380 и 381 повређена наређења ове главе или наређења седмог отсека IV главе, одговарају учесници за ову штету, ако не докажу да за чињенице којима је наређење повређено и на којима се оснива одговорност, нису знали ни знати морали (§ 300).

(²) У смислу овог отсека учесници при оснивању и при повишењу основне главнице нарочито су: оснивачи; преузимаоци деоница по §§ 194, 195 и 208; лица која у друштво уносе уложке у стварима или од којих се врше набавке при оснивању или накнаде набавке; они који позивају на уписивање деоница; они код којих се врши уписивање деоница или код којих се врше уплате на деонице пре уписа друштва у трговачки регистар; у сваком од споменутих случајева чланови друштвених органа који су сарађивали у тим случајевима или при упису деоничког друштва или скупштинског закључка у трговачки регистар; лица која су вршила коју ревизију или испитивање.

(³) Одговорност по првом ставу наступа нарочито онда:

1) кад су у правила, извештаје, проспекте, огласе, изјаве, објаве или позиве ма које врсте или у уписнице унесене неистините чињенице;

2) кад су у исправама, поменутим у тач. 1 чињенице битне по постанак, спајање или претварање друштва, повишење или снижење основне главнице, или по отуђење целе друштвене имовине, а нарочито чињенице, које се тичу уплата на деонице, уложака у стварима, набавки при оснивању и накнадних набавки или давања накнада, награда или особених користи, прећутане или изопачене;

3) кад је упис друштва или закључка о повишењу или снижењу основне главнице, о спајању или претварању друштва, или упис у случајевима §§ 380 и 381 у трговачки регистар издејствован на основу исправе или изјаве, која садржи неистините или изопачене чињенице, или у којој је прећутана битна чињеница;

4) кад су пре истека од две године од уписа друштва у трговачки регистар јавним огласима нуђене, а постоји случај из т. 1, 2 или 3.

(⁴) Кривац је дужан да по захтеву друштва преузме и уплати део основне главнице, о којем је неистинито изјављено да је превзео или уписан; тиме није искључено остваривање друге штете.

§ 390

Одговорност због несразмерне противничности

(¹) Ако је у вези са оснивањем деоничког друштва, са повишењем основне главнице или са спајањем или претварањем друштава на рачун друштва уговорена, дата или примљена или учињено да се уговори, да или прими корист, која прекомерно премаша стварну вредност уложака у

стварима, набавки при оснивању или накнадних набавки, одговара за сву штету учесник, који не докаже да за ту чињеницу није знао ни знати морао.

(²) Наређење првог става вреди и у погледу несразмерних награда, накнада и особених користи за сарадњу или учињене услуге.

(³) Исто тако одговара и оснивач и члан којег органа друштва, који уговарање, давање или примање намерно или из велике немарности не спречи.

§ 391

Одговорност за противпрописно издавање деоница и привременица

Ко учествује у издавању деоница или привременица, одговара, ако не докаже да за повреду закона или правила није знао ни знати морао, за сву штету, која настане од тога што су издате:

1) деонице или привременице пре но што је у трговачки регистар уписано друштво или закључак о повишењу основне главнице или о претварању;

2) деонице испод најмањег законског износа или испод имените вредности;

3) на доносиоца привременице или деонице, које по закону или правилима морају да гласе на име;

4) деоничарима деонице или привременице против наређења §§ 225 и 347;

5) деонице или привременице, које нису прописно уплаћене или на којима није потврђен износ уплата.

§ 392

Одговорност због изношења неистинитих чињеница

Када су при издавању деоница, обвезница или других исправа, на којима се оснива учествовање у приходу или у деоби имовине друштва, или у изјавама о имовном стању друштва, ма на који начин изнесене или проношене неистините чињенице или су прећутане или изопачене битне чињенице, за сву штету одговара ко је при издавању или изјавама суделовао, ако не докаже да за чињенице, којима је повређен закон или правила и на којима се оснива одговорност, није знао ни знати морао.

§ 393

Одговорност за ревизију и за чување тајне

(¹) Ако се која ревизија или друго које испитивање имовног стања или послова друштва не обави како закон наређује, а нарочито ако се о ревизији или испитивању да неистинит извештај или се у извештају прећуте или изопаче битне чињенице, за сву штету одговарају они који су у ревизији или испитивању сарађивали, ако не докажу да за повреду закона или правила нису знали ни знати морали.

(²) За сву штету одговара ко повреди наређења ове главе о дужности чувања пословних и других друштвених тајни или се таквом тајном неовлашћено користи.

(³) Удружења за ревизије и ревизијски савези одговарају са лицима која као њихови органи врше ревизију.

(⁴) Ко се примио дужности, да изврши коју ревизију или друго које испитивање, а не изврши је без важног разлога, одговара за сву штету.

§ 394

Одговорност за повреду дужности друштвених органа

(¹) Ко као члан којег друштвеног органа, коме припада управљање друштвеним пословима или надзор над тим управљањем или као ликвидатор вршењем или невршењем дужности, коју му налажу наређења закона, правила, правилника или закључака, на начин који не потпада под наређења §§ 389 до 393, скриви штету, одговара за њу.

(²) Ако не докажу, да за чињенице, којима је повређено наређење закона, правила, правилника или закључка и на којима се оснива одговорност, нису знали ни знати морали, по условима става 1 одговарају чланови органа, које му припада управљање друштвеним пословима, и ликвидатори за сву штету која би настала:

1) од ма какве противпрописне исплате за рачун друштва, као и од тога, што се није прописно наплатило потраживање, које друштво има према коме на основу наређења ове главе или правила;

2) од повреде наређења § 249;

3) од повреде наређења §§ 387 и 388 у погледу одвојеног управљања имовином спојених деоничких друштава;

4) од повреде наређења §§ 337, 338 и 339;

5) од тога што би са лицима, која су ма у ком својству запослена у деоничком друштву противпрописно склапали послове, или од тога што се, у колико послови нису забрањени не би старали, да се таквим лицима не даје кредит превелик према приликама, да таква лица за кредит дају према приликама потребна обезбеђења и да им се кредит не даје са повољнијим условима но што га друштво даје другим повлашћеним уговорачима;

6) од тога што би се вредносни папири који се чувају код друштва, без обзира на то, да ли је друштво о њима остављачу дало списак са наведеним бројевима или другим знацима или не, без налоге остављача отуђили или дали у залог; изузети су случајеви у којима је друштво по закону или уговору овлашћено отуђити или заложити вредносне папире свога дужника, у колико је то потребно за измирење или обезбеђење друштва;

7) од тога што се не би старали да се остављачу, чије је вредносне папире друштво смело заложити, за заложене папире може, кад би он испунио своју обавезу, вратити иста количина папира исте врсте, односно, код папира за згодитком, бар заложени папири;

8) од тога што би се посао, који је непосредно или посредно склопљен за рачун којег од лица из става 1 или кога намештеника друштва, ако би претила опасност губитка, у целости или делимично претставио као да је склопљен за рачун друштва или би се пренео на друштво, или што би се посао, који је непосредно или посредно склопљен за рачун друштва, ако се појави вероватност добитка, у целости или делимично претставио као да је склопљен за рачун којег од лица

из става 1 или намештеника друштва или би се пренео на њега;

9) од тога што учествовања, гаранције и ма какве друге обавезе, од којих би се могло појавити оптерећење друштва, у књигама уопште нису биле видљиве или не у сваком тренутку довољно јасно;

10) од тога што друштво не би имало, према обиму и врсти послова, потребних распореда рада, правилника или упутстава или што они очито не би одговарали потребама или што би се пропустио надзор над вршењем распореда, правилника или упутстава;

11) од тога што се списак о привидним рачунима ма које врсте, па и о онима који се налазе код подружнице као и подаци о њима у главном настану друштва не би водили тако, да се сваког тренутка могу разабрати лица или сврхе, за које се воде такви рачуни.

(³) Чланови надзорног органа одговарају, под условима става 1, у случајевима става 2 за сву штету, ако не докажу, да су одмах учинили све што је могућно (§§ 300, 315, 322, 367), да се штета спречи, и нарочито, кад су такве случајеве пропустили изнети на првој наредној скупштини, као и онда када пропусте сазвати скупштину, ма да су по закону или правилима дужни да то учине.

(⁴) Заменици одговарају, чим су ступили на дужност или је вршили, као и чланови односног друштвеног органа.

(⁵) Лице, коме је по наређењима ове главе престало чланство у ком друштвеном органу, одговара по наређењима овог отсека, докле врши своју дотадашњу дужност.

§ 395

Измена правила и одговорност

Изменом одредаба правила о улошцима у стварима набавкама при оснивању и особеним користима, наградама и накнадама, па и онда кад су те измене донесене закључком о спајању или претварању друштва, не мења се одговорност по §§ 389 и 390, без обзира, да ли је штета наступила пре измене или после измене, а проузрокована је повредом ранијих одредаба или тиме што су раније одредбе биле противне закону.

§ 396

Одговорност виших функционера

Лица, која су чланови отсека или којима је поверено вођење свих друштвених послова, појединих грана предузећа или подружница друштва, одговарају у свом делокругу као чланови управе. Та одговорност не може се уговором искључити у односу према друштву, деоничарима и веровницима.

§ 397

Одговорност за делање по налогу

Не ослобођава се одговорности ко изврши налог надређеног му друштвеног органа, члана таквог органа или ког другог, ако је знао или морао знати, да извршењем налога вређа своју дужност. За одбијање извршења таквог налога никак не одговара друштву.

§ 398

Одговорност за злоупотребу утицаја

(¹) Ко злоупотребом свога утицаја, који као деоничар има у друштву, непосредно или посредно учини да члан којег друштвеног органа, коме је поверено управљање друштвеним пословима или вршење надзора над тим управљањем, или ко други, који је запослен у друштву или за друштво, повреди своју дужност, одговара за штету проузроковану повредом дужности, као и повредилац.

(²) То вреди и за поузданика удружења деоничара (§ 248), ма и не био деоничар.

§ 399

Одговорност заступника и заступљеника

(¹) За штету, која би при оснивању друштва, преузимању или уписивању деоница или при вршењу права која проистичу из деоница, настала повредом наређења ове главе или правила, одговарају властодавац односно заступљеник и пуномоћник односно заступник, но не одговара онај који докаже, да за чињеницу, којом су повређени закон или правила и на којој се оснива одговорност, није знао ни знати морао.

(²) То вреди и за лица за чији рачун су други преузели или уписали деонице или склопили уговоре о набавкама при оснивању, но она се у погледу чињеница за које је преузимао или уписник знао или знати морао, не могу правдати тиме, што их она нису знала.

§ 400

Солидарна одговорност

(¹) Лица, која су по наређењима претходних параграфа одговорна за исту штету, одговарају солидарно.

(²) Ако су повређени закон, правила, правилник или закључак скупштине доношењем или не доношењем закључка од стране органа, који има више од једног члана солидарно одговарају сви чланови органа, који су били дужни да сарађују у доношењу закључка. Ослобођени су одговорности они чланови, који су гласали против закључка на којем се оснива одговорност; у случају да се она оснива на недоношењу закључка, они, који су гласали за неприхваћени предлог; они, који докажу да из оправданих разлога нису били присутни кад се имао донети закључак.

(³) Став 2 сходно вреди и за члана органа, који се уздржао од гласања, ма да би гласањем могао спречити повреду закона, правила, правилника или закључка скупштине.

(⁴) Ако закључак, који бе се морао донети, није донесен, а о предмету се није ни расправљало, солидарно са осталим одговара сваки члан, који није, чим је сазнао за то учинио све што је њему могућно (§§ 300, 315, 322, 367) да се о предмету донесе закључак.

§ 401

Остваривање захтева за накнаду штете

(¹) Захтеви за накнаду штете припадају друштву, у колико је оно оштећено.

(²) При остваривању захтева друштво заступа

управа. Ако је тужен који њен члан, друштво заступа надзорни одбор. Скупштина може, а кад су тужени чланови управе и чланови надзорног одбора, мора изабрати посебне заступнике.

(³) Ако друштво не подигне тужбу за годину дана откад је сазнало за дело или пропуст, услед кога је штета настала, или откад је покренут кривични поступак због тог дела или пропуста, може у току даљих шест месеци сваки деоничар или друго лице, које на основу правног односа са друштвом учествује у добитку или деоби друштвене имовине, против штетника подићи тужбу за накнаду штете друштву. Али, ако је скупштина закључила, да се тужба за накнаду штете не подигне или да се парница не настави, тужбу не може подићи оно од поменутих лица, које је у скупштини учествовало а није гласало против тога закључка.

(⁴) Тужбу не може подићи ни онај ко је, знајући за дело или пропуст, услед кога је настала штета, гласао за разрешницу, као ни онај ко, тек пошто је донесен закључак о разрешници или закључак, о неподизању тужбе или ненастављању парнице је прибавио деоницу или са друштвом ступио у правни однос, на коме се оснива учествовање у добитку или у деоби друштвене имовине.

(⁵) Тужилац мора исправе, на којима се оснива његово право на подизање тужбе, поднети суду, а ако такве исправе не постоје, на други начин доказати своје право на подизање тужбе. Ако у току парнице престане његово право на подизање тужбе, а за 15 дана на његово место не ступи као тужилац друго лице, које само има право на подизање тужбе или би то право имало да није истекао шестомесечни рок, тужба вреди за повучену; а трошкови дотадашњег поступка падају на тужиоца.

(⁶) Ако је тужба подигнута не могу се на основу истих чињеница подизати нове тужбе, осим ако се првом не остварује накнада у целом обиму. Тужилац и умешачи, који су злонамерно или из велике немарности подигли тужбу или се умешали у парницу, одговарају туженику солидарно за штету.

(⁷) Ако у стечају друштва управитељ стечајне масе тужбу не подигне за три месеца од отварања стечаја односно за три месеца, откад је, после отварања стечаја, сазнао за дело или пропуст, услед којег је штета настала, или откад је, после отварања стечаја, покренут кривични поступак за то дело или пропуст, свако посредно оштећено лице може подићи тужбу за колико је оно оштећено, и то по одбитку онога, што му буде припало из стечајне масе.

(⁸) Ако скупштина закључи, да се подигне тужба против члана управе, надзорног органа или ликвидатора, овоме престаје дужност (§ 259 ст. 1).

(⁹) Наређењима овог параграфа не искључује се право деоничара и других лица да траже накнаду штете, која им је причињена непосредно.

§ 402

Дејство разрешница, поравнања, одрицања

(¹) Одговорност према друштву за штету од велике немарности разрешница ослобођава чланове друштвених органа и ликвидаторе само ако је то у закључку о разрешници изречно поменуто.

(²) Поравнања и одрицања између друштва и одговорног лица немају правног дејства, у колико

је накнада штете потребна за измирење веровника. У случају §§ 389 до 393, 394, став 2, т. 2, 4 и 5, као и став 3 уколико се односи на те тачке, она и према друштву имају правно дејство само ако су учињена тек по истеку три године, откад је учињено дело или пропуст, којим је причињена штета, и то само ако је скупштина са већином од три четвртине датих гласова изречно одобрила поравнање или одрицање.

(³) На захтеве за накнаду штете, која је тужиоцу причињена непосредно, ни разрешница ни поравнање или одрицање у смислу става 2 немају правног дејства, у колико туженик не докаже, да је тужилац за њих гласао, знајући за дело или пропуст, којим му је проузрокована штета.

§ 403

Застара

(¹) Захтев за накнаду штете застарева за пет година од дана, кад је оштећеник сазнао за штету и причиниоца а најкасније за десет година.

(²) Ако су дело или пропусти кажњиви, рок застаре не може истећи пре истека рока застаре права на гоњење.

§ 404

Одговорност за лица која за њега раде

Деоничко друштво солидарно са причиниоцем одговара за штету, коју члан кога друштвеног органа или намештеник друштва противуговорним или недопуштеним делом или пропустом учини у вршењу друштвених послова. Уосталом за одговорност друштва вреде наређења § 135 став 1, реченица 2 и 3 став 2.

Кривична одговорност и одговорност за неред

§ 405

Казна за намерно оштећење

(¹) Ако је делом или пропустом друштву или коме другоме намерно нанесена штета или намерно њихова имовина доведена у опасност, строгим затвором најмање три месеца и новчано до 500.000 динара, као и губитком часних права, казниће се:

1) ко при оснивању деоничког друштва, при повишењу или снижењу основне главнице, при спајању или претварању друштва, у ликвидацији или у случајевима §§ 380 и 381, ма на који начин повреди наређења ове главе или 7 отсека IV главе;

2) ко као члан ког органа друштва или ликвидатор у случајевима који не потпадају под т. 1 повреди законом или правилима наложену му дужност;

3) ко вршећи неку ревизију или испитивање било предвиђено у овој глави, било у својим извештајима било јавно на који други начин изнесе или потврди што неистинито или прећути или изопачи чињенице.

(²) За покушај ће се казнити.

§ 406

Казна за друге повреде закона при оснивању и у раду друштва

(¹) Строгим затвором најмање месец дана и новчано до 200.000 динара казниће се, ко с умислајем, али без намере, да се нанесе штета дру-

штву или коме другоме или њихова имовина доведе у опасност:

I. 1) при оснивању деоничког друштва, повишењу или снижењу основне главнице, при спајању или претварању друштва, у ликвидацији или у случајевима §§ 380 и 381 ма на који начин повреди наређења ове главе или 7 отсека IV главе;

2) у проспектима, јавним огласима, другим изјавама, објавама или позивима, или у пријавама и поднесцима регистарском суду у прилозима пријава и поднесака, поменутих у овој глави или у 7 отсеку IV главе, објави или прикаже што неистинито или прећути или изопачи чињенице, које би биле важне по просуђивање имовног стања друштва;

3) као вршилац које ревизије или испитивања предвиђених у овој глави, било у својим извештајима било јавно на други који начин прикаже или потврди што неистинито или прећути или изопачи чињенице, које би биле важне по просуђивање успеха ревизије;

4) као оснивач, члан управе, ликвидатор, намештеник или заступник друштва којем лицу за посленом ма каквом ревизијом или испитивањем предвиђеним у овој глави, или надзорној установи или појединим њеним члановима или органима да неистинито обавештење.

II. као члан ког органа друштва или ликвидатор;

1) у својим обавештењима, извештајима о стању друштва или у излагањима пред скупштином или скупом стање друштва неистинито или изопачено претстави или што важно прећути;

2) допусти или се не успротиви, да се издаду деонице или привременице пре но што је у трговачки регистар уписано друштво или закључак о повишењу основне главнице или о претварању, да се издаду деонице испод најмањег законског износа или испод имените вредности, да се на доносиоца издаду привременице или деонице, које по закону или правилима морају да гласе на име, да се издаду деоничарима деонице или привременице противно наређењима §§ 225 и 347, да се издаду деонице или привременице, које нису прописно уплаћене, да се деоничка књига или књига ужитница не води по наређењима §§ 228 и 233;

3) допусти или се не успротиви, да се деонице, привременице или друге исправе, које се издају о правним односима са друштвом, а на основу којих ималац учествује у добитку или деоби друштвене имовине, издаду без садржине прописане законом или правилима или са неистинитом садржином;

4) допусти или се не успротиви, да друштво противно закону или правилима прибави или у залогу прими сопствене деонице или привременице;

5) врши исплате противно наређењима овог законика или правила или не врши уредно наплаћивања прописана законом или правилима;

6) повреди наређења овог законика о поништавању деоница и привременица;

7) располаже са јамчевином противно наређењима §§ 294 и 313.

(²) Суд може изрећи губитак часних права.

(³) За покушај ће се казнити.

§ 407

Казна за злоупотребе при гласању и руковођењу скупштином

(¹) Строгим затвором и новчано до 100.000 динара казниће се ко с умишљајем, али без намере да се нанесе штета друштву или коме другоме или њихова имовина доведе у опасност;

1) у циљу да омогући противзаконно вршење права гласа на скупштини или скупу или противзаконно вршење права мањина, изда лажну или преиначи праву потврду о полагању деонице, која даје право гласа, или коме другоме да на располагање деоницу, која по овом законнику или правилима власнику не би дала право гласа;

2) при гласању на скупштини или скупу или при вршењу права мањине употреби лажну или преиначену потврду о полагању деонице, или туђу деоницу без престанка онога ко по њој има право гласа, или туђу деоницу која власнику не би дала право гласа;

3) неистинито да изјаву, поменуту у § 278;

4) противно закону или правилима кога спречи да учествује у скупштини или скупу или на седници ког органа друштва или отсека;

5) као претседник или записничар или бројач гласова на скупштини или скупу или као претседник на седници управе, надзорног органа, ликвидатора или којег отсека допушти да право гласа врше лица, која по закону или правилима не би смела, или спречи, да право гласа врше лица, којима то право припада, или ма на који начин повреди наређења овога законика или правила о делу главнице, који мора бити претстављен, о већини или о начину гласања или учини или се не успротиви, да се у записницима нешто неистинито посведочи или да се не унесе у записник што би по закону или правилима морало да се унесе;

6) ко непосредно или посредно прими или себи или другоме уговори награду ма које врсте за то, да на скупштини или седници којег друштвеног органа, ликвидатора или отсека гласа у одређеном смислу или да не учествује у скупштини или седници или да се уздржи од гласања, као и онај који у ту сврху да или обећа такву награду;

7) ко силом или прављењем нереда или сличним начином спречава да се скупштина или скуп одржи или на њој претседник, записничар, бројачи гласова или јавни бележник врше своје дужности.

(²) Ако је дело из става 1 учињено са намером да се нанесе штета друштву или коме другоме или њихова имовина доведе у опасност, лице које не потпада под § 405 казниће се строгим затвором најмање месец дана и новчано до 200.000 динара.

(³) У особито лаким случајевима суд може изрећи само новчану казну до 100.000 динара.

(⁴) У нарочито тешким случајевима суд може изрећи губитак часних права.

(⁵) За покушај ће се казнити.

§ 408

Казна за несазивање скупштине

Чланови друштвених органа или ликвидатори, који у случајевима, предвиђеним законом, с умишљајем, а без намере да се нанесе штета друштву или коме другоме или њихова имовина доведе у опасност скупштину или скуп не сазову или не

сазову на време, казниће се затвором или новчано до 50.000 динара.

§ 409

Казна за повреду тајне

(¹) Лица, која не потпадају под наређење § 405 став 1, т. 2, а дужност чувања тајне, наложену им наређењима ове главе, повреде у намери, да се нанесе штета друштву или коме другоме или њихова имовина доведе у опасност, казниће се строгим затвором и новчано до 200.000 динара.

(²) Ко је дело из става 1. учинио с умишљајем, а без споменуте намере, казниће се затвором до једне године или новчано до 100.000 динара.

(³) Наређења става 1 и 2 примењиваће се и против онога, коме је наређењима ове главе забрањено, да се користи пословним и другим тајнама предузећа, које сазна у вршењу дужности.

(⁴) За покушај ће се казнити.

§ 410

Одговорност виших функционера

Лица, која су чланови отсека или којима је поверено вођење свих друштвених послова, појединих грана предузећа или подружница друштва (§ 302), у своме делокругу и у погледу §§ 405 до 409 одговарају као чланови управе односно ликвидатори.

§ 411

Одузимање способности за члана органа

(¹) У случајевима §§ 206 и 407, ако не изрече губитак часних права, као и у случају § 409 суд може изрећи да осуђеник за одређено време, не дуже од три године, не може бити члан којег друштвеног органа или ликвидатор нити вршити дужности поменуте у § 410 ни у једном деоничком друштву или друштву са ограниченом одговорношћу. У случају поврата суд ће изрећи ту забрану за три године.

(²) У случају осуде због повреде дужности чувања тајне или због коришћења пословним или другим тајнама предузећа, које је осуђеник сазнао у вршењу дужности, суд може за одређено време, не дуже од три године, изрећи и то, да осуђени не сме вршити ревизије и друга испитивања у деоничким друштвима и у друштвима са ограниченом одговорношћу. У случају поврата суд ће изрећи трајну забрану.

(³) Суд, који изрече забрану по ставу 1 или 2 о том ће обавестити све регистарске судове.

§ 412

Казне због нереда

У колико дело или пропуст не потпада под наређења претходних параграфа, казниће се новчано до 10.000 динара:

1. 1) ко као оснивач повреди дужност, коју му налажу § 198 став 2 реченице 2, 3 и 4, §§ 200, 202, 203, став 1, § 204 став 4 реченица 2, § 208 став 7 и § 214;

2) ко се примио избора за члана управног или надзорног одбора, ако повреди дужност, коју му налаже § 214;

После уписа друштва у трговачки регистар;

II. ко регистарском суду на време не поднесе пријаве ради других уписа у трговачки регистар или не поднесе на време друге поднеске прописане овим закоником;

III. ко је као члан којег друштвеног органа или ликвидатор крив:

1) што се скупштина или скуп не сазове или не сазове на време, или што се на дневни ред скупштине или скупа не стави што би се по закону или правилима морало ставити или што се о позив сазива не објави прописно;

2) што се на време не саставе или не поднесу скупштини или прописно не објаве годишњи закључци или други прописани рачуни и извештаји;

3) што се лицу, које има вршити овим закоником предвиђену или закључком скупштине одређену ревизију или испитивање, не дају обавештења, која оно може захтевати, или што се иначе омета ревизија или испитивање;

4) што је друштво више од три месеца остало без прописно састављеног надзорног органа;

5) што се управној власти (§ 185) на време не поднесу молбе, исправе, преписи и извештаји по прописима овог законика и уредаба, које би се на основу њега донеле;

6) што су повређена наређења овог законика о поништавању деоница и привременица или што су деоничарима издате деонице или привременице противно наређењима §§ 225 и 347;

7) што се повреди које наређење § 228 став 1 до 4 и став 7, § 233 став 3, § 348 став 2, § 350 став 1, 2, 3 и 5, § 352, § 356 реченица 2, § 358 став 2, §§ 359, 370 и 387 став 3 и § 388 у вези са § 387 став 3;

IV. ко је као члан управе или ликвидатор крив за повреду наређења § 249 став 6, §§ 250, 252, 282, 335, § 336 и уредаба издатих на основу њега;

V. ревизор који повреди наређење § 193 став 4, реченица 3, и поверених који повреди наређење § 325 став 6 последња реченица;

VI. ко повреди наређење § 323 став 3.

§ 413

Поступак при кажњавању због нереда

(¹) Казне из § 422 изриче регистарски суд по предлогу или по службеној дужности у ванпарничном поступку, но не може их изрећи, докле окривљенику није била дата прилика да се брани.

(²) Ако окривљеник пре или после изрицања, али пре извршења казне каже, да је, уколико је то према природи и сврси повређеног наређења закона или правила могуће, без одлагања удовољно повређеном наређењу закона или правила, суд га може казне сасвим ослободити или му изречену казну сасвим или делимично опростити. Ако извршење казне остане без успеха, а осуђеник би повређеном наређењу закона или правила према природи и сврси наређења могао удовољити, суд ће понова изрећи казну. Ова казна може бити и већа од 10.000 динара, али не преко 30.000 динара у једном закључку за једно лице, и може се изрицати докле повређеном наређењу не буде удовољено.

(³) Наређење §-а 17 ст. 4 и §-а 18 ст. 1 и 2 вреде и овде.

§ 414

Примењивање Кривичног законика и Кривичног судског поступка

(¹) У колико би које дело или пропуст из §§ 405—409 и § 412 потпадало и под наређења Кривичног законика, примењиваће се Кривични законик, а не наређења §§ 405—409 и § 412; но у погледу дела и пропуста из §§ 405—409 то вреди само ако би у Кривичном законiku за њега била предвиђена казна робије односно заточења.

(²) Општи део Кривичног законика као и Законик о кривичном судском поступку вреде и у погледу дела и пропусти из §§ 405—409, у колико није што друго наређено у §§ 405—409 и у идућем ставу.

(³) Наређење §-а 18 ст. 4 вреди и овде.

IV ГЛАВА

ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ
ОДГОВОРНОШЋУ

ПРВИ ОТСЕК

ОПШТА НАРЕЂЕЊА

Појам

§ 415

(¹) Друштво са ограниченом одговорношћу има правилима одређену главницу (основна главница), у којој сваки другар учествује са по једним улогом (основни улог). Основни улози не морају бити једнаки.

(²) Другари су друштву обавезни само на давања и друге чинидбе одређене правилима; сем тога сваки другар одговара друштву и за уплату улога осталих другара, али само до износа основне главнице. За обавезе друштва другари не одговарају.

(³) Друштво са ограниченом одговорношћу је трговачко друштво без обзира на предмет предузећа.

Примена наређења о деоничким друштвима

§ 416

(¹) У колико на појединим местима ове главе није изречно друкчије наређено или уколико друкчије не произилази из самога сходног примењивања, у наређењима III главе другог дела наведеним у овој глави, ваља разумети:

на место деоничког друштва, друштво са ограниченом одговорношћу, изузев § 411;

на место оснивача, другара који је учествовао у оснивању друштва;

на место деоничара, другара;

на место деонице, ако се ради о уплати по деоници, основни улог, иначе удео;

на место првенствене деонице, првенствени удео;

на место ужитничке деонице, ужитнички удео;

на место управе, пословође;

на место деоничке књиге, књигу удела;

на место броја деонице, висину основног улога.

(²) Уколико се у овој глави чине измене или допуне у наређењима, наведеним у њој, другог дела, те измене и допуне подразумевају се и тада, кад је на другом месту ове главе наређење из III главе наведено без изречног позивања на те измене и допуне, сем ако на том месту није друкчије наређено.

Предмет предузећа. Дозвола

§ 417

(¹) Предмет предузећа друштва са ограниченом одговорношћу не могу бити послови осигурања, банкарски и мењачки послови као ни примање новца на штедњу.

(²) Ако други који предмет друштвеног предузећа потпада под § 185 за оснивање друштва потребна је дозвола. За постанак при давању дозволе вреде наређења § 186.

Облик правила. Оснивање

§ 418

(¹) Правила друштва са ограниченом одговорношћу морају бити састављена у облику јавнобележничког акта (§ 52 односно § 58 Закона о јавним бележницима).

(²) Пуномоћник може у састављању правила учествовати и за властодавца потписати их само на основу пуномоћија, којима је изречно овлашћен за тај одређени посао и на коме је потпис властодавца оверен. Пуномоћије се мора приложити јавнобележничком акту.

(³) И овде сходно вреде наређења § 194 став 5 и 6 о симултаном оснивању.

(⁴) Сукцесивно оснивање није допуштено.

Садржина правила. Принудност законских наређења

§ 419

(¹) Друштвена правила морају садржати:

- 1) фирму и седиште друштва;
- 2) предмет предузећа;
- 3) висину основне главнице;
- 4) предмет и износ улога сваког другара;
- 5) број пословања и надзорну установу, ако је друштво мора имати.

(²) Наређења § 184. о другим одредбама правила, и то став 1 т. 1, 2, 3, 5 до 8 став 2 т. 1, 2, 4 до 9 и став 3, сходно вреде и овде; то важи и за одредбе о јачем ограничењу преноса удела но што закон прописује, о обавези накнадних доплата и о посебним узроцима престанка друштва односно престанка чланова.

(³) Од наређења овог законика у погледу друштва са ограниченом одговорношћу може бити отступања само где и уколико закон изречно допушта.

Седиште. Основна главница. Улози

§ 420

(¹) За седиште друштва вреде наређења § 187.

(²) Основна главница не сме бити мања од 100.000 динара.

(³) Најмање четврти део основне главнице мора бити уплаћен у готовом новцу. Али ако је

друштву једина сврха продужење предузећа које постоји већ пет година, и ако друштво оснују само последњи ималац (саималац) предузећа са својим брачним другом, децом, (усвојеном децом пасторчадима), зетовима и снахама, ово наређење вреди само за онај део основне главнице, који се има прибавити на други начин а не урачунавањем вредности предузећа на износе основних улога поменутих другара. Ако се друштво за наведену сврху оснује за годину дана после смрти имаоца или саимаоца предузећа, њихови наследници равни су поменутих својацима.

(⁴) Наређења реченице 2 и 3 претходног става сходно вреде, под наведеним условима, и онда када се друштво оснује са једином сврхом продужења двају или више предузећа.

(⁵) Поједини основни улог не може бити мањи од 5000 динара, а његов износ мора бити дељив са 1000.

(⁶) Ниједан другар не може при оснивању друштва преузети више основних улога.

Улошци у стварима. Набавке при оснивању. Особене користи, накнаде и награде.

§ 421

(¹) Основни улог, који се не уплаћује законским платежним сретствима, вреди само уколико је правилима изречно допуштено.

(²) У погледу уложака у стварима, набавка при оснивању, особених користи, накнада и награда сходно вреде наређења § 190 став 1 с тим, да у њима предвиђени подаци морају бити унесени у правила.

(³) Особене користи, накнаде и награде не могу се исплаћивати на терет основне главнице оне се не могу ни у ком виду рачунати као уплате на основни улог.

Трошкови оснивања

§ 422

Од друштва накнада трошкова оснивања може се захтевати у границама највећег износа, који је правилима одређен за трошкове оснивања, и то само до износа стварно учињених трошкова.

Друге чинидбе

§ 423

(¹) За чинидбе сем за основни улог другари су обвезани само уколико су предвиђене правилима.

(²) Поред основног улога новчане чинидбе могу бити само у виду доплате за првенствене уделе у виду накнадних доплата.

(³) За споредна повремена неновчана давања вреде наређења § 244. Та наређења сходно вреде и за друге чинидбе, сем накнадних доплата.

Уплате на основне улоге. Означавање основне главнице

§ 424

(¹) Пре уписа друштва у трговачки регистар мора, ако основна главница не прелази 100.000 динара, на сваки основни улог, уколико се има учи-

нити готовим новцем бити исплаћена бар половина, а за онај део основне главнице, који прелази 100.000 динара, бар једна четвртина.

(²) Ове уплате као и, у целости, улошци у стварима морају бити учињени тако, да је друштву од тренутка његовог уписа у трговачки регистар обезбеђено трајно слободно располагање новцем односно другим предметима улога.

(³) За означавање основне главнице вреде наређења § 250.

Пријава за упис у трговачки регистар

§ 425

(¹) Друштво се уписује у трговачки регистар на основу пријаве, потписане од свих лица која су постављена за пословође.

(²) Пријави ће се приложити у изворнику или надлежно овереном препису:

1) правила у три примерка, а у четири примерка, ако је за оснивање друштва потребна дозвола;

2) списак другара, који садржи породично и рођено име, (фирму, назив), занимање и пребивалиште (седиште) сваког другара, износ његовог основног улога и износ уплате на њега;

3) изјава, да су основни улози, уколико их треба уплатити готовим новцем, уплаћени са износима, наведеним у списку другара и да је испуњено наређење § 424 став 2;

4) списак свих пословођа и чланова надзорног органа, у коме ће се навести породично и рођено име, занимање и пребивалиште, а ако су странци и држављанство; списку ће се приложити изјаве пословођа и чланова надзорног органа, да се примају дужности, а ако они нису постављени правилима, оверено посведочење постављења;

5) дозвола, ако је потребна за оснивање друштва.

(³) Спискови сви пословође, а изјаву из става 2 т. 3 сви пословође и сви другари потписаће пред судом, уколико њихови потписи нису већ оверени. Пословође потписаће фирму пред судом или поднети оверен потпис фирме.

Упис. Правни постанак. Објава. Начин објављивања

§ 426

(¹) За испитивање пријаве, за упис у трговачки регистар, за правни постанак друштва и за одговорност из пословања пре уписа, као и за објаву уписа сходно вреде наређења §§ 210 до 213 став 1.

(²) Ако се друштво за два месеца од дана, када је састављен јавнобележнички акт о правилима, не пријави за упис у трговачки регистар, правила губе обавезну снагу.

(³) У погледу начина објављивања сходно вреде наређења § 220, но с тим, да ће се објављивање другарима вршити само препорученим писмима, ако правилима није друкчије прописано.

Престанак друштва због повреде наређења о оснивању

§ 427

За престанак друштва због повреде наређења о оснивању сходно вреде наређења §§ 215 до 218.

Упис подружнице у трговачки регистар

§ 428

За упис подружнице у трговачки регистар сходно вреде наређења § 219, стим да се пријави у случају § 219 т. 1 прилаже по један примерак прилога поменутих у § 425 став 2, т. 1, 4 и 5, но није потребно приложити исправе, да се члан органа примио дужности ни посведочење постављења; наређења § 425 став 3 вреди и овде.

ДРУГИ ОТСЕК

ПРАВА И ДУЖНОСТИ ДРУГАРА

Основни улози

§ 429

Уплата основних улога

(¹) Сваки другар је дужан, да свој основни улог потпуно уплати према закону, правилима и скупштинским закључцима.

(²) Уколико правилима није друкчије одређено, сви су другари дужни да новчане уплате на основне улоге изврше у сразмери основних улога, уколико се ови имају уплати новцем;

(³) Наређења § 237 став 3, 4 и 5 сходно вреде и овде.

(⁴) Не вреде никакви придржаји ни ограничења при преузимању или плаћању основних улога.

§ 430

Позив за уплате

(¹) Ако правила не садрже посебне прописе, који дају већу сигурност за обавештење, пословође препорученим писмима позивају на даље уплате на основне улоге који још нису потпуно уплаћени.

(²) У тим позивима мора бити календарски означен дан доспелости, а поред тога мора се другарима изречно скренути пажња на законске и правилима одређене последице неблаговремене уплате.

(³) Свако позивање за даље уплате на још неуплаћене основне улоге пријавиће се, уз навод траженог износа, ради уписа у трговачки регистар. Пријаву ће потписати све пословође.

§ 431

Неблаговремена уплата. Лишење другара права из удела

(¹) Другар, који на време не учини уплату на основни улог, дужан је платити законске камате за задоцнење. Тражење веће штете није искључено, осим ако је правилима предвиђена уговорна казна. Камате због задоцнења урачунавају се у уговорну казну, ако правилима није друкчије одређено.

(²) Другару, који уплату није учинио благовремено, пословође могу, одређујући даљи рок за уплату, препорученим писмом запрети искључењем из друштва. Рок се рачуна од дана предаје писма пошти и не може бити краћи од месец дана. Ако се искључењем запрети више но једном другару, рок мора бити за све једнак.

(³) Све другаре, којима је запређено искључењем а уплату не изврше пре истека поменутог рока, пословође ће искључити из друштва и о томе их извести препорученим писмима. Против искључења другар се може обратити регистарском суду за осам дана од пријема тога писма. Суд решава у ванпарничном поступку, пошто претходно саслуша друштво и изврши потребно извиђање.

(⁴) Искључењем другар губи сва права из удела и сва давања учињена у име основног улога, али он остаје и даље обавезан за потпуну уплату основног улога, а за уплату, коју није учинио благовремено и због које је искључен, одговара пре осталих другара (§ 434 став 2).

(⁵) Тужба подигнута против другара за уплату, коју није на време учинио, не спречава примену наређења става 2 до 4.

§ 432

Уновчења удела

(¹) Друштво може удео искљученог другара продати на јавној дражби преко лица, које је власно за предузимање таквих дражби, или преко регистарског суда у ванпарничном поступку, а може га по пристанку искљученог другара или по одобрењу регистарског суда продати из слободне руке по цени која није ниже од вредности удела према последњем билансу; друкчије уновчење допуштено је само са пристанком свих другара и искљученога.

(²) Добијени износ употребиће се, пошто се поккрију трошкови продаје односно уновчања, камате због задоцнења и уговорна казна, на измирење заосталих obroка. Преостатак предаће се другару, али не преко износа његових ранијих уплата.

§ 433

Одговорност претходника

(¹) За износ, који искључени другар није уплатио на основни улог, са каматама задоцнења, друштву одговарају и претходници искљученог другара, који су у књигу удела као другари били уписани у току последњих пет година пре но што је искљученом другару био послат позив на уплату.

(²) Друштво ће непосредног претходника позвати препорученим писмом да уплату изврши. У писму ће му саопштити искључење следбеника и дати му рок од месец дана, рачунајући од дана предаје писма пошти. Правилима се овај рок може скратити до осам дана. О позиву и року друштво ће раније претходнике обавестити препорученим писмима.

(³) Ранији претходници одговарају само уколико уколико њихови следбеници уплату не изврше у датом им року.

(⁴) Претходник који плати заостали износ или на крају преостали део тог износа, добија удео искљученог другара, ако тај удео није продат односно уновчен по § 432.

§ 434

Одговорност другара

(¹) Друштво може, по свом избору, поступити прво по §-у 432 па онда по §-у 433, или обратно без обзира на то да ли је тужило искљученог другара; но одговорност претходника смањује се за

износ који је друштво добило било уновчењем удела било по тужби против искљученог другара.

(²) Кад и уколико се основни улог није наплатио од искљученог другара ни по §-у 432 ни по §-у 433, као и онда, када за шест месеци од дана искључења није покушан ни један или неки од поменутих начина наплаћивања, остали ће другари изузев онога који је удео прибавио по §-у 432, мањак допринети у сразмери својих преузетих основних улога. Уколико се ти износи не могу наплатити од појединих другара, поделиће се на остале другаре у сразмери њихових преузетих основних улога. Ако удео није продат, другари стичу у сразмери у којој су допринели покрићу мањка, право на део добитка и ликвидацијског вишка, који пада на тај удео.

§ 435

Одговорност у стечају

(¹) За износ још неуплаћене основне главнице уколико је потребан за подмирење стечајних веровника, другари у стечају друштва, друштву одговарају солидарно и без поступка по §§ 432 и 433. Са другарима солидарно одговарају они претходници, чији су следбеници у току последње године пре отварања стечаја или у току стечаја били уредно пријављени за упис у књигу удела.

(²) Ови обвезници између себе имају право регреса, уколико би ко на основу солидарне одговорности платио више но што би на њега пало по сразмери преузетих основних улога; за претходнике рачуна се онај износ основног улога, који су они имали.

§ 436

Одговорност у случају повишења основне главнице

Уколико се поступак по §§ 431 до 435 спроводи ради измирења неблаговремене уплате повишења основне главнице, не одговарају они претходници који у време доношења закључка за повишење нису више били другари или су гласали против њега, а по §§ 434 и 435 неодговарају они другари, који су гласали против повишења.

Накнадне доплате

§ 437

Обавеза накнадних доплата

(¹) Правилима може бити одређено, да су сви или поједини другари дужни преко износа основних улога давати накнадне доплате.

(²) Обавеза на давање накнадних доплата мора бити правилима ограничена на одређено време и на износ, одређен по сразмери преузетих основних улога. Без тих ограничења одредбе правила о обавези накнадних доплата не вреде.

(³) Закључак о појединим оброцима накнадних доплата доноси скупштина; другари, који су обавезани на накнадне доплате, имају право гласа. Ако правилима није друкчије одређено накнадне доплате могу се захтевати само од свих обавезаних другара и само у сразмери према преузетим основним улозима.

(⁴) Другар не може своје тражбине према друштву пребијати за накнадне доплате.

§ 438

Неблаговремено уплаћивање

(¹) Ако другар на време не унесе захтевани износ накнадне доплате, а правилима за тај случај истовремено са увођењем обавезе накнадних доплата није што друго било одређено, примењиваће се наређења §§ 431, 432, 433 и 434 став 1.

(²) Претходник одговара само за уплате које су захтеване докле је још био другар, и само до износа, на који су накнадне доплате биле ограничене у то време.

§ 439

Враћање накнадних доплата

(¹) Уплаћене накнадне доплате могу се другарима вратити, уколико нису потребне за покриће губитка основне главнице по билансу.

(²) Ако је правилима одређено, да се накнадне доплате могу захтевати и пре потпуне уплате основних улога, већ уплаћене накнадне доплате не могу се вратити у оноликом износу, у коликом је у тренутку, када би се враћање имало извршити, већ захтевала даља уплата на основни улог.

(³) Ако правила друкчије не одређују, накнадне доплате могу се вратити само свим другарима који су их учинили, и то само у сразмери њихових преузетих основних улога. Враћање се може извршити тек по истеку 3 месеца пошто је друштво закључак о враћању три пута објавило у размацима не краћим од једне или дужим од две недеље.

(⁴) У стечају друштва другари могу за своја потраживања по основу накнадних доплата бити измиреени само после осталих стечајних веровника, осим ако је закључак о враћању донесен бар годину дана пре отварања стечаја, а тромесечни рок из става 3 истекао је пре отварања стечаја.

(⁵) Обавеза накнадних доплата не смањује се за износе који су од већ извршених накнадних уплата враћени.

Давање на зајам и на употребу

§ 440

(¹) Зајам, који је другар или његов својак (§ 303 став 1) дао друштву, у стечају друштва може се измирити само после измирења осталих стечајних веровника, а у истом реду са потраживањем другара да им се врате накнадне доплате.

(²) Ако је друштво другару зајам у целости или делимично вратило у току последње године пре отварања стечаја, другар је по захтеву управитеља стечајне масе дужан вратити што је примио, уколико је потребно за измирење других стечајних веровника, ма да непостоје услови за побијање по стечајном закону.

(³) За предмете, које је другар или његов својак (§ 303 став 1) друштву дао ма у ком другом виду на употребу, у стечају друштва он има у погледу потраживања стечајних веровника, која су постала после давања на употребу, разлучни или излучни захтев само ако су давања на употребу и његов правни однос уписани у трговачки регистар и објављени. Исто вреди у погледу извршења које воде други друштвени веровници на предмете поменуте врсте. Ова наређења не вреде у погледу права која се стичу уписом у коју јавну књигу или други јавни регистар.

(¹) Ова наређења вреде и за бившег другара, који је у току последње године пре отварања стецаја престао бити члан друштва, но у случају става 3 само ако се предмет још налази код друштва.

Удели у друштву

§ 441

Општа наређења

(¹) Удео сваког другара у друштву одређује се, у колико није правилима друштва одређен, према висини преузетог основног улога.

(²) Сваком другару припада само један део. Ако другар по оснивању друштва преузме основни улог или стече друге уделе, његов се удео сразмерно повећава. Но права трећих лица, која су на ранијем или на доцнијем стеченом уделу постојала у тренутку стицања, као и посебна другарска права или посебне дужности, који су везани за раније или доцније стечени удео, не простиру се на остали део удела.

(³) Исправе, које би се другарима издале о уделима, не могу гласити ни на доносиоца ни по наредби.

(⁴) Не могу се издавати исправе, од чијих би подношења била зависна исплата годишњег добитка.

§ 442

Књига удела

(¹) Пословође су дужни водити књигу удела, у коју ће, чим је друштво уписано у трговачки регистар, унети породично и рођено име (фирму, назив), занимање и пребивалиште (седиште) сваког другара, износ основног улога, који је другар преузео, колико је на њега или на накнадне доплате уплатио као и посебна права и дужности, ако су везани за тај удео.

(²) У књигу удела без одлагања ће се уписати свака измена у погледу извршених уписа по ставу 1, као и деоба и оптерећења удела. Искључење другара, промена ималаца на основу наређења §§ 432 и 433, као и преузимање даљих основних улога, снижење основних улога и враћање накнадних доплата уписаће пословођа без одлагања и без пријаве, а остале промене, оптерећења и деобе само по пријави којег учесника и на основу уредне исправе.

(³) Пословође су дужни сваку промену код удела изузев оптерећења, уколико та промена није видљива из које друге законом прописане пријаве за трговачки регистар, за три дана од уписа писмено доставити регистарском суду. Поред тога ће пословођа регистарском суду у току јануара месеца сваке године поднети списак другара са означавањем њихових основних улога; уплата и враћања. Ако у минулој календарској години није било промене, јавиће се то без новог списка.

(⁴) Књигу удела као и пријаве и изјаве из става 3 може у пословно време разгледати свако ко за то учини вероватним правни интерес, иначе само са пристанком друштва. Регистарски суд ће у ванпарничном поступку одлучити о постојању правног интереса, ако га друштво пориче.

§ 443

Отуђивање удела

(¹) Ако правила не одређују нарочите услове, пренос удела међу другарима није ограничен.

(²) Другар, који жели удео пренети на другара, мора удео, означајући цену и друге услове, прво преко друштва понудити другарима. Друштво ће о томе препорученим писмом обавестити остале другаре. Ако се за месец дана од дана предаје писма пошти ни један другар не пријави као прибавилац или ако се јави, а посао се не закључи за даљи месец дана, другар слободно располаже својим уделом, у колико правила не одређују нарочите услове. Ако се јави више другара, а међу њима и отуђиоцем не дође до споразума о томе, ко ће удео преузети односно колики ће део удела ко преузети, удео ће се међу њих поделити у сразмери њихових преузетих основних улога. У том случају део основног улога, који је у вези са делом удела, може бити мањи од пет хиљада динара, али мора бити дељив са 1000.

(³) Удели, за које је везана дужност по § 423, не могу се ни у ком случају пренети без пристанка друштва.

(⁴) Ако је пристанак друштва услов за пренос, а друштво га не да другару, који је основни улог потпуно уплатио, или ако другар без довољног разлога одбије пренос удела на лице, које му именује друштво, регистарски суд може по предлогу тога другара или друштва, а по преслушању пословања односно другара, у ванпарничном поступку допустити пренос.

(⁵) Ако се удео, за чији је пренос потребан пристанак друштва, има продати у извршењу или стечају, суд ће удео проценити и о дозволи продаје и о процени обавестити и друштво и веровнике, који су дотле стекли судску пленидбу удела, као и она лица, којима, према књизи удела, на том уделу припада које стварно право. Процена није потребна, ако се поменута лица, обвезник односно управитељ стечајне масе и друштво сложе о цени преузимања. Ако за 15 дана од дана када је друштво обавештено, за цену, која достиже процену или цену преузимања удео не преузме други другар или које друго лице на које пристане друштво, удео ће се продати по наређењима закона о извршењу и обезбеђењу односно стечајног закона, а купцу није потребан пристанак друштва.

(⁶) За пренос потребан је јавнобележнички акт; то вреди и за споразуме, којима се другар обавезе, да ће пренети удео. За пренос по §§ 432 и 433, за продају по наређењима закона о извршењу и обезбеђењу односно стечајног закона, за залагање удела, давање службености на њему као и за уступање појединих имовинскоправних захтева из удела и за давање поменутих стварних права на њима јавнобележнички акт није потребан.

§ 444

Прелаз удела наслеђем

(¹) Прелаз удела наслеђем на брачног друга и децу, усвојену децу, пасторчад, зетове и снахе не може се ограничити.

(²) За прелаз наслеђем на друга лица, као и за прибављање стицањем које имовине као целина може се правилима одредити, да је прибавилац дужан удео пренети којему другару или лицу,

које означи друштво и то, ако се странке друкчије не споразумеју, по цени која одговара вредности удела по последњем билансу; наређење § 443 став 4 сходно вреди без обзира, да ли је основни улог потпуно уплаћен. Ако друштво прибавиоца за месец дана откада је за њега сазнало не позове, да пренесе свој удео, престаје дужност преноса.

§ 445

Упис преноса. Одговорност прибавиоца

(¹) Према друштву пренос удела односно прелаз дејствује од тренутка уписа у књигу удела.

(²) За чинидбе, које су доспеле до пријаве преноса или прелаза за упис у књигу удела, друштву солидарно одговарају претходник и прибавилац, ови захтеви против претходника застаревају за пет година од дана пријаве.

§ 446

Деоба удела

(¹) Делови удела могу се правним послом међу живима преносити само ако правила то допуштају, и само са пристанком друштва. Но правила могу, изузев случај из § 423, одредити да се пренос делова другим другарима као и за деобу међу санаследницима другара није потребан пристанак друштва.

(²) Пристанак мора бити писмен, у њему морају бити означени преносилац, прибавилац и износ основног улога који прелази на прибавиоца.

(³) Наређења о најмањем износу основног улога и његовој деливостима са 1000 вреде и код деобе удела; но кад се део удела преноси на другара део основног улога који је у вези са тим делом удела може бити мањи од пет хиљада. Наређења § 443 став 4 и § 444 код деобе удела сходно ће се примењивати.

(⁴) На недругара део удела не може се пренети пре но што истече година дана од уписа друштва у трговачки регистар. Обавеза, да се део удела пренесе недругару, примљена пре истека године дана од уписа друштва у трговачки регистар, не важи.

§ 447

Првенствени и ужитнички удели

(¹) За одређене уделе правилима се могу везати посебна права. У погледу таквих удела сходно вреди наређења § 230 став 2 и 3 о првенственим деоницама с тим, да се на место укупног износа првенствених деоница подразумева укупни износ основних улога, на којима се оснивају првенствени удели.

(²) За ужитничке уделе сходно вреди наређења § 232 с тим, да се за права из ужитничких удела не могу издавати исправе које би гласиле на доносиоца или по наредби.

§ 448

Прибављање сопствених удела

Наређења § 249 о прибављању сопствених деоница сходно вреди с тим:

1) да на место параграфа наведених у § 249 став 2 и 5, вреди §§ 431, 434, 474 и 482, а § 359 не вреди;

2) да § 249 став 2, т. не вреди.

§ 449

Враћање улога. Права другара

За друштва са ограниченом одговорношћу сходно вреди:

1) у погледу враћања улога наређења § 243;

2) у погледу права ималаца и саималаца удела наређења § 245 став 2 и 3 § 246, с тим, да се добитак, ако правила друкчије не одређују, дели по сразмери уплаћених основних улога.

§ 450

Противпрописна примања

(¹) За противпрописна примања вреди наређења § 247.

(²) У колико се противпрописна исплата не може наплатити ни од примаоца ни од пословођа и чланова надзорног органа и уколико је исплатом смањена основна главница, за мањак одговарају сви други у сразмери преузетих основних улога. Што се од појединих другара не може наплатити, поделиће се на остале по сразмери преузетих основних улога.

(³) У стечају друштва ова обавеза осталих другара вреди само у толико, уколико је остваривање потребно за измирење стечајних веровника.

(⁴) Од ових обавеза обвезници не могу бити ослобођени ни у целости ни делимично.

ТРЕЋИ ОТСЕК

ОРГАНИЗАЦИЈА ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

Скупштина

§ 451

Скупштина. Писмено гласање

(¹) О правима другара на скупштини вреди наређења § 251.

(²) Правилима може се предвидети да се закључци о свима или појединим предметима место на скупштини доносе писменим гласањем. У том случају другарима ће се доставити писмени тачно одређени предлози и дати им примерен рок за одговор. Другар, који у року не одговори, важи да је гласао против предлога. Но по захтеву другара, који претстављају бар десети део основне главнице, мора се и о тим предметима решавати на скупштини.

(³) У случајевима, у којима је за ваљаност скупштинског закључка потребно посведочење од јавног бележника, потписи другара на изјавама о гласању морају бити оверени, а јавни бележник мора посведочити, да је на основу тих изјава донесен закључак.

§ 452

Сазивање скупштине

У погледу места и сазивања скупштине, права мањине и случајева, у којима се скупштина са-

жива, сходно вреде наређења §§ 252, 253, 254 и 255, с тим да предлагачи, ако предлогу прописно не удовоље пословође или надзорни одбор (§ 254 став 2 и 3), могу скупштину сазвати сами а тако сазваној скупштини претседава другар кога скупштина изабере релативном већином гласова.

§ 453

Надлежност скупштине. Накнадне набавке

(¹) У погледу надлежности скупштине и у погледу набавки при оснивању вреде наређења § 256 изузев став 2, реченица 3 с тим:

1) да ће скупштина решавати и о враћању накнадних доплата;

2) да се у случају § 256 став 2 реченица 1 не врши ревизија.

(²) У случају § 256 став 1 т. 5 могу један или више другара, који претстављају бар једну десетину основне главнице, на скупштини захтевати испитивање извештаја пословођа. Уосталом сходно вреде наређења § 208 став 2, 3, 4 реченица 1, став 5 и 8, но уместо оснивача подразумевају се друштвени органи, уместо уписника другари а у погледу другара не чини разлику, да ли су њихови улози уплаћени готовим новцем или улошцима у стварима.

§ 454

Поступак до отварања скупштине

(¹) За садржину и објаву сазива сходно вреде наређења § 257 став 1 реченица 1, став 2 и 4 с тим да се сазив мора објавити тако, да од дана последње објаве односно предаје писма пошти остане бар десет дана.

(²) За допуњавање дневног реда сходно вреде наређења § 258 с тим, да се петнаестодневни рок замењује са осам дана, а десето и петодневни за три дана, и да прегледачи могу, у случају § 258 става 3, и сами објавити предлог као предмет дневног реда.

(³) Сходно вреди:

За ограничење решавања скупштине дневним редом § 259;

За скупштину без сазива § 260 став 1;

За доказивања права на учествовање и гласање § 261, став 1, 2, 4, реченица 1, став 5 и 6.

(⁴) За списак и обавештавање другара сходно вреде наређења § 262, с тим,

1) да се у друштвима са не више од десет другара списак не мора састављати, ако правила то не прописују,

2) да ће, ако мањина сама сазове скупштину по § 452, списак из § 262 став 1 саставити пословође и прегледаће га лице које одреди мањина; а да ће га, ако пословође нема, саставити помешито лице;

3) да се рок од петнаест дана у § 262 став 2 замењује роком од седам дана.

(⁵) О делу основне главнице, потребном за решавање, и о поновној скупштини сходно вреде наређења §§ 263 и 264 с тим, да се у §§ 263, став 1, и 264 став 2 десети део замењује једном четвртином.

§ 455

Ток скупштине. Право гласа. Већина. Право иступања. Право на обавештавање

(¹) За ток скупштине сходно вреде наређења § 265, но наређења става 3 и 4, уколико се одnose на спискове, само за друштва са више од десет другара; за друштва са мање другара могу се та наређења прописати правилима.

(²) За заступање другара сходно вреде наређења § 266.

(³) Право гласа на скупштини другари врше у сразмери преузетих основних улога; ако правилима није друкчије одређено, сваких 1000 динара преузетог основног улога даје право на један глас. Уосталом за право гласа и његова ограничења сходно вреде наређења § 267 став 2 до 4, § 269 став 1 и 2, и §§ 270 до 272.

(⁴) Сходно вреде:

за начин гласања наређења § 273; за већину наређења § 274, с тим да се, ако правилима није друкчије одређено, у друштвима са мање од пет другара закључци могу доносити само сагласно, и да се ограничења права гласа по §§ 270 и 271 у том случају не примењују. Ако правилима није друкчије прописано, у случају писменог гласања (§ 451) већина, законом или правилима одређена за доношење закључака, рачунаће се од целокупног броја гласова, који припадају свим другарима. За доношење закључка, којим се правила мењају тако, да се уводи надзорни орган, довољна је апсолутна већина.

(⁵) Сходно вреде:

за гласање и скупове по роду удела наређења § 275, став 1 и 2; за право иступања из друштва наређења § 276 с тим, да другар који у смислу § 276 став 3 реченица 1 захтева, да му се прода његов удео, мора означити и цену. Лице, које удео жели купити по означеној цени јавиће се пословођама и положити куповнину код њих или на другом месту, које је другар одредио. Ако би се јавило више купаца, избор купца припада другару, који иступа, а друштву, када је за пренос удела потребан његов пристанак. Ако се због превисоко означене цене не јави купац цену ће одредити поверенство, које постави регистарски суд.

(⁶) О праву на обавештавање и изрећи већа о њему сходно вреде наређења §§ 277 до 280.

§ 456

Записник о скупштини

(¹) Наређења §§ 281 и 282 став 1 о вођењу, садржини и прегледању записника о скупштини сходно вреде с тим, да је јавнобележничко посведочење потребно само уколико то прописују наређења ове главе.

(²) Садржину закључака донесених било на скупштини било писменим гласањем, пословође ће без одлагања унети у нарочиту књигу закључака, коју сваки другар може разгледати у пословно време и из ње узимати преписе. Поред тога, у случају писменог гласања, без одлагања ће се препорученим писмом сваком другару послати препис уписа уз назначење дана уписа у књигу закључака. Препис ће потписати пословођа.

(³) Ако је за оснивање друштва потребна дозвола, од друштва оверен препис записника односно, у случају писменог гласања, препис уписа у књигу закључака послаће се без одлагања над-

лежној управној власти; ако се закључак има уписати у трговачки регистар, поменути преписи покладе се и вишем државном тужиоцу.

§ 457

Поништавање закључака

(¹) За поништавање закључака по тужби сходно вреде наређења §§ 283 до 287 с тим:

1) да се у § 283 став 2 поменути једномесечни рок у случају писменог гласања рачуна од предаје препорученог писма пошти (§ 456 став 2);

2) да тужбу може подићи и другар, коме у случају писменог гласања није била прописно дата прилика за гласање.

(²) За поништавање закључака по службеној дужности сходно вреде наређења § 288 с тим:

1) да ће виши државни тужилац поступак покренути само — ако закључак подлежи упису у трговачки регистар;

2) да се рок од месец дана за власт, која је надлежна за давање дозволе за оснивање, као и за вишег државног тужиоца рачуна од дана доставе преписа (§ 456 став 3).

(³) За одбацивање тужбе или предлога за поништај и за обуставу поступка сходно вреде наређења § 289.

(⁴) За примењивање наређења о скупштини на скупштину без сазива и на скупове сходно вреде наређења § 290.

Пословође. (Управа)

§ 458

Пословође

(¹) Друштво са ограниченом одговорношћу мора имати једног или више пословођа (управу). Пословође морају бити физичка неограничено својевласна лица, која не морају бити другари.

(²) За пословође сходно вреде наређења § 291 став 2 до 8.

§ 459

Постављање. Јамчевина. Уклањање и удаљавање

(¹) За постављање пословођа сходно вреде наређења § 292 став 1 до 3; ако пословође нису постављене самим правилима, изабраће се пре пријаве друштва за упис у трговачки регистар на нарочитој скупштини за коју сходно вреде наређења о скупштини. Ако су сви другари правилима постављени за пословође, подразумевају се само они, који су били другари у време, када је та одредба унесена у правила.

(²) За трајање дужности и попуњавање управе сходно вреде наређења § 293 став 1 реченица 2, став 2 и 3, с тим да се време, за које се пословође постављају, одређује правилима, но не може се одредити, да другари, који су правилима постављени за пословође, садрже то пословодство и кад престану бити другари.

(³) За јамчевину сходно вреде наређења § 294 став 1, 3, 5 и 6, с тим, да се јамчевина не може састојати из удела у друштву са ограниченом одговорношћу.

(⁴) За уклањање и удаљавање од дужности сходно вреде наређења §§ 295 и 296, с тим да правилима може бити одређено, да се другари, који су правилима постављени за пословође, могу

уклонити само из важних разлога, нарочито због тешке повреде дужности или неспособности за уредно вршење послова.

§ 460

Пословодство и заступство

Сходно вреде наређења:

§ 296 о пословодству и заступству; § 298 о појединим дужностима; § 299 о управном одбору; § 300 о брижљивости у раду; § 301 о начину вођења послова и заступања и § 302 о поверавању друштвених послова.

§ 461

Супротност интереса у вођењу послова

Сходно вреде наређења § 303 о супротности интереса и вођења послова и давању кредита и § 304 о забрани такмичења.

§ 462

Награда. Упис у трговачки регистар. Заменици. Легитимација

Сходно вреде наређења:

§ 305 о награди; § 306 о упису у трговачки регистар; § 307 о заменицима и § 308 о легитимацији.

Надзор

§ 463

Надзорне установе

(¹) Друштво са више од двадесет другара, као и друштво са основном главницом преко 5,000.000 динара мора имати надзорни одбор, а може поред њега имати и ревизијско поверенство.

(²) Друштво са основном главницом од 1,000.000 а не преко 5,000.000 динара, у којем број другара није већи од двадесет, мора имати или надзорни одбор или ревизијско поверенство, а може имати и једно и друго.

(³) Поред надзорних органа, а у случају става 2 место њих друштво може надзор поверити и коме удружењу за ревизије (§ 309 став 1).

(⁴) Наређења § 309 став 4, 5 и 16 сходно вреде с тим, да ће, у случају става 1 овог параграфа, регистарски суд поставити и надзорни одбор иначе ревизијско поверенство. Ревизијски савези могу се оснивати и заједно за деоничка и за друштва са ограниченом одговорношћу. И онда, када се надзор повери ревизијском савезу, вреди наређење става 1.

(⁵) Наређења § 327 вреде с тим, да се може прописати, да ревизијски савез обухвата и деоничка и друштва са ограниченом одговорношћу.

§ 464

Број чланова. Способност. Постављање. Јамчевина. Уклањање

Сходно вреде наређења:

§ 310 о броју чланова и способности, с тим да друштво, чија основна главница не достиже 1,000.000 динара и које нема више од двадесет другара, може правилима надзор поверити и јед-

ном лицу, стручно способном за испитивање друштвених књига и рачуна.

§ 311 о избору односно постављању и о праву мањине;

§ 312 о трајању дужности и попуњавању броја чланова;

§ 313 о јамчевини;

§ 314 о уклањању чланова са дужности.

§ 465

Вршење надзора

Сходно вреде наређења:

§§ 315 и 316 о дужностима и о извештају; § 318 о начину вршења дужности; § 319 о ограничењу вршења дужности и давању кредита и § 322 о надзорном одбору.

§ 466

Награда. Забрана такмичења. Заменици. Пријава регистарском суду

Сходно вреде наређења § 320 о награди као и наређења § 321 о забрани такмичења, о заменицима и о пријави регистарском суду.

§ 467

Надзорна права другара

(¹) У друштву, које нема надзорне установе по § 463, сваки другар има право, да се лично извештава о друштвеним правилима, прегледа књиге, списе, залихе робе и благајну друштва и да себи начини биланс. У друштву које има надзорну установу по § 463 то право другару припада само у колико га § 470 или правила изречно признају.

(²) Спорове између другара и пословођа у погледу вршења тог права решава регистарски суд у ванпарничном поступку по саслушању друге стране.

(³) За сарађивање другара у надзору вреде наређења § 317.

§ 468

Удружење за ревизије и ревизијски савези

Наређења §§ 323 и 324 о удружењима за ревизије и ревизиским савезима сходно вреде с тим, да ће суд налог по § 324 став 2 за постављење надзорног органа дати, односно надзорни орган поставити друштву само ако је друштво дужно да има надзорни орган, а не би га имало.

§ 469

Повереници за испитивање. Право веровника

(¹) Наређења § 325 о повереницима за испитивање и њиховом постављењу као и § 326 о дужности повереника, испитивању и дејствима испитивања сходно вреде с тим, да другар или другари, који су предложили да суд одреди испитивање, своје уделе не могу, докле није одлучено о трошковима ревизије, отуђити без пристанка друштва.

(²) Један или више веровника, чије тражбине достижу износ бар једне половине друштвене основне главнице, а нису довољно обезбеђене, могу предложити регистарском суду, да нареди испитивање. По том предлогу суд може, у ванпар-

ничном поступку, одредити испитивање, ако предлагачи приложеним потврдама или на други начин учине вероватним, да њихове тражбине постоје и да начин друштвеног пословања очито угрожава намирeње њихових тражбина или да су у друштвеном пословању на штету веровника учињене непоштене радње или тешке повреде закона. Пре доношења закључка суд ће преслушати пословође и надзорну установу. Прегледачима ће суд и без предлога друштва наредити полагање примерне јамчевине за штету, коју би друштво могло претрпети због донесеног закључка о испитивању као и од самог испитивања; у осталом вреде наређења става 1.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

Рачуноводство

§ 470

(¹) У колико у овој глави није друкчије прописано, за рачуноводство вреде наређења првог дела IV отсека о трговачким књигама и рачуноводству.

(²) Сходно вреде:

општа наређења § 328 став 2;

наређења о пословној години § 329;

наређења о року састављања годишњих закључних рачуна § 330, с тим, да ће се, ако друштво нема надзорне установе (§§ 463 и 464) препис годишњих закључних рачуна и годишњег извештаја послати бар 15 дана пре скупштине свима другарима, који нису пословође, а да ће им се, ако је има, бар осам дана пре скупштине послати препис извештаја надзорне установе и поменуте исправе; у сваком случају сваки другар има право, да годишње закључне рачуне, извештаје, друштвене књиге и списе разгледа у пословно време у друштвеној пословници или на другом подесном месту, о којем ће се другари обавестити приликом достављања годишњих рачуна и извештаја.

(³) За процену у годишњем билансу вреде наређења § 331.

(⁴) За садржину годишњих закључних рачуна сходно вреде наређења §§ 332 и 333, с тим:

1) да § 332 став 2, став 3, реченица 1 и став 6 и § 333 став 1 вреде само у толико уколико би Министар трговине и индустрије у споразуму са Министром финансија и правде уредбом прописао њихово примењивање, а да и без уредбе сходно вреде наређења става 2 А. III, IV т. 4 у погледу сопствених удела и т. 8, Б. I, II, III, IV, т. 5, и да се међу друговима морају напосе навести дуговања другарима.

2) да се накнадно доплате не смеју уносити као актива, докле није захтевана уплата; ако се већ захтеване али још не уплаћене уносе као актива, једнак износ ће се унети у пасиву; износ већ уплаћених накнадних доплата унеће се у пасиву, уколико није употребљен за отпис пасивних ставака.

(⁵) За извештај управе сходно вреде наређења § 334.

(⁶) За саопштавање годишњих закључних рачуна сходно вреде наређења §§ 335 и 336, с тим да ће се одобрени годишњи закључни рачуни и извештаји (§ 335 став 1) регистарском суду слати само уколико би то било прописано уредбом, помениутом у горњем ставу 4 т. 1.

(1) Сходно вреде за резерве:

- 1) наређења §§ 337 став 1, 2 и 4, и §§ 338 и 339;
- 2) за дивиденду наређења § 340;
- 3) за уредбе с годишњим закључним рачунима;
- 4) и резервама § 341 и
- 5) за последице пасивног биланса § 342.

ПЕТИ ОТСЕК

ИЗМЕНА ПРАВИЛА

Општа наређења

§ 471

За измену правила сходно вреде наређења § 343.

Повишење основне главнице

§ 472

Начин повишења

(1) Основна главница може се повисити само преузимањем нових основних улога на основу измене правила.

(2) Закључком о повишењу основне главнице мора се одредити износ повишења да ли ће и како преузимаоци овог износа учествовати у чистом добитку из оне пословне године, у којој је повишена главница преузећа, и колико ће се од ње уплатити пре уписа закључка у трговачки регистар. Само закључком о повишењу основне главнице може се одредити, да се од преузималаца износа повишења захтевају уплате преко именитог износа преузетог основног улога, као и да се за нове улоге вежу посебна права.

(3) У погледу преузимања износа, за који се основна главница повишује, сходно вреде наређења § 349; за преузимање од стране досадашњих другара одлучна је, ако нема друкчијег споразума или закључка скупштине, сразмера дотадашњих преузетих основних улога.

(4) Пословође ће другарима препорученим писмима понудити да преузму основне улоге у износу повишења, који им припада по ставу 3. Уколико другар за 15 дана од предаје писма нешто не преузме тај основни улог, пословође ће га на исти начин понудити осталим другарима, а ако га ни они не преузму за осам дана, пословође га могу по свом нахођењу, а у интересу друштва, понудити лицима, која нису другари, ако правила или закључак скупштине не одређује што друго.

(5) Изјава о преузимању мора бити дата у облику јавнобележничког акта. Она мора садржати поред износа преузетог основног улога, и закључка о повишењу основне главнице, а кад преузималац није другар, онда и изречни пристајак да постаје према правилима другар. Но ако се изјаве о преузимању дају на самој скупштини, на којој се доноси закључак о повишењу основне главнице, и ако њихова садржина одговара наређењу претходне реченице, довољно је да јавни бележник изјаве посведочи у самом скупштинском записнику.

(6) Наређења §§ 420 став 3, 4 и 5, 421 и 424 сходно вреде и у погледу износа за који се основна главница повишава. У повишењу основне главнице другари могу учествовати са износима

мањим од 5000 динара, али дељивим са 1000. Вишак преко износа основног улога по ставу 2, реченица 2 мора бити у целости уплаћен пре уписа закључка у трговачки регистар.

(7) За доношење закључка о одобрењу уложака у стварима и набавки при оснивању приликом повишења основне главнице сходно вреде наређења § 315 с тим:

- 1) да за извештај о улошцима у стварима и набавкама при оснивању вреде наређења § 421;
- 2) да на место § 355 вреди § 473;
- 3) да у погледу накнадних набавки на место § 256, вреди § 453.

§ 473

Упис закључка у трговачки регистар

(1) Пословође ће закључак о повишењу основне главнице пријавити за упис у трговачки регистар, чим је износ повишења основне главнице покривен преузетим основним улозима и чим су извршене уплате, које су по закону и правилима, односно према закључку скупштине имају учинити пре уписа.

(2) Пријави ће се у изворнику или овереном препису приложити:

1) записник скупштине, која је донела закључак о повишењу, односно закључак, донесен писменим гласањем;

2) списак преузимаца повишене главнице, са означањем износа основног улога, који је сваки од њих преузео, и већ извршених уплата на њега, а ако је преузималац већ био другар, и са означањем целокупног износа његовог основног улога;

3) ако се ради о улошцима у стварима или набавкама при оснивању, записник скупштине, која их је одобрила;

4) исправе о подацима из § 355 став 2 т. 4, 5, 6 и 7, но т. 6 с тим, да се уплате новцем не морају вршити код Завода из § 196.

(3) Пријаву, списак по претходном ставу т. 2 и исправе са подацима из § 355 став 2, т. 4 и 6 потписаће сви пословође. Суд ће прилоге задржати у регистарским списима.

(4) Пре то што се објави упис закључка о повишењу у трговачки регистар, друштво у својим пословним објавама и преписци не сме спомињати повишење основне главнице.

(5) Наређења § 446 став 4 сходно вреди и код повишења основне главнице.

Снижење основне главнице

§ 474

(1) Сходно вреде наређења § 357 о начину и ограничењу снижења с тим, да се

1) износ основне главнице не може снизити испод 100.000 динара, износ појединог основног улога не испод 5.000 динара;

2) двогодишњи рок замењује једногодишњим роком, који се рачуна од доношења закључка о снижењу основне главнице.

(2) Сходно вреде:

за упис закључка о снижењу у трговачки регистар и за позив веровницима наређења § 358;

за упис снижења у трговачки регистар наређења § 360, изузев став 2, т. 5, за исплату другара наређења § 361, и за повлачење удела наређења § 362.

ШЕСТИ ОТСЕК ПРЕСТАНАК ДРУШТВА

Престанак

§ 475

Узроци престанка

(¹) О узроцима престанка друштва вреде наређења § 363.

(²) Сходно вреде:
за престанак по закључку суда наређења § 182 став 2 и § 364;
за престанак по одлуци управне власти наређења § 365, и

за упис престанка у трговачки регистар наређења § 366.

(³) Суд може по тужби једног или више другара пресудом изрећи престанак друштва, ако постигнуће друштвене сврхе, како произлази из предмета предузећа, постане немогуће или ако постоје други по друштво важни разлози за престанак. Тужба ће се поднети против друштва.

(⁴) Тужиоци солидно одговарају друштву за сву штету, која би му настала од тужбе подигнуте злонамерно или из велике немарности. За штету која друштву прети од тужбе суд може по предлогу друштва тужиоцима наложити полагање примерене јамчевине. Јамчевина ће ми се вратити по истеку три месеца од дана окончања парничног поступка, ако дотле против кога од њих није поднесена тужба за накнаду штете.

(⁵) Регистарски ће суд на основу правноснажне одлуке по службеној дужности уписати престанак друштва, а подношење тужбе као и обављање тужбеног захтева без објаве ће забележити у трговачком регистру.

§ 476

Престанак чланства у друштву

(¹) Ако који другар ма из којег разлога, и упркос поновљених опомена, не испуњава своје обавезе према друштву, друштво може на основу закључка скупштине тужбом захтевати, да регистарски суд изрекне искључење другара из друштва. На скупштини морају бити представљене бар $\frac{3}{4}$ основне главнице, а већина мора износити бар $\frac{3}{4}$ гласова.

(²) Ако правила предвиђају, да другар може друштво отказати, или да друштво престаје смрћу или падањем другара под стечај или скрбништво, остали другари могу за три месеца од дана када је друштву стигао отказ односно када је наступила која од поменутих чињеница, на скупштини закључити, да се друштво настави без тога другара. За ваљаност закључка потребан је у случају смрти пристанак наследника, а у друга два случаја одобрење стечајног односно старатељског суда.

(³) Испали другар нема права на повраћај онога што је у име основног улога унео у друштво. Његов удео исплатиће се по вредности према ликвидацијском билансу, који ће се у ту сврху саставити по стању на дан када је пресуда о искључењу постала правноснажна, односно када је донесен закључак, но исплата се може извршити тек пошто је проведен поступак по § 358 став 2.

(⁴) Друштво је дужно припали му удео уновчити за шест месеци од исплате. Уновчење бива

јавном дражбом, ако о другом начину уновчења нема споразума, односно ако нема одобрења стечајног или старатељског суда.

(⁵) У случају става 2 вишак продајне цене преко исплаћеног износа и трошкова продаје предаће се другару односно његовим наследницима или стечајној маси.

(⁶) Ако је продајна цена нижа од исплаћеног износа са трошковима продаје, основна ће се главница без одлагања снизити за разлику и то без поновног поступка по § 358 став 2.

(⁷) Ако друштво припали му удео не уновчи у поменутом року снижиће без одлагања основну главницу за износ основног улога.

§ 477

Престанак по тужби веровника

(¹) Један или више веровника, чије тражбине износе бар једну половину друштвене основне главнице, могу тужбом захтевати да регистарски суд изрекне престанак друштва, ако ма који биланс или ма које испитивање покаже да је пропала поред резерве једна половина основне главнице или ако начин друштвеног пословања очито угрожава намирeње њихових тражбина или ако су у друштвеном пословању на штету веровника учињене непоштене радње или тешке повреде закона.

(²) Наређења § 475 став 4 и 5 сходно вреде с тим, да ће суд, осим случаја када се тужба заснива на губитцима према билансу, и без предлога друштва тужиоцима наложити примерену јамчевину за штету, која друштву прети од тужбе, и с тим да тужиоцу солидарно одговарају друштву и члановима друштвених органа за сву штету, која би настала од тужбе подигнуте злонамерно или из велике немарности.

Ликвидација

§ 478

Општа наређења и припрема

(¹) Сходно вреде општа наређења § 367, као и наређења:

§ 368 о дужности управе по престанку друштва и о постављању скрбника;

§ 369 о постављању и уклањању ликвидатора;

§ 370 о позиву веровника и

§ 371 о ликвидацијском билансу и резервама.

(²) Наређења о ликвидацији вреде и онда, када суд по тужби другара или веровника изрекне престанак друштва.

§ 479

Спровођење и свршетак ликвидације

(¹) Сходно вреде општа наређења § 372 као и наређења:

§ 373 о одбору веровника;

§ 374 о измирењу веровника и резервама;

§ 375 о подели имовине деоничарима;

§ 376 о непознатим веровницима и задоцнелим пријавама;

§ 377 о свршетку ликвидације и брисању друштва;

§ 378 о правним односима после брисања друштва.

(²) Накнадне доплате, за чију наплату закључак није био донесен пре но што је наступио узрок престанка, у ликвидацији не могу се напла-

ћивати, ако правила друкчије не прописују, но ни у ком случају преко износа потребног за измирење веровника.

**Јавноправно тело прибавилац свих удела.
Отуђење целе имовине.**

§ 480

Сходно вреде наређења:

§ 379 о јавноправном телу као прибавиоцу свих удела;

§ 380 о отуђењу целе имовине и

§ 381 о отуђењу целе имовине у ликвидацији.

Продужење друштва

§ 481

Наређења § 382 о продужењу друштва сходно вреде и онда, када је друштво престало по тужби веровника, а ови пристану на продужење или су измирени.

Спајање

§ 482

(¹) За спајање друштава са ограниченом одговорношћу међу собом сходно вреде наређења § 383.

(²) Друштво са ограниченом одговорношћу може се спојити и са деоничким друштвом било тако, да је једно или друго примајуће или примљено друштво, било тако, да се оснује ново деоничко или ново друштво са ограниченом одговорношћу. Имовина примљеног друштва односно примљених друштава као целина прелази на примајуће друштво за деонице односно уделе, које примајуће друштво има дати другарима односно деоничарима примљеног друштва.

(³) Наређења о најмањем износу поједине деонице односно појединог основног улога вреде и код спајања.

(⁴) Сходно вреде:

за закључке о спајању наређења § 384; но ако је друштво са ограниченом одговорношћу примајуће друштво, а другари односно деоничари примљеног друштва имају да учине доплате, ове се морају извршити тако, да примајуће друштво може њима слободно располагати од тренутка уписа спајања у трговачки регистар; да је то учињено, навешће се изречно у пријави ради уписа у трговачки регистар;

за упис спајања наређења § 385.

(⁵) Сходно вреде наређења § 386 о повишењу основне главнице ради спајања, но ако је друштво са ограниченом одговорношћу примајуће друштво, на место наређења § 386 став 2 сходно вреде наређења § 472 став 1 и 5 с тим, да и за износе, које другари у случају спајања преузму од укупног износа, за који се повишава основна главница, вреди наређење § 441 став 2.

(⁶) Сходно вреде:

за заштиту веровника наређења § 387;

за спајање оснивањем новог деоничког односно новог друштва са ограниченом одговорношћу наређења § 388.

СЕДМИ ОТСЕК

ПРЕТВАРАЊЕ

Претварање деоничког друштва у друштво са ограниченом одговорношћу

§ 483

Закључак о претварању

(¹) Деоничко друштво у друштво са ограниченом одговорношћу може се без ликвидације претворити под овим условима:

1) скупштински закључак о претварању мора одговарати наређењима за доношење закључка о измени правила но с тим да се не примењује § 276;

2) деоничари ће се позвати на начин прописан законом и правилима за објаве друштва, да изјаве, да ли хоће да са делом имовине деоничког друштва, који би пао на њихове деонице, учествују у друштву са ограниченом одговорношћу; позив ће се објавити три пута у размацама не краћим од осам ни дужим од петнаест дана, а ако деоничко друштво има само деонице на име или ако деонице нису издате, довољно је да се деоничари позову један пут препорученим писмима; рок за изјаву не може бити краћи од месец дана, рачунајући од треће објаве односно од предаје препорученог писма пошти; позивање није потребно, ако су на скупштини претстављени сви деоничари; онима, који се на тој скупштини не изјасне, да ли ће учествовати у друштву са ограниченом одговорношћу или не, једно месечни рок тече од дана скупштине;

3) у друштву са ограниченом одговорношћу учествује се основним улозима на тај начин, да деоничар са делом имовине деоничког друштва, који би пао на његове деонице, постане другар друштва са ограниченом одговорношћу;

4) у друштву са ограниченом одговорношћу мора учествовати толико деоничара, да именити износ њихових деоница износи бар три четвртине основне главнице деоничког друштва;

5) ако би се вредност имовине деоничког друштва при претварању имала смањити или ако би основна главница друштва са ограниченом одговорношћу имала бити мања од основне главнице деоничког друштва, сходно вреде наређења § 358 став 2 и § 361;

6) уколико основна главница не би била покривена учествовањем по т. 3, било с тога што у друштву са ограниченом одговорношћу не учествују сви деоничари или не са свим својим деоницама било с тога што вредност дела имовине деоничког друштва, који би пао на поједину деоницу, не достиже имениту вредност деонице, мора се допунити основним улозима, које могу узети и недеоничари, а који се морају готовим новцем потпуно уплатити пре уписа закључка о претварању у трговачки регистар;

7) вредност имовине деоничког друштва као и дела у њој, који би пао на поједину деоницу, израчунаће се на основу биланса, који ће се саставити у ту сврху и у коме ће се исказати стварна вредност имовине; биланс мора бити од скупштине одобрен закључком; на скупштини морају бити претстављене бар три четвртине основне главнице, а већина мора износити бар три четвртине гласова;

8) наређења § 420 став 2, 5 и 6 вреде и за случај претварања деоничког друштва;

9) за друштво са ограниченом одговорношћу морају бити састављена правила, која у свему одговарају наређењима ове главе и морају бити постављени пословође;

10) за преузимање основних улога потребан је јавнобележнички акт, изузев у случају става 2.

(²) Правила друштва са ограниченом одговорношћу не морају бити састављена у облику јавнобележничког акта, ако се саставе на скупштини деоничког друштва, а закључак о њима прописно посведочи јавни бележник. У том случају јавни бележник ће по захтеву лица која на самој скупштини дају изјаве о преузимању основних улога, у самом скупштинском записнику посведочити те изјаве, ако њихова садржина одговара наређењу § 472 став 5.

§ 484

Упис закључка у трговачки регистар. Дејство уписа

(¹) Пријава ствари уписа у трговачки регистар поднеће се суду, у чијем је регистру уписано друштво које се претвара. Пријаву ће потписати сви чланови управе и надзорног органа деоничког друштва и сви пословође друштва са ограниченом одговорношћу.

(²) Пријави ће се, поред прилога из § 425 став 2 у изворнику или овереном препису приложити:

- 1) скупштински записник о претварању;
- 2) изјава, да су испуњени услови из § 483 став 1 т. 2, 4, 5 и 6, биланс по § 483 став 1 т. 7 и докази за правилност поступка по § 483 став 1, т. 2, 4, 5 и 6; за потписивање ове изјаве вреде наређења става 1, реченица 2.
- 3) дозвола, ако је била потребна.

(³) Ако је регистарски суд, коме је пријава поднесена, надлежан и за друштво са ограниченом одговорношћу, уједно с уписом друштва са ограниченом одговорношћу брисаће деоничко друштво у регистру. Ако регистарски суд, коме је пријава поднесена, није надлежан за друштво са ограниченом одговорношћу, он ће пријаву, ако по стању његовог трговачког регистра нема препрека за брисање деоничког друштва, послати надлежном регистарском суду и забележиће је у свом трговачком регистру. Брисање ће извршити пошто му стигне извештај регистарског суда, да је друштво са ограниченом одговорношћу уписано у трговачки регистар. Регистарски суд, који је надлежан за упис друштва са ограниченом одговорношћу, поступиће сходно наређењима § 426 став 1.

(⁴) Уписом закључка о претварању деоничког друштва постаје друштво са ограниченом одговорношћу. Ово је једино власно да располаже имовином дотадашњег деоничког друштва; правни односи према трећима не мењају се. У јавним књигама и регистрима, у којима су уписана права за деоничко друштво, измена фирме имаоца тих права уписаће се, по предлогу друштва са ограниченом одговорношћу, на основу извода из трговачког регистра.

(⁵) Ако се пријава по ставу 1 не учини за три месеца од дана, кога је скупштина донела закључак о претварању, закључак губи вредност. У случају § 483 став 1 т. 5 и 6 рок је 6 месеци.

§ 485

Права испалих другара

(¹) Деоничар, који за своје деонице није преузео основни улог или га није преузео за све своје деонице може захтевати да му се, чим је друштво са ограниченом одговорношћу уписано у трговачки регистар, деонице, за које није преузео основни улог, новцем исплате по вредности одређеној на основи биланса из § 483 став 1 т. 7. Других захтева на друштвену имовину нема. Друштво са ограниченом одговорношћу може одредити рок за подизање исплате не краћи од три месеца, после чијег истека ће се новац положити код суда (§ 375 став 4), а деонице огласити неважећим и то објавити; на то ће се упозорити у позивима и писмима (§ 483 став 1 т. 2). На основу тих деоница могу се само подићи своте, које су за њима положене код суда.

(²) Исто вреди у погледу деоница, са чијим би урачунавањем у основни улог овај улог постао недељив са 1000, осим ако се разлика не допуни новцем, као и у погледу деоничара, који због недовољног броја деоница не би морали учествовати као другари друштва са ограниченом одговорношћу, ако своје деонице не споје у ту сврху или не доплате новцем износ који недостаје до најмањег законског износа основног улога.

Претварање друштва са ограниченом одговорношћу у деоничко друштво

§ 486

(¹) За претварање друштва са ограниченом одговорношћу без ликвидације у деоничко друштво потребан је закључак скупштине, донесен по наређењима за доношење закључака о измени правила, но с тим, да се не примењује § 276.

(²) Сходно вреде наређења § 483 став 1, т. 2, 3, 4, 5, 6, 7 и 9 и став 2, §§ 484 и 485, с тим:

1) да у случају § 483 став 2 за садржину изјаве сходно вреде наређења § 353 став 2;

2) да се у § 485 став 1 подразумева основни улог односно део имовине, који би на њега пао, а са којим другар није уписао односно преузео деонице;

3) да се у § 485 став 2 подразумева основни улог односно део имовине, који би на њега пао, а чији износ није без остатка дељив са износом имените вредности деонице.

(³) У погледу износа основне главнице имени-те вредности деоница вреде наређења § 188; за учествовање у деоничком друштву сходно вреде наређења § 353 о уписницима.

(⁴) Ако од уписа друштва са ограниченом одговорношћу у трговачки регистар још није протекло пет година, о билансу састављеном по § 483 став 1, т. 7 спровешће се пре но што о њему скупштина донесе закључак, ревизија, за коју сходно вреде наређења §§ 191, 192 и 193.

(⁵) Пријави ће се, поред прилога из § 484 став 2, приложити по један примерак уписница и, у случају става 4, извештај ревизора у изворнику или овереном препису.

(⁶) За испитивање пријаве, за упис деоничког друштва у трговачки регистар и за објаву уписа сходно вреде наређења §§ 210, 211 и 213.

ОСМИ ОТСЕК

ОДГОВОРНОСТ

Одговорност за штету

§ 487

(¹) Сходно вреде наређења:

за одговорност при оснивању друштва, повишењу или снижењу основне главнице, спајању, претварању и отуђењу целе друштвене имовине § 389;

за одговорност због несразмерности противчинидбе § 390;

за одговорност за противправно издавање деоница и привременица § 391;

за одговорност због изношења неистинитих чињеница § 392;

за одговорност за ревизију и за чување тајне § 393;

за одговорност за повреду дужности друштвених органа § 394, с тим да се § 249 наведен у § 394 став 2, т. 2, замењује § 448;

за утицај измене правила на одговорност § 395;

за одговорност виших функционера § 396;

за одговорност за делање по налогу § 397;

за одговорност за злоупотребу утицаја § 398;

за одговорност заступника и заступљеника § 399;

за солидарну одговорност § 400;

за остваривање захтева за накнаду штете § 401;

за дејство разрешнице, за поравнања и за одрицања § 402;

за застарелост § 403;

за одговорност друштва за лица која за њега раде § 404;

(²) По § 394 став 2 одговара члан органа, којему припада управљање друштвеним пословима:

1) ако о уделима изда исправе на доносиоца или по наредби или исправе од чијег би поднашања зависила исплата годишњег добитка;

2) ако повреди наређења § 476 став 4 до 7.

(³) Уколико поједини од њих не докаже, да за неправилност процене није знао ни знати морао, за штету од неправилне процене уложака у стварима и набавки при оснивању одговарају: кад је процена извршена при самом оснивању друштва, сви другари и пословође; кад је извршена при доношењу основне главнице, другари, који уносе уложке у стварима или дају набавке при оснивању, и сви пословође и чланови надзорног органа; за штету од неправилне процене накнадних набавки сви пословође и чланови надзорног органа као и другари, који их дају. Но, ако стварна вредност износи бар четири петине вредности према процени, одговорности су ослобођени они, који неправилну процену нису скривили намерно или из велике немарности.

Кривична одговорност и одговорност за неред

§ 488

(¹) За кривичну одговорност и код друштава са ограниченом одговорношћу вреде наређења;

§ 405 о казни за намерно оштећење;

§ 406 о казни за друге повреде закона при оснивању и у раду друштва, изузев став 1, II, т. 6; но у ставу 1, II т. 2 реченица „да се деоничка књига или књига ужитница не води по наређењима §§ 228 и 233” замењује се реченицом „да се књига удела не води по наређењима § 442;

§ 407 о казнама за злоупотребе при гласању и руковођењу скупштином, изузев став 1, т. 1, 2 и 3;

§ 408 о казни за несазивање скупштине;

§ 409 о казни за повреду тајне;

§ 410 о одговорности виших функционера;

§ 411 о одузимању сподобности за члана органа.

(²) За одговорност за неред и за поступак при кажњавању због нереда и код друштава са ограниченом одговорношћу вреде наређења § 412, изузев наређења под I, и § 413 с тим,

1) да се § 228, наведен у § 412 III т. 7, замењује § 442 став 1 до 3;

2) да се § 350, наведен у § 412 III т. 7 замењује § 472 став 4;

3) да §§ 233, 348, 352, 356 и 359, наведени у § 412 III, т. 7, не вреде;

4) да наређења § 335 став 1, наведеног у § 412 IV, о пошиљању годишњих закључних рачуна регистарском суду, вреди само уколико би то било прописано уредбом по § 470, став 4, т. 1 и став 6.

(³) И за друштва са ограниченом одговорношћу вреде наређења § 414 о примењивању кривичног законика и законика о кривичном судском поступку.

(⁴) Уколико дело није кажњиво по § 405 строгим затвором најмање месец дана и новчано до 200.000 динара казниће се ко с умишљајем о уделима изда или пристане да се о уделима издаду исправе на доносиоца или по наредби или исправе, од чијег би подношења била зависна исплата годишњег добитка; суд може изрећи губитак часних права; за покушај ће се казнити. За дело учињено из нехата казниће се затвором до шест месеци или новчано до 50.000 динара.

(⁵) По § 412 и 413 казниће се због нереда, уколико дело не потпада под наређења §§ 405 до 409, ко је као члан којег друштвеног органа или ликвидатор крив за повреду наређења §§ 456 став 2 и 3 или, у вези са § 358 став 2 наређења § 476 став 3, § 483 став 1, т. 5 или § 486.

(⁶) Где је у наведеним наређењима из III главе употребљен израз „ова глава”, подразумева се глава IV.

V ГЛАВА

ТАЈНО ДРУШТВО

Појам

§ 489

(¹) Тајно друштво постоји, кад ко с правом на удео у добитку у трговачком предузећу кога другога учествује имовинским улогом.

(²) Само имаца трговачког предузећа води предузеће, стиче права и преузима обавезе из пословања предузећа.

(³) Наређење § 113 вреди за однос између имаоца предузећа и тајног другара.

Улог**§ 490**

Ако није друкчије уговорено, тајни другар је дужан да свој улог учини тако, да пређе у имовину имаоца трговачког предузећа, али није дужан да улог повиси или губитком смањени улог допуну.

Добитак и губитак**§ 491**

(¹) Ако није друкчије уговорено, тајни другар учествује у губитку.

(²) Ако удео тајног другара у добитку и у губитку није одређен уговором, одредиће се према приликама.

Израчунавање добитка и губитка**§ 492**

(¹) О свршетку сваке пословне године израчунаће ималац предузећа добитак односно губитак и тајном другару исплатиће добитак, који му припада.

(²) У губитку тајни другар учествује само до износа уплаћеног или још недопринесеног улога. Он није дужан да примљени добитак врати због доцнијих губитака, али докле је његов улог смањен због губитака, годишњи добитак употребиће се за покриће губитка.

(³) Добитак, који тајни другар не изузме, не повећава његов улог.

Право на обавештавање**§ 493**

(¹) Тајни другар има право да тражи препис годишњег биланса и да му испита исправност упоређењем с књигама и списима.

(²) Ако има важних разлога, средски суд, у чијем се подручју налази настан трговачког предузећа, може, у ванпарничном поступку, по предлогу тајног другара у свако доба наредити, да се овоме саопшти биланс или да му се даду друга објашњења, као и да му се ставе на преглед књиге и списи.

(³) Уговором та права тајног другара не могу се ни искључити ни ограничити.

Одговорност**§ 494**

(¹) Име тајног другара не сме се налазити у фирми имаоца трговачког предузећа, али ако се у њој налази, а тајни другар је то знао или знати морао, он веровницима за обавезе из пословања трговачког предузећа одговара непосредно, неограничено и солидарно са имаоцем предузећа.

(²) Ако је тајни другар или, са његовим знањем ималац трговачког предузећа у новинама, окружницама или на који други сличан начин, огласио, да има тајног другара, овај до висине уговорног или оглашеног већег улога непосредно и солидарно одговара за обавезе из пословања трговачког предузећа.

Престанак**§ 495**

Тајно друштво престаје:

- 1) истеком времена за које је склопљено;
- 2) споразумом другара;
- 3) напуштањем или отуђивањем трговачког предузећа;
- 4) отварањем стечаја над имовином кога од другара;
- 5) смрћу имаоца трговачког предузећа односно престанком имаоца трговачког предузећа који није физичко лице, ако што друго не произлази из уговора;
- 6) отказом кога од другара (§ 137) или веровника тајног другара (§ 139);
- 7) судском одлуком (§ 138).

Смрт. Стечај тајног другара**§ 496**

Ако друштво престане смрћу имаоца трговачког предузећа односно престанком имаоца трговачког предузећа који није физичко лице, или отварањем стечаја над имовином тајног другара, сходно ће се примењивати наређења § 141.

Обрачун**§ 497**

Ако је друштво престало из другог узрока, а не услед отварања стечаја над имовином имаоца трговачког предузећа, овај је дужан да изврши обрачун са тајним другаром и да му његово потраживање исплати у новцу. У осталом вреде наређења § 144.

Стечај имаоца трговачког предузећа**§ 498**

(¹) Ако се отвори стечај над имовином имаоца трговачког предузећа, тајни другар дужан је унети већ доспели део улога, а може за већ унесени или у тренутку отварања стечаја већ доспели улог, уколико прелази део губитка који пада на њега, остваривати своју тражбину као стечајни веровник.

(²) Део улога, који до отварања стечаја над имовином имаоца предузећа још није доспео, тајни другар, без обзира на део губитка који пада на њега, не мора унети у стечајну масу.

Побијање враћања улога**§ 499**

(¹) Ако је на основу споразума, склопљеног у току последње године пре отварања стечаја између имаоца трговачког предузећа и тајног другара, овоме улог враћен у целисти или делимично или ако му је његов удео у губитку ослобођен у целисти или делимично, управитељ стечајне масе може побијати враћање или ослобођење, без обзира да ли се враћање или ослобођење извршило поводом престанка или без престанка друштва.

(²) Ово побијање је искључено, ако је стечај наступио услед околности, које су настале тек после споразума о враћању или ослобођењу.

(³) У осталом у погледу побијања вреде прописи стечајног закона.

VI ГЛАВА

СТРАНА ТРГОВАЧКА ДРУШТВА

Примењивање наређења шесте главе

§ 500

(¹) Уколико државним уговорима или посебним законским прописима за поједине врсте друштава са извесним предметом предузећа није наређено што друго, за страна трговачка друштва вреде наређења ове главе.

(²) Наређења ове главе примењиваће се на страно друштво било да је трговачко по овом Законику или било по законима државе којој припада.

(³) Наређења ове главе о деоничким друштвима примењиваће се и на страна командитна деоничка друштва с тим, да у погледу одговорности лично одговорних другара вреде наређења о одговорности другара јавног трговачког друштва.

(⁴) За страна трговачка друштва, чији облик није уређен овим законом, сходно ће се примењивати наређења, која вреде за трговачка друштва најсроднијег облика. Сродност се цени нарочито према начину како другари уносе своје улоге у друштво, према начину и обиму одговорности другара за друштвене обавезе и према организацији. Ако се страно друштво на тај начин не може подвести ни под један од облика трговачких друштава овог законика, оно у смислу ове главе важи као деонично друштво.

Припадност

§ 501

(¹) Трговачко друштво, чије је седиште уговором другара или правилима одређено у месту ван Краљевине, у смислу ове главе припада држави, у којој му је то седиште.

(²) Кад се, у случају става 1, седиште друштва не налази у Краљевини, оно ипак важи као домаће, ако се из места у Краљевини стварно управља његовим предузећем. Докле се оно не саобрази, према своме облику, наређењима овога законика, Министар трговине и индустрије обуставиће му пословање у Краљевини и одредити му рок, у коме се има саобразити. Ако се друштво не саобрази, у том року, Министар ће наредити ликвидацију оног дела предузећа, који се налази у Краљевини. За ликвидацију сходно вреде, према облику друштва наређења овог законика.

(³) Трговачко друштво, чије седиште није одређено уговором другара или правилима, важи да припада држави, у којој се налази место, из кога се стварно управља његовим предузећем.

Правно постојање. Способност. Одговорност

§ 502

Правно постојање и правна и делатна способност страног трговачког друштва као и његова одговорност за противправна дела цене се по законима државе, којој друштво припада. Но делатна способност не може бити већа, а одговорност не може бити мања од оне, коју законски прописи Краљевине признају односно налажу домаћим друштвима истог или сродног облика и

предмета предузећа, нити се може страно друштво, у погледу правних послова, које је склопило или које би имало испунити у Краљевини, позивати на своју неспособност, ако се на њу не би могло позивати ни домаће друштво истог или сродног облика и предмета предузећа.

Пословање. Узајамност

503

(¹) У границама узајамности и у границама своје способности страно трговачко друштво може и без нарочитог допуштења, било преко својих заступништава (подружница, агенција, претставништава и сл.) било на други начин, вршити, према свом облику и предмету свога предузећа, све послове, стицати сва права, преузимати све обавезе и слободно приступати судовима и другим властима у Краљевини под истим условима као и домаћа друштва истог или сродног облика и предмета предузећа.

(²) У сумњи о постојању узајамности, домаћа власт обратиће се свом надлежном Министарству за мишљење. Оно ће га дати по споразуму са Министарством правде. Мишљење је за власт обавезно.

(³) Своје правно постојање и обим своје способности у случају сумње или оспоравања има да докаже страно друштво.

(⁴) У свом пословању у Краљевини страно трговачко друштво потчињава се законским прописима и властима Краљевине.

(⁵) За страно друштво, чије је заступништво у Краљевини уписано у трговачки регистар, у погледу послова, које је склопило или које би имало да испуни у Краљевини, важи да правно постоји и да има делатну способност као домаће друштво истог или сродног облика и предмета предузећа, ма да по законима државе, којој припада, не би правно постојало или не би имало поменућу способност.

Заступништво. Оснивање

§ 504

(¹) Своје заступништво у Краљевини страно трговачко друштво пријавиће ради уписа у трговачки регистар регистарском суду, надлежном према седишту заступништва и према облику (§ 500 став 3 и 4) друштва.

(²) Пријави ће се приложити:

1) препис правила односно уговора другара, оверен од надлежног посланства или конзулата Краљевине и то у три, а у случају т. 5 у четири примерка; ако се по законима државе, којој друштво припада, не захтева писмен уговор, место преписа уговора приложиће се уверење надлежног посланства или конзулата Краљевине о томе, да друштво постоји, ко су му другари и како одговарају за друштвене обавезе;

2) списак лица, којима је у заступништву поверено заступање друштва у Краљевини (претставници), са означањем њиховог породичног и рођеног имена, занимања, пребивалишта и држављанства; уз списак поднеће се и доказ да су та лица уредно постављена по правилима односно по споразуму другара и законским прописима државе, којој друштво припада;

3) оверен препис одобрених годишњих закључних рачуна и извештаја управе и надзорне установе за последње три пословне године односно од када друштво постоји, уколико је то могуће према облику друштва и законским прописима државе, којој друштво припада;

4) код деоничких друштава и код друштава са ограниченом одговорношћу овери (т. 1) препис закључка скупштине, да се то заступништво има основати, и уверење надлежне стране власти, да је закључак правоваљан;

5) ако би за оснивање деоничког друштва или друштва са ограниченом одговорношћу по закону Краљевине била потребна дозвола, оверен препис дозволе за оснивање заступништва;

6) да деоничко друштво, ако оно у држави, којој припада, не постоји већ три године, оверен препис извештаја оснивача, ревизоре и повереника (§ 209 став 2 т. 6), уколико је то могуће према законским прописима државе, којој друштво припада.

(^а) Пријаву ће потписати (пред судом) сви чланови управе односно другари, ако њихови потписи већ нису оверени. Претставници потписаће фирму пред судом или поднети оверен потпис фирме (§ 535 став 1, т. 2).

(⁴) Од прилога састављених на страном језику поднесе се оверени преводи, уколико није друкчије допуштено државним уговорима.

(⁵) Уколико је за поједине државе одредбама државних уговора дата олакшица у погледу оверавања страних исправа, она вреди и за оверавање прописана у овој глави.

Испитивање пријаве. Упис. Објава

§ 505

(¹) За испитивање пријаве, за упис у трговачки регистар и за објаву уписа регистарски ће суд сходно примењивати наређења овога законика с тим,

1) да се код деоничких друштава и код друштава са ограниченом одговорношћу, ако друштво у држави, којој припада, већ постоји бар три године, у регистар не уписују и не објављују наводи из § 211 став 2 т. 7, као ни имена оснивача друштва;

2) да се фирма друштва мора уписати и објавити са додатком, из кога се види којој држави припада друштво;

3) да се поред седишта друштва у држави, којој оно припада (§ 501 став 1 и 3), упише и објави и седиште заступништва у Краљевини;

4) да се упишу и објаве име, занимање и пребивалиште сваког претставника, као и начин заступања, ако је различит од начина заступања, предвиђеног овим законом за одговарајући облик трговачких друштава; држављанство претставника уписаће се и објавити само ако је он странац;

5) да се код заступништва, за чије је оснивање потребна дозвола, упишу и објаве ограничења, која би произлазила из дозволе.

(²) Пре уписа заступништва у трговачки регистар страног друштва у Краљевини не сме пословати преко заступништва.

Више заступништава

§ 506

Ако би страног трговачко друштво једно-времено основало више заступништава у Краљевини, у пријави за упис ће означити, које ће заступништво у погледу пословања у Краљевини вредети као главно; ако би се основало више заступништава једно за другим, означити се то у пријави за упис сваког даљег заступништва. Остала вреде као подружнице главног заступништва и на њих се сходно примењују наређења овог законика о подружницама.

Претставници

§ 507

(¹) За свако заступништво друштво ће поставити једног или више претставника, који ће друштво у погледу тог заступништва заступати у свом његовом пословању у Краљевини. Друштво може исте претставнике поставити и за више заступништава, а претставници главног заступништва по самом закону су претставници и осталих заступништава и онда, када су за њих постављени и други претставници.

(²) Сви претставници морају трајно боравити у Краљевини. У осталом за претставнике заступништава деоничких друштава и друштава са ограниченом одговорношћу сходно вреде наређења III односно IV главе о управи, а на претставнике јавних трговачких и њима сродних трговачких друштава сходно се примењују наређења IV главе о управи, уколико они, ако су другари, немају ширу власт заступања. Наређења о држављанству не вреде за претставнике, који су другари јавног трговачког или јавни другари командитног друштва.

(³) За обавезе, настале пословањем претставника, друштво одговара целом својом имовином.

(⁴) Страног деоничко друштво и друштво са ограниченом одговорношћу мора за своја заступништва у Краљевини одредити надзорну установу, каква је овим законом прописана за домаћа друштва тог облика, но надзорни одбор мора одредити само ако главница, којој је друштво наменило пословање својих заступништава у Краљевини, премаша 5,000.000 динара. За вршење надзора над пословањем заступништава за одговорност за штету од повреде дужности сходно вреде наређења овог Законика.

Дужности страних трговачких друштава

§ 508

(¹) Страног трговачко друштво је дужно, да о свом пословању у Краљевини преко заступништава води и код њих трговачке књиге, и то по наређењима овог законика, а према облику друштва и предмету предузећа.

(²) Страног трговачко друштво је, сем тога дужно:

1) да ради уписа у трговачки регистар регистарском суду пријави сваку измену правила или уговора другара, сваку измену у погледу претставника, као и престанак друштва или заступништва, почетак и свршетак ликвидације, и то за два месеца од кад је наступила чињеница,

коју треба пријавити, а да уз пријаву поднесе потребне прилоге;

2) ако је деоничко друштво или друштво са ограниченом одговорношћу, да регистарском суду за два месеца од дана сваке поједине скупштине поднесе препис записника о њој, као и препис годишњих закључних рачуна и извештаја управе и надзорне установе, како за целокупно пословање друштва тако и за пословање заступништва у Краљевини; а ако би се закључци скупштине ма из каквог разлога изменили или ставили ван снаге, да без одлагања јави и то;

3) ако је деоничко друштво или друштво са ограниченом одговорношћу, да пријави уплате на основну главницу, извршене после уписа заступништва у трговачки регистар, као и, ако је дозволом одређен износ главнице, намењен пословању заступништва у Краљевини, измене тог износа.

(3) Чињенице, пријављене по тачки 3 претходног става, уписује се у трговачки регистар и објавити, уколико су њима измењене чињенице, уписане у трговачки регистар.

(4) У погледу прегледања поднесака по ставу 2 и њихових прилога суд ће сходно примењивати наређења, која вреде за домаћа друштва истог или сродног облика.

(5) За поднеске и прилоге, поменуте у ставу 2, у погледу оверавања, потписивања и превода сходно вреде наређења § 504 став 2, т. 1 и 3, и став 3, 4 и 5.

(6) Правна дејства чињеница, уписаних у трговачки регистар, цене се у погледу заступништва и његовог пословања искључиво према датуму и садржини уписа у трговачки регистар у Краљевини.

(7) Уколико за домаћа друштва постоји дужност објављивања годишњих закључних рачуна, претставници су дужни објавити их како за целокупно пословање друштва тако и за пословање заступништва.

(8) Ако је за оснивање заступништва била потребна дозвола, друштво мора поднеске по ставу 2 послати и надлежној власти; то вреди и за друге дозволом прописане пријаве, поднеске и саопштења. У случају става 2 т. 1 и 3 упис у трговачки регистар не сме се извршити докле се не докаже, да је надлежна власт дала пристанак, уколико је он потребан по наређењима овог законика или по самој дозволи.

(9) Ако друштво у Краљевини има више заступништва, главно ће за сва вршити дужност из става 2 и 8, но и у том случају подносиће се засебни закључни рачуни и извештаји за свако поједино заступништво.

Узроци престанка заступништва

§ 509

(1) Заступништво страног трговачког друштва престаје, кад престане друштво, кад истече рок за који је заступништво основано за који је дата дозвола, кад друштво или регистарски суд закључи да друштво престане или кад то одлучи власт, чија је дозвола потребна за оснивање заступништва.

(2) Поред случајева из §§ 364 односно 475 регистарски суд може закључити да престане заступништво страног друштва ма ког облика:

1) ако се утврди, да држава, којој друштво припада, не примењује узајамност у погледу оснивања или пословања друштава која припадају Краљевини, а истог су или сродног облика или предмета предузећа;

2) ако се утврди, да је друштво у држави, којој припада, ма из ког разлога престало или да му је забрањено бавити се оним предметом предузећа, којим се бави у Краљевини;

3) ако друштво за три месеца, од када га је суд позвао, не постави било претставнике било надзорну установу заступништва по законским прописима, по правилима или по уговору другара или по дозволи;

4) ако је друштво главницу, намењену пословању заступништва у Краљевини, противно дозволи из Краљевине повукло у целисти или делимично;

5) ако веровник докаже, да се за своје потраживање, које проистиче из пословања друштва у Краљевини није могао наплатити.

(3) У случајевима става 2 т. 1 до 4 суд поступа по предлогу или по службеној дужности, а у случају става 2 т. 5 само по предлогу веровника. У овом случају друштво не може основати ново заступништво у Краљевини докле веровника не намири или се с њим друкчије не споразуме.

(4) Ако престане главно заступништво, а друштво задржи више заступништава, оно ће одредити ново главно заступништво и пријавити га регистарском суду.

Ликвидација заступништва

§ 510

(1) По престанку, изузев случајеве стечаја и спајања, ако друштво не постави друге ликвидаторе, претставници ће спровести ликвидацију заступништва.

(2) Веровници, који имају потраживања против друштва из његовог пословања преко престалог заступништва, имају у погледу измирења у ликвидацији првенство пред другим веровницима.

(3) Кад би заступништво престало услед престанка самог друштва, ликвидација може изостати ако се заступништво са целом друштвеном имовином у Краљевини за шест месеци после престанка друштва претвори у трговачко друштво облика уређеног овим закоником и са седиштем у Краљевини, или ако га у истом року са целом његовом имовином преузме које трговачко друштво или правно или физичко лице у Краљевини. У том случају ради заштите веровника, који имају против друштва потраживања из пословања заступништва у Краљевини сходно ће се применити наређење §§ 358 став 2 и 360 став 2, т. 1 до 4 и т. 6 с тим, да се на место управе у § 358 подразумевају дотадашњи претставници заступништва и да ће прилоге, поменуте у § 360 став 2 т. 1 до 4 и т. 6, регистарском суду поднети дотадашњи претставници заступништва заједно са новим друштвом односно оним ко је преузео заступништво са целом његовом имовином.

(4) Ликвидација може изостати и онда, када од више заступништава у Краљевини не престану сва, али кад је заступништво престало по закључку суда или по одлуци управне власти, може изостати само са престанком суда односно управне власти.

Одговорност за штету

§ 511

(¹) За заступништва страних трговачких друштава у погледу одговорности за штету сходно вреде наређења која вреде за домаћа друштва, према њиховом облику. Претставници и ликвидатори у погледу одговорности изједначају се са члановима управе и са ликвидаторима деоничког друштва односно друштва са ограниченом одговорношћу.

(²) Наређења о одговорности пословођа и ликвидатора друштва са ограниченом одговорношћу за штету сходно вреде и за претставнике и ликвидаторе јавног трговачког друштва или командитног друштва, уколико они, ако су другари, не одговарају строжије.

(³) Лица, која као претставници повреде наређења § 505 став 2, одговарају за штету солидарно. С њима солидарно одговара и друштво.

Кривична одговорност и одговорност за неред

§ 512

(¹) Наређења §§ 405 до 414 примењују се и код страних деоничких друштава, командитних деоничких друштава и њима сродних (§ 500 став 4) друштава.

(²) Наређења § 488 примењују се и код страних друштава са ограниченом одговорношћу и њима сродних (§ 500 став 4) друштава.

(³) Наређења става 1 и 2 вреде и тада када се кривично дело или дело, које потпада под § 412 или под § 488 став 2, тиче само заступништва или је учињено само у заступништву којег од поменутих друштава или у његовом пословању.

(⁴) Наређења § 406 односно § 488 став 1 примењују се и тада, када је дело поменуто у § 406 став 1 I. т. 2, II 1, учињено пријавом, поднеском, или њиховим прилогом, прописаним у §§ 504, 506 или 508.

(⁵) Наређења § 412, II, III, т. 2 и 5 односно § 488 став 2 примењују се и у погледу пријава и поднесака, поменутих у § 504, 506 и 508.

(⁶) Наређења § 412 II, III т. 2 и 5 вреде у погледу пријава и поднесака поменутих у §§ 504, 506 и 508 и за претставнике и ликвидаторе заступништва страних трговачких друштава, која нису деоничка друштва или друштва са ограниченом одговорношћу или њима сродна.

(⁷) По §§ 412 односно по § 488 став 2 казниће се због нереда које као члан којег друштвеног органа, претставник или ликвидатор за повреду наређења § 508 став 1 о вођењу посебних трговачких књига.

(⁸) Ко противно дозволи (§ 509 став 2 т. 4) у целости или делимично из Краљевине повуче главницу, намењену пословању заступништва у Краљевини, казниће се по § 405 или § 406, према томе да ли постоје услови из § 405 или из § 406. Ако је дело учињено из нехата, казниће се због нереда новчано до 50.000 динара.

(⁹) Ко као претставник заступништва страног трговачког друштва послује у Краљевини пре уписа заступништва у трговачки регистар, казниће се, уколико дело не потпада под наређења претходних ставова, због нереда новчано до 50.000 динара.

(¹⁰) У случајевима става 4 и става 8 прва реченица претставници, ликвидатори, као и чланови надзорног органа заступништва у погледу одговорности изједначени су с члановима управе, са ликвидаторима односно са члановима управе, са ликвидаторима односно са члановима надзорног одбора друштва.

(¹¹) За дела, која су кажњива по ставовима 5, 6, 7, 8 реченица 2 или по ставу 9, вреде наређења §§ 413, 414 став 1 и 3, а за дела, кажњива по ставу 8, реченица 1, вреде наређења § 411 и 414.

§ 513

Завршно наређење

Овај Закон ступа у живот кад се обнародује у „Службеним новинама”, а дан када ће добити обавезну снагу, одредиће се посебним законом.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ТРГОВАЧКОГ ЗАКОНИКА
ЗА КРАЉЕВИНУ ЈУГОСЛАВИЈУ

УВОД

I Садашње стање.

У часу уједињења вредели су на територији Краљевине Југославије ови трговачки законици:

1 Законик трговачки за Књажевство Србију од 26 јануара 1860 год., на подручјима Апелационих судова у Београду и Скопљу;

2 Општи трговински законик од 17 децембра 1862 л. д. з. бр. 1 из 1863 год. на подручјима апелационих судова у Љубљани и Сплиту и у једном делу подручја Апелационог суда у Загребу (аустријски, у суштини ствари немачки трговински законик);

3 Трговачки законик (зак. чл. XXXVII: 1875) на подручју Апелационог суда у Новом Саду и у једном делу (Међумурје) подручја Апелационог суда у Загребу (угарски трговачки законик);

4 Трговачки закон, на подручју Апелационог суда у Загребу (зак. чл. XXXVII: 1875, Зборник, 1877 ком. XXI бр. 44);

5 Трговачки закон од 7 јуна 1883 год., на подручју Апелационог суда у Сарајеву;

6 Трговачки законик од 22 јануара 1910 год. на подручју Великог суда у Подгорици.

У ствари број 3 и 4 један су закон, донесен од заједничког хрватско-угарског Сабора, превод са мађарског језика на српско-хрватски језик као изворник напосе је обнародован за Хрватску и Славонију.

Ови су законици готово сви већ пре уједињења више или мање измењени и допуњени доцнијим законима, и тако важе, још и данас, у колико нису измењени и допуњени доцнијим југословенским законима и уредбама, као што су, на пример: Закон о оснивању акционарских друштава на територији Хрватске, Славоније, Баната, Бачке и Барање из 1922 год., Закон о јавним складиштима из 1930 год., Закон о радњама из 1931 год. и многи други.

Трговачки законици у нашој држави разилазе се по систему, по садржини и по обиму. Српски и црногорски законици подударају се готово међу собом, и израђени су према француском Code de

commerce, што значи да нису у органској вези са општим грађанским правом ових двеју правних подручја, јер општи грађански законици њихови нису основани на француском Code civil. У Француској је могао Code de commerce да се ограничи на врло мали број посебних норми за трговачко стварно и облигационо право, пошто је Code civil у том погледу за оно доба био веома модеран. То је једна од мана српског и црногорског трговачког законика, а друга је у томе, што они и у време кад су ступили на снагу, више нису били савремени: већ 1860 године Code de commerce био је стар готово 50 година, а привредни живот у оно доба много се развио (железнице, паробродарство, банке, индустрија). Трећу ману треба видети у томе, што се ови законици и доцније нису новелирали у оном обиму који би одговарао даљем развоју привреднога живота у бившој Краљевини Србији.

Остали трговачки законици наше државе чине другу, германску групу. Основица њихова је аустријски (стари немачки) општи трговински законик. Од њега потиче хрватско-угарски, а од овога босански. Но и међу њима има разлике како по обиму најобимнији је хрватско-угарски, тако и по садржини многих наређења. Уз то су и ови законици, ма да 50 и више година новији од Code de commerce, ипак у многим погледима застарели, а имају и ту ману, нарочито аустријски и хрватски, што су у њима унесене многе норме општег грађанског права, које су, додуше, биле потребне за поједина правна подручја немачког „Bunda“, али не и за подручја апелационих судова у Загребу, Љубљани и Сплиту, у којима Општи грађански законик садржи потребне прописе. Напосе, после три новеле у Оп. грађанском закону у областима љубљанског и сплићанског апелационог суда, многи прописи трговачког законика су сасвим сувишни или, као посебни закон, у односу према модернијем општем закону чак и опасни.

Положај је, дакле, и у овој правној грани, једнак положају који је постојао у другим правним гранама, ма да је у њој, због све већег господарског саобраћаја и све ужих прометних веза међу појединим правним подручјима наше државе, изједначење особито важна ствар.

II Рад око изједначења трговачког права.

Према изнесеном стању је природно да је већ јула месеца 1919 године решењем Министра правде број 12490 постављена комисија са задатком, да утврди одлике и разлике постојећих грађанских и трговачких закона, и да на основу тих проучавања изради пројекте Грађанског и Трговачког законика за целу Краљевину.

У седници од 15 јануара 1921 год. Бр. 1891 приватно правни отсек Сталног законодавног савета Министарства правде решио је на основу одлуке Министра правде од 15 децембра 1920 Бр. 49734, и одлуке од 8 децембра 1920 Бр. 49973, којима је том отсеку стављена у дужност израда трговачког законика, да се за основу рада око трговачког законика узме пројект од 24 маја 1912 год. („Предпредлог трговинског законика за Краљевину Србију“).

По предлогу тог отсека постављена су три стручњака за трговачко право као привремени чланови приватноправног отсека Сталног законодавног савета. Они су дали писмена мишљења о садржини,

коју би требао да има трговачки законик и о начину рада. 25 јуна 1922 год. одржана је седница тих стручњака, на којој је одлучено:

1. Да се поред предпредлога за основу даљег рада узме и „нови“ немачки трговачки законик (основа предпредлога), као и нацрт, који је проф. Д-р О. Писко израдио за нов аустријски трговачки законик.

Ова се основа морала узети у обзир нарочито стога што она настоји да доведе у склад наређења (новог) немачког трговачког законика са наређењима аустријског новелираног општег грађанског законика, за који се већ знало, да ће се узети за основу нацрта нашег новог грађанског законика.

2. Да у погледу трговачког стварног и облигационог права треба сачекати израду одговарајућих делова нацрта нашег грађанског законика, да би се видело уколико би у трговачком закону била потребна посебна наређења.

3. Да одмах треба израдити предлоге закона о меници и чеку.

4. Да у трговачки законик имају да уђу норме о пловидби по мору и унутрашњим водама, о привредним задругама (уколико намеравају посебни закон о тим задругама не би био довољан за задруге које врше трговачке послове) о приватном праву осигурања, о нелојалној трговачкој утакмици, о издавачком (накладном) праву.

Доцније је решено да се приватно поморско право и побијање нелојалне утакмице уреде посебним законима.

Сам рад одмах у почетку застао је. Не само што је секција имала да, као хитније, прво изради нацрте о меници и о чеку, и што рад око стварања нацрта грађанског законика као темеља трговачког законика није напредовао како се првобитно очекивало, и сама материја, коју је имала да савлада секција, расла је из дана у дан. Готово у целој Европи после рата појављивали су се нацрти нових кодификација или новелација трговачких законика, а нарочито партије о деоничком и другим трговачким друштвима (примера ради у Чехословачкој спрема се нова потпуна кодификација, у Пољској спрема се одмах после рата, а завршена је 1933 год., у Румунији и у Италији спрема се потпуно нова кодификација, Лихтенштајн донео је 1926 год. нов закон, који обухвата и важне партије трговачког права, Швајцарска већ 15 година спрема новелацију главу о трговачким друштвима; делимично нове кодификације нарочите на пољу права друштава спремане су делимично и донесене у Француској, Немачкој, Мађарској и Бугарској па и, за нас мање важне, у Енглеској, Холандској, Данској, Русији и т. д.).

Трговачко право прометно је, светско право. Ни једна држава у њему не може се, без штете по своју привреду усамити. Зато су и чланови секције при састављању својих референтских нацрта морали водити рачуна о страним радовима, и то не само о нацртима, него нарочито и о њиховим критикама. Из поменутих разлога тек почетком 1928 године било је спремљено толико материјала, да су 23 априла могле почети седнице.

Због промена у саставу секције и због тога што је у току 1929 укинут Стални законодавни савет, а за израду нацрта тргов. законика састављена посебна комисија, није рађено скоро две године.

Тек у септембру 1930 комисија је у новом саставу наставила мериторни рад. Већ у децембру

исте године у два читања довршен је први део нацрта са образложењем.

У јануару и фебруару 1931 год. исто тако довршене су из другог дела главе I, II и V са образложењем; III глава другог дела са образложењем обављена је у два читања до фебруара 1932 год. а IV и VI глава другог дела до маја 1933 год.

Сваку од поменуте четири партије Министарство је умножило — трећу и четврту и оштампало — и разаслало са посебним упитима на мишљење правним факултетима, свим вишим судовима, свим привредним, адвокатским и јавнобележничким коморама и појединим другим истакнутим привредним организацијама и институцијама. Мишљења, која су стигла на сваку партију, као основ за треће читање систематски су обрађена, а треће читање са коначним образложењем обављено је у четири седнице у току 1934 године.

У трећем читању изостављен је из првог дела одсек о намештеницима, под претпоставком, да ће се погрешке и противречности, које постоје у односним прописима Закона о радњама, пре озакоњења предлога за трговачки законик исправити новелом за Закон о радњама. Ако тога не буде било, могло би се, бар за трговачко особље, исправити уводним законом. Тим би се имало да реши и питање, да ли су привредне задруге трговци, ако до тада не буде решено новим законом о привредним задругама.

III Техничка подела предлога.

Трговачки законик има да се састоји из три дела. Први обухвата (општа) наређења о трговцима и трговачком особљу, дакле о лицима, која се по занимању баве трговањем. Његови су отсеци: 1. трговци (појам), §§ 1 до 6; 2. трговачки регистар, §§ 7 до 26; 3. трговачке фирме, §§ 27 до 46; 4. трговачке књиге и рачуноводство, §§ 47 до 60; 5. прокура и трговачко пуномоћство, §§ 61 до 74; 6. трговачко помоћно особље, § 75; 7. трговачки заступници (агенти), §§ 76 до 91; 8. трговачки посредници, §§ 92 до 103. Други део обухвата трговачка друштва и тајно друштво. Његове су главе (према потреби подељене у отсеке): I. јавно трговачко друштво, §§ 104 до 164; II. командитно друштво, §§ 165 до 178; III. деоничко друштво, §§ 179 до 414; IV. друштво са ограниченом одговорношћу, §§ 415 до 488; V. тајно друштво, §§ 489 до 499; VI. страна трговачка друштва, §§ 500 до 512. Трећи део обухватаће поред наређења стварно — и облигационо — правне природе, у којима би било целисходно отступање од грађанског права, наређења о трговачкој куповини, о комисионару, шпедитеру, возару, о уговору о осигурању и о издавачком уговору.

Предлог је рађен у првом реду с обзиром на наше постојеће трговачке законице. То је основано већ тим што му је основа предпредлог трговинског законика за бившу Краљевину Србију, који је у суштини превод новог немачког трговачког законика односно аустријског закона о друштвима са ограниченом одговорношћу, има свој, бар посредни, извор у нашим садашњим трговачким законима (и „стари“ немачки трговачки законик није мимоишао Code de commerce). Што је остало савремено, што се показало као добро, задржано је: где су се у досадашњим а још не застарелим, прописима

у науци и пракси показале као потребне измене или допуне, унесене су. Само у глави о деоничким друштвима измене су основне. (V код те главе). У целом раду пак вођено је рачуна о новијим кодификацијама и нацртима. Није се могло остати на стању предпредлога од пре рата, када је како је већ речено, после рата готово целу Европу обузео талас стварања нових трговачких закона. Речено је већ, који су од тих новијих и најновијих закона и нацрта проучавани ради израде овог предлога. У образложењу многи од њих су често наведени. При њиховом цитирању употребљаване су ове кратике:

ПП — Предпредлог трговинског законика за бившу Краљевину Србију.

А — аустријски трговачки законик; у IV глави другог дела аустријски закон о друштвима са ограниченом одговорношћу (оба на снази у областима апелационих судова у Љубљани и Сплиту).

АР — аустријски деонички регулатив (Уредба из 1899 год.).

Б — бугарски закон о друштвима са ограниченом одговорношћу из 1924 год.

И — италијански нацрт (други) трговачког законика из 1925 год.

К — мађарски (Кун-чов) нацрт закона о деоничким друштвима.

Л — лихтенштајнски грађански законик, лично и друштвено право, из 1926 год.

М — мађарски званични нацрт закона о деоничким друштвима у IV глави другог дела мађарски закон о друштвима са ограниченом одговорношћу из 1928 год.

Н — немачки трговачки законик (садашњи); у IV глави другог дела немачки закон о друштвима са ограниченом одговорношћу из 1892 год.

Нн — немачки нацрт (делимично већ озакоњен) закона о деоничким друштвима и т. д.

П — пољски закон о деоничким друштвима из 1928 год. са новелом из 1930 год. у IV глави другог дела пољски закон о друштвима са ограниченом одговорношћу из 1922 год.

Пн — пољски нацрт закона о друштвима са ограниченом одговорношћу из 1932 год.

Ф — француски закон о друштвима са ограниченом одговорношћу из 1925 год.

III — швајцарски (трећи) нацрт за ревизију отсека XXIV до XXXIII швајцарског облигационог права.

IV Озакоњење I и II дела трговачког законика.

Трећи (стварно — и облигационоправни) део трговачког законика тако уско је везан са општим грађанским правом, да би било сасвим нецелисходно озаконити га пре но што буде донесен јединствени грађански законик. Колико је то мишљење основано, најбоље сведочи нови пољски трговачки законик, који је стављен на снагу заједно са пољским законом о облигационим односима. А у том закону Пољаци су морали, пошто још немају изједначено опште грађанско право, унети велики број наређења, која систематски не спадају у облигационо право, него у општи део грађанског права (на пр. о изјави воље, њеном облику и тумачењу, о њеним манама, о уветима, о склапању уговора, о заступству, о недопуштеним делима и накнади штете, о застарелости и т. д.). То значи двоструки рад, јер ће се

при доношењу (општег) грађанског законика морати поново да обради и, према потреби, преради. Ми већ имамо предоснову заједничког грађанског законика. Докле има изгледа, да ће она довести до заједничког грађанског законика, пут, којим је пошла Пољска и 50 година пре ње, Швајцарска, за нас не чини се подесан.

Али у другу руку стоји, да нема изгледа да ће наша предоснова Грађанског законика ускоро бити озакоњена. Она ће се судовима и организацијама тек послати на мишљење, а мора се, јер (опште) грађанско право није неко посебно, готово сталешко право, као што је трговачко, што широм приступачношћу и другима дати прилика, да се изјасне о њој. Рок за то мора бити, већ према обиму предоснове, прилично дуг. Кад истече, мораће се мишљења систематски средити па ће тек онда почети други степен рада: коначна редакција предлога, која ће се поднети Законодавним чиниоцима.

До озакоњења грађанског законика према свему томе протећи ће вероватно још које 2—3 године. Питање је, да ли ваља до тада чекати са озакоњењем I и II дела трговачког законика. Да је изједначење трговачког права и у том погледу врло хитна ствар, о томе неће бити сумње. Не мање хитна је и модернизација постојећих трговачких законика. И једно и друго нарочито вреди у погледу појма трговца, трговачког регистра, права фирме, трговачких заступника, деоничког друштва и друштва са ограниченом одговорношћу. Не би имало смисла, да се са изједначењем у погледу материје I и II дела чека, ако се не мора чекати из унутарњих правних и легислативнотехничких разлога. А то заиста није потребно. Материја I и II дела трговачког законика много је самосталнија и много мање уско повезана са нормама (општег) грађанског права од материје трећег дела. Без сумње било би правнички „елегантније“, а у погледу завршних и прелазних наређења, нарочито и дерогационих клаузула, и технички лакше, ако би се трговачки законик донео као целина, али не може се тврдити, да се његов I и II део не би могао озакоњити напосе. Поред тога ваља водити рачуна и о овом: Спровођење I и II дела изискује прилично обиман технички рад (трговачки регистар) и изванредан број уредаба. Озакоњењем I и II део неће моћи да одмах или после краће *vacatio legis* ступе на снагу, они ће се морати, као и други обимнији закони, да ставе на снагу посебним уводним законом. Како поменуте уредбу тако и сам уводни закон не могу се донети, докле није коначно, баш озакоњењем, утврђен текст самога закона.

Кад ствари тако стоје, не само је могуће већ је и корисно да се I и II део без одлагања озакоње.

ПРВИ ДЕО

ТРГОВЦИ И ТРГОВАЧКО ОСОБЉЕ

ПРВИ ОТСЕК

Трговци

I Прво питање, које се мора решити, питање је објективног или субјективног или мешовитог система. По првом морао би да се законом одреди низ правних послова, за који би трговачко право имало да вреди без обзира на то,

да ли се и која од странака у послу бави овом господарском делатношћу, која се у привредном смислу назива трговина. Овај систем нигде није примљен у законодавству већ због тога, што се трговачко право није развијало полазећи од природе појединих правних послова, него као сталешко право лица, која се у виду занимања баве трговином у баш поменутом смислу.

По другом систему прописи трговачког права примењују се само на такве правне односе, у којима је бар једна од странака трговац у смислу трговачког закона.

Трећи систем познаје објективне или апсолутне трговачке послове у смислу првога система, а и релативне или субјективне трговачке послове у смислу другог система.

Ма да је други историјски старији систем, нарочито на основу првог немачког општег трговачког законика у 19 веку у многим законима замењен *мешовитим системом*, који је усвојен и у нашим садашњим законима, а задржан и у италијанском предлогу трговачког законика од 1925 године, ипак је овај предлог изражен по *чисто субјективном систему*. Тај систем од новијих закона познаје нарочито немачки трговачки законик од 10 маја 1897 године, и, према њему, српски предлог и на послератни аустријски нацрт професора О. Писка. И пољски трговачки законик од 1933 год. придржава се тог система. Разлози за то решење нарочито су ови: 1. по објективном систему могу строжији прописи трговачког облигационог права погодити и странке, од којих ни једна није трговац и не познаје начин трговања; 2. према предоснови грађанског законика и онако ће се у довољној мери комерцијализирати опште облигационо право.

Последица субјективног система је, да разликовање међу објективним и субјективним трговачким пословима више не постоји и да ваља већ на самом почетку закона поред појма трговца побројати и оне послове, који могу чинити основу трговачког предузећа, а, узгредно, тиме је решено и терминолошко питање, да ли треба законик назвати трговачки или трговински, и то у првоме смислу.

II Појам трговца проширен је и донекле преиначен према садашњим нашим трговачким законима.

Данас је трговац у смислу трговачког законика само онај који се у своје име и у циљу привређивања („у виду занимања“, „као обртом“, „обртно“) бави основним трговачким пословима.

За појам трговца потребно је дакле:

1 да се неко бави трговачким пословима у своје име т. ј. на свој ризик, на своју одговорност;

2 да су му предмет рада једна или више врста оних правних послова, које трговачки законик таксативно набраја као оне који могу чинити основу конкретног трговачког предузећа. Искључени су данас особито сви послови произвођача у области пољопривреде у најширем смислу речи, дакле и у шумарству, даље послови рудника ако се послови тичу сопствених производа (само хрватско-угарски трговачки законик заузима донекле друго становиште, в. доле бр. IV.);

3 да се тим пословима бави у циљу привређивања т. ј. са намером да у њима има трајан извор прихода: није трговац онај, који у каритативне сврхе врши послове оне врсте који би иначе могли бити трговачки, као ни онај, који од случаја до слу-

чаја, без међусобне везе прави по који од послова који по закону могу бити темељ трговачког предузећа.

§ 1. Ову врсту трговаца, са баш овом дефиницијом (§ 1), задржао је предлог. Лица, која потпадају под ову категорију, трговци су без икаквих даљих формалности, нарочито и без уписа у трговачки регистар. Ипак је ред трговаца у смислу § 1 проширен у толико, у колико је проширен број послова, који се по закону сматрају за трговачке (разуме се, ако се врше у циљу привређивања). Проширење није једнако према свим садашњим трговачким законима, пошто се ови не подударају у набрајању трговачких послова. Сасвим је ново преузимање превоза по ваздуху и преузимање вуче пловних објеката. Према српском трговачком закону или, боље речено, према §§ 16 и 17 закона о устројству трговачког суда од 12-XII-1859 године нови су нарочито послови из § 1 број 2, 3, 8 и 9 предлога. Но у исто доба круг основних трговачких послова сужен је према другим нашим трговачким законима у толико, што је основни трговачки посао само *преузимање превоза* по мору; склапање зајмова на бродове могло би потпадати само под § 1 т. 4, даље — према српском трговачком закону (закону о устројству трговачког суда) — није више свако грађевинско предузеће, а и меница сама по себи није трговачки посао него само ако њу потпише трговац или ако улази у послове по § 1 т. 4. Закон о устројству трговачког суда на име не набраја трговачке послове у материјалном, него у формалном смислу: послове о којима решава трговачки суд; у том смислу и по новом судском грађанском поступку меничне су ствари као и чековне трговачке ствари.

У подробностима код § 1 треба напоменути ово:

Уз ш. 1 мишљени су послови набављања у сврху доцнијег растурања робе (спекулације *à la hausse*) и послови добављања: продаја робе коју продавалац мора тек да набави (спекулација *à la baisse*).

Уз ш. 2 и 9 „занатство“ је она делатност коју, према схватању свагдашњег живота, мали занатлија врши без овећег броја помоћника, без нарочите поделе рада, без стројева какви се употребљавају само у већим предузећима, и тако да предузимач („мајстор“) не врши само надзор у радњи, него сарађује и сам сопственом руком.

Уз ш. 5. То наређење значи знатно отступање од садашњег правног стања утолико што и лице, које се бави превозом ствари на копну и по унутрашњим водама у мањем обиму, неће више бити трговац, па ни омањи у смислу § 3. Нацрт се држи схватања у свагдашњем животу: таљигах себе не сматра за трговца, а не сматра га и нико други. Он није свестан, да потпада под наређења трговачког права, која су, у погледу одговорности строжија V. и под II.

Уз ш. 6. Трговачки ће бити складиштни послови уопште, а не само послови јавних складишта у смислу закона од 23-VIII-1930 год. „Службене новине“ број 200-LXXI. Данас додуше других складишта као засебних предузећа у нас нема много, али се могу појавити.

Послови којима је предмет *нейокрећна ствар* нису трговачки послови у смислу § 1, али предузећа, која се таквим пословима баве у спекулативне сврхе, могу бити трговачка у смислу § 2 (теренска спекулација, в. III).

§ 2 III. (§ 2 став 1). Савремени господарски живот познаје многобројна привредна предузећа за која је, ма да се не баве оним типичним правним пословима као што њих побраја § 1, према начину, на који, и према обиму, у коме се воде, потребно оно посебно устројство, које се у господарском животу зове трговачко. Спољашњи знак биће редовно потреба да се, на трговачки начин, воде књиге и друге белешке.

То су већа индустријска предузећа, примера ради рудничка и грађевинска предузећа, електране са водном или калоричном снагом (али ако купују угљен, онда су трговци по § 1 т. 1). каменоломи, циглане и слично. Она постају трговци у смислу трг. законика тек извршеним уписом у трг. регистар, али су обавезана, да се пријаве за упис (§ 40 само ради краткости израза и за још нерегистрованог имаоца предузећа по § 2 употребљава израз „трговац“). Критеријум није, да су стварно већ удешена као трг. предузећа, него да им је потребно такво устројство: она су по начину и обиму рада, толика да морају, у интересу сопственика, а нарочито у интересу публике, веровника и дужника, имати трговачко устројство. Но, пошто су уписана, имају права и дужности трговца.

IV Пољопривреда и шумарство не спадају под § 2 став 1, ма како велик био њихов обим и ма да се баве продајом сопствених продуката чак и на велико. Али ако се код таквог предузећа, води предузеће које сопствене производе пољопривреде или шумарства *прерађује или обрађује у сврху ошћивања*, према схватању привредног живота ова споредна предузећа сматрају се као индустријска. Ако је начин и обим вођења ових споредних предузећа такав да изискује трговачко устројство, и она морају да се упишу у трговачки регистар, а њихов ималац тиме постаје трговац. Примера ради: Сопственик великих шума има велику пилану, у којој обрађује за продају дрво из својих шума, велики поседник на велико пече ракију од шљива са свога земљишта или прави маслац од млека својих крава и слично. Мисао § 2 став 2 узета је из хрватско-угарског, босанског и немачког трговачког законика.

И по § 2 потребно је да ималац врши предузеће у своје име и у циљу привређивања, само предмет предузећа друкчији је него по § 1.

§ 2 став 3 изречно изузима слободне професије, ма да и код њих у поједином случају може постојати потреба за извесно трговачко устројство (веће адвокатске, инжињерске итд. канцеларије). Али треба имати на уму да не одлучује слободна професија, ако се факултетски образовано лице бави којом од врста послова из § 1: апотекар је трговац по § 1 т. 1, а редовно ће бити и ималац санаторијума, у којем се болесницима даје и исхрана (не ималац једне амбуланте, па била она и велика).

§ 3. V Пуноправни трговац и омањи трговац. Својство трговца има свако лице које се у циљу привређивања бави трг. пословима из § 1; обим и начин предузећа не узимају се у обзир. Али како фирма у смислу овог предлога код мањих предузећа обично нема значаја, како у таквим предузећима није ни потребно ни уобичајено пуномоћство у виду прокуре, и како у малим предузећима није ни потребно систематско књиговодство — а упис фирме и књиговодство спојени су са сразмерно знатним трошковима — то ваља трговце у

смислу § 1 поделити у такве за које вреде прописи о фирми, трг. регистру, прокури и трг. књиговодству (*пуноправни трговци*) и такве за које не вреде (омањи *трговци*). Ова се деоба не сме помешати са привредном деобом у трговце на велико и на мало: први биће махом пуноправни трговци, али и трговци на мало, детаљисте, могу бити пуноправни.

Критеријум за ову деобу могао би бити као по нем. и хрв. уг. трг. законима, обим предузећа. Нема сумње да тај критеријум најбоље омогућава индивидуализацију, али слаба му је страна да даје премало упутства за праксу и тако пушта превелику слободу у решавању питања, која је трговина омања. Зато се предлог у сагласности са већином датих мишљења одлучио за један објективан начин према висини *пореза*, разрезаног на *предузеће*. Висина пореза је мада не једини за праксу ипак још најбољи и најпростији критеријум за обим предузећа, а не сме се, због несталности валуте, одредити самим законом; тако учи искуство у подручју аустриског и бос. трг. законика. Но разуме се да накнадне измене у висини разрезаног пореза (А. је 1934 године имао да плати преко 3.000— динара и регистрирао се, а 1935 године због привредне кризе имао би да плати само 2.000— динара) не повлаче само собом и дужност брисања фирме, иначе не би било баш оне сталности у регистру, која је за трговца толико важна.

У погледу трговаца у смислу § 2 ствар ће према нацрту бити ова: они ће морати уписати фирму у трг. регистар ако испуњавају услове из § 2 (начин вођења и обим предузећа) и, осим тога, одлучна је и висина порезе; разуме се, код споредних предузећа у пољопривреди и шумарству, рачунаће се само пореза од тог предузећа (Упоредити чл. 45 Закона о непосредним порезима, али се појмови не подударaju у сваком случају). Ако за једно такво предузеће не би била разрезана течевина, ствар ће бити регистарског суда, да од пореске власти сазна, колика би била течевина ако би предузеће подлежало течевини. То ће вредети и у случајевима чл. 46 и 76 поменутог закона, ако предузеће у осталом пада под §§ 1 или 2.

Нека мишљења су изразила жељу, да се извесне врсте лица, која се баве пословима трговачким у смислу § 1, сасвим изузму од појма трговца или да им се бар ни у ком случају не призна својство пуноправног трговца. Поменути су нарочито торбари и друга лица, који своје послове обављају без сталног локала или само на отвореним пијацама и сл. Друга мишљења не желе, да се и која грана послова изузме. Предлог је уз ова друга мишљења; готово свака пословна грана у поједином случају може се развити у овеће, чак у велико предузеће, а разлога нема, да се имаоцима таквог предузећа не признају својства пуноправног трговца. Истина, развитак редовно се врши полако, неприметно, али висина пореза биће и у тим случајевима један спољашњи знак, који не може остати неопажен. Само подређивање под појам (омањег) трговца за појединца не значи готово никакав терет, већ у извесним погледима, чак побољшање правног положаја.

Што се тиче трговачких послова по § 1 т. 2 и 9 ваља напоменути, да је лице, које врши занат те врсте, трговац већ по § 1 само ако га врши у већем обиму. Према садашњем трговачком праву, које вреди на подручју апелационих судова у Љубљани, Сарајеву и Сплиту, положај тих лица правно је био

доста сложен: прво се морало утврдити, да ли обим таквог предузећа премаша обим заната („рукоделства“), тек кад је то стало, морало се питати и за висину пореза. Могуће је дакле било, да је неко вршио занат у већем обиму, онда је био трговац, али пуноправни тек онда када му је на предузеће био разрезан минимални порез; а могуће је било и то да је био разрезан минимални порез, но по обиму предузеће је било занатлијско: то лице није било ни (омањи) трговац. Нацрт напушта то разликовање, које се у пракси махом није чинило: ко се бави пословима из § 1 т. 2 и 9 није трговац, ако му није разрезан минимални порез, а ако му је, онда је пуноправни трговац (идеја § 2). То исто важи и за појам „већи обим“ (§ 1 тач. 5). Досадашњи закони разликују: превоз особа по копну и унутрашњим водама даје својство трговца само ако се врши у већем обиму, а превоз ствари без обзира на обим; према томе и носач, а поготово таљигаш је (омањи) трговац. За то уређење може се навести, да возар има по трговачком праву извесну већу одговорност, која донекле повећава сигурност у промету а и извесна преимућства, нарочито законско заложно право; против тог уређења говори доследност: ако ни занатлије у смислу § 1 т. 2 и мали штампари нису трговци, тешко је за трговца сматрати таљигаши и сличне мале возаре, који ће врло ретко бити свесни, шта то значи, да су (омањи) трговци. Зато их нацрт изузима. Они ће бити трговци, кад им је разрезан одговарајући порез.

§ 5. Пошто наређења о јавном трговачком и командитном друштву претпостављају фирму и друге привилегије пуноправног трговца (§ 5 став 1), разуме се, да се за омања предузећа у поманутом смислу, не може образовати јавно или командитно друштво. Тиме није искључено да и омању трговину воде другари, али то је друштво општег грађанског права (§ 3). Но код оних трговачких друштава, која закон сам означаје као трговачка без обзира на предмет предузећа (деоничка друштва, друштва са ограниченом одговорношћу, ваљда и привредне задруге), висина пореза не улази у обзир (§ 5 став 2).

VI. Држава, бановине, општине и друга јавно-правна тела и њихове установе могу водити и често воде предузећа која су трговачка у смислу §§ 1 или 2. Но разуме се, да то вреди само за привредна предузећа, а не за она којима сврха или бар главна сврха није привређивање, као што су радионице у казним заводима или у средњим техничким и другим стручним школама и слично.

§ 6. VII. Трг. законик уређује само приватно-правну страну трговине; јавно-правну уређују други закони, који често бране извесним лицима или читавим слојевима трговање, или постављају посебне услове (закон о радињама, службене прагматике и т. д.). Начело предлога је да једна врста прописа не дира у другу. И онај, који не би смео да тргује, трговац је у смислу трг. законика, ако се у своје име у циљу привређивања бави трговачким пословима. Управна (дисциплинска) власт може му на прописан начин забранити трговање, али он не може у приватно-правним односима бранити се тиме да не сме бити трговац, те на тај начин избегавати ту своју обавезу (§ 6); у пракси бар код пуноправних трговаца сукоби међу јавно и приватно правним прописима због § 11 став 4 биће готово искључени. Исто тако не може лице,

чија је фирма уписана у трговачки регистар, истичати да му фирма не би смела бити регистрована: његова ствар је да фирму брише, али док то не учини, свако га може сматрати трговцем (§ 4).

ДРУГИ ОТСЕК

Трговачки регистар

§ 4. I. Трговац ради у широкој јавности; због тога разни његови стварни и правни односи јавност више интересује него одношаји других привредника. Зато готово сви правни системи бар у неким погледима познају извесне установе, које имају да служе јавном оглашавању трговачких прилика, у колико ове баш интересују широку публику. Ово објављивање познају закони у нашој Краљевини и то у два облика, наиме као протоколацију у бившим Краљевинама Србији и Црној Гори и као уписивање у нарочите код судова вођене јавне књиге — *трговачки регистар* — у свим осталим крајевима. Овај други начин, који је прво пута израђен у (старом) нем. трг. закону, показао се практичнијим; њега примају постепено и разне земље чији трг. закони нису удешени према нем. трг. закону, на пример: Француска, Белгија и др. Преимућство је његово што се за јавност важне чињенице, које се тичу трг. предузећа и његовог имаоца, скупљају у посебним књигама и тако постају прегледније и боље приступне, и што се уписи у књиге обављају по службеној дужности органа који воде регистар. Зато је и овим предлогом усвојен трг. регистар.

§ 7. II. Није неопходно потребно да баш судови воде трг. регистар; могли би и други који државни органи или трговачке, индустријске и занатске коморе. Али ипак се чини најбоље да се вођење трг. регистра остави судовима. Прво, пошто је то већ данас тако уређено у читавој држави (и протоколација врши се код суда) и може се рећи да се — у главном — показало добро; друго што су уписивањем и објављивањем уписа у трг. регистар спојене врло важне (приватно-правне) последице, а приватно-правни односи спадају у делокруг судова; треће што би се због поделе привредних комора на посебне трговачке, индустријске и занатске морао трговачки регистар водити у једном месту код више органа, јер трговац у смислу предлога може бити и индустријалац и занатлија. И сва мишљења изузев једно, сагласни су с тиме, да трговачки регистар воде судови.

Не би било подесно, да сви судови воде трг. регистре, пошто би се због превеликог броја регистара изгубила прегледност, а и зато што је нарочито код капиталских друштава потребна посебна стручна спрема, да се не би уписивала и тиме добијала правну личност удружења, чија правила нису у складу са прилично компликованим законским наређењима о таквим друштвима. Не може се ова посебна стручна спрема тражити од сваког среског судије, па бар у погледу деоничких друштава, ни од сваког колегијалног суда.

Зато предлог (§ 7) у погледу деоничких друштава иде чак и даље и њихово регистровање концентрише код окружних судова на седиштима апелационих судова. Разлози за то су још ови: Према предлогу највећи део деоничких друштава оснива се по нормативном систему, који одговорност за испитивање правилности оснивања налаже суду.

Ова одговорност је код деоничких друштава, баш због њихове велике привредне важност још много већа него код других уписа у трговачки регистар, а законска наређења су, ради што бољег очувања самих друштава и ради што веће сигурности веровника и деоничара нарочито обимна и сложна, тако да је за правилно вођење регистра о деоничким друштвима неминовно потребна посебна стручна спрема, која се не може тражити ни од судија сваког окружног суда. Поред тога подручје рада деоничких друштава редовно је много шире од других трговачких предузећа, зато мора и заштитни рејон њихове фирме бити већи него код других фирми (§ 33 став 2), а целисходно је да ту заштиту даје суд већег регистарског подручја. Мишљења су у том погледу прилично подељена, нарочито нека помињу, да ће регистар бити мање приступачан и и да ће само вођење регистра бити теже, јер већина уписаних фирми неће имати седиште на месту седишта суда. Но ти приговори вреде, нарочито за трговце поједице, и кад се регистар води код окружних судова, а томе нико не приговара. Лично представљање суду у регистарским стварима готово ни у једном случају није обавезно, и данас саобраћај са странкама врши се махом писмено. Преимућства концентрације код деоничких друштава много су већа но мале тешкоће, које би се у поједином случају изнимно могле појавити. — Све би то са чисто техничке стране, имало да вреди и за друштва с. о. о: но положај је ипак у толико друкчији, што су то са врло мало изнимака мала предузећа, чији се саобраћај најчешће не простире шире од саобраћаја једног јавног трг. друштва. Поред тога и њихов број је, тамо где већ постоје, много — у подручју апелационог суда у Љубљани до осам пута већи, па би концентрација за извесне судове значила велики терет.

Уосталом сам закон не сме дати подробнијих прописа о начину уређења и виђења и вођења трг. регистра, пошто практична искуства, измена привредних прилика, па и измена у организацији судова, измене самога материјалног права могу захтевати да се преиначи и формално устројство и начин вођења. Само толико треба да каже сам закон, колико је потребно да се осигура она потпуност уписа у регистар, која је основица правних дејстава и јавности регистра. Треба дакле казати, што се може у регистар уписивати, треба рећи ко мора и како мора да чини пријаве за упис, како се нехатне странке принуђавају да чине прописане пријаве, како се уписи објављују и која су дејства како извршеног уписа и објаве тако и пропуштања прописане пријаве уписа и објаве.

III. За упис мора или може се пријавити само оно, што закон прописује или допушта (§ 7.) Прописи о обавезним уписима налазе се на разним местима законика у органској вези са осталом дотичном материјом, пошто се не могу спојити само у једну норму, а тичу се поглавито уписа фирме, прокуре, најважнијих тачака уговора трговачких друштава (устројство конкретног друштва и, особито, начин његова заступања). Разуме се, да је речју „упис“ мишљено и брисање, пошто и брисање врши се уписивањем. Од факултативних уписа најважнији је упис брачних уговора (§ 21).

IV. 1 Уписивање се врши начелно по § 11. предлогу странака, само изнимно по службеној дужности. Која је странка обавезна да учини

пријаву, то закон наређује на појединим местима; како треба да се учини пријава, начелно наређено је у § 11. Пошто ће регистарски судови бити само трговачки и окружни судови, олакшава се пријављивање тиме што се може вршити и писмено, али само надлежно оверено, дакле оверено судом, полипијском влашћу, јавним бележником, према законима. Олакшано је пријављивање и тиме што се може вршити преко пуномоћника, који мора бити нарочито овлашћен и за пријављивање у трг. регистар, а није потребно посебно пуномоћје за поједину пријаву (§ 11 став 2 и § 994 предоснове Грађанског законика).

§§ 12—15. 2. Предлог за упис треба учинити код свих регистарских судов, у чијим се подручјима налазе поједини *настани трговачког предузећа* (главни настан и подружнице). Но да би било везе између појединих регистара, §§ 12 до 15 тачно уређују поступак око уписивања подружница, служећи се аналогним прописима §§ 59 и 60 зак. са друштвима са огр. одг., који је већ на снази у подручјима љубљанског и сплитског апелационих судови.

Појам подружнице предлог намерно не дефинише као ни други трговачки законици. Критерији, које су установиле наука и пракса (исти принципал, начелна једнакост фирме, вођење истих или бар конексних трговачких послова као у главном настану, прилична самосталност вођства) вредеће и даље.

Терминолошко је питање, који ће се узети изрази за „Sitz“, „Niederlassung“, „Hauptniederlassung“, „Zweigniederlassung“.

Нацрт служи се изразима:

седиште, настан, главни настан, подружница (по хрв. уг. трговачком законика). За трговачко предузеће, у смислу конкретне организоване трговачке делатности, примљен је израз „трговачко предузеће“, пошто израз „радња“ није довољно јасан, јер значи и предузеће и локал и сам рад.

3. Сопствени интерес имао би да натера трговца да учини прописане пријаве за упис у регистар пошто је већ самим тим што му је фирма регистрована, његово предузеће означено као овеће (питање креонта) даље особито код доцнијих измена у уписима, пошто су за упис и објаву везане важне правне последице (§§ 4, 10, 21 и други). Али ипак искуство учи, да има у пркос сопственог интереса и поменутих последица свуд и свагда трговаца, који не праве прописане пријаве за упис.

§ 25. Ово се из јавног интереса не може да трпи: прописи о јавности регистра имају општи значај за привреду тек ако је зајамчена што већа потпуност и тачност регистра. Само регистар, у које је уписано по могућности све што има да буде уписано, може стварно служити као нека врста јавне књиге. Зато морају не само судови и напоље регистарски судови, а према начелима официозног ванпаричног поступка, која вреде за регистарски поступак, него и све друге јавне власти и привредне коморе регистарски суд по званичној дужности упозоравати на чињенице, које би морале да се упишу у регистар, било да још нису уписане, било да измењују већ уписане чињенице (§ 25). Ова дужност најважнија је код пореских власти, пошто ће бити оне, које прве сазнаду, да је трговцу од његова предузећа прописан порез, потреба за упис фирме (§ 3). Но разуме се, да регистарски суд који прими пријаву ма које власти, не само није оба-

везан него чак и не сме извршити упис док није странка, које се пријава тиче, поднела пријаву. Суд ће најпре извидети, да ли је ово обавештење такво, да би могло изазвати упис, па ће онда позвати странку да учини пријаву за упис. Ако она докаже, да нема правног ослонца за упис, неће се ништа уписати. Само ако се она уопште не одазове или ако не учини пријаву, једно или друго у року, остављеном јој од суда, суд ће новчаним казнама принудити странку на пријаву. Поступак при кажњавању подробније је израђен но до сада, јер су казне знатно построжене; то построжење је потребно, јер искуство учи, да се преблагим казнама није могао постићи ред у трговачком регистру (§§ 17—19).

§ 24. 4. Али може се десити случај, да стање уписа у регистру није исправно, но нема никога, кога би суд могао да принуди на пријаву, (на пример: престало је предузеће, а ималац је умро без наследника или иселио се ван државе; престало је друштво, а чланови органа су му помрли или иселили се). Казне овде не могу се ни изрицати. У таквом случају, као и онда кад кажњавање не доведе брзо циљу, а ради се само о изменама или допунама код већ постојеће фирме, суд ће поступати по службеној дужности (§ 24). Извесна мишљења изразила су жељу, да суд и први упис фирме може извршити по службеној дужности. На то се није могло пристати: суд не може одредити фирму, поготову не код друштава, не може фингирати садржину друштвеног уговора, за који не зна, не може фингирати потписе итд.; у осталом казне су по предлогу толике, да ће већ сама могућност кажњавања добро дејствовати.

5. Ма како да су на тај начин зајемчена и потпуност регистра у погледу уписивања нових фирми измена код њих и брисања престалих, ипак предлог даје у том погледу још даље каутеле.

§ 25. а) Трговачке, индустријске и занатске коморе немају само дужност, да упозоравају регистарски суд на потребне допуне и измене у регистру, него § 25 став 2 њима даје и право, суду да ставе предлоге, што значи да њима припада улога странке у неспорном поступку и тиме право жалбе против судског решења; тако је њихов положај како наспрам трговца, тако и наспрам регистарског суда врло појачан.

§ 23. б) може се десити, да и регистарски суд сам нешто упише, што се по закону није смело уписати. Такав упис суд може брисати по службеној дужности, али тек пошто је проведен нарочити поступак, у коме интересованим лицима треба дати прилике, да се о ствари изјасне (§ 23).

§§ 17—19. в) *Регистарски суд* казниће по службеној дужности странку, која учини лажну пријаву или поднесе лажан потпис фирме или који други лажан поднесак (овим су нарочито мишљени лажни прилози уз пријаву: исправе о друштвеним уговорима и слично). За криву пријаву и т. д. ако је учињена из немара, казна је новчана, ако је учињена умишљајем, и затвор, а ако је повређен кривични законик, казниће за дело кривични суд. Разуме се, да онај, који је кажњен, поред казне одговара и за накнаду штете (§ 17). Ако више лица повреде дужност благовремене и исправне пријаве (или другог подношења суду) казниће се свако од њих (§ 19).

§§ 22, 20. г) Разуме се, да се могу уписи у трговачки регистар учинити или забранити (поштити) и на основу правноснажних одлука парничног суда. Да не би били потребни двојструки уписи регистарски суд може се, кад је у време пријаве тужба већ поднесена, послужити наређењем § 22 став 2. Ако би се странка, којој одлука парничног суда налаже такву дужност, противила, моћи ће се на то натерати било по закону о извршењу било већ поменути новчаним казнама, али пошто је и један и други поступак превише спор у таквим случајевима, где од уписа зависи важне приватно-правне последице, то нацрт даје могућност, да тада, кад се поједина од више лица против-правно устежу сарађивати у пријави, остала лица, у извесним, потанко оцртаним случајевима, могу издејствовати упис и без сарађивања оних појединаца. Обратно, ако је парнични суд извесан упис прогласио недопуштеним, овај се упис не сме извршити против воље онога који је издејствовао то решење, ма да би пријаву за упис учинила друга лица, која би иначе била легитимована да поднесу такву пријаву (особито код трговачких друштва са посебним надзорним и управним органима могло би се то десити). Тиме је зајемчено, да што брже успостављање правилног стања у регистру не зависи од добре воље појединих лица (§ 20).

§ 22. д) У интересу исправности регистра дат је на крају и пропис § 22 став 1. Ко је повређен уписом или одбијањем уписа, може у брзом и јефтином неспорном поступку тражити измену дотичне одлуке регистарског суда.

ђ) У извесним изнимним случајевима суд врши уписе (не само брисање) по службеној дужности. Ово вреди нарочито у стечајном поступку (§§ 82, 84, 151, 180 Закона о стечају) и код капиталских трговачких друштава.

V. Јавност трговачког регистра. Јавност трговачког регистра састоји се у томе, што:

1) Свако лице може, дакако у време кад суд ради и на начин који ће се ближе прописати уредбом (§ 26 став 2), бесплатно разгледати сам регистар па и списе поднете за регистар, а не

§ 9. мора доказати који конкретни било правни било економски интерес. У колико су јавни други поднесци и прилози, осим оних које помиње § 9 став 1, наређује предлог на одговарајућим местима (нарочито разне пријаве код капиталских друштава, н. пр. спискови чланова, годишњи биланси и сл.). Али не обухвата реч „списи“ оне судске одлуке, којима се није одредио упис у регистар, н. пр. одлуке о казнама, позиве на пријаву. Такви се списи могу разгледати само са дозволом регистарског суда, а према општим прописима о разгледању судских аката.

2) Свако лице може, без доказивања интереса, на свој трошак захтевати неоверени или оверени *препис регистарских уписа*, као и уверење о томе, да извесан упис постоји или не постоји или није измењен. Исто тако може захтевати препис списка поменутих у § 9 став 1, (§ 9 став 2 и 3).

3) *Уписи у регистар ће се на трошак странке објављивати, и то у целој садржини* (дакле не баш реч по реч), ако закон друкчије не наређује (особито код правила капиталских друштава и код брачних уговора. § 21).

4) *Питање, на који начин и напосе у којим ће се новинама уписи у регистар објављивати*, садашњи

закони не решавају подједнако. Изгледа да је најподесније објављивање у посебном листу, који би издавало Министарство правде, с називом „Средишњи Весник“. Такве органе познаје немачко, аустријско и мађарско право. Њихова су преимунства та, да служе једној нарочитој тачно опредељеној сврси, тако да се могу удесити према тој сврси без оптерећења другим материјалом, који често врло мало интересује привредне кругове (укази о постављању и пензионисању чиновника, разне локалне набавке, итд. итд.). Овај би орган могао бити за абоненте врло јевтин, пошто би се од објаве побирала пристојба, али и ова могла би бити незнатна, ако се орган уреди тако, да би објављивао само садржину, а не и за публикацију непотребне појединости судске одлуке, које интересују само пријавиоца. „Средишњи Весник“ већ је предвиђен § 250 Закона о судском ванпарничном поступку за објаве у амортизационом поступку, а могао би послужити и за објављивање у стечајном поступку, за објављивање стављања под скрбништво и сл. Но према већини мишљења сама објава у „Средишњем Веснику“ не би била довољна, потребна је још и објава у новинама у којима ће се објављивати други судски огласи. Предлог то признаје, јер се не може порицати, да много трговаца лично нема интереса, да сазна и за уписе у трг. регистар других судова но онога, где је уписана његова фирма, па зато неће абонирати два органа.

VI. Дејство уписа и објаве. Поменуто је већ, да једну од највећих санкција за потпуност регистра чине приватно-правна дејства

§ 10. која предлог везује за упис и објаву чињеница, које треба пријавити за упис у регистар. Ова су дејства одређена у §-у 10, а смисао им је тај:

1) Што је прописно уписано и објављено, сматраће се, да је сваком познато. Ипак предлог, према предпредлогу, немачком, аустријском и другим законима и нацртима допушта доказ, да противним онога, који се позива на регистар, за упис није знао нити је у погледу сазнања повредио дужност пажљивости, коју му налаже баш јавност регистра („знати морао“).

2) Ко је повредио дужност пријаве за упис, не може према трећем лицу истаћи чињеницу, која је остала неуписана, сем ако би доказао, да је ипак била позната трећем лицу. Овом случају једнак је други: учињена је пријава, али изостао је, случајно или кривљом судских органа, упис, или учињен је упис али изостала је ма из кога разлога објава. И ту доказни терет пада на онога, који је имао да учини пријаву, а то с правом: ако су упис или објава изостали случајно, случај погађа онога, коме се деси, а ако по кривици суда итд., онда ипак је у првом реду ствар пријавиоца, да се увери, да ли су уредно извршени упис и објава. Разуме се да се тиме не дира у одговорност судских и других органа.

VII. Упис брачних уговора. Досадашњи закони — сем хрв. уг. трговачки законик — дају мужу право да жени забрани трговање.

§ 21. Доследно томе ови закони штите само права трговчеве жене из брачних уговора против трговачких веровника мужевљевих. Предлог према свим модерним законима и према предоснови грађ. законика, и у погледу трговања сасвим изједначава мужа и жену. Зато и мужу трговкиње даје она иста права, која има жена трговца. Неће бити чести

брачни уговори, који би мужу давали посебна имовинска права на женином имању, али нису ни искључени. Упис брачних уговора у регистар има у погледу трговачких дугова дејство по § 55 стечајног закона, а поред тога упис упозорава повериоце да постоје посебна права другог брачног друга, о којима треба водити рачуна у кредитним пословима.

Напосе треба уз § 21 напоменути ово:

1) Други брачни друг, нетрговац, може сам тражити упис брачних уговора у регистру. До сада то није било могуће, упис је могао пријавити само брачни друг трговац; други брачни друг могао га је присилити тужбом. По предлогу положај је обрнут, брачни друг — трговац ће морати тужбом побити упис, може и по §-у 22. На тај начин постигнута је боља заштита брачног друга — нетрговца. Опасно по веровнике то није, прво зато, што се могу брачни уговори уписати само на основу оверене исправе, друго зато, што веровници имају поред поступка по §-у 22 још и право побивања по односним законима.

2) Као трговац у смислу § 21 сматра се и онај другар трговачког друштва, који за дугове друштва одговара непосредно и неограничено.

3) Облик брачних уговора одређен је § 52 закона о јавним бележницима.

ТРЕЋИ ОТСЕК

О Ф И Р М И

§§ 27, 32. **I. Појам фирме** остаје неизмењен. Питање, да ли и трговац појединац може под својом фирмом тужити и бити тужен, § 27 став 2 решава позитивно. Даље решено је у §-у 32 став 1 до сада спорно питање, да ли може фирма гласити на више језика, и то у смислу праксе, пошто је предузећима, која много раде на страни, нарочито ако се фирма не састоји само од имена и презимена, потребно да се могу фирмом служити и на страним језицима.

II. Истинитост фирме 1) Начело је да фирма треба да одговара истинитом стању како у погледу на имаоца тако и у погледу на предмет, обим, седиште предузећа; начелно фирма мора да буде истинита. Но ово начело крњи чињеница, да је за трговца његово трговачко име од велике важности. Ма да је фирма трговчево име у трговачком саобраћају, она се у животу веже и за само предузеће, израз „стара фирма“ не значи само да је име старо него да је старо и предузеће, та старост значи извесну солидност. Толика је та важност, да чак фирма, име, може добити извесну новчану вредност, која се код продаје целог предузећа изражава у већој цени. Живот дакле тражи да се начело истинитости фирме примењује само на *нове фирме*, па и предлог ово није могао мимоићи.

§§ 28—34. 2) Истинитост нове фирме проглашују §§ 28 до 34, уопште у складу са садашњим прописима наших трг. законика. Напоменути треба ово:

§ 28. а) У §-у 28 речи „бар једно потпуно рођено име“ значе новину у томе, да нису више дозвољене кратице јединог крсног имена: уједно је управо признато, да може у оним крајевима наше земље, где се на крштењу даје два или више имена, трговац узети у фирму више него једно име.

§ 29. став 3 и 5. б) Италијански пројекат трг. зак. и lichtensteinski закон о личном и друштвеном праву дозвољавају, да у фирму јавног трговачког друштва место имена другара уђе његова фирма (ако је већ дотле био пуноправни трговац). Предлог то није примио јер се већина мишљења изразила против тога, бојећи се забуне. Али обзиром на § 104 став 2, морало се решити питање фирме једног јавног трговачког, командитног или друштва са ограниченом одговорношћу, чији је другар које друго трговачко друштво (§ 29 став. 3 и 5).

§§ 30, 46. став 5. в) Додаци уз фирму начелно су дозвољени, забрањени су само додаци који би могли у публици стварати забуну или обману (сузбијање нелојалне утакмице). Но и додатак, који је дозвољен по овом уређењу, може бити забрањен по другим законима, нарочито по законима о заштити индустријске својине и закону о сузбијању нелојалне утакмице (§§ 30 и 46 став. 5).

§ 31. г) Много се грешило, особито одмах после уједињења, тиме што су у фирму узимани разни национални и други називи према месту седишта или настана и т. д., често не само без формалног права него чак управо противно стварном положају. То треба да се спречи (§ 31), али се морају допустити додаци, који само означавају место настана у извесном месту или општини, на пр. Ариљска штедионица, Врбаска шећерана и сл.

§ 34. д) Врло је спорно, да ли се мора изменити фирма, ако се измени име имаоца, које се налази у њој, а питање је напосе важно за трговкиње, које удајом измене презиме. Сама измена рођеног и или породичног имена према §-у 34 неће са собом повући дужност измене фирме.

§§ 35, 36. 3) *Фирма може прећи било правним послом међу живима било услед смрти само заједно с предузећем*, она није посебан предмет промета, иначе би било обмане за публику (§ 35). Али не прелази фирма само по себи, него међу живима само на основу изреченог уговора, а услед смрти ако је то управо одређено последњом вољом или, ако тако није, уз пристанак наследника, било да један од више наследника или легата било да треће лице настави предузеће, које је прибавило из заоставштине (§ 36 став 1).

§ 37. Предузеће може прећи од трговца или трговачког друштва, у које има неограничено одговорних другара, на друштво у којем таквих другара нема, а могуће је и обратно. У таквим случајевима кредитни је темељ прелазом сасвим измењен, зато треба у интересу публике, да се такав прелаз види из фирме саме. За прелаз предузећа од трговца појединца на јавно трговачко друштво, или обратно ово не вреди. За ступање нових другара у друштво и за случај, да другар испада из друштва, пропис даје § 37.

Наређење § 36 став 3 штити трговца у стечају и извршењу: ма да губи предузеће, неће без свог пристаика, да изгуби и своје име и фирму. Овде се види нарочито јасно, да је фирма у првом реду везана за имаоца предузећа. Четврти став § 36 решава једно у садашњим законима неуређено питање.

III. Прелаз потраживања и дуговања. 1) Код прелаза предузећа на новог имаоца најважније је питање *судбине потраживања и дуговања* која

су постала у раду предузећа пре прелаза. За прелаз услед смрти посебни прописи нису потребни, овде важи наследно право. Код прелаза међу живима могућно је, да уговор изречно обухвата и потраживања и дуговања, онда се положај међу отуђиоцем и преузимаоцем цени према уговору, а према дужницима по начелима о цесији; у погледу веровника ваља разликовати да ли су пристали на уговор; за све то има прописа у грађ. законима. Друкчије је питање, ако у погледу потраживања и дуговања нема уговора, или ако веровници нису пристали на уговор. Ово питање у српском, аустр. и црногорском трг. законима није уређено, уређено је у бос. и хрв. угарском, а на друкчији начин, са посебним погледом на то, да ли је предузеће пренесено са фирмом или без ње, у нем. трг. зак., предпредлогу и аустр. нацрту. У том врло важном питању, што се тиче дуговања, примљена су наређења III. новеле у аустр. о. з. г., која је ушла и у предоснову нашег г. з. (§§ 1350 до 1352), а врло близу је хрв. уг. зак. чланку LVII из 1908 године. Полазна је тачка та, да је веровнику кредитна основица лично поверење у имаоца предузећа и стварна вредност самога предузећа. Ово двоје веровник не сме да изгуби прелазом предузећа, бар не без свога пристанка. Узгредно је према томе питање да ли је предузеће отуђено са фирмом или без ње, а поготово ово питање не може ни бити постављено код омањих трговаца који немају фирме, ма да је положај веровника према њима онај исти као код пуноправних трговаца. Према томе по наведеним параграфима г. з. отуђилац у сумњи одговара даље лично за пређашње дугове, а преузималац солидарно с њим, у колико је за обавезе, постале у пословању предузећа, у тренутку преузимања знао или, с пажњом уреднога трговца знати морао. Али положај му је олакшан у толико, да одговара само до стварне вредности преузете имовине. Самим уговором између отуђиоца и преузимаоца ови се прописи не могу изменити на штету веровника. Доказни терет да су дугови постали у пословању предузећа, да је преузималац за њих знао или знати морао и да подмиривањем ових дугова још није исцрпљена вредност предузећа, редовно пада на веровника, но ако је преузималац блиски сродник отуђиоца, онда он сноси тај терет а ако му доказ не успе, онда одговара неограничено. Тиме су отежане не лојалне махинације између блиских сродника (§ 38 став 2).

§ 38. став 1. Што се тиче потраживања, која су постојала пре прелаза предузећа, по начелима цесије дужници су преузимаоцу обавезни, тек што су о њој обавештени. Али овде је докле то није учињено, положај ипак различан, ако се предузеће продужује са фирмом. У том случају дужник не мора да зна које његов лични веровник, он је, просто речено, узео робу од предузећа, од „фирме“, па је у складу са стварним положајем, да је ослобођен свога друга, ако плати „фирми“, код које се задужио, дакле преузимаоцу. Ако отуђилац и преузималац то неће, треба да дужнике обавесте (§ 38 став 1).

3) Преносу предузећа сличан је положај, кад јавни или командитни *другар уђе у предузеће трговца појединца* и тако постаје јавно трговачко или командитно друштво, само што овде за веровника пређашњег трговца појединца не може бити штете,

пошто сада њему одговара више лица, наиме ови другари. Баш због тога дозвољен је, међу другарима, и друкчији споразум, но у погледу његовог дејства према веровницима и дужницима вреди у начелу оно што је речено код §-а 38 (§ 39).

4) Разуме се да предмет потраживања и дуговања не мора бити баш новац.

IV. Упис у трговачки регистар § 40. и заштита фирме. 1) Трговац у смислу §-а 1 има право на фирму, чим му је разрезан минимални порез, пошто је он трговац у смислу овога предлога и без уписа у трговачки регистар. Али потпуно заштићена му је фирма тек по упису и објави, јер само на тај начин постиже потпун ноторијетет у смислу §-а 10. Према §-у 40 трговац је дужан да пријави фирму за упис и да поднесе суду свој потпис фирме. У погледу потписивања нова су наређења §-а 32 став 2 и 3, од којих је прво потребно пошто предлог дозвољава фирму на више но једном језику а друго је у складу са праксом, која се развила поред садашњих законика и призната је већ у привредном животу.

2) Досадашњи закони од трговца појединца па ни од јавног трговачког друштва, не траже, да пријаве за упис предмет свог предузећа, али су регистри тако удешени, да се може и то уписати, и редовно се и уписивало. Пошто је за јавност важно, да зна чиме се трговац бави, предлог наређује упис и објаву предмета предузећа (§ 40).

3) Ради исправности регистра, па и у сопственом интересу трговца, морају се пријавити *промене* фирме, њеног имаоца, предмета предузећа и премештај настана у друго место, а и престанак фирме (§ 41).

4) *Заштита фирме* у извесним правцима уређена је у г. з. (предоснова г. з. § 41), у закону о заштити индустријске својине (уколико се ради о обележавању производа и о употреби фирме у огласима и уопште за рекламу), у Закону о радњама, у Закону о сузбијању нелојалне утакмице па и у Закону о именима. Но ова заштита није довољна, зато већ и садашњи трг. законици, па и овај предлог дају фирми посебну заштиту и то:

§ 33. а) уписана фирма искључује у истој општини сваку фирму, која се од ње не разликује јасно, а јасна је разлика, ако се може приметити пажњом која је обична у пословном промету (иста идеја као у закону о заштити индустријске својине у погледу сличних жигова). Досадашњу разлику: „места или општине“ предлог је напустио, јер је чинила забуну. Али је предлог морао водити рачуна о томе, да је, како су градови данас већи (агломерација становништва), могућно да улица дели општине. Проширење атара градске општине већином се административно спроводи тек кад је стварно проширење агломерације већ свршено. У таквим случајевима на основу самога закона могло би бити нелојалне утакмице; парни су бројеви кућа у једној општини, а непарни у другој. А може имати свој настан у кући број 8, а преко пута отвори му радњу други А. За такве случајеве даје помоћ § 33 став 5. Он омогућава, да се, и у другим случајевима, Уредбом прошири заштитни рејон фирме, ако би се за то показала потреба.

За деоничка друштва, па и за друштва са ограниченом одговорношћу сам предлог предвиђа шири заштитни рејон (§ 33, види мотиве код § 7).

§ 46. б) Повреде фирме може бити на различне начине, примера ради:

аа) може се неко служити фирмом, ма да уопште нема права ни на какву фирму, омањи трговац А, који је наследио малог трговца V, потписује се као V. Ма да у тој општини нема регистроване фирме V, и уопште нико се не зове V, А ипак вређа закон (§ 46 став 1).

bb) Може баш на поменути начин А повредити право (регистрованог) трговца V.

vv) А има регистровану фирму, али служи се фирмом „А. и други“, која није регистрована; и он вређа закон, пошто се не служи фирмом на коју има право.

gg) Може тиме вређати и имаоца фирме „А. и друг“.

у) У свим тим случајевима регистарски суд мора по службеној дужности новчаним казнама А-ја нагонити да напусти противзакони рад и то без разлике; дали А ради у доброј вери, немарно или злонамерно. Суду може ствар јавити ко год, а помагаће му по §-у 25 и јавне власти, и нарочито трговачке, индустријске и занатске коморе; ове коморе и овде имају положај странке.

г) Поред ове званичне заштите свако лице, које је у свом праву повређено тиме што ко неку фирму безправно употребљава, има право на *штужбу*, којом може у сваком случају тражити да противна странка напусти употребу те фирме, а у случају кривње може тражити и накнаду штете. Оштећено лице може дакле обичном пријавом изазвати поступак по службеној дужности, али онда нема положај странке и не може се жалити, ако суд не нађе разлога за званични поступак, а може и поднети тужбу.

д) Све што је речено у v) и г) вреди и за случај, да неко *своју фирму* употребљава тако удешено, да личи на другу фирму (то може уједно бити и случај нелојалне утакмице).

§§ 42—44. V. Досадашњи закони немају никаквих прописа за оне случајеве у којима је ималац трговачког предузећа *правно лице*, које није трговачко друштво, а то може бити или корпорација или установа. С правом примењују се у таквим случајевима прописи о трговцу појединцу, ма да је корпорација по устројству својих органа готово ближа, рецимо, деоничком друштву, §§ 42—44 покушавају према српском предпредлогу, нем. трг. законик у аустр. нацрту, да поуне ову празнину. Додатак у §-у 42 „уколико у овом законик у није друкчије наређено“, упозорава да за деоничко друштво и за друштво са ограниченом одговорношћу, која су правна лица, у погледу пријављивања за трговачки регистар постоје посебна наређења.

VI. И држава и бановина, као и поједине њихове установе могу бити (пуноправни) трговци у смислу §§ 1 или 2. Ипак према њиховом устројству не би било целисходно да се обавезно подвргну прописима о регистрању, фирми, прокури и трг. рачуноводству; али ако се упишу у трг. регистар, за њих важе и поменути прописи. Општине не изузимају се од тих наређења ни у ком случају.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

Трговачке књиге

(Рачуноводство)

1) Само у већим трговачким предузећима неминовно потребне су, како у интересу имаоца тако и у интересу његових веровника и дужника, по извесном признатом систему вођене белешке о имовном стању и току послова, зато предлог само *пуноправним трговцима* ставља у *дужности* редовно вођење трговачких књига.

2) *Редовно вођење књига*, значи, према **§ 47.** §-у 47, у материјалном смислу да морају књиге показивати трговчево имовно стање, т. ј. саставне делове његових актива и пасива, његове трговачке послове и њихово кретање. Но не веже закон трговца да би ову сврху морао постижавати баш на одређени начин, не прописује му никакве нарочите књиге па ни један одређен систем књиговодства. Толико су различни предмети трговачких предузећа, да би такво наређење само сметало трговачком пословању. Али закон скреће трговцу пажњу, да мора водити књиге које су за постижавање поменуте сврхе потребне, према природи и обиму његовог предузећа, да мора увођења у књиге чинити по правилима уређеног књиговодства, да се мора из књижења видети на којем су спису основана, дакако у колико је то могуће и да се морају закључци на крају пословне године подударати са подацима инвентара и биланса. Тако удешене и тако вођене књиге су редовно вођене у материјалном смислу.

3) Ма да предлог; према баш поменутом, у сагласности са овим модерним трг. законима и предлозима трг. закона, трговцу оставља што већу слободу у погледу система и начина вођења књига, ипак поближе објашњава, и то према модерним законима, извесне за књиговодство значајне тачке како материјално — тако и формално — правне природе. У том погледу треба напоменути ово:

а) материјално-правно

аа) наређења о *инвентару* § 48 сасвим се подударају са постојећим прописима. Додати само треба, да реч „све“ (имање, потраживања, дуговања.....) у првом ставу §-у 48 за трговца појединца значи, да мора у инвентар унети и ону своју активну имовину и пасиву, која не улази у његово трговачко предузеће, пошто се само на тај начин види његово право имовинско стање. Да пословна година не сме прећи време од 12 месеци, признаје се већ данас, али у нашим законима није речено (§ 48 став 2).

bb) У *погледу биланса* нацрт наглашава напосе да мора бити састављен према опште признатим трговачким начелима тако исцрпно, јасно и прегледно, да заинтересована лица, а то су сви који би у парници, у стечају, у наследним стварима имали права да разгледају биланс, могу сазнати трговчево привредно и опште имовно стање. То заправо не би ни требало да се напосе каже, пошто следеће већ из горе поменутог начела о вођењу трговачких књига (§ 47), али баш у погледу биланса може бити толико неисправности и неуредности, које са собом повлаче приватно-правне (стечај) и кривично-правне последице, да ипак трговцима баш на биланс ваља скренути посебну пажњу.

vv) Данашњи трговачки законици наређују, да се морају актива у инвентару оценити према вред-

ности коју имају у време састављања инвентара. Пошто састављање инвентара према природи и обиму предузећа може да траје дуже времена, то су омогућене разне махинације у процењивању, нарочито и због тог што закони не прописују никакав рок за састављање биланса. Како би се такве махинације што боље спречиле, нацрт у §-у 48 став 2 наређује да треба инвентар и биланс саставити у року који одговара уредном извршењу ове дужности, дакле у року у којем уредан трговац то може учинити према природи и обиму свога предузећа, и поред тога, да се има вредност назначити за оно време, за које се инвентар прави т.ј. за коначно пословне године (§ 50 став 1).

§ 50. Садашњи закони не кажу, по чему се има да одређује вредност (набавна цена, продукцијска цена, продајна цена и т.д.). Сумњиво је, да ли су за трговце појединце и за трговачка друштва са неограничено одговорним другарима у том погледу потребни тако строги прописи као што су за капиталска трговачка друштва. Ипак разуме се, да се сувише велико прецењивање или потцењивање вредности не би подударало са појмом уредног трговца и уредног рачуноводства.

Тиме је речено и то, да дуговања, за која се не зна, да ли ће се остварити против трговца и са којим износом (регресне и гаранцијске обавезе сваке врсте) не треба унети и са највећим могућим износом, него према искуствима у радњи и према конкретном случају. За сумњива потраживања исто је начело у предлогу изречено и изражено, пошто је опасност неправилне процене код њих највећа (§ 50).

б) Формална.

§ 54. аа) У погледу језика, на којем ће се ставити на начелно становиште, да се оне морају водити на службеном (Устав) т.ј. српско-хрватском или словеначком језику. Могло би се додуше рећи да је избор језика на којем води своје књиге, приватна ствар трговца, јер ће у првом реду он имати потешкоћа, ако се служи којим другим а не поменути језицима, пошто би пред нашим властима књиге могао употребљавати само у преводу, а превод би морао начинити о свом трошку. То у парницама редовно збиља не би било посебно зло, али у случајевима заоставштинама и у пореским стварима, где власт има да прегледа читаву садржину књига, често за више година унатраг, сачињавање превода значило би велик, не ретко готово не-сношљив губитак времена, да се трошкови и не помињу. Поред тога не може се губити из вида да страна, па и домаћа предузећа, баш позивањем на књиговодство намештају стране радне снаге на штету запослења домаћих. Ипак се поменуто начело не може спровести до краја; већ сам закон (Међународни уговор) о мањинама, који припадницима мањина, држављанима наше Краљевине, допушта да се чак и код власти и у школи служе својим језиком, био би повређен, ако би се припадницима мањина забранило књиговодство на њиховом језику, јер књиговодство је, на крају, како је већ речено, приватна ствар. Даљи изузеци могли би се појавити на основу других међународних уговора, па о томе треба водити рачуна.

Друкчија је ствар у погледу трговачке преписке. Ту трговац у саобраћају са иностранством

мора имати слободу, ма колико било пожељно да се и у тој преписци служи домаћим језиком. Али ни у нашој Краљевини, са више мањинских језика, не може прописати општа употреба српско-хрватског или словеначког језика јер би се тиме вређао закон о народним мањинама. Ако би се пак употреба српско-хрватског или словеначког језика прописала за припаднике наше народности, они би били у горем положају него припадници мањина, јер би се ови у утакмици могли служити оним језиком (већинским или мањинским), који је с обзиром на народност муштерија у поједином случају „подеснији“, а они не (§ 54). Велика већина мишљења сагласила се са тим начелима.

§ 51. bb) Инвентар и биланс могу се писати било у посебну књигу било сваки пут засебно (§ 51). Ово одговара како садашњим трговачким законима, тако и практичној потреби у великим предузећима, нарочито где има подружница.

vv) Предлог у начелу, а према предлозима из трговачких кругова и према најновијем законодавном стању других држава, поред досадашњег начина књиговодства у повезаним књигама допушта и савремене начине књиговодства, као што су трајни конти, картотеке и сл. (§ 53). Техничко преимућство овог начина књиговодства је неоспорено и неоспориво, а у погледу јемства ради правилности, потпуности и прегледности даће се потребни прописи уредбом. То је подесније, јер се уредба лакше може изменити и попутити, ако би искуство или нови систем то захтевали. Опасност од лакшег криво-творења по новим системима није знатно већа — многи споре да је уопште већа — а још се смањила новим Грађанским парничним поступком и слободном оценом доказа. Ипак нацрт наглашава, да је трговац, који се служи тим начином књиговодства, дужан, да се стара о што већој сигурности против грешака, које би се могле десити због премале пажње, нехата, да не говоримо о злоупотребама.

Предлог не тражи да се књиге и прошивају јемствеником и потврђују влашћу. Довољно је за трговачко-правне сврхе да су повезане и пагиниране; тиме пак није речено, да пореска власт приликом наплаћивања таксе од књига ове не треба прошивати.

У том погледу ваља напоменути у једну руку да највишу сигурност дају сами системи књиговодства, и, међу трговцима, чињеница, да и друга страна води књиге, у другу руку да никакво потврђивање од ма какве власти не даје потпуне сигурности ни за стварну ни за формалну правилност књижења. Физички је немогуће да би икоја власт могла периодично прегледати све књиге свих трговаца; за стварни преглед не би имала ни довољно стручне спреме. Трговцима би пак њихове књиге дуго стајале код власти, опасност повреде пословне тајне била би велика. Потврђивање могло би се дакле стварно састојати само у томе, да би власт на исписаној књизи формално потврдила, да је књига исписана и ваљда још и то, да видних формалних мана у њој има или нема. Али пошто је позната

§ 59. ствар, да се у књиговодству и намерно и немаром много греша, а и то да посредне санкције стечајног и других процесуалних закона нису довољне, као и да § 215 К. з. не погађа све случајеве (нарочито с тога, што нема у виду нехат), предлог даје и посебну (дисциплинску)

казнену санкцију за неисправно вођење књига. Ако би се показало да те дисциплинске, од грађанског, а не од кривичног суда изречене казне нису довољно, извесне нарочито опасне повреде наређења о вођењу књига морале би се, новелом било кривичног, било овог законика, ставити под кривичне санкције у строгом смислу речи, као што је већ учињено у неким страним законима и нацртима.

§ 60. Уосталом §-ом 60 омогућено је издавање уредаба, којима би се, ако се покаже потреба, дали подробнији прописи о устројству и вођењу трговачких књига.

4) *Трговачке књиге као доказно средство*. Посебна наређења о доказивању трговачким књигама и њиховој доказној снази нису потребна с обзиром на прописе Грађанског парничног поступника.

ПЕТИ ОТСЕК

Прокура и трговачко пуномоћство.

I. Трговац може дати пуномоћство било лицима која су у извесној трајној вези са његовим трговачким предузећем, било другим лицима која нису у таквој вези (била она трговци или не). У први део трговачког законика, који даје наређења о трговцима и трговачком особљу улазе само прво поменута пуномоћства. О другима биће реч у облигационом праву. Само о односу међу трговцем и пуномоћником с једне и трећим лицима са друге стране је овде говор, унутарњи однос међу трговцем и пуномоћником (налог, службени уговор и т. д.) овде не улазе у обзир, а исто тако не законско заступање (заступник малолетног или душевно болесног трговца, законски заступници трговачких друштава).

II. *Прокура*. Прокура је најшире уговорно-трговачко пуномоћство. Њена је особина у томе, што њој према трећим лицима сам закон даје садржину и обим. Садржина је та, да прокуриста као заступник свога властодавца правно-ваљано обавезује, али и за њега стиче права у свима трговачким пословима, спадали они у редован круг рада тог предузећа или не (реч „ма које врсте“ у § 62 став 1). Ограничења у том погледу према трећим лицима не важе (§ 63).

§ 62. У погледу ограничења по обиму § 61 став 2 решава спорно питање, да ли је могуће прокуру дати за поједину подружницу, и то у позитивном смислу, ако се фирма подружнице разликује од фирме осталих трговачки настана. Но треба знати да и такав прокуриста може властодавца у пословању подружнице обавезати за чију његову имовину.

§ 61. Прокуру може дати само пуноправни трговац, а мора је дати изречно; спорно питање, да ли има прећутне прокуре, решено је негативно (§ 61). Не сматра се као ограничење садржине и обима прокуре, ако се да двама или већем броју лица тако, да је могу вршити само заједнички, што се често дешава ради сигурности; али, ако је трговац поставио више прокуриста, у сумњи сматра се, да нису колективни, него појединачни (арг. § 67 став 1).

§ 64. решава спорно питање, да ли прокуриста, па и други који пуномоћник може у име властодавца закључити уговор са самим собом, и то негативно, сем ако га је властодавац на то овластио.

§ 66. Да прокура не престаје смрћу властодавца, наређено је у интересу самога предузећа, наследници је могу одмах опозвати. То важи и за случај да ималац предузећа губи своје власност (падне под старатељство).

§ 67. Прокуру мора ради уписа у трговачки регистар пријавити сам ималац предузећа, но разуме се да мора потпис фирме дати сам прокуриста (§ 67).

Предлог није усвојио мишљење, да прокура настаје тек уписом у трговачки регистар; баш у хитним случајевима то не би било zgodно. Али ако се неуписана прокура опозове, не може се брисати, и за трговца наступе законске последице § 10, које може избећи само на тај начин, да накнадно прокуру пријави за упис и брисање.

III. Трговачко пуномоћство

§ 68. Израз „трговачко пуномоћство“ има два значаја: шири значи свако пуномоћство, које трговац да за вршење трговачких послова, ужи значи пуномоћство које од трговца прими лице, које има према бр. I извесан органски положај у трговачком предузећу, а није прокуриста. У овом смислу израз „трговачко пуномоћство“ се употребљава у § 68 и след.

1 Разлике према прокури ове су:

а) трговачко пуномоћство може дати § 71. и омањи трговац, облик није прописан; у трговачки регистар ово се пуномоћство не уписује, трговачки пуномоћник не сме потписивати фирму са додатком који би га означавао као прокуристу (§§ 68, 71).

б) Садржину и обим даје трговачком пуномоћству сам властодавац, и то тако, да вреде и према трећим лицима, у колико су им позната или би морала за њих знати (доказни терет сноси властодавац § 68 став 1 и § 69), Трговачко пуномоћство дакле није „формално“ пуномоћство, као што је прокура.

2) За случај да трговац садржину и обим трговачког пуномоћства није сам одредио, закон даје у §-у 68 став 3 извесна ограничења, а у §-у 68 став 1 и 2 диспозитивно одређује садржину трговачког пуномоћства. Према овим наређењима треба разликовати, да ли је трговачки пуномоћник постављен да води цело предузеће (генерално пуномоћство) или само поједине гране предузећа или да врши само трговачке послове одређене врсте. Треће лице може се дакле, ако њему није и не мора да буде познато да је пуномоћство друкчије зато, поуздати у то, да трговачки пуномоћник може вршити све послове и правне радње, које пословање *таквог* трговачког предузећа или вршење *таквих* послова обично собом доноси. Треће лице знаће што може да ради са трговачким пуномоћником, а и трговац зна у чему може пуномоћник да га обавезе, ако му ово пуномоћство није сам сузио или проширио.

Још треба нагласити, да трговачко пуномоћство вреди, ако није вољом властодавца проширено, увек само за оне врсте трговачких послова, који су основица предузећа или с овим конексни. То може трговачки пуномоћник у гвожђарском предузећу да за трговца купује брашно, стоку и т. д.; прокуриста то може.

3) Новину према садашњим законикима чини § 71 став 2, који има сврху да трећим лицима олакша саобраћај са трговцем.

§ 72. 4) У § 72 проширено је наређење данашњих трговачких законика, и то у интересу публике, која мора да се сме поуздати да са особљем у отвореном локалу ваљано склапа послове. Ако трговац жели да то законско пуномоћство ограничи, мора то учинити на начин који пада у очи („плаћање само на каси“ и сл.).

5) Пошто наше грађанско право већ данас на свим правним подручјима познаје начело непосредног дејства заступања, у предлог као сувишна нису унесена односна наређења досадашњим трговачких законика.

§ 74. 6) § 74 у сагласности са досадашњим трговачким закоником отступа од начела гр. права и наше предоснове гр. з., да фалсус прокуратор као и онај ко прекорачи своје пуномоћство, одговара само за штету, а није обавезан за испуњење. Трговачки саобраћај захтева и ту, редовно строжију, одговорност, коју је примио и немачки гр. законик.

VI. Трговачко помоћно особље. Првобитни нацрт је садржао и наређења о трговачким „намештеницима“. Но пошто је закон о радњама право службених односа помоћног особља исцрпно уредио у свом другом делу, не би било целисходно, да су службени односи помоћног особља трговца уреде и у трговачком закону. То вреди тим више, што највећи део трговца потпада под закон о радњама и што су прописи закона о радњама у највећем делу сагласности са наређењима, која је нацрт хтео прописати за трговачке намештенике.

Ипак ваља напоменути ово:

1) Појмови трговца у смислу закона о радњама, који полази са јавноправног гледишта, и овог предлога, који највећим делом уређују приватноправне односе, не подударaju се сасвим. Закон о радњама у свом § 1 и из своје области издваја приличан број врста предузећа, која су трговачка у смислу овог предлога. За њих дакле по самом закону о радњама не би важили његови прописи о службеним односима. Истина, помоћно особље извесних врста таквих предузећа закон о радњама својим § 433 став 1 подређује под II део зак. о радњама али не све врсте; на ове може се II део зак. о радњама проширити уредбом по § 433 став 2 зак. о рад. Пошто то до данас није учињено, помоћно особље у неким врстама трговачких предузећа данас је баш услед закона о радњама у горем положају но што је раније било у извесним правним подручјима (оно потпада под, већим делом јако непотпуне, прописе грађанских законика).

§ 75. Предлог за њих проширује право службених односа закона о радњама. Тиме је не само исправљена једна социјална неправда, него унапређено и изједначено право.

2) За извесне гране трговачких предузећа у погледу помоћног особља или бар за неке категорије помоћног особља постоје посебна наређења, на пр. за момчад на броду, за неке врсте железничког особља, рудара и слично. У те прописе овај предлог не дира; у колико нису дерогирани законом о радњама, они остају на снази.

3) Сам нацрт у свом другом делу даје извесна наређења за више функционаре деоничких друштава и друштава са огр. одговорношћу. Та наређења не дирају у закон о радњама.

VII. Трговачки заступници (агенти). 1. Приватноправни односи трговачких заступника нису уре-

ђени ни у једном од трговачких законика наше Краљевине, ма да су послови трговачких агената побројани као трговачки послови. Уређени су у предпредлогу према немачком трговачком закону. Али се у предлогу та наређења нису могла у целисти примити, пошто се немачки трговачки законик ослања на немачки грађански законик, који неће бити основ за предлог нашег грађанског законика. Овome је темељ новелирани аустријски грађански законик. Зато је за основ уређења заступничких послова узет аустријски закон о трговачким заступницима од 24 јуна 1921 године. Тај је закон у многим прописима, реч по реч сагласан са прописима, који вреде за (трговачко) помоћно особље, нарочито у погледу провизије. Ти прописи су сада садржани у II делу закона о радњама и ту готово нису мењани. Зато се овај предлог (§ 90) просто позива на њих.

§ 76. II. § 76 даје дефиницију трговачког заступника: за појам битан је трајан однос према другом, у чије име и за чији рачун заступник посредује или склапа послове. Овај трајни однос разликује заступника од посредника, а директно заступање од комисионара. Но тиме заступник још не би био различан од трговачког намештеника, коме је поверено посредовање или склапање послова за господара. Овде је разлика у томе, што је намештеник у службеном односу са господаром, а заступник у смислу овога отсека је самосталан трговац (он ради у циљу привређивања на свој ризико).

Као што у нашим трговачким закоником није уређено пословање заступника за трговачке послове, тако није ни за друге заступнике, који у туђе име и за туђи рачун, а не само за трговце, посредују или склапају нетрговачке послове о покретним стварима, правима или радовима. У животу чак се врло често дешава, да лице које посредује и склапа трговачке послове, за истог господара, па и за друге, склапа или посредује сличне послове који нису трговачки. Не би било целисходно, да се делатност заступника цени делимице по трговачком, делимице по грађанском праву, нарочито и зато јер је техника посредовања и склапања у обадва правца готово иста, а често може бити и споредно, да ли је поједини посао трговачки или не. За то ће се у уводном закону дати наређење, да се наређења VII отсека сходно примењују и за нетрговачке послове трговачког заступника, у колико се тичу поменутих предмета, и на лица, која нису трговачки заступници, али се у циљу привређивања баве посредовањем и склапањем нетрговачких послова поменутих врста.

Сам назив „трговачки заступник“ предлог употребљава за назив „трговачког агента“, неполажући ону важност на њега, коју му придају сами трговачки заступници. Друго лице, у чије име и за чији рачун заступник ради, у предлогу је названо „господар посла“. Мишљења нису дала бољи израз, за њега говори, да га употребљава црногорски општи имовински законик.

§§ 77—78. III. §§ 77 и 78 уређују дужности трговачког заступника. Напоменути треба ово:

1) § 77 став 1 аналоган је наређењима за комисионара. Став 2 поставља извесну забрану, сличну о оној, која вреди за трговачке намештенике, став 3

установљава одговорност заступника за кривљу лица којима се служи у својој пословној делатности. Строгост тога наређења оправдана је, јер господар посла нема могућности, да надзирава рад заступника тако успешно како би могао надзиравати рад својих намештеника. У осталом тиме је само проширена мисао § 1260 предоснове за грађански законик, у правцу, у које је проширена и код возарских послова и код послова јавних складишта.

§ 78. 2) § 78 изражава мисао да је заступник у сумњи само посредник, да је за склапање послова потребно нарочито овлашћење; разуме се да овлашћење може бити дато и претутно.

3) Што се тиче плаћања; која би трећа лица заступнику хтела учинити за господара, мисао је иста: потребно је нарочито овлашћење; али ако је трговачки заступник уједно и путник, начелно вреди наређења §-а 70 и за њега. Ради сигурности саобраћаја и за трговачке заступнике сходно вреди § 69.

4) И трговачки заступник дужан је господару посла извесну верност, ипак, пошто је самосталан трговац ова дужност не иде тако далеко као код трговачког намештеника. Зато је у §-90 наведен и § 225 зак. о радњама.

§ 79. Провизија је најчешћи, готово једини начин награђивања заступникове делатности. Аналогија са трговачким намештеником је у том погледу врло велика, зато се предлог овде може позивати на наређења, која закон о радњама даје за помоћно особље. Извесне измене ипак су потребне, јер је трговачки заступник самосталан трговац.

1) Док се висина намештеникове провизије у сумњи одређује према обичају у месту *господарева* настана, за заступника одређује се према обичају у месту *његова* настана; ако посебног настана нема, одлучено је његово пребивалиште.

2) Намештеник може у сумњи тражити накнаду свих издатака које учини за господара; трговачки заступник је самосталан трговац, зато не може тражити накнаду *општих* трошкова свога предузећа (кирија, телефон, осветлење, огрев, особље и сл.) али може тражити накнаду *посебних* трошкова учињених у интересу господара посла.

§ 81. 3) Трговачки заступник може тражити предујам на провизију и трошкове, за намештеника то не вреди, пошто се по себи разуме да мора господар намештеника поставити у стање да може радити у његовом интересу.

§ 83. Трговачки заступник као трговац има право у §-у 83 проширено и на *узоке*, као изнимка од наређења која су замишљена за трговачко право задржана. Заступник на име узорке добија са налогом за одређену употребу, па их због тога по општим начелима права задржања не би могао задржати. Та изнимка је потребна јер ће баш узорци често бити једини господарев предмет, на које заступник стварно уопште може вршити то право.

§§ 84. до 88. V. §§ 84 до 88 уређују престанак уговорног односа између господара посла и трговачког заступника. И ова наређења у суштини подударају се са аналогним наређењима за помоћно особље.

Главна разлика према праву намештеника је у томе, да стечај господара посла прекида уговорни

однос, што не вреди код намештеника. Ово је разликовање потребно зато, што стечајни закон намештеника донекле штити, док трговачки заступник као самостални трговац у стечају не ужива више заштите од других непривилегованих стечајних веровника. § 88 став 1 друга реченица само изражава исту мисао, која је и у другим случајевима призната у погледу дужности пуномоћника односно заступника.

§ 89. VI. И код заступника треба начелно признати могућност клаузуле о конкуренцији, али, пошто је он самосталан трговац, нису потребна толика ограничења, као код намештеника (пунолетност, минимална плата).

§ 91. VII. Круг наређења, која су принудно право, може бити код заступника знатно ужи него и код намештеника, јер је његов социјални положај друкчији.

VIII. ТРГОВАЧКИ ПОСРЕДНИЦИ

I. Посреднички посао је у српском и у далматинско-словеначком трговачком закону уређен као посао полуваничних лица. Посредник мора испуњавати извесне услове, који се тичу како његове личности тако и његове стручне способности; нису пак, нарочито у далматинско-словеначком закону, дата никаква наређења за посредничке послове незваничних посредника, ма да су исти послови оглашени за трговачке. Хрватско-угарски као и босански трговачки законик заузимају противно становиште; према њима је посреднички посао у главном трговачки посао као и сваки други. Предпредлог узео је извесну средњу линију и спојио полуваничност пословања са наређењима која су слична наређењима хрв. уг. и бос. трг. законика; у толико он отступа од свога извора, немачког тргов. законика. Нацрт за нови аустријски трговачки законик професора Писка узео је готово сва наређења немачког трг. зак., од њих отступа само у две тачке. Сматрало се за корисно, да се у предлогу трговачког законика даду прописи за посредничке послове без обзира на начин постављања. Признати треба да чистих посредника, лица која би се бавила искључиво или бар претежно само *посредовањем* трговачких послова, данас осим на берзама има врло мало. Али ипак није искључено да би се то занимање опет развило, па би онда постали потребни извесни прописи. За тај случај предлог даје наређења овога отсека, а тиме неће дирати у посебне прописе који вреде за јавно постављење посредника (§ 103).

II. § 92 даје дефиницију трговачког посредника. Разлика од намештеника је, да је самосталан трговац, од комисионара, да не ради у своје име, од трговачког заступника та, да не склапа послове него их само посредује и да није у трајном односу са налогодавцем.

III. §§ 93 до 97 дају наређења о дужностима трговачког посредника. Нарочиту пажњу треба скренути на § 94. Ако странка прими закључницу, у којој противна странка није означена, то значи да је пристала, да ће посао склопити са том странком. У томе је за њу извесна опасност, зато јој први став даје право да не мора склопити посао ако може против те странке истаћи основане приговоре, примера ради, у погледу солвентности. Став 3 још више штити

странку тиме што јој даје право да у извесним случајевима од самога посредника захтева испуњење посла. Тиме није искључено да по §-у 97 тражи и отштету од њега. Како посредник не би остао у неизвесности на неодређено време, он у таквом случају може тражити, да се странка изјасни, хоће ли од њега захтевати испуњење или не. И то се не тиче права на отштету. Последњи став решава случај кад би се противна странка јавила или би је посредник означио после истека рока из другог става. Ту има странка алтернативу; или може тражити испуњење од посредника или од противстранке. У последњем случају посредник више не одговара за испуњење него само за штету због неиспуњења, ако наине друга странка ипак не би испунила уговор.

§ 98. §-у 98. важно је наређење става 6; према којему право на посреднику застарева за три године (начело §-а 1415 предоснове Грађанског законика).

§§ 99—101. V. §§ 99 до 101 прописују дужности трговачког посредника у погледу дневника. Ти прописи не разликују се од постојећих.

Испуњавање ових дужности зајемчено је казном због нерета (§§ 59 и 99 став 2). Ову казну има да изриче суд, јер ће он код незваничних посредника бити оно надлежство, које ће најчешће имати прилику да опази неуредности. И у остаом за вођење и чување дневника вреде наређења као и за трговачке књиге (§ 99 став 2).

§ 102. Малим посредницима, који посредују само незнатне свакидашње продаје и куповине, не може се наложити дужност вођења дневника и издавања закључница. То би било тешко provedљиво, а нема зато ни правне потребе.

ДРУГИ ДЕО

ТРГОВАЧКА ДРУШТВА И ТАЈНО ДРУШТВО

Трговачка су друштва у строгом смислу речи, како је употребљена у овом предлогу, само она удружења више правних субјеката, којима је сврха, да, као посебна целина *под заједничком фирмом*, врше своје послове, било да су ти послови трговачки у смислу § 1, било да удружење, спада под наређења § 2, било да сам предлог удружење, основано у *извесном облику*, без обзира на предмет његова предузећа, оглашава за трговца. Облици трговачких друштава по нацрту ови су:

- 1) јавно трговачко друштво;
- 2) командитно друштво;
- 3) деоничко друштво;
- 4) друштво са ограниченом одговорношћу.

Удружење првог или другог облика је трговачко друштво само ако се бави трговачким пословима или одговара условима § 2, удружење трећег или четвртог облика трговачко је друштво без обзира на предмет предузећа.

Многи трговачки закони познају и пети облик, командитно друштво на деонице. Предлог није примио тај облик, јер га не познају садашњи хрватско-угарски и босански закони, јер га није уредио ни српски закон о акционарским друштвима из 1896 г., ма да га помиње српски трговачки закон (§ 39),

на чијем су подручју таква друштва и постојала, и јер у подручју аустријског трговачког законика, који за тај облик даје потанке прописе у нашој Краљевини не постоји ни једно друштво тога облика. Из свега тога може се закључити са приличном сигурношћу, да нема велике потребе за њим. И мишљења су у претежној већини тај облик означила као непотребан.

Али тиме што предлог искључиво набраја облике трговачких друштава, не намерава онемогућити друге које начине удруживања за обављање трговачких послова. Јасно је, примера ради, да се могу удружити два или више лица, да заједнички обављају коју од врста трговачких послова из § 1, а да она ипак чине јавно трговачко друштво, наине ако им *на то заједничко предузеће* није одмерен минимални порез (§§ 3 и 5). Поједини њихови послови, јер су другари (омањи) трговци и њихови послови трговачки цениће се по стварно и облигационо-правним наређењима трговачког законика, међусобни и друштвени однос другара по њиховом уговору, а у колико нешто уговором не би било одређено, по грађанском праву. Ипак су у предлог узета извесна наређења за један, најчешћи, облик удруживања за обављање трговачких послова на заједнички ризик, наине за тако звано „трајно друштво“. Ово друштво није трговачко друштво у строгом смислу речи, јер према другим лицима не иступа као друштво, већ иступа само један од другара, други остаје тајан, оно нема ни заједничког имена, трговачке фирме. Разлог, за кога је тај облик удруживања уређен у предлогу, у томе је, што је тај облик типично трговачки, па су се за њега у току времена развиле посебне норме, које прилично отступају од прописа грађанског права о друштвима.

Питање је, да ли треба унети наређења за „друштво за почасне спекулације“. Садашњи наши трг. законици имају их, али врло непотпуно. Они заправо истичу само два засебна прописа, који отступају од општег грађанског права, наине о солидарној обавези другара из послова, које склапају сви заједно или преко заједничког пуномоћника, и о деоби добитка по главама, а не према вредности улога. Први пропис по садашњем трг. облигационом праву и онако вреди, а други је диспозитивне природе он важи само ако није друкчије уговорено, и он би се могао унети у облигациони део трг. законика, како је то, примера ради, учинио нацрт професора Писка за нови аустријски трговачки законик. Према томе за „друштво за почасне спекулације“ биће довољни прописи (новог) грађанског законика; и већи део мишљења се изјаснио у том правцу, а нарочито истакнуто је, да ваља као диспозитивно право примити деобу добитка по главама, како је то удешено за јавно трговачко друштво у § 124. Споменути ваља, да од новијих закона и нацрта та друштва уређује само лихтенштајнски закон.

У предлог намерно нису примљена посебна наређења за привредне организационе облике вишег степена, као што су картели, синдикати, концерни, трустови, заједнице интереса и т. д. Ове се организације често стварају било у једном од облика удружења, који су уређени у предлогу, било у виду привредних задруга, а врло често и у виду простог друштва по грађ. праву, где велика независност уговорачима даје довољно слободе, да уговор удесе према посебним приликама сваког посебног случаја.

На пољу приватног права дакле за ове организације нису потребна засебна наређења. Што се тиче њиховог утицаја на привредни живот уопште, који може бити и добар и рђав имали би се, уколико још не постоје, донети засебни закони. Тако ради и страно законодавство.

ПРВА ГЛАВА

Јавно трговачко друштво

ПРВИ ОТСЕК

Оснивање

§ 104. У појму „друштва“ је, да не може постати ако се не удруже бар два лица у извесну сврху. То вреди за сва трговачка друштва; а тако и да имају фирму. Посебно обележје *јавнога* трговачког друштва јесте, да сваки од његових чланова, другара, неограничено, т. ј. целом својом имовином, одговара за друштвене обавезе, т. ј. за оне, које настају у пословању заједничког предузећа. То обележје ваља дакле истаћи у дефиницији; солидарност, директност, примарност обавезе постоје и код командитног друштва.

Нацрт не одређује, како јавно трговачко друштво постаје, него само шта је потребно, да се извесно удружење сматра за јавно трговачко друштво. Не тражи се дакле изречан уговор, дакако још мање, да би морао бити писмен. Сама чињеница, да, рецимо, три сина наследника трговца појединца под његовом фирмом наставе трговање, ствара јавно трговачко друштво. Посебан — писмен — уговор, како га тражи француски трговачки законик и законици, којима је он основа, по предлогу, у складности са немачким трговачким законом и другим новијима није потребан, јер сам предлог даје подробна наређења о томе, шта вреди међу лицима, која на тај начин воде трговину и шта вреди према трећим лицима. Тај систем има поред једноставности, још и то преимућство да трећим лицима даје што већу сигурност, пошто њима одговара од самог почетка друштвеног рада не само друштвена имовина него и сви другари неограничено. С тога гледишта брисани су §§ 127, 128, 131, 132, П. П. С тим су задовољна и сва мишљења сасвим једног.

Јасно је овом дефиницијом изражено и то, да друштво постоји и пре уписа у трговачки регистар (види § 105 став 2 тач. 4 и § 126).

Други став пречишћава једно спорно питање. Већ из првог става произлази, да другари могу бити и физичка и правна лица. Али како предлог не улази у толико спорно — питање појма правног лица — то је ствар грађанског законика и науке могло би бити сумњиво, да ли трговачка друштва, чија је правна природа такођер врло оспорена, могу бити другари јавног трговачког друштва. Питање се и у правним подручјима наше Краљевине решавало различно, у подручју аустријског права већим делом позитивно, у подручју хрватско-угарскога негативно. Предлог питање решава у начелу позитивно, али са једним ограничењем; само већ *регистровано* трговачко друштво може бити другар јавног трговачког друштва. Ово ограничење је потребно, јер нема сумње да учествовање једног друштва као другара јавног трговачког друштва, ма како оно било економски потребно, ствара заплетене и сложене односе, па је ради правне сигурности важно, да су бар

правни односи код појединих другара — друштава јасни и опште познати, а то се постиже регистрацијом. Доследно су обзиром на § 104 став 2, додата извесна наређења и на другим местима (на пр. § 105 став 2 и §§ 107, 117, 128, 136 т. 4 и т. д.).

Предлог није примио § 105 став 2 (§ 126 став 3 П. П.), јер не се у уводни закон унети опште наређење да је опште грађанско право супсидијарно правно врело за трговинске ствари. У § 105 додата је, по аналогiji § 40 т. 3

(предмет предузећа), а § 106 стилизован је према § 107 (П. П. § 129 став 2), тако, да обухвата сваку измену у оним тачкама које се морају уписати у трговачки регистар, иначе регистар не би био исправан.

ДРУГИ ОТСЕК

Правни односи између другара.

За уређење правних односа *између другара* вреди начело слободе. Своје унутрашње односе другари могу уредити како желе, разуме се, у границама општих правних прописа и природе јавног трговачког друштва. Наређења, која предлог даје у том погледу, у начелу су диспозитивне и суплеторне природе, она вреде уколико другари не уговоре што друго. Они могу, у том погледу, свој уговор и у свако доба мењати, за то није ни одређено да свој уговор поднесу регистарском суду, већ само да пријаве оне тачке које се морају уписати

у регистар и објавити (§§ 105, 106). Одредбе уговора о односима између другара и између другара не тичу се трећих лица. За односе између њих и друштва као и за односе између њих и другара предлог даје наређења, која се самим уговором другара не могу мењати, ма да нису принудно право у том смислу да се не би могла мењати уговором између трећег лица и друштва или другара (види трећи отсек).

Да би материја јавног трговачког друштва била што исцрпнија обрађена самим трговачким законом додата су извесна наређења, која је немачки трговачки законик могао изоставити позивањем на немачки Г. З., где је (обично) друштво савремено уређено; прописи нашег постојећег грађанског права у том погледу нити су довољно савремени нити потпуни. Зато су нарочито унесени §§ 109, 110, 113, 116.

Предлог у ставу 3 изречно признаје § 109. могућност, да се улог састоји из рада или других услуга. Улог може бити све што за друштво има вредности, на пример кредит, који неки од другара лично ужива као вредан и честит човек, обављање извесних послова (вођење књига, надзор у друштвеној фабрици и сл.). Како ће другари такво сарађивање без приноса имовинских предмета, који се дају проценити у билансу, уважити за деобу добитка или губитка или код поделе друштвене имовине, њихова је ствар, предлог и у том погледу даје само диспозитивна наређења.

Речи, „ако се смањило без његове кривње“, значе: без противзаконног или противуговорног изузимања од стране другара (в. § 111), дакле нескривљеним губитком у пословању, незгодом (изгорела је кућа, фабрика).

Другар може задоцнити давањем § 111. свога улога (§ 109), може да не преда на време друштву, што је за њега примио, може изузети из друштвене имовине, што или када не би смео.

Од тога друштво може имати штете. За сву такву штету другар одговара, дакле на пример, и онда, када није на време обавио који посао, који се (у виду улога) обавезао обављати, или када је примио за друштво, робу, па је није на време предао у друштвени дућан и т. д. Да ли има штете и колика је, мораће да докаже друштво. Али ако се ради о новцу, другар је, и без опомене (разлика од грађанског права) и без доказивања штете, дужан платити камате од часа, од која у задоцњењу односно кога је новац противправно изузео или задржао; друштво може и у том случају тражити већу штету, али у колико прелази камату, мора је доказати. Досадашњи трг. законици изречно су уређивали само случај са новцем; наука и пракса признавале су право на оштету и у другим случајевима, који су сада обухваћени.

§ 112. Ради се о трошковима које другар учини у име друштва (путни трошкови, плаћање дугова за друштво и сл.). Речју „штета“ није мишљено оно, што другар не заради напосе за себе јер је радио за друштво, за тај рад му је ако није друкчије уговорено, награда и накнада његов удео у добитку. Али би овамо на пример спадао трошак лечења због незгоде на путу за друштво или накнада трошкова за посебно одело, које је потребно за известан рад у друштвеним пословима и т. д.

§ 113. Другар одговара за друштене обавезе целом својом имовином, за то му се за његов рад у друштву не може наложити већа брижљивост, но што је он обраћа својим стварима. Али другар није ослобођен одговорности за велику немарност: он може бити и веома немаран у својим стварима у друштвеним не сме. Предлог није преузео пропис садашњих законика, да другар не може пребијати штету, коју је својом кривњом нанео друштву, са користима, које је друштво имало од његове делатности у другим случајевима; то је наиме сасвим јасно. *За рад за друштво* је обавезан по закону и уговору, користи из тог рада припадају друштву, а само посредно њему, кривња и штета од ње његове су: он штету не може пребацити на другаре који нису криви.

§ 114. Забрана утакмице знатно је проширена по жељи неких мишљења, а у складности са наређењима, датим за чланове управе деоничког друштва. Према томе је удешен и § 115.

§ 116. Чланство у друштву састоји се, поред дужности из права управљања и из имовинских права. Пошто јавно трговачко друштво почива на личном поверењу између другара, од којих начелно сваки поједини може обавезивати друштво па тиме и остале другаре, јасно је, да поједини другар, без престанка осталих другара, не може пренети своје право управљања. Он не може, примера ради, ни сам примити новог члана у друштво, па ни као заменика за себе. Што се тиче имовинских права, ваља разликовати: самим својим уделом у друштвеној имовини поједини другар не може располагати, а да не дира и у интересе осталих другара, зато не може тражити ни деобу — све докле друштво или чланство у њему постоји. Али другар из чланства има и имовинских права, чије остваривање нема тога значаја, таква права може преносити. После престанка друштва или свога чланства у друштву пак другар може, пошто баш

нема више заједничке друштвене сврхе, преносити и она имовинска права, која су непреносива докле постоји друштво односно другарево чланство; разуме се да може и раније склопити уговор о преносу тих права, али само за тренутак престанка друштва односно свога чланства. Што се тиче напосе потраживања из пословодства, може бити таквих, која се могу остваривати и пре престанка друштва односно чланства, јер одмах доспевају, па и таквих, која ће се ликвидирати тек о престанку друштва односно чланства у друштву.

§ 117. Ако другар није физичко лице, могле би настати потешкоће у погледу вођења **став 2.** друштвених послова, то јест у погледу унутрашњег управљања друштвеним пословима (пословодство), као и у погледу спољних друштвених послова, т. ј. преузимања обавеза и стицања права (заступство). Зато предлог наређује да ће такав другар морати да одреди (физичко) лице, које за њега врши ове функције. Зато, што су у томе интересирани и остали другари, такав заступник може се одредити само са њиховим пристањем. Ако се не могу сложити, а уговор не допушта надгласавање, несагласност била би повод за престанак друштва.

§§ 118-119. Разуме се, да другари могу уговорити, да ће **пословно** вршити по два и два од њих (често у животу), или да ће у редовним пословима сарађивати по два, а у важнијим сви и т. д. У погледу спољашњих односа види код **§ 129.** Законску изнимку, суделовање свих другара, којима није одузето пословодство, садржи **§ 119 став 2,** али и то је диспозитивно наређење.

§ 120. Из наређења става I произлази, да је пресуда конститутивна: тек правоснажном пресудом другар губи право на пословодство, но став II води рачуна о томе да разлози за одузимање власти за пословодство могу бити врло хитне природе. Додуше већ по Закону о извршењу и обезбеђењу у том случају није искључена привремена наредба, али ипак је умесно, да се то напосе истакне, а нарочито то да такав предлог може ставити и поједини другар. Закон о извршењу и обезбеђењу даје довољне мере против злоупотребе тога права. Ако би услед привремене наредбе друштво остало без лица које може вршити пословодство то може бити и онај другар који је ставио предлог, прокуриста, генерални пуномоћник — суд ће друштву поставити скрбника. Стављање предлога за одузимање пословодства према томе, без односног споразума другара, нема дејство, да сам предлагач може водити послове; то може само ако је већ раније могао. Ваља водити рачуна о томе, да је и он странка, а пресуда још није изречена, па и о томе, да ће живот таквог друштва вероватно бити кратак: престанак.

Став 3 позитивно решава спорно питање, да ли се другар може одрећи своје законске дужности пословодства, а позитивно зато, јер ће се другар иначе послужити правом отказа или правом из §-а 138.

§ 121. Контролна права не могу се уговором искључити. То би било, пошто сваки другар одговара целом својом имовином, некако против добрих обичаја. Но разуме се, да другар није присиљен, да своја контролна права и врши. Надлежан за принуђивање осталих другара, да омогуће вршење контролних права, може бити Срески

суд. Положај је већ по самом Закону сасвим јасан, регистарски суд не може учинити више по средњи суд, а овај је странкама ближи. У претходном §-у ствар је сасвим друкчија, тамо се ради о спорним чињеницама и одлукама, пресудним по друштво.

§ 123. Предлог је, према 120 П. П. 144., право персоналних трговачких друштава унео појам, „Kapitalanteil“, само га изражава не речима „удео у главници“, него речима „рачун главнице“. Имовина друштва се ствара из улога, које другари унесу у почетку друштва, она се повећава даљим уложима и оним делом добитка који другари не изузимају, она се смањује губитцима и оним изузимањима, која другари изврше на основу закона и уговора. За сваког другара ствара се у почетку друштва засебан конто (рачун), који изражава новчану вредност његовог улога, свота свих ових рачуна значи новчану вредност друштвене имовине, главницу друштва. Али ова главница код персоналних друштава, с обзиром на личну одговорност другара, није нека, према трећини, извесним износом стално одређена свота, она се може добитцима и губитцима, новим уложима и изузимањем мењати, као што се могу мењати и рачуни главнице појединих другара. Могуће је и то, да у току друштвеног трајања постају нови рачуни главнице ако на пример другар, који није дужан унети (имовински) улог не изузме цео свој удео у добитку, а поједини рачун главнице може постати и пасиван, на пр., ако другар још није допринео свој улог, а друштво има губитак, или ако је рачун главнице мањи од износа губитка (§ 124 став 3). Баш и стога што се рачун главнице може мењати и што може постати и пасиван, види се, да се ту ради само о рачуну, а не о каквом стварном уделу било у појединим предметима, из којих је састављена друштвена имовина, било у друштвеној имовини као целини, а исто тако не о каквом мерилу за обим других чланских права (за управљање). Јасно је, да сви другари, и они са пасивним рачуном главнице у оквиру закона и уговора имају права да, као пословође, и заступници располажу са појединим предметима друштвене имовине и са целом имовином, да поједини другар право на вођење послова и на заступање друштва не добија и не губи у сразмери свога рачуна главнице. И баш да би се то што јасније изразило, у нацрту је употребљен израз „рачун главнице“. Правни значај имају рачуни главнице за друштвеног трајања у толико, што се, ако није друкчије уговорено, добитак или боље речено, један део добитка дели у сразмери рачуна главнице (§ 124 став 1), и што другар може, и без обзира на губитак у ранијим годинама, изузимати до 4% свог рачуна главнице (§ 125). После престанка друштва, у ликвидацији ови рачуни добијају већу важност, јер по њиховом сразмеру дели се чиста имовина (§ 158), и по тој сразмери морају другари, чији је рачун главнице пасиван, покрити мањак, који се појави, ако се активни рачуни не могу подмирити из чисте имовине (§ 159). То сходно вреди и онда када се врши обрачун у доба са појединим другаром који испадне из друштва.

Став 3. Предлогом је допуштено, да другар, чији се улог састоји само у раду и у другим услугама за друштво, не учествује у губитку, на пр., другар, који је примљен у друштво због свога чувеног имена као стручњак или који друштву пружа користи тиме што ужива велики лични кредит; не треба нагласити, да патенти, ауторска права и слична

не материјална права нису услуге у смислу тог наређења. Даље предлог не иде: ко има улог, чија се вредност може поставити у биланс, не може бити ослобођен удела у губитку. То не би било правично, јер он добија за свој удео у капиталу и оне 4% „камате“ по §-у 124. Осим тога стоји и то: појмовно не може бити друштва, у којем би поједини члан учествовао само у губитку. Став 3 је уосталом принудно право (§ 108).

Став 4. Може бити другара, који у друштву раде више него остали другари, они често примају одређену (уговорену) награду. У колико није друкчије уговорено, таква се награда сматра, као дуг друштва: докле награда није покривена, нема добитка, она повећава губитак. Но без споразума ниједан другар за свој лични рад не може тражити посебну награду.

Предлог отступа од садањих трг. закона у толико што се законске односно **§§ 124—125.** уговором одређене „камате“ рачуну главнице прописују само ако се по билансу показао добитак, приписивање неких фиктивних камата стварно нема смисла и само компликује књиговодство (124 став 1). Но тиме није спречено, да другари, — и ако није било добитка изузимају „камате“ на терет свога рачуна главнице, јер треба водити рачуна о томе, да у највише случајева живе од свога учествовања у друштву (§ 125). Такво изузимање уважиће се у рачуну главнице (§ 124 став 2).

Реченица друга, даје само правило **§ 124.** на интерпретацију нејасних уговора. **Став 3.** шава се наиме, да се уговором одреди само сразмера удела у губитку или само сразмера у добитку; у таквом случају сматраће се, ако је ствар сумњива, да се сразмера односи и на добитак и на губитак.

ТРЕЋИ ОТСЕК

Правни односи друштва и другара према трећима

У погледу правних односа између другара је начело слободан уговор, а у односу према трећима уговор између другара не може имати дејства у колико закон то не допушта или у колико треће лице не призна, да уговор другара вреди и за њега.

Због тога се наређења овога отсека уговором између самих другара не могу мењати друкчије но што допушта сам закон.

Три су тренутка којима друштво може **§ 126.** почети да правно постоји у односу према трећима: *најранији* када је почело радити, *најкаснији*, када је регистровано, а друштво може у пријави као дан постанка означити за упис и други који дан у том међувремену. Према трећима вреди најранији тренутак: ма да би другари пријавили други који дан или дан уписа, свако може доказивати, да је друштво већ раније радило, дакле постојало. Не треба напомене истаћи, да су и припремни радови већ рад *друштва*.

Измењен је према Н. 124. и П. П. 148 **§ 127.** у два правца 1) што је јасно речено, да може друштво под својом фирмом а не само поједини другари као странка иступати и пред управним властима и. пр. у обртним и пореским стварима; 2) што је, обзиром на § 16 новог закона о извршењу и обезбеђењу, изостављен други став поменутих параграфа.

Додат је § 127 нов став, којим је изражено да другар као умешач друштву може приступити. То је целисходно због тога, што судови у извесним правним подручјима Краљевине, полазећи са гледишта, да јавно трговачко друштво није правно лице, поједином другару не признавају право споредног умешања. Предлог не улазећи у теоријски толико спорно, а практично прилично мало важно питање, да ли је јавно трговачко друштво правно лице или не, сматра за потребно, да се другару право споредног мешања изречно призна, јер другар, који нема право заступања друштва, без права споредног мешања не би имао никаквога утицаја на тог парнице између друштва и трећег лица, ма да се због његове солидарне и неограничене одговорности у свакој таквој парници ради и о целој његовој имовини.

§ 128. Даје повода за два важна питања:

1) (став 1) Начело је, да сваки другар као појединац може заступати друштво. Уговором један или више другара могу бити искључени од заступања.

По дикџији Н. 125, спорно је, могу ли бити искључени од заступања сви другари или не. Додатак у ставу 1 и то питање решава негативно.

2) (став 3) Нацртом је изражена мисао, да је само код *скупног заступања* (став 2) допуштено замењивање појединог другара прокуристом. Н. 125 став 3 изражава се нејасно. По њему могло би се и мислити, да је и код појединачног заступања могућно везивање другара са прокуристом. П.П. 149 став 3 то чак управо изражава, ма да противно, у смислу овога предлога, уче најчувенији немачки коментатори. По самој логици немогуће је рећи, да је другар, који може заступати *сам*, *везан* за прокуристу; онда баш не може заступати сам, то је већ скупно заступање; ако би од више другара сваки могао друштво заступати само у вези са прокуристом, а не и у вези са другим другаром, јасно је, да господар тога друштва не би били другари, него прокуриста. Ако ниједан од другара није толико стручан, да може друштво заступати сам или скупно са другим другаром, или ако другари један у другог немају поверења, на поставе прокуристу, очигледно је, да међу њима не може постојати јавно трговачко друштво, којему је основ широко међусобно поверење. У таквом случају на месту је командитно друштво, а „прокуриста“ у њему биће јавни другар с правом послодавства и заступања. Узгредно може се додати, да су мишљења по том питању била врло подељена.

Став 4. „Свака измена у погледу власти за заступање“. Разуме се, да се ту не ради о промени у обиму власти за заступање, јер је то искључено по § 128 став 2, него овде улазе случајеви као: другар имао је власт појединачног заступања; а даје му се скупно заступање (или обратно), био је искључен од заступања, а даје му се, имао је власт заступања за једну подружницу (§ 129 став 4), даје му се за све настане (или обратно) и сл.

Став 2 додат је ради саобразности § 130. са § 120.

§ 131. У њему је одређена одговорност другара за обавезе друштва. Она је, у вези са § 104, неограничена, солидарна, непосредна (директна) и примарна; другар одговара непосредно веровнику, не само друштву, веровник може га тужити за обавезе друштва и ако не тужи друштво. Дикџијом овог параграфа изражено је дакле, да ве-

ровник може тужити било само друштво (§ 16 закон о извршењу и обезбеђењу), било поједине или све другаре, било друштво и поједине или све другаре.

Став 2 отступа од Н. 129 и П.П. 153, § 132. јер мора бити у складности са нашим грађанским правом, које се разликује од немачког грађанског права. § 135. Види образложење § 404.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

Престанак друштва и чланства у друштву

§ 136. Чланство може престати за све другаре заједно, онда је реч о престанку *друштва*, а може престати и поједином другару, док остали, ако их има више од једног, продужују друштво. У погледу питања да ли друштво престаје самим наступањем чињенице, за коју предлог веже престанак, или тек поделом имовине, видети образложење за VI отсек главе о деоничким друштвима (III глава).

Предлог не решава спорно питање, да ли се уговором могу одредити и други узроци престанка друштва. То се не чини потребно, прво зато, што предлог даје довољно могућности, да сви другари или и поједини другар проузрочи престанак (§ 136 т. 2, 6, 7), друго зато, што се престанак *ipso iure* може везати само за неоспориве чињенице, као што су т. 1, 3, 4 и 5. Ако се може оспоравати само постојање чињенице (н. пр. постигнуће или непостизивост сврхе), за време докле траје парница, не би било извесно, да ли друштво постоји или не, јер пресуда би морала бити деклараторна (са дејством *ex tunc*). То би било врло незгодно по другаре и по трећа лица. По нацрту је положај јасан. Пресуда по § 138 дејствује тек од тренутка своје правноснажности, она је конститутивна.

§ 139. Израз „приватни“ веровник којег другара (Н. 135) већ П.П. 159 заменио је изразом „веровник појединог другара“. И једним и другим изразом мишљен је веровник, који не тражи намирење из имовине друштва, било да не може, јер му *друштво* ништа не дугује, било да неће, јер му је угодније држати се одређеног другара него да измирење тражи из имовине друштва.

Нов је став 2 према Н. и П.П. који су се, бар први, могли ослонити на немачки грађански законик. Наши грађански законци, па и садашња предоснова нашег грађанског законика, у том погледу не задовољавају, зато се морало додати ово наређење. Но удео другара у предметима друштвене имовине само није самосталан објект извршења; извршење се у суштини води по ставу 1 на његову вредност у новцу.

Речи „ради наплате новчане тражбине“ у ставу 1 додате су, да би било јасно, да веровник не може отказати друштво, ако је н. пр. безуспешно остало извршење ради *предаје* одређеног имовинског предмета.

Олакшава одговорност другара, који § 140. би даље вршио послове друштва, ма да је престало. Без овог наређења другар из пословодства не би одговарао по § 113, него по општем грађанском односно трговачком праву; јер пословодство у престалом друштву припада ликвидаторима, а делокруг ових је ужи од делокруга другара пословођа, (§ 156 став 1).

§ 141. Због веће јасноће додате су речи „пошто је прихватио наследство“. По Н. 137 и (Пп 161) је наиме спорно, да ли дужност наследника, да, у хитним случајевима, врши функције умрлог другара, наступа самим позивањем наследника (смрћу другара) или тек пошто је изјавио, да прихвата наследство. У интересу осталих другара ваљда би боље било да се спор реши у првом смислу, али би то тешко и често неправично погађало наследника, који за то не би био у могућности; јер се н. пр. не бави таквом врстом послова; јер је отсутан и т. д.

§ 142. Ставом 2 рашчишћено је једно до сада нејасно питање, према пољском трговачком законнику. Другари могу и после престанка друштва у одређеним случајевима друштво наставити, али у интересу других лица (веровника, наследника) морају одлуку о том донети у кратком року. Речју „остати“ (иа другим местима наставити) изражено је да се не ствара неко *ново*, већ продужује старо, дотадашње друштво; није потребно уписати нову фирму, не ради се о преносу имовине на нов правни субјект, V. и под §-149.

§§ 143. Нови су према Н. и П. П., који су, и 144. бар први, основани на немачком грађанском законнику. Предлог се угледа на нацрт професора Писка, али водећи рачуна и о Л. 714. У осталом наређења ових параграфа неће задавати потешкоћа: § 143 ставом 2 јасно је изражено, шта бива са уделом у друштвеној имовини испалог другара, коме је вредност по његовом рачуну главнице исплаћена: никакав правни акт пренашања није потребан, јер удео прирасте осталим другарима силом закона. То би за већину случајева и онако вредело по општим начелима грађанског права, али било би сумњиво у случају § 147. Дан, за који ће се саставити биланс (§ 143 став 1), одређен је тренутком испадања другара из друштва (§ 142).

§ 145. Н. 139 (П. П. 163) није се могао примити без оних измена, које изискују наследно право неких наших садашњих па и наше предоснове грађанског законика. По том праву наследник може заоставштином располагати тек пошто му је суд уручио наследство, раније постоји лежећа заоставштина *hereditas jacens*; ова је дакле управо другар, за њу се управа врши под надзором суда. Према томе рок за изјаву захтева по ставу 2 и 3 не може тећи од дана смрти другара или од другог којег доцнијег дана, него тек од дана уручења, по тиме, разуме се, наследнику није забрањено, да захтев изјави и пре уручења. Ради потпуне јасноће, да изјава наследника, да неће учествовати у друштву, није отказ у смислу § 137, у ставу 2 речено је, да обрачун и деоба на основу такве изјаве нису везани за отказни рок. Став 5 води рачуна о томе, да учествовање наследника као командитора по друштво махом неће бити толикога значаја, коликог је било учествовање умрлог другара (неограничена одговорност, често и рад у друштву), зато се допушта друкчији уговор у погледу удела у добитку. Разуме се, да је ту мишљен уговор, склопљен пре смрти другара, са њим; његов наследник може са осталим другарима у сваком погледу слободно уговорати.

§ 146. Према Н. 140 (П. П. 164) измена је у томе, што су у реченици „суд може место престанка друштва изрећи искључење“ изо-

стављене речи „место престанка“, да се не би мислило, да суд може нешто изрећи што се тужбом и не захтева. Положај је, у вези са § 138 овај: сваки поједини другар може (по § 138) тужбом захтевати, да суд изрекне престанак друштва, а суд може, у том случају, изрећи *само престанак*: сви *остали другари* (без онога који је дао повода за искључење) могу тужбом захтевати искључење, суд може у том случају изрећи само искључење.

§ 148. Ставом 2 олакшана је пријава ради уписа у трг. регистар. У њој би заправо морао да учествује и испали другар односно његови наследници.

§ 149. Знатно је проширење наређења Н. 144 (П. П. 168) и то у два правца:

1) продужењем друштва, престалог отварањем стечаја над његовом имовином, могуће је не само у она два случаја која помиње Н. 144 (принудно поравнање у стечају и предлог стечајног дужника), него у свим случајевима скидања стечаја, могућним по нашем стечајном закону; изузет је само случај по § 178 став 2 стеч. закона;

2) и у другим случајевима престанка могуће је друштво продужити, докле има неподељене имовине.

Важност ових наређења је у речи „продужити“: не постаје ново него даље траје старо друштво, нема преноса имовине, обавезе друштва и другара трају даље, зато у таквом случају и не вреде наређења о застаривању (§§ 163 и 164) за оне другаре, који остају у продуженом друштву.

ПЕТИ ОТСЕК

Ликвидација друштва.

Послевица престанка је обрачун (између другара) и деоба (друштвене имовине). На који ће се то начин постићи, ствар је споразума, ако друштво није престало отварањем стечаја над његовом имовином. Само у колико споразума нема, вршиће се ликвидација по наређењима овог отсека. Али то вреди само у односу међу другарима, према трећима начелно даље вреде наређења 3. отсека (§§ 160, 150 став 3).

§ 150. Став 2. Отказ веровника појединог другара и стечај појединог другара проузрокују престанак и ликвидацију друштва. Ликвидације неће бити, ако остали другари наставе друштво или ако једини преостали другар преузме предузеће (§§ 142 и 147). У тим случајевима веровнику или стечајној маси исплатиће се оно, што припада испалом другару. Пристанак веровника или управитеља стечајне масе није потребан, нацрт погодује одржање предузећа као привредне јединице. Ако се предузеће не може одржати на поменуте начине, могуће је троје: Ако нема друкчијег уговора, спровешће се редовна ликвидација. Ако су другари већ пре престанка друштва уговорили други начин обрачуна и деобе, и веровник (управитељ стечајне масе) мораће се тиме да задовољи. Али ако би другари тек после престанка редовну ликвидацију хтели да замене другим начином обрачуна и деобе, то не могу без пристанка веровника или управитеља; они замењују испалог другара, а његова сагласност била би потребна за такав уговор.

Измене према Н 146, 147 (П. П. 170, §§ 151—152. 171) само су редакцијске, а поред тога објашњено је, да постављање и уклањање ликвидатора врши регистарски суд у ванпарничном, јефтинијем и бржем поступку.

§ 136. Ставом 2 решено је питање, да ли у ликвидацији може бити прокуре, и то потврдно. Али разуме се, да овим прокура не може прећи ограничења која нацрт у ставу 1, даје за саме ликвидаторе. Поред тога, за прокуру вреди и ограничење §-а 62 став 2.

Допуна је Н. 154. да ће ликвидатори на крају сваке године *ликвидације* саставити биланс (дакле не на крају сваке раније пословне године, јер ова не мора да се подудара са годинама ликвидације).

§ 158. Одступајући од Н. 155, а у сагласности са П. П. 179, прва реченица става 2 *доушша*, а не наређује привремену деобу вишкова. Споразумно може се таква увек вршити.

Речју „уколико“ у ставу 3 објашњено је одступајући од Н. и П. П., да ће се деоба због спорова обуставити само уколико је то потребно, н.пр.: спор се води између два поједина другара, а не тиче се осталих.

Предлог је израђен по угледу на § 135 Пискова нацрта, па у начелној складности са немачким грађанским закоником. Сврха му је да објасни, као диспозитивно наређење, доста сложено обрачунавање, кад се на основу завршног биланса појаве активни и пасивни рачуни главнице. Пазити ваља при томе, да то обрачунавање није посао ликвидатора (овај је одређен у § 156), већ самих другара.

Чувара књига и списа одређује *спески* суд, у чијем је подручју седиште друштва, јер овај суд боље познаје прилике и личности места, где је било седиште друштва, и где ће се без сумње најчешће чувати књиге. Ради експедиције име чувара саопштиће се регистарском суду.

Додат је по § 138 Пискова нацрта; § 162. он одговара схватању, да је имовина друштва и у ликвидацији засебна имовина, докле није стварно подељена.

ШЕСТИ ОТСЕК.

Застара

У ставу 2 напомена је споменуто отварање стечаја зато, што се ово, према § 82 Стечајног закона, не уписује, него забележава у трговачки регистар.

Последњи став нов је. Објашњено је, према Л. 729 III. 591, да се тиче само оних захтева између другара, који проистичу из друштвеног односа.

§ 164. Став 2, према Пискову нацрту 141, решава једно питање, које би на основу наших грађанских законика могло бити спорно; Н. могао је то наређење изоставити, јер га садржи немачки грађански законик, П. П. повео се за њим. Непотребан је Б. П. 185, јер је и онако јасно, да петогодишњи рок застаре не важи за потраживања друштвених веровника против друштва; они могу друштво тужити и после истека пет година иза уписа престанка, докле ликвидација или други начин обрачуна и деобе нису окончани, јер друштво, ма да у ликвидацији ипак још постоји као посебна

имовина до тога окончања, престанком оно само више не води трговачко предузеће у циљу привређивања.

ДРУГА ГЛАВА

Командитно друштво.

Између јавног трговачког и командитног друштва битна је разлика та, да у командитном друштву у погледу одговорности према трећима има две врсте другара: једнога или више њих, који одговарају *неограничено* као и јавни другари (лично одговорни другари, у науци употребљава се израз „комплементари“), и једнога или више њих, који одговарају ограничено, дакле не целом својом имовином (командитори). То је изражено у дефиницији.

У погледу учествовања командитора у друштву ваља, с обзиром на његову ограничену одговорност, још строжије него код лично одговорних другара разликовати однос између самих другара од односа између командитора и друштвених веровника. Предлог је ту разлику, која у садашњим нашим трговачким законикима није довољно изражена, ма да је и они познају још јасније изразио него и П. П. Положај је овај: према трећима командитор одговара до износа, који је, као граница његове одговорности за друштвене обавезе, уписан у трговачки регистар. Разуме се, да ће се тај износ између другара одредити уговором, а без командиторовог суделовања не може се ни уписати (§ 166 у вези са § 107). Тај износ мора бити одређен у новцу. Од тога износа ваља јасно разликовати командиторов *улог*, т. ј. оно, чиме командитор као другар према уговору и у односу према осталим другарима има да унапређује постизавање друштвене сврхе. Износ до кога командитор одговара, и улог појмовно су, две сасвим различне ствари. Први је новчана свота, други може бити суделовање у друштву у ма коме виду (§ 166 у вези са § 109 став 3): у доприношењу новца, других телесних ствари, права, рада, по предлогу чак и у самом давању кредита у виду предузимања одговорности. Предлог дакле позитивно решава спорно питање, да ли може бити улог и нешто, што се не да узети и проценити у билансу, а нарочито и давање кредита у поменутом смислу.

Ипак износ, до кога командитор одговара, и улог нису без сваке везе међу собом. Прво, тај износ смањује се за онолико, колико је другар у име свога чланства допринео у друштво. То може бити у виду позитивног улога, којим се повећава друштвена имовина, а може бити и у виду плаћања друштвених дугова, којим се је спречило смањење друштвене активе. При томе ваља имати у виду, да се та одговорност према трећима тиме формално не смањује све докле се у регистру уписани износ не измени новим уписом; али командитор може, ако би био (поново) тужен на основу свог чланства, доказати, да је тај износ смањен његовим доприносима за друштво, учињеним у име чланства. Друго, вредност уговореног улога може бити и већа и мања од износа, до кога командитор одговара. Ако је мања, командитор ипак одговара трећима до тога износа; ако је већа он одговара само до тога износа. Али ако је већ више уложио у друштвену имовину, ипак може губити више од износа до кога одговара, јер за друштвене дугове одговара читава друштвена имовина. Ствар другара је, да то обрачунају.

§ 166. Наређује, да за командитно друштво вреде наређења о јавном трговачком друштву, уколико овом главом нису измењена; пошто се измене односе готово само на командиторе, у поглед у лично одговорних другара вредеће без изнимка наређења прве главе другог дела овог нацрта.

§ 167. Измењен је Н. 162, П.П. 188 став 2, саобразно Л. 734, у ставу 2 у толико што је допуштено објављивање података о командиторима. То може бити у интересу друштва, а никако не може бити штетно по друштвене веровнике. Према пољском трг. закону је додато, да се мора ради уписа пријавити поред износа, до кога командитор одговара, још и предмет његова улога и, ако није у новцу, његова вредност. То има значаја за веровнике, за које није свеједно, колико и што је у име улога унесено у друштво. V. и код § 174.

§ 168. Додат је, јер се наређење § 109 став 1 тиче само јавних другара.

§ 169. *Став 2.* Како командитор нема права на пословодство и заступство, за њега само по себи није потребна забрана утакмице, али се може уговорити. У вези са пословодством ред је напоменути, да предлог знатно проширује право контроле, које досадашњи закони дају командитору, а које се стварно своди на право захтевати препис биланса и његово испитавање. Командиторов положај гори је од положаја другара друштва са ограниченом одговорношћу, јер он одговара непосредно, али ипак по садашњим законима има слабије право надзора од онога, које предлог даје другару друштва са огр. одг. Зато се то морало изједначити. Тиме је постигнуто још и то, да се на тај начин успешно спречава узимања фиктивних командитора (са сасвим незнатним улозима) у друштво што се дешава ради стицања друштвене, у саобраћају видније фирме.

§ 171. Улози командитора не морају да су једнаки, било међу собом било са улозима лично одговорних другара; улог командитора не мора да се подудара са износом његове одговорности; командитор не мора, а без нарочитог уговора, и не може вршити пословодство, а нарочито командиторов ризико није неограничен. Са тих разлога за деобу добитка, који прелази 4% од рачуна главнице, као и за деобу губитка у суми не може вредеће наређење § 124 став 3, о деоби по главама, него ће суд, ако уговор у том погледу нема довољних одредаба, при одређивању удела у (већем) добитку односно у губитку морати да води рачуна о свима приликама, које у датом случају могу утицати на висину удела (у обзир ће долазити нарочито и лични рад у друштву и за друштво).

§ 172. Додатком речи „у новцу“ (став 1) објашњено је, у редакцијском отступању од Н. 169 и П.П. 194, да командитор као удео у добитку може тражити само новац, осим ако није друкчије уговорено. Пошто добитак обухвата све што командитору припада по § 171, јасно је да командитор, за разлику од јавног другара (§ 125), не може изузимати ни оних 4% од рачуна главнице, докле је тај рачун смањен; он баш не одговара неограничено. Отступања од Н. 171, П.П. 195 има у томе што је попуњен став 1 и додат став 2.

§ 174. Додатак у ставу 1, да мора командитор доказати правилност процене свог улога, који није учињен у новцу, замењује оне мере, које сви савремени закони о деоничким и о

друштвима са огр. одг. дају за случај неновчаних давања на рачун деонице односно улога у друштву са огр. одг. Те мере треба да смање опасност од превисоке процене неновчаних улога. Иста опасност постоји и у погледу командиторовог неновчаног улога. Командитор се може бранити тиме, да његов улог вреди онолико, за колико се он обавезао да ће одговорати, да је дакле своју обавезу већ испунио. То мора према предлогу он и доказати, наиме правилност процене. Тиме је заједно смањена сама вероватност превисоког процењивања.

Став 2 отступа од Н. 172 и П. П. 195 у толико, што се по предлогу друштвени веровници нерегистровани повишењем могу користити само у колико би их у томе известио сам командитор или, са његовим знањем, друштво а није речено, на који начин, док Н. и П. П. кажу „у колико се повишење објавило на начин уобичајен у трговини или у колико их је о томе на који други начин обавестило друштво“. Разлика је важна: по Н. и П. П. командитор би одговарао и онда, кад ма ко од другара, који друштво заступају, и без знања командитора, било јавно (у новинама) било поједине или све веровнике индивидуално обавестио о повишењу. То изгледа и сувише строго, јер командитор нема утицаја на пословодство и заступање. Л. 742 и III. 608 исправили су ту грешку, али не говоре о томе да се обавештење морало дати баш веровницима, него уопште „трећима“, дакле и неверовницима. То би могло унети извесну несигурност, јер би се могао веровник позивати и на пријатељски разговор о одговорности између командитора и лица, које није веровник. Предлог одстрањује и ту несигурност: повишеном одговорношћу може се користити само онај веровник, који је о њој обавештен од командитора или, са његовим знањем, од друштва и то само до износа, о којем је он обавештен.

§ 175. Садашњи наши трговачки законици, а поред њих и Л. 741, III. 605, 606, 607 познају три случаја неограничене одговорности командитора, а Н. 176 и П. П. 200 познају само један, наиме случај § 175, т. 13. Предлог се угледао на Л. и III. Изгледа наиме, да су ова два случаја ипак практични, иначе новији закони и нацрти не би се враћали старијима, а поред тога тиме је одржан правни континуитет на подручју Ху. Б. и А. При томе не треба губити из вида да први случај (име командитора у фирми) има и своју слабу страну; када садашњи јавни другар постаје командитор — један случај поменут је у § 145 мораће се, ако се његово име налази у фирми, изменити и фирма, иначе командитор не би постигао ограничену одговорност. Ипак ниједно мишљење није било противно.

Спојени су Н. 173 и 176 став 2, П. П. §§ 197, 200 реченица друга.

§ 176—177. Изостављена је друга реченица Н. 174, П. П. 198, јер се оно што каже већ из прве реченице разуме само по себи.

ТРЕЋА ГЛАВА

Деоничко друштво

У В О Д

Наши постојећи законски прописи о деоничком праву су сви застарели и несавремени. Напредовањем технике и саобраћаја, светске трговине и агломерације капитала измењене су већ одавно прилике, у

којима су постали и за које су били удешени. Зато ни најновији између њих, наиме српски закон о акционарским друштвима (1896 г.) и аустријски деонички регулатив (1899 г. уредба, не закон) већ пре рата нису више одговарали захтевима привредног живота. Поремећаји у привреди иза и услед светског рата су то само још јасније показали.

Зато се после рата свуда појављују нови нацрти и закони о деоничким друштвима.

У покушајима побољшања свога деоничког закона предњачила је бивша Краљевина Србија, чији „Предпредлог трговинског законика“ из 1912 год. обухвата и прописе за деоничка друштва. Природно би било, да би наш рад око изједначења деоничког права надовезао на „Предпредлог“. Ипак то није могућно. Предпредлог је у највећем делу готово дослован превод немачког трг. законика из 1897 год., па, кад већ Немци сами новелишу свој закон (напрт из 1930 и 1931 год. делимично већ озаконјени), не би било умесно да се за наше деоничко право усвоји један већ прекорачен стадиј развитака.

Овај предлог највише се ослања на пољски закон о деоничким друштвима, не само зато јер је и Пољска имала да изједначи више законодавстава и јер је и она у једном делу више аграрна, у другом више индустријска земља тако, да су њене потешкоће сличне нашим, него и зато, јер је тај закон добар. Од осталих нових закона и нацрта шпанолски и перзијски по својој садржини нису баш одлични; енглески и холандски због наших посебних прилика за нас врло мало долазе у обзир; руски закони по самом устројству привреде, за које су донети, код нас не могу се уважити. Поред пољског закона при изради нацрта се у многим детаљима користило Lichtensteinskim законом и швајцарским, италијанским, немачким, мађарским нацртима и приватним (Hofmanstalovim) нацртом за аустријски деонички закон, али свуда брижљиво водећи рачуна о нашим приликама, према којима многа наређења, добра у индустријским државама, за нас не би била подесна, док у другу руку наше прилике, и то не само привредне, изискују приличан број посебних наређења.

ПРВИ ОТСЕК

Општа наређења и оснивање

§ 179 Дефиниција. Битно за деоничко друштво јесте: негативно, да члан нема ни директне ни примарне, ни неограничене одговорности, заправо уопште никакве одговорности за дугове друштва, него само за уношење оног имовинског предмета, за који се обавезао да ће га унети у друштвену главницу. Позитивно: друштво има одређену главницу, која се ствара приносима другара; ови приноси нису периодички; главница је подељена на деонице.

Наши постојећи закони имају дефиниције, од новијих закона и нацрта нема је пољски закон, али и он у члану 1, не као дефиницију него као позитивна наређења садржи адекватне прописе, слично и немачки закон и нацрт. Дефиниције наших закона махом све су или погрешне или непотпуне или садрже моменте који не спадају у дефиницију. Италијански нацрт 1925 год. дефинира: „деоничка друштва, у којима су обавезе друштва зајамчене само друштвеном имовином и сви другари обавезани су само да плате своје уделе („azioni“)“. Lichtensteinski закон и швајцарски нацрт дају (чл. 261 и 637, ст. 1

и 2) исту дефиницију: „Деоничко друштво је друштво са посебном (eigener) фирмом, чија унапред одређена главница (основана главница) је подељена у делимичне своте (деонице) и за чије обавезе одговара само друштвена имовина“. „Деоничари су обавесни само на статутарне чинидбе, а не одговарају лично за обавезе друштва“.

У дефиницији деоничког друштва сувишно је говорити о фирми, јер је по предлогу сваки правни субјект у облику деоничког друштва оглашен за трговачко друштво. Криво би се могле тумачити и речи „у напред одређену“ („zum voraus bestimmtes Kapital“), (capital... déterminé a l'avance“).

Важно је питање да ли деонице морају бити по свом новчаном износу, подједнаке или не. Једнакост у многосте олакшава саобраћај, нарочито на берзи исто тако и вршење деоничарских права на скупштини (бројање гласова, утврђивање мањина), а могло би у извесним погледима и отежавати живот друштва, нарочито ако се ради о новим емисијама у измењеним приликама, о снижењу основне главнице, ако оно не би имало да обухвати све деонице разних родова подједнако и сл. У предлогу је ипак усвојена подједнакост имените вредности деоница, јер је у животу најчешћа и најједноставнија. Велика већина мишљења сагласна је са тим гледиштем.

Спорно је, да ли се могу у облику деоничког друштва оснивати 1) само друштва, којима је предмет предузећа која врста од основних трговачких послова, 2) или и друштва, која имају који други, али ипак привредни предмет предузећа, 3) или чак и друштва са којом другом, непривредном сврхом. Друго је, да ли ће се сматрати као трговци у смислу трг. законика само прва или друга или и трећа друштва. Од одговора на ова питања зависи, да ли ће се цело деоничко право нормирати у трг. зак. или, поред њега и посебним законима.

За нас, према § 2, (1. део трг. зак.) неће бити сумње, да су и друштва у бр. 2) трговачка, но ради једноставности и да се избегне превелики број закона, ваља 1) дозволити, да се у облику деоничких друштава оснивају друштва са ма којим циљем (хуманитарна, културна и сл.); 2) ако би се нашло за потребно, на појединим местима споменути, да поједино наређење не вреди за друштва под бр. 3), ма да таквог неће бити много (дивиденда).

Речима „трговачко друштво“ означено је само да и она деоничка друштва, која се не баве трг. пословима, имају права и дужности трговца (фирма, прокура, вођење књига) и да се њихови правни послови исто тако и у истом обиму цене по прописима трг. зак., као и послови трговца појединца.

§ 181. За утврђење правила потребан је посебан формалан акт, о томе нема сумње. Ко овај акт потпише сматра се оснивачем, ма да се ваљда иначе није никако бавио оснивањем; он носи одговорност за оснивање. Тиме ће се бар донекле спречити, да „истакнута“ лица својим потписима праве рекламу несолидним друштвима.

Број оснивача врло је спорна ствар, а није ни толико важна, зато се свакако треба задовољити омањим бројем.

Слогом става 1 рашишћено је питање, да ли је довољно потврђивање (соленизација) по § 58 закона о јавним бележницима, и то у позитивном смислу.

§ 182. Разликовати треба „осниваче“ од „чланова“ јер није потребно, да је сваки члан, у почетку друштва, формално и оснивач, а није ни потребно, да сваки „оснивач“ буде члан друштва (§ 194). То је прилично споредна ствар, јер као деоничар и онако одговара само друштву за уплату деоница. А не стоји ни то, да се преузимањем деоница преузима и извесно јемство, да ће се оснивач и надаље старати о друштву; прво, јер може деоницу брзо продати, друго, ако би се то забранило за извесно време, то време ипак не може се одредити дуже, него ће бити рок застарелости за одговорност оснивача (§§ 389 и сл.). Но појам „друштва“ изискује да друштво бар у почетку свог живота има више од једног члана. Друго је питање, да ли минимални број чланова, који се захтева за постанак друштва (час регистрације код суда), мора остати све док друштво траје. § 624 то тражи и даје регистарском суду право, да у противном случају по предлогу којег деоничара или веровника, изрекче престанак друштва, ако ово, у примереном року, не би успоставило прописно стање. Тако далеко не треба ићи у сваком случају: а) уколико чланови друштвених органа морају бити деоничари, збиља друкчије не може да буде, излаз би у таквом случају могла бити измена правила; б) али кад правила не траже, да се друштвени органи постављају из деоничара, није подесно, да би се друштво морало растурити, ако све деонице пређу у руке двају или чак и само једног лица. То је нарочито лако могућно код „породичних“ друштава, па и у другим случајевима особито кад се ради о „зависним“ друштвима, од којих једно не може пласирати деонице или још не сматра за згодно пласирати их. Но ако би се и за тај случај устрајало на том, да друштво за све време свог постојања мора имати минимални број чланова и прописале би се за неодржавање тог начела санкције, нема сумње, да би се те санкције вазда и то на лак начин изигравале. Зато предлог у том погледу није усвојио пропис § 624.— Јасно је, с обзиром на § 226 став 1, да минимални број деоничара, прописан за оснивање, мора постојати још и у време уписа друштва у трговачки регистар.

§§ 180, 183 и 184. Начело, не вазда јасно изражено, савремених закона о капиталским друштвима јесте, у интересу сигурности како чланова тако и веровника, да су законска наређења принудне природе, уколико закон сам не допушта одступање. Према томе обавезна садржина правила може бити кратка: само оно, што се законом уопште не може прописати. У оним тачкама пак, које нису обавезне, треба разликовати две врсте а) оне, које додуше нису обавезне, али их закон сматра за толико важне, да се могу уредити само правилима (било првобитним, било изменама правила, за које закон даје посебне каутеле); важност се види нарочито у томе, што би се иначе и случајним већинама на скупштини могли битно изменити услови под којима су чланови приступили или веровници кредитирали друштво; б) све остале, којима закон не даје толико важности. Тачке под а) многи закони не побрајају напосе у нарочитом параграфу, него их највише пута, делимиче мешају са обавезнима, делимиче означавају код дотичних наређења. Но Л. П. и Ш. већ се придржавају горе поменутог система (нарочито Л. и Ш.). Ипак случајеве под а) они побрајају само демонстративно (најважније и најчешће између важних). Тога система

се држи и овај предлог, но питање је укуса, да ли ће се н.пр. § 184 ст. 2 т. 1 и 2 (делимиче) 4 до 8 побројити овде или могућност одступања напоменути само код дотичних диспозитивних или минималних наређења. Свакако § 184 прилично олакшава састављање правила, а таксативно набрајање свих случајева, и мање практичних, без обзира на то, што је свако таксативно набрајање опасно, није потребно. Том схватању је приступила и велика већина мишљења. Ставом 3 објашњено је, да одступања у случајевима става 2 нису слободна, него допуштена само утолико, уколико сам закон у извесним правцима не даје принудна наређења, дакле само уколико закон даје диспозитивне прописе.

§§ 185, 186. Нормативни и концесиони систем. О томе не треба говорити, што један и други значи, тако ни о томе, да је у почетку овог века, па и раније, у свим државама са модерним грађанским правом победио први, у највећем делу држава потпуно, у мањем бар за највећи део друштава. Као разлози наводе се нарочито ови: 1) данас је, на основу капиталистичког уређења народне и приватне привреде, ван сумње, да је за овећа предузећа потребно скупљање приноса многих лица, такво скупљање по државу као организацију власти, редовно није ни мало опасно, а поготово не толико, да се не би могле, и без давања нарочите индивидуалне дозволе, за највећи број случајева самим законом прописати потребне заштитне мере; 2) исто тако данас не сумња нико, да не треба оснивање деоничких друштава отежавати, што свакако бива концесионим системом; 3) држава у многим случајевима нема и не може ни имати довољно органа — стручњака, који би могли ценити подесност или неподесност оснивања конкретног деоничког друштва; 4) искуство је показало, да концесиони систем није кадар да спречи несолидност деоничких друштава и крахове. Државе, које су имале чисти концесиони систем, додуше често су изречно одбијале одговорност за приватно-правне зле последице, али ипак је на њима остајао одиум, да се некако под њиховом егидом и патронатом руше деоничка друштва. Држава поготово мора имати своју трговинску и нарочито своју индустријску политику, према којој ће извесне гране народне делатности фаворизирати или бар више фаворизирати него друге, које њој, ако већ ништа друго запослење радне снаге, унапређивање разних грана производње сировина), бар дају нове пореске објекте.

Но ваља признати, да су се у најновије доба, а то на основу искустава за време светског рата и после њега, у приличном броју појавила мишљења да за извесне гране деоничких друштава, које најдубље засецају у народну привреду или непосредно имају нарочитог значаја за заштиту и одбрану земље, ипак ваља задржати концесиони систем. Тако је поступила и Пољска. За пољским законом повео се и овај предлог водећи рачуна и о томе, у којим пословним гранама држава има довољно стручних ограна, да може ценити све оне околности, које су меродавне за просуђивање конкретног случаја. § 185 став 2 прилагођен је § 60 новог закона о радњама, но ваља истаћи, да се дозвола по закону о радњама тиче рада предузећа, а дозвола по § 185 самог оснивања друштва као правног субјекта, који ће водити предузеће.

Подробености поступка око давања дозволе треба оставити уредби, јер поступак ваљда неће бити у свим случајевима подједнак (подаци које треба поднети, саслушање комора и других привредних организација и сл.), а уредбом прописани поступак може се и лакше мењати према стеченим искуствима.

Ставом 2 §-а 186 наглашено је, да су за давање дозволе пресудни само јавни интереси, него и граница дужности власти, која решава о молби (последича: тужба на државни савет у једну, неодговорност државе за штету, коју би претрпели деоничари или веровници деоничког друштва у другу руку). Став 4 има за сврху да се постигне брзо решавање молби за дозволу. На питање, да ли је у том циљу потребна санкција, знатна већина мишљења одговорила је позитивно и то баш у смислу, да прекорачење рока значи давање дозволе по молби, а не одбијање. У том смислу је стилизован став 3. Начелна новина у нашем законодавству то није, и у другим случајевима закони познају прећутно одобрење истеком законског рока за доношење решења по извесној молби или пријави. Уосталом рок од шест месеци није кратак. Наређење става 5 први део није опасно јер регистарски суд деоничко друштво неће уписати, ако правила нису у складу са решењем којим је дата дозвола; другим делом тога става поједностављен је и скраћен поступак, да деоничко друштво не би морало поред дозволе за оснивање напосе тражити и дозволу за сам рад.

Наређење о седишту у уској је вези § 187. са питањем, које је друштво домаће, које страно. У том погледу в. § 501 и његово образложење. Начело, изражено у § 501, вреди, према § 187, и за домаћа друштва: правилима седиште мора бити одређено у месту, са кога се стварно управља друштвеним предузећем.

Тиме што су минимални износ основне главнице и минимална именита вредност деонице одређени у динарима, већ је речено, да основна главница и деонице домаћих друштава морају гласити у динарима. Зато се изјаснила и већина мишљења. Друго је питање, да ли се деонице, које морају гласити и динарима могу уплатити страном валутом. Свакако страна валута у Краљевини није законско платежно сретство и за то је ваља сматрати за уложак у стварима (апор), кад је правилима управо предвиђено уплаћивање страном валутом. Ако то није предвиђено, не сме се примити уплата страном валутом, него ова се мора бар у тренутку уплате променити у динаре.

Врло је спорно, да ли треба поставити најнижу границу основне главнице; признати треба, да се редовно не поставља, али то не толико због тога, што не би било целисходно, него више због тога, што у земљама са здравим господарством није потребно: тамо ће се ретко које деоничко друштво оснивати са незнатном основном главницом, јер у народу постоји свест, да је тај облик друштва подесан само за већа предузећа. Ипак је Швајцарска у последњем нацрту (§ 620) поставила границу 20.000 франака, како би спречила „друштва — патуљке“, а и због тога, што облик друштва са ограниченом одговорношћу задовољава потребу ограничења одговорности за средња и мања предузећа. Ти разлози важе и код нас, само је граница 20.000 фр. и су-

више мала. Немачка захтева под утицајем дефлације — 50.000 зл. марака. Пољска (П. 5) тражи 250.000 злота, што би по наше било преко милион динара, у предлогу је узета округла свота, а и она је толико мала, да ће бити једва довољна за почетак рада и мањих деоничких предузећа. К. и М. траже 150.000 пенга, дакле знатно више од овога предлога. — Најнижи износ поједине деонице П. 30 одређује са 100 злота, за опште корисна предузећа (плинарнице, електране, водоводи, кланице) — са 25 злота, а К. и М. 100 пенга. Дакако не можемо у нашим приликама тражити 1.000 зл. марака (Н. пре рата), али и после дефлације Немачка тражи начелно 100, изнимно 20 зл. марака. Поготово не богата прератна Аустрија је захтевала 200 златних круна. Водећи рачуна о нашем стварном положају — највећи део наших деоничких друштава има деонице, које гласе на 500 динара и мање. Предлог се решио за 1.000 односно 200 динара. И то је тако мало, да питање малих деоница (Енглеска, Сједињене државе Америке) за нас и не постоји. Претежна већина мишљења не приговара минималним износима, које предлог одређује, само три су за мањи износ деонице (100—500 динара), да би лакше учествовали и мали штедише, и јер је тако већ уобичајено. На 100 динара, на које су гласиле наше „старе“ деонице, било је више но данашњих 1.000 динара, а за мале штедише, у правом смислу речи, деоница у опште није згодан начин улагања уштеђевина; послератне деонице по 100 динара готово никада нису уписиване или куповане појединачно, него у већем броју, баш зато, што је 100 данашњих динара и сувише незнатан износ.

Став 3 и 4 решавају два врло спорна питања: 1) да ли су вредносни папири н. пр. менице, чекови, новац или не. По предлогу нису, ма да могу бити толико „добре“ као и новац: не може се дати законско наређење, које би тачно изразило, под којим се условима готов новац може заменити чеком. Али да готов новац не би лежао „мртав“, излаз даје став 4: упис на рачун будућег друштва код квалификованог новчаног завода; 2) није била после уједињења кад се „акционирало“ много предузећа, бар ретка ствар, да се сва или готово сва основна главница покрила уложцима у стварима. Ако тај уложак — цело предузеће — није садржавао и ликвидних сретстава, а често их није, већ се дугом почело. Зато бар део основне главнице мора да буде покривен готовином (слично бугарски закон од др. са о. о.).

Да „ажо“ треба одмах платити одговара и садашњој пракси. Ово је особито у почетку важно, ажијом се плаћају трошкови оснивања, да би друштву остала основна главница нетакнута (став 7).

Да уложци у стварима морају бити извршени пре регистрације, јасна је ствар. Дакако, колико је то могућно; код предмета, који је уписан у којој јавној књизи (земљиште, патент), довољна ће бити изјава, која органима деоничког друштва омогућава, да после регистрације изврше пренос на друштво без даљег сарађивања деоничара. Ни то није новина, да се код деоница, које се уплаћују новцем, изврстан део мора платити пре регистрације, редовно се то учини већ код уписивања деоница.

§§ 190—208. I. У погледу начина оснивања ваља разликовати више случајева: наиме да ли се основна главница 1) образује само готовим новцем или 2) и стварима, које имају про-

ценљиву вредност, а нису новац, и то тако, да они, који их уносе, за њих примају деонице. Између ова два случаја стоји 3) да се основна главница додуше образује новцем, али са израженим или не израженим циљем, да се извршен део новца употреби за набавку већ постојећих направа, или таквих, које би треће лице имало да изврши, или других имовинских предмета (н. пр. патената, жигова) и то тако да лице, које преноси такве имовинске предмете или такве направе или се обавезе, да ће их извршити, противредност не прими у деоницама него на други начин из друштвене имовине (основне главнице), дакле не постане деоничаром. Ако се таква набавка има да изврши у оснивању друштва, да како мора да је изражена у нацрту правила, али 4) има и таквих случајева, где се набавка, за коју треба утрошити знатан део основне главнице, не изврши у самом оснивању, него тек после регистрације, било да су оснивачи то већ предвидели, а само нису изразили, било што се на то реше друштвени органи, а да тако ипак имобилишу знатан део основне главнице за предмете, чија вредност може бити и сумњива.

Начини 2) и 3), са својим подврстама могу бити опаснији по деоничаре и по веровнике друштва од начина 1), из ових разлога: редовно је објективно тешко правилно проценити било улошке у стварима, било набавке при оснивању (3) или накнадне набавке (4); поред тога треба водити рачуна и о томе, да улошке у стварима дају а набавке при оснивању и накнадне набавке редовно преносе или сами оснивачи или лица која су им врло близу. Продавац, па било најисправније лице, нагиње томе, да своју робу прецењује, зато су потребни објективни људи који прецењивање свде на праву цену. Таквих објективних људи често нема међу оснивачима, па и у случају 4) треба водити рачуна о томе, да прве органе редовно или управо поставе или бар са успехом предложе оснивачи. Тако је и у најбољем случају; но искуство учи, да има и немара у процени, а често и неискривости.

Треба дакле, дати посебне мере, којима би се спречило процењивање и, колико је то могућно, осигурала правилна процена улошка у стварима ит. д. Ове мере треба да су превентивне и репресивне: режија процене, извршене од оснивача (2) и (3) или друштвених органа (4) и строга цивилна и кривична одговорност.

II. Деоничка друштва могу се оснивати 1) тако, да сами „оснивачи“ преузму све деонице (симуланско оснивање), или 2) тако, да оснивачи преузму само део деоница или теоријски и никакве, па позову ширу публику, да преузме остали део деоница или и све деонице (сукцесивно оснивање). Данашњи наши закони удешени су у првом реду према начину сукцесивног оснивања, пошто је тај начин у време, кад су они постали, био обичајнији и пошто се законодавцу чинио за народ опаснији; за много ређе, симуланско оснивање мислило се, да у њему учествује омањи број стручних људи, који се међу собом добро познају, па могу своје интересе чувати сами. Међутим развитак привредног живота довео је до тога, да је сукцесивно оснивање у многим земљама, у последњим годинама и код нас готово исчезло, тако да се појавило чак и питање, да ли уопште треба законом уредити сукцесивно оснивање. Но ипак и најновији нацрти изузев немачки — и закони уређују оба начина, па тако и овај предлог,

из разлога, што се не може предвидети, да ли се привредни живот неће опет преокренути у противном правцу. Код нас наике може се мислити, да је сукцесивно оснивање престало донекле због тога, што су чести сломови деоничких друштава у народу изазвали велико неповерење у деоницу, а у другу је руку високи каматњак за вересије који је важио од пре кратког времена, слободни новац упутно другоме начину приплота, који је скопчан са нешто мање ризика него улагања новца у деонице. Ове прилике могу се сређивањем привреде изменити, деоница може се опет омилићти, у чему би могле допринети и одредбе законика о деоничким друштвима, и онда ће се ваљда опет моћи публика позивати, да учествује у оснивању деоничких друштава уписивањем деоница. Но поготово неће нестати симуланског оснивања, пошто је ово донекле удобније, па ваљда и нешто јефтиније. Без сумње треба дакле законом уредити оба начина оснивања.

У вези с тиме намеће се питање, да ли треба да су мере предострожности, поменуте под I.; подједнаке у оба случаја, или јасније речено, да ли треба да су за симуланско оснивање онолико јаке и строге као и за сукцесивно. Старији закони чинили су, како је већ поменуто, разлику, новији закони и нацрти отступају од тога. Показало се, да су ретки случајеви, где би оснивачи намеравали да сами задрже своје деонице у недогледно време (н. пр. код тако званих породичних деоничких друштава), много више пута намера ће оснивача бити та, да после правног постанка деоничког друштва (регистрације код суда) своје деонице било преко берзе било на други који начин растуре у народ, дакако рачунајући, да ће постићи извршен добитак; поготово таква се намера а priori не да искључити. Могуће је дакле ово: ако се симуланско оснивање не постави под довољне мере предострожности, опасност по публику додуше неће се појавити у време постајања друштва, али ће се појавити у тренутку кад оснивачи почну продавати своје деонице. Ова је опасност толико већа, што публика у једну руку није сарађивала у оснивању, а у другу руку што није сувише тешко подесним операцијама положај друштва вештачки приказати као врло повољан и тиме високо подићи цену деоница. Из свега тога слеђује, да су извесне мере предострожности потребне и код симуланског оснивања; ако се деоничко друштво оснује готовим новцем оне би морале бити чак веће него код сукцесивног оснивања. Код овога наике деоничари неоснивачи сарађују не само у оснивању, него већ од почетка и у друштву, код симуланског не.

Савремени закони и нацрти и заиста у погледу мера предострожности више или мање изједначају оба начина оснивања, а за њима повео се и овај предлог.

Ако ово начело и није баш тешко наћи, толико је теже наћи правилну меру, наике довољну заштиту предузећа као фактора народне привреде и као социјалног фактора (запославање радништва), и довољну заштиту веровника и деоничара, а које не сме ићи тако далеко, да би убила саму вољу за оснивање деоничких друштава и предузимачких дух. У том погледу врло се разликују времена, нареди и сам привредни живот. У нашој Краљевини треба водити рачуна нарочито о томе: да нам је потребно много капитала за инвестиције како у производњи сировина тако и у индустрији (прера-

ђивање сировина, па и у саобраћајним установама); великом строгошћу штетили би смо прилив капитала, а одвраћали би и лица, способна да управљају овим капиталима. У другу руку пуштање превелике слободе онима, који би имали да управљају овим капиталима, опет могло би уплашити капитал, који тражи сигурност.

Према свему том предлог покушава наћи једну средњу линију, као, у осталом, и сви савремени нацрти закони. При томе ваља напоменути, да се сличне несолидне појаве као што смо их опаžали у нас, натерале н. пр. и Швајцарски први нацрт, па донекле и први талијански, на велику строгост, док су доцнији нацрти, нарочито Швајцарски, већ много попустили; неколико година било је довољно, да се прилике толико среде, да се велика строгост није више чинила неминовно потребном. Сумњиво је, да ли су наше привредне прилике већ данас толико сређене, да би се могли повести за блажим нацртима или н. пр. за холандским новим законом. Много од онога што на западу ваљда није више потребно, није излишно у нас, при томе је вредно поменути, да је Енглеска последњих година донела новеле које су прилично построжиле њено деоничко право, па и нови Немачки нацрт и новела зу строжи од садашњег закона.

Сложеност наређења о оснивању, који једно мишљење пребацује предлогу, за највише случајеве је само привидна. За случајеве, у којима се деонице имају да уплате готовим новцем, а нарочито кад се друштво оснује симултански, оснивање је по предлогу врло проста ствар; кад се публика позива на уписивање деоница или кад је оснивање квалификовано, у интересу будућих деоничара, веровника будућег друштва и саме народне привреде оно мора бити везано за каутеле, које су кадре да опасност смање, колико је то, без спречавања таквог оснивања, могућно. Ту је извесна сложеност потребна. Да замене ревизије, како је овде замишљено, судском ревизијом преко стручњака — како тражи једно мишљење — не значи поједностављање, јасно је; поред тога тај начин суду и државе налагао би тешку одговорност за правилно одређивање цене напора и т. д.

Извештај оснивача о квалификованом § 190. оснивању познају сви савремени закони, али се, природно, не задовољавају самим једностраним извештајем, него прописују или бар допуштају и ревизију овога извештаја, заправо самог квалификованог оснивања. Но врло се разилазе у подробностима. Х, 192 пренео је ревизију органима друштва, али ако је који од чланова друштвених органа био оснивач или ако му се даје особена корист или накнада за сарадњу у оснивању, даље ако се ради о улошцима у стварима или набавкама при оснивању, морају ревизију извршити посебни ревизори, које поставља орган, који је позван да „заступа трговачки ред“, или суд, у чије подручје деоничко друштво има своје седиште (по немачком нацрту § 14 суд). К. и М. близу су Х., али ипак захтевају, да у ревизији у сваком случају учествују два заклета испитивача књига које поставља власт. — По А.Р. 10 може концесиона власт захтевати да извештај прегледају ревизори, које оснивачи сами изаберу из списка ревизора. Овај списак састављају трговачке коморе по скупинама према важним грамама индустрије; А.Р. садржи тачне прописе о састављању ових спискова и о избору ревизора из

списка. III. не говори о ревизији, Д. 286 даје уписницима (дакле пре регистрације деоничког друштва), који на оснивачкој скупштини претстављају бар једну десетину основне главнице, право да код суда, у ванпарничном поступку, затраже да он постави ревизоре. На основу мишљења ових ревизора тек друга оснивачка скупштина решава, да ли ће се деоничко друштво основати или не. За ову скупштину Л. 287 даје посебне прописе, а Л. 286 допушта, да се ревизија не врши, 1) ако су већ оснивачи сами поднели мишљење стручњака, 2) ако на место уписника, који су тражили ревизију, ступе други уписници који је не траже, 3) ако се за апоре и набавке при оснивању издају посебне деонице (апорне деонице), које су постлоциране осталим деоницама, за случај да би деоничко друштво у току од две године престало, па би се доказало, да је деоничко друштво због превисоке процене апора или набавки при оснивању претрпело штете. За симултанско квалификовано оснивање ни III. ни Л. не познају ревизију, али они наређују (III. 637 и Л. 289), да се смеју било све, било бар апорне деонице тако основаних деоничких друштава ставити у саобраћај тек после истека од две године после регистрације. Л. тражи, поред тога, да постоје „успеси“ и биланси бар за две пословне године. И 100 и 101 даје на оснивачкој скупштини свакоме уписнику право, да затражи вештачење; ако се на скупштини не постигне споразум о личностима вештака, поставиће их суд. После вештачења одржи се нова оснивачка скупштина. Ако вештаци процене апоре или набавке при оснивању за једну петину ниже но што су их проценили оснивачи, уписници су ослобођени својих обавеза а апортант или онај, који је иначе имао да унесе имовинске предмете, одговара за штету. — На крају П. 7 прописује у сваком случају квалификованог оснивања обавезну ревизију. Суд, који ће бити надлежан за регистрацију, поставља ревизоре по списку, који воде трг. и инд. коморе. Ревизори дају мишљење суду; суд пошаље мишљење оснивачима, а ревизорима одреди награду, коју и сам наплати за њих, ако је оснивачи не би платили добровољно.

Што се тиче саме целисходности поступка, немачки не вреди, јер нема сумње, да ревизију, уколико је потребна, треба спровести пре регистрације, иначе може она проузроковати велике компликације; нем. нацрт је то донекле поправио. Аустријски систем не вреди, јер оставља државној власти, да она оцени, да ли је ревизија потребна, а то често премаша способности државних органа; поред тога не може се оставити оснивачима, да бирају ревизоре, њима се може дати једино право предлагања или искључење. Лихтенштајнски начин без сумње утолико је недоследан, што захтева да се уписи врше на основу позива, који не садржи извештај оснивача, тако да уписници за извештај сазнају уочи скупштине: разуме се да, би се спречиле потешкоће на оснивачкој скупштини, ако би уписници већ у тренутку уписивања знали извештај. Друго је питање, да ли би код симултанског оснивања био довољан начин Л. и III. Он заправо ревизију надомешта успесима деоничког друштва, како произлазе из двогодишњег пословања. Ако су биланси правилни, то би могло бити довољно, јер ипак некако доказује, да оне мане, које су се ваљда десиле у оснивању, нису биле битне. Али поготово неће бити превисше тешко, да оснивачи, који ће код симулант-

ски основаних друштава бити и чланови друштвених органа, бар два биланса „колоришу“, како је њима потребно. Најдоследнији и најпростији је пољски начин: он не чини никаквих разлика, он не излаже осниваче опасности, да се стављањем предлога за ревизију некако огласе за сумњиве било у погледу своје стручне спреме било у погледу свога поштења, он избегава компликације при уписивању и на оснивачкој скупштини. Али и он има своје незгодне стране: 1) трошкови око оснивања се повећавају; 2) трошкови наступају и у оним случајевима, где ревизија покаже, да заправо није била потребна; 3) он претпоставља да постоји у држави довољан број лица која поред стручне спреме имају довољно етичког осећања; нарочито треба овде мислити и на то, да ће стручњак често бити утакмичар. У погледу т. 3 ваља истаћи, да је само једно мишљење посумњало да ли у краљевини имамо потребан број стручњака за те ревизије. Трошкови могу се снизити прво тако, да оснивачи што исцрпијим и верним приказивањем ревизорима олакшају рад, друго тиме што се уцењивање од стране ревизора спречава судским одмеравањем трошкова. Према томе удешени су §§ 190 до 193 предлога. Трговачкој (индустријској) комори један примерак извештаја ревизора са прилозима послаће се не само ради веће јавности (§ 103 став 5), него и зато; да комора, која саставља списак ревизора, може ценити њихов рад.

§ 194. Симулантско оснивање. Пошто ће закон о јавним бележницима вероватно на свим подручјима раније ступити на снагу но овај предлог, не треба говорити о другима начинима посведочавање; ако затреба, може се потребно рећи у прелазним наређењима.

Као симулантско оснивање сматра предлог и случај, где у преузимању деоница не сарађују само оснивачи и где се оснивање не изврши једним него већим бројем јавнобележничких аката, који су, разуме се, осим имена, броја и рода деоница, итд. по садржини истоветни. Разуме се, да се ови акти сачињавају на основу претходног споразума појединих потписника аката са одређеним лицима, али је облик јавнобележничког акта битна потреба за правну ваљаност посла. Нема сумње, да ће бити далеко најчешћи случај, да сами оснивачи на један пут преузму све деонице и у једном јавнобележничком акту испуне остале услове §-а 194, али предвидети ипак треба и случај, да то није могућно, јер је, на пр., неко од лица, која имају да предузму деонице, спречено да се састане са осталима.

Посебно „уписивање“ деоница је у случају симулантског оснивања непотребно, оно би само одуговлачило и поскупљавало поступак. Целокупна висина трошкова оснивања утврдиће се, природно, најчешће само максималном свотом, али и то је већ каутела, да се не би у виду трошкова за оснивање изигравала наређења о особеним наградама, накнадама и користима.

Ставом 5 и 6 предлог настоји, да што тачније уредније уреди питања дејства манљивости воље (сила заблуда и т. д.) и ништавости јавнобележничког акта. Једно и друго питање предлог решава у корист већ правно посталог, т. ј. у трговачки регистар уписаног друштва. Сви поменути недостаци начелно могу се истицати само докле друштво правно још није постало. Но разуме се, да се то односи само

на друштво и његове веровнике; у питање одговорности онога, ко је деоничара завео у заблуду, претњом присилио да учествује у друштву и т. д., предлог не дира, то питање је питање општег грађанског права.

§§ 195—197. Сукцесивно оснивање. У том случају основну главницу дају лица, која нису већ споразумна са оснивачима него оснивачи позивају, јавним огласом, неодређена лица, да се пријаве као деоничари будућег друштва. Та лица својим уписом тек стављају понуду за пријем у друштво. Она се међу собом не познају, она махом једно за друго и не знају она често неће познавати ни саме осниваче. Због тога су потребне посебне каутеле.

Прва битна каутела у сукцесивном оснивању су потанки и строги прописи о јавности скупљања основне главнице уписивањем деоница. Уписницима ваља дати могућности, да се о свим приликама будућег деоничког друштва потпуно обавесте пре но што се решена упис деоница. Савремени закони у том правцу нарочито прописују проспекте и посебне обрасце за уписивање са тачно одређеном садржином, поред тога често траже, да мора уписницима бити при руци и потпун нацрт правила Н. 189, Ар. 6, 7 Л. 282, 283 Ш. 629, 630 У. 97, 98 Р. 12, и 13, К. 17, 19, М. 17, 19, Р. захтева чак да се у потпуности правила објаве у „Монитору Пољском“. Предлог покушава ове разне начине спојити а уједно и упростити, како поступак не би био сувише скуп.

Друга битна каутела у сукцесивном оснивању је наређење, да се могу уплате на уписане деонице вршити само код одређених кредитних и новчаних завода, који дају довољну сигурност како за саме уплаћене износе тако и против фиктивног уписивања и нарочито уплаћивање, које у нашој земљи деоничким друштвима, публици па и банкама нанело толико штете.

§ 198. Садрже важне санкције за озбиљност уписивања. Додуше није забрањено, да оснивачи заостале уплате утуже, али **и 199.** обзиром на кратки рок §§ 198 и 202 то редовно неће бити практично: несолидни уписници ће се махом уклонити оглашавањем уписивања за неваљано.

§ 200. Разуме се, да се оснивачи при подели деоница морају придржавати начела, која су за то поставили (§ 195 став 2 т. 6), за то су одговорни. У другу руку врло би могло поскупити поступак ако би сами оснивачи морали обавештавати поједине уписнике о подели деоница, а нарочито ако би им морали сами слати превише плаћене износе. Уписници, у чијим се рукама налази дупликат уписне изјаве, моћи ће се старати о томе, колико им је деоница додељено и колико могу тражити, да им се врати од њихових уплата.

§ 201. Заправо разуме се по себи, да оснивачи не могу располагати оним делом уплата који чини основну главницу или спада у општу резерву, али изгледа правилно, да не располажу и оним делом, који се може употребити за трошкове оснивања. Ако оснивање успе, те ће трошкове у границама закона и правила измирити управа, ако не успе, они падају на терет оснивачима.

Уписници су својим уписима везани, они не могу слободно располагати извесним делом своје имовине, докле им се не издаду деонице. Време ове везаности треба скратити што више могуће. У том циљу дата су наређења §§ 202 и 203.

Послови оснивачке скупштине § 204. Кворум мора постојати и у погледу целе основне главнице и у погледу појединих родова деоница. Да постоји, треба изречно утврдити.

Наређењем о поновној оснивачкој скупштини је донекле олакшано sukcesивно оснивање друштва, јер је познато, да мали уписници, који су економски више улагачи него другари, не учествују радо у скупштинама.

§ 205. покушава створити сигуран доказ о правилности оснивачке скупштине и њеног рада: јавнобележнички записник.

Задатак оснивачке скупштине може бити врло ограничен, јер се §§ 195 до 197 довољно побринуо за то, да се уписници могу пре уписивања потпуно и тачно обавестити о свему што се тиче материјалних и организационих прилика будућег деоничког друштва. Зато не треба напомене гласати о примању или процени уложака у стварима, набавки при оснивању, особених користи, накнада и награда, а не треба напомене гласати ни о самом оснивању, јер је сваки уписник приликом уписа морао изрично изјавити, да пристаје на правила и оснивање. Довољно ће дакле бити, да се скупштина бави оним чињеницама, које се нису могле утврдити за време уписивања. То су т. 1 до 3 из § 206, а јасно је, да се органи друштва не могу поставити за време уписивања.

Став 2 значи само примену начела, § 207. да не може гласати оно лице, које би гласањем донело одлуку о сопственој ствари.

Наређење става 4 заправо одступа од начела, да су уписници изјавили своју сагласност са правилима. Ипак је потребно: своју сагласност је изјавио сваки уписник сам, као појединац. Доцније може се показати, да извесна наређења ипак нису целесходна. У таквом случају чини се смотреније дозволити измену на оснивачкој скупштини него тек после уписа у трговачки регистар. Заправо за то би била потребна сагласност свих уписника, али то је у ствари врло тешко постићи, зато се предлог начелно задовољава квалификованом већином, и само за посебне случајеве тражи сагласност.

Ставом 6 уређено је доношење закључака о измени правила, кад деоничко друштво има разних родова деоница. Изражено је начело, да је потребна већина уписника тог рода и већина целе скупштине односно свих уписника.

§ 208. даје још једну каутелу за стварну правилност квалификованог оснивања, према П. 22. Није наиме искључено, да су се прилике измениле после извештаја ревизора, а није ни искључено, да су оснивачи ревизоре завели — у заблуду. Зато треба и уписницима дати могућност, да издејствују поновно испитивање извештаја оснивача. Ипак су, да не би било шикане и изигравања, потребне извесне мере и против уписника. У првом реду јасно је да се процене, и поред највеће објективности и стручности, могу прилично разликовати, зато треба занемарити мање разлике. Друго, ако се поновно испитивање покаже као непотребно, трошкове ће

сносити предлагачи. Треће — више у интересу противника предлагача, који ће махом чинити већину у друштву — треба омогућити, да се друштво ипак оснује, ма да је већина уписника са квалификацијом из става 1 гласала против оснивања. На крају, ови уписници не могу тражити више, него да се ослободе обавезе и да им се врате уплате; ако то постигну одмах и без икаквог одуговлачења, друштво се може основати на дотадашњем темељу. Не би било целесходно, да нови преузимаоци своје уплате изврше код квалификованих банака, а да опет стари уписници тамо предигну своје уплате; пошто је износ ових уплата једнак, боље је, да се из уплата нових преузималаца исплате стари; то је ствар јавног бележника, који је и онако присутан на скупштини. Бележника ће за овај труд платити оснивачи.

§§ 209—214. — § 210 оцртава дужности регистарског суда. Оне су нарочито важне код нормативног система, јер по овоме систему суд је она државна власт, која има да испитује законитост и правилност оснивања. Није довољно по овоме систему, да регистарски суд, као код већине других уписа у трговачки регистар, испита формалну правилност пријаве и њених прилога, а да се начелно не стара о томе, да ли је формално правилна и од овлашћеног лица поднета пријава и стварно правилна: једна најјача каутела нормативног система је баш испитивање материјалне законитости и правилности пријаве и прилога. Дакако нема суд да улази у питање целесходности појединих наређења правила и других аката у оснивању, али испитати мора, да ли су сва правила и други акти у складности са прописима закона, и нарочито, да ли се оснивање вршило прописно. Све то вреди и онда, када је за оснивање друштва потребна дозвола управне власти. Да је то тако у погледу оних аката оснивања, који се врше пошто је дозвола дата, неће нико сумњати. Али није друкчије ни у погледу оних аката који су се извршили пре давања дозволе, а нарочито ни у погледу испитивања самих правила, ма да су одобрена од управне власти. Јер управна власт има да штити јавне интересе, све друго није њен посао него спада у судску надлежност. Суд ће по службеној дужности морати да цени и то, да ли су испуњени услови који могу бити постављени у акту дозволе за правни постанак деоничког друштва.

§ 212 у ставу 1 деоничко друштво изречно оглашава за правно лице. То је учињено само ради јавности, у ствари у то данас готово нико не сумња. Но баш због тога јасно се види, да предлог у погледу персоналних друштава не заузима одређен став по питању њихове правне личности. То је питање у теорији врло спорно, а за своје потребе закон не мора га решити. То било и формално прилично тешко, јер упис у трговачки регистар — у интересу веровника — није услов за постанак персоналног друштва.

У ставовима 2 до 4 предлог даје наређења, дали, на какав начин и које од обавеза из послова склопљених с погледом на постанак друштва прелазе на друштво и то тако, да су правично очувани интереси како друштва тако и против уговорача. Нарочито је објашњена одговорност лица, која су за будуће друштво радила пре његовог постанка.

По § 213 суд ће о регистрацији обавестити и управну власт, која је дала дозволу, да би се и

ова могла уверити, да ли су испуњени услови, које је она поставила за оснивање друштва.

§ 214 спречава одуговлачење регистрације.

§§ 215—218. Упркос свим законским каутелам може се десити, да се регистрира деоничко друштво, које није правилно основано или чија правила отступају од принудних законских наређења. Једно од најспорнијих и најтежих питања деоничког права јесте баш то, да ли и уколико регистрација лечи такве мане, и уколико их не лечи, ко има права, да их изнесе, и које су њихове правне последице. У питању могу бити јавни интереси, интереси деоничког друштва, деоничара и веровника, а у погледу поступка питање је, да ли ће се такве мане износити у парничном или ванпарничном поступку.

Једно је додуше ван сумње: ако нису испуњени услови, које је за правни постанак прописала дозвола, онда је у првом реду надлежна управна власт да рашчисти питање. Она ће моћи, да претњом растурања натера друштвене органе, да поправе ману, ако се може поправити; ако се не може или друштвени органи пропусте поправку, онда ће управна власт изрећи престанак (§ 215 став 5, § 365 став 4, § 366 став 3 и § 368 став 2). Али, овде већ се појављује друго основно питање, које се намеће и код других мана у оснивању: да ли друштво престаје са правноснажношћу одлуке управне или судске власти, или као да није ни било регистрирано. Јасно је, да је доследно друго мишљење: „друштво“, које има основну ману, заправо није ни постало. Но ово строго логично схватање имаће врло непријатних последица не само за органе и чланове друштва, него нарочито и за његове веровнике. Треба само замислити колики број правних послова је ваљда био склопљен за време привидног постојања друштва, ако се мана појави или изнесе тек после одужег друштвеног живота. Сви су ови послови заправо без законског темеља, јер једна од уговорних страна није ни постојала. Још је гори положај веровника, који још нису намирени, јер за њих нема више ни противстранке, ни реалног основа, због којег су се упустили у посао: друштвене имовине. Из ових разлога целисходније је напустити логично правилније сватање и дати престанку друштва дејство од тренутка правноснажности одлуке: све што је друштво радило после регистрације, не пада због самог престанка, него у интересу деоничара и веровника се фингира, да је друштво правно постојало од тренутка своје регистрације до регистрације одлуке о престанку, тако да тим тренутком друштво предаје у ликвидацију. Но тиме није речено, да услед фикције правног постојања друштво престаје и одговорност оних лица која су скривила неправилни постанак друштва.

Поступак је у разним законима често парнични: деоничари, органи друштва, веровници, могу тужбом тражити поништај друштва. Но има и закона, који расчишћење питања ништавости остављају ванпарничном поступку, тако П. 26 и аустр. закон о друштвима са о. о. § 87 (Л. познаје и један и други поступак, Л. 124—128). Предлогом је примљен други од та два начина, и то из разлога, што је парнични поступак и скупљи и дуготрајнији од ванпарничног, а у другу руку у погледу ништавости махом се ради о правним питањима; уколико би било и чињеничких, она ће се редовно моћи решавати на основу исправа, јер се цео поступак оснивања врши документарно;

напоследку ни у ванпарничном поступку није искључено испитивање сведока и вештака. Поред свега овога велико је преимућство ванпарничног поступка у томе, што суд није везан предлоге странака, него по службеној дужности тражи стварно истину. То је овде толико важније, јер су у питању не само интереси друштва и онога који покреће питање поништаја, него и толико других лица.

Даље је питање, ко ће имати права, да покрене питање престанка. Без сумње сваки члан друштвених органа јер би он могао бити одговоран, ако би знајући за ману, даље радио у име друштва. Даље и сваки члан друштва па и сваки веровник. Сви ти имају правног интереса у питању, да ли је друштво правилно основано, али могу га имати и друга лица. Зато предлог право покретања поступка због повреде наређења о оснивању даје сваком, ко има правног интереса, но не даје га ономе, ко нема правног интереса. Али је јасно, да ће члан друштвеног органа, нарочито ако је био и оснивач, често имати интереса да се мана не отклони или исправи, деоничари, пак или веровници често су слабо упуњени, па ће ману, која може бити судбоносна, често доцкан открити. Зато се намеће, питање да ли има потребу, начи орган, који би, поред суда, по службеној дужности проматрао законитост оснивања и садржине правила. Поменути аустр. закон је такав орган нашао у државном правобраниоштву, полазећи са гледишта да је то стручни орган, који је довољно упуњен и у јавно и у приватно право, и да су државна правобраниоштва довољно али не превише децентрализована, како би било омогућено довољно брзо но у стварном погледу не превише раздељено пословање. Успех ове институције био је брло добар, за неколико година искристализовала се у државним правобраниоштвима, па и у судовима, у готово свим спорним питањима стална пракса која је много допринела правној сигурности у друштвима са ограниченом одговорношћу и тиме помогла и народу. Што се тиче деоничког друштва, аустр. право ову институцију није познавало, чинила се, по концесионом систему, сувишна, али ју је познавала пракса у погледу привредних и господарских задруга и реципирао и последњи аустр. нацрт закона о овим задругама. Но кад овај предлог (§ 7) вођење регистра за деоничарска друштва концентрише код трговачких односно окружних судова на седишту апелационих судова, чинило се целисходнијим, да се контрола над законитошћу оснивања деоничких друштава повери вишим државним тужиоцима, који су заједно више „судски“ орган него државна правобраниоштва.

Последње је питање још ово: да ли је потребно, да се мане у оснивању и грешке у правилима могу износити и због њих тражити престанак друштва па нашле се оне кадгод било, или да ли ваља право поништења због мана у оснивању ограничити на извесно време. Предлог ограничава захтеве за престанак на једну годину, које се време чини довољно, да се ове мане нађу, а и довољно, да се покаже, имају ли по друштво и веровнике лошег дејства или не. Кад, примера ради, неправилна процена уложака у стварима и набавки при оснивању, противзакона садржина позива на уписивање или уписних изјава, непридржавање разних рокова, нису показали хрђавог дејства за годину дана, онда је врло вероватно, да неће ни доцније; па и ако би се доцније показале које неприлике, све теже ће се моћи са сигурношћу утврдити да потичу баш из оних мана. Регист-

страција дакле за годину дана лечи мане у оснивању. Тиме није речено, да оснивачи и т. д. у конкретном случају не би одговарали још и даље за штету: само се не може захтевати престанак друштва.

Друкчије је са правилима, која не садрже оно, што би по закону морала, или која од закона отступају где и како не би смела. Ту ваља разликовати; да ли се грешка тиче којег састојка правила, кога закон не може надоместити (§ 183 т. 1 до 4), или којег другог састојка, за који закон даје норму. У погледу грешака прве врсте не може бити временског ограничења за стављање предлога, а ни обзира на могућност штете. У погледу грешака друге врсте може вредети начело које је у претходном ставу изречено за мане у оснивању: ако се поступак не покрене на време, грешка је уписом друштва у трговачки регистар санирана. То значи, да у таквом случају одредба правила вреди, ма да је противна закону. Ако се због грешке друге врсте покрене поступак, наређење § 217 став 2 даје излаз у корист друштва.

Према овом излагању удешени су §§ 215 до 218. Бојазан да би се по предлогу могао изрећи престанак друштва из чисто формалних узрока, коју истиче једно мишљење, није основана, јер § 215 став 1 захтева могућност штетних последица; а повреде у одређивању фирме, (предмета предузећа и т. д.) (§ 215 став 2) не могу се сматрати за повреде формалних прописа.

Из слога тог наређења у вези са § 219. наређењима I дела о трговачком регистру произлази, да се и подружнице деоничких друштава уписују само у трговачки регистар трговачких односно окружних судова на седишту апелационих судова. На тај начин одржаће се потребна централизација трговачког регистра за деоничка друштва.

ДРУГИ ОТСЕК

Деонице. Права и дужности деоничара.

У овом отсеку је уређена формална и материјално-правна страна деонице и других исправа које издаје деоничко друштво. Сама реч деоница има два значаја: скуп права и дужности, везаних за чланство у деоничком друштву и исправа, којом је изражено чланство и с њим спојена права и дужности. Систематика не дозвољава, да се у овом отсеку исцрпно поброје и уреде сва права и дужности деоничара; поједини прописи, нарочито о управним правима, налазе се у другим отсецима, особито у отсеку о скупштини (право гласања и мањинска права), о рачуноводству и о ликвидацији.

Предлог се не бави разним исправама, које познају друга акцијска права и неки нацрти акцијских закона, као: обвезнице с правом замењивања за деонице (convertible bonds) или обвезнице са правом опције на деонице (Optionsaktie, упореди нем. нацрт § 157 Bezugsaktie), сматрајући да у нас још не постоји потреба, а поред тога, да ваља причекати успехе, које би могућност таквих начина финансирања показала у другим, економски развијенијим земљама. Не сме се наиме заборавити, да се већим делом ради о покушајима, да се извесне институције, нарочито северо-америчког права, пренесу у Европу и то у земље, чији су привредна структура и привредни развитак много различити од наших. Највећи део мишљења одобрава обазривост предлога у погледу нових начина финансирања, а

тако и инострана критика. И она мишљења, које неке од поменутих начина у начелу сматрају за целисходне, изузев једно, не траже, да се уведу већ овим предлогом.

§ 221. Начелно деонице гласе на име; да друштво може издавати деонице на доносиоца, ваља да је напосе изражено. Да морају деонице, за које је везана дужност споредних повремених неновчаних давања, гласити на име, природно је: овде обавеза деоничара није испуњена самим улогом у основну главницу, друштво мора знати, ко му је обавезан за даља давања. Ставом другим је речено и то, да се не могу издавати делови деоница, што су до сада допуштали неки закони. Измена није важна. И данас су се деоничка друштва врло слабо служила могућношћу издавања делова деоница: за то је именита вредност наших деоница скоро без изнимке и сувише мала.

§ 222. Издавање исправа о чланству у деоничком друштву није само по себи битно (essentiale), оно је потребно само ако деонице гласе на доносиоца, јер је у таквом случају деоница уједно и једини доказ чланства. Друштво ће дакле ценити, да ли ће издати деонице на име или не: примера ради неће их издати такозвано породично друштво; ваљда ни деоничко друштво, које за пренос поставља посебне услове, нарочито свој пристанак. Ипак друштво не може сасвим искључити издавање деоница на име, деоничар може у сваком случају тражити, да му се да исправа о његовом чланству.

Замена већих апоена мањина (н. пр. апоен по 50 деоница се замени за 5 апоена по 10 деоница) и обратно може бити потребна поједином деоничару, исто тако и замена деонице на име деоницом на доносиоца и обратно.

§ 223. Деонице (исправа) се редовно састоји из основне исправе (Mantel), талона и купонског листа, но битна је само основна исправа; њена минимална садржина је овде прописана.

Т. 5 има у виду првенствене деонице. Предлог не сматра за потребно, да се у деоници наводе и општа права деоничара (глас, дивиденда, удео у ликвидацијском вишку).

Т. 7 је важна у првим годинама друштвеног живота због одговорности апортаната.

§ 224. Став 2 даје пропис, који има да служи тачној евиденцији уплата, како за друштво тако и за деоничара; онај ће лакше моћи да пренесе исправу из које се тачно види, колико је на њу већ исплаћено. Став 3 ставља противпрописно издавање деоница и привременица права под строгу санкцију; исправа је ништавна, она не посведочава чланство и не може да служи пренашању. Ипак је ништава само исправа, није ништаван правни посао уписивања или сам — по себи — пренашања чланских права, иначе би код првога могли страдати друштво и његови веровници, код другог прибавиоци. Правни однос у другом случају — између отуђиоца и прибавиоца — решаваће се по прописима о гр. односно трг. права.

§ 225. Важна каутела код оснивања улошцима у стварима; спречено је да се апортант што пре лиши својих деоница и тиме осујети своју одговорност или бар отеже њено остваривање.

Став 3 даје деоничарима право, да за деонице траже већу сигурност, но што би је ваљда имали код самога друштва.

Став 4. Она иста опасност као код уложака у стварима, па чак и већа, постоји код набавки при оснивању, доследно су потребне оне исте каутеле. Ствар оснивача ће бити, да уговоре, чије ће деонице бити везане, регистарски суд мораће да се, пре уписа, увери да ли је тај услов испуњен.

§ 226. Начело је, да је деоница без икаквих ограничења предмет правних послова ма које врсте. То вреди нарочито за деонице на доносиоца, где може бити само законских ограничења (н.пр. § 225).

Но друштво може имати оправданог интереса, да су друге његове деонице у извесним, њему познатим рукама, и то му омогућава § 226.

Став 3 ће вредети нарочито у наследству, стечају и извршењу.

Случајеви §§ 226 и 228 став 5 и 6, нису сасвим истоветни. Они се додуше могу донекле подударати, али не морају. Могу, уколико се правилима може слободан пренос спречити, било позитивно, тиме да се пропишу услови за пренос (§ 226), било негативно, тиме да се у извесним случајевима одбија упис (§ 228 став 5). Али има и случајева, које не потпадају под § 226 (правила не постављају услове за пренос или су ти услови испуњени), ни под § 228 став 5 (правила не наводе разлоге за ускраћивање уписа), па се ипак упис може одбити због инсолвентности прибавиоца, ако деоница није потпуно уплаћена, тога може бити и ако су испуњени услови из § 226. Ма да према томе има разлике између §§ 226 и 228, ипак је сличност у ефекту велика, зато је и оправдано примењивање § 226 став 4 Наследнику или оное, ко је деоницу иначе прибавио стицањем које имовине као целине, или у стечају или извршењу, може се упис одбити само, ако друштво постави другог прибавиоца. За висину цене не може бити одлучна цена у стечају или нарочито, у извршењу, јер би иначе могло бити изигравања.

§ 230. *Родови деоница.* За разлику од врста деоница (на име или на доносиоца) нацрт родовима означаје групе деоница према различним правима која су за њих везана.

Првенствене деонице. Ма да је деоничко друштво изграђено на демократским начелима, ипак потребе привредног живота изискују деонице, за које су везана већа права но за остале. Случајева не треба наводити, јер су опште познати. Питање може бити само то, које врсте и којег обима могу бити преимућства једног рода деоница према другима. Ту је у питању нарочито могућност већег броја гласова по једној деоници, јер у то не сумња нико да се преимућства могу састојати у имовинским погодностима. *Плурални војум* је за време рата и после рата изазвао читаву литературу. Имало је закона, који су га дозвољавали, бар тиме што га нису спречавали. У немачкој се готово није сумњало о правној могућности, у Француској се бар пракса развила у том правцу. Разлог је била у једној и другој земљи прво бојазан, да би капиталски јаче земље прибављањем деоница својом бољом валутом некако заробиле домаћу индустрију и трговину, јер би без нарочитих жртава добиле већину у скупштини. Томе се хтело доскочити на тај начин, да се извесном релативно малом броју деоница, које често нису биле ни потпуно уплаћене давао 2—, 5—, 10—, 20—, 50— струки глас, тако да је једна десетина или чак једна педесетина деоница, у сигурним рукама, имала већину, а капиталски сразмер

могао је бити чак неповољнији. Брзо се овај начин, који је био прилично популаран у борби против иностранца, употребио и у борби против конкуренције у домаћој земљи, (*innere Überfremdung*), па чак у борби против опозиције у самом друштву. Почела је критика, која је тврдила, да у једну руку деоница са више гласова не само није могла спречити страни капитал, да заузме видна места у домаћој индустрији, којој је страни капитал био потребан, него да је чак олакшавала „отуђивање“ домаћих предузећа, а у другу руку, да су злоупотребе деоница са више гласова домаћу публику управо отерале са домаћег тржишта деоницама, тако да је деонице тешко пласирати. Чињеница је, да је Француска после приличних трзавица донела закон, који знатно отежава и врло ограничава издавање таквих деоница, а Немачка је у својим упитним табацима овом питању посветила читавих 58 упита, из којих се види не само опасност таквих деоница, него и сва замршеност и сложеност ствари. У свом нацрту Немачка отежава издавање таквих деоница, а погодује њихово одстрањивање (§§ 96 до 98). Деонице са више гласова признају П. 39 и Л. 201, Ш 692 искључује, К и М не познају их.

За нас питање плуралног права гласа нема толико значаја као у више индустриализираним земљама, ваљда донекле због тога што бар у већем делу Краљевине по данас важећим законима деоничар не мора да има бар један глас, а још мање мора свака деоница да даје глас (обрнуто наређење, да један деоничар не може имати више него извршан број гласова, врло лако може се изиграти код деоница на доносиоца). Али ни за будућност не треба увести плурални глас. Страни капитал нам је потребан, ако би му одузели могућност праведног утицаја на управу друштва, не би нам дошао. За заштиту наших народних интереса чини се да је подесније захтевати, да мора извршан део чланова друштвених органа пребивати у земљи и бити наши држављани. Даље ваљда није могуће код нас говорити о томе, да се поједина деоничка друштва од утицаја домаћих капиталиста не би могла одбранити друкчије него плуралним правом гласа, јер се чини, да код нас слабо напредује било хоризонтална било вертикална концентрација (више има картела, али ове регулисати није ствар закона о деоничким друштвима). Остаје дакле само један моменат који се истакао и у страној литератури: омогућење и обезбеђење стабилности управе, којој је без сумње врло важна потребна заштита. Поготово сразмерно мали број деоница са многоструким гласом управи осигурава приличну стабилност, ма да, у другу руку, промена у поседу малог броја таквих деоница олакшава и обарање управе. Горе је друго: помоћу деоница са плуралним гласом може се на свом положају одржати и лоша управа. То гледиште у вези са чињеницом, да је код нас данас — и такво ће ваљда још дуго остати — прилично мало деоница у несигурним рукама, довољан је разлог, да се предлог не упушта у експерименте, који су се у напреднијим земљама показали као врло дворезни. Ако би се сматрало, да је и код нас за стабилност управе потребна нарочита заштита, за то су могућа друга сретства. Једино су синдикати деоничара (§ 248 предлога), а друго би могло бити наређење према I 170 и Н. х. 97—101, 99—103, који садрже врло добру идеју: има деоничара, који су по својој неспособности за управљање или по својој ђуди ближи улагачима на

штедњу него активним члановима привредног друштва. За њих се може збиља рећи, да је довољно дати им прилично велику сигурност добитка, а ограничити им једно право, којим се не могу или неће да служе. Предлог је примио ову идеју у § 231. Свакако такав пропис не би се могао побијати тиме, да се противи демократској основи деоничког друштва; ни у деоничком друштву не може и не сме се једно начело извести до краја, кад су изнимке од њега подесне и целисходне за осигурање и успевање деоничког друштва, а никоме не наносе штете.

Стабилност управе може се донекле осигурати и тиме, што се извесним деоничарима или за извесне деонице ограничава или отежава пренос и на крају може се дати првенство у погледу постављања или бар предлагања чланова друштвених органа. То је предвиђено § 230.

Радничке деонице. Њих потанко уређује L 272 — 278, готово у свим облицима познатим у науци; I 169 њих допушта, а потање уређење оставља правилима. Са I и L нема практичних искустава. Таквих има на основу француског закона од 28 априла 1917 год. (*Loi sur les sociétés anonymes à participation ouvrière*) о ствари самој се врло много писало, како са правничке, тако са социјалне и господарске стране. Без сумње треба признати, да је сама мисао врло лепа. Пожељно би било и социјално праведно, да би радник учествовао не само својом надницом или платом у заради, него поред тога и у чистом добитку предузећа. Но француска искуства нису била најбоље. То је донекле и природно: поједином раднику дакако није забрањено, да упише или купи деоницу друштва, у чијем је предузећу запослен, он је онда пуноправан деоничар. Али мало је радника нижих категорија, који би имали сретстава за набављање деоница. Требало би дакле друштвима управо наложити да изврстан део чистог добитка намене набављању или издавању деоница. Требало би дакле друштвима управо наложити да изврстан део чистог добитка намене набављању или издавању деоница за раднике, и дати смернице, како би се ове деонице делиле међу раднике, или бар дивиденде од ових деоница. Издавање нових деоница значи повишење основне главнице са свима његовим формалностима, подела самих деоница није лака ствар, јер сама начела поделе тешко ће се моћи подесно утврдити, а поред тога треба рачунати са флукуацијом радништва. Врло је вероватно, да би радник, кад напустила предузеће деоницу продао ономе, који би више нудио, а ако би се наредило да је може продати само другом раднику, није сигурно да ће наћи купца. Набављање већ постојећих деоница из посебног фонда претпостављам засебну организацију, јер се самом друштву не може дозволити набављање сопствених деоница. Потешкоће такве организације дале би се законом савладати, али теже би било, постићи добар успех у погледу дивиденде: појавиле би се оне исте потешкоће као и код поделе самих деоница, а поред тога добитак, који би пао на поједине раднике, махом би био врло незнатан, бар за дуг низ година. Но то не би било највеће зло. Горе би било неповерење радника у друштвену управу: да не ради добро, да на штету радника ствара превелике тајне или јавне резерве. Радници би неминовно — и, као деоничари, с правом — тражили заступства у друштвеним органима, ма да поготово не нуде, просечно већег јемства за ус-

пешан рад у самој управи но други деоничари. Последица могла би бити трзавице, отежано водство, мањи успех.

Сви ови моменти биће довољни, да спрече, у данашњој структури привредног живота, обавезно увођење радничких деоница. У највише случајева биће радници задовољни, ако им друштво из свог добитка установљава разне социјалне установе: пензионе фондове, јефтине и хигијенске станове, јефтино снабдевање животним намирницама, школе, болнице и сл. поготово у нашој младој индустрији — банкарство долази мање у обзир, јер има више квалификовано и плаћено чиновништво — не би данас било места за опасне обавезне покушаје.

Мишљења су у опште противна институцији радничких и намештеничких деоница; већина чак жели, да се те деонице и не помињу у закону, друга скрећу пажњу на то, да ваља у нацрт унети наређења о пензионим и другим добротворним фондовима за намештенике и раднике — заправо попунити наређења која је већ имао, Пошто су се нарочито и радничке коморе изјасниле у том смислу, напуштена је замисао уређења тих деоница, а израђена су наређења о поменутих фондовима (в. §§ 339, 371 и 374). Разуме се да тиме радничке деонице нису искључене, деоничко друштво може их правилима увести, али и за њих би у свему вредела принудна наређења закона.

§ 232. Слободном куповином (§ 362) деоничар добија прометну вредност свог деоничког права, он није ни морао продати. У жребању (извлачењу, коцки) је друкчије: друштво плати само имениту вредност, ма да је течај деонице ваљда виши. Он би са деоницом губио и дивиденду. Зато је праведно, да му се да извесна накнада. Али је и праведно, да му се не дају сва имовинска-права редовних деоничара, јер је већ примио имениту вредност.

§ 233. Пошто се особеним користима, наградама и накнадама не сме смањити основна главница, то ће често бити најподесније, да се повлашћеним лицима, била она деоничари или не била, правилима осигура изврстан удео у (чистом) добитку. Управна права (учествовање у скупштини и гласању, мањинска права и т. д.) не могу се везати за те исправе, оне припадају деоничарима.

§§ 234, 235. Купони и талони су редовни, али не битни састојак деонице, они се не морају издати уједно са основном исправом, у другу руку могу се издати и без ње.

§ 236. Амортизација *исправа*. Други став олакшава ствар: где исправа није нестала, него је само толико оштећена, да не може више служити промету, није потребна амортизација судском одлуком, која заправо није ни могућна, јер исправа постоји и у рукама је овлашћениковим.

§ 327. Став 4 даје у реченици 2 пропис, који искључује примање тражбина као давање уместо плаћања (*datio in solutum*), наместо уплате новцем. Свака тражбина, па и она из чека или менице, је уложак у стварима, деоница је тражибином плаћена тек кад је и у колико је друштво тражбину наплатило. Изнимку чини само уплаћивање преносом по жирорачунима.

§ 238. У погледу даљих уплата потребан је приличан еластичитет, зато закон може дати само диспозитивну норму. Примера ради: и

данас се често захтева потпуна уплата чак пре регистрације. а у другу руку, у осигуравајућем друштву често уопште не долази до тога да би била потребна потпуна уплата. Међу овима екстремима могуће су свакојаке варијанте. Пошто је скупштина редовно врло неокретан апарат, у поједином случају може бити целисходно, да се одређивање даљих уплата остави друштвеним органима.

Два позива јавном објавом довољна су, а поготово је довољан и само један препорученим писмом.

§§ 239 до 242. Кадуцирање. Нацрт покушава што више упростити поступак за наплату заосталих уплата, водећи при томе рачуна о што бржем наплаћивању и сигурности друштва и његових веровника, док обзир на деоничаре овде не може бити велик.

Као примарна мера замишљено је право кадуцирања по § 240, ипак оно није обавезно, друштво може по 241 покушати и наплаћивање судским путем; за који ће се начин друштво решити, питање је целисходности; ако друштво ужива добар глас, краћи ће бити начин по § 240. Но могућа је и комбинација, ако поступак по § 240 не би потпуно успео. Поред неуредног деоничара обавезни су за уплату са каматама на сваки начин уписник или онај ко је деоницу преузео без уписивања, па и сва лица, која су имала деоницу (привременицу) између уписника и последњег деоничара, али само ако су била уписана у деоничку књигу. Ова лица одговарају према друштву солидарно, међу њима вреди уговор, однос и прописи општег грађанског и трговачког права.

Ако се деонице не могу никако наплатити, јасно је, да треба снизити основну главницу. Али питање је, да ли је у сваком случају потребан доста сложен поступак, који иначе вреди за снижење главнице. По предлогу не, јер ипак није вероватно, ако су се тачно примењивали прописи о оснивању и ако су оснивачи радили потребном опрезношћу, да би износ ненаплаћених деоница био већи; само ако би се основна главница имала снизити за више од 5%, прописан је редован поступак по § 357 и сл. Пошто се могу поништити само целе деонице, а на њих је већ уплаћена бар једна четвртина, то се додуше износ основне главнице мора снизити за целу номиналну вредност поништених деоница, али оно што је уплаћено, а остаје друштву (§ 239), мора се унети у резерву.

§ 244. — споредна повремена неновчана давања могу бити важна код деоничких друштава за прерађивање пољопривредних и шумских производа (нарочито шећеране и друго). Не изгледа баш, да ће тога у нас много бити (привредне задруге), али ипак ваља оставити могућност.

Пристанак за пренос деонице овде мора бити обавезан, јер се ради о способности новог деоничара за она давања, која су битна за рад друштва.

„Давање“ искључује личну службу.

§ 245. — Деоница није дељива, али може имати више саимаоца, н.пр. три лица купе заједно једну или две деонице, деца наследе оца деоничара. Овај правни однос уређује према друштву став 2 (упоредити и § 237 став 5). Правни однос између саимаилаца не тиче се деоничког права.

§ 246. — Апстрактно право на дивиденду, т.ј. на деобу добитка; стечено је право по закону, уколико правилима није друкчије наређено. То треба оставити правилима, јер се деоничко дру-

штво може основати и за сврхе, којима није циљ привређивање у корист деоничара. Али онда треба да је сврха тачно наведена. Право на конкретни удео у конкретном годишњем добитку стиче деоничар тек на основу закључка скупштине. Прво је чланско право, друго обично облигационо право: тражбина.

Предлог не усваја „грађевинске“ камате (Baanzinsen, interets intercalaires). Савремени закони и нацрти су различни, Ш. 677, Л. 313, К. 63 и М. 55 познају их, Р. и И. не. Предлог се руководи овим разматрањем: ако рецимо друштво има основу главницу 10,000.000 динара од које има да изгради електрану, а до пуног њеног рада протећи ће три године, онда је јасно, да чистог добитка неће бити н.пр. четири године, дакле ни дивиденде. Да би ипак привукло публику друштво по садашњим законима може обећати грађевинске камате на пр. 5%. Ако се ове камате плате за три године, основна главница се тиме снизи за 1,500.000 динара. Те камате деоничари плаћају себи сами, јер јасно је, да се у том случају основна главница само за то одредила са 10,000.000 динара да би се могле плаћати ове камате, стварно за саму градњу било би довољно 8,500.000 динара. Ако је пак било стварно потребно 10,000.000 динара, онда главница није била правилно одређена. Поред свега тога могуће су и разне злоупотребе које се дају тешко спречити. Зато је најбоље камате на деонице сасвим забранити.

§ 248. Синдикати се налазе у многим деоничким друштвима. Њихова најважнија сврха, стабилност управе, сасвим је оправдана. Али они неретко врше и праву тиранију, било против несиндицираних, било и против синдицираних деоничара. У првом погледу дају извесну помоћ мањинска права, у другом треба посебних наређења. Предлог се повео за И. 205 и Л. 153 сл., али не сасвим, јер у једну руку „поверенички сертификати“ код нас ваљда неће бити практични, у другу руку наређења у И. и Л. у извесним погледима нису довољна. За поједина наређења предлога нису потребна нарочита објашњења. На питање, да ли је петогодишњи рок у ставу и целисходно одређен или га треба продужити или уопште напустити ограничење у погледу времена, па евентуално дати посебна наређења о отказу уговора, готово две трећине мишљења изјасниле су се за предлог. Зато слог тог параграфа није измењен.

§ 249. Забрана прибављања сопствених деоница у власништво или у залогу позната је свим савременим, па и многим старијим законима. Сврха ове забране је јасна: прикривено враћање основне главнице треба спречити нарочито у интересу веровника, па и у интересу оних деоничара, чије деонице, друштво није прибавило. Узимање у залогу често је само странпутица која води истом циљу.

Ипак забрана не може да је опћенита, јер би друштво и од тога могло имати тешке штете. Зато став 1 допушта, према Немачкој новели, прибављање сопствених деоница, али само у ограниченом обиму и само у случају преке потребе; да ли је она постојала, мораће да цени суд, ако би дошло до спора због накнаде штете од кривих органа друштва, јер сам посао у интересу против уговорача, који често не може ценити, да ли постоји законски услови за прибављање сопствених деоница, сам посао није неваљан. Одређенији услови не могу се прописати. Граница „тешке штете“ апстрактно, у

томе, да ли би друштво имало знатно већи губитак, ако не прибави сопствене деонице. У том погледу мораће се водити рачуна о сразмери између износа губитка и износа основне главнице односно имовине друштва. Губитак 100.000 динара код основне главнице 1.000.000 динара без сумње је приличан, али ако имовина тог друштва вреди 5.000.000 динара, сразмера је сасвим друга: не 10% него 2%.

Став 2 тач. 1: ако друштво (банка) врши послове са својим деоницама као комисионар, онда оно истина у своје име прибавља своје деонице, али не за свој рачун.

Тач. 2 важно код концентracије предузећа.

Став 4. Савремена концентracија доводи до велике зависности између предузећа. Та концентracија често је потребна или бар корисна за рационалну производњу, али је врло опасна за финансирање, а не ретко права јој је сврха баш изигравање прописа, којима би се имала постићи већа безбедност веровника.

Став 5. Сврха прописа је јасна. Рок је тешко правилно поставити, за извесне случајеве није ни могућно; свакако је дужност управе да се стара о што бржем отуђењу. Могло би се ваљда рећи, да друштво мора деонице одмах отуђити, чим може за њих постићи набавну цену, али то већ не би било сасвим исправно, ако су деонице узете у залог; поред тога чекање на повољну цену може бити врло опасно.

§ 250. Наређење је познато неким савременим законима; сврха му је, да се спречи обмањивање публике, која често мисли, да је велика номинална основна главница знак веће солидарности предузећа.

ТРЕЋИ ОТСЕК

Организација деоничког друштва. Скупштина

1. *Надлежност*. Закони често наглашавају, да је скупштина деоничара највиши орган друштва, ма да то заправо вреди само за унутарњи живот друштва, а никако за изражавање воље друштва према трећима: заступање друштва, које скупштина већ по својој гломазности и по самом начину свога рада никако не може да врши. Баш та инхерентна неокретност захтева, да се обавезни круг рада скупштине не прошири преко онога, што је неминовно потребно. И у погледу унутарњег рада — пословодство — скупштина мора и може вршити само оно, што јој закон или правила изречно налажу. Према томе круг рада скупштине мора да је законом и правилима таксативно одређен (§ 256). Где закон или правила употребљавају реч „друштво“, а не одређују надлежни орган, није надлежна скупштина, него управа, и то, ако је по правилима колективан орган, управа у целости уколико није, у складности са законом и правилима или по закључку скупштине, посао или грана послова остављена појединим отсецима или члановима управе или намештеницима друштва. Питање да ли треба надлежност и положај скупштине према осталим гранама, нарочито, према управи, појачати (што се често тражи), тиме већ је решено: предлог не погодује појачање, али га и не спречава, про интерно могу правила захтевати за што било закључак скупштине; ако се управа не равна по томе, одговара за штету.

2. *Редовна и ванредна скупштина*. Закони често разликују редовну и ванредну скупштину, ма да готово сви прописи о скупштинама вреде и за једну и за другу. Разликовање има заиста само тај смисао, да закони један састанак деоничара у свакој пословној години прописују обавезно, те му одређују и рок, пошто има предмета у друштвеном животу, који се понављају сваке године и за које мора постојати извештај, јер су други органи друштва изузети: одобравање годишњег извештаја и годишњих рачуна са употребом добитка разрешница (апсолуториј) друштвеним органима, начелно и постављање друштвених органа. Редовна је дакле она скупштина, којој је сврха, да се на њој обаве ови послови, редовна и тада, ако би се ма из којег разлога морала одржати ван законског или правилима одређеног рока, и тада, кад је не би захтевала управа него, ма из којег узрока, надзорни орган или мањина деоничара. Даље: не ради се о томе, да би се на „редовној“ скупштини смело решавати само о побројаним предметима, решавати се могу сви предмети, о којима мора и може решавати скупштина. Дефиниција редовне скупштине би била само та: редовна скупштина је она на којој се стварно решавају горе поменути повремено понављајући се предмети, но јасно је, да се на тај начин дефиниција даје некако у натраг, па зато Предлог није примио ово чисто терминолошко разликовање.

3. *Заштитна мањина и скупштина*. На скупштини највише долази до израза „демократско“ начело већине. Оно је у удружењу, које може да има врло велик број чланова, једино могућно, сагласност се за послове, који нису сасвим изнимни, никако не може захтевати. Ово начело пак може се и злоупотребљавати у корист већине против користи друштва као господарског и социјалног фактора, па и против оправданих интереса мањине. Како се то може вршити, не треба излагати. Питање може бити само, како и уколико то треба спречити, а да се у другу руку не омогући противно: злоупотребе мањине, терорисање већине са штетом по друштво. Јер нема сумње, да је и ово могућно. Зато се превише опширна права не могу дати мањинама, па и не без икаквих каутела.

Због тога је ваљда боља заштита мањина, која се постижава другим сретствима: довољна јавност предлога за скупштину, наиме јавност за све деоничаре, тачан дневни ред, довољан кворум, квалификована већина у важнијим предметима, која се може рачунати не само од датих, него и од упунног броја могућих гласова (броја деоница). Мање се ваљда препоручује ограничавање броја гласова, које може имати поједини деоничар, прво зато, јер се то бар код деоница на доносиоца може врло лако изиграти, друго јер често не би било добро превише и несразмерно ограничавати утицај већег деоничара, који је јако интересован у друштву. Против личних злоупотреба деоничара има других мера, нарочито посебна одговорност.

Важна каутела против злоупотреба управних органа и већине је, на крају, правилно уређена могућност побједња скупштинских закључака, како из формалних тако и из стварних разлога.

§ 253. Дати треба могућност, да сазове скупштину н. пр. општина, која има, рецимо, уговор са електраном или плинаром, ма да није деоничар, држава, нарочито ако се ради о друштвима, којима је потребна дозвола за оснивање.

Неће то ваљда бити често потребно, јер ће друштвени органи редовно уважити оправдање жеље јавних фактора.

§ 254. Ово мањинско право је опште признато и не треба му правдања. Важан би могао бити став 3, јер ће учинити непотребним постављање скрбника.

§ 255. Став 1 вреди за све органе, који су по закону или правилима позвани, да сазивају скупштину.

Став 2: тако звана редовна скупштина.

§ 256. У вези са § 297. — Побројани су демонстративно (став 6) предмети, који не значе измену правила и нису поменути на другим местима, али су толико важни, да је за њих потребан закључак скупштине.

Начело је, да сама управа заступа друштво према трећима, властима и појединцима, и да упутства која би управи дао други који орган, нарочито и скупштина, управу вежу само про интерно а не и у односу према трећима: друштво је послом, којим је повређено упутство, обвезано (изузев случај колзије), оно само може према управи остваривати захтев за отштету. То начело, изражено у § 297, било је првобитно напуштено само у случајевима §§ 380 и 381, али с обзиром на велику важност закључака, поменутих у § 256 став 1, т. 2—5, постављено је питање, да ли не ваља и у тим случајевима или бар у неким од њих управу и про ектерно и тиме и треће лице и ваљаност самог посла везати за пристанак скупштине, тако да посао, склопљен од управе са трећим, не вреди, ако на њега није пристала скупштина. Питање је у ствари то, да ли у тим по друштво без сумње ванредно важним, случајевима треба да има првенство правна сигурност трећих лица или интерес друштва. Мишљења по том питању су готово једнако подељена. Предлог се ипак решио за јачу заштиту интереса друштва, из ових разлога: Не може се порицати, да је правна сигурност трећих лица смањена, нарочито и зато, што се случајеви, нарочито они из т. 2, не могу сасвим тачно одредити — иначе би било одмах изигравања, — али друштво би било у тим, за њега толико важним случајевима самим репресивним мерама (одговорност управе) и сувише слабо заштићено. Осим тога то везивање за пристанак скупштине вреди само за мали број изнимних послова, који се сразмерно ретко склапају, тако да се и од трећих лица може захтевати извесна ванредна пажња.

Нарочито је важна тач. 5, става 1, јер спречава или бар отежава изигравање прописа о квалификованом оснивању (апорима и набавкама при оснивању), које би се могло вршити на тај начин, да се друштво формално оснује новчаним уплатама; а да управа, која ће бити у почетку готово свагда под утицајем оснивача ускоро иза регистрације за друштво набави предмете, који су стварно набавке при оснивању (накнадне набавке).

§ 258. Мањинско право става 2 често ће бити довољно; њим ће се моћи избећи много крупније право из § 254, па и трошкови.

§ 259. Да не би било шикане од мањине, није довољно, да је прописана мањина издејствовала попуњење дневног реда, та мањина мора остати и на самој скупштини, У другу руку, и већина, а нарочито управа могла би наћи срет-

става, да део потребне мањине повуче свој предлог. То је спречено, ако се на скупштини нађе довољно деоничара, који усвоје предлог. Код сазивања скупштине по предлогу мањине сличан пропис не би био целисходан: кад је већ мобилизиран толики апарат, скупштина ће се, ако се већ састала, одржати, ма да би се на њој показало, да прописана мањина више не постоји. Каутела је у том случају одговорност за трошкове.

§ 260. Садржи олакшање за друштва са малим бројем чланова, нарочито за „породична“ друштва.

§ 261. Предлог даје само минималне прописе, који су потребни нарочито ради припреме скупштине, али он оставља правилима могућност, да ове прописе удесе према потребама друштва. Нарочито ће продужење 7-дневног рока бити кадро, да спречи махинације, које се дешавају у очи саме скупштине, из разних, често врло сумњивих мотива. Предлог допушта продужење до 3 месеца.

§ 262. Сврха је овом параграфу, да се поуздано утврди, ко може учествовати у скупштини и са колико гласова. То је важно како за само утврђивање, да ли ће скупштина бити довољно посећена, тако и за бројање сразмере гласова (ово у вези са списком из § 265), а нарочито за то, да се сваки деоничар, — па и друштвени орган, могу уверити, ко ће вероватно доћи на скупштину и са колико гласова.

Став 2 важан је за деоничаре, да се могу спремити за скупштину.

§ 263. Кворум: Позната је ствар да су скупштине често слабо посећене, зато нормални кворум не може бити висок (став 1). Велика већина мишљења задовољна је тим кворумом, нека су чак захтевала построжење.

Став 2 и 3 значе заштиту стабилности друштва па и заштиту мањина. О томе, колики треба да буде виши кворум, закони имају прилично различна наређења; једно стоји: ако се у таквим питањима не постигне кворум, то није увек знак пасивности и летаргије деоничара, него биће редовно знак отпора против измена, јер ће они деоничари, којима је стало до измене, развити агитацију у свом правцу, о томе нема сумње, па ако не буду имали успеха, то значи, да се ствар ипак знатном делу не чини или добра или важна. Предмети, за које се тражи нарочито велик кворум, они исти су као и у § 231;

И у погледу посебних кворума већина мишљења се сложила са нацртом, ипак је на основу мишљења под посебни кворум става 2 постављена и измена предмета предузећа. Сагласност свих деоничара ни у том ни у другим случајевима не може се захтевати: то би се могло злоупотребљавати за изнуђивање; а уосталом деоничарима у најважнијим случајевима остаје право по § 276.

§ 264. Да се може сазвати нова скупштина, ако прва није успела, јасно је; овде се ради нарочито о томе када се мора сазвати, и у којим случајевима се могу допустити олакшице, у поступку сазивања. Мора се поново сазвати скупштина, ако се ради о доношењу закључака, који су битни за друштвени живот. У погледају олакшице, које даје предлог, становиште је ово: ако се поновна скупштина има одржати пре истека од месец дана после прве, може се спојити сазив за њу са сазив-

вом прве, рокови из §§ 261 и 262 могу се скратити, кворум отпада или се може снизити. Ако се поновна скупштина одржава касније, формалности сазивања су обичне. У једном и у другом случају није потребно ново полагање за оне деоничаре, који су деонице већ положили за прву скупштину. Тиме је олакшано састављање списка по § 262, али разуме се, да се овај мора исправити и допунити, било да су се положили нове деонице, било да су се повукле већ положене, било да су наступиле измене у деоничкој књижи. У погледу положених деоница мораће дакле онај, ко саставља списак, запитати оне, код којих се деонице могу полагати, да ли има измена.

У случајевима из § 255, управа је **§ 265.** толико заинтересована да мора скупштину отворати ко други а не члан управе. Дефинитивног председника бира скупштина; да не би било одуговлачења, довољна је релативна већина, а да би се избегле жалбе о правилности гласања, предвиђен је списак присутних, он се може ради једноставности спојити са списком из § 262.

Заступање је обавезно, ако деоничар **§ 266.** није својевласно физичко лице; за такво заступање није потребно посебно пуномоћје. Али није ограничено ни заступање оних деоничара, који су својевласна физичка лица, осим што један деоничар не може поставити више него једног пуномоћника, да не би било изигравања, кад правила одређују ограничења гласова за деоничаре, који имају овећи број деоница. Важне су реченица 3 става 1 и реченица 2 става 2: према друштву има заступник (пуномоћник) *carte blanche*; друштво (председник) мора испитати, да ли постоји овлашћење за учествовање (и гласање), а не може се од њега и од других деоничара захтевати, да испитују, да ли је пуномоћје ваљда условно, да ли пуномоћник или други заступник има посебна упутства и да ли их се придржава. Заступник (пуномоћник) одговара ономе, ко га је поставио или за кога је постављен, али тај не може према друштву изводити никаква права из неправилног заступања (изузев, разуме се, криминалне чине заступника у колузији са друштвом или другим деоничарима).

Плурално право гласа предлог, како **§ 267.** је већ изложено, не допушта. Но тиме није апсолутно спречено, да деонице не би имале различито право гласа. Тога може бити ако правила ограничавају број гласова, који може имати поједини деоничар. Али то може бити само сразмерно, примера ради: за првих десет деоница по један глас, за даљих четрдесет по један глас на две деонице, за даљих сто педесет по један глас на пет деоница и т.д.

— Врло је тешко наћи ефикасних **§ 268.** превентивних мера против потварања резултата гласања тиме, што учествују и гласају лица, која стварно нису деоничари. Ипак било би криво, ако се бар не би учинио покушај таквих мера, нарочито и са јаком репресијом за случај злоупотребе.

— Предлог покушава, да реши нека **§ 269.** у теорији и пракси врло спорна питања, наиме ко је овлашћен за учествовање и гласање, ако су деонице дате на плодуюживање, у залог, и, најважније на чување (у депо код банке). Познато је, да нарочито овај последњи случај може довести до крупних злоупотреба. Општи услови за пословање

са банкама додуше редовно садрже извесне прописе, што банка сме да учини са деоницама, које су код ње на чувању, али ови прописи су кадкада такви, да сву брижљивост пребацују на депонента, а банку ослобођавају готово сваке одговорности. Како код банака често депонирају деонице баш мали и неуки деоничари, који заправо и не знају која права им деоница даје, није редак случај да банке на основу депонованих деоница сасвим самостално, без стварне одговорности иступају као прави деоничари. Ради кално сретство било би, да се такво заступање сасвим забрани, односно стави под строгу санкцију, али то би ишло предалеко, јер би се тако могло спречити и кворум и тиме способност скупштине за рад, а поред тога и стварно је каткад боље, да деонице заступа у ствар упућена банка него сам невешти деоничар.

У подробностима реч „власник“ у ставу 1 и 2 није употребљена технички, него мишљен је онај, ко је деоницу дао на плодуюживање или у залог. То ће редовно бити власник, али је довољно, да је легитимизиран као власник (деонице на доносиоца).

Интересни сукоб између обе стране код плодуюживања је донекле друкчији но код залог. У првом случају плодуюживаоца нарочито интересује висина дивиденде, заложног веровника само посредно (вредност деонице, њен течај, и тако висина покрића), ипак обадва имају интереса за што већу дивиденду, те би због тога право гласа без сумње вршили више у смислу привременог већег добитка, без посебног обзира на субстанцу: трајну плодноност предузећа и социалне функције друштва. Но у том начину решавања има потешкоће у толико, у колико ће деонице, бар кад се ради о залози, увек бити у рукама веровника, а често ће бити и у рукама плодуюживаоца. Не може се једноставно захтевати, да је детентор преда власнику. Али моћи ће се редовно наћи излаз на тај начин, да власник да пуномоћје детентору или да се деонице положе на којем другом месту на име власника, но уз услов, да ће се вратити, не власнику, него плодуюживаоцу или заложном веровнику. Ако се такав излаз не нађе ова деоница неће учествовати у скупштини: детентор нема права гласа, власник га не може вршити. Код исправа, које су уписане у деоничку књигу, ових потешкоћа неће бити.

Наређења става 3 имају сврху, да не спрече вршење права гласа преко депозитара, али посебан уговор скренуће деоничару пажњу, о чему се ради, он ће моћи да да своја упутства: ако се депозитар о томе не стара, мораће да врши право гласа у интересу депонента (цивилна одговорност за штету). Посебно пуномоћје у том случају не би било потребно осем код деоница на име, општи пропис **§ 268** не би важио. У колико би упутства разних полагака била различна, депозитари ће се морати решити за једна или друга, за противна ће се морати поставити посебан пуномоћник. Ипак сходно вреде прописи **§ 268**, у колико би се радило о повреди наређења **§ 269** став 2 и 3. Код плодуюживања мишљено је, да се мање ради о општем интересу деоничара, него о интересима власника и плодуюживаоца.

Обична ограничења права гласа, само **§§ 270—271.** нешто подробније израђена. Последица повреде ових наређења је могућност побијања по **§ 283**, разуме се, и одговорност за штету. Против ограничења по **§ 270** износи се у најновије

доба приговори, који се дају свести на ово: 1) бар код деоница на доносиоца нимало није тешко изграти ово наређење, 2) то наређење много спречава и сасвим редовне, по друштво корисне или чак потребне послове (нарочито код фузије, па и код повишења главнице). 3) тим наређењима се заправо мањини даје оружје, да тероризира већину. Зато се покушава наћи други који излаз. Комисија немачког Јуристентага за испитивање реформе деоничког права препоручује, да се пропис § 252 став 3 реченица 2 нем. трг. зак., који, од прилике, одговара § 270 овог предлога, замени овим прописима: „Не сме се вршити право гласа ако деоничар, повређујући очигледне интересе друштва, тиме покуша за себе или треће лице постићи посебне користи, које су стране друштву. Ко ипак гласа, одговара друштву за штету, коју му је гласањем намерно проузроковао. Отштета се мора тражити, ако то захтева и само мањина, која претставља бар једну десетину деоничке главнице“. — Немачки нацрт (§ 95) није примио овај предлог (т. зв. „генералну клаузулу“), али је ипак брисао пропис § 252 став 3 реченица 2; идеју генералне клаузуле је нем. нацрт донекле употребио у својем (новом) § 84 (86), даље у § 136 (137), који одговара § 271 став 1 и 2 нем. трг. зак. У образложењу нем. нацрта се изражава бојазан, да би одговорност, која се генералном клаузулом налаже деоничарима, ове могла уплашити па би се тако унела извесна несигурност у гласању.

По том предмету постављено је посебно питање. Велика већина мишљења сагласна је са наређењима § 271. У погледу § 270 мишљења су више подељена, ипак и ту већина је била сагласна са нацртом. У погледу генералне клаузуле нека су мишљења за њу, друга против ње, већина о њој не говори, јер је била сагласна са предлогом. У суштини ради се о питању, да ли је деоничар са „својим“ друштвом повезан толико тесно, да мора као и код других друштава, свој лични интерес подређивати скупном; при томе може се, без сумње, десити, код великих деоничара, да је у „скупном“ интересу заинтересован мањи део основне главнице но у засебном. Савремено законодавство нагиње схватању, да је веза међу другарима и код деоничког друштва довољно тесна, да оправдава наређења као што су наређења §§ 270 и 271, или наређења у виду генералне клаузуле.

Не треба напосе наглашавати, да речи „у одређеном послу“ у § 270 не значе само правне послове, него и чисто фактичне послове, примера ради: закључак о подизању подружнице није правни посао, ипак не би смео гласати деоничар, који у месту подружнице има предузеће исте врсте, па се боји утакмице.

§ 272. Ова изнимка је, иако ваљда не неминовно потребна, ипак целисходна, она је у погледу избора и свуда призната. Али и у другим случајевима може бити умесна: ако су, нарочито у „породичном“ друштву, сви деоничари уједно и чланови друштвеног органа, без ове изнимке готово свако гласање о предметима § 255, па и о другима било би немогуће. Но и тамо, где н. пр. правила или закони прописују (квалификоване) већине од броја претстављених или свих могућих гласова, могле би се појавити потешкоће, не може се ни рећи, да треба према томе удесити правила, јер то не би било могуће: против закона.

§ 273. Често се врши гласање акламацијом или иначе јавно, и баш тиме се врше пресије, које су код тајног гласања готово искључене или бар јако отежане. Ипак се може тајно гласање обавезно прописати само као изнимка, пошто би се иначе скупштина врло дуго продужила, кад има више предмета на дневном реду.

§ 274. Предлог избегава појам посебних или индивидуалних права, који је у науци и пракси толико оспорен, да и други закони и нацрти избегавају дефиницију. Али се сматрало за корисно, да се унесе став 3, који ће ипак, нарочито у вези са наређењима § 180 допринети извесној јасности у погледу појма „стечених“ права деоничара. Према § 237, примера ради, јасно је, да се деоничару уопште не могу наложити друге обавезе но оне које су у § 237 наведене. Пошто се на деонице не могу одредити нове уплате преко именитог износа, моћи ће се обавезе деоничара повећати само новим споредним повременим новчаним давањима или повишењем досадашњих. То се може учинити само са пристанком деоничара, који би били тиме погођени. У погледу одузимања права примера ради нарочито долази у обзир право гласа, чије уређење је, у извесним границама, остављено правилима; ако би правила одређивала, да сваки деоничар са више од 200 деоница може имати за сваких 10 деоница по један глас, а то би се хтело изменити на 1 глас за сваких 20 деоница; то не би било могуће без пристанка деоничара, који имају више од 200 деоница исто тако не би се без пристанка деоничара, који имају мање од 200 деоница, онима, који имају више, могло дати право на по један глас за сваких 5 деоница. Но у извесним случајевима сам закон допушта мајоризацију, нарочито у погледу права на нове деонице, па и у погледу првенствених права разних родова деоница (§ 275). Ви. § 349.

§ 276. Ако деонице није стекао бесплатно, деоничар је постао члан друштва зато што је од његовог предузећа очекивао извесне користи, а свој капитал није хтео толико имобилисати, колико је имобилисан у друштвима ма којег другог облика. Није дакле праведно, силити га, да остане у друштву које продужи своје трајање, напусти своју правну личност (спајањем) или измени предмет предузећа. Али криво би било и то, да би мањина у таквом случају могла већину (друштво) натерати у ликвидацију она може изаћи из друштва, ако јој се деоница искупе по прометној вредности, како се јавља у берзанском течају, а ако деонице нису котиране (или ако им се течај у критично време није котирао), по стварној вредности, коју одреде стручњаци; сама вредност по годишњем билансу не изражава увек стварну вредност.

§§ 277—280. Познато је, да право уписа на скупштини, ма да је признато и данас, стварно не значи готово ништа: деоничар који припада већини, неће питати члана мањине или се уопште не одговара или му се одговара тако опћенито, да му одговор не помаже: ако апелира на скупштину, она, природно, даје управу за право. Тако је једно од најважнијих права деоничара без дејства, што готово онемогућава сфикасну контролу рада друштвених органа и уједно деоничаре одбија од посеђивања скупштина па и од самог узимања деоница. У другу руку не може се губити из вида, да се интерес појединог деоничара или појединих

њихових скупина не сме ставити изнад важног интереса самога предузећа (пословне тајне) или чак изнад јавног интереса, а ваља и о томе водити рачуна, да би појединац упитима могао тражити свој засебни интерес, чак и као такмичар друштва. Из тих разлога треба појачати право упита, али га уједно снабдети каутелами, које што више онемогућавају злоупотребе.

Предлог је примио идеје новог немачког нацрта (§§ 88—93, 86—91), ипак отступа од њега у неким тачкама. Нарочито се мисли, да је у нас потребно, да се самим законом поближе одреди оно надлештво, које ће одлучивати, да ли је упит допуштен односно одговор довољан. Ово надлештво мора бити састављено тако, да су што боље очувани интереси ствари (друштва и деоничара, који постављају упит) и јавности. Зато мора састав већа давати јемства за стручно искуство и за што већу објективност, а да су уједно заштићени и јавни интереси. По предлогу подробности за састављање већа и за његов рад не спадају у сам закон, јер се ради о новој ствари, па ће се прописи ваљда, према искуствима, морати и да мењају.

Свакако би се појачањем права упита постигло и то, да би управа давала пуније и тачније извештаје но што је данас обичај, кад извештаји често не дају ни најпотребнија објашњења, тобоже због заштите пословне тајне. Дакако не може се законом тачно прописати, у којем је обиму потребна и допуштена заштита пословне тајне у интересу друштва и јавности, али нема сумње, да се у том погледу — не само код нас — прилично претерује, и то увек баш с позивом на интерес друштва и јавности. У Сједињеним државама Америке јавност је много већа него у највећем делу Европе; у Немачкој су се многи стручњаци баш поводом новог немачког нацрта изјаснили за већу јавност. Веће ће јавни интерес ставити над приватни, оно ће морати испитати, да ли је упит постављен и у интересу друштва или претежно или само из приватног; ваљда чак и сумњивог интереса појединог деоничара.

Велика већина мишљења одобрава предлог, у колико се тиче саме идеје. И у погледу поступка пред већем знатна већина мишљења била је сасвим сагласна са нацртом, али у тим погледу друга су дала добрих предлога за поједностављење поступка; ти предлози су усвојени.

§§ 278, 279. Не би било целисходно упитом сасвим спречити доношење закључка; последица би била не ретко потреба сазивања нове скупштине. Довољна је обустава извршења закључка, а и њу може захтевати само квалификована мањина. Према томе су удешене и санкције § 279 став 1 до 3, а нарочито став 4 и 5. Између та два става је ова разлика: Став 4 уређује случај, да закључак на претходној скупштини — разуме се због опита — није донесен и да је зато потребна нова скупштина. Трошак те скупштине сносиће на сваки начин деоничари, који су поставили упит, ако веће нађе да је упит био неуместан или да је дато довољно објашњење; за већу штету одговарају само ако су упит поставили злонамерно или из велике немарности. Но став 4 не решава питање, да ли је по захтеву мањине обустављено извршење закључка; то питање уређује став 5. Ту ваља имати на уму, прво, да они који су ставили упит не морају бити истоветни са поменутом мањином, и друго, да је обустављање извршења много

крупнија ствар од самог стављања упита. Зато мањина одговара за скривљену штету без обзира на степен кривње. Не сме се са тим случајем мешати случај обуставе извршења закључка по § 286: у том случају о обустави решава суд, зато је одговорност у § 287 став 3 ублажена.

§ 281. За важније предмете потребно је јавнобележничко посведочење, за остале не; предлог омогућава, да се предмети, за које је потребно такво посведочење, поставе тако на дневни ред, да бележник не мора присуствовати целој скупштини.

§§ 283 до 289. Поништавање закључка је двоструко: због повреде закона или правила и због повреде добрих обичаја. Право је ограничено само по себи тиме, што треба доказати да је повређен закон (правила) било у формалним прописима, било садржином закључка. Формални прописи су сви они, којима је сврха да зајамче правилност стварања закључка (правилан сазив, правилно доказано право на учествовање и гласање, правилан кворум, правилно гласање, правилно посведочење). У погледу садрживе има три могућности: повређен је принудан пропис закона; повређен је диспозитивни пропис закона, али који је за то друштво саставни део правила, пошто она о томе предмету не садрже ништа; повређен је пропис самих правила. У последња два случаја може се о повреди говорити само, ако нису очувани прописи, које закон и правила дају за измену правила, у првом дакако повреда остаје повреда, ма какав био поступак код доношења закључка. Друго — поништење због повреде добрих обичаја — само по себи не тиче се повреде појединих наређења закона или правила. Правни основ побијања овде је много мање сигуран, тако да би се могао овај пропис изгравати за уцењивање и изнуђавање, ако би се побијање допустило само ради повреде добрих обичаја: зато предлог ово побијање веже за доказ 1) да су повређени добри обичаји; 2) да су оштећени или бар угрожени конкретни интереси, а поред тога поставља изузетно кратак рок застаривања. Краћи не би смео бити, јер штетност не мора да се покаже одмах.

Друго је питање: ко може побијати? И у том погледу ваља разликовати: ако се ради о повреди принудних законских наређења, имају интереса, да се закључак поништи, не само деоничари и органи друштва, него и јавна власт. Зато предлог у § 288 даје јавној власти могућност побијања и то слично као у § 215 и сл. Дакако власт надлежна за давање дозволе, и у тим случајевима може, уколико се ради о заштити јавних интереса и о измени правила, не одобрити измену; (то може и онда, када је измена сасвим у складности са законом), али не би било поделско, ако не би била власна јавити суду, кад приликом прегледа опазе и друге повреде принудних прописа закона, које непосредно не вређају јавни интерес. Не може бити штете од тога, ако записник прегледа још једна власт.

Лица која имају право на тужбу, побројана су у § 284. Види се, да се право начелно не даје онима, који се нису успротивили доношењу закључка, ма да су могли. Изнимка вреди за друштвене органе; они су и материјално, често и кривично одговорни за неправилности рада у друштву. Даља изнимка вреди у погледу грешака против §§ 261 до 271, јер искуство учи, да се такве грешке

на самој скупштини стварно тешко опазе, па се за њих дозна тек доцније.

Друштво не сме дуго остати у неизвесности, зато §§ 283 и 288 дају кратак преклузиван рок; но овај рок не може да вреди, ако се ради о најбитнијим стварима (§ 288 став 1, реченица 2).

Предлог даје каутеле против побијања из шикане, па и могућност заштите друштвених интереса, ако су угрожени извршењем закључка.

§ 288 став 3 и § 289 имају сврху, да се постигне сарадња разних власти и странака и да се избегну сувишан рад и трошкови.

Управни и надзорни органи

Како је већ речено, скупштина мада њој припада давање смерница за управу, није способна за вршење текуће управе у друштвеном предузећу; друштво дакле мора имати посебан орган, који управља предузећем. Али скупштина, због своје гломазности и неокретности, редовно није ни кадра, да као целина довољно интензивно прати, да ли и како се спровode у друштвеном предузећу прописи закона, правила и смернице (упутства), које је сама дала, камо ли да испитује правилност и целисходност појединих послова, који се дешавају у друштвеном предузећу дан по дан, често у великом броју. Неће дакле бити сумње, да ће друштво морати да има и орган, чија је дужност, да врши надзор над управом и спрема материјал и предлоге по којима скупштина може да врши своју контролу у смислу § 255. (У том ужег смислу у предлогу се употребљава израз „друштвени органи“: они који управљају и они, којима је задатак, да врше надзор у ширем смислу и скупштина је орган друштва а може бити и мањина па и поједини деоничар). Само друштво са малим бројем чланова, који су сви прилично упућени у пословну грану друштва, и који би се могли у свакој прилици, када се појави потреба, састајати у сврху вођења послова или вршења надзора (породична друштва), могла би донекле проћи без посебних надзорних органа, али таквих друштва има тако мало, да о њима не треба водити рачуна, него им се само за посебне случајеве ваљда могу допустити неке олакшице. Начелно без сумње друштво мора имати поред скупштине и други један контролни орган, при чему треба уважити и то, да се надзор над управом додуше врши у првом реду у интересу деоничара, али ипак не само у њиховом интересу, него и у интересу друштва као господарске и социјалне јединице, његових веровника и намештеника, често и саме народне привреде.

Ако стоји, да су друштву потребни и управни и надзорни орган, одмах се намеће питање, који треба да је однос међу њима. Одговор изгледа да је врло лак: ко управља, не сме да надзирава, ко надзирава, не сме да управља. У животу је ствар сложена. Признати треба прво, да је трајни, свакидањи надзор над вршењем друштвених послова преко органа, који стоји ван управе, редовно стварно немогућан: колики би морао бити надзорни апарат, који би хтео да контролира из дана у дан послове једне и мало веће банке, техничку и комерцијалну манипулацију једног већег индустријског предузећа. То донекле могу сами управни органи у својој хијерархији, али не један посебан орган и то не само из већ наведеног разлога, него и зато, јер би таква

контрола толико сметала управи, да би од ње наступио застој да би била убијена толико потребна одрешитост и иницијативност управе и утучено осећање одговорности. Из тога следује, да управни органи једини могу па и морају, у границама своје хијерархије, ваљда и као колегијум према намештеницима вршити ону прву, детаљну, најинтензивнију контролу. За управне органе дакле строга деоба управних функција од надзорних није могућна.

Али тиме није речено, да није потребна још друга контрола над управним органима. Ту потребу признају готово сви правни системи, само је врло различно уређена, а од њеног уређења у много чему зависи и уређење управних органа. Једно стоји: сама државна контрола по концесионом систему није кадра да спречи поремећаје друштвеног живота, лоше господарење, ликвидације, стечаје, велике губитке веровника и деоничара; то је свуда, не само у нас, доказало искуство. Спречавање свега тога није ни прва ни права сврха државног надзора, држава махом и одбија одговорност за штету, која би у приватноправном погледу настала због рђаве управе (бос трг. зак. § 238, цес. пат. 1852 год. у Далмацији и Словеначкој). Питање је само, како треба удесити надзор над управом без обзира на државни надзор, који може постојати из јавног интереса код оних врста друштва, за чије је оснивање потребна посебна државна дозвола. Могуће су нарочито ове алтернативе; 1) надзор над управним органима и њиховим радом врши институција, која стоји ван друштва, а друштво (скупштина) јој поверава надзор (енглески систем сада му се приближавају и немачки и мађарски закони и нацрти; 2) надзор врши орган самога друштва, али различан од управног органа (наши и многи други закони); 3) друштву је на вољу, да изабере или, 1, или 2, алтернативу (III 720); 4) друштво може или мора имати свој посебан надзорни орган, али уједно подлежи и надзору јавног органа ван друштва (II). У друга питања н.пр. да ли могу деоничари бити чланови надзорног органа да ли је задатак надзорног органа само испитивање годишњих рачуна или и читавог пословања, само формално рачунско или и стварно испитивање и т.д., овде не треба улазити: јасно је у погледу односа према управном органу, да није свеједно, да ли контролу врши орган самога друштва или институција ван друштва, да ли се испитују само годишњи рачуни или и читаво пословање. У једном случају питање, да ли се могу надзорном органу поверити које управне функције, тешко се може и поставити, у другом је врло актуелно. Јер о томе нема сумње: има догађаја, услед којих не функционише ма из којег разлога, управни орган, а у друштву мора се хитно извршити који управни чин (управе нема или она нема прописног броја чланова, појавиле су се крупне злоупотребе управних органа). У таквим случајевима може бити по друштво кобно, ако нема органа, који би брзо учинио што треба, јер скупштина за то редовно није подесна, већ само због тога, што је треба тек сазвати. Извесни закони или пракса, помажу се на тај начин, што суд друштву постави скрбника (старатеља), али то је поготово крајње средство. Други — већина — допуштају или чак налажу у таквим случајевима надзорном органу одређене управне функције, извесни допуштају уопште, да правила надзорном органу одреде шири од минималног законског круга рада, они дакле не настоје на оној

строгој деоби: управа — надзор, него допуштају мешање.

Наши закони заступају начело деобе, управа и надзор су одвојени, надзорни орган може вршити само оне управне акте, које му закон налаже (н. пр. сазивање скупштине, заступање друштва у парници против управних органа). У другу руку су пак наши управни органи махом састављени из више (физичких) лица, и ако закон то баш не тражи (н. хрв. уг. бос. аустр.) и то често из више лица но што захтева само вођење послова. Има друштва са сразмерно ниском главицом, а са управом, која може бројати од 3 до 9 па чак од 5 до 15 лица. Друштва, заправо њихови органи, воде своју „политику“ на тај начин, што, без потребе за вођење послова, повећавају број чланова за повећање угледа и кредита, за ућуткивање незгодних опозиционара на скупштини и сл.: а на штету деоничара, јер што више лица, то више издатака бар за њихове седнице и т.д. Тако многобројна управа, природно не може вршити текуће послове, зато бира из своје средине уже одборе, („егzekутивне“ одборе, равна-тељства) или пушта, да намештеници („директори“) врше текуће послове, а за важније се тражи пристанак пленума; поред тога има још посебних надзорних органа. Стручњаци су махом или бар често једино „директори“ чиновници, а друштво има читав низ органа, што поскупљује режију.

Ово стање није идеално, али тешко је наћи једну организацију, која би подједнако одговарала потребама друштва са великим и малим бројем чланова, са једноставним и са разгранатим предузећем, са великим и са малим обимом послова, при чему треба водити рачуна и о томе, да, дакако, сама већа или мања основна главница већи или мањи број деоничара није никако апсолутно мерило за структуру и обим предузећа, и нарочито, да се може број деоничара, особито код деоничара на доносиоца, врло брзо променити.

У предлогу је примљен овај систем организација: Друштво мора да има један управни орган, који води друштвене послове, заступа друштво и врши прву, управну контролу над друштвеним намештеницима. Овај орган може да је појединац или колегиум физичких лица, али не треба да се састоји из више лица но што изискује вођење послова и заступање друштва. Предлог, имајући у виду обим и састав наших предузећа, допушта као највећи број 15 чланова управе; правила морају, с тим ограничењем, утврдити број чланова апсолутно (не у границама од x до y), скупштина може без измене правила изабрати мањи број чланова али не већи но што је правилима одређено. — Надзорни орган може вржити само оне управне функције, које му налажу закон, или у оквиру диспозитивних законских наређења, правила. Где је орган онеспособљен за рад или не врши своју дужност, регистарски суд ће поставити скрбника, који ће обављати најхитније послове, а нарочито старати се, да се друштвени живот поврати у нормални колосек. Мишљења тим начелима не приговарају. Само мали број изјаснио се против максимирања са 15 чланова, више њих чак тражи мањи максимум.

II Управа

Поред већ поменутих, основна питања у погледу управе су ова: 1) да ли може бити члан управе и деоничар, 2) начин постављања, заступство

мањина у управи, коопција, уклањање; 3) јамчевина; 4) трајање функције; 5) функције у друштву (пословодство); 6) награда; 7) одговорност. Последња тачка ће се расправити у посебном одељку о одговорности, остале код појединих наређења овог одељка. Уопште треба рећи, да наређења наших садашњих закона додуше одговарају захтеву, да закон не сме скучавати слободу друштва у уређивању њихових управних органа него мора бити еластичан, али у другу руку ваља признати да наши закони дају врло мало, некоји чак не дају готово никаквих наређења, која би сузбијала честе злоупотребе и немар чланова управе или би бар упућивала, како треба удесити правила у циљу што успешнијег спречавања злоупотреба и немара. Јер, макако важна била строга наређења о одговорности органа, она су ипак више репресивна него превентивна; боља су, и већ због тога што не повлаче за собом потресе у животу друштва; примерена наређења, којима је могућност немара и злоупотреба, за које је везана одговорност, сведена на што мању меру.

§ 29. У погледу броја чланова управе правила су у већ поменутој граници аутономна. Могуће је, да је за вођење друштвеног предузећа довољно једно једино лице. Предлог тражи, да су чланови управе физичка и својевласна лица. Прво је потребно ради једноставности; неки нови закони, нарочито допуштају, да су и друштва („фирме“) чланови управе, али тиме се положај и сувише компликује. Својевласност се мора тражити ради одговорности.

Прописи става 3 имали би донекле да замене досадашње прописе, према којима треба да је извешан део деоничара у домаћим рукама. Ови прописи наиме врло слабо спречавају преовлађивање странаца у управама друштва, ма да државни интереси неретко изискују у управама домаће држављане, а практични обзир, да већи део чланова пребива у земљи. Превише се ово наређење не сме построжити, да не би одбијало страни капитал, који нам је потребан. III 708 и дански закон имају слична наређења.

Једно мишљење било је за то, да се бар за један део чланова управе захтева стручност. Али ко би ценио, да ли постоји стручност? Како би се законом колико толико одређено могли прописати критерији стручности за толико разнолика, према предмету предузећа, друштва? То ваља оставити правилима. Став 5 има у првом реду циљ, да ослободи управе сумњивих елемената (упор. I 193), а уједно даје и другу новину тиме што ограничава и сувише велику кумулацију функција у једном лицу. Посебно правдање овог наређења, које је сада увела и Немачка није потребно, ствар је сама по себи јасна Велика већина мишљења одобрава ограничење кумулације, нека чак траже веће ограничење. Ставови 6 до 8 повлаче консеквенције из прописа пређашњих ставова.

§ 292. Ма да ће начелна скупштина бирати управу, ипак у том погледу не треба везати друштва, пошто прилике могу бити врло различите: н. пр. друштву је потребан нов капитал за санацију, нађе се лице, које би узело нове деоничаре, али оно тражи да се трајно обавештава о раду управе, или друштву је потребан зајам за проширење предузећа, зајам ће ваљда бити јефтинији, ако облигационари могу учествовати преко свог поузданика у управи капитала, или електрана

градске општине има интереса да је заступана у управи приватне електране, са којом има уговор о сарађивању, држава хоће да увек зна шта и како ради железничко или радио или ваздухопловно предузеће. Право постављања може заменити право предлагања. Већина управе ипак мора да је постављена од скупштине или оног друштвеног органа, који то има да чини по правилима. Под овим органом мисли се на надзорни орган: кад би се организација друштва развијала у том правцу, да се у управу постављају само стручна лица, „лица од заната“ — што по друштво не би било криво, јер би онда били непотребни директори и генерални директори — онда има мало смисла, да их бира скупштина, практичније је, да их бира надзорни орган.

§ 293. У својима начелима није новина, он санкционише и сада усвојену садржину правила.

Укида се право коопције: право — каткад и дужност — (преосталих) чланова управе, да сами попуне број чланова (често до највећег правилима предвиђеног броја), јер се то право може злоупотребљавати, па се и злоупотребљавао у интересу појединих скупина деоничара против интереса друштва. Али пошто је ипак могућно, да друштво дође у велике неприлике, кад број чланова падне испод броја, неопходно потребног за вођење послова (колективно заступање), то ваља дати друга сходна наређења, како би друштво могло радити беспрекидно. Начело је редовно попуњење по § 292, а у међувремену преостали чланови без обзира на друкчија наређења могу предузимати најхитније послове. Правила могу дати и други излаз: постављање надзорним органом (управна функција надзорног органа). Последња реченица даје крајње средство. Дакако, ове потешкоће могу се прилично сигурно избећи, ако се унапред поставе заменици.

§ 294. Пошто предлог допушта, да се и недеоничари (стручна лица) поставе за чланове управе, полагање деоница не може бити обавезно за све чланове управе. То полагање деоница самог друштва осим за легитимацију, да је лице зближа деоничар, што се врло лако може изграти уопште нема много смисла, најмање као некаква документација за интерес у успешном раду друштва или као јамчевина. Ипак предлог не спречава полагање деоница, јер је наш свет на то навикао, него је овај пропис попунио само прописима о друкчијој јамчевини. Ови су прописи диспозитивне природе, осим за банкарска предузећа, где је друкчија јамчевина обавезна у интересу заштите веровника и деоничара. Мали број мишљења био је противан, да се у предлог унесу посебна наређења за банке, јер та наређења спадају у закон о банкама. То је, бар у погледу § 294 став 2 у начелу правилно, али практична је ствар само та, да су извесни посебни прописи за банке потребни, и зато ваља искористити прву прилику, да се предвиде. Ако закон о банкама буде донесен пре трговачког законика таква наређења могу се изоставити; ако буде донесен доцније дерогираће наређења трговачког законика. Но већи део наређења, која би тобоже спадала у закон о банкама, применљива су и на друга деоничка друштва и већ зато морају остати у нацрту (примера ради §§ 303 и др.). Закон о банкама као посебан закон моћиће их, разуме се, изменити за банке.

§§ 295—296. § 295 став 1 уопште је у складности са досадашњим правом. Нов је додатак о 2/3 већини за случај укљанања без навођења разлога: управу ваља штитити пред случајним већинама, изнимка може важити, само, ако надзорни орган стави предлог, јер поготово неће ставити предлог без стварних разлога, пошто редовно припада оној истој већини деоничара, која је избрала управу.

Новина је више мање § 296. Може се десити, да се поједини члан управе или цела управа не може задржати на дужности ни до скупштине; за такве случајеве треба дати мере у самом закону и то како за случај, да друштво има надзорни орган, тако и за случај да га нема или да он не врши дужност. У другом случају потребна је велика опрезност, јер сваки предлог за удаљавање, који не потиче од надзорног органа, значи још већи потрес у друштвеном животу и може имати тешких последица. Зато такво право може вршити само квалификована мањина или државна власт; саслушати треба органе друштва, предлагачима може се наложити кауција; они одговарају за штету и друштву и нападнутим члановима управе, којима такав предлог може нанети и лично штете.

Ова новина ће врло појачати положај добронамерне мањине, а управи и њеним члановима биће опомена, да не врше послове који нису у интересу друштва него само појединих деоничара или њихових скупина, јер „повреда закона“ (став 2) је и повреда дужности из § 300.

Наређења §§ 295 и 296 морала су се нешто изменити за оне случајеве, где скупштина или други који орган друштва чланове управе не бира слободно. Од ових случајева посебан положај опет мора да има онај, у којем је непосредно заинтересовано јавноправно тело. Разлику ваља нарочито учинити између укљанања и удаљавања, ово као врло хитна, али само привремена мера не може се толико ограничавати колико прво.

§ 297. Изражено је, да надлежност управе *pro interno* (пословодство) није апсолутна, али да је апсолутна *pro externo* (заступство), *уколико сам закон — дакле не и правила, правилници, закључци скупштине — друкчије не наређује или допушта. Такви су случајеви: постављање скрбника, § 296. став 5, и, с њим у вези, § 351, даље §§ 380, 381. У сваком другом случају друштво је везано правним пословима, које је за њега склопила управа, то чак и тада, када би треће лице знало, да је управа прекорачила свој круг рада, али дакако не, ако би се радило о колизији међу управом и трећим лицем на штету друштва или о кривичним делима у смислу кривичних закона (в. и образложење код § 256).*

§ 299. Узакоњена је пракса добро састављених правила и добро вођених друштава. Новина је, према П 84, књига записника, али ће бити практична и потребна у случајевима остваривања одговорности. Деоничарима другим интересованим лицима не може се дати право прегледања тих књига; уколико би њима у парници или иначе стало до њене садржине, вредећи прописи закона о поступку пред судом или другом којом влашћу. У погледу заступања отсутних чланова управе на седницама велика већина мишљења била је сагласна са предлогом, који то заступање забрањује. Но с обзиром на то, што би присутност оних чланова

управе, који трајно бораве ван земље, проузроковале знатне трошкове, предлог према сугестији једног мишљења таквим члановима допушта писмено гласање, без разлике да ли постоје услови из става 4. Разуме се, да ће се у том случају члан, који се на би писмено изјаснио, рачунати као да је противан предлогу.

§ 300. Не може се, ма да је деоничко друштво формално трговац, говорити о брижљивости уредног трговца јер предмет предузећа не морају бити трговачки послови. Брижљиво ће се морати ценити према предмету предузећа.

Усвојено је савремено учење да брижљивост у корпоративним органима обухвата и дужност пажње на рад других, а поједини члан одговара и за немар у погледу те пажње: његова је дужност, да, нарочито на седницама пазу на све, што су радили или што би други чланови управе хтели да се уради. Ова се брижљивост не сме ставити у исту врсту са пропуштањем из немара; и за ову одговара члан управе, а то се тиче и његовог сопственог рада (нерада), док се немар у погледу пажње на рад других односи на рад других чланова, па, наравно, и намештеника. Ипак се ова дужност не сме претеривати. Ако су послови подељени по отсецима или поверени појединим члановима, остали чланови неће морати, да надзиравањем њима сметају, управна контрола вршиће се онда на седницама и преко председника или посебног отсека.

§ 301. — Предлог узима становиште праксе као норму; колективно заступање по два и два члана управе. Тако и П према новели 1930 год.; диспозитивни пропис садашњих закона: колективност свију чланова у пракси је готово непознат. Ипак предлог не спречава ни колективно заступање са више од два члана ни појединачно.

Што се тиче колективног заступања са прокуристом, нацрт је примио начело, да се заступање преко прокуристе не може везати са појединачним заступањем преко чланова управе; прокуриста може само код колективног заступања замењивати члана управе. Већи део мишљења, као и у аналогном случају код јавног трговачког друштва, сагласан је са предлогом. Наређење нацрта у складности је са П. 81 према поменутој новели и са Н 62 став 2.

Друго је становиште, које предлог изражава директно, да у пословодству (pro interno) није начело колективности, него појединачно пословодство са правом вета других чланова; таква је ствар у животу, а пошто је § 300 прописана дужност пажње на рад других, ово начело може се и узаконити.

§ 302. Ма да управе са великим бројем чланова нису идеал предлога, ипак су каткад потребне, а свакако нису ретке у животу. Многа чланска управа већ је превелика корпорација за вођење текућих послова и за стварање хитних одлука. Зато су наређења § 302 потребна, а она ће и објаснити положај егzekутивног одбора и отсека, који у данашњим законима готово није потањено уређен.

Питање пословодства и заступства у подружницама данас није тачно решено. Полазна тачка мора бити ова: управа води све послове и заступа друштво у свим пословима, немогуће је дати у подружницама пословодство и заступство, које би искључивало бар према трећима остале чланове управе; то би се противило § 297 став 3 и правилном схватању положаја управе у друштву; али ако су пословање и заступство код подружнице поверени по-

себном отсеку или појединачном члану управе, остали чланови, који би се без довољног разлога мешали у послове подружнице, одговарали би за то друштву.

У осталом предлог спречава, да се, без прописаности у правилима, стварају, на трошак деоничара, посебни, скупо плаћени положаји, — „директори“, „генерални директори“, и слич. У колико су они стручна лица, разуме се, то ни уколико није за осуду, ма да је у смислу овог предлога у таквом случају боље директорима дати положај и име члановима управе. Но како је ипак тешко то принудно прописати, предлог у ставу 6 овог параграфа, у смислу I 189, Л 348 и III. 712, објашњава положај „директора“ — не ради се о називу него о функцији; они су *врховни стручни* управници друштва, зато морају испуњавати услове, који су § 291 прописани за чланове управе. А за њих вреде и наређења о одговорности као и за чланове управе (§§ 396 и 410). Ако се због тога смањи ретко и сувише велики број директора; то не би било штетно.

§ 303. Наређење овог параграфа одговара практичним потребама, оно уједно решава и питање, да ли може члан управе заступати друштво у послу, у којем је сам странка („уговарање са самим собом“), и то негативно; разлози за то су очигледни. Круг својака мора се у нас узрти прилично широко, јер је осећај заједнице интереса породице у нашем народу још много више развијен на Европском западу. У погледу кумства то вреди бар за већи део нашег народа.

Што се тиче наређења става 2 и 3, позната је ствар, да је опасност злоупотребе у том погледу врло велика.

Последица повреде ових прописа није сама по себи ништавност, него одговорност члана.

§ 304. Ово наређење је заправо само проширена последица наређења § 303 став 1. Познато је и садашњим законима, само што они махом дају изнимку за случај, да је друштво или скупштина знала за оно друго запослење члана, кад га поставила. То не одговара положају, кад члана не поставља скупштина, али и иначе је боље и положај је јаснији, ако скупштина мора да донесе закључак о дозволи. Разуме се, да може скупштина дозволу, коју може одбити, и ограничити.

Став 2 одговара сличном пропису закона о сузбијању нелојалне утакмице, али се морала унети, јер тај закон не погађа јасно чланове управе, који не морају бити намештеници.

§ 305. Из првог става се види, да награда у виду провизије није допуштена; уосталом правила у питању награда редовно могу дати само смернице, апсолутна висина награде за поједине године и чланове тешко ће се моћи унапред одређивати, то начелно припада скупштини. Ипак предлог не искључује сасвим ни одређивање апсолутне висине а још мање уговарање награде; али пошто се уговарају и претеране награде, наређено је, да се ни уговором не сме прећи највећи износ, допуштен правилима; ако би се то хтело, требало би изменити правила.

Последњи став скреће друштвима пажњу, да се брину о једној грани издатка, којима управа може да потроши приличан део друштвених доходака.

На крају треба напоменути, да предлог никако не би хтео издавати мишљење, да чланове управе не треба добро награђивати. То би било сасвим

криво: за тежак и одговоран рад потребна је и добра награда — али потребни су и чисти рачуни.

§ 307. Институција заменика је пракси позната. Она је добра, а ваља јасно оцртати положај заменика према трећима: друштву је дато на вољу, да заменике унапред пријави за регистрацију, али онда су они у погледу заступања једнаки члановима управе, јер треће лице не мора, а често и не може знати, да ли је заменик позван на рад или не. Ову последицу може друштво избећи тиме, што заменика пријави регистарском суду тек кад га позове на рад.

III. Надзор

Већ горе су поменуте главне смернице у погледу надзора над друштвеном управом. Додати треба ово. Извесни закони познају у самом друштву две врсте надзорних органа: 1) ревизоре или ревизијске комисије, којима је главни задатак испитивање годишњих рачуна, 2) надзорни одбор, који, поред задатка ревизора, има да врши текућу контролу над управом. Тако Ш., Л., П. и Ап. При томе Ап. ставља у први ред надзорни одбор, Ш и Л ревизијску комисију *Kontrollstelle*). Други закони (наши И, Н) познају само надзорни одбор, П поставља обе врсте органа у исти ред, друштва могу имати оба органа или један од њих; овећа са главницом преко 5 милиона злота морају имати надзорни одбор. Али по пољском закону и по немачкој новели годишње рачуне морају испитати стручни ревизори, које поставља регистарски суд. Енглески систем контроле, да друштва слободно бирају ревизоре из круга стручњака, који су удружени у посебне гремије, додуше има присталица и ван Енглеске и, заправо, П 89 сличан му је, само што избор не врши друштво, И мађарске основе сличне су, бар донекле, пољском закону, но њихов „управни одбор“ није управни одбор у смислу овог предлога, он је у првом реду надзорни орган, али поред тога има и приличан уплив на управљање друштвом.

Нема сумње, да енглески, па и пољски и мађарски начин има своје велико преимућство: ревизију рачуна врше стручњаци, који нису непосредно интересовани у друштву, а то поготово даје веће јемство за објективност испитивања и извештаја него испитивање преко органа, чије постављање из својих кругова врши она иста већина, која је поставила и управне органе; у нас се чак захтева, са мало изнимака, да су надзорни органи деоничари, ма да сама чињеница, да је ко деоничар, не даје ни најмање сигурности, да је стручњак у рачуноводству и пословној грани друштвеног предузећа. Но без обзира на то, да има приговора и против енглеског система — пољски без сумње боље обезбеђује бар објективност — стоји, да је обавезни надзор преко органа ван друштва прилично скуп, те би значајно осетан терет за друштва, а сасвим несигурно је и то, да ли има код нас довољно стручних лица, која би се хтела латити тога посла као сталног занимања и која би уједно према својој моралној висини давала довољно јемства за марљивост, тачност и објективност. У том погледу треба имати у виду, да се Швајцарска са својом крупном и многоструком индустријом и са својим много хиљада деоничких друштава (већ 1917 г.

преко 6000) није усудила предузети енглески систем као обавезан, шта више, њен нацрт одбија чак и предлоге, који су тражили да се бар пропише, да један члан контроле мора да је рачунски стручњак. Италијански тако брижљиво рађени нацрт и не спомиње енглески систем. Ипак не ваља сасвим искључити контролу преко лица (установа) која нису (стална) органи друштва. Ваљда има већ и код нас за поједине пословне гране довољан број квалификованих лица, а поготово није искључено, да ћемо их са временом добити, — дотле ваља друштвима дати више слободе у бирању начина контроле. Омогућити ваља и то, да деоничка друштва са истом пословном граном сама створе, посебне контроле организације.

Било како му драго, двоје неће се моћи порицати: 1) да ћемо морати за случај, да друштвени контролни орган не ради како треба, допустити као крајње сретство и као право мањине, да регистарски суд постави ревизоре, 2) да не треба створити никакву принудну ревизиону организацију за сва деоничка друштва, као што н. пр. постоји за привредне задруге. Код задруга са њиховим сразмерно малим бројем пословних грана и са многог више везаним начином пословања и рачуноводства то је могуће и добро, за деоничка друштва као опште начело не, чак ни у погледу само рачунске ревизије, јер и сама она захтевала би за толико разних грана индустријских предузећа толико лица са посебиом стручном спремом, да би их тешко нашли и тешко довољно запослили и да би ревизије често биле врло скупе. Ипак би било целисходно, да држава за она друштва, којима је за оснивање потребна концесија или за поједине пословне гране таквих друштава задржи себи право, да им пропише било посебне контролне органе, било удруживање у сврху контроле, било и да даје смернице и упутства за провођење законских прописа о надзору, но све то не за поједина друштва.

Према свему томе главне смернице могле би бити ове:

I. Друштво мора имати поред управе и контролу преко лица која не учествују у његовој управи.

II. Начелно мора друштво имати, по својој вољи, или надзорни одбор или ревизијско поверенство, или и једно и друго (надзорни орган).

III. Друштво са деоницама на име и са мање од 20 чланова, а са основном главницом мањом од 5,000.000 дин. може, уместо органа под II., контролу поверити којем удружењу за ревизије, које се по својим правилима бави ревизијама годишњих закључних рачуна.

IV. Друштва са основном главницом 5,000.000 дин. или више морају имати надзорни одбор.

V. Друштва, која имају надзорни одбор или ревизијско поверенство, могу правилима поред ових органа увести и контролу под III.

VI. Друштва са истом граном предузећа могу се удружити у ревизијске савезе; ако правила таквог савеза одобри власт, која је надлежна за давање дозволе за оснивање деоничких друштава, контролни органи под II. могу се заменити контролом преко савеза, али ипак остаје начело под IV.

VII. За друштва или поједине врсте друштава, којима је потребна за оснивање државна дозвола, може Министар трговине и индустрије у спора-

зуму са Министром правде у погледу контролних органа и начина вршења контроле уредбама давати посебне прописе.

VIII. Скупштина може наређивати и посебне ревизије.

IX. Ако друштвени органи или удружење за ревизије или ревизијски савез не врше прописну контролу, регистарски суд може поставити посебне ревизоре.

§ 309. „Надзорни орган“ у друштву је или надзорни одбор или ревизијско поверенство. Контролне установе ван друштва су ревизијски савези или удружење за ревизије („societes fiduciaires“ и „associations d'experts-comptables“ § 720, „Treuhändergesellschaften“); за њих треба тек предвидети посебне прописе, а бар у почетку, докле се институција не би уживела, ваљда не би било криво, таква предузећа као и ревизијске савезе везати за нарочиту концесију. Ствар концесионе власти биће, да у давању ове концесије поступа са великом опрезношћу и да врши строг надзор, бар докле се не стече потребно искуство и докле удружење и савези сами не добију извесну традицију и esprit du corps који би јемчили за стручно добар и поуздан рад.

§ 310. Како у погледу управе тако су и у погледу надзорних органа искључена лица, која су се огрешила о одређење кривичне норме. То захтева озбиљност ствари. Инкомпатибилност мора да је у нашим приликама (утицај породице) прилично широка; пошто могу и недеоничари бити чланови надзорних органа, од тога неће бити потешкоћа.

Посебни (стучни) услови не могу се прописати законом из разлога, који су по истом предмету изнесени за чланове управе. Сама стручност за прегледање књига, наима, бар код чланова надзорног одбора, који имају да врше текући надзор над свим радом друштва никако не би била довољна. Поред тога може бити друштава са врло малим обимом послова и са граном предузећа, која не изискује посебну стручну спрему. Захтев стручности дакле и ту ваља оставити правилима. Али предлог посредно ипак тражи стручност: наређења § 315 став 2, § 322 став 2 и § 394 став 1 натераће друштва да сама од својих надзорних органа захтевају стручност, разуме се не баш као формалну, него ону која је потребна за вршење надзора у том друштву.

Предлог не спречава али и не погуђује заступање мањина у управи, јер ће у већини случајева боље бити по друштву, да му је управа што хомогенија. За надзор тај обзир не вреди, могло би се чак рећи, да ће бити поузданији, ако га не врше само лица, постављена од оне исте већине (или посебне скупине) која је поставила и управу или поједине њене чланове. Зато предлог мањини даје важно право.

§ 312. Друштво не сме бити без надзорног органа, изузев случајеве § 309 став 2 и 5, зато ваља дати строге прописе о постављању чланова и целог надзорног органа, ако се сами друштвени органи не старају о томе.

Јамчевина је факултативна; и данас § 313. је изнимка. Али код друштава, која се баве банкарским пословима, потребна је већа строгост, јер се ту ради о интересима особито широ-

ких маса, па и опасност је већа. Ако се друштва ове врсте удруже у ревизијске савезе, овај терет неће наступити код мањих.

§ 314. За уклањање потребна је квалификована већина, иначе би се управа, која има, природно, највећи уплив на скупштини, и сувише лако могла ослободити чланова надзорних органа, који савесно врше своје звање.

Став 2 даје важно мањинско право за случај да надзорни орган не врши своју дужност како треба, али даје уједно и мере против злоупотреба овог права као и за уклањање оних чланова надзорног органа, које је поставило односно предложило јавноправно тело.

Дужност и права надзорног одбора и ревизијског поверенства делимично су исте, заправо дужности и права првога обухватају и све дужности и права другога, а поред тога први има проширен круг рада. Легислативно-технички чини се најбоље, да се прво уреди што је заједничко. Главна је разлика између оба органа у томе, да је први задатак ревизијског поверенства контрола годишњих закључних рачуна са свим оним, што је с њима у непосредној вези; оно дакле поглавити задатак врши у времену од закључења годишњих рачуна до скупштине, док надзорни одбор врши и текућу контролу кроз целу пословну годину.

§ 315. даје потребна упутства о начину вршења надзора над годишњим закључним рачунима. То је потребно већ зато, што однос између права надзорног органа и дужност управе мора да је тачно одређен, како би се избегли сукоби, па и због ограничења одговорности. Мерило брижљивости и марљивости је и за чланове надзорног органа оно што и за чланове управе: не сме се од њих тражити превише, не могу они да прегледају све и да нађу све грешке. Шикана према управи је ограничена прво правом опозивања, друго тиме што надзорни орган може тражити само потребна објашњења о појединим тачкама.

Да надзор не би прешао у денунцијанство пред скупштином, последња реченица става 1 прописује како ће се исправљати мање грешке.

Ставом 2 наложена је надзорном органу дужност, да се у свом раду послужи стучњаком, ако већина његових чланова нису стручњаци за вршење дужности коју му налаже закон. То наређење у једну руку зајемчује стручан надзор, а у другу натераће, како је већ речено, друштва, да у надзорни орган не бирају неспособне људе, јер трошак за награду стручњаку сноси друштво.

§ 316. Резултат испитивања је извештај надзорног органа; извештај је писмен, без њега скупштина не може да реши о годишњим закључним рачунима и нарочито о употреби добитка. Ако би се то ипак десило, неће се моћи деоничари бранити тиме, да су дивиденду примили у доброј вери, разуме се ни они, који нису дошли на правилно сазвану скупштину, јер је ово наређење принудно.

Између одобрења годишњих закључних рачуна и разрешнице ваља добро разликовати: надзорни орган може предложити, а скупштина и решити да се рачуни одобре, пошто, ма да су откривене разне грешке у пословодству, ништа друго не преостаје, али тиме није речено, да су чланови управе, који одговарају за те грешке, осло-

бођени своје одговорности. Зато извештај надзорног органа мора да обухвата предлоге и о једном и о другом.

§ 317. садржи индивидуално право, које привидно отступа од начела, да деоничари могу своје право надзора вршити само у скупштини, јер у ствари упозоравање надзорног органа има само сврху да се ствар, путем извештаја, упути скупштини. Санкција за немар надзорног органа је у § 314 став 2, поред ње одговорност за штету.

§ 318. Начело је, да надзорни орган исту- па као целина, то свакако према скупштини, према трећим и властима. У самом вршењу надзора деоба функције често ће бити неминовно потребна, јер се успешан надзор друкчије не преко отсека и појединих чланова не би могао ни вршити; у том погледу треба правилима допустити приличну слободу.

§ 319. Ставом 4 извршено је и то, да се чланови надзорног органа своје одговорности не могу ослободити самим тим, што позову стручњака (§§ 315, 322). Они одговарају и за стручњачов рад и нерад у границама своје дужности (§§ 300, 315, 322).

§ 320. Предлог искључује за надзорне органе награду у виду тантијеме, јер се тај начин награде — рачунање по % чистог добитка — противи битности њиховог задатка.

Пропис става 2 стари је реквизит готово свих закона, разлог је јасан.

§ 321. Забрана утакмице мора да је фактативна, награде надзорних органа редовно нису тако сјајне, да би оправдале такву забрану.

Став 3 даје пропис ради прегледности.

§ 322. Посебне дужности и права надзорног одбора. Наређења става 4 и 5 нису баш битна, могла би се на крају проширити и на ревизијско поверенство; предлогом то није учињено, пошто ће у пракси ово поверенство своју функцију у ствари вршити само у већ поменутом размаку времена.

Стручњаци који су ту поменути, не морају бити стручњаци исте гране, који су поменути у § 315. Овде се не ради само о прегледању годишњих закључних рачуна, него о прегледању целог пословања. У случају § 315 само изнимно ће се десити, да је потребан стручњак за што друго, а не књиговодство и испитивање рачуна — разуме се у пословној грани друштва, — у случају § 322 лако се може радити и о техничким прегледима, пошто се рецимо, често дешава кварење робе, неправилна прерада сировина, ауправна ствар не може довољно да објасни.

§§ 323, 324. Начело је, да надзор преко удружења за ревизије или ревизијског савеза има да замени надзор преко ревизијског поверенства. Зато начелно вреди исти прописи и за једно и за друго. Ипак је ревизијско поверенство у друштву, прави његов орган, што удружење за ревизије или ревизијске савезе није. Због тога су за њих биле потребне извесне измене и допуне. Потребне су и за то, пошто ће ове институције бити у нас новина, па ће ова наређења моћи уједно донекле да послуже и у издавању уредаба из § 309 последњи став.

Важна су нарочито последња два стара § 324 контролне установе овде поменуте врсте су код

нас више мање експериментат, па и ако би у главном успео, не сме се очекивати, да ће таква удружења и савези увек бити на висини свога задатка. За то је неминовно потребан надзор над њима и преко судова, и неминовно је потребно, да се деоничко друштво њима не преда на милост и немилост. Потребно је чак прилично широко мањинско право, да би били погођени и случајеви колизије између управе и ових контролних органа, дакако уз обичне каутеле.

§§ 325, 326. Изванредне ревизије морају бити допуштене, ако их скупштина одреди. Но пошто ће се и даље надзорни органи, ма како предлог друкчије препоручио, често бирати само из чланова већине, а поготово још чешће баш само од оних истих лица, која постављају и управу, то је потребно и мањинско право, које је уређено према §§ 45 до 47 аустр. закона о друштвима са ограниченом одговорношћу, но са још построженим каутелами.

Речима „непоштена радња“ нарочито је наглашено, да није довољна свака неисправност, да би мањина могла захтевати посебно испитивање.

§ 327. Ова наређења потребна су у јавном интересу. Последња реченица спречава непотребне ревизије.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

РАЧУНОВОДСТВО

Опште је признато, да за капиталска удружења нису довољни они прописи, које трг. законик у погледу рачуноводства даје за сваког трговца. Разлог је нарочито двоструки: 1) код других трговачких друштава веровнику поред друштва (његове имовине) лично одговарају и чланови друштва, што код капиталских друштава не постоји; 2) у персоналним друштвима интерес чланова је много тешње везан за интерес друштва но код капиталских: „управитељ“ персоналног друштва управља у првом реду „својом имовином“, члан управе капиталског удружења бар не мора, а свакако не правно. Због тога прописи о рачуноводству код капиталских друштава; а највише код деоничких, морају бити много исцрпнији, тачнији и строжији, што на крају иде у прилог не само веровницима друштва, него и друштву саме, његовим члановима, код већих друштава, нарочито оних, за чије је оснивање потребна државна дозвола, и самој народној приреди.

Предлог се и у том отсеку поводи за савременим законима и нацртима, само су додата поједина наређења за друштва, за чије је оснивање потребна државна дозвола.

По питању, да ли ваља допустити, § 328. да Министар трговине и индустрије по споразуму са Министром финансија појединим деоничким друштвима дозволи, да се у рачуноводству служе страном валутом, мишљења су била готово једнако подељена; но и од оних, која начелно нису била противна, нека су желела разна ограничења. Зато је напуштено наређење нацрта којим је то било допуштено. Тиме није речено, да, рецимо, банка, која врши послове и у страној валути, или индустријско предузеће, које мора сировине плаћати у страној валути, поједине односне рачуне не води и у страној ва-

луту, колико то захтева посао и допушта уредно књиговодство.

§ 329. Ни у ком случају прва пословна година не сме бити краћа од дванаест месеци — опасност олакшања деобе фиктивне дивиденде —, али изнимно, у случају става 3, може бити дужа. Ствар је правила и оснивача, да пословну годину и тренутак пријаве за упис друштва у трговачки регистар удесе тако, да им прва пословна „година“ не испадне и сувише дуга.

§ 330. Годишњи закључни рачуни обухватају биланс, разуме се на основу инвентара, рачун добитка и губитка, и, као њихов коментар, извештај управе. Рок за подношење годишњих закључних рачуна не може се законом друкчије одредити но максимално, па и тако само уз потребни еластичитет, како то познају и други закони и како учи искуство. Разуме се, да су у ставу 1 мишљени само редовни годишњи закључни рачуни; правилима је могућно прописати састављање биланса и других рачуна и за краћа раздобља, како се у многим друштвима врши и данас; за ове билансе вреде само прописи §§ 331 до 333, и то ради континуитета са годишњим закључним рачунима, и, по самој природи ствари, § 342.

§§ 331 до 334. Новији и најновији закони и нацрти све тајније уређују састављање годишњих закључних рачуна и начин процене имовинских предмета. Искуство је показало да је то неминовно потребно у интересу друштва, чланова и веровника. Приговор, да ће друштво од тога имати штете, јер ће се открити његове пословне везе и тајне, не може се уважити због великог интереса чланова и веровника, а често и ширих кругова. Сам по себи овај приговор често пута само је изговор, а за оне изнимне случајеве, где би био оправдан, предлог предвиђа довољне каутеле.

Начела процењивања § 371 одговарају науци и пракси уредног књиговодства; она покушавају, да што више спрече „колорисање“ биланса, које је толико опасно. Посебне олакшице садржи § 331, тиме што 1) дозвољава урачунавање отписа (општих) режијских трошкова код одређивања трошкова израде; 2) уређује урачунавање трошкова оснивања и т. д. на више година, но јасно је, да се ни у једном случају због њих не сме смањити именита основна главница.

Врло тешко је питање стварања тајних резерви. У прилог стварања тајних резерви се наводи да су се често показале као врло корисне, да су помогле друштвима да преброде многе тешкоће неповољних времена и неочекиваних и непредвиђених пословних недаћа, да омогућавају стабилну дивиденду и тим спречавају неправилно кретање течајева и т. д., и признати ваља да је бар наше раније пореско законодавство друштва управо принуђавало на стварање тајних резерви. Но тајне резерве имају и рђавих страна. Оне могу бити опасне по веровнике друштва, јер могу бити скривене тако да се тешко нађу и по књигама (фиктивни веровници друштва и сл.). На сваки начин пак су опасне по само друштво и деоничаре. Нема најмање сумње да оне управу олакшавају и сувише рискантне послове па чак и послове на терет („на леђима“) друштва и друге злоупотребе у корист управе или малог броја „привилегованих“

деоничара. Наши садашњи закони тајне резерве не помињу. Али пошто се у погледу процене имовинских састојака у инвентару и билансу не изражавају сасвим јасно, омогућавају их, ма да би по духу закона без сумње било правилније, сматрати их за недопуштене. Само садашњи закон о друштвима с. о. о. признаје их, не изречно, али тим што поставља само границу за највећу процену; а не и за најмању.

Предлог полази са гледишта, да књиговодство мора бити исправно и да годишњи закључни рачуни морају у свему одговарати исправно вођеним књигама. Не треба да се стварају троструки биланси: за саму управу, за деоничаре (скупштину) и за пореску управу, како се то по некад дешава. Разуме се, неисправност биланса не потиче само од тајних резерви, али и оне су један од узрока и зато и њих по могућности ваља отстранити. Предлог то покушава на тај начин што код предмета који нису намењени отуђењу (§ 331 I. т. 1): 1) ограничава отписе на стварно смањење вредности предмета, 2) што не допушта уношење у биланс по нижој цени но што произлази на основу отписа односно, код предмета који су намењени отуђењу и сл., захтева уношење по нижој цени (цени набавке или израђевине односно по берзанској или тржишној), а не највише по нижој цени.

Стварање тајних резерви ни тиме није сасвим спречено. Поред случајева просто фингираних веровника или оглашавања солвентних дужника за дубиозне — а који случајеви се могу сузбијати готово само кривичним законима — и сама висина процене доста је несигурна ствар. Она зависи од, рецимо, оптимизма или песимизма лица, која састављају инвентар и биланс, па и исто лице може у разним временима и разним приликама с правом отписати више или мање. Али признајући те варијације које могу стварати извесну тајну резерву, не може се признати као стварно и оправдано н. пр. отписивање вредности куће, која се вазда држи у исправном стању, или постројења фабрике, које се савесно обнавља или допуњава према последњем стању технике, дотле да се у билансу покаже вредност од неколико хиљада или стотина динара.

Оне сврхе, којима тобоже служе тајне резерве, исто тако могу се постићи „јавним“ резервама, са разликом, да се смањивање јавне резерве из биланса види. А то је у реду, деоничари имају права, публика има интереса, да сазна право имовно и пословно стање, иначе цео биланс не вреди, као што данас заиста не вреди, тако да онај, који га полаже, не може захтевати да му пореска власт верује.

Интерес у што већој исправности биланса није исти код свих облика предузећа. Много мањи је код трговца појединца или код друштва, у ком има лично неограничено одговорних другара. Зато се предлог у давању потребних прописа ограничава на деоничка друштва и на друштва с. о. о. Други трговци неправилном проценом своје имовине у првом реду заваривају себе; код ових друштава у опасности су и другари, веровници, нарочито мањи, и широка публика, и уколико се, особито код деоничких друштава, ради о већим предузећима, сама народна привреда.

§ 332 захтева од биланса потребну спецификацију. Данашњи биланси том захтеву махом не одговарају, нарочито не они, који се објављују. Предлог ограничава досадашњу јав-

ност, али зато захтева што већу јавност за саме деоничаре, које уједно штити правом упита. Већа спецификација биланса ће и отежати неправилне билансе, јер ће се упоређивањем лакше наћи веће разлике и за њих тражити оправдање, ако нису довољно објашњене самим извештајем.

Начело спецификације вреди, ма да у мањем обиму, и за рачун добитка и губитка (§ 333), па и за годишњи извештај управе, који данас често не значи готово ништа. Ипак предлог у ставу 5 § 334 води рачуна о оправданом чувању пословних тајни; само дикцијом указано је на право упита.

Предлог захтева потанко израђене закључне рачуне. Да не би било приговора, да се тиме угрожава пословна тајна, напушта начело објављивања закључних рачуна, односно врло га ограничава. Начелно објављивање и нема, бар редовно, много смисла, а мањим друштвима проузрокује приличан трошак. Смисла нема код друштава, која се својим радом не обраћају широј јавности јер код таквих интерес имају поред деоничара само веровници, а ови, бар ако кредитују веће своте, знају наћи путеве којима се тачно обавештавају о имовном стању дужника. Зато од друштава, за чије оснивање није потребна државна дозвола, само највећа морају објављивати; друштва којима су предмет предузећа банкарски послови и т. д., морају објавити цео биланс и рачун добитка и губитка, дакле и о другим гранама свог предузећа, што није без значаја, јер банке често тргују робом и баш тако имобилишу своја сретства. За остала друштва, којима је потребна дозвола за оснивање, објављивање може се прописати, али само за врсте друштва, не за појединачна. У сврху очувања тајне и спречавања шикане предлог у § 335 ограничава и право прегледања. Прегледање код суда не може се сасвим искључити ни код оних друштава која закључне рачуне не морају објављивати. Право прегледања баш замењује објављивање: „јавно полагање рачуна”.

Предлог начелно (в. § 339 став 1) § 337. прописује само једну, општу, резерву, за покривање губитака, а допушта, да се правилима оснивају и друге за нарочите сврхе, као и обновни и амортизациони фондови. Обавезну висину и дотацију опште резерве предлог је повисио према нашим постојећим законима. Искуство учи да је то потребно.

Став 2 т. 1: свеједно је, да ли се издају прве деонице или која каснија емисија са ажијом; чиста ажија спада у резерву.

Резерве друштава за осигурање морају бити удешене по сасвим посебним прописима. Железницама па и другим превозним предузећима, која имају на основу државне дозволе извршан монополски положај, општа резерва редовно није толико потребна колико индустријским и трговинским, па предлог за њих предвиђа олакшице; али у другу руку, ове олакшице не смеју ићи на уштрб оних лица којима таква предузећа одговарају за штету.

Предлог не решава питање, да ли општа резерва мора бити ефективно дотирана или је довољан резервни konto, још мање, природно, дира у то питање код добровољно створених фондова (в. § 341). И други, старији и новији закони и нацрти, са мало изузетака, заузимају ово стано-

виште. Изгледа, да није исправно захтевати, да се општа резерва улаже у одређене имовинске предмете, напосе и у државне папире, прво јер се тиме знатна сретства повлаче из саобраћаја, друго, код папира, јер држава тиме на себе узима знатну одговорност, а у случају привредне кризе и опасност, да друштва, ради изравнања губитка, на један мах избаце на тржиште веће количине папира те им тако оборе течај. Поред тога треба имати на уму још и то: ако се друштвима принудним начином улагања резерви одузму знатна сретства, она неће, ма колико то иначе било у интересу сигурности, у обавезну резерву уносити више но што баш морају, а посебне фондове, ма колико они били корисни, уопште неће радо стварати.

Ratio legis јесте у ставу 2, да је у деоничком друштву важан извршан стабилитет дивиденде, нарочито ако су деонице котиране на берзи. Поред тога, кад општа резерва премаша законски или правилито одређени минимум, нема опасности, ако се до извршног износа употреби за дивиденду. Али оно што је у општу резерву ушло по § 337 став 2, заправо је дошло у име главнице, и не сме се делити.

Став 1 предвиђа, поред опште резерве, једну обавезну посебну резерву, али која се неће појавити код свих друштава.

За резерве за пензије и добротворне сврхе у корист друштвених намештеника и радника предлог захтева ефективну дотацију; оне не спадају у имовину друштва, ни после његовог престанка, све докле се може постизавати сврха, којој су намењени (в. и § 374 став 3). Само на тај начин може се, бар донекле, у целој Краљевини постићи оно што правно подручје апелационих судова у Љубљани и Сплиту већ има (пензионо осигурање намештеника) и само тако се може осигурати трајност разних других корисних установа, које многа друштва већ данас оснивају. Али ваља имати на уму, да предлог не налаже дужност стварања таквих установа; само за друштва, за чије је оснивање потребна дозвола, може се то уредбом (§ 341 став 3) прописати. Ефективна дотација је ту потребна нарочито и с тога што би иначе положај тих фондова у стечају био прилично тежак. Само рачунски фонд у најбољем случају био би просто потраживање против стечајне масе. Ако би се за њега стварале које привилегије, то би могло тешко погодити друге веровнике. И за ове је боља чиста ситуација: фондови те врсте не спадају у имовину друштва, докле се може постизавати сврха, којој су намењени. Кад више нема корисника фонда, фонд припадне друштву, ако ово још постоји, односно стечајној маси, ако стечај још није скинут, иначе постане задужбина (§ 374 став 3).

Принудно стварање фондова, које желе мишљења радничких комора, трговачким законом не може се увести, исто тако ни принудна дотација таквих фондова, ако су већ створени. То би значило једнострано оптерећивање једног реда или чак само извршног његовог дела. Излаз је у изградњи нашег система социјалног осигурања. У уредби о вођењу трговачког регистра прописано је, да ће регистарски суд у сваком случају, кад правила предвиђају који фонд те врсте, о томе извести надлежну управну власт, како би, с обзиром на наредбе § 374 став 3, могла водити евиденцију за случај престанка друштва.

§ 340. Став 2. Пошто се нарочито у извесним врстама предузећа вредност имовинских предмета брзо мења, а у рискантним предузећима могу се изненада десити и већи губитци, то би се могло догодити, да добитак, утврђен за крај пословне године, не би постојао више у тренутку кад би се решавало питање његове поделе; дивиденда би се заправо делила из супстанце. То не значи много, ако је губитак или смањење вредности само пролазне природе, али опасно је ако се ради о више маже трајном стању. Зато је потребно ово наређење, које познаје и § 82 аустр. закона о друштвима са ограниченом одговорношћу.

§ 342. Сигурност веровника и деоничара изискује ова наређења. Уједно је ставом 2 управи стављено у дужност, да и током пословне године брижљиво мотри на имовинско стање друштва, да би се избегла изненађења у годишњим закључним рачунима.

ПЕТИ ОТСЕК

ИЗМЕНА ПРАВИЛА

I. Општа наређења

§ 343. За правила сама потребан је јавно-бележнички акт, за измену правила је довољно јавнобележничко посведочење закључка скупштине; ни једна измена не вреди пре уписа у трг. регистар, за дејство према трећима је, дакако, потребна и објава, нарочито у колико се измења тиче које од тачака, које су већ раније биле објављене.

Наређење става 2 у складности је са наређењима о државној дозволи; подробности поступка ће се морати прописати на основу § 186.

Сврха последње реченице става 2 и става 4 је, да би се поступак око одобрења, који је прилично дуг и може осујетити искоришћавање коњуктуре на новчаном тржишту или у опште у привреди, што више поједноставио. По овом наређењу било би могуће, да државна власт друштву, које се оснује са 10,000.000 основне главнице, у напред, ваљда са извесним условима, одобри повишење рецимо до 15,000.000. Но у правила сме се повишење унети тек онда, кад је проведен поступак око повишења.

Свака измена правила је толико важан акт, да морају за исправност пријаве својим потписом јамчити сви чланови управе; за измене правила, које се непосредно тичу капиталиске основе друштва и тиме непосредно засецају у имовинске интересе деоничара и веровника, захтева се и потпис чланова надзорног одбора. За ове измене, наиме за повишење и снижење основне главнице, у интересу деоничара, веровника, па и самог друштва потребна су потанка наређења, тим више јер искуство учи, да се баш у овим приликама често поступа мало смотрено, а каткад дешавају се и горе ствари.

II. Повишење основне главнице

Предлог даје наређења не само за повишење основне главнице, којим се у друштво уносе стварно нова сретства, него и за формално повишење (§§ 345, 348), али се не бави разним начинима повишења, који су нарочито после рата много рас-

прављани у привредној и правној литератури, па су, бар поједини од њих ушли већ у континенталне законе и нацрте закона. Предлог се овим начинима финансирања не бави из два разлога и то: 1) јер су извесни од ових начина, који су нарочито у земљама енглеског права већ дуже времена признати, додуше у тим земљама дали повољне резултате, али не постоји никакво јемство, да би их дали у сасвим друкчијим привредним и правним приликама, а за друге начине не може се данас уопште са сигурношћу рећи какви ће бити резултати; 2) јер су се и мишљења великом већином изразила против њиховог увођења код нас. Извесан потребан еластичитет у повишење главнице уносе, поред § 343 став 4, наређења § 346 став 3 и § 355 (двогодишњи рок за спровођење повишења).

Повишење основне главнице може бити у том виду да се друштву збиља прибаве нова сретства, или у виду, да се сретствима, имовином, коју друштво већ има, нарочито у облику јавних или тајних резерви, повиси номинална основна главница; тиме се та сретства, односно њихова вредност, вежу као гарантиски фонд веровника.

Наређење става 2 има сврху да спречи више емисија непотпуно уплаћених деоница, што редовно значи или „болест” друштва или које посебне махинације. Изнимке су потребне код осигуравајућих друштава, код којих већи део основне главнице има само да служи као резерва за непредвиђене ризике, даље код спајања деоничких друштава, где деоничарима примљеног друштва треба дати деонице примајућег, без обзира на то, да ли су досадашњи деоничари овога своје деонице већ потпуно уплатили.

§ 345. Формално може се повишење извршити било издавањем нових деоница било повишењем имените вредности дотадашњих. Други начин биће подесан тада, када деонице гласе на име, те су у чврстим рукама.

Став 1 т. 6 је у вези са § 349.
§ 346. Став 2. Емисијски течај неће се моћи тачно одредити самим закључком. Управа дакако друштву одговара за то, да деонице пласира што повољније за друштво.

Најисправније би било да се, ако друштво има резерви, у којима би за случај ликвидације учествовале дотадање деонице, за нове деонице захтева ажија у целој висини квоте, која на стару деоницу пада из резерви, иначе се вредност старих деоница смањује, јер би у резерви учествовале и нове, које у стварању резерви нису учествовале. Но знатан део мишљења је тај начин с обзиром на несигурност утврђивања праве вредности (нереализованих) резерви и с обзиром на сасвим различне прилике, под којима се често издају нове деонице, означао за непрактичан; зато је у предлог унесен став 2.

Опцијско право. Начело је да и оне нове деонице, које нису гратис-деонице, првенствено припадају старим деоничарима, а имаоцима ужитничких деоница и ужитница, уколико им то право признају правила. Но начело не може бити без изнимке, јер се могу појавити случајеви, где би строго провођење било штетно по само друштво (особито ако се ради о санацији). Ипак треба изнимку везати за строге услове, јер се зна, да се изигравањем начела че-

сто штети већина деоничара у корист појединаца или мањине. Даље је јасно, да не може бити опцијског права, ако се повишење основне главнице има извршити улошцима у стварима; за тај случај § 351 даје довољне каутеле против изигравања. Исто вреди за фузије (§ 386).

Важан је став 4 § 350, он спречава, да банке, код којих су деонице на чувању или заложене, право опције врше у интересу кога другог а не полагаача или залагача.

§ 351. Код повишења основне главнице може бити оних истих злоупотреба и опасности, које се у погледу уложака у стварима, набавки при оснивању и накнадних набавки појављују у самом оснивању деоничког друштва, зато морају и каутеле бити сличне.

§ 352. Поменуто вреди и за случај јавног уписивања деоница код повишења основне главнице.

Т. 7 говори о облигационим зајмовима. Предлог ову материју не уређује, пошто она, строго узев, не спада у деоничко право, јер је општије природе, али на извесним местима, где се то чинило потребно, предлог води о њима рачуна.

Последњи став има сврху, да спречи изигравање наређења овог параграфа тиме, што би деоничко друштво нову емисију ма на какав начин уступило коме другоме, а тај би тек позвао публику, да учествује у новој емисији.

§§ 354, 355. Предлог полази са гледишта, да ваља већ само закључак о повишењу основне главнице и пре то што је проведено, уписати у трговачки регистар да тако важна измена у друштву, чије извршење може захтевати дуже време, не би остала приквиривена онима, који би се прегледањем трговачког регистра хтели обавестити о стању друштва. Ипак, § 355 став 4 допушта спајање пријава где је стварно могућно.

§ 355 став 1 веже ваљаност закључка о повишењу основне главнице на 2 године: ако се повишење није могло остварити ни за то време, прилично је јасно да нешто није у реду, па је и целисходно, да се скупштини поново да прилика да одлучи о питању повишења.

Повишење је извршено уписом свих нових деоница (§ 353) и уплатом износа, који се по деоници мора уплатити до уписа у трговачки регистар; потпуна уплата, као и при оснивању друштва, за упис извршеног повишења није потребна.

Т. 7: из правила треба да се јасно види хисторијат измене у капиталској основи друштва.

III Снижење основне главнице

Док је повишење основне главнице неопредметно важније за друштво и деоничаре него за веровнике, за снижење вреди обратно. Зато су овде потребне посебне каутеле нарочито у прилог веровницима, сличне онима у ликвидацији друштва.

§ 357. Став 2 предвиђа изнимку од начела, да основна главница не сме пасти испод законских минималних износа, но изнимка је само привидна: ради се нарочито о случајевима санације, где се пропала главница формално снизи, а уједно издавањем нових деоница повиси.

§ 358. Још важније него код повишења, да се закључак што пре упише у трговачки регистар и саопшти јавности; то је уједно приправни

акт за позивни поступак по ставу 2, који је потребан ради заштите веровника, а који није ствар суда него дужност управе. Поводећи се за досадашњим законима предлог на крају става 2 прописује обавештавање појединих познатих веровника. То је начелно без сумње правилно, али могло би у изузетним случајевима ипак значити прилично оптерећење друштва радом и трошковима. Предлог, водећи рачуна о великој сигурности поштанског саобраћаја о јавном позиву, додуше не захтева препоручено писмо, али ради доказа друштва би се редовно ипак служила тим начином. Но мишљења су се, ма да је на то скренута пажња, ипак великом већином изјаснила за посебно позивање познатих веровника. То вреди и за ликвидацију (§ 370) и код фузије (§ 387 став 3).

§ 359. Код снижења основне главнице путем снижења именитих износа деоница, па било да се ради о отписивању због губитка, било о ослобођавању даљих уплата због превисоко одређене основне главнице, именити износ могао би спасти испод законског именитог износа § 188. У таквом случају ваља деонице спојити (став 1).

Даљи ставови уређују поступак око спајања деоница и нарочито предвиђају мере које су потребне, кад се деоничари не би јавили ради спајања, што је лако могућно, ако је интерес појединих ималаца, који већ знају за рђаво стање друштва те имају мален број деоница, тако пао, да се неће ни јавити, као и онда, када број деоница појединог деоничара није без остатка делив са бројем старих деоница, које ће се заменити новима.

Став 6 спречава пометњу која би могла настати ако се помешају старе деонице са старима.

§ 360. Тек регистрацијом друге пријаве је свршено снижење основне главнице. Пре ове регистрације у биланс несме се унети снижена главница.

§ 361. У случајевима, где закључак само санкционише већ постојеће стање (главница је делимице пропала, а веровницима већ је изчезла материјална безбедност), нису потребне посебне мере за стварно спровођење снижења. Друкчији је положај тамо где би се сретства, која веровницима дају стварну сигурност, тек спровођењем закључка у живот имала смањити: кад се део уплата има вратити деоничарима или кад се они ослобођавају од даљих уплата. За ове случајеве предлог даје наређење у заштиту веровника. Није вероватно, да ће се у случају § 357 став 2 на основу снижења деоничарима икада нешто исплатити. Ипак је уређен и тај случај, да не би била дата могућност, за које махинације на штету веровника.

Повлачење, (амортизација). Реч § 362. „амортизација” има у деоничком праву двоструки значај: судски поступак, по којем се проглашава исправа о деоничком праву поништењем, јер је нестала, а само деоничко право остаје, и поништење самог деоничког права. Прво је уређено посебним прописима о амортизацији исправа и тиче се не само деоница него и других исправа, које је издало деоничарско друштво (§ 236), друго уређује § 362 за тај случај предлог употребљава, по сугестији једног мишљења израз „повлачење”. Предлог ограничава могућност повлачења на оне

случајеве, у којима је оно по самој природи друштвене имовине потребно или бар целисходно. Тиме донекле отступа од других закона и нацрта, који повлачење не ограничавају на одређене случајеве, али га баш због тога стежу разним мерама, које на крају доводе истом циљу као и редовно снижење основне главнице (заштита веровника), тако да је корист од проширеног повлачења у ствари мала.

Привремена права, која овде долазе у обзир, јесу н. пр. патенти, концесије на извесан рок и сл.; предмети, који се троше, јесу на пр. рудници, шуме (ако није предмет земљиште, него само дрво) и сл.

У самој ствари, предлог, због различности могућих начина спровођења, правилима оставља што више слободе и ограничава се на оно што је неизбежно потребно ради заштите веровника и самих деоничара (став 3 до 5).

Велика већина мишљења у свему је одобрила наређења § 362.

ШЕСТИ ОТСЕК

Престанак друштва

Престанак

Питање систематике јесте, да ли спајање (фузију) треба уредити у посебном одељку, као на пр. пољски закон, или под заглављем о престанку. Нема сумње, да и спајањем друштва престаје не само формално, као засебан правни субјект, него и господарски, као засебно привредно биће; у другу руку ипак последице тога престанка није потпуно поништење једног привредног бића; његова имовина, његов привредни положај, служе даље привреди само под другим именом (фирмом) и са другом управом. Зато се овај предлог, спајајући обадва момента, решио, да фузију сматра за узрок престанка, али је уређује у посебном одељку. Сличан је положај, ако које јавноправно тело преузме целу имовину деоничког друштва, нарочито ако предузме не ликвидира него га води даље. Ма да су правне последице таквог преузимања прилично друкчије него код обичне ликвидације и донекле ближе фузији, ипак се не може говорити о фузији општине, бановине, државе са деоничким друштвом. Зато су такви случајеви наполе уређени у одељку о ликвидацији.

У питање да ли друштво престаје самим наступањем чињенице, која проузрокује престанак, или тек свршеном ликвидацијом или поделом имовине у стечају, предлог не улази. Једно стоји: нормални живот друштва наступањем такве чињенице престао је, друштвена имовина више не служи поштивању друштвене сврхе, како је изражена нарочито предметом предузећа, него само сврси измирења веровника, и подели вишка међу другаре (изузев код спајања). Предлог се задовољава тиме, што настоји, да створи што чистију ситуацију: каква је положај друштва, његове имовине, његових органа, другара и веровника, чим је наступила чињеница, која је узрок престанка. Дакако предлог је морао тачно оцртати и саме поменуте чињенице, као и положај, ако та чињеница отпадне пре него што су до краја остварене последице, које предлог веже за наступање такве чињенице.

Посебна наређења о дужности управе, да пријави стечај, предлог не даје, јер та дужност произлази из кривичног законика (§ 345 тач. 4 и § 356).

§ 363. Узроци престанка деоничког друштва не могу се исцрпно навести, јер треба друштву оставити могућност, да правилима предвиди и случајеве, који могу за њега бити тако важни, да ће друштво морати престати (н. пр. немогућност, да се постигне циљ предузећа, посебни лични разлози код породичних друштава); зато т. 1 правилима даје пуну слободу.

За закључак скупштине (т. 2) прописани су посебни услови у погледу кворума и већине (§§ 263, 274).

Повлачење свих деоница нема у сваком случају за последицу престанак друштва. Ако су издате ужитничке деонице, друштво може даље постојати, јер те деонице могу давати сва чланска права (§ 232).

Наполе кобан по народну привреду, па и по друге државне сврхе може бити добровољни престанак друштва које је основано државном дозволом. Вршење таквих предузећа начелно не може се данас сматрати само као право, него оно је и дужност. Зато је разумљиво да може држава, дајући дозволу, ту дужност и изречно нагласити, (став 2 на крају).

§§ 364, 365. У животу деоничког друштва се могу појавити случајеви, где друштво (само већина у скупштини) нема разлога, да би закључила престанак, али престанак захтевају разлози јавног интереса, нарочито очувања државног ауторитета и самог закона. Код друштава, за чије је оснивање потребна државна дозвола, ствар није тешка: повреда дозволе може бити повод, да концесиона власт изрекне престанак (§ 365). У свим другим случајевима пак предлог заступа гледиште, да је за изрицање престанка, где би се оно показало неминовно потребно, надлежан суд и само суд (§ 364). Дакако је и у случајевима § 364 управној власти слободно да она код суда покрене поступак ради изрицања престанка. До суда је, да испита, да ли ће се уопште повести поступак, а свршити се не може без саслушања друштва. У сваком случају друштву остаје рекурс на Касациони суд, ма да је тај рекурс иначе, у ванпарничном поступку, искључен, ако је апелациони суд одбио рекурс против закључка регистарског суда; рекурс на Касациони суд одгађа извршење. Разуме се и само по себи, да предлагач, који је без довољних разлога скривео покретање поступка, одговара за штету, а државни или самоуправни орган и дисциплински.

Други случајеви изрицања престанка закључком суда јесу н. пр. § 182 став 2, § 217, § 357 став 2.

У § 365 важна заштита друштвима биће наређење став 3 и 4. Давање дозволе истина ствар је слободног нахођења, али не може бити ствар слободног нахођења једнострано одузимање дозволе: престанак друштва. Јасно је, да може држава и то право, безусловно или уз извесне услове, себи задржати у дозволи, али то баш није једнострано одузимање, са таквим случајем друштво (оснивачи) могу рачунати, могу га примити или не, па не основати друштво. Сасвим друкчија је ствар ако друштво већ постоји: оно се сме управним актом растурити само из важних разлога, баш из разлога § 365.

Но у тим случајевима треба врло добро разликовати две ствари: 1) не може бити спорно, да је само изрицање или неизрицање престанка ствар слободног нахођења, против њега нема туж-

бе на управне судове; 2) сасвим друго је фактично питање да ли постоји законски разлог; у том погледу може бити ствар сумњива и ту је неминовно потребна могућност одлуке управног суда. У пракси биће ствар по прилици таква: а) да ће, у случају т. 1, државна власт упозорити друштво да му је потребна дозвола; ако друштво замоли за њу, те је и добије, ствар је у реду; у противном случају или ће друштво уверити државну власт да дозвола по закону није потребна, или ће одмах поднети тужбу управном суду, који ће расчистити ово прејудичијално питање, б) или ће се одмах изрећи престанак: опет тужба на управни суд ради расчишћења прејудичијалног питања. По т. 2 могуће је да се већ приликом ранијих позива или наређења прејудичијално питање њихове оправданости расчистило одлуком управног суда. Ако се то десило више него два пута већ је дат случај § 365 став 1 т. 2, а исто тако је дат, ма да овога разчишћавања није било, ако је већ протекао рок за тужбу против ранијих позива или наређења. Свакако ће се дакле, чим је изречен престанак, пред управним судом редовно моћи направљати само она фактичка питања, која су дала непосредни повод изрицању престанка, раније само, ако им још није истекао рок тужбе, на управни суд.

Један посебан случај престанка по одлуци управне власти предвиђен је, у вези са оснивањем друштва, § 215 став 5. То је случај, да су самом дозволом прописани посебни услови, које ваља испунити пре уписа друштва у трговачки регистар. Суд додуше не цени уредност саме дозволе (§ 210 став 1), али мора испитати, да ли су испуњени њом прописани услови (§ 210 став 1: „да ли су испуњени услови за упис“). Ако би суд у том погледу нешто превидео, или би такав услов сматрао за испуњен, ма да по схватању управне власти није, управна власт може изрећи престанак. И у том случају вреде наређења § 365 став 2 и 3.

По § 63 Стечајног закона и §§ 40 и 209 овог предлога регистарски суд је и стечајни суд, зато мора и може отварање стечаја уписати по службеној дужности.

Ликвидација

Наређење става 1 је потребно, јер § 368. ако чланови управе нису уједно и ликвидатори, лако ће се, осим случаја да друштво престаје по § 363 став 1 т. 2, десити, да је разлог за престанак наступио, а ликвидатори још не могу преузети дужност.

Став 2 до 5 последица су §§ 364 и 365: ако друштво престаје одлуком које државне власти, положај може бити такав, да се управи не може оставити ни привремена функција по ставу 1, нарочито јер није искључено да би због правних лекова тај провизориј трајао подуже.

У ликвидацији може и мора се аутономија више ограничити пре престанка друштва, јер ликвидација има само једну сврху: да се што целисходније и што пре изврши уновчење имовине те измире дуговања, а вишак подели међу чланове друштва.

Предлог изражава мисао, да је биланс у ликвидацији господарски нешто друго него биланс у току друштвеног живота. Каутеле, да се имовина не оцењује сувише високо, у ликвидацији немају правног смисла, још мање, у начелу, стварање јавних и тајних резерви.

Последња управа, поменути у том параграфу, је она, од које су ликвидатори преузели управљање, без разлике, да ли је привремено вршила и дужност по § 368: она је водила предузеће а није још положила рачуне за време од последње скупштине, која је, пре но што је наступио узрок престанка, одобрила годишње закључне рачуне, па до ступања ликвидатора на дужност. Ти рачуни могу обухватити два раздобља: од свршетка претходне пословне године до наступања узрока за престанак и од тога тренутка до уписа ликвидатора у трговачки регистар. За прво од тих раздобља — узрок престанка још није наступио — вредеће начелно они исти прописи, који важе за годишње закључне рачуне, ипак неће се моћи да дели дивиденда (§ 330); а и за друго раздобље вредеће исто, јер тек ликвидатори састављају ликвидацијски биланс. У животу ствар у већини случајева биће много простија: закључак скупштине, осим стечаја, најчешћи је разлог за престанак друштва, а та скупштина може уједно изабрати и ликвидаторе, који се могу одмах и уписати у трговачки регистар.

Једно мишљење је питало, шта ће § 372. бити, ако се непокретнине не могу продати по цени коју је скупштина одредила. Ствар ће се решити тако: ако скупштина нађе, да су ликвидатори неспремни, смениће их; ако узрок није тај, мораће да снизи цену, коју је превисоко поставила. Истина, могла би се на тај начин и одуговлачити ликвидација, нарочито ако је друштво престало по одлуци суда или управне власти, али опасност је врло мала. Што више деоничари (скупштина) одуговлаче ликвидацију, толико касније ће им се делити имовина, а веровници не морају чекати, они и у ликвидацији могу тужити и водити извршење.

Новина, којом су боље заштићени § 373. веровници, аналогија постоји у закону о принудном поравњању ван стечаја.

Разуме се, да ће ликвидатори мо- § 374. рати предложити отварање стечаја, ако се друштвена дуговања не могу измирити ни по ставу 2, но то не треба изречно изразити, јер и онако следује из кривичног законика. У ставу 3 предлог, као и на другим местима, погодује социјалне установе деоничких друштава, а уједно ствара чист положај тих институција за време после престанка друштва.

Рок за пријављивање тражбина и § 375. рок за поделу вишка имовине не подударују се. Разлог је тај, да је у једну руку целисходан краћи рок за пријављивање, у другу руку пак, ради боље заштите веровника, целисходан дужи рок за поделу вишка имовине (§ 376 став 1).

Последњи став даје упутство за случај да се не пријаве сви деоничари, што се врло лако може десити, а могло би изазвати извесне потешкоће нарочито код деоница на доносиоца. Разуме се, да није потребно обавештавање лица, за које се учини полож код суда.

Став 1 реченица 3 поставља фик- § 377. цију која је потребна, јер је разумљиво, да ће деоничари често имати врло мало интереса да дођу на скупштину.

Став 2 уређује питање, које би § 378. иначе могло бити врло спорно.

§ 379. Предлог не спречава да се све деонице споје у једној руци, наређење § 182 даје каутеле само за један посебан случај. Друштво дакле самом чињеницом, да има само једног деоничара, не престаје по сили закона. Али ако све деонице пређу у руке државе, бановине или општине, онда за време, док то стање постоји, не би увек имало смисла, да се по прописима закона и правила постављају управни и надзорни органи, јер такве органе и онако има свако самоуправно тело, а много смисла не би имала ни скупштина.

Такво, формално још постојеће, друштво може се укинути једностраним актом имаоца свих деоница (§ 363 став 1 т. 2), а могу наступити и случајеви из § 363 став 1 т. 1, 3, 4, 5 и 7. Ликвидација се може у том случају поједноставити тако, да јавноправно тело као такво преузме дуговања друштва на себе; онда може се активом располагати без обзира на наређења о ликвидацији. Предлог штити веровнике тиме што за општине захтева јамство државе или бановине. Ова наређења, изузев последње, диспозитивне су природе.

§ 380. Различан од случаја, да се све деонице скупе у једној руци, јесте случај да деоничко друштво отуђи целу своју имовину. Најчешће друштво ће услед тога закључити свој престанак. Али оно то не мора учинити, могло би сретства, стечена на тај начин, употребити за другу коју сврху. У случају да друштво не закључи свој престанак, не морају се предвидети које посебне каутеле, прво зато, што друштво још постоји и одговара за своје обавезе, друго зато, јер је по наређењу, које је поменуто у § 38, прибавилац „веровницима непосредно обавезан за дугове, који иду уз ту имовину или предузеће, а за које је код предаје знао или знати морао“ (в. об. разложење код § 38). Пошто ће то вредети и тада када би друштво закључило свој престанак, ни за тај случај нису потребне посебне мере. Али ту ипак постоји извесна разлика: свршетком ликвидације престаје отуђилац; веровник, који се није наплатио, губи једнога од својих дужника, остаје му само прибавилац. Тај ће сносити сав остали терет. Зато предлог прописује, да он сарађује у пријави за упис престанка; тако ће му се предочити што му прети.

Стицање свих деоница и отуђење целе имовине може се десити и у току ликвидације. За те случајеве сходно ће се примењивати наређења §§ 379 и 380.

§ 382. Отварање стечаја само по себи значи престанак друштва. Али како се стечај може свршити и без стварног уновчења друштвене имовине, то треба дати наређења и за тај случај. Надаље овај параграф омогућава, да се друштво, које је престало услед закључка скупштине или на основу нарочитог прописа правила, под одређеним условима може продужити без новог оснивања. Код спајања ће, природно, бити потребни закључци свих друштава, а укинути се може спајање само дотле док нису замењене деонице и докле се имовином спојених друштава одвојено управља, иначе недостаје било субјект било објект за продужење појединих друштава.

Спајање

§ 383. Ранији закони познају или бар уређују само један начин фузије. Из друштава А. Б. Ц. настаје једно друштво, или А, или

Б, или Ц, тиме што ово друштво у себе прими остала. Новије право (П, Л, Ш и Ни, нејасно Н и И) познаје и други начин: друштва А, Б, Ц, закључе да оснују ново друштво Д, чијим постанком ће престати друштва А, Б, Ц. Предлог се повео за новим правом. У једном и другом начину је заједничко, да имовина примљених друштава као целина пређе на преостало односно ново друштво, да се деоничари примљених друштава измире деоницама преосталог или новог — *примајућег* — друштва, да није потребна ликвидација, али су, у интересу веровника појединих друштава, потребне каутеле, аналогне онима у случају ликвидације; поред тога је потребна и посебна управа имовинских маса појединих спојених друштава, докле мере у интересу веровника нису проведене, јер би иначе ове мере могле остати без стварног дејства. Поступак код спајања наравно је у оба начина спајања донекле различан.

§ 384. Став 2 т. 1. Повишење основне главнице неће бити увек потребно: ако је примајуће друштво на законит начин (§ 249) стекло потребан број својих деоница, а може према начину стицања њима слободно располагати, онда може те деонице дакако употребити и за замену са деоницама примљеног друштва.

Став 3. Наређење реченице 1 спречава изигравање наређења §§ 349, 350, 352, које би иначе било могуће превеликим доплатама.

§ 385. Сврха заједничког поднашања пријаве за упис је упрошћење поступка: потребно је, да један суд води уписивање. Дакако ствар ће бити још једноставнија, ако се сви уписи изврше код једног суда, који је надлежан за сва друштва. Ставом 4 изражено је, да се при спајању ради о случају *successio per universitatem* што не вреди за случај од уживања целе имовине по §§ 380 и 381.

§ 386. Повишење основне главнице примајућег друштва има у случају спајања само једну, унапред тачно одређену сврху, зато за њега не могу вредети сва наређења о повишењу основне главнице, међу којима има и таквих која би управо спречавала спајање (н. пр. опцијско право), а и таквих, која уопште не могу доћи у обзир (н. пр. повишење основне главнице повишењем имените вредности досадашњих деоница примајућег друштва).

§ 387. Уређује заштиту веровника; важан је у том погледу нарочито став 2, који у односу према веровницима ранијих друштава установљава посебне масе за измирење. Јасно је, да се ради само о захтевима, посталим до дана уписа спајања, за ове постоји првенство; веровници, чији су захтеви постали доцније, имају само заједничког дужника, (примајуће друштво); они могу дакако, као и првоименовани веровници, водити извршење на ма који саставни део целокупне имовине примајућег друштва, али у погледу имовине ранијих друштава, испред њих иду веровници ранијих друштава.

§ 388. Поступак у случају § 383 т. 2 мора бити друкчији но у случају § 383 т. 1, али правне последице спајања и заштите веровника исте су. Нарочито је потребан уговор о спајању и правилима новог друштва у облику јавно-бележничког акта, јер се баш ради о оснивању новог друштва. То оснивање се врши симултански и улошцима у стварима, јер имовина дота-

дашњих друштава је у истини такав уложак. Ипак предлог не сматра за потребне извештаје оснивача и ревизију, ако су сва друштва већ постојала две године (§ 383 т. 2); ако ма и само једно не постоји већ две године, потребан је редован поступак по § 190 и сл. На сваки начин одредбе дотадашњих правила о квалификованом оснивању морају се унети у нова правила, да се што боље отежа изигравање одговорности.

СЕДМИ ОТСЕК

Одговорност

Питање одговорности за пословање деоничких друштава у нас се развило и третирали нарочито са гледишта заштите улагача у деоничким банкама, донекле и у погледу заштите малих деоничара. Питање је на тај начин постављено превише широко, па и превише уско. Улагаче треба штитити не само код деоничких банака него код свих кредитних установа, али у трговачком закону заштита се мора ограничити само на улагаче у (кредитним) предузећима, која су уређена овим законом. У другу руку треба штитити не само улагаче, него уопште веровнике деоничких друштава, а напосе улагаче, посредно, штитити и тиме, што се строга одговорност пропише за сва деоничка друштва односно њихове органе, јер искуство учи да су деоничке банке често страдале од неправилног пословања других деоничких предузећа, са којима су имале пословних веза. Деоничаре пак, и то не само мале, треба штитити код сваког друштва. На крају заштита је потребна и за само друштво као део народне привредне организације, ма да се ова заштита најчешће подудара са заштитом интереса веровника и деоничара. Мало се у нас говорило о питању, да ли и у колико друштво одговара за рад и нерад својих органа.

Заштита може бити двојака: одговорност за имовинску штету и казнена одговорност, подразумевајући овде и кривичну одговорност у строгом смислу кривичног законика и одговорност за неуредност (дисциплинску). У оба правца много се приговарало недостатности постојећих закона и тражиле су се најстрожије мере.

Не потпуно с правом. У ствари досадашњи закони у погледу саме имовинске одговорности нису толико мањкави како се тврди. Сви наши општи грађански закони налажу одговорност за скривљену имовинску штету, па била причинена намерно или из немара, редовно је довољан и мали немар.

Више оправдан је прекор, да прописи о имовинској одговорности баш у стварима, о којима се овде ради, не познају отступања од општих начела доказног терета. Доказ је, уколико се не ради о уговорима, поједином веровнику као и деоничару по целом устројству пословања деоничких друштава махом врло тежак, често готово немогућан. Ваљда је ова потешкоћа, али поготово не само она, узрок, да се општим наређењима о накнади штете, па и наређењима наших закона о деоничким друштвима, како веровници и деоничари тако и сами судови слабо служе и да се ствар приказује тако, као да за веровника деоничког друштва и за деоничара у нас заштите нема.

Не води се при томе рачуна ни о психолошкој чињеници, која постоји у целој Средњој Европи, па и код нас, да се најме општа начела накнаде штете сувише слабо примењују, да суд и странке поред општих начела траже и посебне (казуистичке) прописе за поједине начине оштећења, док се романским земљама, нарочито у Француској, општа начела накнаде штете у случајевима, који нису напосе уређени, много више примењују.

Што се тиче кривичне одговорности, и данашњи закони, како кривични закони, тако и деонички закони, садрже читав низ прописа, који су управо намењени употреби против несавесних органа деоничких друштава у најширем смислу, или би се бар могли против њих употребити, спомињу се само §§ 356, 369, 378, 329, 324, 335 кривичног законика, који су само делимично новина, већи део ових санкција је постојао већ раније. И у том погледу ради се ваљда још више о недовољном примењивању него о недостатности самих прописа, ма да би се ови дакако морали попунити.

Било како му драго у погледу заштите по грађанском и кривичном праву, сумње нема да је у публици раширено називање о недовољној заштити веровника, напосе улагача, и деоничара, па тиме треба рачунати и у овом предлогу. Питање може бити дакле само, како далеко морају, а у другу руку смеју ићи заштитне мере. У одговору на то питање може и мора бити мерило само то, да су деоничка друштва неминовно потресан део савремене привредне организације, да она као целина, никако нису само прилика за привређивање појединцима, приватним лицима, него да врше и врло важну јавну народну привредну функцију, без које данас не може бити ни једна држава. Мере, које би додуше апсолутно штитиле веровнике и деоничаре, а уједно онемогућиле или бар сувише ограничиле или отежавале оснивање и делатност деоничких друштава, премашиле би свој циљ, те би народној привреди нанеле више штете него користи. У другу руку, баш велика важност деоничких друштава за народну привреду захтева, да су заштитне мере толико строге, колико је могуће, а да се не осујети само оснивање и пословање деоничких друштава. При томе се не сме сметнути с ума, да сам облик и начин пословања деоничких друштава имају своју иманентну опасност, која се не да уклонити, а да се не упропасте деоничка друштва.

Савремени закони и нацрти без сумње показују тежњу за већом строгишћу у погледу цивилне и кривичне одговорности. То је у вези са самим нормативним системом, а последица је донекле, и великих неприлика и злоупотреба, које су се појавиле у ратно и послератно доба. Ипак не може се предвидети, да је ова строгост, која се очитовала примера ради и I швајцарском и у I талијанском нацрту већ почела допуштати. Показало се, да је много шта, што се појавило у ратно и послератно доба, било само појава опште деморализације, опште кризе, па је, сређивањем прилика, само почело ишчезавати. Наш се предлог повео за идејама најновијих нацрта, јер се и у нас после толиких сломова и општег поремећаја појмова и етике, почела јављати консолидација, па би превише строге заштитне мере, сувише строга одговорност, имовинска и кривична, могле имати непожељно дејство, па би се баш ва-

љани и поштени људи повукли од сарадње у деоничким друштвима, јер баш они не би могли сносити претежак ризико; остали би на челу друштава баш мање вредни људи и постигло би се баш оно што се хоће и избећи и спречити.

Одговорност за штету

Овде се појављује читав низ начелних питања и то:

I. За коју се штету одговара, односно за које случајеве су потребна посебна наређења за деоничка друштва;

II. ко одговара;

III. да ли се одговара само за скривљену или и за нескривљену штету;

IV. коме се одговара: друштву, веровницима, деоничарима.

I. Јасно је, да у наређењима, која чине део трговачког законика, неће бити речи о штети, причињеној у приликама, које тај законик уопште не уређује: за штету, коју причини члан управе као приватно лице, вредеће опште грађанско право. Али ограничење мора бити још веће; неће се, бар напосе, у наређењима о деоничким друштвима говорити о штети, коју ко причини као орган деоничког друштва у пословима који се не врше у обављању предузећа, н. пр. одговорност за лошу робу, за рђаво извршен рад; то је уређено у Трговачком законiku за све трговце и трговачке послове. Ипак неће се ово питање моћи сасвим мимоћи, у колико је деоничко друштво баш друштво са правном личношћу, које своје предузеће не може вршити друкчије него преко физичких лица, која у односу према трећим често не нуде ону стварну сигурност за отштету, коју нуди само друштво, у чије су име радили. Појављује се дакле питање одговорности друштва за рад његових органа. То питање не прави нарочитих потешкоћа у погледу одговорности из правних послова, али је врло спорно у погледу противправних дела, које орган друштва скриви радећи за друштво, примера ради: повређен је радник, јер се управа из немара није старала о исправности стројева; шофер друштва, који вози робу на станицу, јури превише, пошто је робу касно примио и прегазите дете и сл.

II. Тиме је већ покренуто друго питање: ко одговара? И овде има неспорних тачака: чланови друштвених органа, сваки у својем кругу рада, тако исто и ликвидатори. Али је сумњиво, да ли и како одговарају намештеници друштва, напосе „директори“, поједини деоничари, мањина, већина деоничара, нарочито њихови синдикати, председници скупштине, управе, надзорног одбора, записничари, бројачи гласова, ревизори, удружења за ревизије, а особито, ма да су овде побројана као последња, трећа лица, која не спадају ни у једну од поменутих категорија, па ипак често имају пресудног утицаја на живот друштва, као оснивачи, лица која сарађују у емисијама деоница, људи који друштву уступају набавку при оснивању и сл.

Савремено законодавство је прилично проширило круг одговорних лица, установљавајући било солидарну било посебну, било примарну било супсидијарну одговорност. И предлог заузима становиште, да се одговорност, већ у смислу начела општег грађанског права, не сме ограничити на органе друштва у ужем смислу, него да треба

бар и најважније случајеве одговорности других лица напосе истаћи, тим више, што, како је речено, наша пракса воли казуистичка наређења. Појединачно ће се ова наређења образложити код појединих параграфа.

III. Јасно је, да начелно одговара, ко је штету скривио, па било само малом немарношћу. Питање је овде само, да ли треба у појединим случајевима прописати одговорност и за само проузроковање, а не и скривљену штету (одговорност за успех, односно за неуспех). Признати се мора да ово начело ни грађанском праву није сасвим страно, нарочито у обртима, који су спојени са извесном иманентном опасношћу, са којом предузимач унапред мора рачунати, а обрт је такав, да се публика њим мора служити. Ипак предлог начелно не иде тако далеко, да се оснивање и пословање деоничких друштава не би превише отежало; и предлогу је начело: без кривње нема одговорности — разуме се у колико други закони не налажу строжију одговорност, јер за привилегије деоничких друштава нема разлога. Али, како је већ горе напоменуто, то би начело у пракси баш за најкрупније и најопасније случајеве значило неодговорност, ако се не преокрене доказни терет тако, да, у суштини, не мора тужилац доказати туженикову кривњу, него туженик своју некривњу. Овај преокрет доказног терета, који за штету из вређања уговорних и законских обавеза познаје и опште грађанско право, ипак не може бити свеопшти за све случајеве повреда наређења овог законика, него се може наредити само онда када је према особинама устројства и начина пословања деоничких друштава или према другим посебним приликама потребан, да се остваривање захтева за накнаду штете не омогући или несразмерно не отежа.

Обим имовинске отштете равна се, према општем грађанском праву, по степену кривње, за малу немарност ваља надокнадити само проузроковано смањење имовине (*damnum emergens*), за виши степен кривње и измакли добитак (*lucrum cessans*), у трговачким пословима и за малу немарност, измаклу добит („сву штету“). Предлог у начелу не отступа од тога; да ли се у поједином случају ради о трговачком послу, јесте питање факта, а питање се решава по наређењима трговачког законика. Ипак је у извесним тежим случајевима без обзира на степен кривње изречно наложена одговорност за „сву штету“, дакле и за измакли добитак (н. пр. §§ 389, 390, 391 и т. д.).

IV. Ако је оштећено друштво, биће редовно оштећени и деоничари, а често и веровници, али не вреди обратом: могу бити оштећени деоничари рецимо изигравањем опцијског права, а да није оштећено друштво, и исто може бити код оштећења веровника. Јасно је, да право на отштету и остваривање овог права припада, ако је оштећено само друштво, само деоничар или више њих, само веровник или више њих, једино ономе ко је оштећен. Питање је пак, да ли могу у случају, кад је непосредно оштећено друштво, а деоничари или веровници само посредно, пошто им друштво не може измирити њихове захтеве или пошто им се смањила дивиденда или ликвидацијски вишак, своје захтеве остваривати сви упоредно или да ли и коме треба дати првенство. Упоредно остваривање захтева значило би више парница, могло би се употребљавати и шиканозно, а налагало би ор-

ганима друштва непотребан терет, зато предлог да је првенство друштву и само у колико оно (већина) не би хтелo остваривати захтев, онда и појединим посредно оштећеним лицима. Трећи случај: непосредно је кривњом органа оштећен веровник а посредно и друштво, пошто оно одговара за орган (I, на крају) у пракси неће чинити потешкоће и веровник ће, према приликама, тужити или орган лично, или друштво или оба; ако је тужен само орган лично, друштво у ствари није интересовано, исто тако не, ако веровник тужбом против њега не успе; ако успе, оно има регрес против органа. Сличан би био случај, да је деоничар оштећен непосредно, а друштво посредно, ма да ће овај случај у пракси бити прилично редак.

Овај отсек не обухвата исцрпно све случајеве одговорности за штету. Поред њега има наређења о накнади штете и у другим главама овог законика и у другим законима, а основи су у грађанском закону. Да сва та наређења вреде и за деоничка друштва и њихово пословање, у колико наређења овог отсека нису строжија, изразиће се у уводном закону.

§ 389. У случајевима овог параграфа ради се о заштити имовинског темеља деоничког друштва, нарочито у оснивању, али и у другим случајевима, где су интереси веровника и деоничара особито угрожени. Пошто су нарочито први, но у животу често и други слабо обавештени о ствари, а веровници поред тога немају ни правне могућности утицаја, на месту је овде преокрет доказног терета. Без сумње најчешће ће се о закон огрешити сами оснивачи и чланови органа друштва, али могу и друга лица, која учествују у оснивању и т. д.: да о томе не би било сумње, протумачено је, ко је учесник у смислу § 389. Оштећеник може бити друштво, деоничар, па и ко други.

Посебне тачке става 2 дају само објашњења за оне случајеве, који су за праксу најважнији, заправо све је обухваћено првим ставом.

Наређење став 4 неће се моћи примењивати, ако су, рецимо, наређења закона повређена тим, што је додуше уписана или превзета цела основна главница, али неистинито је изјављено, да је прописно уплаћено колико ваља да је уплаћено готовим новцем, или су превисоко проценени улозици у стварима. За тај случај потребно је само да друштво добије што није уплаћено или да се доплати новцем, за колико је уложак у стварима проценен. Ту ће махом помоћи § 390, односно проста тужба за измирење неизвршене уплате новцем. Исто тако став 4 неће се примењивати, ако су преплаћене набавке при оснивању или накнадне набавке, јер је основна главница у тим случајевима не само уписана или превзета, већ и уплаћена, а само употребљена на штету друштва. Али кад су, рецимо, изјаве о превзимању или уписнице фалсификоване, основна главница ни формално није осигурана. У овом случају кривац је лужан, да превзме односно упише и, разуме се, уплати тај мањак, иначе друштво се не би ни могло уписати у трговачки регистар.

§§ 390 до 392 исто тако су највећим делом само посебни случајеви § 389 став 1, али врло опасни и зато истакнути напосе. Оштећеник је у случају § 390 друштво, у случајевима § 391 и 392 може бити и ко други,

§ 393. Мишљење су све ревизије и испитивања, о којима је реч у овој глави, али не вршење надзора од самих органа друштва. Одговорни нису само ревизори него и она лица (чланови друштвених органа, друштвени намештеници), која, активно или пасивно, друштву проузрокују штету. Оштећеник је друштво, изнимно би могао бити и деоничар.

Став 2 односи се на лица, за која вреди став 1 осим тога и на лица, која иначе, н. пр. као намештеници ревизијских савеза или удружења за ревизије врше надзор, али не на чланове друштвених надзорних органа. Ови су погођени § 394.

Први став поставља опште начело. **§ 394.** Наглашено је, да и нерад ствара одговорност. Кривњу мора по ставу 1 доказати тужилац. У ставу 2 су истакнути најважнији и најтежи случајеви повреде дужности, за њих предлог преокреће доказни терет; оштећеник је друштво или ко други.

Да се наређења претходних параграфа не би могла изиграти ма којом изменом правила, потребно је јасно рећи, да такве измене не мењају одговорност за штету, која је проузрокована повредом закона у вези са ранијим одредбама правила.

Мишљени су такозвани директори, генерални директори, диспоненти и сл., али не ради се о називу него о функцији, која је опредељена у § 302; то су лица која у ствари воде друштвене послове, о чијем раду добробит друштва често више зависи него о раду управе. Пошто су ова лица поред тога редовно и сразмерно својој важној функцији награђена, исправно је, да им се наложи већа одговорност него другим намештеницима.

§ 397. Признати треба, да је то наређење проблематичне вредности; оно је без сумње теоријски и етички оправдано, али у пракси ће се потчињени орган често бојати последица. Ипак мора се начело изразити, већ због тога што би иначе мање савесни чланови потчињених органа могли управо изазвати, рецимо, налоге наређене им, а често недовољно информирани, скупштине, како би на тај начин избегли своју одговорност; ако се ово начело напусти, морала би се увести одговорност учесника скупштине, односно њене већине, што би било, ма да у немачкој литератури постоји склоност за то (генерална клаузула), ипак још опасније.

§ 398. Наређења овог параграфа су у нас формално потпуна новина. У ствари она одговарају начелима отштетног права, да за штету одговара онај, ко ју је, па било и посредно, скривно.

Ипак ће бити корисно, да се истакну бар најопаснији случајеви илегалног — пошто се врши ван скупштине или бар на начин, који предлог не допушта — утицања на рад друштвених органа, а да таквог утицања има, зна свако. Оно се и не да забранити (ако се врши исправно, добрим саветима, може бити и корисно по друштво), али мора се поставити под санкцију одговорности.

Недопуштеног утицаја може бити не само на лица, која су у некаквој трајној вези са друштвом („поверено управљање...”), него и на друга лица. Н. пр.: самостални инжењер има да изради неке пројекте за друштво; он већ по општем гра-

ђанском праву има дужност, да чува интерес налогодаваца — друштва, а „велики“ деоничар утиче на њега, обећавајући му нове налоге од друштва, да пројект изради тако, да ће тај деоничар од њега имати неку посебну корист, на штету друштва.

Наређењима § 398 уједно је јасно изражено, да је деоничар члан једног друштва, па ако му закон не налаже већ позитивно сарађивање за друштво, ипак му забрањује намерно штетно мешање у друштвене послове.

§ 399. Сврха је да се спречи изигравање законских наређења, које је нарочито лако могућно у стадију оснивања (Strohmänner). Пошто се овде ради о унутарњим односима између властодаваца и пуномоћника, које ко други тешко може открити, доказни терет је пребачен на туженика.

У осталом ваља разликовати: у ставу 1 ради се о директном заступању, било законском или статутарном, било на основу уговора о опуномоћавању; у ставу 2 о индиректном заступању. У оба случаја постоји солидарна одговорност (§ 400 ст. 1), али у првом може се како заступник тако и заступљеник бранити тиме, да за чињеницу, којом су повређени закон или правила, он није знао ни знати морао; у другом случају — прави случај изигравања (Strohmänner) — онај, за чији су рачун деонице преузете или уписане не може се бранити, да он није знао ни знати морао, кад је његов индиректни заступник знао или знати морао. Обратно, ако индиректни заступник докаже, да он није знао ни знати морао, он је ослобођен, али тим није већ ослобођен индиректни властодавац, и он ће за себе морати да докаже, да за чињеницу није знао ни знати морао. Предлог на тај начин покушава сузбити оно, често опасно, изигравање. Нагласити ваља, да малолетници и друга лица под старатељством наређењем става 1 нису угрожена. Код њих ће за дела, о којима се ту ради, махом бити потребно одобрење старатељског суда, без кога и онако дела за њих не би важила.

§ 400. Солидарност у погледу случајева одговорности из овог отсека је и данас признато начело. Боље пак него у данашњим законима наглашено је, да одговорност вреди и за случај пропуштања дужности. Предлог у тим наређењима види уједно и сретство, да се друштвени органи ослободе чланова; који не воле или не могу радити: ко је пристао на избор за члана органа, треба да зна, да чланство није синекура.

§ 401. у складности је са начелима изнетим у уводу овог отсека. Став 3 даје супсидијарно право тужбе само деоничарима и лицима, која су у том погледу с њима изједначена, и то само у интересу друштва. Ствар је на име ова: веровници не могу се сматрати за оштећене, докле не стоји, да их друштво не може измирити; то се покаже тек отварањем стечаја; зато веровницима припада засебна тужба само у стечају, па и онда само у случају, да управитељ масе сам не подигне тужбу. У другу руку, како је већ речено, деоничар, у случају посредне штете, може тужити само у корист друштва; он тужи у погледу парничних трошкова на свој ризико, у погледу саме отштете као орган друштва; за веровнике то не вреди, него, чим

стоји, да управитељ стечајне масе неће тужити, он тужи сасвим на свој рачун, али дакако не за сву штету, које је претрпело друштво, него само за своју посредну штету.

Ставом 2 дакако нису измењена наређења грађанског парничног поступка. Где овај захтева заступање адвокатом, онај ко друштво заступа по ставу 2, мораће овластити адвоката, а скупштина може и сама заступање поверити адвокату.

Бојазан коју изражава само једно мишљење, да ће, на основу става 3, учестати неосноване тужбе против банака, а на велику њихову штету, није ни мало оправдана. Ако банка, њена управа, исправно ради, мало ће бити таквих тужби, јер тужилац тужи на свој ризико (одговорност по ставу 5), а не у своју непосредну корист; отштета коју би суд признао, припада друштву, не тужиоцу. Ако пак скупштина, не подижући тужбу, штити неисправну управу, сама је крива за штету.

Последњи став јасно изражава да наређења претходних ставова не вреде за случајеве непосредне штете.

Питање разрешнице (апсолуторија) ваља расчистити самим законом. Пошто се зна, да су надзорни органи редовно изабрани од оне исте већине, која је изабрала и управне органе, то је јасно, да се разрешници не може признати апсолутно дејство. Ипак, већ због прилично строге одговорности, коју предлог прописује, разрешница не може остати пука формалност. За случајеве велике немарности разрешница је могућна, али треба да су они у њој наведени: лако је могућно да скупштина уважи велике заслуге у другим пословима, па опрости немар у појединој ствари. Разрешница у случају намерно нанесене штете била би неморална, ипак поједини деоничар, који би гласао за њу, не може подићи посебну тужбу за посредну штету. То може, у року застарелости само друштво (н. пр. нова управа), дакако, у стечају, и веровник.

Нешто друго по разрешници су поравнања или одрицања. Да се њима не би изигравала наређења о одговорности, потребна су нарочита наређења, напосе строга у оним случајевима где се ради о имовној основи друштва, и где се и последице често појављују доцније.

§ 403. Прописи о застаревању су, према општем грађанском праву, постројени, пошто је деоничко друштво један тежак апарат, у толико што је трогодишњи рок од дана сазнања продужен на пет година, а ублажени у толико, да објективна застарелост наступа већ истеком 10 година од кад је настала штета, а не тек истеком дужих рокова општег грађанског права, који за брзи данашњи привредни живот нису више подесни, па и због тога, што је како доказивање штете тако и одбрана туженог штетника после дужег рока много отежана.

Наређења ових параграфа падају донекле ван оквира ове главе, уколико на име решавају и питање одговорности друштва за рад (нерад) друштвених органа у (склапању и) испуњавању правних послова, које су склопили за друштво. Но баш ово питање није толико спорно, оно је више мање решено начелом директног заступања. Врло спорно пак је друго питање: одговорност друштва за деликте лица, која раде за

друштво. Предлог се не упушта у теорисање о деликатној способности нефизичких субјеката, него полази са практичних гледишта: 1) кад неко, заступајући друштво, учини недопуштено дело, друштво никада се не устручава признати дело, ако од тога има користи; доследно је дакле да оно сноси штету од таквих дела; 2) друштво бира и поставља своје заступнике, праведно је да за њих и одговара; 3) одговорност самих заступника оштећенику често стварно ни мало не користи; 4) ако друштво зна, да ће оно носити штету, његови ће органи, нарочито надзорни, боље пазити на заступнике. Изразом „у вршењу друштвених послова” (§ 135 став 1) у осталом, баш с обзиром на деликтну одговорност, није погођена само противправност у склапању и испуњавању правних послова, него и противправност у чисто техничком пословању: недовољне заштитне, нарочито хигијенске мере и сл. Не треба допустити да се друштво, које је имало користи од неисправног техничког рада, правда тиме што тврди, да је његов технички директор сам одредио то и то, од чега је наступила штета (в. у том погледу и закон о осигурању радника, али штета може погодити и лице које није под заштитом тог закона).

Полазећи од § 297 нацрта, који је у предлогу јасније стилизован, једно мишљење је нарочито приговарало, да одговорност друштва за рад и нерад друштвених органа и намештеника иде и сувише далеко, да је ваља ограничити на случај, када је орган (намештеник) „био по закону или правилима овлашћен за вршење функције, из кога је или поводом кога је наступила штета за треће лице”. Преко тога друштво да одговара за рад неовлашћеног органа само кад оштећено „лице није знало, да је друштвени орган делао неовлашћено”; да је треће лице за то знало, имало би да докаже друштво. Предлог је, из разлога, наведених у почетку образложења овог параграфа, у погледу одговорности друштва остао неизмењен.

Последњи став § 135 даје само објашњења, до којих би се могло доћи већ и правилним тумачењем прописа општег грађанског права.

Кривична одговорност и одговорност за неред

Како је већ напоменуто, кривични законик садржи неколико наређења, која су управо намењена сузбијању злоупотреба код деоничких друштава или се бар могу употребити у ту сврху. Али устројство и живот деоничког друштва стварају посебне прилике за злоупотребе, а кривично право не подноси аналогију, па нема сумње да треба прилично попунити кривично-правну заштиту деоничких друштава, деоничара и других лица, која имају посла са деоничким друштвима.

Предлог разликује две врсте кривичних дела (пропуста), наиме таква која спадају у исти ред са кривичним делима кривичног законика, и таква, где се више ради о неуредности него о непосредном нападу на добра, која штите кривични законик. За прву врсту начелно вреде општи прописи кривичног законика, а казне изричу кривични судови по прописима кривичног поступка. Ова врста кривичних наређења само попуњава кривични законик; уколико су та дела строжије кажњива по прописима кривичног законика, та наређења неће се примењивати (§ 414). Друга врста су заправо дисциплински деликти, они се гоне из предострож-

ности; јер искуство учи, да деоничко друштво, чија управа и пословање формално није у реду, често и материјално загази на стрампутце и свршава са великом штетом по привреду, веровнике и деоничаре. Казне за деликте друге врсте су казне за неред, њих изриче регистарски суд у ванпарничном поступку, јер он је, и у том поступку, позван да чува ред у деоничким друштвима. Како је казнама те врсте прва сврха очување реда, то их суд може и опростити, ако се ред може успоставити и стварно се успостави без извршења казне (§ 413). Но ако би и дело из § 412 у конкретном случају потпадало под коју норму кривичног законика, оно ће се казнити по кривичном законнику (§ 414).

По једном су мишљењу кривична наређења превише неодређено изражена. Но само то мишљење захтева, да се идеја мера безбедности, коју наше законодавство познаје за социјално опасна лица, прошири на економске штетнике, и на оне који су само били под истрагом за кривично дело из економске сфере, па им се умишљај стриктно није могао доказати. Предлог по том мишљењу није поступио. Толико проширење мера безбедности не може се донети трговачким законом, зато није потребно испитивати, да ли би било стварно оправдано. У осталом, биће кривичних дела, о којима се ту ради, не сме бити и сувише стегнуто, иначе би злочинци одмах нашли и искористили празнине.

Овде је обухваћена с умишљајем учинена повреда закона, ако је с умишљајем спојена и намера у погледу оштећења. Погођени су само најопаснији случајеви, нарочито они, који се тичу имовинске основе друштва.

Захтева се умишљај уколико би било и намера оштећења, и чињеничко стање подудара се са чињеничним стањем § 405, онда је дело кажњиво по § 405. Намера оштећења често неће постојати, чешћи ће бити *dolus eventualis* или фаворизирање појединаца, превелики оптимизам, прикривање које своје кривње; свакако ради се о врло опасним делима, која често са собом повлаче велику штету, па их зато треба енергично сузбијати.

Сврха је сузбијање злоупотреба у самом друштву, које непосредно не утичу на имовно стање и на сигурност трећих лица, али ипак су противне самим начелима, на којима је израђена организација друштва. § 408 даје ближе санкције, зато јер предлог омогућава сазивање скупштине и самим деоничарима (али то значи велики поремећај у друштву).

Предлог предвиђа за вршиоце ре-
§ 409. визије, па и за саме органе друштва, чување тајне и забрањује им неовлашћену употребу тајни. Санкције морају бити за умишљајне повреде тих дужности у толико строжије, уколико је у садашњини већа опасност од повреде. За повреду из пехата казна није предвиђена, али постоји, разуме се, одговорност за штету. У подробностима ваља истаћи, да је однос између § 405 став 1 т. 2 и § 409 овај: по § 405 став 1 т. 2 казниће се чланови надзорног органа, који повреде дужност чувања тајне или неискоришћавања тајни у намери коме, нарочито друштву, нанети штету, а по § 409 став 1 и 3 друга лица, која нису чла-

нови надзорног органа, ако исто дело учине са поменутом намером. По § 409 став 2 у вези са ставом 3 казниће се и чланови надзорног органа и друга лица која такво дело почине с умишљајем, али не са намером оштећења.

§ 411. За деоничка друштва ово наређење допуњава прописе кривичног законика о губитку часних права. Ваља рачунати с тиме, да ће се суд каткада тешко решити, да изрекче губитак часних права, који по самом закону значи и губитак способности бити на истакнутом месту у деоничком друштву, али лакше ће се решити да кривцу бар за одређено време одузме могућност да понови свој деликт, чиме је већ и постигнута сврха отстранити опасне елементе из деоничких друштава. Та забрана се уосталом не односи само на лица, која су чланови код друштвеног органа, него на свакога ко би био осуђен по §§ 406, 407 или 409; и то лице није више поуздано. У том наређењу могла би се видети нека „мера безбедности“.

§ 412. Донекле је ствар укуса да ли ће се сви овде побројани случајеви ставити под претњу казне, а у другу руку могли би се ставити под њу још и други. Уопште данашње законодавство прилично је строго у том погледу, најстрожије ново енглеско. Али велика строгост према друштвеним органима претпоставља тачан и брз рад судова. Разуме се, да у случајевима, у којима се чињенично стање подудара са чињеничним стањем § 17, за деоничка друштва не вреди § 17 него, као *lex specialis* § 412.

став 3. — Накнада штете мора имати првенство пред новчаном казном, јер ова може се заменити затвором; за накнаду штете замењивање нема смисла.

Наређења о издавању обвезница, како је већ речено, не спадају у трговачки законик, њих могу издавати и нетрговачка предузећа. Али у колико би стављањем ван снаге досадашњих закона од којих неки садрже и наређења о издавању обвезница (у главама о деоничким друштвима), настала празнина, испуниће се уводним законом.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

Друштво са ограниченом одговорношћу

Образложење IV Главе нешто је опширније, јер је друштво са ограниченом одговорношћу новина за највећи део Краљевине.

У последњим деценијама прошлог века показало се на европском континенту, да до тада познати облици удруживања не дају у сваком случају довољно могућности за што целисходнији привредни рад. Персонална трговачка друштва, с једне стране, свима или бар појединим другарима намећу неограничену одговорност, коју је тешко сносити у друштву где ниједан другар нема потпуне слободе у вођењу послова, са друге стране од вођења послова искључују оне другаре, који нису неограничено одговорни, и мало им дају права надзора над њима. Деоничко друштво намењено је у првом реду већим и великим предузећима, која према својој главници могу сносити прилично велике трошкове оснивања, оно се због обима и начина свога рада подвргава разним стегима, прописаним ради заштите другара и веровника. Привредна задруга махом има велики број другара,

који своју сврху хоће да постигну заједничким радом, али са што мањим капиталским приносима. Савременом привредном животу је пак, поред поменутих облика, потребан и један облик удруживања, који према свом устројству може имати и већи број другара од персоналних трговачких друштава и мањи но што редовно имају деоничка друштва или привредне задруге, мањи капитал него што га редовно имају д. друштва, али ипак одређен капитал, што немају привредне задруге, и ограничен ризико. Једном речи, потребан је облик који могућност сарађивања другара у вођењу друштвеног предузећа спаја са ограниченим имовинским ризиком другара.

Удружење тога облика први је покушао остварити немачки закон о друштвима са ограниченом одговорношћу из 1892 године. Ма да је законодавцу пред очима било стварања удружења, у којем би другари учествовали не само капиталом него и радом у друштвеном предузећу, устројство друштва са ограниченом одговорношћу (д. с. о. о.) по том закону много је ближе деоничком друштву него јавном трговачком друштву, оно је у суштини деоничко друштво без деоница. Ипак је закон дао могућности за развитак у правцу персоналних друштава, и у том правцу се развијање највећим делом и кретало.

За немачким законом повели су се португалски (1901 г.) аустријски (1906 г.), који вреди у нашој Краљевини на подручју апелационих судова у Љубљани и Сплиту, и бугарски (1924 г.); сваки од њих допуњава своје претходнике према искуствима, стеченим на њиховом подручју, тако да је бугарски данас без сумње најсавршенији од закона немачког типа.

Но већ пре светског рата у Немачкој, а после рата и у другим земљама појавиле су се тужбе, да облик друштва с. о. о. често служи лакоумном оснивању несолидних предузећа и чак да олакшава преварно оштећење веровника. У последње време и у оним правним подручјима наше земље, где тај облик друштва већ постоји, учестили су гласови, да је друштво с. о. о. показало толико лоших страна, да ваља мислити на његово укидање. Оно је тобоже нестална творевина; ликвидације, стечајеви, принудна поравнања су тобоже на дневном реду; веровници у њима губе много.

Ма да је већ Претпредлог Трг. Зак. за Краљевину Србију, питање, да ли ваља примити друштво с. о. о., решио позитивно, ови су гласови дали повода, да се ствар поново испита и утврди, уколико су поменута мишљења основана.

На подручју љубљанског апелационог суда било је 1918 год. у трговачки регистар уписано фирми: трговаца појединаца 1269, јавних трг. друштава 148, командитних друштава, 9 деоничких друштава 10, друштава с. о. о. 29, укупно 1465. Сразмера је била 86,6:10, 1:0, 6:0, 7:2. Крајем 1932 године бројеви су у истом реду 2761, 393, 21, 92, 646, укупно 3913, сразмера је 70,6:10:0,5:2, 3:16,5. Апсолутни укупни број порастао је за 167%, али код трговаца појединаца само за 118%, код друштава пораст износи 165, 5%, 133%, 820%, 2127, 6%. Број јавних трг. друштава, код којих је одговорност другара управо иста као код трговаца појединаца, сразмерно остао је исти, тако готово и код командитних друштава, несразмерно је порастао код оних облика друштава, који искључују

личну неограничену одговорност. То је у тешко послератно време, са његовим честим и јаким померањем вредности новца и цена робе, и сасвим природно. Колико је већи ризико, толико мање може се код просечног човека претпостављати склоност, да целу своју имовину ставља на коцку; бегане ка ограниченом ризику није изазвано само мање солидним схватањем, мањим пожртвовањем, слабијим предузимачким духом, него и сасвим неличним, стварним чиниоцима. Тиме није речено, да опште признати и познати поремећај послератног менталитета не дејствује и на солидност привредних кругова, али нема, а приори, разлога помислити да дејствује само код чланова друштва, напосе друштава с. о. о.

Да је број друштава с. о. о. порастао толико више но број деоничких друштава, објашњава се природно тиме, што је број мањих предузећа много већи од броја оних великих, којима је у првом реду намењен и за која је у првом реду подесан облик деоничког друштва: у другим областима Краљевине, где нема друштва с. о. о. број деоничких друштава апсолутно и релативно је већи, но у тим областима чешћа су и деоничка друштва са малом основном главницом. Деоничких друштава, без банака и осигуравајућих д. д., било је крајем 1930 године у Београду 184 са просечним капиталом по 4.2 милиона, у Дринској бановини 54 (3.8 мил.), у Дунавској 145 (2 мил.), у Загребу 354 (3.1 мил.), у осталој Савској бановини 123 (4 мил.), а у Дравској 67 (6.3 мил.), у Приморској 15 (6 мил.); последње дакле имају мало д. д. али са већом просечном основном главницом.

Како је сразмера између броја трговаца појединаца и броја друштава толико порасла у прилог друштвима, природно је да је код њих порастао и број стечајева, ликвидација и поравнања ван стечаја не само апсолутно, него и у сразмери према броју тих појава код трговаца појединаца. Већи број тих појава код друштава с. о. о. сам по себи без сумње пада у очи практичарима, али он није критериј за већу или мању солидност појединих облика предузећа. Критериј могу бити те појаве само, ако би несразмера међу њиховим бројем и целокупним бројем предузећа појединих облика била нарочито велика. Статистика показује да то не стоји. Од целокупног броја фирми трговаца појединаца, које су од краја 1918 до краја 1932 године биле уписане у трг. регистар у Дравској бановини, 3185, отпало је у том раздобљу услед престанка самог предузећа 196, т. ј. 6,1% под стечај је пало 152, т. ј. 4,2%; за јавно трг. друштво бројеви су 810, 185—22,8%, 19—2,3%; за деоничко друштво 119,15—12,6%, 8—6,7; за друштво с. о. о. 871,156—17,9%, 45—5,2%. Из ових бројева излази да је јавно трг. друштво, изузев стечај, најлабилнији облик, што није за чуђење, пошто је баш солидарна одговорност често разлог, да се другари разиђу. Ни у погледу стечаја друштво с. о. о. није најнесолиднији облик, али ваља признати, да је код њега број стечајева, који се окончавају скинућем због недовољне масе за покриће трошкова поступка, сразмерно већи но код других облика.

Ни у погледу времена, које просечно протече од уписа фирме у трг. регистар до престанка предузећа из других разлога, изузев стечај, бројеви нису поразни по друштва с. о. о. Просечно време било је у годинама 1919 до 1932 за трговце појединце 3,5 година, за јавне трг. друштва 2,6

година, за деоничка друштва 4,3 и за друштва с. о. о. 3,4 године. За исто раздобље и за исте облике у погледу времена од уписа фирме до отварања стечаја бројеви су 4, 3, 3, 4, 7, 2, 8, година; ту је друштво с. о. о. збиља на последњем месту, али јавно трг. друштво врло му је блиско.

Сразмера броја принудних поравнања ван стечаја према целокупном броју фирми разних облика била је у истом размаку времена и истом реду 3,8%, 2,7%, 1,7%, (за деоничко друштво бројеви су и сувише мали). И овде друштво с. о. о. статистички не стоји на најгорем месту, но из ових бројева не смеју се стварати далекосежни закључци, пошто је за време, кад је важио аустријски закон о принудном поравнању ван стечаја, владала доста повољна коњукура, а нови југословенски закон на снази је тек пет година, и то у време најгоре привредне депресије. Сличну слику даје и статистика друштва д. с. о. о. на подручју трговачко-индустријске и занатске коморе у Дубровнику.

Свакако та статистика показује, да стање друштва с. о. о. није тако рђаво како се говори и да не постоји довољно разлога за укидање једног облика удруживања, који је у пословном свету много омиљен, јер му олакшава сношење и сувише великог ризика у данашњим приликама, и који се баш због тога, нарочито после светског рата, постепено уводи готово у сва законодавства Европе.

Значајно је, да се ниједно мишљење није изразило против одржања, односно увођења тог облика друштва, чак ни из оних крајева Краљевине, где постоје већ готово 30 година.

Статистика показује још и то, да се друштво с. о. о., ма да му је капиталско устројство сасвим слично устројству деоничког друштва, свуда па и код нас у начину рада све више приближава персоналним друштвима.

Највећи део друштва с. о. с. има два или три другара, сасвим је незнатан број друштава са више од 5 другара; још је значајније, да су другари махом сви или бар поједини од њих и пословође. У том погледу нема разлике од персоналних друштава. Другари раде у друштву, баш ова сарадња код друштава са омањом главницом темељ је пословања. Друштво с. о. о. се развило, како је већ речено, у пркос капиталској основи, у правцу персоналног друштва с. о. о. Томе правцу следују већ сви закони изграђени на основу немачког закона о друштвима с. о. о.

Одлучан обрт у том правцу пак учињен је швајцарским и италијанским нацртима, и, ма да са разним комбинацијама, лихтенштајнским законом. И француски закон од 1925 године донекле је ближи другој скупштини, но он заузима заправо један прилично засебан став, ослоњен на остало француско законодавство о друштвима. Нацрт белгијског закона врло је сродан француском закону. Пољски закон од 1919 и 1922 (за бившу Руску Пољску) поједно стављен је немачки и аустријски закон, са капиталистичком примесом, но ову је донекле напустио нацрт новог пољског закона о. д. с. о. из 1932 године.

И овај предлог повео се, следећи практичним искуствима у нашој Краљевини и на страни, у правцу наглашавања персоналног друштва с. о. о. Он се не угледа сасвим ни на један од поменутих закона и нацрта. Најближи је аустријском закону, који већ вреди на једном правном подручју наше Краљевине и који је са извесним отступањем у

правцу немачког закона, примљен и у србијанском Претпредлогу 1912 године, али у предлог су унесене и за нас нове идеје из других закона и нацрта, нарочито оне које омогућавају приближење персоналним друштвима, које што боље обезбеђују капиталску и кредитну основу друштва и боље спречавају могућност трговања са уделитема у д. с. о. о. Но предлог има и нових мисли, које су се појавиле при проучавању досадашњих закона и нацрта, а које су се наметнуле и при разматрању прилика нашег привредног живота и наше средине, као и искустава, стечених у оном делу Краљевине, где д. с. о. о. већ постоје и где су узела великог маха.

Систем ове главе задаје приличних тешкоћа. Већи део досадашњих закона и нацрта о друштву с. о. о. засебни су закони и нацрти, ван система трговачких законика. То је и природно, јер су постали после трг. законика тих земаља, они су махом и модернији и напреднији од њих, што се нарочито јасно види у аустријском, бугарском и мађарском закону. Последица је, да су ти закони и нацрти више мање заокружене целине, што без сумње значи извесно преимућство за практично примењивање закона. Но и ти закони не уређују исцрпно целу материју која се тиче друштва с. о. о. Нарочито у погледу свега онога што је уређено у т. зв. општем делу трг. законика (фирме, регистар, књиже, пуномоћства и т. д.); они садрже само отступања. Други закони и нацрти, који уређују целу материју трговачког права, примили су и наређења о друштвима с. о. о. Они дају норме за друштва с. о. о. у вези са другим нормама о трг. друштвима, истичући само оно што није већ речено у општем делу или код других друштава. Неће бити сумње да се код нас, кад се ствара нов општи трг. законик, из њега не може изоставити друштво с. о. о., јер је оно типично трг. друштво. И србијански Предпредлог обухвата друштво с. о. о.

Друго је питање колико самосталности ваља, у једном општем трг. закону, дати наређењима о друштвима с. о. о., да ли их треба обрадити што више засебно, или у извесној више мање уској вези са другим трг. друштвима. Поменути закони и нацрти уопште се држе другог начина. Најдаље је отишао у том правцу италијански II нацрт, који за друштва с. о. о. нема више од 13 чланова, све друго уређено је заједно са другим друштвима. Швајцарски нацрт има око 50 чланова, а на многим местима, нарочито у погледу организације друштва, ликвидације одговорности просто се позива на наређења за јавна трговачка или деоничка друштва, при чему оставља судији и поивреднику да пронађу, који се од тих прописа могу примењивати и на друштва с. о. о. Лихтенштајнски закон у погледу систематике има заједничку главу о корпорацијама, а друштва с. о. о. уређује у 39 чланова, позивајући се на крају без икаквих потањих упутстава на наређења о јавном трговачком друштву за све оно што није уређено у глави о друштвима с. о. о. На тај начин ови закони и нацрти изашли су готово без цитата, они дају пракси вољу широку слободу у примењивању али излажу је и великој правној несигурности, јер ће без сумње и у оним земаљама, које имају један заједнички врховни суд, трајати много година док се створи стална поуздана пракса у примењивању наређења, датих за друге облике трговачких друштава, на друштво с. о. о. Од коликог је пак значаја правна сигурност, нарочито у трговачком саобраћају, не

треба разлагати. У нас, где још немамо јединственог врховног суда, где су судије и сви други правници, преоптерећени због изједначења права, тај би начин поготово био још мање целисходан. Противну крајност налазимо у Претпредлогу, који је готово просто примио аустријски односно, малим делом, немачки закон о друштвима с. о. о. са 122 параграфа, па услед тога садржи много систематски непотребних понављања, па и разлика према наређењима о деоничарским друштвима, које стварно нису основане. Овај предлог иде средњим путем. Пошто је друштво с. о. о., ма колике биле разлике у начину стварања главнице, у правном положају другара према друштву и т. д., ипак капиталско друштво, јасно је да наређења о организацији, заштити веровника, престанку, ликвидацији, о цивилној и кривичној одговорности могу и морају бити у суштини готово иста као и наређења о. д. д. легислативно технички било би погрешно у истом закону понављати већи део тога што је већ речено, а скраћено понављање било би опасно, јер би пракса могла наћи разлике где нису ни намераване ни потребне. Зато није било могуће удовољити једном мишљењу, које тражи, да се у глави о друштвима с. о. о. унесу сва наређења из других глава која важе и за њу. С тога се у начелу предлог угледа на Ш. Л. I. Али због већ поменутих тешкоћа, које овај начин ствара пракси, предлог што тачније наводи наређења о деоничким друштвима, која вреде и за друштва с. о. о., и то не само простим цитирањем бројева параграфа, него, ради лакше и брже оријентације, и маргиналних рубрика поједних параграфа. Поред тога предлог изрично истиче разлике, наводећи, шта од појединих параграфа из главе о деоничким друштвима или опште не важи за друштво с. о. о. или је измењено. Истина, овим цитирањем глава о друштвима с. о. о. изгледа доста оптерећена, али у ствари много лакше и поузданије ће се примењивати него по чистом систему Ш. Л. I. То је изречно признато мишљење, дато од корпорације, чији чланови имају највише искуства са тим обликом друштава. Разуме се, цитација маргиналних рубрика не сме се схватити у том смислу, да је из појединог параграфа на друштва са ограниченом одговорношћу применљиво само оно што је изражено маргиналном рубриком, него мишљења је цела садржина сваког параграфа о деоничким друштвима, уколико није изражено што друго; маргинална рубрика мора бити кратка, карактеристична, она често не може изразити сву садржину параграфа, јер би га иначе понекад морала управо поновити.

ПРВИ ОТСЕК

Општа наређења

Према горе наведеној сврси друштва с. о. с. као главне његове разлике од јавног трговачког друштва и деоничког друштва, ових најбоље изражених типова персоналног односно капиталиског удружења, наводе се у науци нарочито ове:

1. Другари јавног трговачког друштва за обавезе друштва веровницима начелно одговарају директно и примарно, неограничено и солидарно — другари друштва с. о. с. начелно уопште не одговарају веровницима друштва, они су само дужни да у друштвену имовину унесу своје, правилима одређене, улоге; али одговарају друштву само супсидијарно за уплату целе основне главнице.

2. За јавно трговачко друштво закон не тражи (уговором) одређену (основну) главницу — д.с.о.о. је мора имати.

3. Смрт и стечај јавног другара начелно значе престанак самог друштва — за друштво с.о.о. вреди противно начело.

4. Другар може отказом проузроковати престанак јавног трг. друштва — код д.с.о.о. без нарочите одредбе правила то не може.

5. Јавно трговачко друштво може постојати без уписа у трг. регистар — д.с.о.о. не.

6. Да ли је јавно трговачко друштво правно лице, спорно је — д.с.о.о. јесте.

7. Деоничар одговара само за уплату своје деонице другар д.с.о.о. за уплату целе главнице (т. 1).

8. Деоничка главница подељена је у одређени број подједнаких делова (деоница), од којих сваки деоничар начелно може узети по више — основна главница д.с.о.о. је подељена на основне улоге, који не морају бити једнаки, а од којих сваки другар може имати само један.

9. О уделима у д.д. начелно се издају исправе (деонице), које се, начелно, могу слободно преносити правним послом међу живима, а сам начин преноса је олакшан (проста предаја или индосамент) — о уделу у д.с.о.о. не смеју се издати такве исправе, пренос је отежан већ самим обликом (јавнобележнички акт), зато су другари начелно много чвршће везани за друштво него деоничари.

10. Деоничари као такви нису пословодствени и заступајући органи — код д.с.о.о. другари редовно јесу.

Све те разлике скупно дају друштву с.о.о. довољно јасно обележје, али свака поједина од њих већим делом није одлучна, на пр. уговором може се и код д.с.о.о. одредити, да оно престане смрћу појединог другара, да другар може отказати друштво код д.д., теоријски, могло би се уговорити, да сваки деоничар може имати само једну деоницу, да је (код породичних д.д.) сваки деоничар члан управе и т. д.

Према томе дефиниција д.с.о.о. § 415. још је тежа од дефиниције д.д.: или није потпуна или би морала бити врло дугачка и недовољно одређена. И дефиницији предлога могло би се приговорити да није потпуна, но ипак довољно јасно изражава битне разлике од осталих друштава, уређених овим предлогом. Свакако је дефиницијом изражено, да другари, као такви, никада за друштвене обавезе не одговарају непосредно веровницима, њихова обавеза је увек само обавеза према друштву, а остварују је друштвени органи, у стечају управитељ друштвене стечајне масе (§ 435). Слична је дефиниција у Пн.

Према систематици, о којој је већ § 416. било речи, овај параграф потребан је ради позивања на поједина наређења из главе о деоничким друштвима. Став 2 скреће пажњу, да измене и допуне учињене у појединим наређењима III главе појединим наређењима IV главе, вреде и на другим местима IV главе, која се позивају на иста наређења III главе, ако није најпосле нешто друго наређено.

Закони и нацрти разилазе се у погледу одређивања сврхе, за коју се може основати друштво са ограниченом одговорношћу. И не ставља никаквих ограничења, јер оно

„за сваку по закону допуштену сврху“, што имају и извесни други закони и нацрти, непотребно је па и криво, пошто ни један закон не побраја поједине допуштене сврхе, већ само наводи недопуштене. Л. и П. су тај додатак изоставили. Није дакле према Л. и Н., потребна ни привредна сврха, још мање сврха вођења трг. послова у смислу § 1 овог предлога; ипак је свако д.с.о.о. већ по свом облику трговачко друштво — трговац. А и ПП следеју Н, али изречно изузимају делатност као политичко друштво и осигуравање; Ф. изузима још и послове „капитализација и штедње“; Б, Ш и М захтевају привредну сврху, по Б изузима осигуравање, а М још и банкарске и мењачке послове, примање улога на штедњу, издавање заложница и уопште обвезница са значајем вредносних папира; И и П захтевају вођење трговачких послова. Предлог се угледао на ПП и А, без оног додатка „по закону допуштено“. У ствари и на подручју Н и А највећи део друштва с.о.о. основан је за господарске сврхе, али ипак није потребно, да се то ограничење законом утврди нарочито и зато, јер је појам „господарски“, „привредни“, „економски“ прлично неодређен. Ипак предлог изузима друштва за осигурање, за банкарске и мењачке послове и за примање новца на штедњу. Предузећа за осигуравање могу, по позитивним прописима, бити основана само као д.д. или узајамна у виду задруге, па се не чини потребно, да се овим два облика додају још друштва с.о.о.; за велика (спекулативна) предузећа те врсте најподеснији је облик д.д.; за остала облик узајамног друштва (задруге). Ново је ограничење у погледу банкарских и мењачких послова и примања новца на штедњу. Предлог се при томе не поводи толико за француским и мађарским законима, него се руководи искуством да је за послове те врсте подеснији облик д.д., односно посебних штедионица, са већим гарантијама но што су могуће код друштава са ограниченом одговорношћу, којима је потребна већа слобода кретања. Поред тога, ма да висина сопствене главнице не даје само по себи већу сигурност (јер она даје повода за већи обим послова), ипак ваља рачунати са психолошким моментом. Али најважније је, да не би било целисходно повлађивати даље оснивање кредитних завода са малом главницом, великом режијом и високом каматњакном. У ствари и данас на подручју апелационих судова љубљанског и сплитског има врло мало банкарских друштава с.о.о. За њих биће потребно предвиђено у прелазним наређењима.

Став 2 много проширује захтев посебне државне дозволе за оснивање друштава. Садашњи закони и нацрти, изузев А, тај захтев не познају, па и А у мањем обиму. По предлогу се и на друштва са огр. одг. примењују наређења §§ 185 и 186, јер би се иначе предузећа са тим предметима рада вероватно често оснивала у облику д.с.о.о.; стварно од тога отежања неће бити знатних потешкоћа, пошто д.с.о.о. са тим предметима рада сада готово нема других осим транспортних. Готово сва мишљења одобравају та наређења.

Пошто је устројство друштва с.о.о. § 418. као капиталског удружења у многеме слично устројству деоничког друштва, и за оснивање друштва с.о.о. потребан је јавнобележнички акт. На основу већине мишљења додат је став 4, да ипак у том погледу не би било најмање сумње.

Сукцесивно оснивање било би противно уској повезаности другара међу собом.

§ 419. Став 1 садржи оно што свака правила морају одредити и што закон не може надоместити, ако правила о томе не говоре. У погледу 2 и 3 става вреде напомене код §§ 180 и 184.

§ 420. Висина најмање и највише основне главнице је једно од најтежих питања стварне природе код д. с. о. о. Н има 20.000.— зл. марака, А 20.000.— зл. круна (сада шилинга), Б 200.000.— лева, Ф 25.000.— (садашњих) франака, П 2.000.— зл. марака, и 50.000.— (садашњих) лира, С 20.000.— зл. франака, ПП 10.000.— прератних динара, М 10.000.— пенга, Л нема директне доње границе. Горњу границу предвиђа само Ш са 5.000.000 зл. франака, Л је допушта факултативно. Доња граница има сврху, да се спречи оснивање предузећа са основном главницом, која веровницима не даје довољну стварну сигурност, горња сврха, да се обликом д. с. о. о. не би служила велика предузећа, којима је намењен облик д. д. Ма да је могуће, да се доњом границом спречи оснивање којег предузећа у виду д. с. о. о., за које, бар у почетку, није потребна ни законска минимална главница, ипак не само чињеница, да такву границу познају скоро сви закони и нацрти, него нарочито и послератна искуства у оним земљама, па и код нас у оним областима, где је д. с. о. о. било познато већ пре рата, уче да је граница потребна. Аустрија је због рђавих искустава са премалом основном главницом (пад валуте) морала повисити номиналну најмању главницу. И у нашој Краљевини појавила су се доста многобројна д. с. о. о. са номиналном главницом од 20.000.000 до 50.000 круна т.ј. 5.000 до 12.500 динара (т.ј. 500—1.250 прератних динара), и искуства са њима су била мање повољна. Много мањег значаја је горња граница; већ сама строга одговорност другара за уплату целе основне главнице и отежани пренос удела довољне су препреке за оснивање у виду д. с. о. о. таквих предузећа, за која би био погоднији облик д. д. Према томе предлог усваја доњу границу основне главнице, а не и горњу.

Сам износ минималне главнице немогуће је тако одредити, да одговара за све случајеве. Гледиште је ово: извесна сигурност веровника а да се не спречава оснивање предузећа, за које није потребна већа главница. У предлогу је усвојен износ од 100.000 динара, који је ипак мањи од Н и А (пре рата) и Ш. Главни разлог је појава, да другари воле одредити прениску главницу, па друштву давати зајмове. Ако послови иду слабо, другари разуме се, гледају да спасу своја потраживања из зајма, а други веровници остају без покрића. Потребна је дакле виша минимална главница. За 100.000 динара као доњу границу изјаснила се је и већина мишљења.

Став 3 је унесен по аустријској новели закона д. с. о. о. јер се показало, да друштва, која су основана само са улошцима у стварима, често већ у почетку рада морају тражити овеће обртне кредите; ипак је део облигатне новчане главнице снижен од половине (по аустријској новели) на четврти део.

Став 5. Према минималу најмање основне главнице мора се одредити и најмањи износ основног улога. Закони и нацрти прилично се

разилазе и у том погледу. Н има 500 марака, А 500 круна (шилинга), дакле 1/40 део, П 1/100 део (20 зл. марака), Пн 1/20 (500 злата), Ф 1/25 (100 франака) И — само индиректно — 1/25 (2.000 лира), Ш 1/20 (1.000 зл. франака), Б 1/20 (10.000 лева), Л 50 зл. франака, ПП 1/50 (200 прератних динара). Предлог се решио за 1/20; из разлога, да се д. с. о. о. превише не приближи д. д., што је по П, Ф и Л, врло лако могуће, али се не чини целесходно; за предузећа за која је довољан мали основни улог, подеснији је други који облик, и то, према обиму и начину рада, д. д. или привредна задруга. И у том погледу са предлогом је сагласна већина мишљења.

Предлог не допушта да се основни улог састоји из рада или других услуга за друштво: из основних улога се саставља гаранцијски фонд веровника основна главница, а обавеза другара за рад у друштву веровницима не може бити стварно обезбеђење.

Ставом 6 изражена је већ поменута основна разлика од д. д.; у д. с. о. о. вреди начело: један другар — један основни улог — један удео. Тиме се другари вежу за друштво, тиме се приморавају да се брину о раду друштва, а тиме су омогућене олакшице у оснивању и раду, које су, у интересу веровника и самих деоничара, не могу дати д. друштву.

§§ 421. Због строжије одговорности другара и теже преносивости удела код и 422. д. с. о. о. није потребна нарочита ревизија квалификованог оснивања. У погледу одговорности за правилну процену уложака у стварима и набавки при оснивању в. § 487 став 3.

§ 423. Чинидбе поред давања на основни улог, засноване друштвеним уговором, могу код д. с. о. о. имати, баш због веће повезаности другара са друштвом, много већи значај него код д. д. Закони и нацрти разилазе се и у том погледу. П и Ф немају никаквих наређења; А познаје само повремене имовинске чинидбе, које се не састоје у новцу; И говори о повременим „престацијама” у натури, али не захтева баш имовинску вредност; Б, Л и Ш допуштају чинидбе поред основних улога без ограничења, Л и Б потање уређују повремена новчана давања са имовинском вредношћу; Ш уопште не даје потањих прописа; то становиште заузимају и Н и М, а ПП каже „ако су обавезни, да чине неке повремене услуге или давања, која се не састоје у новцу али ипак претстављају неку имовну вредност”; ПП је дакле ближи Н, Б, Л, Ш него А. Предлог се решио за шири обим допуштених споредних чинидби. С тим је сагласна велика већина мишљења. Ваља наиме признати, да може бити д. с. о. о., за која је нарочито важно обавезно сарађивање другара, а баш то се по А не може постићи друштвеним уговором, већ само засебним уговорима између друштва и другара. Свакако не треба примити Н, Б и М, јер би се на тај начин омогућиле обавезе на повремена новчана давања, поред основних улога, која би, без врло подробних наређења, имала за последицу, да економско стање друштва учине нејасним. Уколико су накнадна новчана давања у поједином друштву потребна, њих омогућавају и уређују §§ 437 и следећи предлог,

§ 424. Наређења овога параграфа, у вези са наређењима § 420 од најпресуднијег су значаја по господарски темељ друштва с. о. о. И овде имамо два система: Н, А, П, Ш, Л за постављање друштва начелно не захтевају потпуну уплату основних улога и тиме основне главнице, И, Ф, Пн и М захтевају је. Предност другог система је јаснији положај и сасвим одређена одговорност, заправо одређен ризико другара, по њима одговорност за остале другаре теоретски не може ни наступити. Слаба страна је нееластичност. Њена последица је, да ће се основна главница одређивати што ниже, а то није ни у интересу самога друштва (за свако повишење измена правила, тражење презималаца нове главнице, трошкови), а још мање у интересу веровника. Ако би се ипак основна главница, с обзиром на будући развитак друштвених послова, одредила виша но што је потребна за почетак, сувишна би се главница привремено морала употребити за друге сврхе, што излаже како друштво, тако и веровнике извесној опасности (фактично враћање основних улога другарима у виду зајмова). По првом систему другари ће одредити главницу водећи рачуна о вероватном развоју предузећа, али ће, у границама закона и правила, уплатити само толико, колико је потребно за почетак рада. Даље уплате ће се вршити по закону и правилима (§§ 429 и сл.) без измене правила, према потребама друштвеног предузећа, али, разуме се, у интересу веровника, уз одговорност свих осталих другара за мањак појединих другара. Прелог се решио за овај начин, за њега говори не само разлог да је еластичнији, него и искуство на подручју Н и А, док је И тек нацрт, а на подручју Ф, Пн и М још нема много искуства. Ипак су извесне појаве, нарочито послератне, дале повода, да је прелог знатно повисио минимални износ прве уплате од $\frac{1}{4}$ по Н, А и ПП, на једну половину, али то само за минималну основну главницу, преко тога уплатиће се $\frac{1}{4}$ (по Ш без ограничења $\frac{1}{2}$).

За улошке у стварима Б, Ф, И, П и М траже потпуно уношење пре регистрације друштва. Н се изражава нејасно, а тумачи се често у том смислу, да улошци у стварима у тренутку регистрације морају бити на слободном располагању друштва; у том смислу гласе ПП и А; Л и Ш за улошке у стварима не захтевају више но за новчане. Предлог захтева исто што и ПП и А.

Дикција § 424. јасније од досадашњих закона изражава, да се код мешаних уложака (новац и други који предмет) првобитно уложак у име основног улога рачуна напосе за новчани и за уложак у стварима.

Али разуме се, ако би улошци у стварима износили толико да уплатом половине односно четвртине не би било удовољено захтеву § 420 став 3, реченица 1, другари ће морати да уплате више.

§ 426. Ставу 2 је сврха, да спречава и сувише дугу неизвесност, да ли ће друштво постати, а која би другарима или бар појединима од њих могла сметати у располагању својом имовином. Тако и Пн 12, упоредити и § 214.

Став 3 рачунајући с тиме, да ће друштво с. о. о. у највише случајева имати мали број чланова, као правило за обавештавање другара по-

стављено је препоручено писмо, за друге интересе (веровнике код снижавања главнице, у ликвидацији) то дакако не може вредети.

ДРУГИ ОТСЕК

Права и дужности другара

Основни улози

Овај отсек садржи у вези са §§ 415. став 2, 420. до 424. најважније мере за обезбеђење друштва и његових веровника.

§ 429. Ако правила не наређују друкчије, за наплаћивање даљих уплата на основне улоге потребан је закључак скупштине, правила могу позивање оставити пословођама, она могу и сама одредити рокове за даље уплате.

Ставом 2 је изражено правило, да се морају даље уплате вршити у сразмери новчаних улога, што у начелу, друкчије и не може бити, јер се улошци у стварима морају унети већ при оснивању.

§ 430. Став 2 је додат да би се другарима нарочито скренула пажња на тешке последице задоцњења. Препоручено писмо је овде минимум, може бити и писмо на повратни рецелес или позив преко јавног бележника.

Став 3. Упис позива у регистар и његова објава имају сврху да веровнике обавесте о кретању уплаћивања; евентуални неуспех позива видеће веровници, јер би се морала основна главница формално снизити, што без позивања веровника и уписа у регистар није могуће.

§§ 431. Начин наплаћивања задоцнелих уплата је двојак. Већ по општем грађанском праву је могућа тужба, но овај начин може бити, према стварном положају и брзини рада судова, и сувише спор; зато предлог даје, у начелној складности са законима и нацртима као и са наређењима за д. д., још и другу могућност, наиме тако звано кадуцирање, т. ј. у ствари искључење нетачног другара уз губитак већ учињених давања у име основног улога (новчаних и уложака у стварима, али не захтева на основу § 423).

Самим кадуцирањем друштвена главница није примила оно, што је искључени другар био дужан дати, друштво се само ослободило нетачног платише; у првом реду овај остаје даље у обавези, што ставови § 431 став 4 и 5 јасније изражавају него остали закони и нацрти, но у ставу 4 изражавају него остали закони и нацрти, но у ставу 4 изражена првенствена обавеза искљученог другара његовим претходницима не даје *beneficium excussionis* него само *beneficium ordinis* у смислу § 434, и, према њиховом унутрашњем односу, регрес против искљученог другара. Друштво може дакле искљученог другара и тужити, а оно може и другара, против кога је тужби већ подигнута, накнадно искључити, не повлачећи тужбу. За одлуку друштва биће меродавно стварно стање. Ако има велике вероватноће, да ће нетачни другар ипак платити, неће га друштво искључити, него тужити, нарочито ако наплата није хитна, исто тако ако полаже важност на то, да другара задржи, или ако нема изгледа, да ће се моћи и сигурније наплатити по §§ 432. или 433. Баш то, да друштву

ваља дати у том погледу слободе разлог је, да је изостављена реченица 3 става 1 А 66, према којој се поједини нетачни другари не могу изузети од претње искључења (ПП 429); разлози нетачности могу бити врло различни, коректив је у томе, што је по предлогу допуштено и накнадно искључење, и у томе, да сви остали другари на крају одговарају за уплату. Против неоправданог искључења став 3 даје право жалбе, која се, ради бржег и једитинијег поступка, решава ванпарничним путем.

У погледу наплате мањка закони и нацрти се разилазе. А, Б, Н и ПП захтевају да се прво покуша остварење супсидиарне одговорности претходника, а да се продаја пропалог удела спроведе тек ако први пут не доведе циљу (ако претходника нема, само други пут је могућан); Л и Ш баш обратно захтевају прво продају и само за мањак допуштају остварење одговорности претходника.

Предлог полази са гледишта, да ни у том погледу не треба спутавати друштво: може бити претходника, али они су ноторно инсолвентни, отишли у иностранство, тако да тужба против њих не би имала смисла, а може бити и обратно: јасно је, да се удео неће моћи повољно продати док има врло солвентна претходника: друштву ваља дати избор да ли ће прво поступити по § 432, па онда по § 433 или обратно (§ 434 став 1). Наређење, да се у случају уновчења по § 432 искљученом другару из постигнуте куповине не може вратити више но његове раније уплате оправдано је; он прими све што је дао, а не може за своје задоцњење тражити користи, док су остали другари носили ризик, да сами уплате мањак.

У погледу трајања одговорности претходника имамо три система, ПП, А и Б рачунају петогодишњи рок од дана позива за уплату унатраг, Н од дана када је прелаз удела од претходника на следбеника био уредно пријављен за упис у књигу удела, а у том року издат је позив за уплату, Ш, и Л чине одговорнима све претходнике који су у књигу удела уписани у току пет година. Предлог је у § 478 примио систем ПП, А и Б, јер се чини најједноставнији, а нешто потање је израдио сам поступак. У питање односа између искљученог другара и његових претходника, као и између ових самих предлог не улази, као ни ПП, А и Б; то је питање општег грађанског, евентуално и тргов. права.

Ако се заостала уплата на основни улог не може наплатити ни продајом удела ни остваривањем обавезе претходника, појавиће се питање, како допунити основну главницу. Н, А, Б, ПП и П решавају питање на тај начин, што осталим другарима налажу дужност да у сразмери својих основних улога друштву надокнаде мањак Ш и Л заузимају сасвим друкчији став они за мањак услед неплаћања основног улога налажу другарима солидарну одговорност не према друштву, него према друштвеним веровницима, али само тада, када друштво престане, нарочито отварањем стечаја, или када искључени другар (који је даље одговоран) падне под стечај. Ова солидарна обавеза пак не односи се само на такве мањке, него на све обавезе друштва, али ограничена је висином основне главнице, заправо разликом између уписане и уплаћене основне главнице. Ова мисао која д. с. о. о. нарочито приближује персоналним друштвима не води рачуна о томе да друштво и

другари могу имати интереса да друштво не престане, већ да даље ради, а зато су му ваљда потребна ба шона сретства, која нису на време и уредно наплаћена. За такве случајеве систем ПП и т. д. без сумње је подеснији. Са друге стране не да се порицати, да у стечају друштва искључивање другара и продаја удела махом неће имати много смисла; у том случају бар за брзо окончање стечаја и измирење веровника бољи је у начелу систем Ш и Л, али не тако, да би солидарна одговорност постојала према веровницима, него да је остварује управитељ стечајне масе. Другар, који би платио преко сразмере основних улога, имаће против осталих другара регрес.

Овде су још два питања: 1) солидарна одговорност претходника, 2) одговорност за мањке на повишену главницу.

ад 1) прво питање је, да ли треба претходнике учинити одговорнима солидарно са другарима за мањак (неповишене) главнице, кад се мора наплаћивати од осталих другара. Садашњи закони и нацрти о томе не говоре, али ствар је прилично важна. Претходник по § 433 одговара само за уплату основног улога из свог бившег удела, а не за уплату мањака, који се појаве код других другара. Солвентан другар дакле може избећи солидарну одговорност тиме, што на време пренесе свој удео. Тиме могу бити тешко погођени веровници. Тај моменат говори за одговорност претходника, разуме се само у оном обиму, у којем је постојала у тренутку испадања из друштва. Против обавезе претходника говори тежина те обавезе, која се у том тренутку стварно не да сигурно израчунати, ма да је максимум дакако у сваком тренутку познат и која је у толико значајнија што претходник нема више увиђаја у друштвени рад и утицаја на њ. Компромис се може наћи у том да се ова одговорност додуше уведе, али апсолутно ограничи и то кратким роком после испадања. (§ 435).

ад 2) Одговорност за мањак при уплати на повишену главницу не сме погодити претходника (§ 433), који није учествовао у доношењу закључака за повишење или је гласао против њега, а исто тако солидарна одговорност не сме погађати другаре, који су се успротивили повишењу, може погодити оне другаре, који додуше нису учествовали у доношењу закључка за повишење, али се нису противили или су удео стекли тек после доношења оног закључка. Ранији закони и нацрти овим се питањем не баве изречно, Л га помиње али недовољно јасно (§ 436).

Накнадне доплате. Зајмови другара

Конструкција д. с. о. о. као друштва са основном главницом, одређеном правилима, ни у облику овог предлога, који омогућава делимичне уплате на основну главницу, не даје онај еластичитет тренутног и прелазног повишења обртних средстава, који је предност персоналних удружења. Сасвим се та предност у удружењу са утврђеном главницом, која је са друге стране, ради обезбеђења веровника, неминовно потребна, јер нема личне одговорности, и не да постићи, али ипак покушавају Н, А, Б, Ш, ПП, П, Л, и М дати могућност прибављања сопствених сретстава без повишења основне главнице и, доследно, у случају да ова сретства постану сувишна, враћања без оних посебних каутела код снижавања саме основне главнице, које

су потребне ради заштите веровника. То се чини институцијом накнадних доплата.

И накнадне доплате нису у досадашњим законима и нацртима подједнако уређене. Разлике су у битности троструке: 1) по обиму; 2) по сврси; 3) по положају накнадних доплата према основној главници и веровницима (питање враћања накнадних доплата).

ад 1) Надаље могућност неограничених и ограничених доплата, уплата мора се вршити у сразмери удела; сви остали закони познају само ограничење доплате; висина по А, Б, ПП, и Н мора бити одређена у сразмери са основним улогом, тако се морају вршити и уплате; Л и Ш просто захтевају одређене износе, уплате се врше по сразмери основних улога, ако није друкчије одређено. Дужност доплата мора бити по свима законима и нацртима општа, за све другаре; једини Л допушта, да погађа само извесне скупине другара.

ад 2) О сврси, Н, А, ПП, В не говоре, Ш допушта употребу само за покривање билансних губитака, Л каже да не треба — не: не могу или не смеју — да се употребе за коју другу сврху.

ад 3) Сви се закони и нацрти начелно слажу у томе, да накнадне доплате не спадају у основну главницу. Ипак Н, А, Б, ПП, одређују, да се не могу другарима вратити накнадне доплате, које су „потребне” (не: „употребљене”) за покриће билансних губитака, и да се накнадне уплате, које су уплаћене пре потпуне уплате основне главнице, не могу вратити пре потпуне уплате. Л и Ш о враћању и не говоре, што је природно према сврси, коју искључиво одређују накнадним доплатама.

Сам поступак враћања уређен је тако, да додуше није потребно формално снижење главнице (квалификован закључак скупштине, јавни и индивидуални позив веровницима, да се јаве, измирење или обезбеђење веровника), али да се ипак намеравано враћање мора објавити, да би публика и веровници били обавештени о намераваном смањењу сопствених сретстава друштва.

Ово отежавање враћања, а нарочито немогућност враћања пре потпуне уплате основне главнице имали су за последицу, да се друштва на подручју Н. и А врло слабо служе институцијом накнадних доплата. Томе доприноси и чињеница, да другари по Н и А накнадне доплате у стечају друштва не могу пријавити као потраживања другара. Зато другари воле друштву давати обичне зајмове, а да је то опасно по веровнике, већ је напоменуто. Крут је систем А, Б, Н и ПП у том погледу, што само допушта, да се дужност доплата наложи свима другарима, само у одређеној сразменој висини, а исто тако уређено је и враћање.

Предлог покушава у свим тим погледима дати већу слободу институцију накнадних доплата. Он полази са становишта, да је боље, да другари, но да трећа лица друштву дају потребна већа сретства, јер ће се они моћи боље старати о целисходној употреби; да је у првом реду ствар самих другара, да правилима одреде, ко ће од њих и како бити обавезена накнадним доплатама, да су додуше потребне извесне каутеле за заштиту веровника, али да ови, знајући да накнадне доплате не чине део основне главнице, не могу захтевати више него да се на сваки начин очува вредност основне главнице.

Олакшавајући на тај начин накнадне доплате предлог покушава што боље спречити изигравање

закона давањем обичних зајмова друштву од стране другара, као и оно не баш ретко давање разних неновчаних предмета на употребу, чиме се могу изиграти наређења о улошцима у стварима и набавкама при оснивању, на штету веровника. Давање зајмова и других предмета сасвим се не сме и не може спречити, али ваља дати каутеле.

На тим начелима су изграђени §§ 437 до 440. У појединостима ваља споменути ово:

§ 437. Став 1 омогућава, да правила обавезу везу накнадних доплата наложе и само одређеним другарима, т. ј. да је вежу за извесне уделе.

У ставу 2 одређено је, да обавеза мора бити ограничена и временски; тиме се терет боље може утврдити. Разуме се, да по истеку времена само друштво не може захтевати даље уплате, а овим ограничењем је појединим другарима дато право тражити враћање, зато је увек потребан закључак другара (§ 453 став 1).

Став 3 наглашава, да имају право гласања и они другари, којих се закључак тиче, иначе би то с погледом на §§ 455, 270 могло бити сумњиво.

§ 438. Нагласити ваља да по самом закону солидарна обавеза за уплату накнадних доплата не наступа ни у једном примеру: не ради се о основној главници.

Немачки систем абандона (т.ј. препуштања удела друштва уместо уплате накнадне доплате) није примљен у предлог, јер је он у вези са могућношћу неограничене обавезе накнадних доплата. Но предлог га не искључује, него оставља правилима.

Став 2 у одступању од § 429 не искључује могућност пребијања. Није оправдана бојазан, коју с обзиром на могућност наплаћивања накнадних доплата пре но што је потпуно уплаћена основна главница изражава једно мишљење, да би наине могли одређивати другари мању основну главницу и само за њу одговарати солидарно. Веровници знају, колика је основна главница, могу у књизи удела видети колике су накнадне доплате, а другари су са овим у стечају постлоцирани.

Став 3. реченица 1, даје већу слободу: накнадне доплате могу се, ако правила допуштају, враћати и појединим другарима или скупинама другара.

Став 4 побољшава положај другара у друштвеном стечају, а у складности са § 440.

§ 440. Став 1. Опасност, која прети другим веровницима од зајмова другара, може се просто и ефикасно сузбити тиме, да се ти зајмови у стечају постлоцирају потраживањима других веровника.

Став 2 само спречава изигравање наређења става 1, које би било како могуће на тај начин, да се другар, који је дао зајам, лиши свог удела и тако престане бити другар.

Став 3 покушава сузбити онај други већ поменути начин, према ком другари дају разне ствари на употребу, задржавајући себи власништво на њима. Примери: друштво са основном главницом 50.000 дин. ради са три аутобуса, друштво са 10.000 дин. основне главнице има овећу индустријску радионицу са стројевима. Веровници имају у виду веће, имућно предузеће, а у ствари баш они предмети, који стварају то мишљење,

нису друштвена својина, у стечају они неће остати у маси, извршење на њих биће узалудно. Предлог покушава да веровнике заштити на један доста радикалан начин: другар, који је створио онај неисправни положај, не може у стечају и у извршењу истицати права, која проистичу из његовог права власништва. Но пошто предлог не би хтео да се спрече такви послови, који по друштво могу бити врло корисни, него само хоће да веровници од њих немају штете, он другару омогућава да задржи потпуно право, само се другар мора старати о томе, да се тај посебни правни однос између њега и друштва учини видљивим у трговачком регистру, ако није већ видљив из које друге јавне књиге или јавног регистра.

За својаке другара мора вредети оно исто што и за другаре, иначе би изигравање било и сувише лако.

Велика већина мишљења, а нарочито она из крајева где већ постоје д. с. о. о., одобрава та наређења, јер ће спречити честе злоупотребе, а ипак реалан рад не онемогућавају.

Удели

Удео је скуп права и дужности из чланства у друштву с. о. о. Дужности су нарочито имовинске природе (уплате на основни улог, споредна давања и чинидбе накнадне доплате) и уређене су, са једном привидном изнимком (§ 450) у ранијим наређењима; права су или управне или имовинске природе, овде су дата за њих само општа наређења, много подробних наређења садрже отсеси о друштвеним органима, о рачуноводству и о ликвидацији.

Уделима као скупу права висина § 441 основног улога само је диспозитивно мерило. Појединим другарима, који, на пример, више раде у друштву или су обавезни на врло важне споредне чинидбе, правилима може се одредити, рецимо већа дивиденда или већи удео у ликвидационом вишку итд.

Отежавању промета са уделима служи безизнимно наређење, да сваки другар може имати само један удео (став 2); тако и ПП, А, Б и Н, слично И, Ш и П (не без изнимке); Ф, Н, П и Пн признају могућност више удела једног другара, у Немачкој пре рата чак се развила, против интенција закона и не баш у прилог привреде и друштва с. о. о., права трговина са уделима. У истом правцу готово сви закони и нацрти, па и овај предлог забрањују издавање негоцијабилних исправа о уделима и приходима из њих (ст. 3 и 4).

Начело једног јединственог удела није у целисти provedиво у оним случајевима, где другар стече други већ постојећи удео, за који су везана различна права и дужности или права других лица, на пример: већ постојећи удео оптерећен је заложним правом или плодоуживањем, или за њега је била везана дужност повремених новчаних давања. Не би било правилно, да се оптерећење по самом закону протегне на цео удео, који постане спајањем двају удела, или да садашњи имацац за чији првобитни пословни удео није била везана дужност повремених споредних давања, после ову мора вршити за целокупни „нови“ удео. Предлог је дакле, према Л (не сасвим) и Б, додао у ставу 2 реченицу 3.

§ 442. Књизи деоница (на име) одговара књига удела. Предлог додаје наређења ПП, А и Н наређење о упису оптерећења, (али не са конститутивним дејством). Много важнија је допуна става 3, према Б и захтевима извесних немачких писаца, о неодложном пријављивању измена у књизи удела; тиме је дата оним приликама друштва, на којима се оснива кредитна способност друштва с. о. о., много већа јавност, спречиће се или отежати и разне манипулације, које би се могле лакше десити у самом друштву него према суду, нарочито у вези са строгом одговорношћу за неисправно вођење књиге и неисправне пријаве.

§ 443. У вези с правима другара ваља уредити једно од основних питања конструкције друштва с. о. о., које је уједно пресудно за веће или мање приближење д. с. о. о. капиталским или персоналним удружењима, т. ј. питање преносивости удела. И у том погледу данашњи се закони и нацрти прилично разилазе. Н, и по њему ПП, А, Б, П и Пн дају — материјално — слободан пренос и слободно наслеђивање, они само допуштају отежавања (правилима), па и за тај случај познају законске олакшице; формално је пренос отежан строгим обликом јавнобележничког акта и уписом у књиге удела; ипак тај упис није услов за прелаз међу сауговорачима. Ф, Л, и Ш начелно захтевају за пренос пристанак друштва и то квалификовану већину; и захтева, да се удео прво понуди осталим другарима (право прече куповине). Упис у књигу удела или слична формалност је потребна и по овим законима и нацртима, а није свуда јасно, да ли је та формалност и услов за ваљаност преноса међу отуђиоцем и прибавиоцем; изгледа, да није тако замишљена Прелаз путем наследства отежавају само Л и Ш; начин, бар за наше прилике односно обзиром на наше наследно право, не изгледа сасвим подесан.

Предлог је у том погледу израђен у правцу већег отежавања преноса, но избегнуте су извесне крутости, које би се могле појавити по Ф, Л и Ш. Ма како наине било потребно и целисходно, да се повуче строга начелна граница између удела и деонице, превелика би строгост одбијала од облика д. с. о. о. или би дала повода за сукобе и спорове између другара, који би били утолико теже природе, уколико би другари више били повезани са друштвом и међу собом: чланство не сме прећи у ропство.

Према изложеном пренос (правним послом међу живима) међу другарима је слободан, ако није отежан приликама, што може бити, на пр., да без пристанка другара нико не може стећи толико удела, да би сам имао већину гласова (став 1), слично и М.

Пренос на недругаре везан је облигаторно пречим правом куповине за другаре, а може бити отежан и на други који начин (став 2).

Могућно је да се не пренесе цео удео на једног него на више другара по један део удела. Ту не би било целисходно, а није ни потребно, да тај део односно део основног улога, који је с њим у вези, износи најмање 5000 динара; и онако сваки другар који стече један удео удела, има већ удео коме одговара основни улог у износу најмање 5000 динара. То вреди и у случају § 446.

Споредне чинидбе из § 423 често не може вршити свако, зато пренос удела, за које су везане, није могућ без пристанка друштва (принудно право, став 3).

Став 4 и 5 покушавају довести у склад интересе друштва и другара, односно веровника. У ставу 6 извесне су редакцијске допуне према А, Б и ПП; оне за науку нису новина.

§ 444. И у погледу прибављања удела, чији је ималац умро, досадашњи закони и нацрти не одговарају потребама. Законским наследницима прибављање начелно не сме се отежати. Ако се ради о уделима са обавезама из § 423, истина обавеза може бити такве природе, да је наследник никако не може испуњавати, но у таквом случају помаже § 476, који омогућава искључење другара, код кога је наступила немогућност испуњавања обавеза према друштву.

Став 2 штити у првом реду интересе друштва (диспозитивно).

§ 446. Са преносивошћу удела у уској је вези њихова дељивост. Начела су: 1) дељивост на основу правног посла међу живима мора бити изречно предвиђена правилима; 2) дељивост међу санаследницима разуме се по закону, њу не треба нарочито предвидети правилима; 3) за конкретну деобу потребан је пристанак друштва у оба случаја, али у случају т. 2, а код т. 1 ако се део уступа другару, правилима може бити одређено, да пристанак друштва није потребан, осим ако је у питању удео, за који су везане споредне чинидбе из § 423.

Став 4 има за сврху спречавање манипулација, којима би се хтела изиграти забрана сукцесивног оснивања.

§ 450. За враћање противправне исплате поред примаоца у првом реду одговарају пословође, ови по начелима о својој одговорности; тек после примаоца и пословођа остали другари одговарају. За противпрописну дивиденду коју је другар уредно примио (§ 247), одговарају само пословође.

Одговорност другара у том случају није толико строга као по § 434. Она се, прво, односи само на исплате, којима је окрњена основна главница, а друго, претходници за такве мањке нису ни супсидијарно одговорни. То је разумљиво, у случају § 434 ради се о испуњењу обавезе из уговора овде за обавезу из противправног дела. Ко је пренео удео, законски је јемац свога наследника, док је противправно дело учињено само у корист примаоца.

Став 3 одговара § 435.

ТРЕЋИ ОТСЕК

Организација друштва са ограниченом одговорношћу

Улога скупштине у друштву с. о. о. је у начелу иста као у д. д. Зато наређења за д. д. уопште вреде и за д. с. о. о. Али само уопште; сврха д. с. о. о. да служи мањим предузећима но д. д., и чињеница, да д. с. о. о. махом немају толики број чланова колики д. д., захтевају за друштво с. о. о. извесне олакшице.

§ 451. Такву олакшицу садржи § 451, став 2 и 3. У истини не би било целисходно, да се код друштва, за које закон жели тесно сара-

ђивање другара и у којем ће према томе број предмета, за које је, про интерно, потребна одлука свих другара, бити често велики, у сваком случају захтева сазивање скупштине као код д. д. Иста сврха ће се моћи редовно да постигне писменим гласањем.

Став 3 решава спорно питање како треба писмено гласати о предметима, у погледу којих је за ваљаност закључка прописно посведочење јавног бележника.

§ 453. Принудни круг рада скупштине (писменог гласања) не може се битно разликовати од круга рада скупштине код д. д.

Наређења § 256 став 1, т. 5, и став 2 морала су се нарочито преудесити за друштво с. о. о., јер за друштво с. о. о. ревизија по §§ 191 до 193 није предвиђена. Велика већина мишљења изјаснила се за тај уређај.

Одступања од наређења за д. д. су § 454. основана у разликама између д. д. и д. с. о. о. Нарочито ваља споменути став 5. Позната је ствар, да су скупштине д. д. често слабо посећене, зато облигатни кворум не може бити велики, а са друге стране нема сумње, да је баш код д. с. о. о. пожељно што веће учествовање другара. Зато код њих једна четвртина неће бити превише. ПП, Б и Н додуше имају само десети део, али други закони и нацрти имају чак половину (бар посредно), само Пн и Н не одређују кворум.

Одступање од наређења за д. д. у § 455. ставу 1 основано је у разликама између д. д. и д. с. о. о.

Што се тиче броја гласова, предлог се придржава система досадашњих закона и нацрта, који дају по један глас: ПП за сваких 100 динара преузетог основног улога, Б за 1000 лева, А за 100 круна, Н за 100 марака, Л за 50 шв. франка, Ш. за 100 шв. франка, Пн. за 100 злота М за 100 пенга.

Став 4. Код писменог гласања већина се не рачуна од броја датих, него од целокупног броја свих гласова, тако и по ПП, Б и А, и то је природно, јер нема дискусије и већања; у осталом то је диспозитивне природе. Диспозитивно наређење, да је у друштвима са мање од 5 чланова потребна сагласност, узето је из Л (тамо мање од шест). Оно ће бити целисходно да спречи трзавице које се лако појављују у друштвима са мањим бројем чланова, где је надгласавање, особито ако је број гласова прилично једнак, врло осетна ствар. У исто време то ће наређење донекле спречавати, да се узимају, само pro forma, другари са несразмерно малим улозима.

Став 5. Наређења § 276 став 3 и сл. удешена су за д. д. са негоцијабилном исправом о чланству (деоницом), зато не могу без измене вредети за д. с. о. о., где су удели додуше у битности једнаки деоницама, али никако не у погледу преношења. Цену одређује непристрасно поверенство, које поставља суд, и то ће спречити изнуђавање од стране појединих другара: другар ће морати добро размислити да ли ће се послужити наређењем § 276.

Олакшица у ставу 1 одговара начелу поједино стављена за д. с. о. с. обзиром на редовно мањи обим њихових предузећа, веће суделовање и строжију одговорност другара.

Ставом 2 предвиђен је сурогат записника за закључке, донесене писменим гласањем. Ипак је и за закључке донесене на скупштини по жељи већине мишљења задржан пропис А, да се и они уписују у књигу закључака.

Ставом 3 битно поједностављује наређења § 282 став 2; виши државни тужилац биће према томе обавештен само у случајевима, где је, према садржини закључка, потребан упис у трговачки регистар.

Пословође (Управа)

За већу разлику од д. д., орган, који води послове у друштву и заступа друштво, назива се, као и у ПП, А, Н и М „пословође”, но ваља бити начисто, да је то и заступајући орган, чији је положај готово у свему битноме једнак положају „управе” у д. д., а не положају другара јавног трговачког друштва. Само Л и Ш узели су као начело, да су сви другари пословође, ако правила друкчије не одређују, они у погледу вођења послова и заступања изједначају пословође са другарима јавног трговачког друштва, али ипак са једном битном разликом: за ове вреди у сумњи начело појединачног овлашћења, за пословође начело скупног овлашћења. Ма да и овај предлог покушава д. с. о. о. приближити персоналним друштвима, ипак с погледом на то, како уређује одговорност за друштвене обавезе — а у томе, како је већ речено, не поводи се за Ш и Л — није ни у погледу управе као начело могао примити прописе Ш и Л. Но и овај предлог даје могућност приближења персоналним друштвима, како произлази из § 459 став 1, 2 и 4. Правилима ће се дакле моћи сви другари поставити за пословође за све време, докле остају другари, а звање моћи ће им се опозвати само из важнијих разлога.

Предлог није примио наређења, која код персоналних друштава воде рачуна о могућности, да је другар физички правни субјект, ма да то може бити и код д. с. о. о.; наређења § 292 омогућиће излаз, друштвеним ће се правилима лако уредити, како другари, који нису физичка лица, учествују у постављању друштвених органа.

Велика већина мишљења сагласна § 458. је с тим, да пословођа, па био и другар, не може остати на свом положају, докле је под стечајем или му траје губитак часних права.

Став 2. Наређења § 293 став 2 не § 459. могу вредети за другара, који је самим правилима, баш зато што је другар, постављен за пословођу; у том случају услов је постављања чланство у друштву, зато престанком чланства престаје и звање.

Став 3. Удео тешко се уновчује, зато не може служити као јамчевина.

Велика већина мишљења сматра за § 460 потребно да се и на друштва за о. о. примењују наређења § 299.

Надзор

Потреба надзора код друштава с. о. о. у начелу није мања него код д. д. И једно и друго су, према начину одговорности за друштвене обавезе, капиталска удружења. Уколико је строжија одговорност друштва с. о. о. за основну главницу, утоли-

ко је олакшано оснивање друштва и утолико је слободније од законских стега његово пословање. То се све више уважава и у већини нових закона и нацрта, изузев П и, донекле Л. Н још нема никаквих принудних наређења у погледу надзора; А је од овде у обзир узетих закона и нацрта био први, који је дао обавезне прописе. Он у § 29 предвиђа за друштва, која имају извесну главницу (преко 1,000.000 прератних круна) и више од 50 другара, обавезни надзорни орган, за друга факултативан; у једном и другом случају даје врло потанка принудна наређења за сазив, постављење и рад надзорног одбора. Ако друштво нема (факултативног надзорног одбора, § 22 сваком члану даје право личне контроле годишњих закључних рачуна на основу прегледа књига и списка (слично као командитору).

ПП је у главном узео та наређења. В је пак учинио одлучан корак у правцу индивидуалног права надзора другара, — (а уједно је построжио услове за облигаторни надзорни одбор: друштва са више од 20 другара морају, сваки другар, који није пословођа, има право, да се — без ограничења — извештава о току друштвених послова, да у ту сврху долази у друштвене просторије и разгледа друштвене књиге. Ф исто тако захтева надзорни одбор за друштва са више од 20 другара, а појединим другарима даје — ако постоји надзорни одбор, временски ограничено — право прегледања закључних рачуна и извештаја надзорног одбора. Ш, Л и Пн ни у ком случају не прописују облигаторан надзорни одбор, али ако није предвиђена „Kontrollstelle” (која није истоветна са надзорним одбором него је близу ревизијском поверенству), по Ш и Л сваки другар, који није пословођа има иста слична надзорна права као и В. Најновији закони и нацрти дакле дају највећа лична надзорна права, што је у складу с њиховом намером, да друштво с. о. о. што више приближе персоналним друштвима; Ш и Л чак не воде рачуна о броју другара, ма да нема сумње, да већи број или спречава ефикасну контролу, или, ако би се ипак вршила како треба, може ометати уредно пословање управе.

Чини се да је за нас бољи систем Ф, или, још више, систем Б. Разуме се, најмањи број другара, који изискује посебан надзорни орган, може се одредити само више мање произвољно, но 50 (А) свакако је превише, 20 биће примерено и за наше прилике. Извесну висину основне главнице познају само А и М; томе се приговарало, да има много друштава с. о. о. која имају овећу основну главницу, али мален број другара, који су сви пословође, тако да сви имају увиђај у послове и имовно стање друштва. То је без сумње истина: ради заштите другара у таквим друштвима није потребна никаква посебна контрола. Али код друштва, чији другари лично не одговарају друштвеним веровицима, или, по Ш и Л, само у извесним случајевима и ограничено до износа још неуплаћене главнице, потребна је и извесна заштита веровника. При томе висина основне главнице, истина, није једино мерило за потребу заштите. Али са друге стране не треба губити из вида, да друштво, које на основу веће главнице ужива већи кредит, овај кредит може злоупотребити у, бар објективно, много већој мери, него друштво са малом основном главницом. Што теже могу бити последице неуредног пословања, толико већи пак је и оп-

шти привредни интерес за успешну контролу. Зато се по схватању предлога, не може сасвим напустити ни начин А. По овим начелима удешена су наређења овог предлога. У потанкостима да-како потребна су извесна отступања од прописа за надзорне органе код д. д., и то због разлика између оба облика друштва.

Изостављено је наређење А 32 став 6 (ПП 397, Б 37), јер предлог полази са гледишта, да је боље не мешати функције управе и надзора.

§ 463. Став 5. Оснивање ревизијских савеза биће олакшано, ако у њему могу учествовати оба облика капиталских удружења.

§ 464. За мања друштва дата је олакшица, али зато се захтева нарочита стручна спрема. Но ако друштво нема надзорних органа, како то предвиђа § 463 (надзорни одбор или ревизијско поверенство од бар три члана), другари задржавају своје право по § 467 став 1.

§ 467. Лично надзорно право другара на-ступа, по дикцији става 1, аутоматски и у оним случајевима, у којима би друштво морало имати контролни орган, па га фактички нема. Нарочита другарска права у погледу испитивања годишњих закључних рачуна садржи § 470.

§ 469. Став 1 замењује наређења § 325 о полагању деоница. О уделима не смеју се издавати исправе у виду вредносних папира, али и код друштва с. о. о. везивање удела каутела је против стављања предлога за ревизију из ина-та или лакомислености: другар, који је ставио предлог, не може једноставно изаћи из друштва.

Ставом 2 дата је врло важна каутела за веровнике; она је у вези са § 477 и махом тек она ће створити основ за примењивање § 477. Кауција за обезбеђење друштва овде је обавезна, да би се што боље спречило злоупотребе тог важног права. Разлог, из којег то наређење као и наређење § 477 нису дата и за д. д., у томе је, што су д. с. о. о. под слабијом јавном контролом и што искуство код нас и у другим земљама учи, да су веровници код тих друштава донекле изложени већим опасностима но код д. д. Претежна већина мишљења сматра оба наређења за потребна; опасност од њих по друштво уклоњена је строгом одговорношћу.

ЧЕТВРТИ ОТСЕК

Рачуноводство

Код друштва с. о. о. само су његова имовина и ограничена обавеза другара за уплату одређене основне главнице фонд покрића за друштвене веровнике. Зато су код друштва с. о. о. потребна нарочита наређења у циљу очувања друштвене имовине и, напосе, основне главнице: ма како се њихов развитак кретао у правцу персоналних друштава и ма како тај правац погодвали нови закони и напрти, сви, изузев Л, предвиђају за рачуноводство наређења, која су много ближа деоничким него персоналним друштвима. За тим начелом се поводи и овај предлог. Он иде још корак даље тиме, што рачуноводство друштва с. о. о. више од других закона и нацрта приближује рачуноводству деоничких друштава. Разлози за то су ови: 1. Не може се порећи, да је у нашој земљи како код д. д. тако и код д. с. о. о. било прилично злоупотреба или бар неисправног, лакоумног, премало обазривог пословања. Много би било претерано, за то кривити само или тек у првом реду доса-

дашња наређења о рачуноводству, али нема сумње да су строги прописи о рачуноводству кадри да смањују могућност таквих злоупотреба или других неисправности у пословању и да олакшавају њихово проналажење и позивање криваца на одговорност. Разумје се, успешност строгих наређења зависи од њиховог примењивања, у којем ваља да сарађују како власти тако и другари и веровници, али ипак је дужност законодавца, да их у томе што боље помаже. Кад овај предлог построжује наређења о рачуноводству д. д., доследно мора их построжити и за сродна д. с. о. о.

2. Та сродност лако би доводила до тога, да би се мање солидни елементи у месту у облику д. д. удруживали у облику д. с. о. о.: ако би унутрашње пословање ових било и сувише олакшано баш у рачуноводству, које је основ за оцењивање солидности и остваривање одговорности.

3. Афилијације разних типова друштава су у савременом господарском животу важне, често и врло корисне, а оне остварују и нарочито много прилике за мање чисте послове и прикривање. Како предлог о томе води рачуна под д. д.; а афилијације често се дешавају и између д. с. о. о., као и између ових и д. д., то ваља и д. с. о. о. у погледу рачуноводства начелно поставити под исти режим као и д. д.

Предлог дакле задржава, у начелу, за рачуноводство д. с. о. о. наређења, дата за д. д. и одступа од њих само у толико, у колико то оправдава ипак мањи привредни значај друштва с. о. о. и, не теоријски, али стварно мања потреба заштите другара, којима предлог даје више могућности утицаја на друштвено пословање, него што га може дати деоничарима.

§ 470. Став 2. Допуна у § 330 потребна је због тога, што д. с. о. о. не мора у сваком случају да има контролни орган.

Став 4. Измена у § 332, према којој већи део 3 става 3 и, са њим у вези, реченица 1 става 4 као и став 6 вреде само на основу нарочите уредбе, значи знатну олакшицу за друштва с. о. о. чији обим и начин рада најчешће неће захтевати толико детаљно билансирање као код д. д. ипак и за д. с. о. о. вреди § 332 став 1, према коме начела уредног књиговодства и билансирања важи и за д. с. о. о. извесне тачке из распореда § 332 став 2 мораће свакако да се уваже у билансима д. с. о. о., а то су оне, без којих би се имовно стање и кретање послова могло нарочито лако прикривати и изопачавати.

Сврси што веће јасноће у погледу имовног стања служи и допуна о билансирању накнадних доплата и о засебном навођењу дуговања другарима.

Резерве у већини закона и нацрта нису обавезно прописане; само Ф, И, и Ш управо прописују општу резерву. Предлог заступа исто гледиште: у капиталском друштву, где личне одговорности другара за друштвене обавезе нема, општа резерва потребна је не само у интересу веровника, него и у интересу самих другара.

ПЕТИ ОТСЕК

Измена правила

Начела за поступак при измени правила и за њено дејство морају бити иста као и код д. д. То нарочито вреди за повишење и снижење основне

главнице. Али у потанкостима су потребна различно многобројна одступања, због друкчијег устројства д. с. о. о., и због тога, што се удео ипак разликује од деонице.

Повишење основне главнице

§ 472. Став 1 искључује повишење основне главнице повишењем имените вредности основних улога и тиме удела, зато нису примљени § 345, и доследно, § 348. Удео није намењен циркулацији као што је редовно деоница, напротив његово је преношење много отежано. Предлог истина изречно не решава питање да ли удео има или може имати номиналну вредност или је само квота, али у ствари је ближи квоти. Свакако нема течаја.

Повишење може бити само у виду преузимања (нових) основних улога и њихове уплате. Ажија, која игра улогу код издавања нових деоница, тиме стварно није искључена. Она може бити и сасвим оправдана. Ако, наиме вредност друштвене имовине пренаша имениту вредност основних улога односно и основне главнице, за исту квоту права при повишењу тражиће се већи основни улог, или, обратно, за једнаки основни улог даће се мањи удео као скуп права.

Опцијско право (став 3 и 4) предлог уређује исцрпније од досадашњих закона и нацрта.

Став 5 даје формалну олакшицу, која ће нарочито онда имати значаја, када досадашњи другари преузму целу повишену главницу, а могуће и онда, када недругари ступе у друштво; друштво ће их само морати да позове на скупштину.

§ 473. Двоструко пријављивање (донесеног из извршеног) закључка о повишењу основне главнице код д. с. о. о. није потребно, јер ће се опцијско право код њега вршити једноставније и јер нема позивања на упис нове главнице; зато су спојени §§ 354 и 355 (в. § 355 став 4).

Снижење основне главнице

§ 474. Док је могуће знатно поједноставити поступак око повишења основне главнице д. с. о. о., то не би било упутно у погледу снижења. Интерес веровника, о којем се ту ради у првом реду исти је као и код д. д. Зато се разлике између § 474 и §§ 357 до 361 односе само на оно, што је битно различито од оба облика друштава (најмањи износи основне главнице и основног улога, немогућност спајања по § 359, јер сваки другар може имати само по један удео.)

ШЕСТИ ОТСЕК

Престанак друштва

Мада је д. с. о. о. капиталско друштво, ипак је, како је већ поменуто на више места, у многим погледима блиско персоналним друштвима. Предлог рачуна са уским личним сарађивањем другара и погодује га. Друга страна тога уређења је, да ће се лакше појављивати лични разлози, који ће отежавати заједнички рад другара и успешност пословања, док тежа преносивост удела спречава онај излаз, који, бар теоријски, вазда остаје деоничару, ако се у друштву не осећа најбоље: отуђење деонице. И досадашњи закони и нацрти водили су о томе рачуна; већ Н, ПП, А, Пн и М до-

пуштају да правила поред обичних разлога престанка капиталских друштава наведу посебне разлоге, као што би могли бити отказ, искључење, смрт другара и сл. Али чињеница је, да се друштва том могућношћу слабо служе, бар на подручју А, и да се тако долази до врло тешких ситуација баш у друштвима која су ближа персоналним друштвима, нарочито ако друштво има мали број другара, често само два, или ако су основни улози и број гласова у таквој сразмери, да је искључена мајоризација. Тешка може постати ситуација и онда, када сама сразмера гласова додуше не би искључила надгласавање, али је један или други од другара искључен од гласања, јер је лично заинтересован у предмету гласања.

Из ових и других разлога већ Н 61 даје пропис, да мањина, која заступа бар десети део основне главнице, тужбом може тражити, да суд изрекне престанак друштва, ако постигнуће сврхе друштва постане немогуће, или из других разлога основаних у приликама друштва. А 84 овај начин престанка намерно није признао, јер би тобоже задатак да оцени важност разлога, по суд био и сувише тежак, јер А закључак о престанку друштва не веже, као готово сви остали закони и нацрти, за три четвртину већину и јер А допушта, да онда, када је за пренос удела потребан престанак друштва, из важних разлога суд изриче дозволу преноса. За А се повео и ПП, док су Б и М у том погледу следили Н, У ствари систем А, бар у оном делу наше Краљевине, где А вреди није дао најбоље успехе. Чини се, да он ни апстрактно није бољи од Н. По А и случајна обична већина може закључити да друштво престане, што није добро, ако се уважи да је предузеће д. с. о. о. господарска јединица, чији престанак може имати последице и за лица која нису другари, а са друге стране, излаз по А 77 (443 овог предлога) помоћиће само тада када другар, који би хтео да иступи из друштва, нађе кога, који ће прибавити удео. Према томе изгледа, да ваља примити систем Н, но пошто ће такав предлог, и ако би суд био захтев, неминовно по друштво имати неповољних последица, морала се додати наређења за заштиту друштва против неоснованих предлога за закључак о престанку. Предлог право тужбе даје сваком поједином другару, а не само одређеној мањини, јер су овом друштву лични интереси много претежнији него што су код д. д.

Ни допуштењем такве тужбе не би било дозвољено свим потребама, које се могу појавити код друштва с. о. о., чији другари су уже везани за друштво, нарочито ако су обавезни на споредне неновчане чинидбе. Има друштава, чији опстанак, без обзира на основну главницу, зависи од учествовања извесног другара у пословодству. Истина, из важних разлога моћиће се тужбом издејствовати престанак друштва из важних разлога може се другару опозвати пословодство, али прво често није у интересу осталих другара, друго није поуздано сретство, којим би се пословођа заменило бољим. Корисније сретство би било искључење, или, ако неуредни другари чине већину, отказ оног другара, који од неуредности осталих има штете. Разуме се, у једном и другом случају остаје друштво, а снизиће му се основна главница, ако се удео не може исплатити из друштвених резерви, или ако друштво не би успело, да прода

удео. У том правцу садрже прописе И, који до-пушта у извесном случају иступање другара (И 154 на крају), у другим искључење (И 151 на крају, И 245, 246), даље Ш 811, М 36 и нарочито Л 423 и Пн 103—105, који и врло потанко уређују правне последице испадања другара (донекле и И 246, али сумњиво). Предлог је усвојио неке од ових норми, а у неколико их је и попунио, да би се што боље заштитили опстанак друштва и сигурност веровника, али и спречило како робовање друштву, тако и злоупотребе од стране појединих другара.

У вези са престанком друштва је и питање заштите веровника од рђавог пословања друштва. Веровници истина могу утужити своје тражбине и предложити отварање стечаја, но прво могу тек кад им је тражбина доспела, друго, кад за то постоје законски услови, а тада је за потпуно измирење махом већ доцкан. Њима би се могло помоћи само на тај начин, што би им се омогућило издејствовање престанка и ликвидације пре но што настану услови за отварање стечаја. Али то би се могло само под условима, који не би превише угрожавали миран рад друштва. Предлог даје решење, за које се изјаснила и велика већина мишљења.

Питање, да ли друштво са ограниченом одговорношћу може постојати само са једним другаром, решава се у истом смислу као и код деоничког друштва.

§ 476. Поједини другар или мањина може тужбом тражити престанак друштва, већина моћи ће употребити став 1, који је сличан § 146. Што се тиче испуњавања обавеза, нису мишљене обавезе за уплату основног улога или накнадних доплата — ту је могуће кадуцирање — него у првом реду обавезе из § 423.

Став 2 исто тако донекле је аналоган наређењима за јавно трг. друштво. Лако се може десити, да у току времена престане онај пресудни значај извесног другара за друштво, који је дао повода, да су у правила унесена односна наређења о престанку друштва. Ако правила доцније нису измењена, престанак би био неминован, ма да није више потребан.

Став 3 до 7. За друштво је положај после испадања другара тај, да му је припао један удео, који не сме задржати по општим начелима, по којима друштво не сме прибављати односно задржавати прибављене сопствене уделе. Зато му предлог налаже, да удео у кратком року уновчи. Ако се то ма из ког разлога не спроведе на време, друштво ће основну главницу без одлагања снизити; то мора учинити и онда, кад припали му удео не уновчи бар по цену, коју је зањ платило, разуме се, у том случају не за цели износ основног улога, него само за разлику.

Али ако основни улог није потпуно уплаћен и удео се не прода, основна главница мораће се снизити за цео износ основног улога, јер нема никога, ко би га уплатио, и никога, ко би по њему вршио другарска права; само друштво не сме. Колико је уплаћено, пренеће се у општу резерву, и не сме се употребити за деобу (фиктивне) дивиденде.

Ова наређења, у вези са § 469 став § 477. 2, јака су заштита веровника. Ипак ваља штитити и друштво против и сувише плашљивих или несавесних веровника (и утакмичар би могао

покушати да се ослободи конкурента — друштва тиме, што уступањем прибави тражбине против њега). Зато предлог поставља строге услове у погледу квоте тражбина, доказивања опасности по веровнике и њихове одговорности за штету. Није пак примљен пропис Л 642, да ће се тужбени захтев одбити, ако друштво доспеле тражбине подмири и недоспеле обезбеди: баш несавесни пословође могли би на тај начин, на штету осталих веровника, покушавати да се ослободе непријатних веровника, они би, одговорно с тужитељима, чак могли изигравати стрпљивије веровнике. Ова тужба, дакле неће моћи да служи за изнуђивање.

Ликвидација

Ликвидација мора бити код с. о. о. уређена као и код д. д., јер и код њега веровницима друштва стварну сигурност даје једино имовина друштва, а не и нека непосредна одговорност другара. Зато су наређења о ликвидацији д. друштва измењена и попуњена само толико, колико је потребно због разлике између оба облика друштва.

§ 478. Већина мишљења одобрава што су рокови за позивање веровника (6 месеци) и за поделу имовине (једна година од треће објаве позива за пријаве) исти као и код деоничког друштва.

§ 479. Накнадне доплате у суштини и у првом реду служе унапређивању предузећа, а друштво има захтев за наплату тек пошто је правилно донесен закључак да се уплати конкретан износ.

Са друге стране, нема сумње, да могу баш накнадне доплате бити сретство да се избегне стечај. Зато предлог заузима ово гледиште: 1) ако је правилима одређено, да се може уплаћивање накнадних доплата одређивати и у ликвидацији, вреде правила; 2) ако правила то изречно не одређују, друштво може наплатити накнадне доплате, за чију је уплату донесен закључак пре престанка; 3) ако нема ни таквог закључка, од другара се уплата не може захтевати, али они могу на њу пристати. У сва три случаја вреди правило § 374 став 2, да је наплаћивање допуштено само уколико је потребно за измирење друштвених дуговања.

§ 382 може вредети и онда, кад је § 481. друштво престало по тужби веровника, јер је услов успостављења друштва измирење веровника.

Спајање

И за спајање, било у виду § 383 т. 1 било у виду § 383 т. 2, потребне су код д. с. о. о. готово исте каутеле као и код д. д. Овде је пак питање, да ли треба допустити спајање д. д. и д. с. о. о. Тога би могло бити у разним облицима: 1) по § 383 т. 1: а) д. д. преузме д. с. о. о. тако да остаје д. д.; б) д. с. о. о. преузме д. д., тако да остаје д. с. о. о.; 2) по § 383 т. 2: спајањем по једног или више д. д. и д. с. о. о. створи се а) ново д. д., б) ново д. с. о. о. Ниједан од данашњих закона и нацрта не уређује све ове начине Н, Ф, П и Ш о фузији и не говоре. А, Б, ПП, Л познају фузију више д. с. о. о. и фузију д. с. о. о. са д. д., ову само тако, да остаје д. д. О осталим могућим начинима спајања не говоре,

заправо изречно и не познају спајање самих д. с. о. о. у виду § 383 т. 2. Пн уређује спајање и у виду § 383 т. 2, али само између д. с. о. о. Нејасан је И, готово не искључује изречно ни један од теоријски могућих облика спајања, али ипак изгледа, да мисли само на спајање друштава истог облика.

Без сумње закони и нацрти извесне алтернативе (1 б, 2 а и б) не узимају у обзир, јер се за њих у привредном животу до тада није показала потреба; но пошто није искључено да се покаже, а правне и стварне потешкоће нису много веће од тешкоћа већ признатих, предлог допушта све. С тим је сагласна и већина мишљења.

У појединостима измене и допуне у § 482 одnose се само оне тачке, у којима разлике између д. с. о. о. и д. д. не допуштају просто примењивање §§ 383 до 388.

СЕДМИ ОТСЕК

Претварање

Разуме се, да је другарима увек слободно (уколико није позитивним законом изречно забрањено или везано за посебне услове, на пр. дозвола управне власти), да своје друштво, формалном изменом уговора или правила из једног облика друштва претворе у други на тај начин, да прво ликвидирају и, по измирењу веровника или са њиховим пристанком преостале саставне делове друштвене имовине пренесу на ново друштво. Али тиме престаје правни и, често, привредни континуитет, тако претварање значи престанак ранијег и постанак новог друштва; оно је скопчано са знатним трошковима. Живот у извесним случајевима, било да су измениле прилике другара, било да досадашњи облик из других разлога није више подесан за вођење предузећа, захтева могућност претварања без ликвидације, некако са дејствима прелаза имовине као целине. У том виду већ Н познаје претварање д. д. у д. с. о. о., за њим повели су се А, ПП, Б, Ш и П, њима свима дакле није познато претварање друштава других облика у д. с. о. о., ни претварање д. с. о. о. у друштво другог облика. Новији закони и нацрти допуштају и извесна друга претварања.

Предлог заузима ово гледиште: непотребно је нарочито уређивање и претварања из персоналног друштва у капиталско, јер се лична одговорност без пристанка веровника, самим уговором између другара, не може отстранити, тако да се за веровнике пређашњег персоналног друштва и без формалне ликвидације персоналног друштва претварањем опасност битно не повећава. Обрнути случај претварања капиталског друштва у персонално очигледно није ни мало практичан у животу, ни један закон или нацрт се с њима не бави; то је природно, јер није вероватно, да би ко хтео ограничену дужност покрића претворити у личну (неограничену) одговорност. Остају дакле случајеви претварања из д. д. у д. с. о. о. и из д. с. о. о. у д. д. Највећи део закона и нацрта уређује само прво. И то је природно, јер д. с. о. о. има извесне олакшице у поређењу са д. д. Стога је вероватно, да ће се д. д. ради тих олакшица претворити у д. с. о. о. Много мање је вероватно обрнуто, али ипак није

искључено; зато предлог у сагласности са већином мишљења предвиђа и тај случај, али разуме се са каутелама, које спречавају да се на тај начин изиграју строжија наређења за оснивање деоничког друштва (§ 486). Нарочито је код нас лако могуће, да ће се у оним областима Краљевине, које су као облик капиталског друштва досада познале само д. д.; омања д. д. с мањим бројем деоничара, претворити у д. с. о. о., особито ако им се претварање олакша таксеним повластицама. То би било сасвим оправдано, јер се правни и порески субјект овим претварањем не мења (види А 119, П 8).

§ 483. У ствари мало је отступања од ПП, Н, А; предлог само настоји да поступак боље разради и распореди.

Став 1 т. 1 Предлог захтева, да се закључак донесе по прописима за доношење закључака о измени правила. Неки закони траже формалности као за закључак о престанку друштва. То се не чини целисходно, јер д. д. тек формално престаје, у ствари оно само мења облик, и та измена тиче се у првом реду другара, много мање веровника (в. доле). Разуме се да у погледу кворума вреди § 263 т. 2.

Т. 2. При одређивању размака између позива д. д. мораће водити рачуна о § 484 став 5 и § 426 став 2; неизвесно стање између стварања закључка о претварању и његове регистрације треба скратити колико је то могуће, са друге стране закључци о претварању без сумње неће се стварати докле терен није спремљен, па ови позиви стварно неће имати другог значаја до тога, да формално подржавају начело једнакости деоничара; то ће нарочито вредети, ако се друштво послужи могућношћу коју даје став 2. Тромесечни рок дакле неће бити превише кратак.

Т. 3 и 4. Из § 485 произлази, да поједини деоничар, који пристане да постане другаром, не мора учествовати баш свима својим деоницама у друштву са ограниченом одговорношћу; довољно је, да се бар толико деоница претвори у основне улоге, да чине $\frac{3}{4}$ основне главнице д. д. Та сразмера захтева се свуда; разлог је у томе, што се не би могло говорити о континуитету истог правног субјекта у другом облику, ако не би највећи део удела у имовини друштва остао један исти.

Т. 5 и 6. Сви закони и нацрти изражавају, да основна главница д. с. о. о. не сме бити мања од основне главнице д. д., једино по П 3 т. 5 основна главница д. с. о. о. не сме бити мања од биланчне вредности основне главнице д. д., како је утврђено по билансу за претварање. Биланс по § 483 став 1 т. 7 није обртни (годишњи) него нека врста ликвидацијског биланса; у њему морају бити показане тајне резерве, а именити износ основне главнице не показује се као пасива.

По П основна главница д. с. о. о. могла би бити и много мања од досадашње основне главнице, што би, бар у будуће, за веровнике значило велико смањење сигурности.

Са друге стране по А, ПП, Б, који траже да деоничар постане другаром са основним улогом у износу који одговара његовом уделу и имовини д. д., иду, бар привидно, и сувише далеко у противном правцу, јер би, ако је имовина друштва много већа од износа основне главнице, друштво било прилично оптерећено, она већа основна

главница могла би отежавати деобу дивиденде. Мишљено то није: ни у ком случају друштво с. о. о. не мора имати већу основну главницу од д. д., оно само без нарочитог постанка ни у ком случају не сме имати мању. Повишење основне главнице д. с. о. о. је факултативно. Оно може бити у том виду, да се поред основних улога, у које је промењено оно што је унесено у име деоница, допусте нови основни улози (ово је могуће у сваком случају). Но може бити и тако, да се у случајевима, у којима вредност дела у имовини д. д. који пада на деоницу, премаша њену имениту вредност, тај део као основни улог рачуна већом него именитом вредношћу деоница из којих је настао али не преко стварне вредности. Ако пак учесници у том случају неће већу главницу од д. д., они могу предвидети основне улоге, чији (именити) износ одговара именитом износу деоница, из којих је створен, а вишак вредности претставља (тајну) резерву, некакву већ уплаћену ажију. У случајевима, где сви деоничари учествују у д. с. о. о., то не ствара никаквих тешкоћа; те ће се појавити тек тада када неки деоничари не учествују уопште или не са свим својим деоницама. Пошто д. с. о. о. наставља д. д. са целом његовом имовином, ове се деонице морају исплатити готовином. То вреди и за поједине деонице, које не могу учествовати, јер не достижу најмањи износ основног улога 5000 динара, као и за оне, чијим урачунавањем износ основног улога постаје недељив са 1000, разуме се, само за недељиви вишак.

Да би друштво могло исплатити те деонице, а да се не смањи имовина д. д., потребно је да се преузму „нови” основни улози у биланчној вредности деоница, које треба исплатити, а најмање у толикој „именитој” вредности, да је постигнута висина основне главнице д. д. и ту ће се појавити „ажија” у случају, када је износ основног улога, посталог из деоница, мањи од биланчне вредности ових деоница. Ти нови другари дакако нису оштећени овом ажијом, јер њиховим уделима припада биланчна вредност деоница, које се морају исплатити готовином, али не може им се без повишења основне главнице преко основне главнице д. д., бар не без пристанка другара — бивших деоничара, удео рачунати према потпуном износу новчаног улога, иначе запостављени би били другари бивши деоничари.

О свему томе досадашњи закони и нацрти мало садрже. Додуше, истина је, да се сви случајеви законом не могу предвидети, али сумње нема, да ваља тачно изразити, да начелно цела имовина д. д. мора постати имовина д. с. о. о. и да формална основна главница начелно мора остати бар иста. Само у том случају могуће је изаћи без наређења Н, Б, Л, који на сваки начин захтевају позивни поступак (слично и Ш), сличан ономе код снижења основне главнице, ма да такв поступак нема баш много смисла, ако остају цела имовина и висина основне главнице недирнуте, наиме несмањене. И већина мишљења у том случају сматра позивни поступак за сувишан. Но могући су и случајеви, где је главница д. д. одређена и сувише високо или где је његова имовина превелика за даљи рад предузећа. Ту не би имало смисла строго држати се начела, зато предлог

допушта и претварање без читаве имовине као и са смањеном основном главницом. То ће се дакако морати да изрази у закључку и у правилима д. с. о. о., а провешће се ради заштите веровника и позивни поступак (т. 5). Граница за снижење повучена је у т. 4 и 8.

Разуме се, да се могу деоничари, ако деонице сваког појединог не достижу законски минимум основног улога, удружити и за своје деонице заједнички узети основни улог као саимаоци. Они могу и доплатити на вредност деоница; за тај се износ повећава основна главница.

Став 2 даје олакшице у поступку претварања. Према њему у један мах може, а не мора се извршити читаво претварање: закључак д. д., одобравање биланса; утврђивање правила д. с. о. о.; преузимање основних улога, то и од лица која нису деоничари, а која су по претходном споразуму у ту сврху позову на скупштину избор првих органа д. с. о. о.

Пријава значи пријављивање престанка д. д. и постанка д. с. о. о. За то је потребно наређење става 1 о потписивању пријаве.

Ставом 4 изражена је мисао, да се не ради о неком правом „преносу” или „прелазу” имовине д. д. — односно деонице и удела, — него само о измени облика организације. Зато је у јавним књигама и регистрима довољна само забележба измене фирме као имена субјекта имовине, а зато не би се смеле у том случају наплаћивати никакве таксе.

Стога што већина мишљења сматра за целисходно, да се предвиди и претварање друштва с. о. о. у деоничарско друштво, унесен је § 486. Наређења одговарају наређењима §§ 483 до 485; разлике су само оне, које су основане у посебностима обају облика друштава и удела у њима.

ОСМИ ОТСЕК

Одговорност

У погледу обезбеђења веровника, другара и самога друштва д. с. о. о. морају бити под истим строгим режимом као и д. д., јер и код њих нема личне одговорности другара за друштвене обавезе. Истина, ваљда се нека од наређења, која вреде за д. д., у животу неће често примењивати код д. с. о. о., али то не због неких начелних разлика, него због мање сложеност устројства и мањег обима рада. У начелу дакле не могу се ублажити наређења §§ 389 до 414; у појединостима разлике у устројству захтевају извесне измене и допуне.

Одговорност за штету

Наређење става 2 важно је по поједине другаре и трећа лица, друштво само од издавања забрањених исправа ваљда неће имати штете.

Став 3 се угледа на Б 9 и Ф 8. Он би се заправо могао сматрати обухваћеним већ § 389, али позната је ствар, да се баш нетачним оцењивањем уложака у стварима, набавки при оснивању и накнадних набавки грешило и да су од тога страдали и веровници и друштва. Зато је добро, да се та одговорност нарочито истакне, у толико више што за д. с. о. о. није прописана обавезна ревизија таквих уложака и набавки. Но пошто су

погрешке ретко намерне, већ често проистичу из неког оптимизма, који је у оснивању предузећа донекле и потребан, а поред тога и савесне процене могу се прилично разилазити, предлог олакшава ту одговорност.

Казне

Став 1. Извесна казнена наређења тичу се само деоница и других исправа, које код д. с. о. о. не постоје, зато су изостављена; то вреди нарочито и за § 407 став 1, т. 1, 2 и 3; у друштву с. о. о. нема деоница или њима сличних исправа, које би служиле као легитимација за право гласања, без уписа у књигу удела имаца удела не може вршити права у друштву; злоупотребе су дакле готово немогуће.

Став 4 и 5 одговарају § 441 став 3 и 4, § 487 став 2. Ово наређење према досадашњем развоју д. с. о. о. у нашој Краљевини не изгледа потребно, али ако би се д. с. о. о. развијала у правцу д. д., могло би постати важно. Новина то наређење није, готово сви закони и нацрти га познају.

ПЕТА ГЛАВА

Тајно друштво

Тајно друштво, како је већ речењо, није трговачко друштво у строгом смислу; за њега је карактеристично, да према трећима не иступа као друштво; само имаца трговачког предузећа, коме ко други приступи као тајни другар, а не друштво, носилац је права и обавеза; имаочева фирма, ако је пуноправан трговац, регистрира се, не друштвена; тајно друштво као такво нема фирме. Али се то не сме схватити у том смислу, да јавно или које друго трговачко друштво не би могло имати тајног другара; ако га има, имаочева фирма додуше је друштвена, но не фирма тајног друштва, него фирма имаоца трговачког предузећа који је трговачко друштво. Стога што тајно друштво није право трговачко друштво, наређења о њему унесена су у систем предлога, као и у свим другим законима и нацртима који га уређују, на крај другог дела из правих трговачких друштава.

Однос између имаоца трговачког предузећа и тајног другара има, по конструкцији предлога, која је у складности са другим трговачким законима и нацртима, два елемента. Тајни другар је, докле друштво постоји, другар: он учествује у трговачком предузећу неког другог, не за камате, него за удео у добитку, дакле и он, у односу према имаоцу трговачког предузећа, носи ризико предузећа. Према трећима он начелно не иступа, зато он веровницима имаоца трговачког предузећа начелно не одговара, они могу начелно тужити само имаоца трговачког предузећа и извршење водити само на његову имовину (§ 489). Изузетак постоји само у случајевима § 494. Но кад друштво престане стечајем имаоца трговачког предузећа, тајни другар постане стечајни веровник за онај део свога учињеног или бар доспелог улога, који није исцрпљен губитком, који он има да сноси. (Но разуме се, да мора унети све, што је од уговореног улога доспело до отварања стечаја над имовином имаоца предузећа). То је даља битна разлика од других, правих, трговачких друштава, у којима другар за свој улог, т.ј. за оно што је у друштвену имовину унео у име чланства, ни у ком случају

није стечајни веровник (§ 498). Друга друштва имају имовину, тајно друштво је нема, њу има имаца трговачког предузећа.

§ 489. Тајни другар је само онај, ко у трговачком предузећу кога другог учествује имовинским, такле таквим улогом који се може унети у инвентар и проценити; улог у виду рада или других услуга је по предлогу искључен, да не би било мешања између појма (тајног) другара и намештеника са тантијемом. Да само давање кредита на располагање имаоцу трговачког предузећа не улази у обзир, јасно је, јер се тајни другар као такав начелно не појављује према трећима (разлика од командитора).

Поред тога учествовања стварним улогом битно је, да тајни другар учествује у добитку, његова корист није одређена стално, т.ј. без обзира на то да ли у трговачком предузећу има добитка или не. Учествовање у губитку није битно, али се претпоставља (§ 491).

Отступање од Н 335, ОО 473 има у томе, што § 489 даје дефиницију тајног друштва, Н и ПП недоследни су; за јавно трговачко и за командитно друштво је дају, за тајно не; стварне разлике нема.

У другом ставу додате су речи „води предузеће“, како би било наглашено, да пословодство и заступство искључиво припада имаоцу трговачког предузећа.

Став 3 је додат по § 160 Писковог нацрта, да би међусобна брижљивост другара била несумњиво одређена.

§ 490. Јасније него у Н 335 ПП 473 изражено је, да улог не мора прећи у имовину имаоца трговачког предузећа, н.пр. тајни другар за удео у добитку да машине само на употребу. Додато је да тајни другар у сумњи није дужан повисити улог или га, ако је био смањен — дакако на законски или уговорени начин — допунити.

§ 491. Пошто је већ у § 489 речено, да је учествовање у добитку битно обележје тајног друштва, то се није морало поновити овде; стварно разлике од Н 336 ПП 474 нема.

§ 493. Стварног отступања од Н 338, ПП 476 нема, али је објашњено, да је овде надлежан срески суд; надлежност регистарског суда не би имала смисла, јер се тајно друштво не уписује у трговачки регистар.

§ 494. Став 1. Аналогна, али ипак не савим једнака наређења као у § 175 за командитора. Измене су основане у разликама између правног положаја командитора и тајног другара. Ова наређења су у складности са прописима А 257, 260 и Л 769, али су одређенија и јаснија.

§ 495. Узроци престанка су одређеније наведени него у Н и ПП; ипак § 164 Писковог нацрта и А 261 до 264 нису узети без редакцијских измена; стварних разлика нема.

§ 496. Ово треба истаћи, јер је стварни положај исти као и код јавног трговачког или командитног друштва. Наређење одговара § 165 Писковог нацрта.

§ 497. Само редакцијске измене према Н 340 и ПП 478.

§ 498. Објашњено је, да онај део улога, са којим је тајни другар у тренутку отварања стечаја над имовином имаоца трговачког предузећа био у задоцњењу, чини тражбину стечајне масе против тајног другара; овај мора дакле уплатити тај део улога, а за онолико колико би његов удео у губитку био мањи од улога, већ уплаћеног или бар доспелог, може захтевати стечајну квоту. У том погледу свако поговарање тајног другара према другим дужницима односно веровницима било би неоправдано, он од својег задоцњења не сме имати користи. Н и ПП су у том погледу нејасни. Недоспели део улога тајни другар не мора унети. То би се ваљда са строгог гледишта могло правдати, јер се другар и на то обавезао; али са друге стране ваља имати на уму, да је се он обавезао учествовати у **предузећу**; кад је ово, стечајем, престало да ради, не би било правично, да се траже још **недоспели** приноси.

§ 499. Став 1 даје посебан случај побијања, за који не вреде услови, које стечајни закон прописује за побијање. Али у ставу 3 је, јасније него у Н 342, ПП 480, речено: 1) да тиме нису искључени случајеви побијања по стечајном закону, и 2) да у погледу начина побијања и дејства остваривања и за побијање по првом ставу вреде прописи стечајног закона. Неће се дакле, примера ради, у том случају примењивати §§ 28 до 32 и 35, али ће се примењивати §§ 36 до 39, 41, 42 стечајног закона. Став 2 даје тајном другару одбрану само против побијања по првом ставу, али не и против побијања на основу стечајног закона. У побијање по закону о побијању ван стечаја § 229 у опште не дира.

ШЕСТА ГЛАВА

Страна трговачка друштва

I. Опште примедбе

С обзиром на преплетеност међународних привредних и трговачких односа питање пословања страних друштава у домаћој држави значи и у погледу приватног права једно не само врло важно него и врло тешко поглавље савременог трговачког права. То нарочито вреди за нашу Краљевину, којој је толико потребан прилив страног капитала, а у којој је прилично велика опасност, да страни капитал и сувише потисне домаћи привредни свет. Зато ваља то питање рассмотрити нешто исцрпније но што је то било потребно за друге главе образложења.

1. Домаће право

I. Нови закон о радњама одређује својим § 7, да страни држављани уживају иста права по том закону као доморотци, ако је уговором између наше Краљевине и државе, којој припадају, предвиђено, да ће се обостраним држављанима узајамно признавати иста права на обављање радње. Ако таквог уговора нема, страни држављани могу у земљи обављати неку радњу само изузетно, ако им дозволу за обављање радње изда надлежни бан односно Министар трговине и индустрије. Инострана деоничка друштва, задруге и друштва са ограниченом одговорношћу могу у нашој Краљевини обављати неку радњу само, ако по прописима, који за то важе, издејствују дозволу Министра трговине и индустрије. Ортачење оваквих

друштава и задруга са домаћим предузећима подлежи дозволи бана.

Из самога слога се види:

1) Да закон о радњама води рачуна, што се тиче иностранаца и иностраних друштава, само о радњама, које потпадају под њега, а радња у смислу тог закона сваки је редован, самосталан и незабраћен привредни рад, у колико га сам закон не изузима (§ 1).

У односу са трговачким закоником то значи, да извесне „радње“, које су трговачке, не потпадају под закон о радњама; уколико за њих не постоје посебна законска наређења, оне у погледу иностранаца нису уређене; тога може нарочито бити код деоничких друштава и друштава са огр. одг., пошто се та могу основати ма за коју, чак и непривредну сврху.

Поред тога закон о радњама не даје, ни за своје подручје, прописа о таквом раду страних држављана и друштава, који не значи „радњу“ у смислу § 1 (редован, привредни рад), као што је склапање појединих послова или њихово извршење у нашој Краљевини (дакле не: редовно).

2) Да закон о радњама уопште не говори о персоналним друштвима (јавно трговачко и командитно друштво, командитно деоничко друштво може се рачунати за деоничко), као ни о другим привредним удружењима, која могу бити позната страним државама, а нису позната нашем законодавству.

3) Да закон о радњама не опредељује појам страног држављанина ни појам страног друштва или задруге. С обзиром на закон о држављанству прво збиља није потребно, друго је врло важно.

II. Ни наши трговачки закони не садрже наређења о странцима као трговцима појединцима ни о страним персоналним друштвима, они се ограничавају на наређења о страним деоничким и командитним деоничким друштвима и друштвима са огр. одг. Исто тако они не одређују јасно критерије за признавање правне способности и не разликују склапање и испуњавање послова непосредно између иноземства и наше земље од склапања послова преко заступника (пуномоћника) у нашој земљи без нарочите „радње“ као месног пословног седишта иностранца (друштва) у нашој земљи и од пословања преко такве радње (заступништва, подружнице, агентуре).

Ни у погледу одређивања које се друштво сматра за „страно“ друштво наши закони нису сасвим јасни, а разлике су велике.

Нигде није у нашим законима тачно речено, по чему се цени да је друштво правно постало (склопљено, основано, конституисано) у одређеној држави.

Ваља напоменути, да је у свим случајевима, где закони — па и међународни уговори — употребљавају реч „основано“, нејасно, што значи „основано“. Поготово овде не значи оно што у § 194 став 7 и § 206 став 2 овог предлога или у § 217 П. П., него, у смислу наређења о страним друштвима, друштво је основано тек онда, када су, поред утврђивања правила, скупљања основне главнице, одржања оснивачке скупштине, испуњени и сви остали услови за правни постанак друштва, које захтевају закони земље, којој би друштво имало да припада. То се види из тога, што поменута наређења захтевају да друштво докаже

своје правно постојање. Зато биће и боље, да се у тим наређењима избегава реч „основано“.

III. Сви трговачки и други уговори, које је наша Краљевина после рата склопила са другим државама, а њих има, поред неколико старих, између Краљевине Србије и страних држава, који према мировним уговорима још важе за нашу Краљевину, готово већ 20, не дају довољно јасних општих појмова. У међународним уговорима то је и разумљиво, јер њихов слог зависи и од воље саговорача, а поред тога, политички и привредни интереси ни са наше стране нису код сваког уговора исти; од тих интереса пак зависи слог уговора. У појединостима има много разлика већ у погледу појма страног друштва.

Ма у колико да је у уговорима различних становишта и нејасности у погледу одређивања самог појма „страног друштва“, ипак су те тешкоће вазда сведене на однос између две државе. У том односу ваља водити рачуна само о одлучним чињеницама, које тај уговор садржи. Али за случајеве где уговора нема, мораће се ипак нашим законом одредити, које је друштво за нас страно.

Више јасноће је у међународним уговорима у погледу врста друштава, на које се они односе. Најобичнија дикција је: Деоничка и друга трговинска, индустријска финансијска друштва и осигуравајућа друштва.

Неки уговори напосе помињу транспортна или пловидбена, пољопривредна друштва, други поред друштва (*societe, compagnie*) изречно наводе друга удружења (*associations*), неки изречно истичу да се односе на сва друштва, неки не именују изречно деоничка друштва. У ствари свакако изгледа да никако нису мишљења само деоничка и њима слична капиталска него и персонална друштва у најширем смислу. У том погледу уговори много су потпунији од наших, па и од велике већине страних трговачких законика.

Што се тиче разликовања самог признавања правног постојања и правне способности од допуштања пословања на разне начине, међународни уговори без сумње јаснији су од наших и других трговачких законика, али сами за себе често нису јасни. При томе ваља нагласити, да каткада није сасвим тачан наш превод француског изворника или да се не подударају сасвим оба изворника и нарочито, да терминологија на нашем језику није увек стална ни онда када је стална на другом, најчешће француском.

У ствари истаћи треба ово:

О признавању правног постојања у вези са правом приступања судовима, често са изречним наглашавањем правне заштите уопште и способности за стицање права, понекад и са правом иступања пред управним властима, говоре многи уговори. Изгледа, да је у овим уговорима продрло начело, да је друштво у погледу своје правне способности у другој држави признато самом чињеницом, да у једној држави постоји (при томе ваља поменути, да је у уговорима са Француском и Немачком изречно речено, да се правно постојање друштва цени по законима друге државе).

Што се тиче дикције у погледу признавања правног постојања, и она је различна. Има уговора, који кажу „признаће се“ у смислу француског „*sera reconnue*“, а и таквих, који кажу, на нашем језику, „признаће се“ у смислу „*est reconnue*“ (дакле: признаје се, признато је). Разлика би била ако је намерна, за поједино друштво врло

велика. „*Est reconnue*“ значи, да је правно постојање признато самим уговором, чим је наша власт утврдила, да друштво има, рецимо, седиште у другој држави и да је основано по њеним законима; *sera reconnue* претпостављало би поред тога утврђивања још и посебан управни акт признања. Но изгледа, да та разлика по духу уговора и према развоју међународног права није намерна, него да је у свима уговорима мишљено, да је друштву, које по законима једне државе уговорнице правно постоји у њој, самим утврђењем те чињенице од власти друге државе признато и правно постојање у другој држави уговорници.

У погледу пословања, без оснивања посебне подружнице или заступства (агентуре), било непосредно из иноземског настана било преко путника (трговачких агената) у уговорима нема великих разлика; редовно је изражено, да се мора страно друштво у таквом пословању придржавати закона и прописа, који су на снази у другој држави. Обим тог права одређен је или клаузулом највећег повлашћења, или су пак страна друштва сасвим изједначена са домаћима, неки уговори наводе и једно и друго, уговор са Холандијом објашњава, да од једног и другог вреди оно што је за странца повољније. Уопште, изгледа, то право пословања следује већ из самог уговора, али не свуда јасно.

Право настањивања није уређено па чак ни поменуто у свима уговорима. Само на основу клаузуле о највећем повлашћењу моћи ће се, где те клаузуле има, ваљда закључити, да постоји за друштва других држава, чији га уговори не наводе изречно. Ипак то није у свима случајевима сигурно, јер се поменута клаузула понегде налази у танкој вези, да би се могла односити само на врсту послова, а не и на начин вршења преко посебног настана на страни.

Што се тиче уговора, који изречно говоре о праву настањивања, у њима је редовно наглашено, да се страна друштва у том погледу подвргавају законима оне државе, у којој оснују подружницу и т. д.

И заправо настањивања вреди поменута разлика, да није вазда јасно, да ли то право већ даје сам уговор или да је потребан нарочити управни акт припуштања; прво изгледа да вреди по уговорима са Француском, Италијом, Румунијом, друго по уговорима са Великом Британијом и Ирском, Холандијом, Пољском (нарочито јасно речено). Но одредба, која се налази готово у свим уговорима, да се страна друштва морају равнати по домаћим законима, допушта тумачење, да је ствар домаћег законодавства, да ли захтева засебан управни акт о припуштању и онда, кад то није изречно речено. Уговор са Мађарском проглашава, да право пословања не значи право настањивања.

Наука

У науци има спора између персоналног и територијалног начела. Прво је, изгледа, победило у толико, да се правно постојање страних друштава и њихова правна и делатна способност имају ценити по њиховом домаћем праву (са ограничењем, да не могу на страни захтевати повољни положај но што га имају домаћа друштва те државе); и за њихову организацију, престанак и правне односе између друштва и другара призн-

наје се персонални статут друштва. У другим погледима вреди територијално начело, дакле нарочито у погледу начина и обима пословања, стицања права итд. у страној држави (то је изражено и у уговорима).

Иста нејасност као и уговорима постоји и у науци у погледу самог питања, које је друштво страно. Највише се признавало начело, да је припадност извесној држави одређена седиштем друштва, но често са додатком, да се не ради о формалном, правилима (код капиталских друштава) или уговором другара (код персоналних друштава) одређеном седишту, него о стварном седишту друштва јер би друштва иначе могла изигравати примењивање закона оне државе, у којој развију своју делатност и врше своје послове, тиме, што чисто формално одређују седиште тамо, где им је било из којих разлога најпогодније. Али у томе, где је стварно седиште, у науци се много разилазило већ пре светског рата, а још више за време рата и у првим годинама после њега. Држава у којој је друштво „основано“ конституисано; она, у којој је уписана главница; где је његова управа, а у том погледу или држава у којој се одржавају скупштине и или она, из које се стварно управља његовим предузећем; држава, у којој друштво врши експлоатацију (дакле техничку делатност). Свако од тих гледишта је и побијано и приказиване су његове слабе стране. За време рата, када се радило о секвестрацији или ликвидацији „страних“ предузећа, појавили су се нови погледи: друштво је страно, ако је већина његове главнице у рукама странаца ако су чланови његових управних органа бар већином странци; па и онда, када оно претежно ради у интересу странаца или странци у њему имају одлучни утицај, ма да баш наведена два момента не би постојала (појам „контроле“); разуме се „странац“ био је припадник једне од зараћених непријатељских држава. Рекло се чак, да је ствар власти, нарочито и суда; да у поједином случају по свим моментима који у њему долазе у обзир, да ли је друштво страно или не.

Но ускоро појавили су се гласови, који су упозоравали на слабе стране и ове новије доктрине, а нарочито на то, да са таквим режимом престаје сва правна сигурност и да је за практични привредни живот боље једно одређено гледиште, ма да ваља теоријски није беспрекорно, али које омогућава извесну сталност у просуђивању припадности друштва одређеној држави. Изгледа да то мишљење полако преовлађује и да се мишљења опет враћају седишту, како је одређено уговором другара односно правилима, али с тим, да не сме бити одређено у противности са страним положајем, него тамо, откуда се стварно управља друштвеним предузећем.

II. Предлог

Из свега наведеног произлази, да ни закони ни уговори ни наука нису још дошли до једног ма колико опште признатог система. Зато ваља ићи својим путем, према овим смерницама:

1) Првенство имају међународни уговори. Домаће право може њих само допуњавати, нарочито уколико се сами позивају на домаће законе држава уговорница,

2) За друштва из држава, са којима не постоје уговори, ваља одредити и припадност друштва, и дати одредбе о признавању његовог правног постојања и правне и делатне способности, о обиму права, која може стицати, о приступању нашим властима, о пословању било непосредно из иностранства било преко заступништава итд. у земљи, и, потанко, о оснивању, раду и престанку тих заступништава. У свим тим погледима ова наређења имала би допуњавати и међународне уговоре, уколико они не садрже наређења поменуте врсте, при томе могло би се десити, да домаћа наређења страним друштвима у којем погледу дају више права но поједини уговор, али то не може сметати, јер имају уговори клаузулу о највећем повлашћењу.

3) Наређења под 2) не би смела дирати у посебне домаће прописе, н. пр. закона о ваздухопловству, закона, уредаба и наредба о осигуравајућим друштвима, али могла би, сходним примењивањем, допуњавати и њих.

Став 1. Саобразан је претходним смерницама т. 2 и 3.

Став 3 је потребан јер предлог трговачког законика не уређује командитна деоничка друштва.

Став 4. Ма да се облици трговачких друштава у свим законодавствима уопште подударају, ипак разлике нису искључене. Саме те разлике не би смеле спречавати припуштање страних друштава, нарочито с тога што међународни уговори махом говоре о трговачким друштвима без разлике облика. За такве облике став 4 даје потребна наређења.

Најпростији и најсигурнији критериј за припадност друштва без сумње је његово формално седиште. Ниједан од других критерија, поменутих у уговорима, законима и литератури не ствара тако јасан положај. Баш зато неколико је најновијих закона и нацрта у првом реду признало тај критериј. Но он не може остати без коректива, јер омогућава изигравање нашег закона. То је посредно признато већ § 187 овог предлога, који захтева, да се као седиште (домаћег) друштва одреди то место, из кога се стварно управља друштвеним предузећем. То начело примењено је и овде. Његово преимућство према начелу средишта експлоатације је у томе да се и друштвима са више, ваља за њих подједнако важних средишта експлоатације у разним државама мора, по самој ствари управљати са извесног центра. Изигравање наших закона спречава став 2 врло строгом санкцијом, која се, истина, неће моћи примењивати, уколико би била противна међународним уговорима. Став 3 даје само супсидијарну норму, за случај, да који страни закон не би захтевао формално одређено седиште. Није овим параграфом одређен случај да се формално седиште друштва налази у Краљевини, а стварно се друштвеним предузећем управља са стране. Из § 187 произлази као и из § 501, да се формално седиште друштва мора подударати са местом његове стварне средишне управе. Према томе друштво, које у Краљевини има само формално седиште, формално је домаће друштво, али оно вређа наређења § 183 т. 1 у вези са § 187. Та ће се повреда исправити на начин, прописан §§ 215 и сл. (престанак друштва због повреде наређења о оснивању); у обзир ће доћи нарочито § 215 став 2.

§ 502. Одговара савременој науци. Ако страном друштво мења припадност, могу тиме бити измењене и његова правна и делатна способност.

§ 503. За само пословање у Краљевини, без оснивања нарочитог заступништва, није потребна никаква дозвола, осим ако би била предвиђена међународним уговором. У истини, такво се пословање стварно и не може забранити, јер би се, уколико захтевају привредне прилике, ипак вршило, ако већ не непосредно, то посредно преко комисионара и т. д. Зато је целисходније, а одговара и извесним међународним уговорима, да се за само, непосредно или посредно, пословање из иностраног седишта, поставе само ови услови:

- 1) правно постојање друштва на страни;
- 2) ограничење пословања на послове, које, према облику друштва и предмету предузећа, могу вршити домаћа друштва исте врсте;
- 3) ограничење према правној и делатној способности (§ 502);

4) придржавање домаћих закона Краљевине;
5) узајамност. Њу не мора доказивати страном друштво; она се, у сумњи, утврђује по службеној дужности. Ако се не утврди да постоји, друштво не сме пословати у Краљевини. Предлог за тај случај не предвиђа, како то чине извесни закони, посебну дозволу власти за само пословање. Заиста тешко је данас замислити случај, да би наша Краљевина једнострано, без узајамности припустила пословање страног друштва. У том погледу дакле предлог донекле отступа од закона о радњама, али је у складности са другим нашим законима и са признатим начелима у међународним односима.

Сасвим друкчији је положај у ставу 3. Ствар је страног друштва да докаже своје правно постојање и обим своје способности, али у погледу послова склопљених у Краљевини, као и таквих, који су закључени ма где, али их друштво мора испунити у Краљевини, не може се бранити својом неспособношћу, ако се њоме не би могло бранити и домаће друштво; без тог додатка положај страних друштава могао би бити бољи од положаја домаћих (§ 502). За регистрована заступништва страних друштава став 5 иде још даље, он фингира постојање друштва и његову способност у обиму способности домаћих друштава. То је, у једну руку, потребно ради поуздања уписа у трговачки регистар, у другу руку могућно услед тога, што заступништво стварно постоји; у вези с тим је наређење § 508 став 2 т. 1.

Досадашњи наши закони захтевају, да друштво да изјаву, да признаје, за своје пословање у земљи земаљске законе и земаљске судове. Предлог не захтева такву изјаву, него даје позитиван пропис у том смислу (став 4). Не ради се о некаквом уговору између друштва и државе, а поред тога, ова се изјава по досадашњим законима захтева само за оснивање заступништва, док је јасно, да мора бити, ради заштите наших држављана, положај исти и у погледу правних односа — не само уговорних — који постају из пословања без заступништва.

§ 504. Предлог отступа од наших досадашњих закона, изузев закона о друштвима са ограниченом одговорношћу, у томе, што за оснивање заступништва страног друштва начелно не захтева посебан управни акт припу-

штања. То је у духу система овог предлога, који ни за оснивање домаћег деоничког или друштва са ограниченом одговорношћу начелно не захтева дозволу. Како ко је од оснивања ових друштава у Краљевини, тако је и код оснивања заступништва страних друштава концесија за оснивање изнимка, али разуме се, битан услов, где је потребна. Мерило за то, да ли је потребна, искључиво је домаћи закон (§ 503 став 4). У осталом, наши међународни уговори већ данас обухватају и јавна трговачка и командитна друштва, а за оснивање заступништва тих друштава ни данас не тражи се дозвола.

Што се тиче самог израза „заступништво“, он је већ употребљен у нашој терминологији. Заиста, он је бољи од израза „подружница“, јер је шири, а свакако еластичнији. Појам, „подружнице“ науком и праксом прилично је тачно опредељен, тако да страном друштву не би било превише тешко, свој настан у Краљевини организовати тако, да не би био подружница у смислу трговачког права и овог предлога, а ипак би значајно извесно месно средиште делатности у држави преко сопствених органа. Признати треба, додуше, да је захтевом уписа сваког заступништва у трговачки регистар донекле поремећен систем овог предлога у погледу уписивања подружница, али то постоји већ и данас, бар у неким правним подручјима, а да се од тога нису приметиле потешкоће; поред тога је пак потребно зато, да се публика и власти могу лакше обавестити.

Прилози, потребни за упис, исти су као и данас, додата је заправо само т. 3 и проширене су тачке 4, 5 и 6, као замена за нормативни систем овог предлога, и ради тачнијег обавештавања домаће публике.

Став 3. Што се тиче оверавања потписа, они могу бити оверени било од наших домаћих власти, било од страних; у овом случају према уговорима односно нашим прописима цениће се, да ли и на који начин мора бити од наших власти на страни или у Краљевини оверено оверавање стране власти.

Ставови 4 и 5 одговарају наређењима извесних међународних уговора (на пр. са Чехословачком, Аустријом, Бугарском, Италијом).

§ 505. Наређење става 1, т. 2 узето је из пољског и данског права. Слично и мађарски нацрти. Његова умесност је несумњива.

Ставом 1, т. 5 је изражено, да за заступништва друштава, за чије би оснивање по нашим законима била потребна дозвола, управна власт може прописати нарочита ограничења. У тој вези треба поменути разлику од постојећих закона, који захтевају, да свако страном друштво одреди извесну главницу за пословање у земљи. То наређење нема великог значаја, јер је врло тешко трајно и стварно надзиравати, да ли је испуњено, а поред тога може бити и нецелисходно, јер ће се употребљена главница равнати према обиму послова и другим приликама. Ипак је сама мисао задржана за друштва за чије је оснивање потребна дозвола. Не сме се са овим наређењима мешати пропис, да морају, примера ради, страна осигуравајућа друштва премијске резерве и т. д. улагати у земљи, тај посебни пропис остаје нетакнут (§ 500, став 1).

Став 2. Заступништво правно постаје уписом у трговачки регистар, зато раније не може пословати као такво. То вреди и за заступништва персоналних друштава. Послови, које би друштво раније

склопило преко стварно постојећег заступништва, обавезују друштво, пошто му није забрањено пословање без заступништва; санкција је у § 511 став 3 и у § 512 став 9.

§ 506 Наређење је целисходно ради поједностављења саобраћаја са властима, в. § 508 став 9 и § 15 став 2.

§ 507 Из става 2 произлази да за претставнике вреде §§ 291 и 294 односно §§ 458 и 459 овог предлога и нарочито, да §§ 458 и 459 вреде и за персонална друштва.

Став 3 прописује за заступништва страних д. д. и д. с. о. о. да имају надзорну установу, уколико је прописана за домаћа друштва тог облика. Додуше, та заступништва су под надзором својих централа на страни, али наређења страних закона о вршењу надзора још се много разилазе и често су мање строга од прописа овог предлога. Без става 3 заступништва страних друштава могла би бити у лакшем положају од домаћих друштава, а веровници у горем.

Ставом 4 уређено је питање обавезивања друштва пословањем претставника, зато није потребна она нарочита изјава друштва, која се тражи по нашим законима, да је обавезно правним пословима свог заступништва. Само ради веће јасноће додато је, да се та обавеза не ограничава на имовину друштва у Краљевини него обухвата целу његову имовину. То вреди, разуме се, и за обавезе из противправних дела, уколико друштво према нашим законима одговара за деликте.

§§ 508 и 509 одговарају досадашњим законима. Новина, из данског закона, само је § 509 став 3, којом ће се страна друштва натерати на реално пословање. Уосталом мисао је изражена већ у § 217 хрв. уг. трг. закона и у чл. 98 срб. зак. о акц. друштвима. Уплата на основну главницу, поменута у § 508 став 2, т. 3, разуме се, није уплата појединаца, већ свота, изно-

са који са појединим позивима на уплате захтевају од свих деоничара односно другара.

§ 510. Став 1. Из § 503 став 4 произлази, да наређења о ликвидацији друштва вреде и за ликвидацију заступништва страних друштава, са једном разликом, која је истакнута изразом, „ће спровести“ у § 510 став 1; формална ликвидација је према томе обавезна и код заступништва персоналних друштава, што за домаћа персонална друштва не важи.

Став 2. Ма да су веровници, који имају потраживање из пословања заступништва у Краљевини, веровници друштва, дакле могу тражити намирење из целе његове имовине, ипак ће им првенство у ликвидацији заступништва стварно олакшати положај.

Став 3. Друштво би у држави, којој припада, могло престати и из разлога, који нису признати нашим законима или из разлога, који стварно не постоје код нас, рецимо подржављење страног друштва, а код нас имамо интереса да друштво (заступништво) даље ради или бар немамо противног интереса. У таквом случају биће на месту наређење става 3, којим је омогућено одржање једне већ постојеће привредне организације у земљи. Разуме се да се то не може учинити без воље и сарадње страног друштва, и да су против злоупотребе потребне извесне каутеле ради заштите домаћих веровника.

Уопште за одговорност за штету § 511. вреде наређења домаћих закона. Но она су дата за домаћа капиталска друштва, зато су се морала преудесити за заступништва страних друштава, нарочито персоналних.

У погледу кривичне одговорности и § 512. одговорности за неред, где је аналогија искључена, потребна су исцрпна наређења. Ставом 9 предвиђен је већ поменути посебни деликт нереди, који овај предлог не познаје код домаћих друштава.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 25601/1

23 октобра 1935 године
у Београду.

Рег. ozn.: Т-32

Прилога: 2 (два)

ПРЕДМЕТ: Предлог закона о Конвенцији о узајамним односима по предметима судским, грађанским и трговачким закљученој и потписаној у Анкари 3 јула 1934 године између Краљевине Југославије и Републике Турске.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У прилогу под .1 част ми је доставити Вам оригинални Указ Краљевских Намесника од 23 октобра 1935 године, којим смо овлашћени у смислу члана 63 Устава Краљевине Југославије да можемо поднети на решење Народном претставништву предлог закона о Конвенцији о узајамним односима по предметима судским, грађанским и трговачким, закљученој и потписаној у Анкари 3 јула 1934 године, између Краљевине Југославије и Републике Турске.

У прилогу под .2 част нам је доставити Вам један примерак предлога закона о горе поменутој конвенцији, са образложењем, с молбом да исти изволите изнети на решење пред Народну скупштину.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење нашег особитог поштовања.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,

Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар правде,
Др. М. Мишкулин с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
Краљевине Југославије

БЕОГРАД

(Закон о конвенцији отштампан у „Службеним новинама” за 1935 год.).

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II

по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова и Министра правде, а по саслушању Министарског савета, решили су и решавају:

Овлашћује се Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и Министар правде да могу на основу члана 63 Устава Краљевине Југославије поднети Народном претставништву на решење:

Предлог закона о Конвенцији о узајамним односима по предметима судским, грађанским и трговачким, закљученој и потписаној у Анкари 3 јула 1934 године, између Краљевине Југославије и Републике Турске.

Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и Министар правде нека изврше овај Указ.

23 октобра 1935 године
у Београду.

Др. Р. СТАНКОВИЋ с. р.
Др. ПЕРОВИЋ с. р.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар правде,
Др. М. Мишулин с. р.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 25604/1

1 новембра 1935 год.
Београд.

Рег. ознака: Ч-20

Прилога: 2 (два)

ПРЕДМЕТ: Предлог закона о Споразуму постигнутом раз-
меном нота између Краљевине Југославије и Репу-
блике Чехословачке.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У прилогу под .1 част нам је доставити Вам оригинални Указ Краљевских Намесника од 23 октобра 1935 године, којим смо овлашћени у смислу члана 63 Устава Краљевине Југославије да можемо поднети на решење Народном претставништву предлог закона о размени нота обављеној на дан 4 јуна 1935 године између Министара иностраних послова Краљевине Југославије и Републике Чехословачке којом су се, на темељу Споразума постигнутог претходним преговорима, Краљевина Југославија и Република Чехословачка одрекле права предвиђених члановима 4 и 6 Уговора о трговини и пловидби, закљученог између ових држава у Прагу, 14 новембра 1928 године, као и уз члан 4 Закључног протокола истог Уговора.

У прилогу под .2 част нам је доставити Вам један примерак предлога закона о коме је реч, са образложењем, с молбом, да исти изволите изнети на решење пред Народну скупштину.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење нашег особитог поштовања.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,

Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар трговине и индустрије,

Др. Врбанић с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Краљевине Југославије

БЕОГРАД

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова и Министра трговине и индустрије, а по саслушању Министарског савета, решили су и решавају:

Овлашћује се Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и Министар трговине и индустрије да могу на основу члана 63 Устава Краљевине Југославије поднети Народном претставништву на решење:

Предлог закона о размени нота обављеној на дан 4 јуна 1935 год. између Министара иностраних послова Краљевине Југославије и Републике Чехословачке којом су се, на темељу Споразума постигнутог претходним преговорима, Краљевина Југославија и Република Чехословачка одрекле права предвиђених члановима 4 и 6 Уговора о трговини и пловидби, закљученог између ових држава у Прагу, 14 новембра 1928 године, као и уз члан 4 Закључног протокола истог Уговора.

Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и Министар трговине и индустрије нека изврше овај Указ.

23 октобра 1935 године

у Београду.

Др. Р. СТАНКОВИЋ с. р.

Др. ПЕРОВИЋ с. р.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,

Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар трговине и индустрије

Др. Врбанић с. р.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 25605/1

1 новембра 1935 год.
Београд.

Рег. озн. Рум-30

Прилога: 2 (два)

ПРЕДМЕТ: Предлог закона о Допунском споразуму, закљученом у Букурешту 13 марта 1935 године између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У прилогу под .1 част нам је доставити Вам оригинални Указ Краљевских Намесника од 23 октобра 1935 године, којим смо овлашћени у смислу члана 63 Устава Краљевине Југославије да можемо поднети на решење Народном претставништву предлог закона о Допунском споразуму уз Конвенцију потписану у Београду 30 јануара 1935 године између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније којом се регулише питање држављанства и завичајности лица која су услед разграничења изгубила своје првобитно држављанство, закљученом и потписаном у Букурешту 13 марта 1935 године.

У прилогу под .2 част нам је доставити Вам један примерак предлога закона о коме је реч, са образложењем, с молбом да исти изволите изнети на решење пред Народну скупштину.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење нашег одличног поштовања.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар унутрашњих послова,
Др. Коросец с. р.

Министар правде,
Др. М. Мишкулин с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
Краљевине Југославије

БЕОГРАД

(Закон о конвенцији отштампан у „Службеним новинама“ за 1935 год.).

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова, Министра унутрашњих послова и Министра правде, решили су и решавају:

Овлашћује се Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, Министар унутрашњих послова и Министар правде да могу на основу члана 63 Устава Краљевине Југославије поднети Народном претставништву на решење:

Предлог закона о Допунском споразуму уз Конвенцију потписану у Београду 30 јануара 1935. године између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, којом се регулише питање држављанства и завичајности лица која су услед разграничења изгубила своје првобитно држављанство, закљученом и потписаном у Букурешту 13 марта 1935. године.

Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, Министар унутрашњих послова и Министар правде нека изврше овај Указ.

23 октобра 1935. године

Београд

Др. Р. СТАНКОВИЋ с. р.
Др. ПЕРОВИЋ с. р.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,

Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар унутрашњих послова,

Др. Корошец с. р.

Министар правде,

Др. Мишкулин с. р.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 25603/1

1 новембра 1935 год.
Београд.

Рег. ознака: Дн-31

Прилога: 2 (два)

ПРЕДМЕТ: Предлог закона о Споразуму о извозу опијума
закљученом и потписаном у Београду 17 децембра
1934 године између Краљевине Југославије и Репу-
блике Турске.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У прилогу под :1 част нам је доставити Вам оригинални Указ Краљевских Намесника од 23 октобра 1935 год. којим смо овлашћени у смислу чл. 63 Устава Краљевине Југославије да можемо поднети на решење Народном претставништву предлог закона о југословенско-турском споразуму о извозу опијума, закљученом и потписаном у Београду 17 децембра 1934 г. између Краљевине Југославије и Републике Турске.

У прилогу под :2 част нам је доставити Вам један примерак предлога закона о горе поменутом споразуму са образложењем, с молбом да исти изволите изнети на решење пред Народну скупштину.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење нашег особитог поштовања.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар трговине и индустрије,
Др. Врбанић с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
Краљевине Југославије

БЕОГРАД

(Закон о конвенцији отштампан у „Службеним новинама” за 1935 год.).

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

ПЕТРА II

по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова и Министра трговине и индустрије, а по саслушању Министарског савета, решили су и решавају:

Овлашћује се Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и Министар трговине и индустрије да могу на основу чл. 63 Устава Краљевине Југославије поднети Народном претставништву на решење:

Предлог закона о југословенско-турском споразуму о извозу опијума, закљученом и потписаном у Београду 17 децембра 1934 г. између Краљевине Југославије и Републике Турске.

Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова и Министар трговине и индустрије нека изврше овај Указ.

23 октобра 1935 године
у Београду.

Др. Р. СТАНКОВИЋ с. р.
Др. ПЕРОВИЋ с. р.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,

Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар трговине и индустрије,

Др. Врбанић с. р.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 25606/1

Рег. озн.: Рум-30

Прилога: 2 (два)

ПРЕДМЕТ: Предлог закона о Конвенцији о примени међународног правилника за пловидбену полицију и обављање полициске службе на делу Дунава који образује границу између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, обухваћеном између ушћа Нере и ушћа Тимока, закљученој и потписаној у Београду 10 фебруара 1933 године између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У прилогу под .1 част нам је доставити вам оригинални Указ Краљевских Намесника од 23 октобра 1935 године, којим смо овлашћени у смислу чл. 63 Устава Краљевине Југославије да можемо поднети на решење Народном претставништву предлог закона о Конвенцији о примени међународног правилника за пловидбену полицију и обављање полициске службе на делу Дунава који образује границу између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, обухваћеном између ушћа Нере и ушћа Тимока, закљученој и потписаној у Београду 10 фебруара 1933 године између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније:

У прилогу под .2 част нам је доставити Вам предлог закона о горе поменутој конвенцији са образложењем, с молбом да исти изволите изнети на решење пред Народну скупштину.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење нашег особитог поштовања.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. Стојадиновић с. р.

Министар унутрашњих послова,
Др. Корошец с. р.

Министар саобраћаја,
Др. Спахо с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
Краљевине Југославије

БЕОГРАД

(Закон о конвенцији отштампан у „Службеним новинама“ за 1935 год.).

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II

по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова, Министра унутрашњих послова и Министра саобраћаја, а по саслушању Министарског савета, решили су и решавају:

Овлашћује се Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, Министар унутрашњих послова и Министар саобраћаја да могу на основу чл. 63 Устава Краљевине Југославије поднети Народном претставништву на решење:

Предлог закона о Конвенцији о примени међународног правилника за пловидбену полицију и обављање полицијске службе у делу Дунава који образује границу између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније, обухваћеном између ушћа Нере и ушћа Тимока, закљученој и потписаној у Београду 10 фебруара 1933 г. између Краљевине Југославије и Краљевине Румуније.

Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, Министар унутрашњих послова и Министар саобраћаја нека изврше овај Указ.

23 октобра 1935 године
у Београду.

Др. СТАНКОВИЋ с. р.
Др. ПЕРОВИЋ с. р.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. М. Стојадиновић с. р.

Министар унутрашњих послова,
Др. Корошец с. р.

Министар саобраћаја,
Др. Спахо с. р.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 25602/1

1 новембра 1935 год.
Београд.

Рег. озн.: Т-34

Прилога: 2 (два)

ПРЕДМЕТ: Предлог закона о Конвенцији о настањивању,
закљученој и потписаној у Анкари, 6 септембра 1934
године, између Краљевине Југославије и Републике
Турске.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У прилогу под .1 част нам је доставити Вам оригинални Указ Краљевских Намесника од 23 октобра 1935 године, којим смо овлашћени у смислу члана 63 Устава Краљевине Југославије да можемо поднети на решење Народном претставништву предлог закона о Конвенцији о настањивању, закљученој и потписаној у Анкари 6 септембра 1934 године, између Краљевине Југославије и Републике Турске.

У прилогу под .2 част нам је доставити Вам један примерак предлога закона о горе поменутој Конвенцији са образложењем, с молбом да исти изволите изнети на решење пред Народну скупштину.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење нашег особитог поштовања.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. М. Стојадиновић с. р.

Министар унутрашњих послова,
Др. Корошец с. р.

Министар трговине и индустрије,
Др. Врбанић с. р.

Министар финансија,
Д. Летица с. р.

Министар правде,
Др. Мишкулин с. р.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
Краљевине Југославије

Београд

(Закон о конвенцији отштампан у „Службеним новинама” за 1935 год.).

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова, Министра унутрашњих послова, Министра трговине и индустрије, Министра правде и Министра финансија, а по саслушању Министарског савета решили су и решавају:

Овлашћује се Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, Министар унутрашњих послова, Министар трговине и индустрије, Министар финансија и Министар правде да могу на основу члана 63 Устава Краљевине Југославије поднети Народном претставништву на решење:

Предлог закона о Конвенцији о настањивању, закљученој и потписаној у Анкари, 6 септембра 1934 године, између Краљевине Југославије и Републике Турске.

Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, Министар унутрашњих послова, Министар трговине и индустрије, Министар правде и Министар финансија нека изврше овај Указ.

23 октобра 1935 године

у Београду.

Др. Р. СТАНКОВИЋ с. р.

Др. ПЕРОВИЋ с. р.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,

Др. М. М. Стојадиновић с. р.

Министар унутрашњих послова,

Др. Корошец с. р.

Министар трговине и индустрије,

Др. Врбанић с. р.

Министар финансија,

Д. Летица с. р.

Министар правде,

Др. Мишкулин с. р.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Потписаним претседницима клубова народних посланика част је замолити Вас, Господине Претседниче, да на скупштинској седници од 11 новембра о. г. предложите Народној скупштини ову резолуцију:

§ 19 алинеја II Закона о пословном реду у Народној скупштини мења се и гласи овако: „За сталне и нарочите одборе једновременно ће се изабрати једнак број заменика, који ће по реду замењивати отсутне чланове одбора и који имају иста права као и чланови, када ове замењују”.

Изволите, Господине Претседниче, примити уверење о нашем дубоком поштовању.

Београд, 9 новембра 1935 год.

Претседник клуба Југословенске
радикалне заједнице,

Драгиша Цветковић, с. р.

Претседник Клуба скупштинске већине,

Стев. А. Јанковић, с. р.

Претседник Југословенског независног
националног клуба,

Милан Божић, с. р.

Претседник Југословенског клуба
народних посланика,

Б. Јевтић, с. р.

Претседник Народног радног клуба,

Др. Ив. Ловренчић, с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Уроша Стајића, народног посланика, на Министра финансија о угрожавању интереса државног ерара услед неправилних поступака при решавању о таксеним кривицама учесника т. зв. Нашичке афере

I — Да ли је Г. Министру финансија познато:

1 — Да су главни учесници т. зв. Нашичке афере, специјално браћа Шлезингери, браћа Гутмани, Подравина д. д. и бивша Есконтна банка, због милијонских таксених утаја од финансијских власти првостепено, а делимично већ и другостепено, пресуђени да плате више од 100 милијона динара, интабулисаних већ на њиховим непокретним имањима у корист државног ерара.

2 — Да поменути таксени преступници и њихови утицајни интервенисти вештим маневрисањем успешно заводе поступајуће власти на разне неисправне поступке, како би се бесправно ослободили од законитих таксених казна. То они хоће да постигну једном апсурдном применом Закона о амнестији и аболуцији таксених, пореских и царинских кривица од 10 априла 1929 г., ма да су ти преступници све до 1932 г., упорно порицали постојање дотичних исправа из времена око 1923 г., чак и онда кад су због тога пред власт били позивани, па су ове исправе могле бити од власти откривене тек полицијским преметачинама и по томе су ови утајивачи своје таксене преступе, још годинама после реченог закона о амнестији из 1929 г., стално понављали и наново их чинили, а да би избегли плаћање чак и саме основне таксе.

II — Да ли су Г. Министру финансија, на пример, познати ови чудновати поступци дотичних власти:

1 — Да је упутством Министарства финансија бр. 30540 од 17 маја 1934 г., које је на основу чл. 43 Закона о таксама издато обавезно за све власти као аутентично тумачење Закона о амнестији, наређено пореским властима, да се тај Закон о амнестији може примењивати само онда, ако су дотични своје исправе због таксирања сами пријавили барем после доношења Закона о амнестији од 1929 године. Па ипак је Финансијска дирекција у Загребу по једном таквом ситнијем предмету поднела Министарству финансија на одобрење своје пробно решење од 9 априла 1935 год. бр. 82228 — о чему, што је чудновато, никакво одређено решење Министарства не постоји. Са овим је пробним решењем Дирекција очито циљала на то, да створи преседан за ослобођење криваца и у свим осталим сличним таксеним преступима, пошто је у том решењу покушала да ослободи дотичне кривце од таксене казне применом Закона о амнестији, ма да они дотичне исправе никада нису пријављивали властима, дакле нити после Закона о амнестији из 1929 године.

2 — Да је после тога иста Дирекција, исправно применивши поменуто упутство бр. 30540/34, између свих 14 пресуда због утајених купопродајних уговора до сада другостепено осудила кривце само у два незнатнија случаја тј. укупно за 343.836 динара, док је кроз време од годину дана оставила нерешенима, све до данас, осталих 12 крупнијих случајева, у којима се ради више него о 112 милијона динара.

3 — Да је иста Дирекција међутим, још пре поменутих двају својих решења, донела другостепену пресуду од 29 априла 1935 год. бр. 26179

против „Нашичке д. д.“, где се ради о таксној казни само од 1.050 динара — оставивши нерешенима све крупније предмете, који су нота бене старији за више од пола године дана. Да би се нашичким аферашима указала нарочита предусретљивост и уштедила им се чак и 1%-тна такса за њихове тужбе Управном суду у износу од преко 1 милијона динара — очито се је ишло за тим да се ова безначајна ствар новијег датума, као прва, нечувеном брзином догура на пресуђивање до загребачког Управног суда, поводом поднесене тужбе „Нашичке д. д.“. Акт, који је по томе стигао реченом суду 3 јуна 1935 год., решен је његовом пресудом већ 17 јуна 1935 год. под бр. 4679 — и то тако, да је поменуто легално упутство Министарства финансија бр. 30540/34 у тој пресуди, и ако тачно цитирано, протумачено тако, као да се је по томе упутству Закон о амнестији имао да примени, ако је исправа из времена до краја 1928 год. како било дошла пред власт после Закона о амнестији, дакле и без пријаве од стране окривљенога.... Овај, тобож постигнути општи преседан за ослобођење од таквих таксених казна одобрен је чак и пресудом Државног савета од 21 августа 1935 год. бр. 19264, и то са једним гласом већине, на име са 3 противу 2 гласа дотичног VI Одељења.

III. Да ли је Г. Министру финансија надаље познато:

1 — Да је Одељење пореза у Министарству финансија после свега овога издало загребачкој Финансијској дирекцији упутство од 5 септембра 1935 год. бр. 63807, по којем су пресуде Државног савета према чл. 42 Закона о Државном савету обавезне за управне власти само по дотичном конкретном случају, а не уопште, па доследно томе да се, штитећи законите државне интересе, сваки од ових таксених предмета, о којима је реч, индивидуално и засебно има решавати од стране Дирекције, све до Државног савета.

2 — Да се по сталној досадањој пракси у Министарству финансија сви предмети решавају увек доследно према једном већ заузетом правном гледишту Министарства, без обзира на појединачне преседане садржане у пресудама Државног савета, макар то било и у потпуно идентичним правним случајевима. О томе еклатантно сведоче на пример решења Министарства финансија, издата на штету сељака под бр. 37064 од 3 јула 1934 год., затим под бр. 87033 од 14 новембра 1934 год. и под бр. 88138 од 16 новембра 1934 год., која су у пуној супротности са ранијом пресудом Државног савета бр. 7707 од 29 марта 1934 год. у потпуно индентичном правном случају.

3 — Да је крај свега тога, поводом неке најновије интервенције од стране истих таксених деликвената из Нашичке афере, Министарство финансија недавно издало једно веома чудновато ново упутство загребачкој Финансијској дирекцији, са којим је овој дозвољено да се при доношењу даљих својих 12 другостепених пресуда, где се ради за више од 112 милијона динара,

може управљати по поменутом — на дуже времена иначе свакако неодрживом — преседану Управног суда односно Државног савета — и на тај начин да пренебрегне раније легално упутство Министарства бр. 30540/34, које је по закону обавезно не само за ту Дирекцију, него и за сваку другу власт те је и сада још на снази:

IV — Поводом ових, благо речено, веома чудноватих поступака поменутих власти, чија је тенденција очита и због чега се сваки поштени грађанин ове државе дубоко има да замисли — питам Г. Министра финансија:

1 — Ко ће, услед оваквих поступака, бити одговоран за огромну штету државе од много десетина милиона динара? Да ли ће то бити само они који су надлежни у Министарству финансија, или само они код загребачке Финансијске дирекције, или пак сви заједно? Наиме пошто се према изложеноме може очекивати: да ће Државни савет, барем на општој седници, коначно заузети ново гледиште, и најзад пресудити дотичне кривце на таксене казне; али тада нажалост само у предметима поменутих двају, донесених већ решења Финансијске дирекције, са којима су кривци осуђени тек за 343.836 динара — док би међутим исто такви кривци из те афере од Финансијске дирекције правномоћно били већ ослобођени од таксене казне, садањих 12 другостепених решења, где се ради о 112 милиона динара — а уз једну немогућну примену поменутог преседана, односно Закона о амнестији.

2 — Да се таква једна јавна саблазан, на очиглед свега што је поштено у нашој земљи, не би догодила и да не би наша државна администрација срамно подлегла овим препреденим маневрима тих финансијских магната, доказаних пљачкаша државне касе и систематских туђинских деморализатора наше државне управе из Нашичке афере — питам Г. Министра финансија

да ли је вољан хитно да предузме најоштрије и најефикасније мере да се ово зло за времена спречи? Да ли је вољан да упути Финансијску дирекцију у Загребу на даљи исправан и правилан рад, и на савесно чување државних фискалних интереса по овим милијонским, доказаним таксеним утајама? Нарочито, да ли је вољан одмах упутити исту Дирекцију: да се она — без обзира на све проблематичне преседане, а према сталној досадањој пракси у Министарству — доследно управља и даље према упутству Министарства бр. 30540/34, које је Министарство по чл. 43 Закона о таксама издало као легално тумачење Закона о амнестији у погледу таксених преступа и које је по истој законској одредби за све власти обавезно. Тим пре, што је тај закон о амнестији бившег Министра финансија г. др. Шврљуге у толикој мери крњ и неодређен баш у погледу таксених кривица, да је апсолутно било неопходно донети поменуто легално тумачење. А још кад се има на уму и то, да је тај закон напрецац донео управо онај Министар финансија, чија је тадања банка у овим — доцније тек откривеним — таксеним утајама, још из онога доба заплетена са више од 16 милиона динара.

На основу свега напред изложеног упућујем ову интерпелацију Господину Министру финансија и молим га да ми на сва напред изнета питања најхитније одговори.

Пошто за државни интерес постоји непосредна опасност од одуговлачења ове ствари код нижих финансијских власти, као и од изигравања законских прописа, тражим хитност и првенство ове интерпелације.

7 новембра 1935 год.
Београд

Др. Урош М. Стајић с. р.
народни посланик,

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милана Божића и другова, народних посланика, на Претседника Министарског савета о општој политичкој ситуацији у земљи

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Краљевска влада, у току свога рада, узела је као главну задаћу рушење тековина постигнутих актом 6 јануара. Заодевајући свој рад у старопартијске фразе, она је обновила политику, која је предшестојануарске режиме, гдекада и без њихове субјективне кривице, довела до катастрофе и у народу створила односе, који су могли да угрозе и саму егзистенцију државе, да није уследила, за онај моменат и за оне прилике оправдана и нужна интервенција другог уставног фактора.

Влада г. др. Стојадиновића изазвала је, кроз ово пар месеци, том својом политиком пореметај свих односа у народу и потпуни пад ауторитета сваке власти. Место у декларацији и свечаним изјавама обећаног смирења, наступило је стање опасне заоштрености.

Партијска влада Југословенске радикалне заједнице, напустивши темељ на којем једино може

да почива политика ове државе, својом је немарношћу, недостатком сваке иницијативе и неискреношћу пооштрила акутност политичких, економских и социјалних питања, која су на дневном реду.

Лажна демократија и племенска ускогрудост карактеристике су режима, који је сметнуо с ума, да је једини излаз из политичке и економске кризе, у којој се наш народ и наша држава налазе, спровођање чисте и искрене југословенске политике, коју је као основу читавог нашег народног и државног живота прогласио Краљ Уједињитељ.

Југословенска мисао вековима изграђивана, а беспримерним жртвама остварена, била је, јесте и остаје мисао водиља нашег народа.

Ову мисао и њезину историјску стваралачку снагу не могу ни наше заблуде ни рђава примена да ослабе, ни да народ скрену са пута утврђена историјом.

Краљевска влада о ниједном питању — ни принципијелном као ни важнијем питању дневне политике — није заузела свој одређен став.

Прилике у држави траже на супрот одређени став, који ће дати земљи сталну подлогу, а народу сигуран путоказ у овим тешким данима.

Ако икада намеће се данас дужност Краљевској влади, да, пред Народну скупштину изнесе своје погледе на општу политичку ситуацију у земљи и свој став према разним актуелним политичким, економским и социјалним питањима, која интересују нашу јавност и цели наш народ.

Слободни смо с тога управити на г. Претседника Министарског савета следећу интерпелацију:

Мисли ли, на једној од првих седница Народне скупштине, господин Претседник Министарског савета отворити расправу по питању опште политичке ситуације у земљи и изложити нам свој програматски став на исту?

Молимо, да се ова интерпелација чим пре стави на дневни ред.

Београд, 19 октобра 1935 год.

Народни посланици:

Милан Божић с. р., Инж. Манфред Паштровић с. р., Иван Прекоршек с. р., Лукачић Аугуст с. р., Рајко Турк с. р., Анте Ковач с. р., Анте Ф. Мастровић с. р., Калембер Бранко с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Николе Соколовића и другова, народних посланика на Претседника Министарског савета о Уредби о заштити земљорадника

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Поред чувања начела Устава од 1931 године, принципа државног и народног јединства, и чувања Аманета кога је оставио Витешки Краљ Александар I Ујединитељ, Влада г. др. Стојадновића ставила је у економско-финансиском делу своје декларације од 4 јула 1935 на прво место нарочито старање о земљораднику.

27 августа 1935 објављено је у штампи званично саопштење, да је Министарски савет донео одлуку, да приступи изради Уредбе са законском снагом, којом ће се дефинитивно решити питање земљорадничких дугова путем индивидуалне заштите, да ће се престати са неплаћањем и отпочети одговарати дужничким обавезама.

После ових двеју званичних владиних изјава, сва јавност је живела у уверењу, да је Влада одлучила да заиста коначно реши ово питање. Дужници су очекивали да ће коначно знати колико су дужни, веровници су очекивали да ће коначно знати колико ће их и када бити плаћено, а сва је јавност очекивала, да ће као резултат стабилизације ових односа, настати оживљење привреде, јача измена добара и циркулација платежних средстава.

Јавност је ово очекивала тим више што је по законодавствима и искуствима и нашим и страним ово питање тако свестрано обрађено, да је на основу свих тих искустава влада имала могућности да коначно скине с дневног реда ово заиста најкрупније и најважније питање нашег привредног живота, о коме овиси даља судбина нашег земљорадника, а са тим у вези и судбина малих трговаца и занатлија.

1 октобра 1935 објављено је и треће званично саопштење, да је влада донела толико очекивану Уредбу. Из дана у дан у највећој нервози се је очекивао текст те обећане Уредбе у толико више, што је даном 1 октобра настало ванзаконско

стање у овом питању. И тек 8 октобра објављен је у Службеним новинама са закашњењем од пуних осам дана Уредба која је тешко разочарала и дужнике и повериоце и целокупну јавност.

Није место да се овде упуштамо у критику те владине Удербе, већ да сада констатујемо само ово:

Уместо обећаног дефинитивног решења питања земљорадничких дугова, Уредбом се продужује моратори за годину, а остала је и даље она неизвесност и несталност, која кочи целокупни привредни живот нашег села.

Уместо обећане заштите дужници земљорадници су добили један компликован поступак, кога ће мало ко од њих бити кадар разумети и провести. А тај је поступак далеко од заштите, јер се та заштита састоји по овој Уредби само у евентуалном продужењу рока исплате и смањењу каматне стопе и јер је та заштита линеарна за поједине категорије дужника, а не узима у обзир стање појединог дужника.

Уместо да се већина дугова сведе на реалну и правичну меру, задржана је и даље огромна несразмера између онога што је дужник земљорадник примио и онога што има да врати.

Уместо простих и јасних одредаба јер се ради о заштити земљорадника и дужник и поверилац морају проћи кроз толико заплетених одредаба и прописа, да ће се односи само још више компликовати а цело питање довести у још теже стање него је било до сада.

Уместо стабилизације кредитних односа на селу, сељак је и даље остао без кредита, новац је и даље остао искључен из нормалне циркулације, а као последица тога продужено је на нашем селу стање неповерења и економске кризе у њезиним најтежим формама и последицама.

Сама Уредба је неизвршива, јер је њезина примена везана за неколико правилника, за које није одређено ни када ни како ће бити донесени.

Како Краљевска влада ни на овом питању није остала верна и доследна својој свечаној декларацији исто онако као ни њезином политичком делу, и како у јавности није створено уверење да је овом Уредбом коначно решено питање земљорадничких дугова, а с тим у вези и питање ситних трговаца и занатлија молимо да нам Претседник Краљевске владе на првој седници Народне скупштине одговори:

Зашто Краљевска влада није извршила одлуку Министарског савета од 26 августа 1935 и донела

Уредбу са законском снагом, којом се дефинитивно решава питање земљорадничких дугова, и када то Влада кани учинити?

У Београду, 18 октобра 1935 год.

Народни посланици:

Никола Соколовић с. р., Калембер Бранко с. р., Милан А. Божић с. р., Војислав Гаћиновић с. р., Анте Ф. Мastroвић с. р., Душан Иванчевић с. р.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na gospoda ministra financ v zadevi znižanja davka na nove hiše

GOSPOD MINISTER,

Lastnikom novih hiš, ki so se gradile, je bilo z zakoni zagotovljeno da bode imeli stalno gotove davčne olajšave, ker se je hotelo s tem pospešiti gradnjo novih hiš, da se reši teško stanovanjsko vprašanje. Veliko število pripadnikov naših srednjih slojev, zlasti državnih in drugih uslužbencev, je žrtvovalo vse prihranke in velik del svojih mesečnih dohodkov, da so si zgradili lastne hišice. Računali so pri tem na davčne olajšave, ki jih je nudil zakon. Kruto jih je vsled tega zadela tozadevna izprememba zakona o neposrednih davkih, s katero je bila davčna stopnja zvišana na 6 ozirom 12%. S tem so bile poteptane že pridobljene pravice, kar je tudi gotovo vplivalo na neugodni razvoj novih zgrad. S tem povišanjem davka je bila ovržena vsa prejšnja kalkulacija ter so bili lastniki novih hiš težko prizadeti. Z

ozirom na novo znižanje prejemkov državnih uslužbencev je nujno potrebno, da se v čl. 37-II zakona o neposrednih davkih davčna stopnja zniža na 3%.

Z ozirom na navedeno prosim, da blagovolite odgovoriti, gospod minister, na sledeče:

1) Je li Vam poznana teška obremenitev lastnikov novih hiš?

2) Kaj nameravate ukreniti, da se davčna stopnja zniža na 3%, kakor je bila prvotno določena?

V Beogradu, 21 oktobra 1935

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fux s. r., Koman Albin s. r., Milan Mravlje s. r., dr. J. Režek s. r., dr. Hočevan s. r., dr. Ivan Jančić s. r., dr. Ante Novačan s. r., Plesković Rudolf s. r.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na gospoda ministra financ v zadevi izenačenja vseh upokojencev

GOSPOD MINISTER,

Že skozi leta in leta od prevrata sem prosijo upokojenci vseh vrst, da se njihove penzije izenačijo brez ozira kdaj in po katerem zakonu so posamezniki upokojeni. Tako izenačenje je bilo določeno že v čl. 239 načrta zakona o uradnikih v letu 1923. Vzlic temu do danas to izenačenje ni bilo izvršeno in tako imamo še posebno vrsto upokojencev tako imenovanih starih upokojencev, katerim so urejene pokojnine na poseben način. Na mero-dajnih mestih se je vedno priznavalo upravičenost zahtev staroupokojencev, vendar se jih je prepuščalo njihovi kruti usodi, da živijo danes v največjem pomanjkanju in v najveći bedi. Danes doživljamo dejstvo, da nastajajo v penzijah posameznih državnih upokojencev istega položaja in enakih službenih let ogromne razlike v penziji samo zato, ker so upokojeni po raznih zakonih. Znani so nam slučajji, da imajo bivši podreženi uradniki po raznih zakonih veče penzije od svojega šefa.

Te nenormalne razmere kriče po reviziji vseh pokojnin, in v interesu državnega ugleda je treba omogućiti vsem upokojencem, da živijo primerno, svojemu poklicu. Nujno je potrebno, da se reši vprašanje staroupokojencev, kar so storile že vse države v Evropi.

Z ozirom na navedeno prosim, da blagovolite, gospod minister, odgovoriti sledeče:

1) Je li Vam znano, da trpijo staroupokojenci vsled neurejenih pokojnin veliko pomanjkanje in da se v vsakem oziru prikrajšani v smislu gornjih navedb:

2) Kaj mislite ukreniti, da se staroupokojenci že končno izenačijo z ostalimi upokojenci države?

V Beogradu, 21 oktobra 1935

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fux s. r., dr. Hočevan s. r., Koman Albin s. r., dr. J. Režek s. r., dr. Hočevan s. r., dr. Ivan Jančić s. r., dr. Ante Novačan s. r., Plesković Rudolf s. r.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na gospoda ministra financ v zadeve šolnine

GOSPOD MINISTER,

Finančni zakon za leto 1934/35 Služ. novine br. 73/XVIII je uvedel šolnino po davčni zmožnosti. Osnova za plačevanje šolnine je seštevek neposrednih davkov roditeljev in učenca.

Te šolnine pomenijo hud udarec za našo šolsko mladino oziroma za njih stariše ter so skrajno krivične in nesocijalne. Brez ozira na načelo, da bodi šolska izobrazba brezplačna, zadenejo te šolnine ravno gospodarsko najslabše kroge ter je njihova osnova popolnoma krivična, ker jemlje za merilo gospodarskih zmožnosti neposredne davke, ki nikakor ne morejo biti dejanski izraz premoženjskega stanja posameznikov, ker ne upošteva zadolženosti, števila rodbinskih članov, davkov, ki jih plačujejo denarni zavodi sumarično za svoje vlagatelje in o katerih nimajo davčne uprave izkazov glede posameznikov in dalje vseh tistih primerov, ko dijaki ne dobivajo niti od doma niti od drugod nikakoršne podpore in se morajo popolnoma sami vzdržavati. Šolnino pa morajo plačevati po davkih starišev. Poleg tega je še regresivna, to se pravi čim več ima kdo premoženja, tem manj plačuje šolnine.

Šolnine so zadele ne le visokošolcem, ampak tudi srednješolcem neizmeren udarec, katerega neugodne posledice naraščajo in se širijo iz dneva v dan. Ogromna množina mladih, sposobnih in voljnih in željnih višje izobrazbe dostikrat najsposobnejših, mora opustiti šolsko izobrazbo, ker ne more plačati krivičnih šolnin ter se izgublja v poklice, ki nikakor ne ustrezajo njihovim zmožnostim in sposobnostim. Takozvana nadprodukcija inteligence naj bi opravičila obstoj šolnin! Praksa nam pa dokazuje, da je naval

mladine na šole ravno tolik, da je pač beda med to mladino vsaki dan večja. Kdor hoče ovirati dostop mladini v šole, temu gotovo ni do čim širše narodove kulture in izobrazbe ter dela proti interesom države.

Nova redukcija plač državnim uslužbencev je povzročila, da so ravno pri šolninah državni uslužbenci kruto prizadeti ter je njihova eksistenca nemo-goča, ako se jim ne preskrbi v tem oziru potrebne olajšave. Kam se naj obrnejo številni otroci uradniških rodbin? Pa tudi ostali sloji, zlasti kmetijski in obrtniški stan, so po današnji gospodarski krizi težko prizadeti, vsled česar je nujno potrebno, da se izvrši revizija tozadnevniških predpisov in omogoči plačevanje šolnin tudi najbednejšim slojem našega naroda.

Z ozirom na navedeno prosim, da blagovolite, gospod minister, odgovoriti sledeče:

1) So li Vam znane zgoraj omenjene razmere glede predpisanih šolnin, zlasti njihova popolnoma krivična in nesocijalna osnova?

2) Ako Vam je to znano, kaj nameravate ukreniti, da se predpisi o šolninah čimpreje spremenijo, prilagodijo današnjim težkim gospodarskim razmeram ter postavijo na popolnoma pravično in socialno osnovo?

V Beogradu, 21 oktobra 1935

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fux s. r., dr. Hočevar s. r., dr. Ivan Jančić s. r., dr. Anton Novačan s. r., Mravlje Milan s. r., dr. J. Režek s. r., dr. Klar s. r., Plesković Rudolf s. r., Koman Albin s. r., Ing. Zupančič s. r.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na gospoda ministra financ v zadevi izplačila preostalih aktiv bivše avstroogrške Poštne hranilnice na Dunaju

GOSPOD MINISTER,

V smislu Rimske konvencije od 6 aprila 1922 in dopolnilnega sporazuma z dne 23 februarja 1925 je izvršena razdelitev preostalih aktiv bivše avstroogrške Poštne hranilnice na Dunaju med države naslednice sorazmerno po svoti nekdanjih vlagateljev. Da bi se dobili potrebni podatki o svoti teh zahtev, so bili pozvani vsi interesenti v naši državi, da prijavijo svoje zahteve napram bivši avstrijski Poštni hranilnici. Kot zadnji rok za prijavo je bil določen 10 september 1929.

Avstrijska Poštna hranilnica na Dunaju izročila je naši državi v pokritje blok, katerega aktivne obstojijo iz gotovine in iz raznih obveznic vojnih in predvojnih dolgov, katere naj bi naša država nostificirala. Naši državljani so naproti temu prijavili po hranilnih knjižicah in čekovnih računah ca. 40 milijonov starih av. kron. Z ozirom na vse to je jasno, da mora vse breme te likvidacije nositi naša država.

Vlagatelji Poštne hranilnice na Dunaju so bili po veliki večini mali siromašni ljudje, ki žive danes

v naši državi kot staro upokojenci z mesečnimi pokojninami, ki jim nikakor ne zadoščajo za njihovo preživljanje. Zato je popolnoma umljivo, da se že od prevrata sem borijo za izplačilo njihovih prihrankov in moralna dolžnost naše države bi bila, da se to vprašanje čimpreje uredi.

Z ozirom na navedeno prosim, da blagovolite, gospod minister, odgovoriti sledeče:

1) Je li Vam znano, da je to vprašanje do danes še nerešeno in da je Poštna hranilnica v Beogradu stavila že konkreten predlog za likvidacijo tega vprašanja?

2) Če Vam je to znano, kaj nameravate ukreniti, da se to vprašanje čimpreje ugodno reši?

V Beogradu, 21 oktobra 1935

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fux s. r., dr. Hočevar s. r., dr. Ivan Jančić s. r., dr. Anton Novačan s. r., Mravlje Milan s. r., dr. J. Režek s. r., dr. Klar s. r., Plesković Rudolf s. r., Koman Albin s. r., Ing. Zupančič s. r.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na gospoda ministra financ v zadevi znižanja prejemkov državnih in samoupravnih uslužbencev

GOSPOD MINISTER,

Uredba o znižanju prejemkov državnih in samoupravnih uslužbencev, objavljena v Služb. nov. z dne 19. septembra 1935, je segla tako globoko v življenjske interese državnih, banovinskih in občinskih nameščenecv in upokojencev, da ogroža tudi najskromnejšo egzistenco. Z ozirom na obseg izvajanja uredbe ni zadela le nameščenecv in njihovih družin, marveč ogroža vse narodno gospodarstvo in kulturne dobrine.

Prejemki javnih nameščenecv in upokojencev so bili vsled opetovanih redukcij zadnjih let že doslej tako nizki, da pri uslužbencih in upokojencih, zlasti nižjih položajev, niso več dosegli egzistenčnega minimuma. Življenjski standard se ni znižal. Stanovanja se niso pocenila, nasprotno so se od leta 1931 zvišala za najmanj 20%. Cene življenjskim potrebščinam se zvišujejo. Glede normiranja cen življenjskim potrebščinam in stanovanjem se niso izdale nikake odredbe.

Uredba izvaja pri zniževanju prejemkov obraten princip progresivnosti od višjih proti nižjim in zadeva najtežje predvsem ekonomsko šibkejšo uslužbenecv.

Ker jemlje uredba rodbinske doklade za ženo in zmanjšuje doklade za otroke, zadeva posebno težko poročene nameščenecv, zlasti one s številno družino in v nižjih položajih. Poročen uslužbenec III/I brez otrok v I. draginjskem razredu izgubi Din. 340.— t. j. 5.8% z enim, dvema, tremi otroci pa Din. 370.—, Din. 400.—, Din. 430.— t. j. 6%, 6.6%, 6.9%.

Poročen uslužbenec X skupine v istem draginjskem razredu brez otrok izgubi od Din. 1.590.— Din. 235.— t. j. 15%. Z enim, dvema, tremi otroci pa Din. 265.—, Din. 295.—, Din. 325.— t. j. da se dvigne odtegljaj na 18% do 19%.

Nameščenski družini, kjer sta mož in žena državna ali samoupravna nameščenca ali upokojenca ali pa je eden aktivni uslužbenec in drugi upokojenec, jemlje vso rodbinsko doklado in ženi vso osebno doklado. Ravnotako izgubi vso rodbinsko doklado uslužbenec, čigar žena je privatna nameščenka ali upokojenka, žena pa izgubi vso osebno doklado, če je mož privatni nameščenec ali upokojenec. V takih primerih izgubi uslužbenec do 74%, družina pa do 40% vseh prejemkov.

Uredba pospešuje zato padec rojstev in s tem številčno propadanje naroda. Ona ubija družino, ki je osnovna celica družbe in temelj države. Uredba razkrajja legalno bračno zvezo in odpira na stežaj vrata demoralizaciji ter zavaja v korupcijo.

Javni nameščenecv so že danes prezadolženi. Pravična in socialna bi bila le uredba o moratoriju za dolgove javnih nameščenecv. Vsaka odredba, ki zmanjšuje že okrnjene prejemke, pomeni popolno finančno propast nameščenskega stanu. Zaradi stanovanjske stiske in pretirano visokih stanovanjskih najemnin si je mnogo nameščenecv na inicijativo države in občin s pomočjo posojil postavilo lastne hiše. Ves račun so gradili na svoje prejemke, od katerih vračajo posojilo v obrokih. Sedaj, jim grozi izguba še one skromne posesti, do katere so prišli z dolgotletnim štedenjem in pritrgovanjem.

Ukrep ustvariti z redukcijo prejemkov javnih nameščenecv in upokojencev uravnovešanje državnega proračuna ne bo dosegel svojega namena. Uspeh bo le hipen. Pa tudi z redukcijo prejemkov samoupravnim uslužbencem, ki napram materialnim izdatkom banovin in občin niso nenormalni, ne bi bilo mogoče izpremeniti gospodarskih razmer in zboljšati eventualno potrebno proračunsko stanje banovin in občin. S popolnim osiromašenjem konzumenta bo trpel tudi producent. Z zmanjšanjem denarnega obtoka bodo padli zaslužki vseh slojev in padli bodo tudi dohodki države. V državnem proračunu bodo nastali v najbližji bodočnosti še večji primanjkljaji, ki bodo zopet zahtevali novih dalekosežnih odredb. Te uredbe zato ne pomenijo obnovo gospodarskih sil najširših plasti naroda, marveč popolno osiromašenje vseh stanov.

Navedeno jasno kaže, da je uredba najusodnejše zadela baš nižjega uslužbenca in družine. Ona ogroža zdravje naših otrok ter gmotno in moralno osnovo braka in družine. Nepopravljivo škodo bosta zaradi nje utrpela narodno gospodarstvo in kultura, za katero je doprinal največ ravno nameščenski stan.

Z ozirom na navedeno prosimo, da blagovolite, gospod minister, odgovoriti, sledeče:

1) Je li Vam znano vse zgoraj navedeno, zlasti so li Vam znane vse kvarne posledice, ki jih je povzročila zgoraj omenjena uredba o znižanju plač državnih in samoupravnih nameščenecv?

2) Ako Vam je to znano, kaj namerava ukreniti Kraljeva vlada, da se odpravijo vse zle posledice zgoraj omenjene uredbe in da se izboljša položaj državnih in samoupravnih nameščenecv?

V Beogradu, 21. oktobra 1935

Narodni poslanci:

Dr. Fux s. r., dr. Hočevan s. r., Pleskovič Rudolf s. r., Koman Albin s. r., dr. Anton Novčan s. r., dr. J. Režek s. r., dr. Ivan Jančić s. r., dr. Klar s. r., Milan Mravlje s. r., Ing. Zupančič s. r.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na gospoda ministra saobračaja v zadevi stalnih vozni olajšav za državne upokojence na državni železnici

GOSPOD MINISTER,

Aktivni državni uslužbenci imajo stalne vozne olajšave na državnih železnica in parobrodih s popustom 50%, medtem ko upokojenci dobivajo samo trikrat na leto take olajšave.

Državni upokojenci prosijo že skozi leta, da se jim dovolijo iste vozne olajšave kakor aktivnim državnim uslužbencem ter so opravičenost teh prošenj priznali vsi gospodje ministri, kajti sedanje stanje niti v moralnem, niti v socialnem oziru ni opravi-

чено. Upokojenec je po 35-letnem službovanju izrabil vse svoje življenske moči v delu za državo in ko stopa v težko zasluženi pokoj, se mu odvzamejo pravice oziroma olajšave, ki jih je užival skozi svojo službeno dobo. Lahko trdimo, da ne bi državna železnica pri tem utrpela niti najmanjše škode, pač pa bi bilo to v njeno korist ter bi upokojenci z ozirom na dovoljene jim olajšave lahko v večjem številu potovali. V vseh evropskih državah se ne dela nikakoli razlika med aktivnim i upokojenim državnim uslužbencem ter imajo povsod upokojenci iste ugodnosti kakor so jih uživali kot aktivni. Vsekakor bi bilo upravičeno, da tudi naša država priznava upokojencem iste olajšave pri vožnji na državni železnici, kakor jih imajo aktivni uslužbenci.

Z ozirom na navedeno prosimo, da blagovolite, gospod minister, odgovoriti sledeče:

1) Je li Vam znano, da se državni upokojenci že skozi vrsto let borijo za upravičene olajšave na državnih železnicah v isti izmeri kakor jih imajo aktivni?

2) Kaj mislite ukreniti, da se njihovi upravičeni želji ugoti?

V Beogradu, 21 oktobra 1935.

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fuks s. r., dr. Hočevar s. r., Koman Albin s. r., Milan Mravlje s. r., dr. Ante Novačan s. r., Plešković Rudolf s. r., dr. Ivan Jančić s. r., dr. J. Režek s. r.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Стјепана С. Новаковића, народног посланика, на Министра саобраћаја по предмету утврђења доњег строја загорске пруге Чаковец—Вараждин—Загреб и осигурању минималних надница радницима на градњи пруге Копривница—Вараждин

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

У мјесецу јуну 1935 године поднео сам писмени извештај о лошем стању Загорске железнице Чаковец—Вараждин—Загреб напосе трошности и слабости доњег строја. Поновио сам усмено и писмено молбу, да би се из ванредних кредита осигурао промет и животна сигурност на тој потпуно рентабилној прузи. До данас нити сам примио никакав одговор, нити је колико знам, ишта урађено на оправку. Истичем да су шине на тој прузи испод 25 кг. тежине по 1 м. скретнице старе посве трошне, шине и везице у великом броју пуцају, прегови слаби, камена туцаника мањка за 34.000 м³, многи су мостови и пропусти у дерутном стању, одводна пруга недовољна, јарци непрочишћени, због чега у кишној сезони долази до одрона насипа и усјека, последица чега су опасне удубине, услед којих пуцају возна пера и т. д. Зграде су редом у трошном стању.

Резиме: Пропадање пруге уз погубел по особни и теретни саобраћај, па је оправдана бојазан

да се неће моћи ни садања спора брзина уздржавати.

Истодобно тражио сам, Господине Министре, сходну интервенцију, да се осигура минимална надница радницима на изградњи пруге Копривница—Вараждин, јер уз садању надницу напуштају посао и домаћи радници, док страни не могу уопће да продужују рад. Предузимач добија по 8 динара по кубуку за земљорадње, док радник добија свега 3 динара по кубуку.

Питам Вас, Господине Министре, да ли сте вољни и шта ћете одредити да се изложени недостаци уклоне и завремено овећа штета спријечи.

Молим Вас, Господине Министре, да ми у смислу Пословника за Народну скупштину одговорите једнаким путем.

Београд.

21 октобра 1935 год.

Стјепан С. Новаковић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Василија Трбића, народног посланика, на Министра правде ради обуставе кривичног поступка против Владимира Стопића, шефа Персоналног отсека у Министарству правде

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

13 фебруара 1935 године поднео сам против Владимира Стопића, шефа Персоналног отсека у Министарству правде кривичну пријаву Окружном суду у Осијеку, за кривична дела почињена у службеној дужности, означена у §§ 391 и 395 к. з.

Министар правде својим решењем од 21 фебруара 1935 год. Бр. 19658 Т. 301, одобрио је, да за кривична дела из §§ 391 и 395 к. з. могу Владимира Стопића, шефа II отсека Министарства правде оптужити суду с разлога, јер радње изложене у реферату решења Министра правде од 21 II-1935 год. са означеним доказима садрже у себи елементе кривичних дела извршених у службеној

дужности за чије би извршење извршилац имао сносити законску одговорност.

Сазнао сам ових дана, кад сам се за тај предмет заинтересовао, да је државни тужилац у Осијеку на своју руку тај поступак обуставио, а мене о томе обавестио није, да ја прогон преузмем у своје руке.

Како је из напред изложеног видљиво, да само Министарство правде констатује, да дела Владимира Стопића садрже у себи елементе кривичних дела извршених у службеној дужности, за која би извршилац имао сносити законску одговорност, то молим, да ми на ову интерпелацију изволите хитно одговорити у Народној скупштини:

1 — Да ли Вам је познато, да је Владимир Стопић решењем Министра правде од 21-II-1935 год. Бр. 19568 оптужен за дела из §§ 391 и 395 к. з.

2 — Да ли Вам је познато, да је државни тужилац у Осијеку овај предмет насупрот наређења Министра правде ставио у архиву само да се не би саслушавали наведени сведоци у кривичној тужби;

3 — Шта мислите подузети, да се кривични поступак против Владимира Стопића по закону на-

стави, како би исти као извршилац имао сносити и пуну законску одговорност.

Изволите, Господине Министре, и овом приликом примити израз мога особитога поштовања.

23 октобра 1935 год.

Београд.

Василије Трбић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Ђорђа Марковића, народног посланика, на Министра унутрашњих послова ради повратка старе општинске управе у Х. Дубици и незаконитом раду председника општине Мартиновића

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

На основу члана 72 Пословника Народне скупштине молим Господина Министра унутрашњих послова, да ми изволи дати усмени одговор у Народној скупштини на следећу интерпелацију:

1) Као председник општине у Хрв. Дубици до избора народних посланика налазио се Мартиновић који је свима житељима те општине познат као човек који је ширио мржњу између Хрвата и Срба, а његов рад као председника општине био је незаконит.

Мартиновић је за време свога председниковања самовласно узео из општинске благајне суму од 2.000 динара без одобрења општинског и без одобрења среског начелства, а на име утеривања пореза за 1934 годину.

Узео је суму од преко 2500 динара на име путнога рачуна ради тобожњег надзирања одбранбеног насипа и ако није обављао те послове те је тим својим поступком починио превару у званичној дужности, себе материјално окористио, а општину оштетио.

Мартиновић је куповао сапун код трговца Адолфа Ријевина у Дубици, куповину плаћао из општинске касе а сапун носио својој кући.

Све је ово утврђено и цео истражни материјал треба да се налази код савске Банске управе у Загребу.

2 — Одборник исте општине који је сад повраћен Ђурица Шпољар налази се под кривичном истрагом код Окружног суда у Петрињи ради

проневеравања чега ради има да се предведе 7 новембра 1935.

3 — Општински одборник Ђуро Брадарић бавио се шверцом, утврђено је јер је у шверцу ухваћен и заплена ракија налази се у општини.

Ето, Господине Министре, понова је повраћена стара општинска управа са оваквим председником општине и оваковим одборницима, чијем се повратку згражава целокупно житељство којима је лакнуло при души када су видели да је та управа смењена, а дошла досадања са председником Илијом Мишљеновићем, која је увела рад и спокојство у народу.

Питам Господина Министра:

1 — Може ли бити на општинској управи и надаље као председник општине Мартиновић и ова два одборника Ђурица Шпољар и Ђуро Брадарић, чија су криминална дела утврђена.

2 — Да ли је вољан да одмах уклони ову недостојну управу, која је омрзнута у народу својим радом и политичком управом и да се поврати досадашња управа са њеним честитим и уваженим председником Илијом Мишљеновићем.

Напошетку молим Господина Министра да одговор по овој интерпелацији убрза.

Примите Господине Министре, израз мог особитога поштовања.

23 октобра 1935 год.

Београд.

Др. Ђорђе Марковић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Ђорђа Марковића, народног посланика, на Министра грађевина ради подизања бунара у Срезу костајничком

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

На основи § 72 Закона о пословном реду у Народној скупштини част ми је поднети следећу интерпелацију:

У Срезу костајничком, Савске бановине народ трпи врло велику оскудицу у води.

У општини Хрв. Дубица има већи број села, која су потпуно без воде тако, да народ мора ићи

по 6—8 километара док дође до мало воде, а у селима Доњи Хрстовац, Словинци и Тимарци општина Мајур и Стаза присиљени су да одлазе више километара до места воде и пију текућу речну воду реке Суње.

Да би се ово избегло и народу помогло који вапије за најнужнијом животном потребом воде, молим Господина Министра грађевина, да ми од-

говори, да ли је вољан да одреди једну новчану своту из кредита за јавне радове те, да се подигну бунари у наведеним општинама и селима и народу пружи та неодгодива помоћ.

Молим Господина Министра да одговор по овој интерпелацији убрза.

Примите, Господине Министре, израз мог особитог поштовања.

Београд, дана 24 октобра 1935 године.

Др. Ђорђе Марковић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Стјепана С. Новаковића, народног посланика, на Министра грађевина о предмету оправке државне цесте Чаковец—Вараждин—Сесвете (Загреб)

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

На 6 септембра 1935 поднео сам Вашем Господству писмени извештај о трошности и фактичној неупорабивости државног друма Чаковец—Вараждин—Сесвете те замолио хитно сврси сходну одлуку. Десетог октобра т. г. ургирао сам решење код г. шефа кабинета јер нисам могао да Вас лично извјестим. Акт није био до тада ни спроведен референту нити ишта урађено.

Господине Министре: На тој главној прометној жили у целој површини 8—12 мет. широке цесте низају једна до друге ударне јаме, — па је провоз аутом једва уз обично колну брзину могућ а и то уз погубљеност лома пера или иног којег дијела.

Стање није оправљено све до сада нити се

опажа све до пред Свети Иван Зелину и најмањи навоз камена. Странци наврнув аутом са државне границе на ову цесту враћају се јер не желе уништити кола а други салијећу и моле да се цеста оправи.

Питам Вас с тога, Господине Министре, овим путем у смислу Пословника за Народну скупштину да ли сте вољни и што каните одредити да се изнесене прометне тешкоће на овој цести уклоне и оправданим приговорима и жалбама доскочи.

Молим једнаки одговор.

21 октобра 1935 год.

Београд.

Стјепан С. Новаковић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Ђорђа Јевтића, народног посланика на Министра саобраћаја о бесплатном и повлашћеном превозу људске и сточне хране у пасивне крајеве

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Да је овогодишња суша уништила све усеве у великом делу наше државе уверен сам да је и Вама познато. Уверен сам, јер сте Ви као члан Краљ. владе, обезбедили већи кредит за оне крајеве где сте Ви политички пласирани.

Свестан сам тога да Ви као истакнут политичар имате права да радите за свој крај, јер Вам то није први пут да правите нагодбе када ступате у Владу, али се не могу помирити са тим да Ви као ресорни Министар фаворизирате своје крајеве.

Ви сте својим решењем дозволили превоз у пола цене на већим остојањима, али сте удесили тако да то могу користити у већини они крајеви где сте Ви политички заинтересовани.

Указујући на ово ја Вас молим да ми у Народној скупштини изволите одговорити:

1 — Шта Вас је руководило да крајеве испод 500 км. одстојања (у које спада цела Србија) искључите повлашћења на подвоз хране?

2 — Да ли сте вољни ту одлуку променити и дозволити бесплатан превоз за све крајеве?

3 — Ако то не можете учинити чиме правдате тај поступак.

За ову интерпелацију тражим хитност.

Београд, дана 24 октобра 1935 године.

Интерпелант
Ђорђе Јевтић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Ђорђа Јевтића, народног посланика, на Министра социјалне политике и народног здравља о исхрани становништва Среза качерског, који је настрадао од суше

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Срез качерски је један од најсиромашнијих срезова у нашој земљи. Становништво тога среза бави се у већини воћарством и сточарством.

Овогодишња суша уништила је све житарице тако да пшеница није дала 30%, а кукуруз ни 15% од редовног приноса, а сточна храна 25%.

Позни мразеви и слане упропастили су воће те га у овој години није нигде у срезу ни било.

Када се овоме дода и то, да је Срез качерски удаљен од свих центара, да није имао ту срећу да у његовој околини држава изводи јавне радове, те да би та сиротиња нашла запослења,

онда Вам може бити јасно у каквом се положају народ тога краја налази.

Све ово намеће бригу како ће овај народ презимити ову зиму и како ће се прехранити кад за продају нема ништа а упослење нигде не може наћи.

Ових дана је све нас обрадовала вест да је Краљевска влада одредила кредит од 18.000.000 динара за исхрану пасивних крајева, али ме плаши то што се одмах наводи да је од тога 10.000.000 за исхрану Босне и Херцеговине, јер се бојим да овде није каква политичка нагодба те ће Срез качерски остати да из овога кредита не добије ништа.

Зато Вас молим, Господине Министре, да ми у Народној скупштини изволите одговорити:

1 — Да ли Вам је познато у каквом се положају налази народ Среза качерског?

2 — Ако Вам је познато, да ли сте вољни притећи у помоћ гладном народу Среза качерског, када и на који начин?

За ову интерпелацију тражим хитност.

Интерпелант

Ђорђе Јевтић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Ђорђа Јевтића, народног посланика, на Министра пољопривреде о набавци потребних количина семена за јесењу сетву за земљораднике настрадале од суше у Срезовима качерском и таковском

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Овогодишња суша уништила је без мало све житарице у Срезовима качерском и таковском. Пшеница није дала ни 30%, а кукуруз још мање, тако да већина земљорадника неће моћи засејати своје њиве ове јесени.

Ако би се ово дозволило, онда нам ни идућа година неће моћи донети ништа.

Краљевско банска управа у Новом Саду понудила је семе из кредита Дунавске бановинске штедионице, али под условима који су неприхватљиви.

Зато сам слободан Господине Министре, замолити Вас да ми у Народној скупштини одговорите:

1 — Да ли Вам је познато да су земљорадници Среза качерског и таковског у таквом стању да своје њиве у овој години не могу засејати услед оскудице у семену.

2) Да ли сте вољни да им помогнете у набавци семена и на који начин?

За ову интерпелацију тражим хитност.

29 октобра 1935 год.

Београд.

Интерпелант

Ђорђе Јевтић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Ђорђа Јевтића, народног посланика, на Министра унутрашњих послова о незаконитости и изазивачком раду командира жандармеријске станице у Белановици

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Народу Среза качерског, ма да је исувише миран, судба је одредила да има зле господаре. Предања нам говоре о зулумима „рудничког бика“ под Турцима, а многи смо живи сведоци окупаторске власти. Но све је то ситно према насиљу које према томе мирном, гладном народу чини командир жандармеријске станице у Белановици.

Његови реферати довољни су за полицију да по њима изриче казне, а ти реферати су свакодневни. У селима, која су разбацаног типа, он реферише сваког у чијем дворишту види пса без корпе на устима, без обзира што је чувар куће или сточарски.

Он оптужује што се не држи десна страна пута и ако је тај пут свега два метра широк, и има само један колосек, оптужује човека што уз брдо не води волове већ гура кола да им олакшава терет.

Колико он овим својим радом штети народ, нека Вам је доказ да се по сваком реферату мора ићи у срез најмање три пута. Саслушање, саопштење пресуде, и одржавање казне, што чини око 150 к. м. одстојања.

Па сам слободан замолити Вас, Господине Министре, да ми у Народној скупштини изволите одговорити:

1 — Да ли су Вам позната насиља која чине жандармеријске станице у земљи а нарочито жандармеријска станица у Белановици?

2 — Бојите ли се да насиља ових државом овлашћених јаничара не изазову оправдани отпор код народа?

Да ли сте вољни овоме злу стати на пут и када?

29 октобра 1935 године

Београд

Интерпелант

Ђорђе Јевтић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Ђорђа Марковића, народног посланика, на Министра грађевина ради одвода Ђипан канала и подигнућа Суњско-Савског насипа, села Стрмена и Црквени Бок, општина Црквени Бок срез Костајница

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

На основу чл. 72 Пословника Народне скупштине молим Господина Министра грађевина да ми изволи дати усмени одговор у Народној скупштини на следећу интерпелацију:

Житељство села Стрмена те половина села Црквени Бок заузима рејон земљишта који је најнижи терен у реону општине Црквени Бок. Цео географски положај природа је тако створила да се сва кишница из целог реона општине Суња, Боговац, Стаза и Градуса сајева на земљишту које ужива половина житеља ове општине.

Кадгод падне мало кише у ма које доба године навали кишница те поплави и остане на земљишту у простору од 50 рали.

Житељство ове општине бори се са овом недаћом већ низ година и никада се није могло да реши великих штета од сталних поплава. Да се ово избегне потребно је да се изгради један насип у дужини од 1 1/2 километра.

Народ је ове општине својом властитом снагом направио 36 километара насипа и ископао око 6 километара одводног канала и то без ичије помоћи. Подигнуће Суњско-Савског насипа основно је и животно питање, па је потребно, да би се села Стрмен, Црквени Бок сачували од поплаве, да се направи један насип од Брзајског моста до Ивањског Бока у дужини од 12 километара.

Тај посао народ не може и не сме да га сам обави, јер је потребно, да се изграде још 5 чепова а то је посао већег замаха.

Цео предмет са елаборатом за решење овог важног питања око подигнућа Суњско-Савског насипа и одвода Ђипан-канала налази се код Хидротехничког одељења у Сиску и чека само на кредит, па да се пружи помоћ овом сиромашном заслужном народу чији су житељи били некада велики борци за данашњу велику југословенску идеју, а чији су прваци били по тамницама за време негдашњег чувеног и кобног велеиздајничког процеса.

Молим Господина Министра, да ме изволи извести, да ли је вољан да из кредита за јавне радове одреди извесну суму ради наведеног насипа и Ђипан Канала, општине Црквени Бок, те да се једном овај народ спасе од сталних поплава које им наносе сваке године неизмерну штету.

Молим Господина Министра, да одговор по овој интерпелацији убрза.

Примите, Господине Министре, израз мога особитог поштовања.

3. новембра 1935 год.

Београд.

Др. Ђорђе Марковић с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Драгише М. Стојадиновића и другова, народних посланика, на Министра финансија о забрани печења ракије изнад 20 гради по новој Уредби о необуштавању увоза сувог грожђа из Грчке

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Новом Вашом Уредбом која се односи на ракију и трошарину на њу, тешко сте погодили све наше виноградарске крајеве, у које долази и Крајина, чији сам претставник у Народној скупштини. Овом Уредбом оптеретили сте ракију од комина и шљива од 50°, односно 20 гради са трошарином коју плаћа чист алкохол. Ранија Уредба од 1933 године предвиђала је јачину дестилата са 59° закључно и она је водила рачуна о интересима наших произвођача. Садања Уредба у вези са уговорима о увозу сувог грожђа и смокава из Грчке иде на то да упропасти сељачки народ, коме је вино и ракија давала могућности да не падне у потпуну беду и очајање.

Стара Уредба водила је рачуна и о виноградарима од хибрида и о слабирим винима дајући могућност произвођачима да путем дестилације уклоне из потрошње она вина чија је прођа онемогућена законом. Поред овога ранија Уредба толеран-

ција ракије од 59° допуштала је да се ова ракија тражила и од иностранства.

Како је новом Уредбом све ово немилосрдно збрисано и народ без своје сагласности и обавештења стављен пред готову Уредбу којом се штете његови интереси и законски принципи опорезивања, слободан сам у смислу прописа § 72 Закона о пословном реду у Народној скупштини поднети Вам ову интерпелацију са молбом да ми на исту одговорите у Народној скупштини.

1 — Какви су државни интереси диктовали Уредбу да се стара Уредба о ракији из 1933 године мења и да се онемогући печење ракије изнад 20 гради јачине.

2 — Шта мислите предузети на свестране протесте привредника који траже укидање ове нове Уредбе и хоћете ли изаћи у сусрет оправданим захтевима и укинути нову Уредбу.

3 — Да ли сте што предузели и мислите ли предузети да се једаред обустави увоз сувог гро-

жђа из Грчке и да се увоз овог грожђа за прераду дестилата сасвим забрани, јер по Закону о вину не смеју се од страног сувог грожђа производити алкохолна пића.

Молим да се овој интерпелацији да првенство.

5 новембра 1935 год.

Београд.

Драгиша М. Стојадиновић с. р., народни посланик за Срез неготински; Страхиња Борисављевић с. р.,

за Срез Ново варошки; инж. Дим. Вујић с. р.; за Срез петровградски; Рад. Нановић с. р., за Срез дојрански; др. Српко Вукановић с. р., за Срез сен-
ћански; Ђорђе Јевтић с. р., за Срез качерски; Јер. Протић с. р., за град Београд; Драг. Ј. Ивановић за Срез јасенички; др. Јанко Баричевић с. р., за срез Прелог; Драгомир М. Миловановић с. р., за Срез бањски; Александар М. Лазаревић с. р., за Срез опленачки.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милана Божића и другова, народних посланика, на Претседника Министарског савета о неоправданом прогањању националног становништва

Господину

ПРЕТСЈЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Београд

На основу § 72 Закона о пословном реду у Народној скупштини, част ми је поднјети ову интерпелацију с молбом, да г. Министар унутрашњих дјела изволи дати свој одговор на исту у једној од наредних сједница Народне скупштине.

Последњих неколико месеци у целокупном нашем државном апарату извршене су извесне мере које мене и моје другове присиљавају да о њима поведемо ријеч пред Народном скупштином. Страховито много неправедних поступака према једном делу нашег чиновништва даје много разлога да поверујемо, да се ради о планској акцији са очитим политичким тенденцијама, да се ово чиновништво жигоше, јер је било оријентисано према концепцији интегралног југословенства. Нама је било јасно од тренутка када је дошла на управу наше земље влада г. др. Милана Стојадиновића да ће бити дезавуисана политика интегралног југословенства, благодарећи племенским и верским фронтовима, на које се она ослања. И поред овога сазнања, ми нисмо могли очекивати да ће овај режим са толико беспримерне безочности да извршује своје протужугословенске концепције код нашег чиновничког апарата, за који се цинички истиче, да ће бити деполитизиран. Сва та тобожња деполитизација у ствари је прогон и анатемисање југословенских патриота чиновника за рачун поузданика свих повампириених фронтова, племенских и регионалних. Режим Госп. др. Стојадиновића плански иде за извршењем смене југословенски оријентисаног чиновништва, онога, које је имало шире видике, које је схватило југословенство као најшири идеал нације, како би дало места њеним кортешима свих старих политичких партија, који су својим радом већ били и довели нашу земљу пред расуло до 1929 године.

Велику југословенску националну мисао покушава да руши и обори влада г. др. Стојадиновића. Највећа понижења доживело је ово широкогрудно и оптимистичко чиновништво, које је приправно и са заносом акцептирало све велике државничке идеје Великога Краља Мученика. Благодарећи овим ситним извршиоцима Краљевих југословенских замисли, идеја југословенска

већ је била ухватила дубок корен у народу. Народ се је саживљавао с њом, јер је она била једина праведна и спасоносна. Људи, којима не иде у рачун политика потпуног југословенства кад им је жалосним стицајем прилика дошла у руке власт решили су да понизе и жигошу ове честите службенике на делу моћног југословенског препорода. То је у духу нове антијугословенске политике и режима г. др. Стојадиновића. Ма колико год били невероватни прогони честитих националиста-чиновника, они су ипак само ружна последица ове нове политичке констелације, која је створена владом г. др. Стојадиновића. Ми знамо позитивно да се прогони националиста — на које су дефетисти ударили срамни жиг — врше плански, из Београда, са одговорних места, и они су тако највернији израз политике старих партијских фронтова. Прогони се врше са систематском упорношћу искључиво против југословенских националиста управо као што би их вршили најозлоглашенији противници нашег државног јединства непријатељи ван наших граница, када би им пала власт у шаке.

А ипак поред тога колики се милиони бацају, у овој тешкој привредној депресији, на премештаје овог националног чиновништва, место да се употребе за исхрану пасивних крајева. Ови прогони, унижавања, отпуштања и злостављања, превршили су сваку меру, и ако се не репарирају, могу да изазову страховит револ одлучних фаланга југословенских националиста у целој земљи.

На основу изнешеног приказа, питам Господина Претседника Министарског савета:

1) Шта је руководило Краљевску владу да у целокупном државном апарату изведе многе мере, које су имале за резултат прогон чиновништва, које је било декларисано у смислу југословенске унитаристичке политике;

2) Шта ће учинити Краљевска влада да репарира све тешке поступке у овом погледу, како би се стишало огорчење маса југословенских националиста, који осуђују оваква настојања, упорна против реализовања политике југословенског унитаризма.

Молим Вас, Господине Министре, да и овом приликом примите израз мог поштовања.

У Сарајеву, 2 новембра 1935 год.

Народни посланици:

Милан Божић с. р., Д. Иванчевић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милана Божића и другова, народних посланика, на Министра пољопривреде о дефинитивном решењу добровољачког питања

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Београд

На једно питање навраћам се на овом месту већ много пута, на питање, које је већ дуго актуелно, а које је у последње време постало управо критично. Реч је о обавезама наше државе према фалангама најзаслужнијих наших бораца за слободу, о обавезама државе и нације према добровољцима. Те обавезе нису свакидашње, оне су крваво стечене, јер је на заслугама ратника и добровољаца основано оно што нам је најсветије: наша слобода и јединство. Величина једне земље може се најбоље оценити по части и поштовању, које она гаји према својим синовима, прегаоцима, који су у судбоносним тренутцима излагали своје животе, као и животе своје породице, за отаџбину. Код нас, међутим, изгледа, да се на ове најбоље синове нације не гледа кроз призму признања и заслуга. Жалосно је рећи истину, да су најбољи синови наше нације истовремено и њена најнесрећнија пасторчад.

О величини добровољачког подвига за наше национално ослобођење не треба да говорим у тренутку, када хоћу да се осврнем на неправду њима учињену, коју као да нико неће да исправи. Шта су добровољци дали својом крвљу нашој земљи — зна цела наша нација. За те њихове велике заслуге, наређењем са Највишег Места одређена им је земља, па је тако и дошло до тога да се чека на решење добровољачког питања поделом погодног земљишта. Било је обећано од свих прошлих влада, да ће се ово питање у најкраћем времену скинути са дневног реда, што још ни до данас није учињено. Међутим, извесне ствари, које су у последње време учињене, дају да се оправдано тврди, да се намерно иде за ометањем правилног решења овог питања. Ради тих појава, док не би биле учињене кобне грешке, упућујем ову интерпелацију на надлежног Господина Министра.

Сметње, које се праве са циљем да се омете једино исправно решење овог питања изазивају

најдубљи револт добровољаца у једном тренутку, када треба да код нас високо стоји култ жртве за отаџбину. Наша општа ситуација таква је, да би било преко потребно, да се даде пуно признање, да се искупи најсветије обећање према синовима отаџбине на чије услуге може земља увек рачунати.

Обећање, које је Господин Министар пољопривреде 24 септембра ове године преко радија дао, не може да задовољи добровољце, јер се њима већ 16 година обећава, а ништа не испуњава. Они су срозани на ниво просјака, ма да постоје јасне законске одредбе, према којима им држава дугује да их надели земљом у знак државног и народног признања.

На основу изложеног питаћу Господина Министра пољопривреде:

1) Шта је учинила Краљевска влада за ратнике-добровољце, за оне који остадоше живи, а шта за удовице и сирочад оних, који гинуше у уверењу, да ће се неко побринути за њихове родитеље, за њихове удовице, за њихову децу?

2) Питаћу Господина Министра, зашто се — кад земљишта има довољно — не изврши подела читавог комплекса, и тиме подмире сви неподмирену добровольци, чије молбе стигну до дана када се земља почне делити, па не само то, него да се резервише земљиште за оне добровољце, који ће истом тражити земљу, а који то у главном нису учинили ради тога, што нису добили уверење. Нису криви добровољци што се њима уверења већ неколико пута издавају, проверавају и замењују, и нису они криви, што им државна власт још до данас није стигла да им свима изда уверења о њиховом добровољачком својству.

Сматрајући, Господине Министре, да је решењем добровљачког питања, питање части и обавезе државе и нације, молим Вас, да ми на предња питања одговорите.

У Сарајеву, 2 новембра 1935 год.

Народни посланици:

Милан Божић с. р., Д. Иванчевић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Душана Иванчевића и другова, народних посланика, на Претседника Министарског савета о недоношењу новог закона о штампи, о удружењима, о зборовима и договорима и о избору народних посланика

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

На тражење Министарског савета, коме сте Ви били претседник дало је Народно претставништво Министарском савету овлашћење у Закону о буџетским дванаестинама (§ 8 т. IX) да може донети „уредбе са законском снагом: о штампи, о удружењима, зборовима и договорима и о избору народних посланика за Народну скупштину, у са-

гласности са нарочитим одборима Народног претставништва, који ће се одбори образовати на начин предвиђен § 17 Закона о пословном реду у Сенату, односно у Народној скупштини”.

Образлажући у име Министарског савета ово тражење, Ви сте, Господине Претседниче, у Народној скупштини 21 јула о. г. изјавили да је о садашњем изборном закону „формирано мишљење

целог народа и оно је једнодушно против постојећег изборног закона" и да „о томе факту Краљевска влада мора да води рачуна у своме будућем раду", а са изборним законом да је „у најтежњој вези Закон о штампи и закон о зборовима, договорима и удружењима".

Народна скупштина је била и онда, као што је и данас, једнодушно сагласна са захтевом да се хитно мењају сва три ова закона, и била је расположена да те промене изврши у најкраћем року, противећи се само посве неоправданом захтеву да своја законодавна права преноси на Министарски савет, али је Министарски савет, и поред тога отпора, ипак за своје тражење добио већину у Народном претставништву, које је, жртвујући своја права, хтело тиме да Министарском савету пружи могућност да он донесе ове законе још брже него што је то у Народном претставништву могуће и по најхитнијем поступку. А нарочито је Народно претставништво желело да Министарском савету даде могућност за брзо доношење закона о штампи, јер у овој такозваној „новоуведеној, слободумној ери", како то посве озбиљно рекосте Ви, Господине Претседниче, овај Ваш ново уведени, „слободнији режим у погледу штампе" постао је неиздржив. („Реч је о штампи написаној малим словом, а не о Штампи са великим словом почетним", понављамо ми посве озбиљно оно што Ви рекосте у шали).

Од тога времена има већ три месеца, а јавно мишљење целог народа изражава своје највеће што до сада не само да није донесен ни један од тих тако хитних и преко потребних закона, него до сада још нису изабрани ни одбори за претрес ових уредаба са законском снагом, па шта више свима нама је непознато да ли је Министарски савет досад израдио и саме пројекте тих уредаба. И док цела наша јавност с живим интересом

очекује да Министарски савет што пре упути Народно претставништво пројекте ових трију нових закона, дотле органи Кр. владе сасвим озбиљно оптужују пред јавношћу југословенске националистe да они Кр. владу спречавају у извршењу овога задатка!

На основу свега овога молимо Вас, Господине Претседниче, да нам у Народној скупштини изволите одговорити:

1 — Да ли се Министарски савет, који је од Народног претставништва добио овлашћење за хитно доношење уредбе са законском снагом о штампи, удружењима, зборовима и договорима и о избору народних посланика, још слаже са речима свога Претседника да јавно мишљење целог народа очекује хитно доношење ових закона и да „о томе факту Краљевска влада мора да води рачуна", па ако Министарски савет још стоји на томе становишту и ако Кр. влада још води рачуна о једнодушном захтеву јавног мишљења, када ће Министарски савет задовољити ове оправдане захтеве јавног мишљења целог нашег народа и испунити своје свечано дано обећање?

2 — Да ли је Вама, Господине Претседниче, познато да је цело Народно претставништво једнодушно за промену ових трију закона, па кад ни с те стране нема никаквих запрека, зашто Министарски савет већ не излази пред Народну скупштину са пројектима поменутих трију уредаба са законском снагом?

3) Да ли је Министарски савет спремио пројекте ових трију уредаба и када ће их упутити пред одборе Народног претставништва?

У Београду, 18 октобра 1935.

Народни посланици:

Душан Иванчевић с. р., Милан Божић с. р.,
И. Ловренчић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милана Божића и другова, народних посланика, на Претседника Министарског савета о општој политичкој ситуацији у земљи

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Краљевска влада, у току свога рада, узела је као главну задаћу рушење тековина постигнутих актом 6 јануара. Заодјевајући свој рад у старопартијске фразе, она је обновила политику, која је предшестојануарске режиме, гдекада и без њихове субјективне кривице, довела до катастрофе и у народу створила односе, који су могли да угрозе и саму егзистенцију државе, да није успиједила, за онај моменат и за оне прилике, оправдана нужна интервенција другог уставног фактора.

Влада г. Др. Стојадиновића изазвала, је кроз ово пар мјесеци, том својом политиком поремећај свих односа у народу и потпуни пад ауторитета сваке власти. Мјесто у декларацији у свечаним изјавама обећаног смирења, наступило је стање опасне заоштрениости.

Партијска влада Југословенске радикалне заједнице, напустивши темељ на којем једино може да почива политика ове државе, својом је немарношћу, недостатком сваке иницијативе и не-

искреношћу пооштрила актуелност политичких, економских и социјалних питања, која су на дневном реду.

Лажна демократија и племенска ускогрудост карактеристике су режима, који је сметнуо с ума, да је једини излаз из политичке и економске кризе, у којој се наш народ и наша држава налазе, спровођање чисте и искрене југословенске политике, коју је као основу читавог нашег народног и државног живота прогласио Краљ Ујединитељ.

Југословенска мисао вјековима изграђивана, и безпримерним жртвама остварена, била је, јесте и остаје мисао водиља нашега народа.

Ову мисао и њезину историјску стваралачку снагу не могу ни наше заблуде ни рђава примјена да ослабе, ни да народ скрену са пута утврђеног историјом.

Краљевска влада ни о једном принципијелном питању, као ни о важнијим питањима дневне политике, није заузела свој одређени став.

Прилике у држави напруге траже одређени став, који ће дати земљи сталну подлогу, а народу сигуран путоказ у овим тешким данима.

Ако икада, намеће се данас дужност Краљевској влади, да пред Народну скупштину изнесе своје погледе на општу политичку ситуацију у земљи и свој став према разним актуелним политичким, економским и социјалним питањима, која интересују нашу јавност и цели наш народ.

Слободни смо с тога управити на г. Претседника Министарског савјета слиједећу интерпелацију:

Мисли ли, на једној од првих седница Народне скупштине, Господин Претседник Министарског савјета отворити расправу по питању опште политичке ситуације у земљи и изложити нам свој програмски став на исту?

Молимо, да се ова интерпелација чим представи на дневни ред.

У Сарајеву, 2 новембра 1935 год.

Народни посланици:

Милан А. Божић с. р., Д. Иванчевић с. р.,
И. Ловренчић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Инж. Манфреда Паштровића и другова народних посланика, на Министра трговине и индустрије и Министра саобраћаја о увозу грчких сувица (Коринта)

Шире се вијести по новинама, да је Краљевини Грчкој дозвољен увоз од 300 вагона сувога грожђа за сврхе дестилације. Уз ове вијести шапће се у јавности, да је тај увоз дозвољен на основу једне клаузуле к односном трговачком споразуму, која није објављена. Објављено је само то, да је увоз сувица ограничен на потрошак у кућанствима и да подлежи плаћању редовите царине. Ако је увоз у истину дозвољен, стим се је наше виноградарство у држави оштетило, а изашло у сусрет неколицини творничара жесте, у колико ће вино из сувице произведено бити подвргнуто дестилацији. Употреби ли се вино од сувице као вино, што такођер није искључено, с тим ће се само повећати винска криза, која нас већ неколико година дави. Када би такав поступак изискивали пријеки државни интереси нитко се жив не би тому противио, али се морамо противити када знамо, да то пријеки државни интереси нису захтјевали, јер не може бити задаћа државе, да она неколицини творничара жесте у држави омогућује јефтину добаву сировине, или да држава интересима неколицине извозника наших производа жртвује интересе стотине тисућа виноградарских обитеља.

Да ствар још црњом изађе, снижене су превозне тарифе на нашим жељезницама за то грчко

грожђе, што иде несумњиво у прилог творничарима жесте, а на штету виноградарара.

Слободни смо стога питати Господина Министра трговине и индустрије: Да ли је истина, да је Краљевини Грчкој до конца децембра т. г. дозвољен увоз од 300 вагона сухога грожђа по сниженом царинском ставу, и ако је то истина, тада молимо Господина Министра да нам каже, који су наши државни интереси били мјеродавни за такво погодновање увоза стране робе, која нам не треба; а Господина Министра саобраћаја: Који су то државни интереси диктирали, да је дозвољена снижена тарифа за превоз грчкога сухога грожђа по нашој држави нашим жељезницама док се за наше производе жито, вино, воће, примењују виши тарифни ставови.

За ову интерпелацију тражимо хитност и молимо за усмени одговор на једној од наредних сједница Народне скупштине.

6 новембра 1935 год.

Београд.

Народни посланици:

Инж. Манфред Паштровић с. р., Анте Ф.
Мастровић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Инж. Манфреда Паштровића и другова, народних посланика, на Министра финансија о трошарини на вински дестилат

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Чујемо да је у Министарству финансија издата Уредба овог садржаја:

„Решавам да се ракијом имају сматрати само они дестилати воћа, дропа, грожђа и т. д. који код производње не садржавају у себи више од 50% алкохола и који имају карактеристичне особине воћне ракије т. ј. мирис, буке и укус сировине од које су произведени.

Остали дестилати, који у производњи прелазе јакост од 50% или који су изгубили особитост воћне ракије, без обзира на јакост сматрају

се шпиритом и подлежу државној трошарини по тачки 9 чл. 72 Закона о државној трошарини.

Ракије преко 50—60% које се затекну у промету или су већ произведене када ово решење ступи на снагу, пописати ће се и, о њима водити евиденција до потрошње. Овим се ставља ван снаге решење Министра финансија од 10 јула 1933 бр. 59158/III. Одељење пореза нека уради што треба.”

Према горњем решењу плаћа ће се на шљивовицу и комовицу те грожђенку државна трошарина као на шпирит ако пређу градацију од

50%, а на вински дестилат плаћаће се државна трошарина као на шпирит без обзира које ће градације бити дакле и на вински дестилат испод 50% алкохола.

Испеком слабијих и дефектних вина у вински дестилат дизало се је сваког месеца преко 100 вагона слабога вина са тржишта и с тим тржиште ослобађало знатних количина вина, које би вршило притисак на и онако ниске цијене наших вина. Ако би дошло до провођења горњег ријешења, постати ће свака производња винскога дестилата немогућа, јер би се плаћањем државне и бановинске трошарине од 29 динара по 1% цијена ракије од 45% алкохола повисила за динара 1.305 на сваки хл, уз ту цијену, више цијене производње нитко тај дестилат не би куповао.

Виноградари и онако стењу под разним третима, па ако им се одузме могућност, да у слу-

чају нужде могу своје вино уновчити као дестилат њихово би се стање у велико погоршало. Радо верујемо, да то није у намери ни Кр. Владе ни Господина Министра финансија, па зато смо слободни питати Господина Министра финансија да нам каже да ли је вољан обуставити провођење Уредбе о којој се говори.

За ову интерпелацију тражимо хитност и молимо за усмени одговор на једној од наредних сједница Народне скупштине.

6 новембра 1935 год.

у Београду.

Народни посланици:

Инж. Манфред Паштровић с. р., Анте Ф.

Мастровић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Драгише Стојадиновића и другова, народних посланика, на Претседника Министарског савета о задржавању г. Добривоја Стошовића, Министра просвете и народног посланика на положају директора Аграрне банке

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У Краљевској влади, којој сте Ви претседник, седи на фотељи Министра просвете г. Добра Стошовић, директор Привилеговане аграрне банке и народни посланик. Као директор банке прима 30.000.— динара месечно; као Министар просвете прима 24.000.— динара и као посланик прима 6.000.— динара. Укупно г. Стошовић Министар просвете прима 60.000.— динара месечно.

Сходно прописима § 12 Закона о пословном реду у Народној скупштини народни посланик не може бити државни чиновник, нити члан управе државних банака. Привилегована аграрна банка цитирана је у Закону о пословном реду у Народној скупштини. Г. Добра Стошовић, Министар просвете био је обавезан да одмах чим је постао народни посланик поднесе оставку на свој положај у Привилегованој аграрној банци, али г. Стошовић није хтео то урадити, већ је од Управног одбора тражио отсуство и сада обавља посао Министра просвете.

У моменту када хиљадама свршених студената чекају гладни на постављење г. Добривоје Стошовић, Министар просвете, прима 2.000 динара дневно, спречава запослење најмање четрдесет младих људи, одузима хлеб онима којима је хлеб

потребнији него што то г. Стошовићу треба, који је сада богат човек.

Питамо Вас, Господине Претседниче, може ли овај случај да се разуме и сме ли се толерирати један члан Краљевске владе, који овако тумачи законске прописе, и на овај начин штети државну имовину.

У смислу § 72 Закона о пословном реду у Народној скупштини молимо Вас да нам у Народној скупштини одговорите:

1) Може ли г. Стошовић да једновременно врши три дужности: Министра просвете, директора банке и посланика?

2) Шта мислите да предумете према г. Стошовићу, да се закони поштују и примењују онако како они гласе, тј. да приморате г. Стошовића, Министра просвете да, или поднесе оставку на положај директора Аграрне банке, или да поднесе оставку на посланички мандат?

30 октобра 1935 год.

Београд

Народни посланици:

Драгиша Стојадиновић с. р., Дамјан Арнаутовић с. р., Драгомир М. Миловановић с. р., Миливоје Ђ. Исаковић с. р., Василије Трбић с. р., Јован В. Ненадовић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Драгише Стојадиновића и другова, народних посланика, на Претседника Министарског савета о постављању банкарског чиновника г. др. Јована Гашића за државног чиновника IV групе II степена

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У смислу прописа § 72 Закона о пословном реду у Народној скупштини молимо Вас да нам на првој наредној седници изволите одговорити:

1) Како је могуће да садањи Ваш шеф кабинета г. др. Јован Гашић буде указом постављен за чиновника IV групе II степена у звању шефа кабинета, када је ноторна ствар да је г. Гашић био млађи чиновник Дунавско-Јадранске банке у

којој сте Ви до скоро били председник Управног одбора?

2) Како је могуће да Ви из своје банке уведете у државну службу г. Гашића пре осам месеци, а данас после осам месеци указом уводите овог чиновника у IV групу државних чиновника,

за коју групу други чиновници морају да проведу 20 година у државној служби?

Тражимо хитност за ову интерпелацију.

Народни посланици:

Драгиша М. Стојадиновић с. р., Василије Трбић с. р., Дамјан Арнаутовић с. р., Драгомир Миловановић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Драгише Стојадиновића, народног посланика, на Министра правде о раду државног тужиоца г. Чеде Радосављевића, из Неготина — Крајина

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Државни тужилац при државном суду у Неготину-Крајина, г. Чеда Радосављевић учинио је извесна дела о којима сматрам за дужност да Вас овим путем известим.

Приликом последњих избора од 5 маја т. г. г. Радосављевић је био видан експонент бившег народног посланика др. Милана Стојковића. Његово ангажовање за успех др. Стојковића прелазило је границе докле се може ангажовати државни тужилац. Г. Радосављевић са својим оцем има менице у Земљорадничкој кредитној крајинској банци (око 170.000 динара). У овој је банци председник управног одбора др. Милан Стојковић. Познато ми је да је од банке тражено од стране дужника г. Радосављевића да се овај дуг отпише и говори се да је делом и отписан.

Због ових политичких и материјалних односа наступиле су извесне ствари које се не могу разумети у судским поступцима г. Радосављевића.

Ово се највише испољило у судској истрази поводом убиства мога присталице Љ. Сутијановића земљорадника из Прахова.

На дан 15 марта т. г. председник суда Општине праховачке Ђорђе Радуловић убио је из револвера пред народом у Прахову, Љубомира Сутијановића. Ђорђе Радуловић председник Праховске општине је пријатељ и ватрени присталица др. Стојковића. На дан 16 марта т. г. ја сам у Неготину одржавао велики збор и тога дана, за време збора Ђорђе Радуловић, са братом и свирачима из свога села, покушао је да омета мој збор, али није успео. Брат његов пуцао је тада из револвера улицама неготинским. Увече председник Радуловић убио је поменутог Сутијановића. Иследни судија надлежан за увиђај није послат да убиство иследи већ је одређена друга личност. Мада је било јасно да је убица председник Радуловић, државни тужилац није наређивао његово хапшење и сутра дан државни тужилац и убица присуствовали су среском збору присталица др. Милана Стојковића. Доцније, после збора, ухапшен је убица Радуловић, али је истрага поведена таквим путем да је Радуловић пуштен а као убица ухапшен мој човек Ђорђе Крецановић кога је Ђорђе Радуловић на месту убиства био скоро премлатио, да је пренет у болницу. На претресу који је одржан Ђорђу Крецановићу утврђено је, једногласном одлуком судског већа од пет су-

дија да Ђорђе Крецановић није убица, већ да је то човек чији се опис подудара са описом стварног убице Ђорђа Радуловића. Сведоци су под заклетвом потврдили да је убица Ђорђе Радуловић.

Државни тужилац на суђењу није ишао за тим да се утврди материјална истина и стварни убица, већ је својим понашањем очито показао да ту истину не жели. Тако:

I. Г. Чеда Радосављевић, без законског ослонаца протествовао је зашто у судском већу није његов партијски друг и пријатељ др. Стојковића, судија г. Јован Николић.

II. Г. Радосављевић чинио је недопуштене нападе на судски колегијум и својим говором куражио судије да прихвате његово гледиште да би се невин човек осудио.

III. Нападнут је да је одлазио у затвор и учио убицу Ђорђа Радуловића како да се брани.

IV. На место, да према једногласној одлуци судског већа води рачуна о материјалној истини и предузме кораке да се убица који је на претресу утврђен ухапси, подноси приговор противу пресуде и тражи да се невин човек осуди.

V. Уместо да као државни тужилац стоји на висини свога позива г. Чеда Радосављевић у заједници са судијом г. Јованом Николићем потписује и штампа проглас крајинским радикалима и сазива партијске конференције за оснивање ЈРЗ странке.

Достављајући Вам предње, ја Вас, Господине Министре, молим да ми одговорите следеће:

1) Да ли је овакав рад државног тужиоца у складу са овоземаљским законима?

2) Шта мислите предузети, да се утврди не- исправност рада г. Чеде Радосављевића као државног тужиоца?

3) Хоће те ли допустити да државни тужиоци и судије јавно, путем плаката сазивају партијске конференције и активно учествују у агитацијама, стварајући тиме уверење код народа да од правде и правдице нема ништа, и да је правда у сваком случају на страни оних који су у партији државног тужиоца и судије.

Тражим хитност за ову интерпелацију.

23 октобра 1935 године

Београд

Народни посланик,

Драгиша М. Стојадиновић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Ђорђа Марковића, народног посланика, на Министра пошта, телеграфа и телефона о признању права на пензију и права на положајни додатак бившим контрактуалним поштарима

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Приликом превођења за државне чиновнике по Чиновничком закону од 1923 г. признато је сваком појединцу у п. т. т. службу контрактуалном поштару сво раније службовање проведено у својству уговорног поштара. Признање такве контрактуалне службе темељило се је на прописима правилника о провођењу неерарних пошта у ерарске на територији п. т. т., дирекције Загреб и Нови Сад од 15 јуна 1923 г. са којим се је сагласила и Главна контрола на својој општој седници од 8 јула 1923 г. сходно чл. 91 тог правилника као и прописа члана 9 Уредбе о разврставању те та служба у целости призната у државну службу свима оним службеницима који су били уговорни поштари, па затим преведени на нов Закон о чиновницима.

Државни савет својом пресудом бр. 33.011 од 11-XI-1933 г. наглашује да је контрактуална служба изједначена са свима правима са службом п. т. т. чиновника државних пошта. Међутим Министарство пошта оспорава таквим службеницима право на пензију ако не испуњавају услов из § 113 Чиновничког закона.

Државни савет признаје таквим чиновницима право на пензију но без права на положајни додатак из § 124 Чиновничког закона.

Сви чиновници п. т. т. службе који су били контрактуални поштари, па преведени за државне чиновнике, обратили су се молбом Министарству пошта и молили да им се признају поред права на пензију и права на положајни додатак.

Молим Господина Министра да ме изволи извести да ли је вољан да тој оправданој молби тим заслужним дугогодишњим поштанским службеницима изађе у сусрет и какве је мере подузео да се ово њихово право законским путем утврди као и то, да ли је вољан да такву одредбу унесе у Финансијски закон за наступајућу буџетску годину.

Молим Господина Министра, да одговор по овој интерпелацији убрза.

Примите, Господине Министре, израз мог особитог поштовања.

Београд, 4 новембра 1935 год.

Народни посланик,
Др. Ђорђе Марковић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Уроша Стајића и другова, народних посланика, на Министра финансија о смањењу цена монополских артикала

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Познат је факат, који и статистика потврђује, да је највећи потрошач монополских артикала — соли, петролеја (гаса), дувана и жижица у нашој држави — сељак.

Со троши сељак у хлебу. Троши је у исхрани више него имућнији редови, јер уз хлеб и проју, коју једе више суву, главно му је „јело“ и зачин со, паприка и лукац. Троши је такође у великој количини за крмљење стоке, за сирење и др.

Петролеј (гас), готово апсолутно и искључиво троши село, пошто нема других сретстава за осветљење (електрична и плинска постројења) сем петролеја. Дуван и жижице исто тако сразмерно највише троши сељак, јер је најмногобројнији становник, а према томе и најмногобројнији потрошач земље.

Годишњи приход, који држава црпи од монопола износи од соли око 320 милиона, од петролеја око 150 милиона, од жижица око 120 милиона и од дувана око 1 милијарде и 500 милиона динара. Значи, само од ова четири артикала држава црпи из народа преко 2 милијарде дин.

Како је сељак најмногобројнији сталеж у држави, јер претставља 80% целокупног становништва, и како је код соли највећи, код петролеја искључиви, а код дувана и жижица бројно највећи потрошач у земљи, значи да држава највећи део својих монополских прихода црпи од сељака, који приходи у овом случају износе нај-

мање око једне милијарде и 300 милиона динара. Другим речима сељак плаћа држави сваке године, поред осталих пореза и дација још једну милијарду и 300 милиона динара порезе у виду монополских такса на артикле које он највише троши.

Овај огроман порез, док није наступила економска криза сељачке масе нису осећале и олако су га подносиле. Међутим, то се је стање последњих година знатно изменило. Разлика између цена земљорадничких производа и цена монополских артикала толика је да сељачке масе нису више у могућности да овај порез подносе. Колико је та разлика велика и за економски оронолог сељака неподношљива, најбоље се може видети из ово неколико примера. У доба повољних тржишних цена земљорадничким производима сељак је куповао: један кгр. соли за непун кгр. пшенице, или за један или за два комада јаја, а сада, када је цена земљорадничким производима пала испод минимума, за један килограм соли мора дати три до четири килограма пшенице или пет до шест комада јаја. Пређе литар гаса куповао је за два килограма пшенице или за 4—5 комада јаја, данас га купује за 8—10 килограма пшенице или за 15—20 комада јаја. Пређе је за 1 кгр. пшенице или за два јаја добијао 3—4 кутије жижица, сада не може ни једну. Пређе је за 1 кгр. пшенице или 2—3 комада јаја могао добити 15—20 цигарета „Драва“, сада може добити једва 4—5 цигарета.

Ма да су цене земљорадничким производима из године у годину нагло падале и куповна моћ сељака, као најмногобројнијег потрошача монополских артикала, прогресивно слабила, држава није хтела ни за пару смањити монополску таксу соли, гасу, жижицама и простом дувану, који народ пуши, и на тај начин довести у склад цене монополским артиклима са ценама земљорадничких производа.

Додуше прошла влада, у којој је садањи Претседник владе био Министар финансија, смањила је цене дувану. Али којој врсти? Оној, коју господа и богаташи пуше. Простом дувану, који народ пуши, није смањила. Његова је цена данас остала иста. Узалуд монополска управа лепи рекламе по београдским изложима са сликама шумадијског сељака: „Ја, бато, „Вардар“ пушим“, кад тај сељак нема да купи ни „Драве“, и дуванску прашину завија у папир од новина или кукурузну шашу. Та слика није реклама већ горка иронија за данашње сељаково бедно стање.

Штетност овакве монополске политике изlišно је доказивати. Сељак пошто нема пара принуђен је да своју кућевну потребу у соли, гасу и другом своди на најмању меру, или да се тих намирница потпуно лиши. Данас је пуно домова у селу који немају чиме да купе соли, да засоле хлебац, већ једу неслан хлебац. Немају соли да покрме стоку, која због тога оболева и пропада. Има безброј сеоских домова који никако не пале лампу, јер немају чиме да купе гаса. Вечерају и лежу уз главњу и луч, као у примитивно доба. Жижица је на селу постала луксуз, а цигарета дувана монопол само богатих.

Оваква монополска политика двојако је штетна, прво је штетна јер се народ лишава најосновнијих средстава за живот, која су битна за његово здравље (со), за његов економски културни живот; а друго је штетна за фискалне интересе државе; због високих монополских такса народ мање купује и троши монополске артикле; према томе и мање прихода притиче у државну касу. Опadaње монополских прихода због недоступности монополских артикала широким народним масама услед сувише високих монополских такса бележе и годишњи извештаји Монополске управе. Високе продајне цене дувана такође су један од главних узрока што је кријумчарење дувана у нашој земљи узело катастрофалне размере. По дискретном признању монополских функционера годишње се у земљи потроши кријумчареног дувана-шверца; око 2—3 милиона килограма. То претставља вредност од неких 300—400 милиона динара. Толики је губитак за државну касу сваке године. Довде изнете чињенице императивно налажу Министру финансија и Монополској управи да своју политику цена монополским артиклима што пре мењају. Могућности и оправдања за то има и сувише.

Со стаје Монополску управу 0,50 дин. килограм, а продаје га по 2,50 дин. Значи сваки килограм соли оптеретила је монополском таксом са 2 дин. или са 500%.

Петролеј (гас) — стаје Монополску управу 2 дин. литар, а продаје га на велико 6 дин., а на мало 7 дин. литар. Значи сваки литар петролеја оптеретила је са 4 дин. по литру или са 300%.

Жижице — је Монополска управа оптеретила са 1 паром по дрвцету. У једној кутији има 60—65 дрвцета. Фабрику стаје кутија жижица 14 пара. Продавцима даје 10 пара по кутији. Значи Монополска управа узима себи од сваке кутије 60—65 пара дин. или око 700%.

Жижице — луксузно паковане садрже у кутији 40 дрваца. Од ових жижица узима себи држава 40 пара од кутије, а фабрикант 60 пара, од којих 10 пара даје продавцу. Значи, и овде држава и фабрикант узимају преко 600%.

„Драва“ цигарете 20 ком. стају у продаји 4 дин., или 1 кгр. 200 дин. Међутим, 1 кгр. „Драве“ са прерадом и целокупном режијом не коштају Монополску управу више од 30 дин. Значи, Монополска управа је сваки килограм „Драве“ оптеретила монополском таксом од 170 дин., или са око 500%.

Познат нам је факат да су монополски приходи за државу најсигурнији приходи, без којих она не може правилно да буџетира, нити да одговара својим многобројним обавезама; али нам је исто тако познат и тај факат, да Монополска управа није капиталистичко друштво и да као таква не може и не сме злоупотребљавати свој изузетан, монополисани положај, да иде у бесконачност у експлоатисању народних потрошачких маса. Нарочито данас несме то да чини, кад зна да је куповна моћ народних маса толико пала, да су у апсолутној немогућности да плаћају милијардерске монополске таксе, специјално за артикле (со и гас) које сељак троши, који се данас од свих привредних редова у најтежем економском положају и у највећој новчаној оскудици налази.

На основу свега напред изнетог упућујемо ову интерпелацију на Господина Министра финансија с молбом да нам најхитније одговори на следећа питања:

1) Сматра ли да су со и петролеј (гас) неопходне животне намирнице за широке народне масе, посебнице за сељака који их највише потребује и највише троши у кућу и у газдинству?

2) Сматра ли да су сељачки и варошки радни сталези с обзиром на њихову ослабелу куповну моћ у стању и даље да плаћају неопходне монополске артикле по овако високој цени, по којој их данас Монополска управа продаје?

3) Сматра ли да су монополске таксе на со, петролеј, жижице и просте дуване, с обзиром на тежак економски положај потрошачких маса, претеране.

4) Хоће ли Господин Министар да смањи монополску таксу на со и петролеј (гас), за колико и кад?

5) Хоће ли Господин Министар да смањи монополску таксу простим дуванима „Драви“ и „Зети“ (цигаретама и крижанцу), које народ пуши. За колико и кад?

6) Хоће ли Господин Министар да смањи монополску таксу жижица. За колико и кад?

Пошто је питање, које је предмет ове интерпелације, врло важно и прешно, тражимо хитност и првенство ове интерпелације.

6 новембра 1935 год.

у Београду

Народни посланици:

Др. Урош М. Стајић с. р., Лука Аврамовић с. р.,
Обр. Савић с. р., Воја Лазич с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Јанка Баричевића и других, народних посланика на Министра унутрашњих послова о поступању полицијских власти са г. Добросавом Јевђевићем

Господину
МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЈЕЛА
Београд

Прије извјесног времена почеле су полицијске власти у Рогатици и Сарајеву да поклањају своју нарочиту пажњу једном познатом националисту, народном раднику, човјеку, којему се не могу оспорити заслуге, са којима се многи не могу китити.

Чим сам споменуо Рогатицу, Министар полиције ће одмах погодити да је ријеч о г. Добросаву Јевђевићу, публицисти и кандидату посланичком на листи г. Богољуба Јевтића.

Те полицијске власти у кратко вријеме осудиле су г. Добросаву Јевђевића у више наврата на ништа мање него 110 дана затвора, словима једну стотину и десет дана затвора, без одгоде по апелату и непретвориво у глобу.

Чим је прва пресуда постала правомоћна, није г. Добросав Јевђевић ријешењем позван — како се то обичава — на наступ казне, него је по ноћи праћен жандармериским ножевима, дигнут од куће и спроведен у затвор у Рогатицу.

Неки жандармериски наредник, који је мислио, да г. Д. Јевђевића не мора ноћу дизати из кревета кажњен је по својим вишим властима на три недеље затвора.

Друга пресуда, коју је Банска управа потврдила, образлаже свој јудикат тиме, да је г. Д. Јевђевић говорио, да би могао генерал г. Петар Живковић образовати нову владу.

Зар је у овој земљи злочин, кривично дело, ако неко предвиђа, да би могао генерал г. Петар Живковић образовати нову владу?

Зар је влада прђија госпде, која сада седе на владиним столицама!

Када је био парастос Благопокојном Краљу-Мученику, тражио је г. Д. Јевђевић да му се дозволи присуствовање парастосу, па било то под пратњом страже.

Забрањено му је!

А када се ради тога брзојавно жалио на Банску управу, стигло је наређење, да се над њим поопштри режим и да му се забрани кореспонденција.

Ја знам, да Министар полиције зна за све ово, знам, да горње није рађено без његовог плацета и зато само форме ради постављам ова питања:

1) Да ли је г. Министру полиције познат поступак, који су полицијске власти у Рогатици и Сарајеву повеле и провеле против г. Добросаву Јевђевића?

2) Ако о томе Министар полиције има знања, како он оправдава овако немогуће ствари: гоњење исправних југословенских националиста за вољу једне наметнуте партијске комбинације?

3) Како оправдава нарочито казну за то, што се каже, да би генерал г. Петар Живковић, активни Министар војске и морнарице, могао образовати нову владу?

Одговор на ову интерпелацију очекујем усмено у седници Народне скупштине.

Народни посланици:

Др. Јанко Баричевић с. р., инж. Никола Кабалин с. р., Даниловић Живко с. р., др. Српко Вукановић с. р., Драгиша Стојадиновић с. р., Ђорђе Јевтић с. р., Драгомир М. Миловановић с. р., Рад. Нановић с. р., Василије Трбић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Ивана Прекоршека и других, народних посланика на Претседника Министарског савета о смањењу припадљености државних и самоуправних службеника

Господину
ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
Београд

На седници Министарског савета одржаној 17 септембра о. г. донета је Уредба са законском снагом о смањењу личних припадљености државних и самоуправних службеника. Ова Уредба у својим тешким консеквенцијама ставила је у питање егзистенцију стотине хиљада јавних службеника и чланова њихових породица те је погодила баш оне слојеве народа од којих зависи читава наша јавна управа и редовно функционисање организације државе.

Не може се ова Уредба са законском снагом посматрати једино као Уредба о смањењу припадљености и то због тога, што је она отступила од линеарног смањења припадљености и увела обрнуту прогресију.

Место да одузме, ако то већ треба, од оних који примају више, она је одузела од сиротиње и од ожењених и удатих и оних са децом. И тако новом Уредбом нежењеним у I и II положајној групи није одузето ништа, па се проценат одузимања плате пење толико више, колико је чиновничка група нижа, ожењеним и удатим узима се више него онима који нису ступили у брак, и на крају онима са децом одузима се највише. И тако док се неким није одузело ништа, сиромашнијима се одузима много, а оним бедницима се одузима чак и до 73%.

Да ово илуструјемо још и неким примерима. Док г. г. Министри губе 500 динара, толико се одузима и званичницима, тако да удата званичница прима по овој Уредби 280 динара месечно плате, а удата службеница једва 245 динара, без обзира да ли муж штогод зарађује или је беспослен.

Ове мале суме су трагика за те људе и гласна оптужба против свих оних који су са оловком у руци знали да постигну ефекат за државну касу па без срца и немилосрдно прешли преко зла и социјалне неправде, зашто треба да одговарају.

Ми смо прва земља која својом финансијском политиком руши темеље породичног живота. Тамо где друге државе посвећују највећу бригу и подносе велике жртве, ми хоћемо да штедим. Хоћемо да убогаљимо и онако наш начет породични живот и да га економски дотучемо. Ту ствар није потребно детаљисати али ја могу тврдити, да се на рачун жена, дјеце и оних малих и ситних не заснива солидна будућност.

Најтежа погрешка ове Уредбе је да одузима највише слабо плаћеним најнижим категоријама државних службеника, чије припадности су биле већ до сада недовољне за најбеднију egzистенцију.

Друго, ништа мање зло, Уредбе Краљевске владе је у томе, што је највише смањила припадности онима, који имају породицу. Ова Уредба руши основе друштва и државе, јер без одговорности уништава породице и директно кажњава оне, који имају децу.

Ове редукције чиновничких припадности сматрамо и по форми и по обиму за врло тешку социјалну неправду, као и за велику грешку са становишта државне политике и народне привреде. Констатујемо, да је Краљевска влада у месецу јулу затражила и добила од Народног претставништва не само све досадање кредите за личне издатке, него и осетно повећање државног буџета, а почетком августа она је све гласине о претстојећој редукцији припадности јавних намештеника одлучно демантовала.

Нико не може да верује, да се је након два месеца финансијска ситуација, коју је досадашњи претседник владе г. др. Милан Стојадиновић нашао као Министар финансија при преузимању ресора у средњем стању и која је могла у јулу да поднесе повећање буџета још за 400 милијона динара, у толико променила, да оправда поступак Краљевске владе који носи у себи све знакове нелојалности према државним намештеницима и неискрености према јавности. Редукција припа-

дљености, која иде чак и преко половине, извршена је, а да се није водило рачуна о осигурању egzистенције јавних намештеника и њихових породица. Тиме је нанесена штета и општим државним интересима. Све ово може да ослаби код чиновника вољу за предану и ваљану службу и да ослаби њихову отпорност против коруптивних утицаја.

Истовремено кад су се довеле са овом Уредбом породице јавних намештеника у крајњу беду и очај, што је нашло одзива у свима слојевима народа, ми смо сведоци великих корупцијских афера које пуне сваки дан ступце наших новина. Та истовременост није само код чиновника него у целом народу пољулала веру у правду и морал у овој држави. Иста Краљевска влада која је издала у циљу штедње ову Уредбу на велико троши државни новац прогонећи премештајима државне чиновнике и терајући у пензију многе одличне квалификоване младе снаге.

Тешка потиштеност и очајање у породицама оних који су у свим тешким временима нашег неуређеног државног живота били стуб државне и националне мисли и носилац културног рада у народу, толико је, да немамо речи, којима би могли ову несрећу још дуже расправљати без бојазни да још више не повећамо депресију која прети да као мраз уништи наш културни живот.

Полазећи са становишта да је добра управа основа државе и да је уређен породични живот услов напретка и развоја сваког народа и државе, тражимо да се одмах укине злогласна Уредба, која у својим крутим последицама руши основе уређеног државног живота.

Питамо Вас, Господине Претседниче, да ли је Краљевска влада вољна, да укине неправедну Уредбу од 17 септембра 1935 год., па ако држава треба уштеда, да се те уштеде затраже новом, социјално праведнијом уредбом, која не би уништавала egzистенцију сиромашних државних службеника и њихових породица као што их уништава Уредба од 17 септембра ове године.

Београд, 10 новембра 1935 год.

Народни посланици:

Иван Прекоршек с. р., Милан Божић с. р., др. Милошевић с. р., Анте Ф. Мastroвић с. р.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na g. Ministra prosvete v zadevi monopola šolskih zvezkov

Minister prosvete je z odlokom O.N.br. 68544/31 zabranil v šolah uporabo šolskih zvezkov privatnega izdanja ter dovolil edino državni tiskarni, da sme izdelovati zvezke in risanke za šolsko uporabo. Edino izjemo je v tem oziru dovolil za Savsko banovino, kjer izvršuje to delo „Zakladna tiskarna Narodnih novin v Zagrebu“.

Ta odlok ministra prosvete je težko zadel vse proizvajalce šolskih zvezkov in risank v dravski banovini.

V sedanji težki gospodarski krizi, ki jo občutijo vsi sloji in vsa nacionalna podjetja, ko vlada povsod

ogromna brezposelnost, ko posamezna podjetja le z nadčloveškimi naporii zmagujejo težka bremena in ogromne davke, se nam zdi skoraj neverjetno, da je mogoč tak korak onih faktorjev, ki bi morali podpirati vsako stremljenje za razvoj privatnih podjetij. Nerazumljivo je, da bi država z zabranitvijo zvezkov privatnega izdanja konkurirala privatnim ustanovam in poedincem, ki žive od svojega obrta ter državi vestno in pošteno plačujejo davke. S takim početjem se ne uničujejo samo podjetja in poedinci ter nacionalna domača industrija, temveč se pospešuje brezposelnost, ker morajo podjetja odpuščati delavstvo,

ki služi pri tem delu svoj kruh, kar le poveča socijalno bedo in še bolj neti nezadovoljnost delavstva.

Za tak ukrep pa tudi ni stvarnih in pedagoških razlogov. Zvezki privatnega izdanja morajo vedno odgovarjati predpisom ministrstva. V ceni so pa zvezki privatnega izdanja pri komadu za 25 par cenjeji od zvezkov državne izdaje. Glede kvalitete se je v praksi izkazalo, da so zvezki državne izdaje uporabni samo z ene strani, ker udarja črnilo na drugo stran, dočim je papir privatnega izdanja najfinejši in prvovrsten. Iz tega pogleda se lahko reče, da so zvezki državnega izdanja za starše za 75% dražji od zvezkov privatne izdaje.

Velike težkoče vladajo pri zvezkih državne izdaje tudi pri nabavi zvezkov, ker zahteva državna tiskarna naročnino tudi takoj v naprej, kar otežkoča ali celo onemogoča pravočasno nabavo zvezkov s strani šol, trgovcev in učiteljstva, kar povzroči nered v šolskem poslovanju.

Ako je minister prosvete dovolil v tem pogledu izjemo za Savsko banovino, opravičeno pričakujemo, da se uporabijo iste mere tudi za Dravsko banovino.

Z ozirom na navedeno prosimo g. Ministra, da odgovori sledeče:

1) Je li pripravljen razveljaviti za Dravsko banovino odlok Ministra prosvete O.N.br. 68544/31 ter dovoliti uporabo šolskih zvezkov privatne izdaje,

2) Je li pripravljen dovoliti dosedanjim proizvajalcem šolskih zvezkov in risank v Dravski banovini nadaljnjo izdelavo v okviru predpisov, po katerih so izdelani zvezki in risanke državne izdaje.

V Beogradu, dne 4 novembra 1935.

Narodni poslanci:

Dr. R. Fux s. r., dr. Hočevar s. r., Gornjak Vinko s. r., Karel Doberšek s. r., Mravlje Milan s. r., Pleškovič Rudolf s. r., dr. Janžeković s. r., Lenarčič s. r., dr. Novačan s. r.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na Ministra socijalne politike i narodnega zdravlja v zadevi najemnin

Kr. vlada je izvršila znižanje službenih prejemkov vsem državnim in samoupravnim uslužbencem. To znižanje je znašalo že v letih 1929—1934 30—35%, sedanje znižanje samo pa znaša pri nekaterih uslužbencih od 40—70%. Dasi so postali stroški življenja v zadnjih letih nekoliko nižji, ker so padle cene vsem kmetskimi produktom, vendar je bilo zadnje znižanje plač popolnoma neopravičeno, ker merodajni faktorji niso niti najmanj vodili računa o visokih najemninah, ki jih morajo plačevati vsi uslužbenci po vseh mestih naše države.

Stanovanjsko vprašanje je danes eno najvažnejših vprašanj naše države, preko katerega Kr. vlada ne more molče preiti. Večina mestnega prebivalstva v Beogradu, v Zagrebu in v Ljubljani ter po ostalih mestih pripada srednjemu stanu in delavstvu, torej stanovom, ki nimajo nobenega premoženja, pa tudi ne dohodkov, da bi mogli človeku dostojno vzdrževati svoje rodbine. Ti stanovi se selijo na periferije mest, stanujejo po večini v nehygienjskih stanovanjih, večkrat po 10 članov rodbine v eni sobi. Jasno je, da se širi v takih rodbinah bolezen i nemoralna; številni spori razdirajo rodbine in uničujejo mladino. Država se danes za te pojave ne zanima ter nimamo danes državne ustanove, ki bi vodile račune o tih državi skrajno škodljivih pojavih.

Ako so v prejšnjih časih dajali uradniki, delavci in privatni nameščenci za stanovanja 15—20% svoje plače, morajo danes dajati 30—70% od celokupnih dohodkov. Ti izdatki gredo na račun hrane, obleke in drugih kulturnih potreb. Padec cenam za prehrano ne pomeni nobenega tozadevnega zboljšanja, ako pomislimo, da je padec cen povzročil gospodarsko krizo, ki ima zopet za posledico manjšo zaposlenost ozir. večjo brezposelnost, zmanjšanje plač itd.

Čudno zveni trditev, da je po mestih vse polno praznih stanovanj, a istočasno tudi veliko število ljudi brez strehe oziroma stanovalcev v skrajno nehygienjskih stanovanjih. Vse rodbine uslužbencev in delavcev morajo danes naravnost stradati, hoditi v raztrganih oblekah in se morajo odreči vsem kultur-

nim potrebam, ako hočejo imeti dostojno človeško stanovanje. Ugotoviti moramo, da državna uprava do danes ni storila niti enega koraka, da bi to stanovanjsko bedo rešila, da bi bilo u korist nje same i njenega prebivalstva. Nasprotno moramo ugotoviti, da je državna uprava sama zakrivila neverjeten porast najemnin, ker je hišne posestnike obremenila z dajatvami, ki morajo uničiti vsakega hišnega posestnika, ako ne prevali to breme na najemnike. Ogromne obresti hipotekarnih posojil, neprimerno visoki davki i druge dajatve so uzrok, da najemnine ostanejo iste, in hišni posestniki ne morejo ugoditi zahtevam najemnikov. Isti vpliv ima tudi amortizacijska doba, ki je običajno zelo kratko odmerjena. Kako vpliva obrestna mera na najemnino, naj dokaže sledeče:

	mesečna najemnina za srednja stanovanja	mesečna najemnina za mala stanovanja
obresti		
24%	2400	1200
20%	2000	1000
15%	1500	750
10%	1000	500
5%	500	250
3%	300	150

Razlika najemnine je po razliki obrestne mere ogromna. Ako se podaljša še amortizacijska doba, je znižanje najemnine še lažje.

Istotako so davčne obremenitve hišnih posestnikov tako visoke, da dosega do 60% hišnih dodatkov. Ako prištejemo k temu še izdatke za popravila itd. so bremena hišnih posestnikov tako ogromna, da zadene pač državno upravo v prvi vrsti krivda za neznosne najemnine.

Ako je torej Kr. vlada izvedla skrajno krivično in nesocijalno znižanje plač vsem državnim i samoupravnim uslužbencem, ako Kr. vlada ne stori prav nič za zaščito privatnih nameščencev i delavcev, potem smatramo, da je prokleta dolžnost Kr. vlade, da ukrene vse potrebno, da se temeljito revidirajo vse davčne obremenitve hišnih posestnikov, da se zni-

žajo obresti vseh posojil na hiše in da se podaljša amortizacijska doba za hipotekarna posojila hišnim lastnikom, a da tudi istočasno ukrene vse potrebno, da se sorazmerno znižajo najemnine v vseh hišah, da se najemnine prilagodijo nižanim plačam državnih, samoupravnih in privatnih uslužbenecv ter se jim tako omogoči eksistenca, ki je človeka vredna.

Z ozirom na navedeno prosim gospoda ministra, da mi blagovoli odgovoriti sledeče:

1) So li mi znane vse zgoraj navedene trditve?

2) Kaj namerava ukreniti, da se vsi ti nedostatki čimprej odpravijo in uredi to velevažno stanovanjsko vprašanje tako, da bo odgovarjalo človeškim potrebam?

V Ljubljani, dne 25 oktobra 1935.

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fux s. r., Gornjak Vinko s. r., Pleskovič Rudolf s. r., dr. Ante Novačan s. r., dr. Hočevar s. r., Karel Doberšek s. r., Janžekovič s. r.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Dr. Riko Fux-a in tovarišev na g. Ministra financ v zadevi izplačila banovinskih in občinskih doklad ter doklad cestnih odborov v Dravski banovini

GOSPOD MINISTER,

Glasoni §. 23 Zakona o organizaciji finančne uprave so davčne uprave kot oblastva pristojne pobirati samoupravne, zborniške in ostale doklade, kolikor je to predpisano s poedinimi zakoni ali z naredbom Ministra za finance. Te doklade so namenjene zgoraj imenovanim organizacijam, da morejo izvrševati po zakonu jim določene funkcije ter jih morajo davčna oblastva izplačevati onim samoupravnim organizacijam, katerim pripadajo po zakonu. Ta denar ne sme in ne more država uporabljati za državne potrebe, ker morajo sicer vse samoupravne organizacije prenehati obstojati in delati. Ministarstvo financ je pa uvedlo v zadnjih letih čudovito prakso, da zadržuje že vplačane samoupravne doklade ter jih uporablja v državne svrhe. Le od časa do časa dovoljuje izplačilo teh doklad, toda nikdar v onih zneskih kakor so vplačane. Tako je prišlo do tega, da dolguje država samoupravnim organizacijam dravske banovine do 20 milijonov Din in sicer občinam ca. 9 milijonov dinarjev, banovini istotako ca. 9 milijonov dinarjev in cestnim odborom ca. en in pol miliona Din.

Banovina, občine in cestni odbori vrše po obstoječih zakonih velevažne državne funkcije. Ako zastane to delo, pomeni to popolen zastoj dela v državnem ustroju.

Številne občine dravske banovine so prišle danes v tako težak položaj radi te prakse ministra financ, da ne morejo več izpolnjevati svojih obveznosti. Po več mesecev ne izplačujejo niti plač svojim uslužbenecem, ostanejo na dolgu razne materialne dobave, šole ne dobivajo predpisanih dotacij, ki postajajo težko breme občinam in šolskim odborom. Isto se godi tudi cestnim odborom.

Država mora imeti največji interes na rednem funkcioniranju vseh teh faktorjev, kajti če prestane to drobno delo teh upravnih edinic, potom bodo posledice za državno upravo nedogledne.

Z ozirom na navedeno prosimo G. Ministra financ, da odgovori sledeče :

1 — Hoče li odrediti, da se takoj izplačajo vsem samoupravnim edinicom dravske banovine vse že vplačane doklade?

2 — Hoče li odrediti, da se v bodoče vse vplačane doklade takoj izplačujejo banovini, občinam in cestnim odborom?

V Beogradu, dne 4 novembra 1935.

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fux, s. r., Milan Mravlje, s. r., Karel Doberšek, s. r., Janžekovič s. r., dr. Lovrenčić, s. r., dr. Hočevar, s. r., Gornjak Vinko, s. r.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Војислава Лазића, народног посланика, на Претседника владе по питању исхране и упослења народа у селу и граду

Са малим изузетком извесних омањих крајева, у нашој држави због дуготрајне суше у овој години, пострадали су скоро сви пољопривредни производи, а нарочито су пострадала два најглавнија: пшеница и кукуруз.

Од ова два главна производа, који се у нашој земљи највише производе, наш народ се поглавито храни и од истих црпи главни део своје зараде.

Због слабог жетвеног приноса ових производа 2/3 сељака неће имати хране за себе и своју породицу, од сада па све до нове жетве 1936 године. А сиромашан народ у вароши који од зараде својим радом у разним пословима зарађује хлеб,

остао је без посла и зараде, те нема никаквих сретстава за своју исхрану. На овај начин већ постојећа криза у народном животу, појачала се и претворена у праву беду и голотињу.

Сељак, који је остао без хране тражи зараде, да би од ње набавио хране за своју породицу, али зараде нигде нема. Радник из вароши тако исто тражи зараде ради одржања и исхране своје породице, али је не може да нађе. Наступа очајање и 2/3 нашег народа забринuto се пита, како ће се исхранити и како ће живети до нове жетве 1936 године.

Сматрам да је држава дужна у овако тешким приликама да народу створи могућност за исхра-

ну из својих сопствених сретстава, позајмицом или поклоном хране.

У циљу хитног решења овога питања, подносим ову интерпелацију на Претседника Краљевске владе и тражим да ми у Народној скупштини одговори на следећа питања:

1) Да ли му је позната чињеница да у народу влада оскудица у храни како сам напред изнео?

2) Да ли му је познато да народ како у селу тако и у вароши не може да дође до зараде, зато што посла нигде нема?

3) Хоће ли Краљевска влада предузети најхитније мере, да се народу који је без хране, и без сретстава за набавку исте обезбеди храна до нове жетве?

4) На који начин Краљевска влада ово мисли учинити?

11 новембра 1935 године

Београд

Интерпелант,
Војислав Лазић с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Драгише Стојадиновића, народног посланика, на Претседника Министарског савета по питању додатака министрима на бензин и одржавања аутомобила

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

У времену, када скоро цео наш народ стоји пред питањем како ће се исхранити до идуће жетве и када глад и несташица већ притискују велики број крајева наше земље, господа министри и даље примају пуне принадлежности и не одричу се ни додатка од 8000 динара месечно на бензин. Министарске плате износе око 18.000 динара месечно, сваки Министар поред ове плате прима, или сенаторску или посланичку дневницу од 6000 динара месечно, поред овога велики део (као г. Добривоје Стошовић) примају и специјалне велике приватне плате и додатке на путовања, цигарете, репрезентацију, а осим тога су већином врло имућни људи. Ова примања онемогућују да се државни расходи растерете издатака бар на бензин министарских аутомобила за које се сиротињи продаје и оно од чега живи, и оно на чему почива. Да би се један министарски ауто снабдео бензином за месец дана, потребно је наплатити порез од најмање 500 бедника пореских обвезника. Да се снабду 15 министарских аутомобила треба 7500 пореских обвезника да плате ову суму. Један ауто гута месечно издатке за 6 свршених студената, који остају на

улици без занимања и без издржавања. Па када ми, који нисмо министри и немамо министарске принадлежности, можемо да купујемо бензин, ако нам треба; то са мањим жртвама могу урадити министри. Из предњих разлога, а с обзиром на немогућност, да порески обвезници подмирују и ове издатке, слободан сам Господине Претседниче, на основу § 72 Закона о Пословном реду у Народној скупштини поднети Вам ову интерпелацију и упитати Вас:

1) Да ли је Вама познато да су садања пореска оптерећења неиздржљива?

2) И ако Вам је ово познато, хоћете ли учинити предлог да се министрима одузме додаток на аутомобиле, те да у будуће плаћају сами ове трошкове.

Тражим хитност за ову интерпелацију.

Београд, 11 новембра 1935 год.

Народни посланици:

Драгиша Стојадиновић с. р., Василије Трбић с. р., Миливоје Ђ. Исаковић с. р., Драгомир М. Миловановић с. р., Обрад Савић с. р., Милош Рашовић с. р., Дамњан Арнаутовић с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Драгише Стојадиновића и другова, народних посланика, на Претседника Министарског савета, по питању великог размештаја учитеља и професора

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Већ више недеља јавност скоро сваког дана објављује размештаје учитеља и професора у нашој земљи. Покренуто је и испремештано све што се зове учитељ или учитељица, без обзира на зиму, без обзира на породице ових злосретника, без милости према њиховој нејакој деци и према жалосној, муком стеченој имовини, без обзира на државне интересе. По жељи Владе, по жељи Министра просвете, по ђефовима посланика припадника ЈРЗ странке, приређена је права сеоба наро-

да, сада када је на прагу зима, а у време када томе најмање места има. Овако што, Господине Претседниче, не памти се да је скоро било. Ако је ове премештаје диктовала државна потреба, и ми би ову потребу без сумње осетили и схватили; да је ово било нужно ради унапређења просвете, то би на првом месту знали премештени учитељи и професори и не би протествовали нити би се жалили на ово тирјанство, али цео овај размештај потребан је искључиво Вашој странци и Вашој ситуацији, и ми немамо довољно речи да осудимо овакво нечовечно поступање са овим државним служ-

беницима, који су силом закона приморани да сле-
дују наредбама г. Добривоја Стошовића, Мини-
стра просвете.

На основу чл. 72 Закона о пословном реду у
Народној скупштини част нам је замолити Вас да
нам одговорите у Народној скупштини:

1) Шта је главни разлог огромног размештаја
учитеља и професора у земљи?

2) Да ли је Краљевска влада имала у виду др-
жавне издатке да се овај размештај изврши?

3) Да ли је Краљевска влада имала у виду не-
згоде којима се премештени службеници излажу
а тако исто и незгоде које ће сва упражњена ме-
ста претрпети због овог размештаја.

4) Хоће ли Краљевска влада да нареди обу-
ставу ове нове сеобе народа и изврши редукцију
размештаја.

Тражимо хитност за ову интерпелацију.

Народни посланици:

Драгиша М. Стојадиновић с. р., Василије Трбић
с. р., Дамјан Арнаутовић с. р., Рад. Нановић с. р.,
Миливоје Ђ. Исаковић с. р., Даниловић Живко с. р.,
Тодор С. Тодоровић с. р., Јов. Загорац с. р., Симо
Ђ. Будимир с. р., Жив. Милановић с. р., Ђорђе
Јевтић с. р., Чеда А. Пејкић с. р., Жив. М. Поповић
с. р., Коста Димитријевић с. р., Животије Јевтић
с. р., Милан Банић с. р., др. Анте Новачан с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Василија Трбића и другова, народних посланика, на Министра просвете о отварању потпуне гим-
назије у Прилепу

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Пре неколико дана Вас је посетила једна де-
путација грађана из Прилепа. Ти грађани молили
су Вас, да у Прилепу отворите више гимназиске
разреде као што сте то учинили за Прокупље,
Смедервску Паланку, Куманово, Штип и Охрид.

Ви сте прилепској депутацији одговорили да
њиховој молби не можете удовољити, т. ј. да не-
ћете у Прилепу отворити више гимназијске раз-
реде.

Ради таквог Вашег одговора, који је врло
тешко одјекнуо у Прилепу, молим Вас да ми у
смислу § 72 Закона о пословном реду у Народној
скупштини одговорите на ово:

1) Да ли Вам је познато да варош Прилеп има
25.000 становника;

2) Да је Прилеп у својој прошлости увек био
важан културни центар и увек имао велики ути-
цај на један велики део данашње Јужне Србије;

3) Да ли Вам је познато да је четворораз-
редна гимназија и сувише мало жариште кул-
турно и за сам Прилеп а да не говоримо о његовој
великој околини. Да ли Вам је познато да је При-
леп по броју становника трећи у Вардарској бано-
вини а по своме значају долази одмах после
Скопља;

4) Да ми одговорите као Министар просвете
колико вароши у Краљевини Југославији које
броје више од 25.000 становника немају осмораз-
редну гимназију, нити ма коју другу школу у
истом рангу;

5) Када будете утврдили да је Прилеп једина
варош са толиким становништвом без потпуне
средње школе, хоћете ли извршити своју дуж-
ност и Прилепу дати осморазредну гимназију као
што сте дали осталим варошима које сам побро-
јао у овој интерпелацији, а које су све мање по
броју становништва и по своме значају од При-
лепа.

За ову интерпелацију тражим првенство.

11 новембра 1935 године

Београд

Народни посланици:

Василије Трбић с. р., Милош Рашовић с. р., Мили-
воје Ђ. Исаковић с. р., Драгиша М. Стојадиновић
с. р., Драгиша М. Миловановић с. р., Рад. Нановић
с. р., Дамјан Арнаутовић с. р., Живко Даниловић
с. р., Тодор С. Тодоровић с. р., Ђорђе Јевтић с. р.,
Ј. Протић с. р., Симо Ђ. Будимир с. р.